

Polska wieś na Syberii
Wierszyna w świetle historii mówionej

Biblioteka Zesłańca
ISSN 1899-0266

Tom 31

Komitet redakcyjny
Grzegorz Dąbrowski, Veronika Belyaeva-Saczuk, Antoni Kuczyński,
Sergiusz Leończyk, Grzegorz Pełczyński (redaktor naczelny)

Polska wieś na Syberii

Wierszyna w świetle historii mówionej

Pod redakcją Michała Głuszkowskiego

POLSKIE TOWARZYSTWO LUDOZNAWCZE
WROCŁAW 2022

Zespół autorski

Katarzyna Dembska, Sylwia Detmer, Łukasz Gemziak, Michał Głuszkowski,
Magdalena Grupa-Dolińska, Stefan Grzybowski, Adam Jaskólski,
Dorota Paśko-Konecniak, Angelika Pawlaczyk, Emilia Ślesicka, Ewelina Wiżentas,
Dominika Wysoczyńska, Magdalena Ziółkowska-Mówka.

Recenzenci

prof. Wiesław Caban, prof. Eugeniusz Kłosek

Projekt okładki

Bartosz Harlender

Korekta

Ewa Maria Szubert

DTP

Andrzej Sokulski

Publikacja sfinansowana ze środków Narodowego Centrum Nauki w ramach grantu
Opus 12/2016/23/B/HS2/01200. Przełączanie kodów w warunkach polsko-rosyjskiego
bilingwizmu w polskiej wyspie językowej na Syberii
(wieś Wierszyna k. Irkucka)

© Copyright by Polskie Towarzystwo Ludoznawcze, Wrocław 2022

ISBN 978-83-64465-55-0

Polskie Towarzystwo Ludoznawcze
ul. Fryderyka Joliot-Curie 12, 50-383 Wrocław
tel. (+48) 71 375 75 83, fax (+ 48) 71 375 75 84
e-mail: ptl@ptl.info.pl, www.ptl.info.pl

Oficyna Wydawnicza ATUT – Wrocławskie Wydawnictwo Oświatowe
ul. Kościuszki 142, 50-439 Wrocław, tel. 71 342 20 56... 58
<http://www.atutoficyna.pl>; e-mail: wydawnictwo@atutoficyna.pl

Dlaczego „historia mówiona”?

Michał Głuszkowski

Choć według niektórych źródeł korzenie historii mówionej sięgają nawet XVI w., najczęściej jej początki jako dyscypliny akademickiej wiązane są z instytucjonalizacją, która dokonała się za sprawą Centrum Badań Historii Mówionej (Oral History Research Office) założonego przez Allana Nevinsa w 1948 r. na Uniwersytecie Columbia (Hoyle 1972: 61), a na szerszą skalę – dzięki powstającym dwie dekady później towarzystwom naukowym w Stanach Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii, Kanadzie, Australii i innych krajach (por. Douzou 2015: 1–2). Nauka ta swoją nazwą nawiązuje do historii, ale początkowo spotykała się z krytyką tradycyjnych historyków, którzy kwestionowali potrzebę istnienia historii mówionej jako działań służących sztucznemu utrwalaniu i powielaniu wiedzy o trywialnych wydarzeniach, podawano w wątpliwość naukowy charakter dyscypliny, przyrównując ją do dziennikarstwa i zarzucając brak obiektywizmu oraz zbyt duży wpływ badacza na informatorów, a tym samym na pozyskiwany materiał (Lothead 1976: 7–8). Z czasem historię mówioną zaakceptowano powszechnie i jest ona uprawiana w zorganizowanej formie zarówno przez naukowców, jak i w sferze społeczno-kulturowej (Bartmiński 2014: 10), jednak w pierwszym okresie rozpowszechnienie jej metodologii dokonywało się za sprawą przedstawicieli nauk społecznych, w tym także historii społecznej (Lothead 1976: 7). Subiektywizm i indywidualizm, które historyczni ortodoksi traktowali jako wady, były już wcześniej akceptowane w tradycji socjologicznej jako nieodłączny element badań danych kulturowych. Uwzględnienie w badaniach społecznych „współczynnika humanistycznego” polega właśnie na dostrzeżeniu, że

każdy system kulturowy istnieje dla pewnych świadomych i czynnych podmiotów historycznych, tzn. w sferze doświadczenia oraz działalności pewnego określonego ludu, jednostek i zbiorowości, żyjących w określonej części ludzkiego świata w określonej epoce historycznej (Znaniński 2008: 67–68).

Zgodnie z tymi założeniami, „dane badacza kultury są zawsze «czyjeś», nigdy «niczyje»”, ponieważ „należą już do czynnego doświadczenia kogoś innego i są takie, jakimi to czynne doświadczenie je uczyniło” (Znaniński 2008: 68). Historia mówiona jako świadectwa ustne uczestników wydarzeń, których dotyczą badania, czyli właśnie historia „czyjaś”, łącząca przeżycia prywatne ze społecznymi (Portelli 2010: 2–3), stanowi formę wdrożenia postulatów Floriana Znanińskiego w praktyce badawczej, a założenia socjologii humanistycznej i historii bazującej na ustnych materiałach przeplatają się w wielu miejscach.

Aby odpowiedzieć na zawarte w tytule pytanie, dlaczego zdecydowali się na wykorzystanie w naszym opracowaniu historii mówionej, konieczne jest wcześniejsze doprecyzowanie tego wieloznacznego terminu, który może odnosić się m.in. do formalnych relacji z przeszłości, przedstawianych przez podmioty będące społecznie usankcjonowanymi „nosiicielami tradycji”, nieformalnych rozmów o dawnych czasach w rodzinie lub grupach towarzyskich i zawodowych, nagranych rozmów z osobami chcącymi opowiedzieć o ważnych wydarzeniach z własnego doświadczenia i życia innych ludzi, a także wszystkich tych materiałów w postaci spisanej lub opublikowanej (Shopes 2002: 1). Próbując określić, czym jest historia mówiona, Valerie Yow odwołała się do jej najczęściej stosowanych synonimów: historia życia, samoopis, narracja osobista, opowieść życia, ustna biografia, retrospekcja, nagrane wspomnienia, wywiad pogłębiony i in., a także wskazała na interdyscyplinarne konotacje tych terminów (Yow 2005: 3–4). Lista dyscyplin, w których wykorzystywane są opowieści i świadectwa ustne, jest szeroka i obejmuje antropologię, folklorystykę, etnologię, etnografię, socjologię, pedagogikę, prawo, medioznawstwo, historię literatury, gerontologię, studia genderowe (Bartmiński 2014: 12–16), ale nie jest z pewnością zamknięta. Dodatkową komplikację stanowi przedmiot historii mówionej, czyli wypowiedzi w formie ustnej dotyczące przeszłości, reprezentujące kilka gatunków mowy: opowiadanie, opowieść, relację, opis, anegdotę, świadectwo i wspomnienie, które mogą w siebie nawzajem przechodzić (Paćławska 2008: 55–61). Nieostrość tych demarkacji poprowadziła Wiktorię Kudelę-Świątek do stwierdzenia, że historia mówiona sama w sobie stanowi przykład „gatunku zmaconego” (Kudela-Świątek 2013: 73), którym to terminem (*blurred genre*) Clifford Geertz określił tekst jako kategorię analityczną w socjologii (Geertz 1980: 175–177).

Czy zatem w świetle tych wieloznaczności i nieoczywistości możliwe jest doprecyzowanie przedmiotu i zadań historii mówionej? Definicje takie istnieją i mają charakter zakresowy, np. według Anny Niderli jest to „interdyscyplinarna metoda badawcza”, polegająca na „zbieraniu wspomnień o przeszłości osób uwikłanych w historię swojego kraju, w znaczące dla

narodu i społeczeństwa wydarzenia, jak również na utrwalaniu wspomnień «zwykłych ludzi» (Niderla 2014: 25). Natomiast do cech wspólnych poszczególnych gatunków wypowiedzi rejestrowanych w trakcie tych badań należą zawarte w nich opisy tego, co z przeszłości jest ważne dla teraźniejszości, czyli pojedyncze zdarzenia, ciągi zdarzeń oraz charakterystyki miejsc, sytuacji, osób i przedmiotów, istotnych zarówno dla społeczeństwa jako ogółu, jak i dla jednostek (Paćławska 2008: 57). Kluczowa dla zrozumienia idei historii mówionej i jej specyfiki jest „istotność” zdarzeń. To informator, budując swoją opowieść, decyduje o tym, co jest dla niego ważne, w związku z czym jego wypowiedź stanowi nie tyle źródło wiedzy o wydarzeniach, ile o ich znaczeniu (Portelli 2006: 36), często tym ukrytym i niezauważanym w oficjalnych źródłach, a także o postawach jednostek wobec wydarzeń historycznych w skali kraju lub świata (Shopes 2002: 3–4). Opowiadający, przedstawiając swoją lub czyjąś przeszłość ocenia ją, objaśnia i wyraża opinie na jej temat (Paćławska 2008: 59). Z jednej strony, takie podejście do historii umożliwiłoby badaczowi sprawdzenie, czym dane wydarzenie lub element systemu kulturowego „jawi się w doświadczeniu ludzi, którzy aktywnie mają [lub mieli] z nim do czynienia”, czego „nie może się dowiedzieć, dopóki nie upewni się, jak przedstawia się on tym ludziom” (Znaniński 2008: 70). Ustne historie pozwalają na zbadanie wspomnianych wyżej postaw wobec przeszłości, czyli „ogółu względnie trwałych dyspozycji do jej oceniania i emocjonalnego nań reagowania” (Nowak 1973: 23). Z drugiej strony, to właśnie obecność wartościowania i oceniania w materiałach historii mówionej była przedmiotem krytyki ze strony badaczy przywiązanych do tradycyjnych opracowań historycznych i źródeł dokumentowych oraz aktowych, i wyrażających wątpliwości odnośnie wiarygodności źródeł mówionych (Lohead 1976: 7–8). Zaufanie do wypowiedzi informatorów ogranicza nie tylko ich fragmentaryczny charakter, ale również ich współtworzenie przez badacza, który zadając pytania podczas wywiadu i kierując swoim rozmówcą angażuje się w strukturę opowieści (por. Portelli 2006: 37–38; Kudela-Świątek 2013: 95–96). Nie da się tych zarzutów raz na zawsze odeprzeć jednym argumentem lub rozwiązaniem metodologicznym, lecz należy zachować świadomość zalet i wad¹ źródeł historii mówionej w poszczególnych sytuacjach badawczych, a kierowanie się empatią i zrozumieniem, a także stosowanie dobrych praktyk badawczych podczas zbierania i interpretacji materiału może pozwolić na maksymalizację zysków z zastosowania określonych metod (Hamilton 2008: 36–37, 41–42; Kvale 2010: 139–141; 143–147).

Historia mówiona nie jest z pewnością teorią uniwersalną i ma swoje ograniczenia, ale niekiedy możliwość poznania perspektywy uczestników

¹ „Oral sources are *oral* sources” (Portelli 2006: 33).

wydarzeń historycznych warta jest poniesienia kosztów związanych z niepewnością źródeł lub ich subiektywnym charakterem, zwłaszcza jeśli analizie poddawany jest właśnie ten subiektywizm. Rachunek zysków i strat przemawia na korzyść źródeł ustnych i osobistych historii życia w badaniach określonego typu, zorientowanych na ukazanie historii oddolnej (*history from below*) właśnie w postaci opowieści „formułowanej przez kogoś, w czyimś imieniu, w czyimś interesie [...] skierowany do ludzi, którym historia głównego (metodologicznego) nurtu nie przyznała podmiotowości” (Filipkowski 2014: 30–32). Historia mówiona pełni więc funkcję analogiczną do krytycznej teorii społecznej w duchu szkoły frankfurckiej, stając się do pewnego stopnia „historią krytyczną” (por. Kaniowski 2002: 158–160). W ten sposób swój głos w dyskursie naukowym mogą zabrać różnego rodzaju społeczności nieuprzywilejowane i pomijane ze względu na swoją płć, przynależność klasową, etniczną lub rasową, jak np. robotnicy i robotnice, czarnoskórzy i tubylcze ludy Ameryki, ofiary holocaustu i kazachstańscy Polacy (Shopes 2002: 3–4; Portelli 2006: 40; Kaźmierska 2008; Filipkowski 2014: 31–32; Kudela-Świątek 2013 i in.). Wszystkie wymienione grupy łączy ich mniejszościowy i peryferyjny charakter w stosunku do ogółu społeczeństwa, w którym funkcjonują, co sprawia, że ich sposób postrzegania faktów historycznych ogólnie znanych z oficjalnych źródeł może w istotny sposób różnić się od punktu widzenia większości. Na przykład, ludność prawosławna na Białostocczyźnie ocenia wydarzenia lub postaci z historii regionu oraz kraju inaczej niż jej katoliccy sąsiedzi (Mironowicz 2000: 52–53), a mieszkający na Orawie i Spiszu Słowacy wyrażają zgoła odmienne opinie na temat działalności partyzanckiej Józefa Kurasia „Ognia” niż wielu polskich historyków (zob. m.in. Łoziński 2019).

Różnice w postrzeganiu faktów i postaci historycznych przez przedstawicieli różnych grup społecznych to tylko jeden z argumentów przemawiających za uzupełnieniem – bo nie chodzi tu o zastąpienie – tradycyjnych źródeł historycznych. Innym, nie mniej istotnym powodem, jest dowartościowanie historii lokalnej, wydarzeń i osób ważnych w skali diaspory, wsi, dzielnicy, zapadających w pamięć przedstawicieli tej społeczności, ale mało istotnych dla dziejów całego państwa. Sięgnięcie do źródeł ustnych, osobistych narracji pozwala dokonać operatorskiego zbliżenia na drobne tryby napędzające wielkie procesy historyczne i udzielić odpowiedzi na nieoczywiste pytania. W ten sposób historia mówiona jest swego rodzaju „historią ludową” („*people’s history*”; Thomson 2007: 50), a idąc o krok dalej możemy nazwać ją „historią ludzką”.

Kolejną korzyścią, jaką przynoszą badaczowi źródła mówione, jest ich ściśle powiązanie z pamięcią indywidualną i zbiorową (społeczną, kolektywną) w rozumieniu zaproponowanym przez Maurice’a Halbwachsa (Halbwachs

1939: 815, 822). Rozwój studiów w tej dziedzinie, zainteresowanie tym, jak społeczeństwa pamiętają, doprowadził także do rozwoju historii mówionej (Thomson 2007: 65–66). Choć nie są to pojęcia synonimiczne, pamięć społeczna jest do pewnego stopnia historią, a historia – pamięcią społeczną (Thomson, Frisch, Hamilton 1994: 37–38). Na wartość źródeł mówionych w badaniach nad pamięcią zwracał uwagę Alessandro Portelli:

pamięć nie jest biernym magazynem faktów, lecz aktywnym procesem tworzenia znaczeń. Dlatego też użyteczność źródeł mówionych dla historyka polega nie tyle na ich zdolności do rejestrowania przeszłości, ile na samych zmianach dokonywanych przez pamięć. Zmiany te wyjawiają wkład narratorów w nadanie znaczeń przeszłości i uformowaniu swojego życia, a także umiejscawiają wywiad i narracje w ich historycznym kontekście² (Portelli 2006: 37–38).

Pamięć społeczna i narracje o niej są sposobem autokreacji jednostek i grup. Jest to jedno z narzędzi pozwalających nie tylko na wyrażenie, ale również kreowanie własnej tożsamości. Niezależnie od mnogości teorii dotyczących tożsamości społecznej, panuje względny konsensus odnośnie jej elementów składowych, wśród których najczęściej wymieniane są: kultura, język, etniczność/narodowość, język, religia, a także historia, a ściślej rzecz ujmując – podzielane przez członków grupy wyobrażenia o przeszłości (zob. m.in. Tajfel 1974; Edwards 1985; Olechnicki, Załęcki 1998; Joseph 2004: 162–193; Kiesling 2006; Hillmann 2007: 431–432). Marek Ziółkowski wyraźnie powiązał pamięć zbiorową z określeniem przynależności do określonej grupy społecznej, zakładając, że przekonania o przeszłości są wspólne pewnej grupie czy zbiorowości i jako takie są uświadamiane, a ponadto stanowią podstawę określonych działań lub im towarzyszą (Ziółkowski 1999: 56).

Jeśli uznamy za słuszne założenie Jamesa Fearona o dumie, jaką jednostki i grupy czerpią z „wyróżniających je cech charakterystycznych” (Fearon 1999: 36), należy wziąć ten fakt pod uwagę w analizie ich wspólnej historii, która jako przedmiot zbiorowej dumy jest podatna na różne formy kreacji, mitologizacji i idealizacji własnej społeczności i osoby. Zdaniem W. Kudeli-Świątek do samokreacji narratora dochodzi na trzech płaszczyznach: wobec innych, z którymi autor opowieści się identyfikuje; wobec słuchaczy – zarówno synchronicznie, w stosunku do badacza, jak i z myślą o przyszłości – do czytelników lub słuchaczy; wobec samego siebie (Kudela-Świątek 2013: 84–85). Co ważne, to właśnie dzięki temu twórczemu podejściu do przeszłości możemy poznać historię, która jest

² Cytaty ze źródeł obcojęzycznych w całym tomie zostały przetłumaczone przez autorów poszczególnych podrozdziałów.

„czyjaś”, a także to, w jaki sposób dochodzi do jej powielania i utrwalania (por. Znaniecki 2008: 104–108). Dochodzi tu także do przeplatania się tożsamości indywidualnej i grupowej. Jednostka, mając emocjonalną świadomość uczestnictwa w grupach społecznych, definiuje siebie i swój system wartości w celu przetrwania (zachowania ciągłości biografii) wobec zmiennych okoliczności zewnętrznych (por. Bokszański 1987: 44–45).

Narracje i autonarracje są sposobami porządkowania i reinterpretacji faktów w wymiarze diachronicznym. Łączą przeszłość z teraźniejszością i przyszłością, a opowiadający dokonuje w nich „procesualnej rekonstrukcji swoich doświadczeń” (Każmierska, Waniek 2020: 15–16). Choć wywiady prowadzone w ramach historii mówionej nie zawsze muszą mieć charakter wywiadu (auto)biograficznego, często jest to jedno z podstawowych rozwiązań (Filipkowski 2014: 36). Nakłanianie badanych do wypowiedzi na temat własnych kolei życiowych stanowi swoisty sposób wykorzystania metody biograficznej, polegającej na zdobywaniu materiału badawczego pochodzącego z różnorodnych form autokreacji zarówno ustnych, jak i pisemnych, co umożliwia zbadanie wspomnianych już wcześniej postaw wobec przeszłości bez zamiaru weryfikacji „prawdziwości” tych relacji i ich zgodności z faktami ustalonymi na podstawie źródeł archiwalnych (por. Thomas, Znaniecki 1918: 21–24; Nowak 1973: 23; Güelman 2013: 60).

Podstawową zaletą wywiadu autobiograficzno-narracyjnego jest, zgodnie z założeniami teoretyczno-metodologicznymi, możliwość odtworzenia przez narratora w opowiadaniu doświadczanych przez niego znaczących procesów biograficznych, które kształtowały jego życie w kolejnych fazach biografii, doświadczonych sytuacji i ram społecznych, w których przebiegały jego procesy biograficzne. Znaczącym źródłem poznania jest tu zgodność między sekwencyjną strukturą organizacji improwizowanej opowieści biograficznej i biograficznego nawarstwienia doświadczeń i przeżyć w kontekście biograficzno-histerycznej konstelacji wydarzeń (Każmierska, Schütze 2013: 131).

Mimo swojej ustnej formy, źródła historii mówionej pełnią podobną funkcję, jak materiały biograficzne w postaci dokumentów, korespondencji, pamiętników, czyli w formie pisanej. Granice między obydwoma typami źródeł zacierają się w jeszcze większym stopniu, kiedy zauważymy, że mimo współczesnych możliwości technicznych publikowania nagrań w formie dźwiękowej lub dźwiękowo-wizualnej, wciąż bardzo popularna jest „pisana historia mówiona” (Shopes 2011: 3). Choć różnorodne systemy transkrypcji pozwalają na przekazanie czytelnikowi informacji na temat intonacji, potknięć językowych i zawahań, a także gestykulacji, przekształcanie wywiadów i opowieści w teksty pisane wiąże się z utratą części informacji przekazywanych w postaci niewerbalnej (por. Jones 2004:

24–25; Labocha 2008: 47–48). W zależności od celu badania mogą one mieć większe lub mniejsze znaczenie. Transkrypcja ma także swoje zalety i pozwala na zniwelowanie niedoskonałości zapisu dźwiękowego, takich jak niewyraźna wymowa informatorów i zakłócenia wypowiedzi ze strony otoczenia, np. szczekanie psa lub skrzypiące drzwi. Doświadczony badacz jest w stanie wyeliminować to, co w oryginalnej postaci utrudniałoby odbiór i przedstawić czytelnikowi materiał w najbardziej przystępnej formie. Ponadto zapis transkrypcyjny pozwala na prezentację kilkunastominutowego nagrania na 2–3 stronach wydruku i szybsze zapoznanie się z jego treścią. Niemniej decyzja o przedstawieniu nagrań audio i wideo w postaci pisanej jest zawsze pewnym kompromisem (zob. rozdział IV).

Decyzja o przedstawieniu dziejów Wierszyny – polskiej wsi w obwodzie irkuckim w Rosji – w formie wypowiedzi jej mieszkańców jest ściśle powiązana z przedstawionymi powyżej założeniami teoretycznymi historii mówionej. Jest to niewielka wspólnota (obecnie ok. 500 osób) powstała w 1910 r. w wyniku migracji ludności polskiej na Syberię po reformie rolnej przeprowadzonej przez ówczesnego premiera Rosji Piotra Stołypina. Zarys historii Wierszyny (zob. rozdział II) pokazuje, że z punktu widzenia dziejów narodowych i powszechnych wieś może przede wszystkim stanowić ilustrację procesów migracyjnych w Imperium Rosyjskim na przełomie XIX i XX w., a w okresie późniejszym – przykład polskiej wyspy językowej i kulturowej na Wschodzie. Wydarzenia wielkiej historii niewątpliwie wywierały wpływ na życie wierszynian, co w znacznej mierze odzwierciedla tematyka tekstów zamieszczonych w niniejszym tomie (zob. rozdział IV), obejmująca, oprócz faktów lokalnych, takich jak założenie wsi lub przybycie nauczyciela z Polski, także wydarzenia i procesy ogólne: kolektywizację, stalinowskie represje, wielką wojnę ojczyźnianą, pieriestrojkę. Jednak sami mieszkańcy polskiej osady na Syberii, ani jako ofiary represji, ani jako czynni uczestnicy zmagania wojennych, nie wywarli na przebieg tych wydarzeń wpływu, który zostałby odnotowany jako znaczący w kronikach, monografiach lub podręcznikach. Nasze opracowanie jest więc próbą ukazania historii z perspektywy jej uczestników, z uwzględnieniem faktów, które ze względu na swój lokalny charakter nie miały szansy znaleźć się w dziejach narodowych i powszechnych, a są ważne dla wspólnoty lub jej wybranych członków. Należy przy tym zauważyć, że małe narracje tworzone przez jednostki i mniejszości nie zawsze mają wymiar jedynie lokalny, ponieważ mogą dać asumpt do podważania i dekonstrukcji oficjalnych, wielkich narracji prowadzonych przez grupy dominujące, jak to sugerowała Patrycja Bałdys w oparciu o koncepcję Francois Lyotarda i Howarda Schwartza (Bałdys 2016: 8). Dzieje Wierszyny są interesujące nie tylko jako dzieje pewnej społeczności czy małej ojczyzny, o czym świadczy duża

ilość poświęconych jej relacji prasowych i popularnonaukowych (Koperski 2003; Tokarz 2013), wpisów na blogach podróżniczych i książkowych relacji z podróży (Łabieniec 2003; Tryk 2007; Jarosik, Jarosik 2009: 35; Gilewicz 2010; Zieliński, Maniura 2013: 379–393), fragmentów i rozdziałów w wyborach reportaży (Krall 1972: 5–17; Sidorski 1973: 185–194; Sowa 2013: 72–84; Jastrzębski 2013: 160–161), a także prac naukowych w zakresie historii, antropologii kulturowej i językoznawstwa (m.in. Masiarz 2016; Nowicka, Głowacka-Grajper 2003; Mitrenga-Ulitina 2015). Uwaga poświęcana polskiej osadzie w obwodzie irkuckim po części wynika z ogólnego zainteresowania losami Polaków na Wschodzie, które w środkach masowego przekazu i sferze popkulturowej rozpoczęło się po transformacji ustrojowej, a po części z nietypowego charakteru sytuacji Wierszyny, ponieważ wieś nie została założona przez zesłańców pochodzenia ziemiańskiego, a przez dobrowolnych osadników – chłopów. Rozpowszechniony w licznych źródłach popularny obraz polskiej syberyjskiej wspólnoty jest głównie połączeniem stereotypów na temat polskości na terenach byłego ZSRR oraz Syberii jako krainy, w której panują trudne warunków życiowe i klimatyczne (Głuszkowski 2009a: 76–78; Głuszkowski 2016: 41).

Narracje tworzone przez samych wierszynian mają o wiele mniejszy zasięg i nie są w stanie wpłynąć na wielokrotnie przetwarzany i odtwarzany przez okazjonalnych gości wizerunek ich społeczności. Dotychczasowe próby przedstawienia obiektywnego obrazu Wierszyny były podejmowane na gruncie naukowym: nie tylko badacze z zewnątrz, ale również mieszkańcy Wierszyny oraz członkowie ich rodzin byli autorami prac na temat historii, języka i kultury (zob. m.in. Figura 2003; Mitrenga-Ulitina 2015; Виженкас 2020). Choć naukowy charakter tych publikacji wymuszał na nich przyjęcie postawy możliwie neutralnych obserwatorów, to ograniczenia te nie dotyczyły Walentego Pietrzyka i opracowanej przez niego bogato ilustrowanej kroniki, w której opisał najważniejsze z jego perspektywy wydarzenia i okresy w historii swojej rodzinnej wsi (Петшик 2008). Swobodną formą charakteryzowały się także wypowiedzi wierszynian zamieszczane w opracowaniach historyczno-kulturowych i lingwistycznych w postaci kilku- lub kilkunastowersowych relacji z przeszłości, opowieści i opinii na wybrane tematy (Гольцекер 1991; Kozłowska 2009: 85–90; Głuszkowska 2009; Mitrenga-Ulitina 2015: 177–185), więc niniejszy tom nie jest pierwszą publikacją zawierającą materiały z zakresu wierszyńskiej historii mówionej. Naszym celem nie było jednak pierwszeństwo, lecz przedstawienie narracji obejmujących możliwie szeroki zakres tematyczny i czasowy, a także różnych punktów widzenia na te same wydarzenia, ciągi wydarzeń lub okresy historii życia wsi (zob. rozdział IV). Przyjmując zaproponowane przez Barbarę Szacką rozumienie pamięci społecznej jako

procesu, a nie stanu, zakładamy, że rozbudowana sieć informatorów pozwoli na uchwycenie jej zmienności i dynamiki, m.in. poprzez udzielenie odpowiedzi na pytania o to, jak jednostki pamiętają własne przeżycia, jak tworzy się zbiorowy obraz opisywanych faktów i uwspólniony schemat opowieści o nich, a także jak jest on upamiętniany i przekazywany między pokoleniami i transmitowany na zewnątrz wspólnoty (por. Szacka 2006: 44–45). Przeplatanie się wydarzeń lokalnych i globalnych pozwala na ukazanie szerszego znaczenia dziejów wspólnoty znajdującej się na peryferiach wielkiej historii oraz tego, jak różnorodne mogą być interpretacje powszechnie znanych faktów i procesów.

Nadawanie i negocjowanie znaczeń przez wspólnotę odnosi się nie tylko do faktów i zdarzeń, ale również do miejsc, które za Pierrem Norą traktujemy jako metaforyczne *lieux de mémoire*, czyli materialne i niematerialne „miejsca pamięci” poddające się kształtowaniu w procesie narracji (Nora 1989: 23–24; Szpociński 2008: 15). We wspomnieniach i zbiorowej wyobraźni dochodzi do swoistej organizacji przestrzeni wsi, porządkowania jej mikrokosmosu z określeniem tego, co bliskie, dalekie, swoje, obce, znane, nieznanie itp. (por. Connerton 2012: 89; Szot-Radziszewska 2013: 111–115). Społeczność postrzega swój świat często w oderwaniu od jednostek miar odległości i czasu, ponieważ odległe miejsca i wydarzenia są wciąż żywe w świadomości jej członków, jak np. trudy pierwszych osadników lub wioski, z których pochodzili.

Ramy czasowe i chronologia wydarzeń ustalone na podstawie źródeł i opracowań historycznych (zob. rozdział II), posłużą jako schemat, w którym zostaną umieszczone opowieści naszych informatorów. Historię mówioną wierszynian i ich pamięć zbiorową można przedstawić w kilku kontekstach. Pierwszy z nich to dzieje lokalnej wspólnoty z perspektywy jej członków. Drugi umiejscawia Wierszynę wśród innych polskich społeczności na Syberii lub w szerszym ujęciu – na Wschodzie. Trzeci wiąże się z dostrzeżeniem jej wielokulturowości i niejednorodności. O ile pierwsze dwa konteksty odnoszą się do większej liczby wspólnot, trzecie ujęcie pozwala na ukazanie wyjątkowości badanej przez nas społeczności. Już pierwsze próby empirycznej weryfikacji powszechnie utrwalonego obrazu Wierszyny jako syberyjskiej oazy polskości i katolicyzmu pokazują jak bardzo dalekie od rzeczywistości są obiegowe opinie i oczekiwania polskich turystów (por. Głuszkowski 2009: 78; Węclawik 2020: 324–327). Teksty autobiograficzne przedstawiają lokalną wspólnotę taką, jaką widzą ją jej członkowie; jest to ich wizja świata (por. Labocha 2000). Perspektywa od wewnątrz badanej grupy jest szczególnie interesująca w odniesieniu do wspomnianej wyżej wielokulturowości, ponieważ pozwala na analizę samookreślenia wierszynian w stosunku do żyjących obok nich Rosjan,

Buriatów i Ukraińców, a także świadomości granic mikroświatów tworzonych przez przedstawicieli tych grup etnicznych. W związku z ponad stuletnią koegzystencją różnych kultur oddzielenie zwyczajów polskich od rosyjskich lub ogólnej spuścizny poradzieckiej jest często bardzo trudne, a niekiedy niemożliwe (Głuszkowski 2010).

Wierszynianie są więc szczególnie predestynowani do roli „aktorów historii mówionej”, będąc wspólnotą pod wieloma względami peryferyjną: jako jedna z wielu grup etnicznych Rosji, jako Polacy na Syberii bez zesłańczego rodowodu, a także jako społeczność, której obraz został ukształtowany przez narracje i oczekiwania osób z zewnątrz – turystów, dziennikarzy i polityków. Zebrane w niniejszym tomie wypowiedzi pozwolą na weryfikację obiegowych poglądów i wyjaśnienie wątpliwości. Przedstawiane w narracjach informatorów wydarzenia historyczne, opisy tradycji i obyczajów, a także relacji z innymi grupami etnicznymi nie konkurują w naszym opracowaniu z wynikami dotychczasowych badań naukowych, lecz będą ich uzupełnieniem lub ilustracją. Zarys historii Wierszyny (zob. rozdział II) oraz opis jej sytuacji kulturowej i językowej (zob. rozdział III) będą stanowić stały punkt odniesienia dla zróżnicowania indywidualnych opowieści i ich cech wspólnych.

Choć lista współautorów niniejszej monografii jest długa, nie są to wszystkie osoby, które przyczyniły się do jej powstania. Wyrazy wdzięczności należą się współuczestnikom naszych ekspedycji, a przede wszystkim autorom zamieszczonych w tomie wypowiedzi – mieszkańcom Wierszyny, którzy przyjmowali nas serdecznie w swoich domach i poświęcali czas podczas wielogodzinnych rozmów. Chcielibyśmy podziękować także Recenzentom, którzy swoimi uwagami pomogli nam nadać ostateczny kształt publikacji.

Publikacja powstała w ramach realizacji projektu „Przetłaczanie kodów w warunkach polsko-rosyjskiego bilingwizmu w polskiej wyspie językowej na Syberii (wieś Wierszyna k. Irkucka)”, sfinansowanego ze środków Narodowego Centrum Nauki, przyznanych na podstawie decyzji numer DEC-2016/23/B/HS2/01200.

Część 1

WIERSZYNA

Rozdział 1

Historia Wierszyny w opracowaniach historycznych i kronikarskich

Michał Głuszkowski

Jeszcze do niedawna opracowania dotyczące historii Wierszyny miały charakter skrótowy lub fragmentaryczny. Dlatego kiedy w 2007 r. rozpoczęliśmy przygotowania do pierwszej ekspedycji (zrealizowanej w 2008 r., zob. rozdział 4.1.2), podstawowymi źródłami wiedzy o dziejach polskiej wsi na Syberii były publikacje z zakresu etnologii, etnografii i socjologii, których autorzy przedstawiali tło historyczne migracji zarobkowych na Syberię (m.in. Wiśniewska 2000; Nowicka, Głowacka-Grajper 2003a; Wiśniewska 2004) oraz językoznawcze (m.in. Гольцекер 1991; Ananiewa 2007), a także prace poświęcone wybranym wydarzeniom lub okresom, np. ofiarom represji stalinowskich (Szostak 2001; Szostak 2002) lub roli Kościoła w życiu wierszynian i jego odrodzenia w ostatniej dekadzie XX w. (Soska 2002; Wiśniewska 2002). Pozostałe źródła stanowiły pierwsze, skromne pod względem objętościowym artykuły w prasie popularnej (m.in. Minkowski 1990) i polonijnej (Soska 1994), reportaże Hanny Krall i Dionizego Sidorskiego (Krall 1972: 5–17; Sidorski 1973: 185–194) oraz opracowania o charakterze ogólnym, w których omawiana była dobrowolna emigracja Polaków na Syberię na przełomie XIX i XX w. (Bazyłow 1975: 169–174; Patek 2001: 277; Kuczyński 2007a: 115–119; Kuczyński 2007b: 697–698). Ponadto, podczas wizyty w Wierszynie w 2008 r. mieliśmy okazję poznać opublikowaną wówczas bogato ilustrowaną kronikę dziejów wsi *Маленькая Польша в таежной Сибири (Mała Polska w syberyjskiej tajdze)* (Петшик 2008) i jej autora Walentego Pietrzyka, a w bibliotece „Domu Polskiego” natrafiliśmy na obszerny reportaż Anny Łabieniec – książkę pt. *Powtórka z Syberii* (Łabieniec 2003), która ukazała się kilka lat wcześniej w Kanadzie i dlatego w Polsce była to pozycja trudna do zdobycia i praktycznie nieznaną. Dotyczyła ona jednak problemów tożsamości wierszynian i kwestii kulturowych, więc jedynie do pewnego stopnia może być traktowana jako źródło do badań historycznych.

Na tle wspomnianych wyżej publikacji zdecydowanie wyróżnia się monografia Władysława Masiarza *Wierszyna: polska wieś na Syberii Wschodniej 1910–2010. Z dziejów dobrowolnej migracji chłopów polskich na Syberię na przełomie XIX i XX wieku* (Masiarz 2016), zarówno pod względem objętości (432 strony), jak i kompleksowego podejścia do dziejów Wierszyny. Oprócz rozdziałów poświęconych szerszemu historycznemu kontekstowi polskiego osadnictwa na Syberii i wydarzeniom z historii wsi, opracowanie to zostało wzbogacone licznymi załącznikami w postaci dokumentów przesiedleńczych, wykazów mieszkańców i ich genealogii, fotografii ich domostw i in., dzięki czemu stanowi także bogatą bazę materiałową.

Jak zauważyliśmy w pierwszym rozdziale, wierszynianie odbiegają od zakodowanego w polskiej kulturze obrazu sybiraków-zesłańców, ale nie byli oni jedynymi, którzy zdecydowali się na dobrowolny wyjazd za Ural. Zapotrzebowanie przede wszystkim na inżynierów, nauczycieli, lekarzy i urzędników, ale i na przedstawicieli innych zawodów, wraz z możliwościami wyższych zarobków i awansu zawodowego przyciągały na Syberię także Polaków (zob. m.in. Oplakańska 2007: 206–208). Podczas gdy na terenach dawnej Rzeczypospolitej rosyjskie władze utrudniały miejscowej ludności dostęp do wyższych stanowisk, za Uralem carska administracja darzyła Polaków większym zaufaniem i umożliwiała rozwój kariery w wielu dziedzinach, m.in. w służbie policyjnej (zob. m.in. Chaniewicz 2007). Oprócz osób zainteresowanych wyższymi godnościami i specjalistów różnych dziedzin na Syberię trafiali też migranci „częściowo dobrowolni”³ – członkowie rodzin zesłańców skazanych za udział w powstaniu styczniowym: głównie ich żony, ale niejednokrotnie również towarzyszące im dzieci (Мулина 2012: 74–75).

XIX wiek to okres umasowienia wyjazdów na Syberię i prób określenia ram prawnych polityki państwa odnośnie ruchów migracyjnych, czego wyrazem było podjęcie sprawy dobrowolnych przesiedleń na Syberię przez utworzone w 1837 r. Ministerstwo Dóbr Państwowych, ustawa o warunkach przesiedlenia z 1842 r., a później ukaz cara Aleksandra II z 1861 r. „O regulacjach dotyczących osiedlania się Rosjan i obcokrajowców w obwodach nadamurskim i nadmorskim Syberii Wschodniej” (Masiarz 2016: 19; Leończyk 2017: 46–47). Dokument ten adresowany był głównie do amerykańskich Czechów, zainteresowanych wyjazdem na wschodnie rubieże Rosji, ale w tym samym czasie czynniki ekonomiczne i wzrost zaludnienia na terenach Królestwa Polskiego sprawiły, że był istotny również w kontekście polskich migrantów (Leończyk 2017: 53–55). Chłopscy migranci

³ Lub „wbrew swej woli” (zob. polskie wydanie Mulina 2017).

z lat 60. i 70. XIX w. liczeni byli jeszcze w tysiącach, a w kolejnych trzech dekadach – nawet w setkach tysięcy (Masiarz 2016: 20), osiągając apogeum po reformie rolnej Piotra Stołypina z 1906 r., która znosiła wcześniejsze ograniczenia w kwestii opuszczania wspólnot wiejskich (Leończyk 2017: 37–39). Wśród niemal 3 mln osób, które w latach 1896–1909 zdecydowały się związać swój los z Syberią znalazły się także tysiące Polaków, którzy byli dominującą grupą etniczną w wielu nowo zakładanych miejscowościach, m.in. w obwodzie tomskim (Leończyk 2017: 39; Haniewicz 2008: 18). Tam właśnie, w gminie nowoaleksandrowskiej w 1899 r. została założona polska wieś, której w związku z regionem pochodzenia założycieli kilka lat później mieszkańcy nadali nazwę Białystok. Mimo nieco wcześniejszego okresu lokacji i położenia w innym, odległym o ok. 1,5 tys. km regionie Syberii, miejscowość ta jest często porównywana z Wierszyną ze względu na chłopski i zarobkowy charakter emigracji (por. Haniewicz 2008: 17–22). Wszystkich przesiedleńców kusily nadawane im kilkunastohektarowe działki, zasiłki na zagospodarowanie, kredyty na preferencyjnych warunkach i obietnice ulg podatkowych w pierwszych latach. Podobieństwa dotyczą także stalinowskich represji – aresztowań i egzekucji mieszkańców w latach 1937–38, jednak w odróżnieniu od Wierszyny białostocka polska społeczność jest w stanie zaniku, którego nie powstrzymało uzyskanie praw mniejszościowych i religijnych po rozpadzie ZSRR (Haniewicz 2008: 17–22; Sowa 2013: 63–72). Inną, przetrwała do dzisiaj osadą polskich emigrantów zarobkowych z przełomu XIX i XX w. jest Aleksandrówka w obwodzie krasnojarskim. Wraz z Wilenką (Wilejką), Krasławką (Kresławką), Abadziulem, Ałgasztykiem i kilkunastoma innymi miejscowościami z przewagą polskiej ludności powstała ona w guberni jeniisejskiej pod koniec XIX w. (Stupiński 2009: 8–9; Leończyk 2017: 141–142). Większość tych osad z czasem straciła swój polski charakter w wyniku asymilacji kulturowej ludności i porzuceniem języka polskiego przez kolejne pokolenia.

W. Masiarz za „Kurierem Zagłębia” nazywa lata 1908–10 w Zagłębiu Dąbrowskim „syberyjską gorączką”. Wtedy to kolejne grupy chłopów i robotników starały się o pozwolenie na wyjazd i przydział gruntów, co jednak w związku z masowym zainteresowaniem emigracją na Syberię w Imperium Rosyjskim nie było łatwe, a swoją pozytywną odpowiedź i zgodę na wysłanie „chodoków” carska administracja warunkowała dostępnością wolnych działek (Masiarz 2016: 81–90). Wspomniani „chodocy” to przedstawiciele wspólnot zainteresowanych przesiedleniem, wydelegowani w celu znalezienia odpowiednich gruntów do lokacji wsi. Przodkom współczesnych wierszynian wywodzącym się z Zagłębia Dąbrowskiego oraz innych rejonów południowo-zachodniej Małopolski (głównie guberni piotrkowskiej) udało się wysłać swoich delegatów na Syberię w 1910 r. – to oni jako pierwsi osiedlili

się w guberni irkuckiej, powiecie bałagańskim, rejonie bochańskim w miejscu o nazwie Trubaczejewskij Uczastok, pochodzącej od nazwiska pełnomocnika Buriackiej Wspólnoty Wiejskiej – Trofima Trubaczejewa (Петшик 2008: 8; Masiarz 2016: 113–116, 122–123). Dla robotników atrakcyjnym miejscem do osiedlenia były odkrywkowe kopalnie węgla kamiennego w Czeremchowie, gdzie znajdowała się stacja kolejowa, ale zainteresowani pracą na roli po otrzymaniu sturublowego zasiłku i zakupie wozu wyruszyli dalej na wschód wzdłuż rzeki Idy, nad którą położona jest dzisiejsza Wierszyna (Masiarz 2016: 121). W ten sposób, w 1910 r. w momencie przybycia pierwszych małopolskich osadników rozpoczęła się ponadstuletnia historia wsi.

W badaniach sytuacji językowej oraz kulturowej zdecydowaliśmy się na zastosowanie podziału dziejów Wierszyny na trzy okresy, których granice zostały wyznaczone przy uwzględnieniu wydarzeń historycznych w skali międzynarodowej, krajowej i lokalnej oraz procesów społeczno-kulturowych (Głuszkowski 2011a; 2011b; 2012b i in.). Bardzo podobną periodyzację ustalił w swoim opracowaniu W. Masiarz, co obrazuje Tab. 1.

Tabela 1. Periodyzacja dziejów Wierszyny w badaniach socjolingwistycznych i historycznych.

Okresy w opracowaniach socjolingwistycznych (Głuszkowski 2011a i in.)	Okresy w dziejach wsi na podstawie monografii W. Masiarza⁴ (Masiarz 2016)	Rozdziały w wyborze tekstów gwarowych
Okres I (1910–1939 r.)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Decyzje o przesiedleniu się z Zagłębia Dąbrowskiego na Syberię (1909–1914). 2. Trudne początki polskich osadników na Trubaczejewskim Uczastku (1910–17). 3. Wierszyna w pierwszym dziesięcioleciu władzy sowieckiej 1917–1927. 4. Przymusowa kolektywizacja Wierszyny 1930–1937. 5. Stalinowskie represje. Mord 31 Polaków z Wierszyny w 1938 r. 	Osadnictwo i początki wsi

⁴ Przedstawione w tabeli okresy zostały zaczerpnięte z tytułów poszczególnych rozdziałów (zob. Masiarz 2016: 113–232).

Okres II (1940–1990)	6. Wierszyna w latach II wojny światowej 1939–1945. 7. Kołchozowa egzystencja w latach „budowy komunizmu” 1945–1989.	Wojna Lata powojenne
Okres III (od 1991 r.)	8. Odkrywanie Wierszyny po roku 1990 – odradzanie się polskości i powrót do korzeni.	Współczesność i pamięć ⁵

Różnice dotyczą szczegółowości podziału oraz w minimalnym stopniu dat granicznych poszczególnych okresów. Najdokładniej zostały podzielone wydarzenia zachodzące w pierwszych trzech dekadach istnienia Wierszyny, co jest związane z dynamiką zmian zarówno w całej Rosji (i ZSRR), jak i w wymiarze lokalnym.

Okres I (1910–1939)

Pierwszy wyróżniony przez W. Masiarza okres obejmuje lata związane z podjęciem decyzji o emigracji i stopniowym zasiedlaniem Wierszyny. Choć najwięcej rodzin przybyło w pierwszych dwóch latach istnienia wsi, kolejni małopolscy osadnicy docierali nad rzekę Idę do 1914 r. Okres ten pokrywa się z pierwszymi latami życia w nowym miejscu (1910–17), które były bardzo intensywne ze względu na konieczność zagospodarowania w nieznanymi warunkach klimatycznych, co wiązało się z karczowaniem działek i budową domów. Buriaccy autochtoni, którzy początkowo byli przyjaźnie nastawieni do przybyszów z europejskiej części Imperium Rosyjskiego, w latach największego boomu osiedleńczego zaczęli obawiać się o swoje interesy i ochłodzili relacje ze Słowianami (por. Masiarz 2016: 124–127). Nie oznaczało to bynajmniej wrogości wobec wierszyńskich Polaków, ale musieli oni mierzyć się z większą ilością problemów niż osadnicy przybyli na Syberię wcześniej, tym bardziej, że lata 1910–11 były nieurodzajne, podczas gdy w poprzednich dekadach gorsze zbiory trafiały się nie częściej niż raz na 2–3 lata (Leończyk 2017: 148). Brak domostw i możliwości pełnego wykorzystania stopniowo adaptowanych do uprawy gruntów zmuszał w pierwszych latach przybyszów do życia w ziemiankach⁶ i szukania zatrudnienia u buriackich sąsiadów. Mimo trudności bytowych

⁵ Pozostałe rozdziały nie mają wyznaczonych ram czasowych i opisują wydarzenia z określonych sfer życia wierszynian z różnych okresów historii wsi.

⁶ Ziemianki – budynki mieszkalne powstałe na bazie drewnianego szkieletu uszczelnianego od wewnątrz skórą i korą, a na zewnątrz ziemią (zob. m.in. Masiarz 2016: 93; 128).

w krótkim czasie wybudowano kilkadziesiąt domów mieszkalnych oraz szkołę i kościół (Петшик 2008: 11–12).

Początek kolejnego okresu w przedwojennej historii Wierszyny został przez W. Masiarza powiązany z końcem carskiej Rosji i początkami rządów bolszewickich. W skali kraju oraz, jak się później okazało, w dziejach świata rok 1917 i Rewolucja Październikowa dały początek nowej epoce, ale peryferyjne położenie Wierszyny w stosunku do centrów przemian sprawiło, że w danym momencie nie były to wydarzenia przełomowe w życiu jej mieszkańców, a przynajmniej nie były jako takie postrzegane. Świadomość dokonujących się zmian ustrojowych i geopolitycznych była niewielka. Choć niektórzy imigranci byli rozzarowani trudnościami, jakie ich spotkały na Syberii (Leończyk 2017: 150), w latach 20. XX w. jedynie nieliczne rodziny powróciły do Polski, która od momentu zakończenia I wojny światowej nie była już częścią Imperium Rosyjskiego, lecz niezależnym państwem. Po pierwsze, wdrażająca zawarty w 1921 r. polsko-rosyjski Układ o repatriacji komisja mieszana ze względu na trudności logistyczne nie zdołała poinformować i zarejestrować wszystkich zainteresowanych wyjazdem do Polski (Masiarz 2016: 155). Po drugie, istotny był także czynnik ekonomiczny: trudno było porzucić gospodarstwa, których zdobycie i rozwój kosztowały pierwszych osadników tak wiele wysiłków. W tym względzie zmianę przyniosły dopiero kolejne lata (wyróżnione przez W. Masiarza jako okres przymusowej kolektywizacji 1930–37), które pozbawiły wierszynian indywidualnej własności będącej głównym czynnikiem motywującym ich do wyjazdu na Syberię. Rekwizycja majątków i dyscyplinowanie protestujących przeciwko wcieleniu do kołchozu były procesami stosunkowo powolnymi, ale nieodwracalnymi i brzemiennymi w skutki dla późniejszej egzystencji wsi (Петшик 2008: 14–18)

Kolektywizacja była trwającym kilka lat procesem, który zakończyło aresztowanie 31 mieszkańców wsi pod koniec listopada i na początku grudnia 1937 r. (Szostak 2001; Szostak 2002; Петшик 2008: 38–47). Zostali oni skazani w sfałszowanym procesie i rozstrzelani w 1938 r., a główną przyczyną ich aresztowań było ich polskie pochodzenie (Masiarz 2016: 184–188). Zgodnie z danymi przytaczanymi w kronice W. Pietrzyka w efekcie represji osieroconych zostało 113 dzieci. Wydarzenia te do dzisiaj są żywe w pamięci wierszynian i przewijają się zarówno w ich wspomnieniach, jak i w relacjach prasowych oraz opracowaniach naukowych.

Dla sytuacji językowej i zmian kulturowych największe znaczenie miała etniczna jednorodność wspólnoty, a największe zmiany pod tym względem rozpoczęły się na przełomie lat 30. i 40. XX w., zbiegając się z traumatycznymi wydarzeniami lat 1937–38 i udziałem wierszynian w wojnie od 1941 r. Przyjęcie jako daty granicznej momentu przyłączenia do wierszyńskiego

kołchozu mieszkańców chutoru Odygon (Петшик 2008: 19–20) związane było z symbolicznym końcem pierwszego – „polskiego” okresu w historii wsi, ale w istocie był to zbieg większej ilości faktów z lat 1937–41 i cezura mogłaby być nieznacznie przesunięta, więc różnica w stosunku do periodyzacji W. Masiarza, rozpoczynającego okres wojenny zgodnie z polską perspektywą w 1939 r. jest w tym wypadku nieistotna⁷.

Okres II (1940–1990)

Trudno przecenić znaczenie wydarzeń wojennych dla kształtowania się radzieckiej tożsamości narodowej. Mimo swojego polskiego pochodzenia wierszynianie doświadczały ich wspólnie z Rosjanami i innymi narodami ZSRR, jako wielkiej wojny ojczyźnianej (1941–45), a nie jako II wojny światowej (1939–45). Zarówno data początkowa zmagania z Trzecią Rzeszą, jak i nazwa samego okresu mają duże znaczenie, ponieważ pokazują odmienność polskiej i rosyjskiej perspektywy. Dla mieszkańców Wierszyny nie tylko wojna zaczęła się dwa lata później, niż dla ich krewnych nad Wisłą, ale również byli oni częścią ogólnonarodowego zrywu przeciwko hitlerowskiemu najeźdźcy, w którym brali udział powodowani „świętym gniewem” przedstawiciele wszystkich warstw społecznych i grup etnicznych (Lewandowski 2014: 97). Już wówczas wspólna walka była przedstawiana przez władze i postrzegana przez społeczeństwo jako czas przekształcający tę mozaikę w naród radziecki, w kolejnych dekadach ten obraz utrwalano i odwoływano się do niego w momentach kryzysowych (Dębowicz 2015: 90–92).

Do wojny wierszynianie przystępowali już nie jako polscy imigranci, ale jako kołchozowi robotnicy (Петшик 2008: 48–61). Służyli wraz z przedstawicielami innych narodowości ZSRR w Armii Pracy oraz Armii Czerwonej, ponieważ nie powoływano ich do oddziałów pod dowództwem gen. Andersa, a do organizowanej przez Związek Patriotów Polskich I Dywizji im. T. Kościuszki trafiło zaledwie ośmiu mężczyzn z Wierszyny (Masiarz 2016: 195–198). Trudów wojennych doświadczały także kobiety i dzieci, którym w udziale przypadły wszystkie prace fizyczne wraz z wyrębem lasu i transportem drzewa (Петшик 2008: 51–57).

Lata powojenne związane były z pracą w kołchozie i postępującą sowietyzacją wierszynian. Już w latach 30. stopniowo pozbawiano osadników możliwości podtrzymywania polskości: usunięto język polski z miejscowej

⁷ Ewa Nowicka zaproponowała inny podział, oparty na symbolicznych datach: I – od założenia wsi do Rewolucji październikowej 1910–17, II – od Rewolucji Październikowej do pieriestrojki 1917–lata 80. XX w., III – od lat 90. XX w. (Nowicka 2013: 16).

szkoły i zamknięto kościół. Na ich przywrócenie potomkom polskich osadników przyszło czekać do upadku ZSRR, a cały okres powojenny związany był z nasilającym się rosyjskim i radzieckim wpływem ideologicznym oraz kulturowym. Na przykład, pierwszego kontaktu z filmem mieszkańcy doświadczyli za sprawą projekcji niemego obrazu „Czapajew” w objazdowym kinie, które zawitało do Wierszyny w 1935 r. (Петшик 2008: 95). Wierszyńscy Polacy funkcjonowali w takiej samej rzeczywistości, jak ich buriaccy, rosyjscy i ukraińscy sąsiedzi, a kult pracy na roli znalazł ujście w przywiązaniu i dumie z osiągnięć miejscowego kołchozu (Figura 2003: 99). W kronice W. Pietrzyka rozdział poświęcony okresowi od początku lat 40. XX w. nosi tytuł „Kołchoźnicza codzienność” i oprócz opisu prac przy budowie tartaku i młyna oraz zagospodarowywania nieużytków zawiera dane statystyczne nt. wielkości plonów zbóż i ziemniaków w kolejnych latach, sianokosów, a także dziennik prac polowych i listę pracowników kołchozu odpowiedzialnych za uprawę kukurydzy (Петшик 2008: 61–75). Truizmem jest stwierdzenie, że „mieszkając w Związku Radzieckim, wierszynianie żyli życiem ludzi radzieckich”, ale analiza obrazu Wierszyny w polskich mediach oraz postawa wielu turystów, dziennikarzy i przedstawicieli oficjalnych delegacji pokazuje, że w polskich narracjach ten okres jest wypierany (zob. m.in. Głuszkowski 2009a; Głuszkowski 2016). Kolejne pokolenia urodzone na Syberii znały ojczyznę przodków już tylko z opowieści rodziców i dziadków, a rosyjski język i kultura odgrywały coraz większą rolę w funkcjonowaniu wspólnoty. Ponadto, w 1957 r. po elektryfikacji wsi mimo sprzeciwu wierszynian dokonano scalenia miejscowego kołchozu z gospodarstwami prowadzonymi przez Buriatów: dundajskim i charaguńskim (Masiarz 2016: 204).

Poprawa bytu i awans społeczny przez kilka dziesięcioleci były możliwe tylko po opuszczeniu rodzinnej wsi. Wtapianiu się w radzieckie, a później rosyjskie otoczenie sprzyjała nauka w szkołach ponadpodstawowych, która wymagała wyjazdu, głównie do Irkucka. Na podstawie zebranych przez W. Pietrzyka danych odnośnie edukacji wierszynian, W. Masiarz wyliczył, że od końca lat 30. XX w. na przestrzeni sześciu dekad wyższe i średnie wykształcenie uzyskało aż 107 osób polskiego pochodzenia (Masiarz 2016: 200). Najczęściej osoby te zakładały rodziny z partnerami poznanymi podczas nauki i nie wracały już do Wierszyny. Wpływ rosyjskiego otoczenia i osłabienie oddziaływania czynników podtrzymujących polską tożsamość zwiększały tolerancję dla małżeństw mieszanych prowadzących do dalszej asymilacji kulturowej i językowej.

W zamieszczonych w tomie opowieściach możemy znaleźć relacje o sporadycznych wyjazdach wierszynian do Polski z biurami turystycznymi oraz korespondencji z krewnymi pozostałymi w kraju. Na przełomie

lat 60. i 70. XX w. Wierszyną zainteresowali się polscy dziennikarze – najpierw filmowcy przybyli do wsi latem 1968 r. wraz z radzieckim zespołem Wschodniosyberyjskiego Studia Kroniki Filmowej (Władysław Forbert i drugi dokumentalista, którego nazwiska brak w źródłach), a w kolejnych latach dziennikarze i publicyści: Tadeusz Sochacki, Dionizy Sidorski i Hanna Krall (Masiarz 2016: 206–207). Kontakty te były jednak na tyle ograniczone, że nie były w stanie odwrócić postępującej asymilacji wierszyńskiej społeczności.

Okres III (od 1991 r.)

W. Masiarz nazywa ostatni, współczesny okres w dziejach polskiej wsi na Syberii „odkrywaniem Wierszyny na nowo” (Masiarz 2016: 211). Dzięki transformacji ustrojowej w Polsce problemy Polaków za wschodnią granicą mogły być publicznie poruszane. Dotyczyło to zarówno zbrodni popełnionych na polskich oficerach w Katyniu, Charkowie i Miednoje, sytuacji osób z polskim rodowodem na dawnych Kresach Wschodnich, repatriacji Polaków z Kazachstanu, jak i Polaków na Syberii. Wewnętrzne problemy chylącego się ku upadkowi ZSRR i słabnąca kontrola ze strony aparatu państwowego umożliwiły wizyty polskich badaczy i dziennikarzy w Wierszynie, a Polacy uzyskali prawa mniejszości narodowej pozwalające im na podtrzymywanie własnej kultury, języka i religii. W grudniu 1989 r. do wsi przyjechała polska nauczycielka – do dziś wspomiana przez wierszynian Marianna Dobrowolska, w 1992 r. otworzono ponownie kościół, a do wsi przybywali kolejni kapłani, z których pierwszymi byli salwatorianie o. Dariusz Kubica i skierowany początkowo do Irkucka o. Ignacy Pawlus (Masiarz 2016: 214–224; Pawlus 2020). Dzięki ożywieniu kontaktów z polskimi organizacjami i ożywieniu aktywności placówek dyplomatycznych, dla wierszynian otworzyła się także możliwość wyjazdów do Polski w celach edukacyjnych, z czego skorzystały osoby kończące w kraju przedkół szkoły średnie i wyższe (zob. m.in. Петшик 2008: 107). Spośród nich największy wpływ na życie lokalnej wspólnoty wywarła Ludmiła Wiżentas (zd. Figura), która po ukończeniu polonistyki na Uniwersytecie Gdańskim wróciła do Wierszyny i przejęła obowiązki nauczycielki języka polskiego.

Rewitalizacji i odbudowie polskości w Wierszynie sprzyjały uwarunkowania administracyjne. Wieś była położona na terenie Ust-Ordyńskiego Buriackiego Okręgu Autonomicznego i choć Polacy nie byli na tym obszarze tytułarną mniejszością, korzystali z tych samych praw, co Buriaci, czyli m.in. finansowania nauki języka etnicznego w lokalnej szkole i środków na działalność kulturalną. E. Nowicka zauważyła, że Buriaci jako najbliżsi sąsiedzi, mimo swojej uprzywilejowanej pozycji i przewagi liczebnej, nie

tylko nie stanowili zagrożenia dla polskości, ale wręcz wpływali na jej konserwację, ponieważ dystans kulturowy i językowy zapobiegał asymilacji (Nowicka 2013: 18). W wyniku referendum z 2006 r. od 2008 r. autonomia została wcielona do obwodu irkuckiego, co pociągnęło za sobą ograniczenie praw mniejszości, w tym redukcję liczby lekcji języka ojczystego do jednej tygodniowo (Nowicka 2013: 22).

Choć na początku lat 90. XX w. ludność polskiego pochodzenia stanowiła w Wierszynie większość (300 osób z ok. 450 mieszkańców), nie mieli reprezentantów we władzach gminnych, ani nawet w radzie wiejskiej (Masiarz 2016: 225). Wsparcie konsulatu w Irkucku, polskich i polonijnych organizacji, a także wzrost zainteresowania Wierszyną ze strony Polaków i Rosjan pozwoliły na swoistą nobilitację polskości (zob. rozdział 3.1.2) i zwiększyły poczucie własnej wartości potomków osadników z Małopolski. Ważnym momentem najnowszej historii wsi były obchody jej stulecia w lipcu 2010 r., ale wierszynianie nie mogą narzekać na brak zainteresowania również poza najważniejszymi uroczystościami i oficjalnymi wizytami, ponieważ ich wieś jest regularnie odwiedzana przez polskie grupy turystyczne w ramach syberyjskich wojaży i jako główny cel podróży (zob. m.in. Zieliński, Maniura 2013: 379–393).

Zebrane w tomie opowieści mieszkańców Wierszyny pokazują, w jaki sposób poszczególne wydarzenia i okresy zapisały się w pamięci zbiorowej i indywidualnej. W celu przedstawienia możliwie szerokiego i różnorodnego obrazu, niektóre historie opowiadane są wielokrotnie przez osoby prezentujące różne perspektywy.

Rozdział 2

Wierszyna jako wspólnota wielokulturowa

2.1. Sytuacja społeczno-kulturowa mieszkańców polskiej wsi na Syberii

2.1.1. Problemy dwujęzyczności i dwukulturowości oraz akwizycja języków – *Angelika Pawlaczyk*

Już w momencie założenia wsi wielu wierszynian znało rosyjski, ale nie posługiwano się nim w codziennej komunikacji. Od początku wspólnota funkcjonowała w warunkach wyspowych, a jej bilingwizm wynikał z kontaktu języka ogólnorosyjskiego z polską gwarą – mieszaniną gwar z różnych regionów Małopolski, m.in. okolic Kielc, Piotrkowa Trybunalskiego, Dąbrowy Górniczej (Głuszkowski 2012b: 45).

Dwujęzyczność rozumiana jako „naprzemiennie używanie dwóch języków” oznacza, że języki, którymi posługuje się dana dwujęzyczna jednostka, pozostają ze sobą w kontakcie (Вайнрайх 2000 [1953]: 22). Rezultatem znajomości dwóch kodów mogą być pojawiające się w zachowaniach językowych przedstawicieli grupy pewne odstępstwa od normy, co skutkuje w postaci innych zjawisk związanych z bilingwizmem, do których należą m.in. interferencja, przełączanie kodów, oraz relacje między językiem prymarnym i sekundarnym (Paško-Koneczniak 2011a: 38). Przykładem mogą być wypowiedzi wierszynian, w których obecne są liczne zapożyczenia, wstawki językowe i kalki (zob. m.in. Głuszkowski 2012a: 121–123; Głuszkowski 2012b: 49; Paško 2009).

Szczególnym rodzajem bilingwizmu jest dyglosja, w której „zasady użycia jednego z dwóch (czasem więcej) języków zostały ukształtowane społecznie i trwają od kilku pokoleń” (Smułkowa 2000: 91). Może ona przejawiać się na płaszczyźnie społecznej (dwujęzyczna grupa), jak i indywidualnej (dwujęzyczna jednostka) (Głuszkowski 2009b: 115). Termin wprowadzony został do badań w 1959 r. przez Charlesa Fergusona (1959). Z kolei rozszerzenia definicji dokonał Joshua Fishman (zob. Fishman 1971, 1985). Badacz dowiódł, że zjawisko dyglosji może, ale nie musi

występować jednocześnie z dwujęzycznością. Dodatkowo wyróżnił cztery rodzaje istniejących między nimi relacji:

- dwujęzyczność, której towarzyszy dyglosja,
- dwujęzyczność bez dyglosji,
- dyglosja bez dwujęzyczności,
- brak dwujęzyczności i dyglosji (Fishman 1985: 42).

W społeczności wierszynian bilingwizm jest związany z dyglosją. W historii wsi możemy wyróżnić trzy podstawowe okresy, w których dochodziło do przemian społeczno-kulturowych i językowych wspólnoty, mających wpływ na charakter dwujęzyczności i kształt dyglosji (zob. Tabela 1).

Tabela 2. Komunikacja wewnątrz i poza wspólnotą w trzech podstawowych okresach w historii Wierszyny.

Okres	Język dominujący	Język wewnątrz wspólnoty	Język poza wspólnotą
Okres I (1910–1939)	polski	polski	rosyjski polski
Okres II (1940–1990)	rosyjski	polski rosyjski	rosyjski
Okres III (od 1991 r.)	rosyjski	polski rosyjski	rosyjski

Opracowanie własne na podstawie: Głuszkowski 2011a: 14–18; Głuszkowski 2012b: 46–47.

Pierwszy okres charakteryzował się odtwarzaniem znanych z dawnej ojczyzny warunków społeczno-kulturowych. Kulturowanie tradycji oraz posługiwanie się polszczyzną wewnątrz wspólnoty we wszystkich sferach życia codziennego sprzyjały zachowaniu ich homogeniczności. Do komunikacji poza grupą służył język rosyjski, choć z niektórymi mieszkańcami sąsiadujących wiosek rozmowy prowadzone były również po polsku (Głuszkowski 2011a: 14–15; Głuszkowski 2012b: 46). Sytuacja językowa zaczęła się stopniowo zmieniać pod koniec I wojny światowej, kiedy polszczyzna została wykluczona z programu nauczania w miejscowej szkole. Na początku drugiego okresu coraz intensywniejsze przemiany społeczno-polityczne doprowadziły do osłabienia roli polszczyzny, która utraciła status jedyne go kodu używanego wewnątrz grupy. Język rosyjski obecny był już nie tylko w administracji, ale i w edukacji, pracy w kolchozie oraz coraz częściej w sferze życia rodzinnego, co było

spowodowane m.in. zawieraniem małżeństw mieszanych (Głuszkowski 2011a: 17). Trzeci okres w historii wsi nastąpił po pieriestrojce. Odzyskanie praw przez mniejszości, przywrócenie nauczania polszczyzny w szkole, czy odbudowa kościoła nie były w stanie zatrzymać postępujących zmian społeczno-kulturowych i językowych. Zmniejszająca się liczba rodzin homogenicznych oraz osiedlanie się rodzin rosyjskich i buriackich na terenie wsi doprowadziły do dominacji języka rosyjskiego we wszystkich sferach życia codziennego (z wyłączeniem sfery religijnej i domowej w rodzinach polskich) i przekształceniem gwary polskiej (Głuszkowski 2011a: 18; Głuszkowski 2012b: 47).

Z dwujęzycznością często związana jest dwukulturowość. Einar Haugen, opierając się na podziale stworzonym przez Jamesa Soffietiego (zob. Soffietti 1955), wyodrębnił cztery typy istniejących między tymi stanami zależności: a) jednoczesna dwujęzyczność i dwukulturowość, b) jednojęzyczność z dwukulturowością, c) dwujęzyczność z jednokulturowością, d) jednoczesna jednojęzyczność i jednokulturowość (Хайген 1972: 64). Zależności te uznawane są jednak za typy idealne. Liczne przykłady z życia społeczności mniejszościowych pokazują, że można zetknąć się również z typami przejściowymi, np. niepełną dwujęzycznością i dwukulturowością (por. Głuszkowski 2013: 96). Również przypadek Wierszyny jest złożony, ponieważ rozróżnieniu języków w ramach polsko-rosyjskiego bilingwizmu na płaszczyźnie kulturowej towarzyszy swoista hybryda polsko-rosyjska z elementami spuścizny radzieckiej oraz wpływami buriackimi (zob. rozdział 3.1.2–3.1.3).

Rola języka jako nośnika kultury jest szczególnie istotna w przypadku społeczności mniejszościowych (Skuttnab-Kangas 1977: 193). Zarówno on, jak i system społeczno-kulturowy przyswajane są w procesie socjalizacji, który odbywa się za pośrednictwem grup społecznych (Głuszkowski 2013: 99–100). Pojęcie grup pierwotnych wprowadzone zostało przez Charlesa Cooleya (1992) i odnosi się do społeczności, które „charakteryzują się zażyłym, twarzą w twarz obcowaniem i współdziałaniem” (Cooley 1992: 209). Przykładem może być rodzina, dziecięca grupa zabawowa, sąsiedzi czy wspólnotowe grupy osób starszych, za których pośrednictwem jednostka otrzymuje „najwcześniejsze i najpełniejsze doświadczenie społecznej jedności” (Cooley 1992: 211). Pojęcie grup pierwotnych na gruncie socjologicznym, ma swoje analogie także w badaniach językoznawczych. Tak jak grupy pierwotne odgrywają szczególną rolę w przyswajaniu kultury i uspołecznianiu jednostki, tak w analizie procesu akwizycji języka Leon Zawadowski zaproponował pojęcie języka prymarnego, rozumianego jako kod podstawowy używany podczas rozmów na tematy dnia codziennego, „stosowany w komunikacji w sferze

domowej i rodzinnej, przekazywany dzieciom bezpośrednio (bez udziału innego języka)” (Zawadowski 1961: 14; cyt. za: Głuszkowski 2013: 101). Język lub języki używane przez członków grupy poza tą sferą mają status sekundarny (Głuszkowski 2013: 102).

Ze względu na zmieniającą się sytuację językową wierszynian trudno jest jednoznacznie wskazać, który z języków pełni rolę języka prymarnego, a który sekundarnego. Obecnie wybór kodu wewnątrz wspólnoty uzależniony jest przede wszystkim od typu rodziny oraz pokolenia. Dotychczasowe badania sytuacji socjolingwistycznej pozwalają na dokonanie następujących wniosków:

- w rodzinach homogenicznych-polskich polszczyzna używana jest najczęściej w sferze rodzinnej i religijnej, w których rosyjski praktycznie w ogóle nie jest obecny; z kolei w sferze sąsiedzkiej i publicznej dominuje język rosyjski, a polski używany jest sporadycznie;
- w rodzinach mieszanych polszczyzna używana jest sporadycznie (sfera rodzinna, sąsiedzka i religijna), albo w ogóle nie jest używana (sfera publiczna); język rosyjski jest dominujący i obecny praktycznie we wszystkich sferach życia (sfera rodzinna, sąsiedzka, publiczna) (zob. Głuszkowski 2011a: 22).

U najstarszych mieszkańców wsi, urodzonych przez II wojnę światową, w roli języka prymarnego występuje język polski. Podobnie jest w pokoleniach dorastających w II połowie XX w., dla których polszczyzna jest językiem dzieciństwa i wciąż pełni ważną funkcję komunikacyjną. W rodzinach homogenicznych-polskich w dalszym ciągu obserwuje się międzypokoleniową transmisję języka przodków. Z kolei w rodzinach heterogenicznych polszczyzna jest używana rzadko lub praktycznie w ogóle nie jest używana w sferze życia codziennego. Inaczej jest w przypadku osób urodzonych u schyłku ZSRR i młodszych. Mimo że ich rodzicom i dziadkom udało się zachować język, wiarę i kulturę dawnej ojczyzny, to w najmłodszych pokoleniach dominuje język rosyjski, co wynika m.in. z wychowywania się w rodzinach mieszanych (Masiarz 2016: 210–211). Różnice w użyciu polszczyzny w poszczególnych pokoleniach „związane są z warunkami socjalizacji pierwotnej przebytej przez starszych i młodszych wierszynian” (Głuszkowski 2012b: 48). W XXI w. polski był nauczany w szkole jako przedmiot dodatkowy, ale naukę wstrzymano w 2020 r. (Smoluch 2021: 45). Wiedza zdobywana podczas zajęć nie zawsze jest wykorzystywana przez uczniów poza jej murami. W rodzinach heterogenicznych w sferach życia codziennego obecny jest język rosyjski, a polszczyzna używana jest sporadycznie (prawie wyłącznie przez starsze pokolenie), dlatego umiejętności językowe nie mają szansy być rozwijane poza szkołą. Inaczej wygląda sytuacja w rodzinach homogenicznych-polskich.

W ich przypadku zauważa się chęć i potrzebę komunikowania się w języku polskim w sferze domowej, sąsiedzkiej i religijnej, dlatego nauka polskiego wpływa korzystnie na umiejętności językowe dzieci, które dodatkowo są rozwijane przy okazji rozmów z domownikami i członkami rodziny, czy nabożeństw w kościele (Głuszkowski 2011a: 24). Biorąc pod uwagę coraz silniejsze oddziaływanie rosyjskiego otoczenia językowego i kulturowego, słabą znajomość polszczyzny i brak jej międzypokoleniowej transmisji w młodszych pokoleniach istnieje obawa, że w niedalekiej przyszłości dojdzie do całkowitego zaniku języka przodków.

2.1.2. Hybrydyzacja kulturowa

– *Ewelina Wiżentas, Angelika Pawlaczyk*

Podobnie jak w przypadku dwujęzyczności i dwukulturowości, można odnaleźć analogię pomiędzy dyglosją a wprowadzonym przez J. Fishmana terminem dietnia. Autor koncepcji wskazuje przede wszystkim na jej społeczny charakter i uzależnienie od sfery życia (zob. Fishman 1985: 47–48). W polskiej kulturze wierszynian odnaleźć można elementy przejęte z systemów kulturowych Rosjan i Buriatów, pod wpływem których doszło do modyfikacji, bądź całkowitego zaniku niektórych, podtrzymywanych przez pierwszych osadników przybyłych z Małopolski zwyczajów. Wśród głównych przyczyn zmian w sferze obyczajowości wymienić należy:

- przebywanie w wielonarodowym otoczeniu,
- wymieranie najstarszego pokolenia – nosicieli kultury i języka,
- osłabienie roli polszczyzny i znaczenia religii – sowietyzacja i ateizacja,
- zawieranie małżeństw mieszanych (Głuszkowski 2010: 86–88).

Ewa Nowicka i Małgorzata Głowacka-Grajper zauważyły, że wolna od obcych wpływów jest jedynie sfera religijna, w której wyraźnie rozróżniane są przez wierszynian obrządkie rosyjskie i polskie (Nowicka, Głowacka-Grajper 2003b: 45). Z kolei Michał Głuszkowski określa system kulturowy mieszkańców Wierszyny jako hybrydalny, „ponieważ poszczególne jego części składowe, czyli tradycje i obyczaje, pochodzą z kultury polskiej, buriackiej, rosyjskiej i radzieckiej” (Głuszkowski 2010: 92).

Próby przedstawienia jego aktualnego stanu podjęła Ludmiła Figura, która opisując wybrane obyczaje i obrzędy starała się wskazywać na zachowane elementy polskiej kultury oraz zmiany zachodzące pod wpływem innych kultur. Przybysze z Polski przenieśli na Syberię zwyczaj świętowania imienin, ale obecnie dotyczy on przede wszystkim najpopularniejszych w tej społeczności tradycyjnych polskich imion: Antoniego, Antoniny,

Zenona, Jana, Władysława, Władysławy, Piotra, Pawła, Szczepana, Heleny i Franciszki. Ze względu na brak dostępu do polskiego kalendarza reszta terminów została przez społeczność zapomniana. Ważniejszym dla nich (podobnie jak dla Rosjan) świętem są urodziny. Popularny w Polsce utwór „Sto lat” nie był znany w Wierszynie i zamiast niego goście śpiewali coś innego, np. zaczerpniętą z radzieckiego filmu kukielkowego „Czeburaszka”⁸ piosenkę urodzinową jednego z bohaterów filmu – Krokodyla Gieny „Я играю на гармошке (Gram na harmoszcze)” (Figura 2003: 100–101). Z czasem doszło w tym zakresie do pewnych zmian pod wpływem coraz częstszych przyjazdów księży, nauczycieli i turystów z Polski, poczynając od przełomu XX i XXI w., którzy niejednokrotnie brali udział w uroczystościach rodzinnych, m.in. urodzinowych. Za ich sprawą w Wierszynie coraz częściej słyszano piosenkę „Sto lat”, która przypadła do gustu mieszkańcom wsi i jeżeli ktoś ją zapamiętał, starał się zaśpiewać przy następnej okazji. Wielokulturowy charakter ma również uroczystość odbywająca się z okazji narodzin dziecka, polegająca na oglądaniu niemowlęcia przez najbliższych członków rodziny tuż po powrocie ze szpitala. Mimo że z podobną tradycją mamy do czynienia w Polsce to używana przez wierszynian rosyjska nazwa „smotriny” sugerować może wpływ rosyjskiej kultury (Figura 2003: 101). Obce elementy kulturowe odnaleźć można również w innych obrzędach i zwyczajach, opisanych w rozdziale XYZ, np. towarzyszących pochówkowi i „wspominaniu” zmarłych poprzez pozostawianie poczęstunku i alkoholu na grobie (Figura 2003: 111–112) lub repertuarze pieśniarskim. Wśród innych tradycji i obrzędów łączących elementy dwu, a czasem nawet i kilku kultur wyróżnić można również chrzciny, swaty i wesele (zob. Figura 2003: 101–108).

Choć najbliższymi sąsiadami Polaków od początku istnienia Wierszyny byli Buriaci, a dopiero później dołączyli do nich Rosjanie, wpływy kulturowe widoczne są przede wszystkim ze strony kultury rosyjskiej, a dopiero w dalszej kolejności buriackiej czy ukraińskiej. Od momentu przybycia polskich osadników małżeństwa zawierane były początkowo wyłącznie między Polakami. Już z biegiem czasu doszło także do zakładania rodzin polsko-rosyjskich i polsko-ukraińskich (z mieszkającymi w oddalonej o kilkanaście kilometrów Tichanowce osadnikami pochodzenia ukraińskiego), ale nie polsko-buriackich. Małżeństwa z Buriatami uważano za niedopuszczalne, ponieważ postrzegano ich najbardziej oddalonych od wierszynian na osi „swoj-obcy”. Rosjanie, choć należeli do innej grupy etnicznej i posługiwali się innym językiem, jako naród słowiański byli Polakom o wiele bliżsi niż reprezentujący zgoła odmienną kulturę Buriaci. Dzięki

⁸ W Polsce znana pod tytułem „Kiwaczek”.

podobieństwom kulturowym małżeństwa między Polakami a Rosjanami, a także z Ukraińcami (rzadsze ze względu na większą odległość) były społecznie akceptowane, natomiast związki polsko-buriackie – przeciwnie. Mimo bliskiego sąsiedztwa nie doszło do wymieszania polskiej i buriackiej społeczności, co ograniczało także wzajemne wpływy kulturowe. Niechęć do zawierania małżeństw polsko-buriackich utrzymuje się wśród wierszynian do dziś (Виженкас 2020: 41).

– *Dużo tutaj w Wierszynie jest rodzin mieszanych?*

U mnie dzieci już mieszane. Ło te prawnucki moje. Moje dzieci żyjum z ruskiemi: w Angarsku, w Irkucku. Ło tak. Ło tak żyjum.

– *W rodzinie wszyscy po polsku umieją mówić?*

Wszyscy (K, Pokolenie I).

U moji cieni u starszego syna Olszaka Janka, to kobita jest Buriatka. Już skoro sto lat – ni ma takich, wot jedynie una Buriatka. Una jak Buriatka – u ni mama Rosijanka, ale una podobno na Buriatke, a dzieci u nich, śterych majum dzieci. To starszy syn jakbyście popatrzeni nie powiedzieliście, że to mama u niego Buriatka – bielutki, no podobny do ojca, a córka – wykapano Buriatka, daże Buriatów takich nima (śmieje się).

– *To on jest katolikiem?*

Tak

– *A dzieci?*

A dzieci nie wim jak. No jak u nos w Rosii było – nikto. No jak u nos – kościołów nie było, nie wim, kto uni tero (K, Pokolenie II).

Powyższy przykład pokazuje, że w Wierszynie i jej otoczeniu każdy miał świadomość pochodzenia z określonego kręgu kulturowego i wyznaniowego, ale w rzeczywistości radzieckiej kultywowanie jakiegokolwiek religii było utrudnione, więc problemy związane z ewentualnym wychowaniem dzieci w określonej obrzędowości nie miały wielkiego znaczenia. Warto jednak podkreślić, że wierszynscy Polacy określają się jako katolicy. Istnieje wyraźny podział narodowościowo-wyznaniowy wśród mieszkańców oparty na zasadzie: jeśli Polak, to katolik, a jeśli Rosjanin – prawosławny, niezależnie od tego, czy dana osoba jest praktykującą. Do podobnych wniosków doszła Natalia Galietkina, twierdząc, że „«bycie katolikiem» dla wierszynian oznacza przynależność do tradycji kulturowej odziedziczonej z racji urodzenia w polskiej rodzinie” (Галеткина 2015: 89).

Do dzisiaj mieszkańcy Wierszyny podkreślają, że mieszkają na ziemi, należącej kiedyś do Buriatów. „Wiedzą także, gdzie w okolicy znajdują się

buriackie święte miejsca, w których odprawiają krótkie obrzędy, by oddać hołd miejscowym duchom poprzez tzw. bryzganie” (Nowicka, Głowacka-Grajper 2003: 44).

– Mówiono nam, że u Buriatów są takie święte miejsca...

Sum. Uni tam... Ło tutej daze na szkale było jak do przyjazdu Polaków. Uni żyli za rzykum, dużo Buratów było. Tero Naszyta tak i po buracku nazywo się Naszata. I tam Buraty żyły, a tu jak przyjechali, zacyni kobity chodzić, jagody zbierać, no i krów paś, wot na Miru-Mir na ty naszy górze. I tam jeszsze jes kaj kaminie tu niży, niży do pola jes jeszsze takie stare, że tako kupa kośsi. Tam uni polyli ogień jak tata mówili. Jo już tego nie zastałam, nie pamintum, nie było już tego. Że polyli ogień, takie wyłożone były kaminie, stoły kotły. Oni prosily dyszsza, pogody dobry, no jak zertwa prinoszenie. Bili, tam gotowali, prosily cy dyszsza, cy cego, no co im trza było. Oni zabijali albo konia, albo barana. Nu i swój tyn pili uny... z mlyka robili tyn... arsa u nich nazywo sie, tarasun, no samogon z mleka. Nasi sie modlili w kośsiol – nie pili, a uni tam pili. I bez to mówium, że Buriaty dużo pijum. Żebyś do Buriata zaszed o nie, nie, nie, nie – cza wypić. Oni dużo pijum.

[...] A na drzewach stunżki. Tam za wsium jest, było takie miejsce. I wot uni przyiżżajum na te miejsce, tutej nie przyiżżajum. Jak u nich się nazywo – szamanium, proszum Boga swojego, gulajum. Aż przyiżżajum s Ulan-Ude, s Usiordy. Wot w tym roku na przykład gdzieś tutaj u nich jest. Drugi rok gdzieś w drugi wsi gdzie u nich tam jest tyż, przywiunzujum takie stunżecki. I ostawiajum, no kto co – cukierki, kto piniundze (K, Pokolenie II).

„Przy wyraźnym podziale na swoje i obce po pewnym czasie narodziło się wzajemne poczucie akceptacji i szacunku dla tradycji sąsiadów” (Виженгас 2020: 44). Polacy w Wierszynie nie uczestniczą aktywnie w takich obrzędach, ale są przekonani, że skoro mieszkają na buriackiej ziemi „odprawianie tych obrzędów na pewno nie zaszkodzi, a miejscowych duchów lepiej nie prowokować” (Nowicka, Głowacka-Grajper 2003: 44). Jednym z takich przykładów jest zostawianie w świętych miejscach, tzw. szamankach, przy drodze drobnych pieniędzy. Innym sposobem oddania czci jest przyhamowanie i użycie klaksonu, co wierszynianie praktykują podczas dłuższych wyjazdów, np. na trasie Wierszyna-Irkuck, co ma zapewnić szczęśliwą i spokojną podróż.

Wot jak do Irkutska sie jedzie tutej po drodze tyż jest takie miejsce i wot mówium, że na tym miejscu trza ostanowić sie. Mówium “bros’ kanfetku ili sigarietku”. No my jak jadymy ciepny co niebuńdź, wyndymy ze samochodu ili s awtobusa, albo kopijecke. No dzieci potym tam chodzum, zbirajum i pijoki zbirajum tam kopijki (K, Pokolenie II).

W Wierszynie tradycje i zwyczaje przeniesione z rodzinnych miejscowości pierwszych osadników przeplatają się z elementami kultury rosyjskiej, buriackiej i radzieckiej nie tylko w sferze obyczajowości, ale również w złożonej tożsamości mieszkańców, co ilustrują rozdziały 3.1.3 i 3.1.4 oraz wypowiedzi informatorów w drugiej części tomu.

2.1.3. Obyczajowość, tradycje i folklor muzyczny

– *Ewelina Wiżentas*

Kultura ludowa wierszynian była i pozostaje żywym dziedzictwem w ich współczesnym życiu. Formy i funkcje obyczajów zmieniają się, podobnie jak ich percepcja i interpretacje przez członków wspólnoty. Jednak mimo zmienności tradycji folklorystycznych w różnych okresach istnienia wsi, można zauważyć stabilność niektórych lokalnych cech tradycyjnej kultury tej szczególnej wspólnoty, jaką stanowią potomkowie małopolskich osadników na Syberii.

Choć o zwyczajach wierszynian w pierwszej połowie XX w. czerpiemy wiedzę jedynie z zarejestrowanych relacji najstarszych członków wspólnoty, możemy przypuszczać, że ówczesne tradycje stanowiły kontynuację obrzędowości z regionu ich pochodzenia w Polsce, a święta celebrowano zgodnie z kalendarzem kościelnym. Bardzo duży wpływ na stopniowe zanikanie tradycji miały lata ateizacji w okresie radzieckim. To wówczas zatracono religijny charakter wielu świąt. Pamięć o tradycyjnym świętowaniu i duchowym wymiarze kultury chłopskiej zachowywało starsze pokolenie, natomiast dzieciom, jak wspominają dzisiejsi mieszkańcy Wierszyny, nie przekazywano wiedzy o religijnym znaczeniu świąt. Starano się unikać rozmów na tematy nawet pośrednio związane z religią i obrzędowością kościelną ze względu na obawy przed represjami i szykanami ze strony władz lub otoczenia. Znane w tradycji polskiej lub katolickiej nazwy świąt rzadko występowały w wypowiedziach wierszynian. Nie tylko nie używano nazwy *Boże Narodzenie*, ale również mającego konotacje religijne prawosławnego terminu *Roźdiestwo*. Mówiono w sposób ogólny *Świnta*, bez precyzowania, jakie wydarzenie roku liturgicznego jest powodem świętowania. Innym rozwiązaniem było opisowe dookreślenie rodzaju świąt, poprzez wyeksponowanie ich cech drugorzędnych, związanych z towarzyszącymi im czynnościami, które miały zakamufłować podstawy wymiar duchowy, na przykład dzień *Wszystkich Świętych* – *dziń kiedy chodzi sie stawiać świciki (idymy stawiać świciki)*, imieniny, czyli dzień patrona – *robi się koróny*, Wielkanoc – *lejki* (od zwyczaju polewania wodą w Poniedziałek Wielkanocny).

W związku z sekularyzacją lokalnej obrzędowości, obecnie „święto” dla wierszynian oznacza przede wszystkim dzień, kiedy zamiast ciężko pracować, *gulo sie (świętuje)*. *Świntować* znaczy – zbierać się w gronie rodziny przy uroczystie zastawionym stole, co ilustrują wypowiedzi mieszkańców Wierszyny:

– *Świntowali to jo rozumie, że za stołym sie zbirali, siedzieli?*⁹

No konieszno! Może wceśni, jesze do mnie, tamte pokolenie coś mówili o tym, co znacy te świnto. Gulali za stołym, a co to znaczyło? Nikto nie tłumaczył. Tak samo niedziela, to tyż świnto było – nic sie nie robiło. W świnto to już sie nic nie robiło, bo świnto to jest świnto. A jak już puźni za komune, to w niedziele sie robiło (K, Pokolenie II, wywiad E.W. 2021 r.).

Choć święto postrzegane jest jako dzień wolny od ciężkiej pracy, w Wierszynie nie da się tego uniknąć. Po pierwsze, życie na wsi związane jest z codzienną pracą w gospodarstwie od samego rana. Po drugie, nawet osoby nie prowadzące własnej działalności rolniczej nie mogą zrezygnować z pracy, ponieważ polskie święta kościelne według rosyjskiego kalendarza są dniami roboczymi. W czasach komunizmu w miejscowym kolchozie pracowano przez siedem dni w tygodniu. Dlatego dzień świąteczny związany był ze zwykłymi obowiązkami we własnym gospodarstwie lub zakładzie pracy, a dopiero po pracy zaczynało się świętować.

Warto zauważyć, że w Wierszynie często to samo święto obchodzone jest dwa razy – według kalendarza katolickiego i prawosławnego, zwłaszcza w rodzinach mieszanych etnicznie. Charakter tego świętowania można podsumować stwierdzeniem: *otmiecać – otmiecajum*, lecz duchowe znaczenie świąt pozostaje nieznanne. Celebracja kolejnych dni wynika ze starań o to, by nikt nie poczuł się urażony, a lista świąt „ustalana jest” na podstawie składu etnicznego rodziny. Honorowane są zarówno święta katolickie, jak i prawosławne, a także państwowe i nie ma dużej różnicy w sposobie ich obchodzenia: świętuje się przy stole. Trzeba jednak podkreślić, że zazwyczaj dla określenia polskich świąt używa się terminów: *świnto, polskie świnto*, a dla rosyjskich – *prazdnik*. W przypadku jednorodnych pod względem etnicznym polskich rodzin, święta prawosławne nie są obchodzone.

– *Jak wyglundol stół wigilijny?*

Stół wigilijny – jo w dzieciństwie nie pamintum i żeby wigilie na wiecór obchodzili. Mama sie zbirala, ale nos dzieci nie brało sie ze sobum. Żeby w dumu obchodzili jo nie pamintum do 90-ch lat. Takie duże świnto pamintum,

⁹ Autorka jako mieszkanka Wierszyny prowadziła wywiady zadając pytania w miejscowej gwarze.

że dwudziestego czwartego było dużo mycia, sprzuntania, gotowania, do bani się szło, a żeby siadali...? (K, Pokolenie II, wywiad E.W. 2021 r.).

Obecnie w większości rodzin stół wigilijny zastawiany jest w podobny sposób, jak na inne święta i wierszynianom trudno wskazać dania lub zwyczaje świadczące o jego wyjątkowości. Po prostu przygotowywane są najlepsze potrawy, na jakie stać gospodarzy. Oczywiście, w pierwszym okresie istnienia wsi, a także w czasach ZSRR nie było tak dużego wyboru artykułów spożywczych jak w XXI w., a mieszkańcy wsi przez większą część roku zmuszeni byli do skromnego życia i oszczędności, w związku z czym to, co najlepsze, przechowywano właśnie na święta.

– *Na Boże Narodzenie były jakieś specjalne potrawy?*

Przud jag babka nasza żyli, mama to uny robili na świnta te szynke, no z minsa robili, no rychtowali, piekli. Było tutej troche poka chłopcy byli w dómach, a potem co chłopów zabrały tak nie było co jeś (K, Pokolenie I).

Wśród obchodzonych w Wierszynie świąt do polskich zaliczane są: *Boże Narodzynie, Trzech Króli, Marzanna, świnta Wielkanocne, Lejki, Zielune świnta, Dzień Wszystkich Świntych, imieniny*.

Oprócz starszych osób pamiętających czasy, kiedy kościół był czynny (do 1937 r.) wierszynianie nie wiedzieli praktycznie nic o religijnym wymiarze tych świąt, związkach obrzędów i treści z praktyką religijną, a także o wymaganej obecności księdza i istnienia kościoła. Jak podkreślają Ewa Nowicka i Małgorzata Głowacka-Grajper:

jedyny aspekt tych świąt, który nie wymagał obecności osoby duchowej i sprawowania kościelnych obrzędów, to właśnie zwyczaj polewania się wodą w Poniedziałek Wielkanocny i farbowanie jajek. I tylko one się zachowały. Podobnie wygląda sytuacja z innymi świętami... (Nowicka, Głowacka-Grajper 2003b: 39).

W opowiadaniach mieszkańców wsi „Lejki” zastępowały Wielkanoc: *Lejki byli trzy dni – w niedziele byli jak świnta*. Zgodnie ze zwyczajem w poniedziałek mężczyźni polewają kobiety, a we wtorek następuje rewanz. Zazwyczaj do polewania nie jest używana zwykła woda, lecz jej mieszanka z tanimi perfumami (*trojnoj odiekołon*). Wracając ze szkoły lub z pracy odwiedzano najbliższą rodzinę i sąsiadów, aby *pobryzgać*. „Bryzających” już w tych domach oczekiwał *narychtuwany stół* albo słodki poczęstunek dla dzieci. Kiedyś prawie wszyscy brali udział w tradycji oblewania się na Lejki. Obecnie zwyczaj ten podtrzymują przeważnie starsi mężczyźni, większość ogranicza się do farbowania jajek, czyli zwyczaju postrzeganego jako

najważniejszy symbol tych świąt. Z relacji członków wspólnoty wynika, że niektóre święta popadają w zapomnienie:

Teroz już niekture przizirajum te świnto. Trzeba swoje świnta pocitat', pamintać. Jo zawsze wim, że przyjdum. Zakuska już na stole gotowo, butelka stoi. Przyjdiesz pożałusta wypij se, ugosze wsiegda (K, Pokolenie I, wywiad E.W. 2016 r.).

W Wierszynie do dzisiaj obchodzone są imieniny. Ewa Nowicka i Małgorzata Głowacka-Grajper zauważyły, że:

ludzie pamiętają jeszcze, na które dni jakie imieniny przypadają (dotyczy to tylko dawnych, tradycyjnych imion nadawanych w tej społeczności, ale nie uświadamiają sobie, że imieniny to dzień świętego patrona o danym imieniu (Nowicka, Głowacka-Grajper 2003b: 39).

Na imieniny zawsze robiono „*koróne*”. Jest ona zazwyczaj przygotowywana wieczorem dla osoby, która następnego dnia będzie obchodzić imieniny. *Koróna* wieszana jest na płocie solenizanta w nocy, kiedy śpi, aby dopiero rano, w dzień święta swojego patrona mógł zauważyć niespodziankę. Jeśli imieniny wypadają zimą, *koróny* wykonywano z jodłowych gałązek, ozdabiając je kolorowymi wstążkami, podczas gdy latem najczęściej wyrabia się je z gałązek brzoźowych z dodatkiem leśnych i polnych kwiatów. Obecnie najczęściej *koróny* robi się tylko latem.

Jak już wspomniano, okres ateizacji i komunizmu odcisnął swoje piętno na istnieniu świąt, co doprowadziło do utraty religijnego charakteru niektórych wydarzeń z roku liturgicznego. Dlatego po upadku komunizmu, od momentu otwarcia w Wierszynie kościoła przystąpiono do rewitalizacji świąt kościelnych, a także związanych z nimi obrzędów i praktyk religijnych. Jednak mimo dokonujących się zmian i procesu rewitalizacji polskiej kultury, zwyczaje praktykowane we współczesnej Wierszynie różnią się od sposobu ich kultuwacji przez pierwszych osadników po przybyciu na Syberię, a także od ich obecnego stanu w Polsce. Zgodnie ze słowami Ewy Nowickiej i Małgorzaty Głowackiej-Grajper:

dla zdecydowanej większości mieszkańców Wierszyny obrzędy te nie tyle się odradzają, ile są wprowadzone na nowo, gdyż nigdy wcześniej nie mieli okazji się z nimi zetknąć (Nowicka, Głowacka-Grajper 2003b: 39).

Należy podkreślić, że odrodzenie niektórych obrzędów dokonało się nie tylko dzięki otwarciu kościoła, ale i w wyniku działalności wierszynian oraz osób i instytucji z zewnątrz. Dbałośćią o polską kulturę w różnych okresach funkcjonowania wsi wykazywały się przedstawiciele polskich i polonijnych

organizacji, placówki dyplomatyczne, księża, zakonnice, nauczyciele, turyści, a także niektórzy mieszkańcy Wierszyny. Jako jednego z pionierów w tym zakresie należy wymienić o. Ignacego Pawlusa, który zajmował się odbudową kościoła, prowadził w szkole katechezę dla dzieci i młodzieży.

A tu przy remoncie tego kościoła ojciec Ignacy Pawlius. Dużo pracy un tu prze-wiód, organizacyji, tam aktywność. Maładiec un. My tutaj we wsi wszyscy lubieli go. Z każdym cowiekim swój kontakt, pomuwił. Niektóry roz jakie małe zebranie było, to piosynki polskie. Nasze kobity tysz polskie piosynki wiedziały. Nu jak zebrały sie nasze kobity, późni ojciec Ignacy tyż i tyn duzo tam polskich piosynków (M, Pokolenie I).

Marianna Dobrowolska nauczycielka języka polskiego, która przyjechała do Wierszyny z Polski. Zaczęła ona zapoznawać wierszynian z tradycjami świątecznymi (Wigilia, Marzanna), uczyła jak malować pisanki na Wielkanoc, jak robić hafty i szyć polskie stroje, a także nowych dla mieszkańców wsi polskich piosenek.

Jum tu cało wieś zno. Przyjedzie to jak rodno już tutaj (K, Pokolenie I).

Głównym ogniwem w procesie odradzania i kształtowania tradycji polskich była działalność Ludmiły Wiżentas (zd. Figura) – pierwszej wierszynianki, która po długiej przerwie w kontaktach z Polską wyjechała z inicjatywy władz lokalnych w 1989 r. na studia do ojczyzny swoich przodków. Po uzyskaniu dyplomu magistra filologii polskiej Uniwersytetu Gdańskiego powróciła do Wierszyny, by uczyć w miejscowej szkole języka polskiego. W tym czasie został już odrestaurowany i reaktywowany miejscowy kościół rzymskokatolicki, a w 2002 r. z inicjatywy L. Wiżentas w Wierszynie powstała organizacja społeczna „Wisła” (Wierszyńskie Polskie Towarzystwo Kulturalne)¹⁰.

L. Wiżentas aktywnie przekazywała wiedzę zdobytą podczas studiów w Polsce wierszynianom: pod jej kierownictwem i wspólnymi wysiłkami pracowników szkoły, członków organizacji społecznej, parafian oraz pracowników kultury organizowano różne święta i wydarzenia. W ten sposób zaczęto organizować Andrzejki, na Boże Narodzenie przygotowywano Jasełkę i wystawiano je przed Pasterką w kościele, a kolędowanie uzupełniono tekstami i kolędami. L. Wiżentas wspomina:

Pani Marianna była wzorem dla mnie. Jak ja już uczyłam się w Polsce, uczyłam się języka i kultury. Miałam dużo obaw. Jak wogóle można będzie uczyć dzieci polskiego jeśli nie ma u nas kościoła w Wierszynie? Uczyć polskiego i nie

¹⁰ Działała do 2014 r.

mówić o Bożym Narodzeniu czy o innych świętach. I ja się bałam, że o tym nie wolno będzie mówić (wywiad E.W. 2021 r.).

Narodziny, wesele, pogrzeb

Kobietę w ciąży obowiązują pewne zakazy i wzorce zachowań. Część z nich wynika z zaleceń medycznych, które są utrwalane przez kulturę, np. kobiecie spodziewającej się dziecka nie wolno wykonywać ciężkich prac w gospodarstwie i musi zachowywać szczególną ostrożność. Inne zakazy i nakazy mają wymiar wyłącznie kulturowy, zakorzeniony m.in. w przesądach, np. ciężarna nie powinna patrzeć na pożar, ponieważ może to spowodować wystąpienie czerwonych plam na twarzy noworodka. Ponadto kobiecie w ciąży nie zaleca się chodzenia na pogrzeby i przyglądania się zmarłemu:

A to zaś możecie iść, no ino nie patrzeć na umartego, że toto wlijo na dziecko. Jak sie urodzi to bardzo dziecko blade jest. Ale chodziły i chodzum niektóre, ino żeby nie patrzeć (K, Pokolenie I).

Od początku osiedlenia się na Syberii do lat 50.XX w. włącznie porody odbywały się w domu i zazwyczaj proszono o pomoc starsze kobiety, między innymi Magdalenę Myckę:

Babka Myckowo, una powituchum była, przyjmowała rody. Una dużo przyjmowała dzieci sterdziesi lot nazod mój brat sie rodził, nie uspiwali do bolnicy, jum poprosili (K, Pokolenie II, wywiad M. Żarnicka, P. Pastewka 2010 r.).

Obecnie dzieci przeważnie przychodzą na świat w szpitalu w oddalonym o pięćdziesiąt kilometrów w mieście rejonowym Bochan albo w położonym 130 km od Wierszyny Irkucku. Po urodzeniu dziecka odbywa się duża uroczystość w domu. Najbliższa rodzina przychodzi na *smotriny* (polsk. oględziny): „każdy, kto przychodzi po raz pierwszy zobaczyć dziecko, powinien przynieść dla niego prezent [...] bez prezentu nie wolno oglądać dziecka” (Figura 2003: 101).

W pierwszym roku życia uważa się, że dziecko powinno być ochrzczone. Z powodu zamknięcia na wsi kościoła i braku obecności księdza do lat 90. XX w. dzieci chrzcili Magdalena Mycka:

– *Jak długo po urodzeniu odbywa się chrzest?*

No to potym, potym. Niektórzy odrazu kszum. Niektórzy kszum z wody samy tutej w dumu... bo nie było ksiundza w tyn cos, że nie było już kosiuła, już go rozturmanili tutej, potargali to z nowa poslie wojny zaceli dopiro. Niedowno dopiro zacyni przyrzać z Polski, troszke sie rozeznamujili dopiro nacyni tu nasze kosiul naprawiac.

– *Jak nie było księdza kto chrzczył?*

A żyli wot babki... Myckowo Magdalyna... to uni kścili, a potym już wicie tak... no sami z wody popryskajum łebecek, pomyjum troszecke, to tak sie nazywało takie kszyny to z wody. A potym jak dopiro ksiundz – dopiro świncunum.

– *Kogo wybierali na chrzestnych?*

No sum takie...

– *To kogo chcą, czy każdy może być chrzestnym?*

No primerno mnie kto by chcioł, no to jo tyż nie protiwy byde. Roz krzestno, no to krzestno.

– *Jakie są obowiązki, czy jakoś trzyma?*

Jak kszum na rynkach trzymocie, to pobryzgajum to dziecko, po polebecu kolejum, no jakoś tum świncunum wodum troszecke pomocali łebecek, no i że okszszuny (K, Pokolenie II).

Po otwarciu kościoła w grudniu 1992 r. niektóre dzieci nadal były chrzczone przez Magdalenę Myckę. Ci, którzy byli ochrzczeni przez nią wcześniej, przychodzili do kościoła i otrzymywali uzupełnienie chrztu – namaszczenie olejem świętym. Ewa Nowicka i Małgorzata Głowacka-Grajper wspominały:

był to obyczaj bardzo ważny dla wierszynian, o czym świadczy chociażby fakt, że kiedy w 1990 r., po ponad sześćdziesięciu latach braku kontaktu z instytucjonalnym Kościołem, przybył tam pierwszy katolicki duchowny z polski, okazało się, ku jego zdumieniu, że prawie wszyscy mieszkańcy wsi są ochrzczeni (Nowicka, Głowacka-Grajper 2003b: 38).

Obecnie sytuacja z chrztem wygląda różnie i nie ma głębokiego znaczenia zarówno jak dla rodziców tak i dla dzieci. Chrzcziny najczęściej odbywają się w drugim roku życia albo nieco później. Większość uważa, że wystarczającym za dość uczynieniem tradycji jest sam fakt ochrzczenia dziecka, bez związanych z nim dalszych obowiązków o charakterze religijnym.

Kiedyś w Wierszynie przed ślubem odbywały się swaty. Kawaler ze swoimi rodzicami i družbami, a także z innymi krewnymi szli do domu dziewczyny, niosąc *ćwierć*:

Rańsze że nie było za co wódke kupić, sias to z wódkum chodzum, a rańsze tarasun w ćwierć nalejum, przychodzum, postawium i pijum i rozmowiajum. Wsio.

– *Co to jest ćwierć? Jak ona wygląda?*

Nie... no tam u wos nie tak sztol? Wo tako una jest i tako wuńzi, wuńzi i tako wysoko. Wiunżum bukietke, kwiotki żywe, zawiunzajum na wirchu lenta i wsio.

Stawiajum na stół. Domuwium sie znacit rodzicie – znacit sogłasne, znacit wsio! (K, Pokolenie I, wywiad N. Ananiewa, O. Zubkowa, J. Kalkuta 2010 r.).

Gdy przychodzili do domu pannę młodą musieli wykupić – odbywał się targ. Pod koniec targu

swaty stawiają “ćwierć” na stół, dają dziewczynie kwiaty i proszą, by rozwiązała “ćwierć”. Będzie to znak, że zgadza się wyjść za chłopaka, który przyszedł ją “swatać [...] (Figura 2003: 103).

Wesela organizowano najczęściej w okresie, kiedy było mniej pracy w gospodarstwie i w kołchozie. Jak mówią niektórzy mieszkańcy, wesele odbywało się “na wozie”. W ten dzień zaprzęgano trojkę koni, ozdabiano zaprzęg kolorowymi kokardami, czy półwieńcem. Na wóz wsiadała para młoda z harmonistą i jeździli po wsi, zapraszając mieszkańców na wesele. Imprezowali w domu u jednych z rodziców pary młodej:

My sie żynili, to my na pore kuni i na wozie jeźzili. Łot. A teraz wicie maszyny powijajum, ukraszum, na maszynach jeźzum. Tak było przodzi – maszyn nie było, nie było na cym. My sie żynili na wóz, śtyry koła, jest takie telegi i pore kuni zaprzungninte, deski na tym i tak... na wozie my swad’be robili (śmiech) łot tak! (K, Pokolenie I, wywiad M. Buczkowska, I. Jegorow, U. Jakowlewa 2010 r.).

Swad’ba jag go... ślub to. Przodzi przyśli, domowialisie i jak sie domuwium, jeszek podali zajawlenie, potym poslie tego dwa misince cekać tsza. I tyn... poslie registryje i przyzajum, jezzum po dieriewni, zbirajum ludzi. U nos to puźni – poka krowy podojum, poka co, no kto tam mo, doić nie doić, w godzin pińć sie zbirajum i gulajum. No tak krzycum “Gor’ko” i gulajum dobrze i na drugi dzień jeszek gulajum. (K, Pokolenie I, wywiad I. Jegorow, U. Jakowlewa 2010 r.).

Swaty to u nos ino wicie był druchna i drurzba. My sie żynili jak roz na siódme nojabria w taki śnig. Wszyscy pojechali my na wozie, śnig, wóz jeźzi tu i nazod. Tam był ... takie kszoki, jadymy na trojce, grajum na garmoszcze tyż razym jeźzili my przygłoszali. A teraz to posyłajum przigłoszenia. My przud do każdego kogo my mieli wołać i jeźzili my przygłoszali do dumu. I wjechali my do tego śniegu, garmonist nasz spod w kszoki (śmiech) w śniegu utopłof (K, Pokolenie I).

Oczywiście, z biegiem czasu i zmianą stosunków społeczno-gospodarczych tradycje weselne uległy zmianie. Już od kilku lat nie jeździ się końmi w dzień wesela, gości zaprasza się miesiąc przed ślubem, nie wszyscy robią swaty, a sama uroczystość odbywa się w restauracji. Powoli zanika zwyczaj z „wykupem” w dzień wesela.

W porównaniu do opisanych wyżej tradycji, dziedzictwo obrzędowości pierwszych mieszkańców Wierszyny w największym stopniu zachowało się w praktykowanych do dzisiaj zwyczajach pogrzebowych, choć również w tej sferze znaczenie niektórych czynności jest już nieznanne. Z jednej strony, zachowane są cechy charakterystyczne dla polskiej tradycji, w których niektóre elementy są zachowywane z niezmienną drobiazgowością, z drugiej zaś rytuał pogrzebowy podlega wpływom tradycji rosyjsko-prawosławnej, współczesnej kultury i infrastruktury pogrzebowej, a także procesów społeczno-kulturowych. Czasami podczas pogrzebu, najczęściej w rodzinach, w których występują małżeństwa mieszane, zdarzają się kontrowersyjne momenty. N. Galietkina zauważyła, że powodem emocjonalnych sporów jest „polskość” lub „rosyjskość” rytuału pogrzebowego:

chowac i wspominać zmarłych „po naszymu”, czyli „po polsku” lub robić to „po rosyjsku” – to bardzo ważna i przeżywana emocjonalnie opozycja, do której odnoszono się w wielu wywiadach. Jako główną różnicę w stosunku do rosyjskiego wariantu pochówku wskazywano brak tradycji przynoszenia pożywienia i alkoholu na cmentarz, a także organizowania stypy dla wielu osób z obfitym poczęstunkiem. Jednocześnie informatorzy często dodawali, że te zasady coraz częściej są naruszane (Галеткина 2015: 100).

Od momentu przybycia pierwszych osadników w Wierszynie do dzisiaj praktykowane jest wysyłanie w dzień pogrzebu „*kartek*” z domu zmarłego, które zawiadamiają mieszkańców, o której godzinie odbędzie się pogrzeb i zawierają prośbę do mieszkańców wsi, aby przyszli pożegnać zmarłego (Виженгас 2021: 22). Inne zwyczaje, jak np. wkładanie w ręce zmarłego różańca i obrazka z wizerunkiem świętego lub Chrystusa, popadają w zapomnienie:

ludzie znający te rytuały stopniowo odchodzą z tego świata. Zapominane tradycje zostały odnowione w związku z pojawieniem się we wsi księdza. Teraz praktykowane są tylko w niektórych rodzinach, głównie w gronie osób uczęszczających do kościoła (Виженгас 2021: 22).

Starsze pokolenie pamięta, że w latach, kiedy wspólnota była pozbawiona kapłana, na pogrzeb zapraszano Magdalenę Myckę, aby mogła poprowadzić ceremonię pogrzebową zgodnie z kanonami katolickimi.

Po pewnym czasie podczas pogrzebów w Wierszynie pojawiła się praktyka rzucania gałązek jodłowych, zamkniętą trumnę zastąpiono otwartą, a w upamiętnianiu zmarłego pojawiły się wyraźne wpływy tradycji rosyjskiej, mającej swoje korzenie w prawosławiu. W niektórych przypadkach,

zwłaszcza przykrycia ciała całunem i ustawienia krzyża nagrobnego, pojawiają się sprzeczności.

A pogrzeb. No umrze człowiek, oblekum jak cza, świcki.

– *W co? Jest specjalny ubiór, strój?*

Nie, niektórzy to naprzód jak choruje człowiek to przyrychtuje i tak zwiunzek to to jak już umrze to niech w to oblekli

– *A kiedy ktoś umrze, to po ilu dniach chowają na cmentarzu?*

W trzecim dniu, w trzecim dniu. No przychodzum ludzie, kartke puszczoce, żeby kto mo życynie przychodzi, ciało no tego odprowadzić

– *Czy ciało leży w domu tam gdzie ktoś mieszkał?*

No un leży, poka ludzie...

– *W swoim domu?*

W swoim, w swoim, a potem już ludzie tego niesum, przud na kuniach, maszyn to nie było, a tero maszyny sum, na maszynach niesum i kowior rozciun- gnum i trumne postawium i idum. Rańsze co kobitki były co jeszek no co chod- ziły do kosiółu. Wprzud co był kosiół, to uny szły i śpiwały napszód, a tego za umartego za nim ludzie idum (K, Pokolenie I).

Nu pochowium / na to już kobity rychtujum poimy tam i wypiwku [..] no dużo nie dajum, no riumke-dwie to przepadnie każdemu, kto może chce, to i wiency / muwią, że dobro się jak niszczy do pominków i najeś się da / do- wnij tak bywało, to przeszła tradycja od Ruskich (M, Pokolenie I).

Muzyka

W polskiej tradycji kulturowej w Wierszynie ważne miejsce zajmuje folklor muzyczny. Pieśniarska tradycja tej wspólnoty w związku z jej nietypowymi losami i wielokulturowym środowiskiem, w jaki funkcjonuje, ma wyjątko- wy charakter i opiera się na oryginalnej twórczości. Folklorystyczny reper- tuar wierszynian nie stracił swojej pierwotnej różnorodności gatunkowej. Niewątpliwie zmieniły się formy i funkcje poszczególnych elementów, a także ich postrzeganie i interpretacja przez współczesnych mieszkańców wsi. Jednak pomimo zmienności tradycji pieśniarskich na przestrzeni dzie- jów zachowały się w nich cechy tradycyjnej kultury wierszynian z regionu pochodzenia ich przodków.

Obecnie kultura muzyczna Wierszyny funkcjonuje w dwóch warstwach. Pierwszą tworzy wczesny repertuar pieśni przekazywanych z pokolenia na pokolenie od pierwszych osadników, natomiast drugą – współczesne utwory ludowe i popowe. Oto przykład piosenki z pierwszej, wczesnej war- stwy, która była nagrana podczas wywiadu ze starszym małżeństwem:

[Mąż] Jedne śpiwke wum zaśpiwum polskum [zaczyna recytować]
 Tam w gaiku stoi kón siodłany
 Kto na nim pojedzie? – Mój Jasiu kochany.
 Pojedziesz? – Pojaje – Nie jedźże mi tyndy,
 Bo mi potarasisz w ogródecku grzyndy.
 No umicie te śpiwke? Nie słyszeliście?

[śpiewa dalej]

Jak nie potarasisz, to mi je podepcesz
 Umiojeś mie zdradzić, a teraz mnie nie chcesz.
 Nie ja cie zdradził – samaś sie zdradziła
 I ta cimna noczka coś po nij chodziła.
 Chodziłaś bez lato – mosz chopoka za to!
 Chodziłaś bez zime – mosz za to dziewczynne!

[Żona komentuje] nu wot drużyły, chodziły, oj, i spały łot.

[Mąż] To polsko nastojaszto!

[Żona] To dziółche przyniesła, to chopocka przyniesła. Ło tak. Po polsku jesli powiedzieć.

[Mąż] No przecież uny wiedzum! Chodziłaś bez zime – to mosz za to dziewczynne, a chodziłaś bez lato – mosz chopoka za to.

Nie ta cimna noczka, jak ta gorzałeczka.

Bo gorzołke piła i s chopokami chodziła. Wot ponimajesz (K, M, Pokolenie I wywiad M. Żarnickaja, P. Pastewka 2010 r.).

Badania Ludmiły Sokołowej wykazały, że piosenki przywiezione z Polski przez założycieli wsi były ważne w życiu wierszynian w kolejnych okresach historycznych :

zgodnie ze słowami informatorów zbiorowe muzykowanie tworzyło atmosferę jedności i wspólnoty. To właśnie pieśni i tańce przywiezione przez pierwszych osadników były dla nich częścią małej ojczyzny i przypominały odległą Polskę. Wykonywanie polskich pieśni dawało poczucie, że jest się „wśród swoich” (Соколова 2019: 79).

Na początku istnienia Wierszyny, do 1937 r., we wsi funkcjonowała rodzinna kapela Kaletów której instrumentarium tworzyły skrzypce, kontrabas, klarnet, bębny, tarka. Z czasem pozostały tylko skrzypcowe występy Jana Kalety, któremu nie udało się wykształcić następców.

W 1985 r. dzięki rosnącemu zainteresowaniu badaczy, dziennikarzy i turystów historią oraz życiem kulturalnym Wierszyny, powstał polski zespół folklorystyczny „Jarzumbek”. Jego pierwszym kierownikiem była Nadieżda Koczetkowa, a w gronie członków-założycieli znaleźli się wierszynianie, którzy pamiętali stare polskie utwory. Członkowie zespołu

zapisywali teksty utworów cyrylicą, ponieważ nikt z nich nie umiał pisać po polsku, a dodatkową trudność stanowił brak umiejętności posługiwania się zapisem nutowym (Виженкас 2020: 61).

To właśnie wspomniany wyżej Jan Kaleta akompaniował śpiewającym na skrzypcach, co zdaniem wielu członków zespołu ułatwiało im śpiew. Z czasem skrzypce zostały zastąpione przez bajan – rosyjską odmianę akordeonu.

W dowód uznania aktywnej promocji polskiej tradycji pieśniarskiej „Jarzumbek” w 1988 r. otrzymał prawo do tytułu „народный ансамбль” (zespół narodowy, ludowy) zarezerwowane dla grup folklorystycznych prezentujących najwyższy poziom wykonania i repertuaru, choć do dziś jest zespołem w pełni amatorskim. Obecnie kierownikiem zespołu jest Helena Figura. Zespół prezentuje swoje utwory głównie na scenie, a jego repertuar obejmuje autorskie i współczesne ludowe pieśni polskie, które są aranżowane na podstawie płyt audio przywiezionych z Polski. Ponieważ są to najczęściej nowe wykonania, nie stanowią już one odzwierciedlenia wierszyńskiej tradycji, a oryginalny repertuar pierwszych osadników powoli odchodzi w zapomnienie (Smoluch 2013; Соколова 2019; Виженкас 2020)

W swoich badaniach Łukasz Smoluch i Ludmiła Sokołowa doszli do wniosku, że na powyższe zmiany najprawdopodobniej wpłynęły przyjazdy organizacji polonijnych do Wierszyny, chęć spełnienia oczekiwań gości z Polski, a także dążenia do poszerzenia repertuaru w związku z udziałem zespołu w regionalnych festiwalach i uroczystościach. Zespół Jarzumbek jest często zapraszany na imprezy regionalne i powiatowe, a także festiwale i konkursy, w których występuje wraz z zespołami rosyjskimi, buriackimi, tatarskimi. Poza Wierszyną zespół prezentuje wyłącznie polskie piosenki, będąc wizytówką syberyjskiej „Polski” (Smoluch 2013).

Jeśli wykonywany jest stary repertuar, brzmi on inaczej niż utwory przyswajane współcześnie na podstawie nagrań: wyróżnia się własnym stylem, w którym aranżacja i sposób wykonania, tempo i forma utworów wyraźnie przybrały rosyjskie cechy (Виженкас 2020: 60). W Wierszynie najstarszy repertuar reprezentują głównie pieśni powszechne: miłosne, zalotne, frywolne, ballady, nieliczne weselne i sieroce, a także przyśpiewki. Wierszynianie wykonują również pieśni religijne, ale w większym od nich stopniu zapamiętane zostały kolędy (Виженкас 2020: 47). Treść pieśni wczesnych dotyczy różnych aspektów życia. Zawierają one, zwłaszcza zalotne i ironiczne, krytykę ludzkich przywar.

Niegdyś ceremonii pogrzebowej towarzyszył śpiew. Przedstawiciele starszego pokolenia pamiętają czasy, kiedy za oprawę wokalną odpowiadały

cztery kobiety. Jedną z nich była Magdalena Mycka, która знаła bardzo dużo pieśni religijnych, ale nie przekazała ich ani swoim dzieciom, ani innym mieszkańcom Wierszyny, w głównej mierze dlatego, że od początku lat 90. XX w. nie było już takiej potrzeby, ponieważ pogrzebom i innym wydarzeniom religijnym przewodził ksiądz, wspierany niekiedy przez siostry zakonne.

Można zauważyć pewne analogie z obrzędowością: zanik tradycji związanych z określonymi świętami powoduje analogiczne procesy w zakresie pieśni ich dotyczących. Główną sferą, w jakiej funkcjonują tradycyjne utwory, są uroczystości o charakterze biesiadnym, co wyjaśnia, dlaczego to właśnie te gatunki przetrwały. Być może jedną z przyczyn porzucenia pieśni wykonywanych przez przodków, wyraźnie identyfikujących wykonawców ze względu na pochodzenie etniczne, było pragnienie przesiedleńców, aby jak najlepiej przystosować się do nowych warunków społecznych i nie wyróżniać się w jako odrębna grupa etniczna.

Od czasu przesiedlenia na Syberię wierszynianie zaczęli żyć w tym samym systemie gospodarczym, co otaczający ich Rosjanie i Buriaci. Wpływy buriackie były mocno ograniczone ze względu na różnice wyznaniowe, kulturowe i etniczne (zob. rozdział 3.1.2), ale w wyniku coraz bardziej intensywnych relacji polsko-rosyjskich wiele rosyjskich piosenek znalazło się w ustnym repertuarze wierszynian. Do ulubionych gatunków mieszkańców wsi należą pieśni zalotne o frywolnym zabarwieniu. Ich figlarne wykonanie pomagało oderwać się od trudów życia codziennego i rozerwać się, a ich treść jest łatwo zrozumiała (Виженкас 2020: 63).

Wierszyńskie pieśni śpiewane są w lokalnej gwarze. W tekstach utworów spotykane są wyrazy, których w codziennej mowie wierszynian już się nie używa albo używają ich jedynie starsze osoby. Na przykład:

Z *kuneweckum* po wodę – kunewecka ciece,
Z kuneweckum do *bendorza* – bendorz łuncke siece.

Pod borem pod lasem miał tam kowal kuźnie,
A młody *czeladnik* żył z kowalkum różnie.

Albo też po *tytuń*, lub też po zapałki,
Żeby ucałować dziubaka kowalki.

Bo mi *potarasisz* w ogródecku grzyndy.

Umiojeś mie *zdradzić*, a teraz mnie nie chcesz.

2.1.4. Problemy tożsamości – Ewelina Wiżentas

Tożsamość jest pojęciem wieloznacznym, często używanym jako termin-wytrych nie tylko w naukach społecznych, ale i w publicystyce oraz języku potocznym. Choć istnieje wiele definicji (zob. rozdział I), ich autorzy na ogół są zgodni co do głównych składników tożsamości zbiorowej (etnicznej, kulturowej, czyli: poczucia wspólnoty kulturowej i obyczajowej, języka ojczystego, przynależności etnicznej lub narodowej, wyznania i historii.

W kontekście naszych badań, dotyczących mieszkańców Wierszyny, żyjących w warunkach ciągłego kontaktu językowego i etnokulturowego, tożsamość zbiorowa nie jest traktowana jako określony stan, lecz proces:

Kształtowanie się tożsamości zbiorowej odbywa się w procesie porównywania się, które najczęściej prowadzi do dyferencjacji grup społecznych uwarunkowanej różnicami kulturowymi i sprowadzającej się do depersonalizacji „obcych” grup (Мальгина 2018: 65).

Wspólnota kulturowa

Poczucie wspólnotowości, oparte między innymi na kulturowaniu przekazywanych z pokolenia na pokolenie tradycji i obyczajów opisanych w poprzednim rozdziale (3.1.3), uwidacznia się wielu formach aktywności społecznych.

Młodzież zbierała się i spędzała czas na zabawach, śpiewie i tańcach. Najczęściej miejscem zbiorowych aktywności był dom kultury, który nazywano klubem albo czytelnią („cytelnia”). Znajdował się on w centrum Wierszyny w pobliżu kościoła. Należy mieć na uwadze, że w czasach radzieckich młodzież, podobnie jak i dorośli, mogli sobie pozwolić na zabawę i rozrywki dopiero po pracy. Codzienne obowiązki i brak czasu nie zakłócały wspólnego spędzania czasu, ponieważ prace też były wykonywane zbiorowo. Przedstawiciele starszego pokolenia do dziś bardzo lubią śpiewać i z nostalgią wspominają, “jak to jechało się do pracy ze śpiewem”. Przytoczone przykłady wypowiedzi mieszkańców Wierszyny, pokazują, że wspólne spędzanie czasu dotyczyło przede wszystkim wcześniejszych okresów historii wsi.

Młodzież wszystkie na dyskotekę, no a starsze tak zbirajum sie jak świnto. A przodzi to mówium, że to był taki... jak to powiedzieć? Obyciaj, że zbirac sie u jednego, u drugiego, a teraz wicie takiego wot nima. To śpiwali, to w karty, ale tero dużo pijum. Do kośioła sie zbirali. U nos tu Buriat był nauczyciel. Nie tutej żył, a w Dundaju, to un pamintoł jak przyjechali, to un opowiadol “oj, kakaja kul’tura, kak haroszo oni pieli”, że bardzo mu sie podobało toto. Ze w kośiole tak było ładnie i tak sie zbirali, że wot i nie pili, że śpiwali tak

“takuju kul’turu priwiezli Poliaki siuda”. No i nic takiego nie mówił o Polakach, a tak widać podobało mu się to (K, Pokolenie I).

Jak my młode były dziełchami to ojo, jo! Na sianokos jedzimy ze śpiwym, ze sianokosu ze śpiwym. Wsio śpiwali, a tero nie słytać nikogo.

– *Czy były jakieś tańce dla młodych?*

No tańce jakie... chulali tam walc, polke, krakowiak.

– *Było jakieś miejsce, żeby się zebrać i tańczyć?*

No bywało. Cytel’nia była – klub.

– *A gdzie ten klub był?*

A wo niedaleko kośsiola tam był. A tero go ni ma (K, Pokolenie I).

[Mąż] A wy hulać umiecie? Ruskiego możecie, s wychodym? No krakowiak jo zapumnioł troche grać wo tam “Ruskij, Niemiec i Poliak tancewali krakowiak” taki. No tak, walec. Walec możecie, polke możecie, prostum polke sie chulo. Dzisiej sie nie patrzeli po tieliewizoru “Garmon” była. Nie patrzeliście? To trza popatrzeć. Każdum subote ta Nastasija tam wiedzie Zawołokina. I to grałi! Jedna tako staro babka i grała na garmoszsze i śpiwała.

[Do rozmowy dołącza się żona] tu że dużo było, poumarły Rackowo Helka. O! Swatia że nasza, una że dobrze umi na garmoszsze grać, a tamta opiać na tym, ze Sadownikim żyła. Baby tyż grajum

[Mąż] A jo już wicie palce nie chodzum, stare palce (K, Pokolenie I, M, Pokolenie I, wywiad M. Żarnickaja, P. Pastewka 2010 r.).

Język

Polacy w Wierszynie zdają sobie sprawę, że mówią inaczej niż przyjeżdżający z Polski turyści lub oficjalne delegacje. W związku z tym u wielu osób rodzi się poczucie niższości lokalnego wariantu polszczyzny. Sami wierszynianie mówią, że rozmawiają „po prostemu”. Są tacy, którzy słysząc literacki wariant języka polskiego w kontaktach z Polakami dochodzą do wniosku, że nie umieją mówić po polsku, nawet gdy na codzień posługują się wierszyńską gwarą. Natalia Galietkina uważa, że język polski w kontekście komunikowania się z Polakami z Polski nie jest po prostu wyznacznikiem polskości mieszkańców, ponieważ w tym akurat kontekście wyraża tożsamość grupową odmienną od „polskiej” w szerokim znaczeniu tego słowa (Галеткина 2015: 81).

Ja prowde kiepsko rozmowium po polsku. Kiepsko. Tak troche wrodzie by wychodzi, starum sie, a nie wydarzuje sie tak jak potrzeba. Wicie, tu my jak rozmawiali jak by było po rusku rozmowiali teros zminszało sie wszystko i ruskie i polskie – wszystko razem. Także ni moge dobrze wypowiadać po polsku (M, Pokolenie I).

Cysto po polsku mówi wo ta dziolcha [zwracając się do jednej z badaczek prowadzących wywiad]. Ty tysz cysto mówisz? W Polsce tam mówium cyś-si, po drugimu. U nos po prostymu mówium. A tam niktóre słowa inaksze „ja mam....mawie...” tak na ‘A’ wincy idzie (M, Pokolenie I, wywiad M. Żarnickaja, P. Pastewka 2010 r.).

– *Pani woli rozmawiać po polsku czy po rosyjsku? Jak wygodniej?*

[Śmieje się] no jo wytlumaczyć ni moge. Po polsku to rozumie. Tak nie po polsku rozmówiumy, mówie roz po wierszynieńsku (śmieje się). Bo tutej jak na przykład powiedzieć wot “połuż tam do lodówki”, to tutej nie powiedzum do lodówki, a powiedzum “do cholodil’nika” [śmieje się] (K, Pokolenie II).

W rodzinach mieszanych język rosyjski jest podstawowym narzędziem komunikacji, ale w domach, w których gdzie obydwójce małżonkowie są potomkami polskich osadników – językiem dominującym jest polski. Jeśli w polskojęzycznym gronie znajduje się osoba rosyjskojęzyczna, rozmowa toczy się po rosyjsku. Są też wyjątkowe przykłady, kiedy można usłyszeć, że po polsku czyli „po wierszynieńsku” potrafią mówić osoby nie mające polskiego pochodzenia, ale od dłuższego czasu przebywają w Wierszynie.

Jo tu jesli Polacy swoje to s nimi po polsku, a tak to z Ruskimi zawde po rusku (M, Pokolenie I).

A u nos i Rosijanie tu u nos po polsku. No nie po polsku – po wierszynieńsku rozmowiajum.

To po rosyjsku, to po polsku. Bo mama to moja była Rosijanka, nie Polacka, a tata Polak. Nu i myśmy rozmowiali tak po wierszynieńsku. Mama przyjechali w pińdziesiunt drugim roku tu na Wierszynie i mama nauczyła się tak po wierszynieńsku rozmowiali (K, Pokolenie II).

Zdarzają się przypadki, że niektórzy Buriaci mieszkający w sąsiedniej wiosce potrafią porozumiewać się po polsku:

Daże Buraty po polsku mówiły przodzi. Naucyły się i mówiły. W Hónzoju żyły. Tyn [nazwisko]. Un po polsku mówił tak jak ze mnum (M, Pokolenie I, wywiad K. Urbanowicz, J. Kampert 2010 r.),

a Polacy w języku buriackim:

a [Nazwisko, Imię] ocień dobrze po buracku mówi jak Burat. Un razym z nimi żył. Pojechali do drugiego kołchozu robić, tam tudy odrobiły, nu kołchoz odprawił tam pomóc. No rozszytuwać. A burat był prietsiadaciel’ i Buratka ich dwa. Un ty po buracku mówi, żeby mni naciślić im, no tym. A tyn suchoł,

sucho! jak wyskocyl – po buracku do nich. Takie ślipie wywałyły i rozplącały (M, Pokolenie I, wywiad K. Urbanowicz, J. Kampert 2010 r.).

Kontakty z osobami posługującymi standardową polszczyzną wiążą się niekiedy z nieporozumieniami, spowodowanymi nie tylko wpływami rosyjskimi w wierszyńskiej gwarze, ale również zachowaną przez nich małopolską leksyką i formami gramatycznymi nieznanymi Polakom z innych regionów. Na przykład, będące w Wierszynie w powszechnym użyciu słowo „gadzina”, oznaczające zwierzęta domowe (Migdał, Migdał 2008: 55) wywołało konsternację u prowadzących wywiad studentek z Torunia, dla których był to termin nazywający złego człowieka lub niektóre płazy. Widząc to, informatorka zareagowała: „nie wicie dziołchy, co to gadzina? O, my już nie Polacy...”, zakładając, że skoro rodowite Polki nie są w stanie jej zrozumieć, to jest to wina oddalenia się języka wierszynian od polskiego w Polsce, podczas gdy były to jedynie różnice między słownictwem ogólnopolskim i regionalnym – małopolskim. Przyczyną podobnych nieporozumień w odniesieniu do form gramatycznych, zachodzących nie tylko w kontaktach z osobami z zewnątrz, ale i we własnym środowisku, jest konstrukcja *pijcie i ićcie*, używana w Wierszynie w charakterze kierowanego do gości zaproszenia, aby bez skrupowania częstowali się proponowanymi im napojami i daniami. W gwarze wierszyńskiej „jiccie” jest formą trybu rozkazującego lmn. czasownika *jić* ‘jeść’ bardzo podobną brzmieniowo do analogicznej formy tworzonej od *iść*. Rosyjskie odpowiedniki tych form takich nieporozumień nie wywołują, ponieważ ich brzmienie jest inne, por. *neŭme u eumte* : *neŭme u udumte*. Ponieważ obydwie konstrukcje mogą pojawić się w podobnym kontekście, wywołują nieporozumienia także u mieszkańców Wierszyny, dla których rosyjski jest językiem dominującym, czego przykładem może być sytuacja komunikacyjna podczas wizyty młodych mężczyzn, którzy przyszli pomóc w gospodarstwie sąsiadce w podeszłym wieku. Po wykonaniu pracy starsza pani zwyczajowo zaprosiła młodzież do stołu, mówiąc „pijcie i ićcie”. Kiedy jej pomocnicy wypili po kieliszku, a następnie wstali i poszli, była zaskoczona ich zachowaniem. Podobne nieporozumienia relacjonowały także inne osoby, co jeden z mieszkańców Wierszyny, W. Wizentas skomentował w następujący sposób:

Nie umiesz mówić – nie rozmawiaj. Trza mówić: pijcie i częstujcie się (albo zakunsajcie) No wyście powiedzieli pijcie i ićcie, no uny i poszli (K, Pokolenie III, wywiad E.W.).

Jego świadomość różnic między gwarową i ogólną polszczyzną oraz znajomość form typowych dla języka literackiego jest nietypowa, ponieważ na co dzień posługiwał się wyłącznie wierszyńską gwarą.

Etniczność/narodowość

Wierszynianie mają poczucie odmienności w stosunku do swoich sąsiadów chociażby ze względu na fakt posługiwania się językiem polskim, ale również w stosunku do Polaków przyjeżdżających z Polski. Kwestia określenia przynależności etnicznej jest złożona i wielopoziomowa. Mieszkańcy Wierszyny uważają się za Polaków zachowując świadomość różnic w stosunku do osób z Polski, ponieważ choć genetycznie są związani z krajem przodków, przez ponad 100 lat funkcjonowania poza jego granicami zdążyli wrosnąć w ziemię syberyjską. Co ważne, polskość jest dla wierszynian sprawą naturalną, nie czują obowiązku jej udowadniania lub przekonywania do niej kogokolwiek, zwłaszcza że w oczach najbliższego syberyjskiego otoczenia prawie każdy mieszkaniec Wierszyny jest postrzegany jako Polak. Do pewnego czasu młodzi wierszynianie nie mieli szczególnej potrzeby poznawania historii swoich przodków, a starsi prawdopodobnie nie chcieli podkreślać tego, że są Polakami, żeby nie odróżniać się od innych. Ci, którzy urodzili się już w Wierszynie po migracji, często nie zastanawiali się nad tym, że ich rodzice lub dziadkowie skądś przyjechali. Wydawało się im, że Wierszyna była „zawsze” i to właśnie w tym miejscu mieszkali „od zawsze” ich przodkowie. Potwierdzeniem tego są słowa mieszkanki wsi urodzonej jeszcze przed II wojną światową:

Wicie wot tak żeby tak wum dobrze powiedzieć to kiedy babki były jagby pożyłe po osimdziesiunt, dziewindziesiunt lot już poumirały. Jagby to my żyli to my myśleli, że tu my sie rodzili i te babki nikaj nie wyizzały, że tutej uny wszystkie i my sie nigdy nie opytuwali o Polsce. I my nic takich podrobnosci bardzo o Polsce nie wimy. A potym już kiedy poumirali babki, mama sie jeszcze ostała, tata – nacyni przyizzać z Polski Polaki. Nacyni my sie opszac rozmowiac i każdy sie pyto, a my o Polsce bardzo nic, dobrego nic nie wimy. Potakimu, że uny tutej przyjechały w młodości, dzieci już sie tutej porodziły (Rozmowa Ewy Żyźniewskiej z Antoniną Soją, 2017 r.; Żyźniewska 2017).

Zainteresowanie historią powstania wioski pojawiło się, kiedy do Wierszyny zaczęli przyjeżdżać dziennikarze i badacze. Przyjeżdżających z Polski gości mieszkańcy wioski witali z wielką radością. Organizowali wspólne spotkania, które zawsze kończyły się biesiadą przy stole. Podczas takich spotkań ożywały wspomnienia, a mieszkańcy opowiadali gościom o swoim życiu i losach rodzin, jednocześnie dowiadując się wiele o swojej historii. W ten sposób powoli z historii pojedynczych rodzin zaczęła się tworzyć historia Wierszyny. Wcześniej kwestie dziejów lokalnej wspólnoty i jej polskiego charakteru nie były poruszane, ponieważ wymagałoby to odniesienia do tematów „zakazanych” związanych z przymusową kolektywizacją lub stalinowskimi represjami, a poza tym w czasach radzieckich problematyka

tożsamości etnicznej nie była często poruszana. Po upadku ZSRR i odrzuceniu ideologii komunistycznej zaczęto zwracać uwagę na nowe formy grupowej identyfikacji. Przedstawiciele mniejszości zaczęli się zwracać się ku swoim kulturom, które wcześniej były głęboko ukrywane i zastępowane wspieraną przez władze wyzbytą cech narodowościowych kulturą radziecką. Na pewno w życiu rodzinnym lub sąsiedzkim poczucie polskości wierszynian trwało i w zaufanym mniejszym gronie mogło być nawet przedmiotem dyskusji i refleksji, ale otwarcie o tym nie mówiono. Pierestrojka, a później rozpad ZSRR sprawiły, że lokalne społeczności po długim okresie uśpienia rozbudziły swoją etniczność, na nowo zdając sobie sprawę z różnic kulturowych. Zdaniem N. Galetkiny ten powrót do korzeni mieszkańców Wierszyny, Dundaju i Tichonowki przypominał wybudzenie z letargu: „oj, a my że Buriaci. A my Polacy. A nasi przyjechali z Ukrainy...”. Praktycznie zapomnieli o swoich korzeniach, a ich poczucie tożsamości etnicznej przez lata było uśpione i tłumione ideologią komunistyczną. Rozpad ZSRR zapoczątkował procesy narodotwórcze nie tylko w wypadku całych państw, ale też w ramach wielonarodowych organizmów, jakim jest Federacja Rosyjska. „Skorupa” zamykająca etniczność w sferze prywatnej powoli zaczęła pękać m.in. za sprawą lokalnych i ponadlokalnych inicjatyw, np. organizowanych przez instytucje edukacyjne i kulturowe konkursów, w ramach których przedstawiano historię przodków, opowiadano o swojej kulturze i historiach rodzinnych. Duży wpływ na odrodzenie uczuć narodowych wywarło przywrócenie wolności praktyk religijnych, które w Wierszynie pozwoliło na restaurację i ponowne otwarcie kościoła¹¹, a także umożliwienie nauki języka mniejszości poprzez wprowadzenie języka polskiego do programu szkolnego oraz wznowione kontakty z ojczyzną historyczną.

Zgodnie z obserwacjami N. Galetkiny

dla współczesnych wierszynian ojczyzną jest Wierszyna. Bycie Polakiem wiąże się z określonym prestiżem. Uwaga poświęcana mieszkańcom tej miejscowości właśnie ze względu na ich polskość, połączona z aprobatą, a nawet podziwem dla faktu zachowania języka polskiego podnosi ich samoocenę i wzmacnia świadomość etniczną (Галеткина 2015: 173).

Oczywiście, otoczenie, w którym wierszynianie przebywają, ma na nich duży wpływ. Nie jest to nawet kwestia oddziaływania innych tradycji czy

¹¹ „Dla najstarszych mieszkańców Wierszyny, takich jak Magdalena Mycka, otwarcie kościoła było znakiem odrodzenia wiary. Zaś dla większości wierszynian, wychowanych w czasach radzieckich w duchu ateizmu, kościół symbolizował «polskie» odrodzenie. Był symbolem wspólnoty etnicznej, znakiem przynależności do tradycji kulturowej kojarzonej z «polskością»” (Галеткина 2015: 58).

języka, ale codziennych nawyków, słuchanej w wolnych chwilach muzyki, ubioru i poglądów na różne tematy. Sama Polska jako kraj nie jest dla nich zbyt ważna, choć ważna jest świadomość bycia Polakiem. Nikt z wierszynian nie chciałby być tego poczucia pozbawiony. Zwróciły na to uwagę E. Nowicka i M. Głowacka-Grajper, pisząc, że świadomość własnej polskości jest wśród wierszynian bardzo silna. Jest ona czymś oczywistym i niepodważalnym, a składają się na nią takie elementy, jak: świadomość genealogii rodzinnej, pamięć o terenach, z których pochodzili przodkowie, pamięć o obyczajach i tradycjach, używanie języka polskiego oraz stereotyp Polaka (Nowicka, Głowacka-Grajper 2003: 49).

Młode pokolenie cechuje już inne poczucie przynależności etnicznej i narodowej. W rodzinach, w których oboje rodzice są Polakami, dzieci także identyfikują się jako Polacy, ale podkreślają, że są rosyjskimi patriotami. Wśród młodych ludzi z rodzin homogenicznych-polskich są tacy, którzy z zaangażowaniem podtrzymują polskie tradycje i zwyczaje pielęgnowane w ich domach. W przypadku rodzin mieszanych większą rolę odgrywają zwyczaje rosyjskie.

Dziś polskość nie ma w Wierszynie wymiaru patriotycznego, który jest zawsze w jakiś sposób powiązany z ideą państwa narodowego, walki o nie z zewnętrznymi wrogami czy chociażby pielęgnowaniem pamięci o nim. Polskość wierszynian jest świadomością własnego pochodzenia i poczuciem konieczności życia tak jak przodkowie (co dotyczy sfery obyczajów, języka i popieranых wartości) (Nowicka, Głowacka-Grajper 2003b: 50).

Po krwi to jak Polak – to nie wykinisz. I tradycyi mnie wincy katolickie nasze nravium sie. A patriot to jusz Rosii, potomusztu ty jak wincy w Rosii żyjesz u ciebie wincy ruskiego. Daze kiedy olimpiada idzie, wot wincy że za Ruskich bolejesz, cym za Polaków. No wot w planie soriewnowanij jo wincy za Ruskich balieje, a potym troche za Polaków mogę (M, Pokolenie IV, wywiad E.W. 2021 r.).

Należy podkreślić, że wierszynianie uważają się także za Sybiraków, czyli mieszkańców Syberii. Rosja jest tak ogromnym i zróżnicowanym wewnątrznie państwem, że trudno jest się utożsamiać z tymi, którzy mieszkają kilkaset albo nawet kilka tysięcy kilometrów dalej i często reprezentują inne kultury. Sybiraków należących do różnych grup etnicznych łączy lokalna duma. Szczycą się tym, że są wytrzymali, nie boją się mrozu i umieją sobie radzić, żyjąc w tak trudnych warunkach, co pokrywa się także z ich obrazem w oczach mieszkańców europejskiej części Rosji. Oprócz polskiej przynależności etnicznej lub etnokulturowej i rosyjskiej państwowej, mieszkańców Wierszyny cechuje więc także tożsamość regionalna – syberyjska.

Religia

Niezależnie od ciężkich czasów i silnie ateistycznej polityki państwowej w czasach radzieckich religia w Wierszynie przetrwała. Wiele zależało od indywidualnych postaw. Najtrwalej w pamięci mieszkańców zapisała się Magdalena Mycka, która była wzorem religijności dla mieszkańców i pomagała innym w sprawowaniu obrzędów i sakramentów, na przykład udzielając chrztu lub przewodnicząc modlitwom podczas ceremonii pogrzebowych. Pierwsze pokolenie wierszynian było bardzo religijne. Mimo zamknięcia kościoła i przymusowej ateizacji starsi mieszkańcy wsi starali się zachować to, czego się nauczyli od swoich przodków, ale ze względu na obawy przed represjami nie przekazali już religijnego wymiaru obrzędowości swoim dzieciom. Dlatego w Wierszynie zachowała się przede wszystkim religijność ludowa, skoncentrowana na powierzchownych i drugorzędnych elementach obrzędów, mniej związana z duchowością i wiarą, których semantyka została utracona.

Jo pumne dziadek rano wstaje i wsiegda modli sie. W piuntek u niego był post każdy tydzień. Babka gotowała imu oddzielno. Dziadek tak ji obyčno takum słunine, sadło, aż po brodzie sie leje, a wot w piuntek nie – un nie bydzie nic jod! Un także w niedziele – un nic nie robił. Chodził potym już poslednie lata jo pómne jag robił na młynie. W niedziele un tuda chodził na robote, a w dumu jesli na uborkie un nie pojedzie w niedziele. No ili kartofle kopac. Taki był. (M, Pokolenie II, wywiad E.W. 2021 r.).

Wielkim wydarzeniem dla wierszynian było odrodzenie kościoła. W 1992 r. staraniem mieszkańców Wierszyny i miejscowej administracji świątynia została odrestaurowana. 12 grudnia 1992 kościół został poświęcony i ponownie stał się symbolem wiary katolickiej dla wierszynian. Do dziś nabożeństwa odprawiane są w języku polskim, a w domu parafialnym na stałe mieszka ksiądz z Polski.

W osiemdziesiunt dziewiuntym roku widać s Polski ksiundza stali przyizzać. Tutaj msze świntom wiedli, w szkole, to tu u jedny babki msze świntom wiedli. No i tyż schodzili sie razym. Na msze świntum jak do kosioła. Późni w dziewińdziesiunt pirwszym roku przyjechoł biskup Józef Wert żeby kosioły wostanowiać, religije wostanowić, no było zebranie ludzi, msze świntum tyż przewiud Wert biskup i późni jak wszystkim razym sie starać, żeby kosiuł wostanowić, odriemontirować. Ja tak siedziałem i un podeszed blisko mnie i un mówi, że na drugi rok trza wostanowić kosiuł. Do kuńca roku żeby był wostanowiuny. No un do mnie te słowa przepowiedział. Tak mówie, tak jego cinżko bydzie wostanowiać, pojakimu że tam wszystko rozruszune, bardzo dużo pracy trza i tak zakupuwać rzeczy do kosioła. A un powiedzioł, to jak budto wiedzioł, że to bydzie zrobiune. Mówi “wszystko bydzie

zrobiune i kosiuł do nowego roku bydzie zakuńcuny. A jo se tak pomyślełem – nieuzeli na tyle uwierienno biskup może powiedzieć jak od boskiej woli imu podpowiedziali że w tyn cos bydzie skuńcuny, odriemontirowany kosiuł? No późni tak to było w dziewińdziesiunt pirwszym roku. W dziewińdziesiunt drugim roku wiosnum na pocuntku maja zbirajum i kto co może, co wi żeby kosiuł riemontirować. No tak se pomyśleli, że jo najstarszy w tyn cos mogłem pracować, mogłem chodzić, mogłem po dachu chodzić wszyn-dzie, sposobność była. Wot tobie jesze trzech meszczyznów i przystympujcie do pracy (M, Pokolenie I).

Historia

Dzieje Wierszyny w rozdziale II niniejszego opracowania zostały przedstawione na podstawie opracowań dokonanych przez historyków – badaczy z zewnątrz, bazujących na danych archiwalnych i innych odstępnych dokumentach, zorientowanych na obiektywne przedstawienie rzeczywistości, a także pracy lokalnego kronikarza Walentego Pietrzyka nieco bardziej subiektywnej, ponieważ był on sam uczestnikiem opisywanych przez siebie wydarzeń. Historia jako element konstytuujący lokalną tożsamość ma charakter subiektywny, często odmienny od tego oficjalnego. Dla wierszynian jednym z najważniejszych wydarzeń z historii ich wspólnoty jest jej geneza. Na początku ubiegłego stulecia przesiedleńcy z Zagłębia Dąbrowskiego i innych części Małopolski jechali na Syberię z nadzieją na lepsze życie. Musiało jednak minąć wiele lat zanim to życie uległo poprawie. W nowym miejscu czekała na nich przede wszystkim niezmiernie ciężka praca, surowy klimat syberyjski, a także niezbyt przychylna w stosunku do nich ludność miejscowa. Nie wszyscy jednak potrafili przystosować się do nowych warunków i, jeśli pozwoliły im na to możliwości finansowe i organizacyjne, powrócili do Polski.

– *Pana rodzice w którym roku tu przyjechali?*

Kiedy przyjechały? Taak... Tysiunc dziewinset ósmym roku i ojciec i matka moja. A potym tu sie ożyniły.

– *A gdzie mieszkali w Polsce?*

A mieszkaly w Polsce, daże powim kaj matka ojciec mówi mieszkoł. Wojewodstwo Kraków, Lipna Wola tam jest powiat. Potym widać Olkusz tam coś tam jest widać. Wot nie powim... [stara się przypomnieć]. Olkusz aha, Lipna Wola. A prawil'no... Lipna Wola, Olkusz – tam mieszkaly (M, Pokolenie I).

– *To rodzice w Polsce się urodzili?*

Rodzice w Polsce. Mama spod Krakowa, a ojciec se L'wowa. Mama była portnicha, a tata w szachcie robił. Wo w dziesiuntym roku przejechały siuda (K, Pokolenie II).

– *Ma Pan rodzinę w Polsce?*

Da. Tak.

– *A gdzie?*

Tam wszyscy nachodzum sie przy Krakowie, tak nie zapamintuje dobrze odrazu. Powiat Kraków tysz. To w dziesiuntym roku z Krakowa przyjechali tutej żyć do Syberii. Tu dziadek [Nazwisko, Imię] z babkum [Imię]. Chłopców mieli. Tutej dobrze uni żyli. No rukowodzić umieli, chłopcy pracowały i dziewczynki tyż wszyscy pracowali. Nawet było co jeść, było co wypić. A późni kiej riewoliucyja sie nacyna, dziadek już słaby stoł, to w dwudziestych latach. Nu dziadek poprosił swoich dzieci “pojechali nazod do Polski”. No a wkiej tutej jechali – jechali l’gotno, tak dobrowol’no, pieriesieliency, daże pómoc okazywano była po żelazny drodze, wagony sie dawały, z wszystkim choziajstwym móg jechać. Tu jak jechali guspodzorce to tam zimie obrobiać żeby było cym, no to wtedy przyjechali już mieli cym obrobiać zimie: orać tyn, bruny, pług. Toto wszystko było pozwolune przywiś. Późni wkiedy jechali nazot, aha! – l’gotóť nima . To już cinżko jusz sie przyszło. W Jerkucku ile przestoli, wagon nijak ni mogum docekać. Bo [Imię] mój kuzyn opisuwoł jak przyszło sie jechać. Un sie urodził tutej w Syberii, a kiedy s tund wyjizzali imu już pińć lat było, a mnie jesze nie było. Un w dwudziestym trzecim roku z tund wrucili nazod do Polski. Z [Nazwisko] tylko mama moja sie tutej ostała, a tam siostry, bracia mamine wszyscy ujechali (M, Pokolenie I).

Wielu mieszkańców Wierszyny wspomina, że pierwsze ciężkie lata na nowym miejscu, mimo niezbyt przyjaznego stosunku do przybyszów, pomogli im przetrwać Buriaci. Później dochodziło nawet do przyjaźni między nimi.

Jak babcia mówili num, że przyjechali – nic nie było, no stroili, do Buriatów chodzili robili, bo toto trza było i kuni i coś jakiegoś chleba zarobić

– *A jakie prace u Buriatów robili?*

No tam sioli, myli tak, no co poproszum. No uni zaś Buriaty trza było odziż, bo to zimno było jakieś kozuchy trza było zeszyć, jakieś coś na nogi ciepłe to. To już tata już mówili, że pamintajum jak chodzili do Buriatów, to uni bawili dziecko, a Buriatka skóry wyrobiała, żeby było z nich coś zeszyć: kónskie, krówskie, z cielaków.

Ni tata, ni mama nic o Buriatach kiepskiego nie mówili, że nie obidzali. I wot przyizzoł jedyn Burat tyż z Dundaju – stary tyż, stary, to un jeszek pamintoł dziadka. Oj, to bardzo płakoł i bardzo zauwoł dziadka, że jakie to ludzie były dobre. Bo u dziadka był młyn, oni młyn postroili i wot uni te Buriaty na młyn jezzili, że jak un mówił “nikogda nie otkazywal, chat’ noć, pałnoć k niemu prijediesz”, że choć w nocy, choć dnium – zawsze pojedzie, zawsze przyjmie, zawsze zmiele. Takie było, że... No widzicie ludzie to różne – i Buriaty różne.

Niektórzy mówią, że “wy przyjechali na naszą ziemię” No wicie – to nie bez tego (K, Pokolenie II).

Najbardziej tragicznym momentem w historii Wierszyny był 1937 r., kiedy NKWD aresztowało 31 osób.

Tyle narodu pobrali. Żyły zdrowe cy kulawe. Wsio. Zabirali. Prosto wyzwali, won przyjechali, kaj do kantory ili kaj przykozali, że wot tyn, tyn, tyn, żeby zabierać, no uny sami szły i pozabirali.

– *Już nie wrócili?*

No nie, bo powyszuwuwali (K, Pokolenie I).

W trzydziestym siudmym roku dużo pozabirali chłopów. Dużo... Przylecieli na noc [...]

Dziadka naszego zabrali do Irukcka nie dowieźli – umar, kajś do krzoków ciepłi [...]

Oj, przodzi biołe i krasne były a dziadki nasze żyły, no my to dzieciokami jesze byli, opowiadali ino, to jak te na kóniach, jak te kónie odbijały tyn słyhać tupanie, to dziadek do kartofli jak sie poradżyło położyli sie, leżeli. To packa stoła raz przewrucili pod packe i tam leżeli cichutko, nie ruszeli. [...] Spytajum sie: za kogo ty idziesz? Za biołego? Powisz za biołego – zbijum. Powisz za krasnego – bijum. To uciekały wszystkie po dziurach i kryły sie. Strachu dużo (K, Pokolenie I, M, Pokolenie I, wywiad K. Urbanowicz, J. Kampert 2010 r.).

Po tych traumatycznych wydarzeniach nadeszły lata II wojny światowej, która w świadomości wierszynian była, tak jak dla innych mieszkańców ZSRR Wielką Wojną Ojczyźnianą. Wspomnienia mieszkańców z tego okresu są bardzo ciężkie. Dzieci wcześniej wkraczały w dorosłość w związku z wykonywaną pracą w domu i w kołchozie.

Dziadka zabrali w armije jak wojuwali przodzi <...> to my na sankach musieli na góre sanki takie taskać i wozić na siebie dżewo na zime, bo ni miał num kto dżewa przywiś, a na sankach na góre tam na sopke, kaj uny żyjum, na tamty gure, kaj pole tam do lasu my. Do lasu my na sankach jezili i tam my piłum obżynali i kawółki na sanki gruzili i rynkami ciungli do samego dumu (K, Pokolenie I, wywiad N. Ananiewa, O. Zubkowa, J. Kalkuta 2010 r.).

Przodzi to my jak chodzili kuska zbirali po polu. Chodzili my te co ziarno mucili kusia ze zianym upodały na zimie to to ludzie chodzili była głodówka nie było co, wo to my te kusia zbirali. Nazbiralil z pół worka, z worek w dumu wytego, wycyślili i robili my zarna takie. Dwa kaminie i kij i tyn to ziarno my mlyli i mumke my mieli, kasze my robili i tego i jedli my. Kartofle jak zamarzyły nie wykopane były, zmarnzinte zbirali my. I szkurke zdzirali i myli, suszyli, tukli

kołotuszkum i tysz na zarnach mlyli tysz my wsiakie te jak to mówium no klu-ski. Tak mówicie po polsku? Z wodum gotowali kto z masłym, kto z mlykim, kto jak. Tak my sie pitali. Na cierymsze my chodzili. To tak było. A toro cierymszy se nazbirajum tak dlio apietitu. I kto se nazbiro nasoli. Wo tak było. A tero ziarno mucum, kumbajnami namucum, na młyn namelum i mumki w magazynach wszyndzie jest. Kupisz se i pic. Jo już tero nie pieke bo ryncce bolum, no krowe jesze trzymum i doje. Mlyko swoje, ciele sie rośsi. Przywożum do sklepu wsiakie piecynie. Tero lepi żyć. Młodym tero lepi żyć (K, Pokolenie I, wywiad M. Buczkowska, I, Jegorow, U. Jakowlewa 2010 r.).

– *Pani pracowała w kolchozie?*

Jo z dwunastu lot robiłam do samy poka nie wyszłam piensije. Robili my, jeś nie było co weźniesz jak kartofle nowe sum cy co, to se do misecków weznymy, tam sumków pakietów nie było. Chustecke zawiunżecie, misecke do chustecki i na pole. No ale zaś w tyn cos co było choć kiszka była głodno, ale weseli było. My jesze nie żenate były s piesniami na pole, pola s piesniami. Była pora kóni, drabiny i my jeźzili nakłodali snopki, jeszsz znuńć chodziłam jusz nie umiałam jeszsz sirpym, chodzili my żnuńć. To jo z babkum chodziłam na pole, babce na powrusła kładłam te, szła żatka żnyło i na wiasie kładło te kuska, chlyb. Potym uny kładli te na snopki, babka wiunżała powrus se sami robiły, wiunżały i w kresty takie po trzynaśsie snopków kupke uklodały i zaś potym skirduwali toto w zarody na słoszke (K, Pokolenie I).

Tutej w gosudarstwie to było... Wojna sie skóńcyła – jesze l’gotóf nie było. Pińdziesiunte lata cza było pracować dlio wostanowlienija w gosudarstwie po wojnie to tam rozruszune, wostanowiać wszystko. Ze wsi chleby tam, wszystko cza było gosudarstwu sdawać. Nu a tutej dla swoich ludzi tam troche ostawało sie, tam gdzie co podzielyli ludzium. Dopiro w sześćdziesiuntych latach dopiro ulżyło sie. A jesze co sie kiedy ulżyło sie w pięńdziesiuntych latach kiedy Stalin co umar w pińdziesiunt trzecim roku – duzo sie ulżyło. Przed tym u nos we wsi nie zarobiali nic, opłaty nie było, a wszystkie nałogi trza było zapłacić gosudarstwu. Agitacyja w stranie “poczebny chlyb, poczebne minso, poczebne mlyko”, a piniunde na naług. Bier skund chcesz, a noług zapłać. Tak uno sie robiło (M, Pokolenie I).

Wierszynianom na przekór niekorzystnym okolicznościom historycznym udało się zachować wiele z kultury ich przodków i nie stracić poczucia związków z polskim etnosem, ale życie w Rosji i ZSRR przez ponad sto lat oraz współodczuwanie tych samych wydarzeń z Rosjanami i innymi narodami Syberii wykształciły u nich nowe i wielowątkowe poczucie tożsamości. Jej złożoność w znacznej mierze pokazują przytoczone w tym rozdziale wypowiedzi mieszkańców, a w jeszcze szerszym zakresie uwidocznią to teksty zamieszczone w rozdziale IV, m.in. w części zatytułowanej „Wielojęzyczność, wielokulturowość i polskość”.

2.2. Język polski w Wierszynie

2.2.1. Fonetyka, morfologia i składnia – Adam Jaskólski

W wywodzącej się z pogranicza małopolsko-śląskiego i funkcjonującej w warunkach wyspy językowej gwarze mieszkańców Wierszyny występują liczne cechy charakterystyczne dla gwar południowopolskich. Warto również zauważyć, że od początku istnienia wsi gwara wierszynian podlegała wpływowi języka otaczającej większości, czyli języka rosyjskiego. Wpływ ten najbardziej widoczny jest na poziomie leksykalnym i syntaktycznym, gdzie występują liczne zapożyczenia oraz kalki, natomiast bardziej odporny na zmiany okazał się system fonetyczny i morfologiczny¹².

Do cech fonetycznych charakterystycznych dla gwar południowopolskich i zachowanych w omawianej gwarze badacze zaliczają między innymi¹³:

- podwyższoną wymowę występującego w języku ogólnopolskim ścieśnionego *ǎ* jako *ɔ* oraz wymowę *o* zamiast *a* w wyniku analogii, np. *pak'ǒže, t'eros, š'uko, z'arɔ, d'ɔw, n'os, l'ot, cm'entsɔ*;
- wymowę przed spółgłoskami nosowymi *u* jako kontynuantu *o* długiego, wymowę w wyniku analogii *u* zamiast *o* oraz wymowę *u* zamiast kontynuantu *ǎ*, np. *'un, d'um, k'uǎax, k'uǎec, c'ytum, ɕ'symum*;
- wymowę samogłosek *i* oraz *y* zamiast *e* długiego *i* w wyniku analogii oraz na miejscu *e* krótkiego przed spółgłoską nosową, np. *v'im, g'ǔžyj, d'ǔvǔnij, dvužest'ygɔ, pu mɔj'imu, c'yrfca, t'yš, t'yžǐn*;
- wymowę wąskich kontynuantów samogłosek nosowych – *in* oraz *yn* na miejscu dawnej przedniej samogłoski nosowej *ɛ* oraz *un* na miejscu dawnej tylnej nosówki *ɔ*, np. *f'pɔž'untku, žǐfč'ynta, st'amtunt, g'ǔrunce, kš'inza, šf'intyx, kš'unz, fš'yžǐže*;
- realizację dawnej wygłosowej samogłoski nosowej *ǎ* jako *um*, np. *s'rb'ɔtum, ɔc'ǔfskum fam'il'iju, x'ɔzum, vǎ'osum*;
- odnosowienie wygłosowej samogłoski nosowej *ɛ*, na miejscu której wymawiane jest *e*, np. *kɔr'une, buw'ěcke, kult'ure, v'ǔske*;
- wymowę protetycznego dwuwargowego glajdu *w* przed nagłosowymi samogłoskami *o* oraz *u*, np. *'uc'ywam še, 'una, 'uěek'ojće, 'odv'iz'ajum, 'ojćec*;

¹² O rezultatach wpływu języka rosyjskiego na badaną gwarę zob. m. in. Decyk 1995: 20–31; Paško 2009: 21–28; Paško-Konecniak 2011b: 29–36; Paško-Konecniak 2015: 195–207; Paško-Konecniak 2017b: 333–343; Mitrenga-Ulitina 2015; Дорошко 2016: 63–75; Jaskólski 2020: 99–114.

¹³ Cechy te zostały wymienione m. in. w Decyk 1995: 20–31; Ananiewa 2012: 5–13; Umińska 2013: 27–42; Mitrenga-Ulitina 2015: 28–57.

- brak przegłosu *e > o* w paradygmatach czasownikowych i w innych wyrazach, np. *m'etwa, n'ese, p'ere, pšyw'ezwa*;
- prejotację przed nagłosową samogłoską *i*, np. *sv'etw'ana ji w'oluś, v'jirk'ucku, j'ile, kš'unz j'im pšyv'eže, jix tš'eba zb'yć*;
- mazurzenie, np. *cy k'onsuu, cy kš'unz; c'jtać, cuk'er'eck'i, cym x'ata bžg'ata, ct'ery, sm'acne, tros'ecke*;
- udźwięczniająca fonetykę międzywyrazową, polegającą na wymowie spółgłosek dźwięcznych w wygłosie przed wyrazem rozpoczynającym się od samogłoski lub sonantu, np. *j'ag j'o pam'intum, t'ag rob'il'i, wosemž'esonđ l'ot, j'ag opov'ad'awem, j'už n'i ma c'o, c'awe p'inž l'od rob'iwam*;
- przejście *kt* w *xt*, np. *xt'ó, xt'ury, d'xtor, tr'axtor*;
- liczne uproszczenia i upodobnienia w grupach spółgłoskowych oraz zanik spółgłoski [č] w wygłosie, np. *m'yšće, fš'yšk'e, š:yńše do k'ó:šwa, n'iš:žm, pšp'aće, s'š'ycka, čyž'ešči, kl'jš'kleszcz*; charakterystyczną cechą gwarowej fonetyki jest również zanik glajdu [w] po spółgłosce i przed samogłoskami *o* oraz *u*, np. *x'ópcy, g'uk 'głóg', mčd'šši' młodości*'.
- użycie wokalicznego wariantu przyimków *z* oraz *w*, tj. wariantów *ze* oraz *we*, przed wyrazem zaczynającym się na tę samą spółgłoskę, co w przyimku, albo jej bezdźwięczny lub miękki odpowiednik oraz samogłoskę, np. *ve v'žne, ze s'ynem, ve v'žže, ze šedymž'ešunt drug'igž, ve v'žskž*.

Swietłana Mitrenga-Ulitina oraz Siergiej Skorwid zauważają, że w badanej gwarze poprzez zapożyczenia z języka rosyjskiego pojawiły się nieznanne w dialekcie macierzystym miękkie spółgłoski *s', z', t', d', r'*, np. *zagr'iv'ajum, ros'ijsk'egž, t'ixm'žfk'i, int'er'esne, p'ens'ije* (Mitrenga-Ulitina 2015: 147; Skorwid 2017: 295).

Warto też wspomnieć o możliwej bezdźwięcznej wymowie przyimka *z* przed spółgłoską sonorną oraz spółgłoskami *v* lub *v'*, po których stoi samogłoska lub spółgłoska sonorna, niekiedy również przed spółgłoską dźwięczną, co być może należy tłumaczyć zachowaniem się pierwotnej postaci tego przyimka (oraz prefiksu) lub wpływem rosyjskim, np. *s m'ždem, s jérk'ucka, s m'amžm, s v'erš'yny, s b'abkum*. W tej pozycji częściej jest jednak wymawiana dźwięczna spółgłoska *z*.

Jeśli chodzi o cechy prozodyczne gwary wierszynian, warto zauważyć, że akcent ustalił się na przedostatniej sylabie¹⁴. Zdaniem Agnieszki Umińskiej wpływ akcentuacji rosyjskiej nie jest duży i dotyczy jedynie

¹⁴ O akcentuacji w gwarze wierszynian patrz m. in. Umińska 2013: 36–37, Mitrenga-Ulitina 2015: 40, Paško-Konecniak 2018: 234–243.

zapóżyceń (np. *b'er'em'ena*, *p'şyj'acel'nica*), choć i tutaj zazwyczaj zachodzi adaptacja akcentuacyjna (np. *dvjjur'odny*, *p'es'kom*, *sov'er'sjw*). Wynikiem wpływu języka rosyjskiego jest natomiast akcentowanie partykuły przeczącej *nie* w połączeniu z czasownikiem *być* (np. *n'e bywy*, *n'e bywo*) oraz akcent inicjalny w niektórych konstrukcjach przymikowych (np. *n'a dumu*, *n'a žime*) (Umińska 2013: 36).

Na poziomie morfologicznym w omawianej gwarze również zachowały się pewne specyficzne cechy południowopolskie, przy czym wiele z nich wynika z niektórych wymienionych wyżej zjawisk fonetycznych¹⁵. Należą do nich między innymi:

- tendencja do użycia w morfemach samogłoski *ɔ*, co wynika z wymowy *o* na miejscu dawnego ścieśnionego *ǎ*; dotyczy to między innymi 1 i 3 os. lp. czasu teraźniejszego (np. *r'ušom*, *zb'ir'om*, *vygl'undɔ*), 1 i 2 os. lm. czasu teraźniejszego (np. *rozmv'omy*, *m'es'k'oce*), lp. rodzaju męskiego czasu przeszłego (np. *x'ɔw*, *c'ytw*, *zn'w*), mianownika lp. rodzaju żeńskiego przymiotników (np. *t'akɔ*, *ž'ikɔ*, *n'ašɔ*);
- użycie końcówek *-imy/-ymy* w 1 os. lm. czasu teraźniejszego czasowników, które jest związane z wymową samogłosek *i* oraz *y* na miejscu dawnego *e* długiego oraz w wyniku analogii, np. *žyj'imy*, *id'ymy*, *nes'ymy*;
- użycie końcówek *-igo/-ygo* w dopełniaczu lp. rodzaju męskiego i nijakiego, *-imu/-ymu* w celowniku lp. rodzaju męskiego i nijakiego oraz *-ij/-yj* w dopełniaczu, celowniku i miejscowniku lp. rodzaju żeńskiego deklinacji przymiotnikowej, co również jest wynikiem zjawiska wspomnianego w poprzednim punkcie, np. *f_cf'ortyj*, *tšć'igɔ*, *usm'ygɔ*, *w'pc'ymu*, *polsk'igɔ*.
- użycie wielofunkcyjnej końcówki *-um*, co jest związane z realizacją wygłosowej samogłoski nosowej *ɑ* jako *um*; końcówka ta występuje w narzędniku lp. rzeczowników rodzaju żeńskiego (np. *s rɔb'otum*, *dr'ogum*, *s P'olkum*), w bierniku i narzędniku lp. przymiotników rodzaju żeńskiego (np. *j'akums'*, *ɔj'č'fskum*, *s'f'ojum*, *v'in'kšum*, *p'ėwnum*), w 3 os. lm. czasu teraźniejszego (np. *xc'um*, *j'ezum*);
- użycie końcówki *-um* w 1 os. lp. czasu teraźniejszego czasowników z bezokolicznikiem zakończonym na *-ac'*, co wynika z wymowy *u* na miejscu dawnego kontynuantu *ā*, np. *c'ytum*, *pam'entum*;

¹⁵ Zjawiska te zostały opisane m. in. w Decyk 1995: 20–31, Ananiewa 2012: 5–13, Mitrenga-Ulitina 2015: 60–97.

- użycie końcówki *-um* w celowniku lm. rzeczownika, co jest związane z wymową *u* na miejscu dawnego *o* w pozycji przed spółgłoską nosową, np. *ps'um*, *k'uńum*, *żęcum*;
- użycie sufiksu *-uva-* w czasownikach, w których w języku ogólnopolskim występuje przyrostek *-iwa-/-ywa-*, np. *ps'yrxxt'uvw*, *xr'uvw*;
- brak opozycji osobowości i nieosobowości w mianowniku lm. rzeczowników rodzaju męskiego i 3 os. zaimka osobowego, np. *n'ašė v'yxctė*, *bur'j'aty*.

Zjawiskiem świadczącym o wpływie języka rosyjskiego na system morfologiczny badanej gwary jest natomiast występowanie równej dopełniaczowi formy biernika liczby mnogiej rzeczowników żywotnych oznaczających osoby płci żeńskiej oraz zwierzęta (np. *p'as'ov'ec*; [Imię] *m'i p'syń'eswa do'ux c'urkuf*; *zapšung'al'i čš'ex k'uńi*, *p'aš'kr'uf*), choć częstsze jest użycie w takiej sytuacji formy biernika równej mianownikowi.

Rosyjska interferencja widoczna jest również w odmianie liczebników porządkowych 21–29, 31–39, ..., 91–99. Odnotowaliśmy wiele przypadków, gdy liczebniki te odmieniają się według wzorca rosyjskiego, tzn. odmienia się tylko ostatni członek, np. *f'sėdymž'ėšunt čv'ortym r'oku*, *f'sėžž'ėšunt p'iršym*, *ze sėdymž'ėšund drug'igo*.

Niekiedy zapewne pod wpływem wyrazu rosyjskiego informatorzy zmieniają rodzaj odpowiadającego mu wyrazu gwarowego, np. *v'usmym kl'aše*, *cyg'ara* (mianownik lp.), *p'acke margar'ynu*.

Należy również zwrócić uwagę na mieszanie form męskoosobowych i niemęskoosobowych w czasie przeszłym, które jest związane z brakiem opozycji osobowości i nieosobowości w mianowniku lm. rzeczowników rodzaju męskiego, np. *p'al'ak'i p'syjėx'awy*, *ž'atk'i tak dal'eko n'as tu zav'ėzwy*, *xr'ž'ivy m'jš'ė'yzny*. W. Decyk zauważa, że jest to zjawisko częściowo o charakterze rodzimym, częściowo zaś wynikające z wpływu języka rosyjskiego (Decyk 1995: 29).

Warto podkreślić, że pojawiające się u wielu informatorów zapożyczenia z języka rosyjskiego podlegają częściowej lub całkowitej adaptacji fonetycznej i morfologicznej, np. *zacr'iv'ajum*, *nacyn'ajum*, *p'sygwxs'ajum*, *nax'ozum*.

Jak już wspomniano, obok systemu leksykalnego¹⁶ najbardziej podatnym na wpływ języka rosyjskiego okazał się system składniowy. W zgromadzonym materiale odnotowaliśmy liczne zjawiska składnio-

¹⁶ O systemie leksykalnym gwary mieszkańców Wierszyny jest mowa w podrozdziale 3.1.2.

we, które najprawdopodobniej pojawiły się w badanej gwarze pod wpływem języka rosyjskiego¹⁷. Do tej grupy należy zaliczyć między innymi:

- transformacje w zakresie związku rządu, np. *wuc'yl'i nas polsk'omu jizyk'w'i* (ros. учиться кому-чему-н.), *c'urka prac'uje nawucyc'elkum / a s'yn k'er'zfcum* (ros. работать кем-чем-н.), *za n'ego my gwasow'al'i / a zaxv'aciw fs'w* (ros. голосовать за кого-н.), *s'ercem xar'uwow* (ros. болеть чем-н.), *rud'obno na bur'atke* (ros. похожая на кого-н.);
- występowanie obok gwarowej konstrukcji posesywnej ktoś ma coś zapożyczanej z języka rosyjskiego konstrukcji u kogoś jest coś, np. *wu mn'e w'ocen int'er'esne zdj'eńca s'um, jo v'om p'w'em' u mn'e j'es c'awe dwa alb'omy*;
- użycie czasownika być w 3 os. lp. w sytuacji, gdy w funkcji podmiotu występuje rzeczownik lub zaimek osobowy w liczbie mnogiej, np. *t'erw d'obze żyj'imy / p'ij'inze jes; wu mn'e sw'uje sw'itry jes*; częściej jednak w takich wypadkach wspomniany czasownik występuje w 3 os. lm. w postaci *sum*;
- użycie konstrukcji czasowych z wyrazem każdy oznaczających częstotliwość, np. *p'ens'ije d'ajum k'aždy m'ésunc, k'aždy r'ok st'aw'im m'y x'winke, k'aždy t'yziń my pal'imy v'b'ani*;
- występowanie konstrukcji z liczebnikami głównymi 2, 3, 4 w mianowniku i rzeczownikiem rodzaju męskiego w formie dopełniacza lp., np. *dważ'eśśa tś'y čov'eka; dv'a br'ata w'ojca; tś'y vn'uka*, choć częściej notowane są formy z liczebnikiem w dopełniaczu i rzeczownikiem w formie dopełniacza lm.;
- użycie obok gwarowej konstrukcji oznaczającej wiek ktoś ma ileś lat zapożyczanej z języka rosyjskiego konstrukcji komuś ileś lat (ros. кому-л. сколько-л. лет): *j'ej žev'eńž'ésunt tś'y; ji b'ywo s'és' l'xt; m'am'e w'ośimž'ésund dv'a b'yže t'erw*.
- zmianę szyku przydawki gatunkującej, tj. przymiotnik + rzeczownik, np. *na p'olskim jinz'yku*.
- użycie licznych konstrukcji przyimkowych pochodzenia rosyjskiego, np. *do + Gen. oznaczająca zdarzenie, względem którego stan rzeczy, o którym mowa w zdaniu, nastąpił wcześniej* (pol. przed czymś), np. *to do v'jny j'eśše nakwuń'uny; bywo jak do pśyj'azdu pol'akuf; m'uw'om že d'obra še jak n'iššy do p'om'inakuf ji n'ajež še*; *is-pod + Gen. oznaczająca miejsce położone*

¹⁷ Zjawiska te zostały opisane w: Mitrenga-Ulitina 2015: 115–128, Дорош-ко 2016: 63–75, Paško-Koneczniak 2017b: 333–343, Jaskólski 2020: 99–114.

w pobliżu oznaczonej rzeczownikiem miejscowości, z którego to miejsca ktoś przybywa lub pochodzi (pol. spod czegoś), np. *w'uny m'uv'om že my is-pot Krak'ova; ź'atk'i pšyjex'al'i tut ispot Krak'ova, is-pot Sosn'ofca*; na + Acc./Loc. oznaczająca miejsce, w którym odbywa się czynność (miejsceownik) lub które jest celem ruchu (biernik), przy czym najczęściej przyimek ten łączy się z wyrazami zapożyczonymi z języka rosyjskiego, które w konstrukcjach przestrzennych w tym języku łączą się z przyimkiem на, lub z polskimi, których odpowiedniki w języku rosyjskim łączą się z przyimkiem на (pol. w czymś), np. *jedn'ygō to jagr'os zab'iwō na kōp'alni; p'etn'aśse l'ot j'eśše ni m'aam v'yśwam na rōb'ōte; sp'irša rōb'iwam na l'eszagot'ofce; uc'ywem śe i v l'ōtnej śk'ōle i na zav'ōže tš'y l'ata; ja pabyv'aw na r'ōžine v'eršyn'inskix Pol'akuf; no p'užni p'osl'e v'ojny ja r'ōb'iw na vj'ennym zav'ōže*; v + Acc. oznaczająca cel ruchu (pol. do czegoś), np. *a p'užni p'ōšet ve v'jksō; i pōjex'awa v N'orylsk do c'urk'i; p'užni ve L'v'of vyj'exaw s m'amum; no tam že x'yba śe pšex'ōži ft'yn d'umek; ft'akum t'ajge pšyjex'awy, ft'akum t'ajge vl'ekwy, vl'ekwy śe; pō cō w'uny tu pšyjex'al'i, v Ros'ije; vyp'adwō m'i n'awet śš'yńse, pšyb'ywem f sv'ojum V'erš'yne; no a t'erōs p'ōšed v z'aks; v + Acc.*, która z połączeniem liczebnika i wyrazu goź'ina lub z samym liczebnikiem lub z wyrazem ile w zdaniach pytajnych oznacza punkt czasu, w którym odbywa się dana czynność (o którejś), np. *fst'avač f št'yry gož'iny śe fstav'awō; v j'ile w'un pš'yšet; v jedyn'aśse t'am j'eśše k'afe zakr'yte; doj'ark'i f p'inc'g'ōžin na rōb'ōte id'um*; z (i jego warianty fonetyczne) + Gen. oznaczająca punkt w czasie, w którym zaczął istnieć ten czy inny stan rzeczy (pol. od czegoś), np. *s p'inž'eśun(t) drug'igō r'ōku m'ešk'ōmy t'utaj; tak ze śedymž'eśunt drug'igō sum mawž'eństvem; z mod'ōśi čš'a b'ywō r'ōb'ic; ź'ēctva v'ežwō t'yx m'uxax; r'ōb'ic pōš'edem na rōb'ōte śš'yn'astu l'ot*.

Warto również wspomnieć, że w badanej gwarze używana jest charakterystyczna dla gwar południowopolskich konstrukcja przyimkowa **bez** + **Acc.**, będąca odpowiednikiem ogólnopolskiej konstrukcji *przez* + **Acc.**, np. *bez j'iden d'um m'y ž'ył'i; ft'amtum str'une nie m'ōgl'i m'y pšesk'ōcyž bes t'yn k'anōw, i l'yje bes t'yn d'urślak*. Odnotowaliśmy również użycia konstrukcji **za** + **Acc.** oznaczającej przyczynę negatywnie ocenianego stanu rzeczy, np. *něud'ōbnō m'i za t'yx m'ux; a fš'yksō za te j'igō m'atke*. Konstrukcji tej używano również w niektórych gwarach rosyjskich oraz w polskich gwarach kresowych.

2.2.2. Leksyka – Dorota Paśko-Koneczeniak

Polszczyzna wierszynian funkcjonuje w dwóch odmianach: gwarowej, która jest kontynuacją gwar z różnych części Małopolski, oraz odmianie ogólnopolskiej – nabytej przez mieszkańców Wierszyny, którzy mieli możliwość nauki języka polskiego w szkole w Wierszynie, Dundaju czy w Polsce (Umińska 2013: 31). Polska gwara przekazywana jest ustnie z pokolenia na pokolenie i używana jest w kontaktach domowych i sąsiedzkich (ibidem: 31). Swietłana Mitrenga-Ulitina, badając język polski wierszynian, zaznacza, że w zgromadzonym przez nią materiale „dominuje słownictwo należące do gwar polskich oraz polskiego języka potocznego. (...) Słownictwo to odnosi się do desygnatów należących do sfery życia codziennego człowieka, do rzeczy konkretnych” (Mitrenga-Ulitina 2015: 132). W badanej gwarze widoczny jest również zanik niektórych wyrazów, którego przyczyną są zmiany w kulturze materialnej wsi (ibidem: 133). Z racji tego, że stopniowo zanikają różne desygnaty, to wraz z nimi zanikają ich nazwy gwarowe, np. *bydnoś* ‘człowiek robiący becзки’; *dysł*, *buks*, *xumynto* ‘części wozu i uprzęży’ (ibidem).

Iryda Grek-Pabisowa, badając słownictwo rosyjskiej wyspy gwarowej staroobrzędowców mieszkających w Polsce, zaznacza, że

[g]dy zmienia się rzeczywistość, muszą się zmienić językowe środki wyrażania. Leksyka jest tym elementem języka, który zmienia się najszybciej. Każda innowacja w rzeczywistości rodzi nowy wyraz lub dostosowuje do niej wyraz stary (przez zmianę czy dodanie znaczenia). I odwrotnie – każdy zanik jakiejś części rzeczywistości powoduje z czasem zanikanie słów lub przechodzenie ich do zasobu pasywnego. Jest to proces szczególnie żywo dający się obserwować w gwarach. Gwara, nie posiadając formy pisemnej, nie ma środków do zachowania tych elementów języka, które nie mają już oparcia w rzeczywistości (Grek-Pabisowa 1983: 7).

W gwarze mieszkańców Wierszyny funkcjonują liczne dialektyzmy lekсыkalne. Przez dialektyzm (gwaryzm) rozumiana jest „jednostka systemu językowego (wyraz, forma, zwrot frazeologiczny) reprezentująca dialekt w stosunku do innych otaczających ją jednostek, reprezentujących język ogólny” (Saloni 1999: 120). Zdaniem I. Grek-Pabisowej główną przyczyną utrzymania się dialektyzmów lokalnych i wyrazów gwarowych jest izolacja gwary i przeniesienie się grupy w nowe warunki cywilizacyjno-kulturowe (Grek-Pabisowa 1983: 39). Słownictwo gwarowe, wywodzące się z południowych gwar polskich, prezentuje się w gwarze wierszynian dosyć bogato. W polszczyźnie mieszkańców Wierszyny funkcjonują lekсыmy gwarowe, które nie występują w języku rosyjskim i polszczyźnie ogólnej, a funkcjonują w gwarach polskich, np. *angrys* ‘agrest’, *brytfanka* ‘plaskie

naczynie metalowe do pieczenia’, *cernica/carnica* ‘borówka’, *dziotcha* ‘dziewczyna’, *nikaj* ‘nigdzie’ (ibidem: 37–39). Do innych dialektyzmów charakterystycznych dla opisywanej gwary, a odnotowanych przez Ludmiłę Figurę należą: *ducka* ‘duży okrągły kosz’, *fajerka* ‘doniczka’, *plachtta* ‘prześcieradło’, *spyrki* ‘skwarki’, *tytka* ‘papierowa torba’ (Figura 2003: 126–127). W materiale zgromadzonym współcześnie, oprócz już wymienionych, wynotowano m.in. następujące dialektyzmy leksykalne: *gadżina* ‘żywy inwentarz domowy, bydło, drób’ SGP, MSGP (*gaż’iny nie tš’ymom t’er*); *gwarzyć* ‘mówić, rozmawiać’ SGP, MSGP (*’uny coś po angl’ijsku nac’eny gv’ażyć*); *kurzyć* ‘1. palić (tytoń); 2. o śniegu (padać)’ SGP (Nie pije, nie kurzy); *ostać się* ‘zostać’ SGP, MSGP (*j’eděn br’at še’ostow*); *rychtować* ‘przygotowywać, urządzać’ SGP, MSGP (*na šf’nta s’ynke rob’il’i | ryxtov’al’i | p’ekl’i*); *wilija*¹⁸ ‘wigilia’, SGP ‘wilia’ (*v’il’ja j’est | iż’emy do polsk’ęgo d’umu*); *zawdy* ‘zawsze, stale’ SGP, MSGP (*z’avdy ze s’obum b’erom snur’eczek; bur’aty komandov’al’i | ’uny z’avdy pomog’awy*) (por. Paško-Koneczniak 2017a: 169–177).

Wierszyńska gwara znajduje się w rosyjskim otoczeniu językowym i z racji tego nie jest wolna wpływów rosyjskich. Oddziaływanie języka rosyjskiego na polską gwara mieszkańców Wierszyny widoczne jest przede wszystkim w zapożyczeniach o różnym stopniu adaptacji. Zapożyczane jest głównie słownictwo związane ze zdrowiem (*b’er’em’ena* ros. ‘беременная’, pol. ‘kobieta ciężarna’; *boln’ica* ros. ‘больница’, pol. ‘szpital’; *ń’erwny* ros. ‘нервный’, pol. ‘nerwowy’), nazwy zawodów i nazwy związane z pracą (*pl’otnik* ros. ‘плотник’, pol. ‘cieśla’; *portn’ixa* ros. ‘портниха’, pol. ‘krawcowa’; *prepodav’ac’el* ros. ‘преподаватель’, pol. ‘wykładowca, nauczyciel’; *p’ens’ija* ros. ‘пенсия’, pol. ‘renta, emerytura’), pojęcia z dziedziny techniki (*maš’yna* ros. ‘машина’), nazwy związane z gospodarstwem domowym (*xolož’ilnik* ros. ‘холодильник’, pol. ‘lodówka’; *umyv’alnik* ros. ‘умывальник’, pol. ‘umywalka’; *sc’ir’alny poroś’ok* ros. ‘стиральный порошок’, pol. ‘proszek do prania’), żywnością (*kukur’uza* ros. ‘кукуруза’, pol. ‘kukurydza’; *fk’usny* ros. ‘вкусный’, pol. ‘smaczny’), oświatą (*d’ipl’omna rab’ota* ros. ‘дипломная работа’, pol. ‘praca dyplomowa’; *obrazov’anie* ros. ‘образование’, pol. ‘wykształcenie’; *kan’ikuły* ros. ‘каникулы’, pol. ‘wakacje’), transportem (*p’ojest* ros. ‘поезд’, pol. ‘pociąg’), rolnictwem (*xoz’ajstfo* ros. ‘хозяйство’, pol. ‘gospodarstwo’), handlem (*magaz’in* ros. ‘магазин’, pol. ‘sklep’) (zob. Głuszkowski 2011a: 19; Paško-Koneczniak 2011: 31–32; 2012: 44). Zapożyczane leksemy mogą podlegać różnym rodzajom adaptacji, np. morfologicznej (*U mńe v dnevn’iku* ros. ‘дневник’, pol. ‘dziennik,

¹⁸ Forma spotykana rzadko, u pojedynczych informatorów.

pamiętnik'; *To p'ojezdem ty jexal'i* ros. 'поезд', pol. 'pociąg'), derywacyjnej (*pšepod'aje m'ed'ic'ync* ros. 'преподавать', pol. 'wykładać'), fonetycznej (*zak'użyć* ros. 'закурить', pol. 'zapalić papierosa') i akcentuacyjnej (*r'odña* ros. 'родня', pol. 'rodzina') (Paško-Koneczniak 2011: 31–32).

W badanej gwarze żywymi procesami są również kalkowanie i hybrydyzacja. Do kalk językowych zalicza się rodzime leksemy gwarowe, które oddają budowę i znaczenie wzorców rosyjskich, a także te jednostki i konstrukcje, które powstały pod wpływem rosyjskim w zakresie składni i morfologii (ibidem: 32). W zgromadzonym materiale odnotowano kalki słowotwórcze (*pšym'ože* pol. 'okolice nadmorskie, pomorze', ros. 'приморье'), kalki semantyczne (*než'ela* pol. 'tydzień', ros. 'неделя'), kalki morfologiczne (*s'ama st'arša* pol. 'najstarsza', ros. 'самая старшая'), kalki składniowe ([Imię] *mu p'iše* p'isma pol. 'pisać do kogo?', ros. 'писать кому?'; *k'aždy ž'eñ pšyx'oži* pol. 'codziennie', ros. 'каждый день') (zob. Głuszkowski 2011: 20; Paško-Koneczniak 2011:32–33; 2017b: 333–343; Дорошко 2016: 63–75).

Oprócz kalk w gwarze funkcjonują hybrydy językowe. Hybryda językowa jest kontaminacją elementów z różnych języków, w przypadku gwary wierszynian, elementów z języka rosyjskiego oraz ich polskiej gwary, np. *spl'otka* (plotka + сплетня), *uč'ć'elka* (pauczycielka + учительница) (zob. Пасько 2011: 78).

Podsumowując warto zauważyć, że w polskiej gwarze mieszkańców Wierszyny oprócz licznych interferencji leksykalnych, będących wynikiem wpływu języka rosyjskiego, funkcjonują liczne dialektyzmy, które przetrwały w gwarze mimo rozwoju cywilizacji i nowych warunków historyczno-kulturowych. Zdaniem A. Umińskiej

mimo wieloletniej bliskości i oddziaływania języka rosyjskiego polskie leksemy w większości nie uległy przeobrażeniom i trwają w żywej mowie (Umińska 2013: 37).

Liczba i charakter zapożyczeń leksykalnych uzależnione są od wielu czynników socjolingwistycznych, kulturowych, historycznych. S. Mitrenga Ulitina zaznacza, że

w wyniku postępu technicznego w obecnej Wierszynie pojawiły się nowe desygnaty, na określenie których używa się słownictwa rosyjskiego. Niektóre wyrazy polskie zostały wyparte przez rosyjskie, np. miesiące. Występuje także zjawisko rywalizacji leksemu zapożyczonego oraz rodzimego (Mitrenga-Ulitina 2015: 142–143).

Liczne zapożyczenia, kalki czy formy hybrydalne niewątpliwie przyczyniają się do wzbogacenia zasobu leksykalnego gwary. Prowadzone

badania gwary potwierdziły powszechność zapożyczeń rosyjskich praktycznie we wszystkich kręgach tematycznych.

2.2.3. Frazeologia – Magdalena Grupa-Dolińska

W niniejszym opracowaniu przyjęta została szeroka definicja frazeologii, co oznacza, że zaliczane są do tego zbioru nie tylko związki frazeologiczne w tradycyjnym rozumieniu i idiomy, ale także połączenia wyrazowe uważane za zjawiska z pogranicza frazeologii: porównania frazeologiczne oraz przysłowia i powiedzenia¹⁹.

Mimo upływu lat, wieloletniego funkcjonowania społeczności w warunkach wyspy językowo-kulturowej i stosunkowo zaawansowanych procesów asymilacyjnych (zob. Głuszkowski 2012: 119–130), w mowie wierszynian nadal funkcjonuje pewien zasób frazeologii polskiej (również w wariantach gwarowych). Zachowane jednostki frazeologiczne dotyczą rozmaitych sfer tematycznych, w szczególności są to zaś jednostki określające miarę i intensywność (np. *na b'yicy sk'uże nie sp'isēs* 'bardzo dużo', *xl'ejum jak ps'i* 'piją bardzo dużo, nadużywają alkoholu', *b'ida jag d'jabl'i* 'o skrajnej biedzie', *ps'e p'in'onze* 'o marnej zapłacie, nieadekwatnej do wykonanej pracy', *(dobrać się) jak św'ina do kór'yta* 'być zachłannym, robić coś za wszelką cenę'; frazeologizmy odnoszące się do zachowań człowieka, np. *l'ć v'ode* 'mówić dużo i nie na temat', *m'uv'ić pr'ovde v'ćy* 'powiedzieć coś szczerze i otwarcie', *z'ebrać do k'upy* 'zgromadzić w jednym miejscu'; przysłowia i powiedzenia odzwierciedlające elementy tradycji i systemu wartości, np. *cym x'ata byg'ata t'ymu r'ada* 'powiedzenie dotyczące gościnności, zachęta do jedzenia'; powiedzenia związane z cyklem rocznym, np. *im'en'iny b'ank'i*, *z'imne por'ank'i* 'po dniu imienin Hanny, przypadającym 26 lipca, poranki stają się coraz chłodniejsze'; powiedzenia o zabarwieniu humorystycznym, np. *b'yż v'raju i š'ent'ogo nie v'iżec* 'odwiedzając jakieś miejsce nie zobaczyć jego głównej atrakcji, tego co najważniejsze'.

Analiza składu leksykalnego zachowanych w polszczyźnie wierszynian frazeologizmów pozwala zauważyć, że występują w nich m.in. komponenty zoonimiczne, somatyczne oraz związane ze sferą religijną (symbole

¹⁹ Wojciech Chlebda zaproponował, aby takie szerokie spektrum jednostek nazywać zbiorczo *frazematyką*. W niniejszym opracowaniu używany jest jednak termin *frazeologia*, ponieważ przedmiotem zainteresowania są wyłącznie jednostki o znaczeniu metaforycznym, natomiast frazematyka obejmuje, obok jednostek metaforycznych, również inne konstrukcje odtwarzane w gotowej postaci, np. formuły grzecznościowe, wtrącenia metatekstowe (por. Chlebda 2003: 32–34; 51–53).

religijne, nazwy nieczystej siły) a więc takie, które cechuje znaczna obrazowość i które odnoszą się bezpośrednio do człowieka lub sfery związanej z jego najbliższym otoczeniem, wierzeniami i życiem codziennym. Antropocentryzm wyłaniający się z frazeologii gwarowej jest zjawiskiem typowym. Maciej Rak, bazując na materiale animalistycznej frazematyki gwarowej, zauważa:

Zjawisko to [antropocentryzm – przyp. autorki] realizuje się na kilka sposobów, np.: 1) większość frazemów animalistycznych skupia się na człowieku – służy opisowi jego cech psychicznych i fizycznych; 2) w tych jednostkach pojawiają się przede wszystkim nazwy zwierząt bliskich człowiekowi – hodowanych przez niego, często obserwowanych, stanowiących zagrożenie albo w jeszcze jakiś inny sposób zwracających na siebie jego uwagę; 3) frazematyka animalistyczna stanowi grupę bardzo bogatą, podobnie jak frazematyka somatyczna; 4) w zdecydowanej większości frazemy z komponentami zwierzęcymi wnoszą negatywne wartościowanie, zgodnie z wykładnią opozycji *homo – animal* (Rak 2016: 95–96).

Na temat antropocentryzmu odzwierciedlonego we frazeologii pisała także Anna Pajdzińska:

Zasób frazeologiczny najlepiej chyba odbija typową postawę ludzi wobec świata – dla przeciętnego człowieka centrum i miarą wszechrzeczy jest właśnie człowiek. Wśród złożonych jednostek leksykalnych trudno nawet znaleźć przykłady ilustrujące dążenia do bezstronności i obiektywizmu. Już skład komponentowy frazeologizmów świadczy o tym, że najważniejszym elementem rzeczywistości – takiej, jaką człowiek widzi i jaką opisuje codziennym językiem – jest sam człowiek. Ogromna liczba związków frazeologicznych zawiera w swym składzie nazwy części ciała ludzkiego, których cechy, zarówno rzeczyste, jak i tradycyjnie im przypisywane przez pewną wspólnotę językową, motywują znaczenie bardzo wielu frazeologizmów (Pajdzińska 1990: 61).

Frazeologia, obok leksyki, jest tym poziomem języka, który w przypadku dwujęzycznych społeczności może ulegać procesom interferencji w znacznym stopniu (por. Głuszkowski 2011c: 109–110; Grupa-Dolińska 2020: 160–196). Jednocześnie należy zaznaczyć, iż tendencje do stosowania frazeologii w wypowiedziach są zróżnicowane idiolektalnie i uwarunkowane przez wiele czynników, zarówno o charakterze językowym (np. poziom znajomości języka), jak i pozajęzykowym (np. temperament i usposobienie informatora). W sytuacji kontaktu językowego, zwłaszcza w odniesieniu do języków blisko spokrewnionych, jak język polski i rosyjski, dochodzi do szeregu zmian spowodowanych wzajemnymi wpływami języków. Wspomniane wpływy są jeszcze silniejsze w przypadku, gdy jeden

z kodów funkcjonuje wyłącznie w sferze uzualnej, w ustnym przekazie z pokolenia na pokolenia, i nie posiada formy pisemnej, skodyfikowanej. O wiele łatwiej bowiem o modyfikację i zniekształcenia formy lub neosemantyzację frazeologizmów, kiedy nie ma punktu odniesienia dla ustalenia poprawności danego elementu językowego, poza akceptacją ogółu społeczności językowej. Małopolska gwara wierszynian nie jest w tym zakresie wyjątkiem. Język rosyjski, jako język otoczenia, szkolnictwa i administracji silnie wpływa również na warstwę frazeologii.

W wypowiedziach mieszkańców Wierszyny, zarówno przedstawiciele starszej, jak i młodszych generacji, pojawiają się przykłady kalkowania rosyjskich konstrukcji frazeologicznych²⁰. W tym zakresie wyróżnić można kalki frazeologiczne²¹, tj. jednostki, których struktura zaczerpnięta została z języka rosyjskiego oraz uzupełniona za pomocą polskich / gwiarowych komponentów – innymi słowy, frazeologizm, który został przetłumaczony nie w sposób całościowy, a słowo po słowie, np. ***xlyp sul j'ic i pr'ovde muf*** (M1925: *a s'ame v'ażne ab'a | r'eskoś(ć) pr'ovdy | xl'yp sul j'ic i pr'ovde m'uf | to s'ame dr'og'e | fš'yko l'ub'i pr'ovde | zd najsf'entše sušestf'ujet dv'a zw'a | ino dv'a | to že jedna dr'ug'i ne l'ub'i ne ć'erp'i nen av'izi | sušestf'uje na sf'će pr'ovda i k'yvda | v'ency n'ic n'i_ma*) – por. ros. *Хлеб-соль ешь, а правду режь | говору (PIPH); xl'yp to jest gw'ova fšystk'imu* (M1930: *jo to ino jak jak jest nastraj'eńe | i s'ukrym m'oge z'j'ěć i tak'i zj'im || v'ot xl'eba tu čša b'ywo | t'utej xće u bur'atuf xće u nos to fš'v m'uv'm tak | x'lyp to jest gw'ova fšystk'imu*) – por. ros. *Хлеб всему голова (PIPH); za pr'ovde b'ijom* (M1925: *a nekt'urym tr'udno być provz'ivym | za pr'ovde će b'ijom*) – por. ros. *За правду бьют. | За одну правду хвалят, а за другую бьют; čš'ymoj ć'est s m'owodu a pw'aće s n'ovava* (M1925: *čš'ymoj ć'est s m'owodu a pw'aće s n'ovava | pziñ'išće | suk'inke š'anuj s nov'šći a čist'f'zjum m'uv'e z zefčintn'šći | p'okos m'w'od*

²⁰ Na temat kalk językowych w gwarze wierszynian pisała Emilia Doroszko (Doroszko 2016: 70). Autorka zauważa, że w porównaniu z innymi typami, kalk frazeologicznych notuje się zdecydowanie mniej. W artykule zaprezentowane zostały dwa przykłady ilustrujące zjawisko kalkowania frazeologizmów: „Фразеологических калек значительно меньше, чем остальных типов данного вида языковой интерференции, напр.: *l'ata sv'oje b'orom* ‘lata robią swoje, czas robi swoje’ MI: *L'ata sv'oje b'orom. Nie żałuję się* (русский фразеологизм переведен на польский язык; ср. рус. *года берым свое*); *zał'ożyć s'ob'ie r'ence* ‘popelnić samobójstwo’, ЖИ: *Trzeba przeżyć wsio ispytanie. Cierpimy. Inni to by s'ob'e r'ence zaloż'yl'i* (ср. рус. *наложить на себя руку*)” (Doroszko 2016: 70).

²¹ Jerzy Obara definiuje *kalkę frazeologiczną*, jako frazeologizm „będący tłumaczeniem obcych wzorów (najczęściej połączeń wyrazowych o różnym stopniu trwałości powiązania ich członów, ale również i wyrazów złożonych)” (Obara 1989: 74)

i t'egr) – por. ros. *Береги платье снову, а честь смолоду* (ПРН); *ps'eżyc na sf'ojix pl'esax* (K1928: *a na sɔ m'i ta ks'unška k'edy jɔ na sf'zjix pl'esax tɔ tɔ pšez'ɥwat*) – por. gos. *вынести на своих плечах* ‘Собственными силами справиться с трудно выполнимым делом, выдержать тяжёлые жизненные испытания, лишения’ (БФСРЯ).

Na zasób frazeologiczny polskiej gwary mieszkańców Wierszyny składają się także frazeologiczne półkalki²², tj. konstrukcje częściowo przetłumaczone na podstawie obcego wzorca, w których co najmniej jeden element jest adaptowanym zapożyczeniem lub obcojęzycznym elementem, np. *z'emby na p'owke* (polski komponent *z'emby* + adaptowane zapożyczenie z języka rosyjskiego *na p'owke*): M1965: *j'esl'i ps'esp'is, c'wkwɔm ž'ime z'emby na p'owke* – por. gos. *положить зубы на полку* ‘Испытывая острую нужду, недоедать, голодать’ (ФСРЛЯ); *ɔtstow ɔt ž'ýca* (adaptowane zapożyczenie z języka rosyjskiego *ɔtstow* + polskie wyrażenie przyimkowe *ɔt ž'ýca*): M1925: *a t'ercɔ to juš'ne inter'esna nɔ m'žɛ vum j'ešče inter'esna m'ne juš'n'e | m'žɛ ja ne pr'af | m'žɛ jɔ ɔtstow ɔt ž'ýca*.

W wypowiedziach gwarowych mieszkańców Wierszyny dochodzi także do wtrącania rosyjskich jednostek frazeologicznych w ich oryginalnej postaci. W takich przypadkach użycie frazeologizmu prowadzi do przełączenia kodu, przeważnie krótkotrwałego, po którym wypowiedź kontynuowana jest w kodzie gwarowym, np. *xarax'a k'aška nɔ m'awaxa č'aška* (ros. *Хороша кашка, да мала чашка* (ПРН)): K1928: *nɔ p'ijce na _ zdr'w'ɥ | d'ɔbre [...] xarax'a k'aška nɔ m'awaxa č'aška, nɔ inɔgd'a i m'žɛnɔ jɔ ne v'im | jɔ jag b'ɥwat se sf'zim ž'atk'im v boln'icy | tɔ vrac m'uv'iw že m'žɛnɔ v'yp'ic | v'eny se m'uv'i rɔzsyž'ajum m'uv'i i ni ma v'elk'ego dɔvl'eńa | nɔ ne d'užo*
'uśl'i na z'adnij pw'an (ros. *уходит на задний план* ‘Терять свою важность, значение’ (ФСРЛЯ)): M1925: *d'vni b'arɔz l'ub'ow sk'ask'i jag ɔp'v'ad'awu ž'atk'i | t'ercɔ jɔ cɔš'jim znac'yna ne pšyd'aje | an'y 'uśl'i na z'adnij pw'an*

do gwub'iny d'uśy (ros. *до глубины души* ‘Чрезвычайно, очень сильно, до крайности’ (БФСРЯ)): M1925: *s tɥx l'uži fs'ysk'ix d'užo l'uži čš'ymat serd'ecnum serd'ecnɔš | uv'žum ix do gwub'iny d'uśy*

Frazeologia gwary mieszkańców Wierszyny nie doczekała się do tej pory całościowego opisu, nie prowadzono również badań zorientowanych na pozyskanie i dokumentację materiału frazeologicznego, a zatem niemożliwe jest ustalenie proporcji między ilością zachowanych polskich (i gwarowych) jednostek frazeologicznych oraz ilością jednostek zaczerpniętych z języka rosyjskiego. Bez wątplenia jest to jednak temat wart

²² J. Obara określa *frazeologiczną półkalkę* jako frazeologizm „częściowo tłumaczony na podstawie obcych wzorów” (Obara 1989: 83).

zglębienia, zwłaszcza, że w mowie wierszynian coraz częściej dochodzi do mieszania kodów, a dla najmłodszych członków polskiej społeczności pierwszym i dominującym kodem jest język rosyjski, jako język otoczenia, szkolnictwa i administracji, a polszczyzna i małopolska gwara stopniowo odchodzą w zapomnienie i zagrożone są zanikiem, który nastąpić może wraz z wymianą pokoleniową (por. Głuszkowski 2011a: 13–27).

2.2.4. Antroponimia – *Magdalena Ziółkowska-Mówka*

Antroponimia, podobnie jak inne działy onomastyki, opisuje zjawiska językowe ściśle związane z sytuacją społeczno-kulturową danej wspólnoty, zarówno w odniesieniu do terażniejszości, jak i do przeszłości. Mieszkańcy Wierszyny od ponad stu lat żyją w otoczeniu kultury i języka rosyjskiego, obowiązującego w administracji, szkole, dominującego w mediach (zob. rozdział 3.1.1). Przez dziesięciolecia mieli nikły kontakt z nosicielami kultury polskiej, lecz zachowali elementy polskiego osobowego systemu nazewniczego. Do tej pory na pewne zagadnienia dotyczące antroponimii wierszynian zwróciły uwagę Ludmiła Figura (2003) oraz Swietłana Mitrenga-Ulitina (2015), a ich wstępne spostrzeżenia zostały w niniejszym rozdziale uzupełnione o dane pochodzące z innych źródeł oraz analizę materiału językowego z badań terenowych²³.

Imiona

Według Marii Malec

imiona osobowe są częścią tradycji prawno-obyczajowej każdego społeczeństwa. Przechowują w sobie elementy kultury duchowej i materialnej, odbijają system wartości i przemiany w mentalności jego członków (Malec 2001: 7).

Dobrym tego przykładem są imiona Polaków mieszkających w Wierszynie, ponieważ odzwierciedlają ich złożoną sytuację kulturową i zjawiska językowe. Są one wskaźnikiem postaw akulturacyjnych rodziców, którzy wybierając imię dla dziecka kierują się pamięcią o przodkach i kraju, z którego pochodzą oraz tradycją, natomiast dla innych najważniejsze są walory

²³ Na potrzeby niniejszego opracowania analizowałam materiał mówiony w postaci nagrań z lat 2008, 2011, 2016 i 2019 (szerzej nt. gromadzenia materiału językowego i socjolingwistycznego zob. rozdziały 4.1.1–4.1.2), antroponimii z wierszyńskiego cmentarza, z tablic pamiątkowych wiszących w 2011 r. na ścianie wierszyńskiego Domu Polskiego oraz nazwy osobowe widniejące w publikacjach poświęconych Wierszynie (Nowicka, Głowacka-Grajper 2003; Петшик 2008; Mitrenga-Ulitina 2015; Masiarz 2016).

estetyczne, oryginalność imienia itp. L. Figura pisała o popularności polskich imion w początkowym okresie istnienia wsi, np. Antonina, Franciszka, Sabina, Aniela, Helena, Piotr, Władysław, Bolesław, Szczepan, Jan, które później zostały uzupełnione o inne imiona polskie i rosyjskie: Jerzy, Anatol, Edward, Olga, Ludmiła, Galina. Z czasem dbałość o tradycję ustąpiła miejsca osobistym upodobaniom estetycznym i dążeniu do oryginalności:

Obecnie młodzi rodzice nie zwracają uwagi, z jakiego języka pochodzi imię. Najważniejsze, żeby było ono ładne i podobało się im. Najczęściej starają się wybrać takie imię, jakiego jeszcze nie ma we wsi, na przykład Jarosław, Denis, Maksim, Wadim, Anastazja, Żanna, Roman, Aliona. Niektórzy dają swoim dzieciom imiona na cześć babci czy dziadka (Figura 2003: 122).

W przeszłości rodzice nadawali popularne w ich środowisku imiona polskie, zwłaszcza jeśli dziecko urodziło się niedługo przed lub po imieninach obchodzonych przez mieszkańców Wierszyny, o ile termin dnia patrona jest znany (por. Rozdział XXX): *Tag uurożiwo se malutk'e i k'edy bl'išše ijm'ehiny, tag ii daval'i ijm'e Antoša, Sab'ina, Ańelk'i, Mańk'i, Cark'i, a tero to rusk'e ijm'ena, starynnych iuž ni ma* (zob. Mitrenga-Ulitina 2015: 181).

Przedstawiciele średniego pokolenia często nazywani są polskimi formami pochodnymi, mimo że w dokumentach widnieją rosyjskie imiona oficjalne, np. mężczyzna urodzony w połowie XX w. zarejestrowany był jako *Borys*, zaś nazywano go *Bolek*: *B'olek, nō pō r'usku Bar'is, a B'olek* (B'olek ← Борис). Starszy wierszynianin nazywa swojego wnuka, który w urzędzie zarejestrowany został jako *Oleg*, polską formą – *Oluś* (Oluś ← Олег), będącą derywatem antroponimu *Aleksander* (zob. SI: 43). Warto odnotować, że zwykle istnieje podobieństwo fonetyczne między rosyjskim imieniem oficjalnym zapisanym w dokumentach nosiciela a polską formą pochodną.

Mieszkańcy Wierszyny używają imion pełnych oraz pochodnych. Polskie imiona pełne wybierane są dość rzadko, najczęściej jako adresatywy w stosunku do przedstawicieli starszego pokolenia, w opowieściach o nich oraz o ludziach już nieżyjących. W pamięci wierszynian funkcjonują osoby, które mają przypisane pełne formy imion osobowych, np. nieżyjąca już Magdalena Mycka – kobieta powszechnie szanowana, która chrzcila dzieci i modliła się za zmarłych, gdy we wsi nie było księdza (zob. Rozdziały 3.1.3 i 3.1.4). Co ciekawe, inna kobieta, która wraz z nią żegnała zmarłych, więc można przypuszczać, że również ciesząca się poważaniem, nazywana jest pochodną formą imienia – *Lew'unka* (← Eleonora): *Pš'ž'i b'ywy čš'y b'apk'i u n'is t'utej | Wyž'inō Lew'unka b'ywa | Meck'ovō Magdal'ena i || čš'čō || čš'čō j'a nē pam'intom kt'ura čš'čō pōmōg'awa im tam*. Z drugiej strony są imiona, które występują jedynie w postaci derywatów, np. *Heniek*. W kronice Walentego Pietrzyka derywat ten pojawia się kilkakrotnie

u kilku mężczyzn, często zamieszczony jest w zwrocie oficjalnym, obok imienia i patronimu²⁴.

Wśród polskich imion pochodnych są formy skrócone, np. *Fr'ańa*²⁵ ← Franciszka²⁶, *X'ela* ← Helena, *Xun'ora* ← Honorata, *K'aża* ← Kazimiera oraz powstałe w wyniku sufiksacji. Mieszkańcy Wierszyny najczęściej wybierają derywaty z elementem *-k-* w części sufiksальной, co jest charakterystyczne dla antroponimii polskiej, zarówno ogólnej, jak i ludowej (por. Zaręba 1957: 144, Malec 2001: 60, 88), dla antroponimii rosyjskiej oraz dla wielu innych słowiańskich osobowych systemów nominacyjnych (por. Domin 2000: 41). W przypadku imion żeńskich dominuje formant *-k(a)*, zaś męskich *-ek*²⁷. Urabiają one formy pochodne od imion pełnych oraz skróconych. Sufiksacja imienia pełnego nie jest częsta, np. *M'ix'awék* ← Michał; *V'ikt'orek* ← Wiktor; *An'elka* ← Aniela, *Ir'enka* ← Irena, *Jan'inka* ← Janina, *Kl'arka* ← Klara. Znacznie częściej sufiksy dodawane są do imion skróconych, np. *'Antek* ← Antoni, *J'arek* ← Jarosław, *J'urek* ← Jerzy, *St'asek* ← Stanisław, *T'umek* ← Tomasz; *Fr'anka* ← Franciszka, *X'elka* ← Helena, *Kar'olka* ← Karolina, *Mar'yška* ← Maria, *Vw'atka* ← Władysława. Wydaje się, że derywaty na *-ek*, *-k(a)* powstałe od imion skróconych mają neutralny ładunek emocjonalny, używane są w stosunku do osób w różnym wieku, nawet starsi, szanowani wierszynianie wybierają je mówiąc o sobie oraz o bliskich. Zrobiła tak m.in. przedstawicielka starszej generacji przedstawiając nam – osobom z pokolenia swoich wnuków – siebie – *Ant'oška* oraz męża – *Edek*. Inna kobieta w jej wieku zapytana o to, jak miał na imię jej zmarły mąż, odpowiedziała – *St'efek*.

W antroponimii wierszynian częste są derywaty z elementem *-s'* w części sufiksальной: *P'etruś / P'otruś* ← Piotr, *J'aś / J'aśu* ← Jan, *R'yśo / R'yśu* ← Ryszard, *B'olus* ← Bolesław; *Alb'inus* ← Albina, *Xel'uśa* ← Helena, *Z'ośa* ← Zofia. Stosunkowo liczne są derywaty żeńskie z elementem

²⁴ W rosyjskich adresatywach z patronimem są używane tylko pełne formy imion osobowych.

²⁵ Przytaczane przykłady antroponimów, niezależnie od źródła, zapisane zostały zgodnie z transkrypcją przyjętą w niniejszej publikacji. Przy prezentowanych przykładach nie podaję źródła, z którego one pochodzą, ponieważ na ogół występowały w więcej niż jednym źródle, a jeśli było inaczej, wynika to z mniejszej popularności antroponimu lub z niepełnego charakteru źródła.

²⁶ Za strzałką podaję imię pełne, będące formą wyjściową danego derywatu w antroponimii ogólnopolskiej, nie musi to jednak oznaczać, że mieszkaniec Wierszyny jest nią nazywany przez krewnych i sąsiadów ze wsi, ani tym bardziej, że widnieje ona w jego dokumentach.

²⁷ Wyekscepowana została jedna męska forma na *-ik* – *K'azik* ← Kazimierz oraz na *-ko* – *M'ix'awko* ← Michał.

-ć- w części sufiksальной, np. *Ań'elca* ← Aniela, *Ir'yńca* ← Irena, *Lew'uńca* ← Eleonora, *Sab'inca* ← Sabina, *Ver'uńca* ← Weronika.

Mniejsza jest frekwencja form z elementem -x- w części sufiksальной: *St'axa* ← Stanisława oraz z elementem -n²- w części sufiksальной: *G'ińa* ← Eugenia, *M'ańa* ← Maria.

Innym sposobem tworzenia form pochodnych imion jest derywacja alternacyjna, która polega na wymianie spółgłoski twardej na miękką i odwrotnie (zob. Kosyl 1983: 44). Podobne zjawisko nieobce jest antroponomii Polaków z Wierszyny, z badanego materiału wynotowałam przykłady palatalizacji: *Eżu* ← Edward, *Vw'ażo* / *Vw'ażu* ← Władysław; *V'anża* ← Wanda, *R'uża* ← Róża.

Rosyjskie formy pochodne, tak jak i polskie, powstają poprzez skrócenie imion pełnych oraz na drodze sufiksacji. Imiona skrócone nie są licznie reprezentowane, np. *T'ł'a* ← Анатолий, *V'ańa* ← Иван, *P'et'a* ← Пётр; *T'ńa* ← Антонина, *L'uda* ← Людмила, *N'ast'a* ← Анастасия. Więcej jest derywatów sufiksalnych. Najbardziej produktywny jest formant **-k(a)**, urabiający formy męskie i żeńskie od imion pełnych, np. *Maks'imka* ← Максим, *Val'erka* ← Валерий; *P'ł'inka* ← Полина oraz, znacznie częściej, od imion pochodnych, np. *Al'oška* ← Алёша ← Алексей, *V'ańka* ← Вáня ← Иван, *V'żka* ← Вова ← Владимир; *G'al'ka* ← Гáля ← Галина, *Z'yńka* ← Зина ← Зинаида. Pojawiają się nieliczne imiona męskie na **-ik**, np. *P'avl'ik* ← Пáвел, *Vw'ad'ik* ← Влади́мир / Владислав; imiona żeńskie z elementem **-ś-** w części sufiksальной, np. *M'as'a* ← Макси́м, *V'as'a* ← Васи́лий; *Mar'us'a* ← Ма́рия; imiona z elementem **-ś-** w części sufiksальной, np. *S'aša* ← Алекса́ндр, *Van'uša* ← Ва́ня ← Иван; *M'iša* ← Михаи́л; *M'aša* ← Ма́рия, *Nat'aša* ← Ната́лия. Funkcjonują również derywaty drugiego stopnia, np. *Andr'uška* ← Андру́ша ← Андрей; *Tań'uška* ← Таню́ша ← Та́ня ← Татьяна.

Można przypuszczać, że baza sufiksów tworzących derywaty polskie i rosyjskie jest znacznie bogatsza, lecz utworzone za ich pomocą formy po prostu nie zostały użyte w wywiadach i nie zamieszczono ich w cytowanych opracowaniach.

Nazwiska

Osiedleńcy z Polski przybyli do Wierszyny ze swoimi nazwiskami. Wśród nich najliczniejsza jest grupa antroponomów bez formantów nazwiskotwórczych. Najczęściej mają one postać rzeczowników, np. *Kal'yta* ← Kaleta²⁸,

²⁸ Za strzałką podaję postać nazwiska funkcjonującego w antroponomii ogólnopolskiej, bez uwzględnienia cech gwary wierszynian.

K'ańa ← Kania, *Kr'ysa* ← Krysa, *K'ustos* ← Kustosz, *W'yda* ← Łyda, *M'ycka* / *M'yčka* ← Mycka, *P'osp'ex* ← Pośpiech, *R'acek* ← Raczek, *Z'urek* ← Żurek, rzadko przymiotników, np. *Kuń'ecny* ← Konieczny. Zaledwie kilkanaście nazwisk ma formant **-ski**, **-cki**, **-owski**, np. *Byk'fjsk'i* ← Bykowski, *Fas'iński* ← Fasiński, *L'ipov'eck'i* ← Lipowiecki, *V'iktər'fjsk'i* ← Wiktorowski, *Vuj'ick'i* ← Wójcicki, *Żel'ynsk'i* ← Zieliński. Większość nazwisk migrantów z Polski miała polską podstawę słowotwórczą lub taką, która występuje zarówno w języku polskim, jak i rosyjskim. Były też nazwiska o budowie słowotwórczej wskazującej na inne pochodzenie ich pierwotnych nosicieli, np. litewskie – *V'iž'entas* ← *Vižintas* / *Vizentas*²⁹ (por. Masiarz 2016: 302). Z czasem, w wyniku małżeństw mieszanych, wśród wierszynian pojawiły się nazwiska rosyjskie, np. *Am''el'in* ← Амелин, *Art'emcew* ← Артемцев, *Kul''iż* ← Кулиш, ukraińskie, np. *X'arčenko* ← Харченко, *Dańil''enko* ← Даниленко, tatarskie – *Axm'ed''anov* ← Ахметзянов (por. Masiarz 2016: 306–307), osetyjskie – *B'ičegkujev* ← Бицегкуев (por. Tryk 2003: 245).

Niektóre nazwiska wierszynian powstały od nazw własnych, głównie imion osobowych, np. *Jan'ašek* ← Janaszek ← im. *Jan* (NP: 136–138); *M''irek* ← Mirek ← od podstawy *mir* ‘pokój’, por. imiona złożone typu *Mirośław* (NP: 191); *P''etras* ← Pietras ← im. *Pietr*, *Pieter*, *Pietyr* ← Пётр, *Piotr* (NP: 212–213; por. ССРФ: 365–366); *R'aś* ← Raś ← im. typu *Raśław*, *Radośław* (NP: 227–228). Pojawia się też nazwisko powstałe od etnonimu – *Śl'ynzək* ← Ślęzak ← pol. *Ślązak* ‘mieszkaniec Śląska’ (Ufolog 2021a).

Znacznie liczniejsza jest grupa nazwisk pochodzących od apelatywów, np. *Fig'ura* ← Figura ← pol. *figura*, ros. *фигура*; *Kal'yta* ← Kaleta ← pol. *kaleta*, *kalita* ‘sakiewka’ (NP: 144), ← ros. *калита* ‘sakiewka’ (ССРФ: 230–231); *K'ańa* ← Kania ← pol. *kania* ‘ptak drapieżny’ (NP: 144); ← *kania* ‘gatunek grzyba jadalnego’ (SJP 2021); *Kuń'ecny* ← Konieczny ← pol. *kończony* ‘końcowy, ostateczny’, pol. *koniec* ‘granica, kres, ostatek’, pol. *kończyć* (NP: 155); ← ros. *конечный* ‘skończony, końcowy, krańcowy, ostateczny’, ros. *коней* ‘koniec, kraniec, kres’ (Ufolog 2021b); *W'yda* ← Łyda ← pol. *łyda*, *łydka* ‘tylna część nogi’ (NP: 179); *R'acek* ← Raczek ← pol. *raczek* ‘mały rak’ ← pol. *rak* (NP: 227); *Sad'ovnik* ← Sadownik ← pol. *sadownik* ← pol. *sad* ‘ogród z drzewami owocowymi’ (NP: 236); *Z'urek* ← Żurek ← pol. *żur* ‘rodzaj zupy, barszczu’ (NP: 308).

²⁹ W brzmieniu *V'iž'intas* nazwisko występuje tylko w samej Wierszynie, powszechnie wymawiane jest jako *V'iž'entas*, a forma utrwalona w dokumentach to *Vizentas*.

Patronimy

Tak jak w przypadku innych obywateli Federacji Rosyjskiej, oficjalny zwrot antroponimiczny wierszynian jest trójelementowy, składa się z imienia, nazwiska i patronimu. W polskiej wsi, w sytuacjach nieformalnych imiona odojcowskie o rosyjskiej budowie słowotwórczej na *-ovič* / *-evič*, *-ovna* / *-evna* słyszy się rzadko:

– *A tutaj jak się rozmawia, ktoś młody, to mówi do pana „pan”?*

ń'e | 'u_nɔz ńe m'uv'ɔm t'ego | 'u_nɔz ńe m'uv'ɔm / wɔt Vw'adeg
m'uv'um 'il'i tam n'a_mńe Stańisw'avɔv'ič' m'uv'um | St'aškɔv'ič' | nɔ ||

– *Ale mówią Władek Staśkowicz?*

ń'e | Vw'adek pr'ɔstɔ.

Patronimy funkcjonujące w obiegu urzędowym tworzone są od pełnych imion ojców, np. *Stańisw'avɔv'ič'* (← Stanisław), zaś ludowe niekiedy od form pochodnych, np. *St'aškɔv'ič'* (← Staśko ← Stanisław). W administracji, w sytuacjach oficjalnych patronimy powstają od imion rosyjskich, natomiast we wsi przedstawiciele starszego pokolenia niekiedy tworzą je od imion polskich dla podkreślenia, że ojciec był nosicielem imienia polskiego:

M'aślung | w'u_mńe z'ev'ič'ja fam'il'ja M'aślung

– *A imię?*

Xel'ena J'iv'anɔvna | J'anɔvna l'i pɔ p'olsku

– *Ojciec Jan, tak?*

w'ojćec J'an (← Иван / Jan).

Wydaje się, że rosyjskie oficjalne imiona odojcowskie używane są jako adresatywy w stosunku do osób starszych, szanowanych, wykonujących zawód cieszący się autorytetem, co jest charakterystyczne dla antroponimii rosyjskiej. Niekiedy padają również w opowieściach o nich, np. w odniesieniu do autora kroniki wierszyńskiej – W. Pietrzyka: *fks'ünš:e u P'tš'yka Val'ent'ina Iv'anɔv'ič'ɔ* lub miejscowej nauczycielki, która poślubiła Rosjanina: K1 – *A tɔ t'ɣj N'iny Vważim'irɔvny č'ele* || K2 – *C'yje m'uv'is* || K1 – *M'uv'e | že N'iny Vważim'irɔvnej*. Sam patronim bez imienia wybrany został w odniesieniu do mieszkającej w Wierszynie Ukrainki, żony Polaka: – *A b'yl'išće u ty N'iny Vważim'irɔvny* // – *Nie [...]. Zaraz pokażę. O, tutaj byłam* // – *A / u ty Vas'il'evny*. Jest to spotykane zjawisko w rosyjskiej antroponimii ludowej. Na wsiach jeszcze w latach 70. XX stulecia samymi patronimami nazywano szanowane, dojrzałe osoby, przeważnie kobiety (por. Polakowa 1975: 76).

Córki nazywane bywają też antroponimami tworzonymi od nazwy osobowej ojca, do której dodawany jest formant **-ova**, np. *Krys'ova* ← n.o. *Kr'ysa* ← Krysa; *Kalyt'ova* ← n.o. *Kalyta*; *M'itryng'ova* ← n.o. *M'itr'ynga* / *M'itr'ęnga* ← Mitrega (por. Mitrenga-Ulitina 2015: 104, 164, 182); *P'ik'ova* ← p.o. *P'ik*. W dialektach polskich formant **-ova** pełni funkcję patronimiczną, a przede wszystkim andronimiczną, tj. służy do tworzenia nazw żon (por. Zaręba 1966: 328), podobnie jest w gwarze wierszynian.

Andronimy

Według Mieczysława Karasia dialekty ludowe stanowią rezerwuuar antroponimów tworzonych przy pomocy formantów rodzinnych, które w języku literackim ulegają ciąglemu ograniczeniu (Karaś 1968: 139–140). Podobne obserwacje poczyniła Maria Kamińska, podkreślając, że procesy urabiania form oznaczających żony i dzieci charakteryzują się regularnościami łączenia określonych przyrostków i nazwisk (Kamińska 1956: 127). Przykładem tego zjawiska są nazwy żon funkcjonujące w gwarze Polaków z Wierszyny. Powszechnie nazywają oni kobiety andronimami powstałymi od nazwisk mężów, rzadziej od ich przezwisk oraz imion. Tworzą je za pomocą formantów **-ova**, **-ina** / **-yna**, **-a**, **-ka**.

Formant **-ina** / **-yna** [-ino / -yno] dodawany jest do antroponimów z końcówką **-a** [-o], np. *Kal'ic'ino* / *Kalyc'ino* ← n.m. *Kal'ya* ← Kalleta; *Kań'ino* ← n.m. *K'ańa* ← Kania, *Kšyvažń'ino* ← n.m. *Kšyv'ažńa* ← Krzywaźnia; *Wyż'ino* ← n.m. *Wyda* ← Łyda; *M'itrynz'yno* ← n.m. *M'itr'ynga* / *M'itr'ęnga* ← Mitrega (zob. Figura 2003: 122, Mitrenga-Ulitina 2015: 104).

Od nazwiska Mycka nazwę żony tworzy formant **-ova** [-ovo]: *Měck'ova* / *Myck'ovo* ← n.m. *M'ycko* / *M'yčko* ← Mycka (zob. Mitrenga-Ulitina 2015: 104).

Andronimy na **-ina** oraz **-ova** powstałe od nazw na **-a** bywają używane zamiennie, co obrazuje poniższy dialog przedstawicieli średniego pokolenia:

K1: X'elka

M2: J'ako?

M1: F'igur'ova

M2: P'ańi F'iguż'yno co v magaz'yńe r'ob'i

M1: W'una t'erc p's'yśwa [...] i m'uv'i / j'um i X'elke F'iguż'ynum voz'il'i

K1: X'elka F'igur'ovo?

M1: [...] X'elka F'igur'ovo (← n.m. Figura).

Formant **-ova** [-ovo] najczęściej dodawany jest do antroponimów mę-zów na **-ek**, **-ik**, np. *Janašk'ov* ← n.m. *Jan'ašek* ← Janaszek; *Kuck'ov* ← n.m. *K'ucek* ← Kucek; *Rack'ov* ← n.m. *R'acek* ← Raczek; *Zurk'ov* ← n.m. *Z'urek* ← Żurek (zob. Figura 2003: 122, Mitrenga-Ulityna 2015: 104); *Bolk'ov* ← im.m. *B'olek*; *Vujčik'ov* ← p.m. *V'ujčik* ← n.m. Wójcicki.

Od nazwisk, imion i przezwisk mężów zakończonych na inne spółgło-ski andronimy urabiane są za pomocą formantu **-ka**, np. *Kust'oska* ← n.m. *K'ustos* ← Kustos; *Mašl'unška* ← n.m. *M'ašlunk* ← Maśląg; *Wolš'acka* / *Ols'acka* ← n.m. *W'olšak* ← Olszak; *Nov'čcka* ← n.m. *N'ovčk* ← Nowak; *Ad'amka* ← im.m. *'Adam* ← Adam; *Banz'ajka* ← p.m. *B'anžaj* / *Banz'aj* (Figura 2003: 121); *Čax'urka* ← p.m. *Č'axur*; *Rabot'ajka* ← p.m. *Rabotaj* (zob. Figura 2003: 104, 121–122, Mitrenga-Ulityna 2015: 104).

Tak jak w antroponimii ogólnopolskiej, od nazwisk na **-ski**, **-cki** oraz równych przymiotnikom nazwiska kobiet tworzy końcówka rodzajowa **-a**, np. *Kuň'ecno* ← n.m. *Kuň'ecny* ← Konieczny; *Stěmpl'žfska* / *Stympl'žfska* ← n.m. *Stěmpl'žfsk'i* ← Stemplowski; *V'iktr'žfska* ← n.m. *V'iktr'žfsk'i* ← Wiktorowski; *Vujč'icko* ← n.m. *Vujč'ick'i* ← Wójcicki; *Žel'ynsko* ← n.m. *Žel'ynsk'i* ← Zieliński (zob. Mitrenga-Ulityna 2015: 104).

Niekiedy żony nominowane są nazwiskami mężów pozbawionych do-datkowych formantów rodzinnych: *w'ot t'e Xal'ina t'a ja...* *Jan'ašek* (← n.m. *Jan'ašek* ← Janaszek).

Przezwiseka

Ważnym pod względem kulturowym elementem osobowego systemu na-zwenniczego Polaków z syberyjskiej wsi są przezwiseka, stanowiące lokalne określenia członków wspólnoty: – *A są tutaj przezwiseka?* [...] || – *J'ez j'es | a u n'os pč'e'i že k'aždy mž sv'žje dr'ug'e 'im'e*. W ostatnim czasie nie są tak popularne jak w przeszłości:

W'u_noz d'užo v mwoď'ości xw'opcy m'žny s'obum m'y še pšezyv'al'i to tak _'o r'azno i b'ih'i m'y še [...]

– *Czyli to głównie kiedyś były [...] przezwiseka? Teraz już tak nie ma?*

M'awo t'erc / m'awo.

Niemniej niektóre osoby nadal są identyfikowane przede wszystkim na podstawie przezwisk. Jest tak w przypadku nosiciela przezwiska Klupa: *Kl'upa* [...] *to j'es pšezv'isko | j'a mysl'awam že to j'ego nazv'isko t'ak'e j'es* oraz nosicielki przezwiska G'era:

M1: J'um zv'až G'al'a | pše... nazv'isko d'al'i G'era

M2: Na núm m'uv'um nie G'al'a a G'era i w'unu pojmuje

K1: G'al'i nie zn'ajum | a G'ere zn'ajum

M1: G'ere fš'yscy zn'ajum | a G'al'i n'iktó n'e zna

Przezviska ułatwiają identyfikację, zwłaszcza w tradycyjnej społeczności wiejskiej, w której jest kilku nosicieli tych samych nazwisk oraz imion.

Mieszkańcy Wierszyny używają przezwisk polskich, np. *Gen's's'or* ← pol. *gęsiór* 'samiec gęsi'; *K'ogut* ← pol. *kogut*; *K's'unc* ← pol. *ksiądz*; *Zav'eja* ← pol. *zawieja*; przezwisk rosyjskich, np. *Gr'uś / Gr'uż* ← ros. *грыздь* 'gatunek grzyba'; *B'erw'oga* ← ros. *берлога* 'barłóg, legowisko niedźwiedzia'; pot. o mieszkaniu 'nora'; przezwisk funkcjonujących w obu wersjach językowych, np. *C'ugan* ← pol. *Cygan*, ros. *цыган*; *Ćeć'eńec* ← pol. *Czeczeniec*, ros. *чеченец*; *L'evy, L'efš'ak* ← ros. *левша* 'małkut', pol. *lewy*; *M'vrksó sv'inka* ← ros. *морская свинка*, pol. 'kawia domowa', pot. *świnka morska*; *P'ingu'inka* ← pol. *pingwin*, ros. *пингвин*. Wyekscerpowane zostało również przezwisko *Banzaj* wywodzące się z japońskiego *banzai* ← 'banzai – japoński okrzyk wyrażający radość, uznanie, pozdrowienie: «Niech żyje!», «Hurra!», wiwatowanie na cześć kogoś lub z powodu osiągnięcia czegoś [...]. Zwrot pochodzi z Chin' (Wikipedia 2021a).

Przezviska są motywowane w różny sposób, m.in.:

a) zewnętrzną cechą nosiciela, np. *B'arża* – 'gruba' (ros. *баржа* 'barka') (Figura 2003: 121); *M'aćur* – *w'un gr'uby b'yw, t'ak'i M'aćur* (pol. *maciora*); *M'vrksó sv'inka* – *wóbrśń'enty t'ak'i* (ros. *морская свинка*, pol. pot. *świnka morska*); *B'erw'oga* – *bó t'akó [...]* *c'orna [...]* | *b'erw'oga tó m'eźv'eź r'yje* (ros. *берлога* 'barłóg, legowisko niedźwiedzia'; pot. o mieszkaniu 'nora');

b) charakterystycznymi nawykami lub sposobem poruszania się, np. *Zav'eja* – *że b'arżo vyp'ijó | wó i tag l'otó jak ta zav'eja* (pol. *zawieja* 'zjawisko hydrometeorologiczne, polegające na połączeniu opadów śniegu z silnym wiatrem'); *P'ingu'inka* – *u'ni p'x'otka jak u p'ingu'ina* (pol. *pingwin*, ros. *пингвин*).

c) ulubionymi zwrotami bądź błędnie wymówionymi wyrazami, np. *Ć'axur* – *bó gdy 'ón b'yw teš m'awy | 'ón s'axar m'uv'iw ć'axur* (← ros. *сахар* 'cukier'); *S'ekret* – *wszystkim wszystko opowiadał 'po sekretu', choć w końcu wiedziała o tym cała wieś* (Figura 2003: 121) (pol. *sekret*, ros. *секрет*);

d) pobytem w jakimś kraju, np. *Ćeć'eńec* – *bó 'ón sw'używ na | pšy v'jsku tam | na v'jńe | f'čićiń'i* (pol. *Czeczeniec*, ros. *чеченец*);

e) imieniem nosiciela, np. *Xén'aza* ← Heniek; *G'era*³⁰ ← Gal'a ← Galina;

f) nazwiskiem nosiciela, np. *S'ojka* ← S'oja; *V'ujcik* ← Wójcicki.

Przezwiśka oraz inne antroponimy nieoficjalne składają się na mikrosystem nazewniczy społeczności wierszyńskiej, odzwierciedlają panujące w niej stosunki międzyludzkie, obowiązujące zasady współżycia (por. Dacewicz 1998: 91) oraz sytuację językową.

Wierszynianie dysponują mieszanym systemem nominacyjnym, w którym znajduje odbicie ich dwujęzyczność i dwukulturowość, będące wynikiem skomplikowanej historii, zmieniających się warunków społeczno-politycznych. Większość osób ma polskie nazwiska, którym towarzyszą polskie i rosyjskie imiona (co uzależnione jest przede wszystkim od wieku i struktury etnicznej rodziny). Swoich sąsiadów mieszkańcy Wierszyny nazywają polskimi i rosyjskimi przezwiskami. Tak jak inni obywatele Rosji, w sytuacjach oficjalnych używają rosyjskich patronimów, kobiety powszechnie nazywane są andronimami tworzonymi przede wszystkim od nazwisk mężów, ale też od ich imion oraz przezwisk.

³⁰ Przewiśko *G'era* jest podobne fonetycznie do formy pochodnej imienia nosicielki – *Gala* ← *Galina*. W mitologii greckiej jest Hera, po rosyjsku Гера – bogini płodności, patronka macierzyństwa, opiekunka małżeństw, piękna i rodzi-ny (zob. Wikipedia 2021b). Wydaje się mało prawdopodobne, żeby przewiśko nawiązywało do jednej z postaci mitologii greckiej, jednak nie można tego wykluczyć.

Część 2

WIERSZYŃSKIE HISTORIE

Rozdział 3

Materiał badawczy

3.1. Wprowadzenie do wyboru tekstów

3.1.1. Strategia gromadzenia materiałów – *Michał Głuszkowski*

Gromadzenie materiałów w toku badań terenowych praktykowane jest w wielu dyscyplinach społecznych i humanistycznych: antropologii kulturowej, etnografii i etnologii, socjologii, dialektologii, socjolingwistyce. Wszystkie te nauki opisują rzeczywistość społeczną i choć robią to z różnych stron, to w wielu sytuacjach mogą bazować na tym samym materiale, np. wywiad z mieszkańcem Podhala na temat strojów ludowych przeprowadzony przez kulturoznawcę może być również użyteczny dla leksykografów, i odwrotnie, prowadzona przez lingwistów dokumentacja leksyki języka wspólnoty mniejszościowej może zawierać cenne informacje na temat jej kultury. Wykorzystują to interdyscyplinarne zespoły współpracujące w terenie, a następnie przetwarzające zgromadzone dane w ramach poszczególnych dyscyplin, jak np. etnografowie i dialektolodzy z Państwowego Narodowego Uniwersytetu Badawczego w Permie i Uralskiego Oddziału Rosyjskiej Akademii Nauk (zob. m.in. Русинова 2011; Черных 2014; Шкупарок 2021). Często jednak badania prowadzone są z perspektywy jednej dyscypliny, a po opracowaniu materiałów w podstawowej dyscyplinie są one udostępniane szerszemu gronu odbiorców i mogą być wykorzystane w innych dziedzinach, także niezwiązanych z nauką. W dialektologii praktykowane jest wydawanie wyborów tekstów gwarowych, które przedstawiają dłuższe wypowiedzi i stanowią swoistą ilustrację analiz i opisów strukturalnych (zob. m.in. Касаткин 2009; Jankowiak 2018).

Uporządkowane tematycznie zbiory mogą być cennym źródłem informacji dla przedstawicieli innych dyscyplin, ale by takie pokłosie badań terenowych powstało, konieczna jest „zachłanność” badaczy na etapie zbierania materiałów. Jeśli leksykograf ograniczy się do najważniejszych dla niego danych językowych, stosując wyłącznie zestandaryzowane narzędzia gromadzenia danych, pozwoli to zapewne na objęcie badaniem większej społeczności niż w przypadku bardziej czasochłonnych metod jakościowych,

ale jednocześnie w praktyce uniemożliwi dalszy interdyscyplinarny obieg zdobytego w ten sposób materiału. Natomiast zbierając także informacje, które na danym etapie nie są niezbędne, niejako „na zapas”, badacze dają sobie możliwość wykorzystania ich w przyszłości. Jest to decyzja podobna do wyboru systemu zapisu w aparacie fotograficznym. Do wydruku lub przeglądania zdjęć na ekranach smartfonów i telewizorów wystarczający jest najpopularniejszy i dzięki kompresji zajmujący relatywnie mało miejsca w pamięci urządzenia format JPG. Możliwy jest także zapis obrazu w postaci surowych danych w nieskompresowanych i bezstratnych plikach RAW. Do ich przeglądania i wydruku potrzebne jest specjalne oprogramowanie, ale zawierają o wiele więcej informacji niż JPG, niezauważalnych i nieprzydatnych dla przeciętnego użytkownika, które pozwalają na zaawansowaną obróbkę w cyfrowej ciemni. Dialektologów-lingwistów, którzy oprócz zbierania materiałów językowych podejmują się także gromadzenia mało przydatnych dla nich danych kulturowych, można zatem porównać do zapobiegliwego fotografa zapisującego swoje zdjęcia w formacie RAW, ponieważ nie wiadomo, jakie informacje będą potrzebne w przyszłości. Takie podejście jest szczególnie istotne w badaniach języków i kultur zagrożonych, do których w XXI w. należą nie tylko języki niewielkich społeczności mniejszościowych, które przejawiają tendencję do asymilacji językowej i kulturowej, ale również gwary w wielu regionach Polski, które wraz z wymieraniem najstarszych pokoleń, migracjami i rozpowszechnianiem się na wsiach miejskiego stylu życia również tracą na znaczeniu. Sytuacja językowa mieszkańców Wierszyny kształtowana jest przez wszystkie wspomniane czynniki – polszczyzna w Rosji jest językiem mniejszości etnicznej, a posługująca się nią wspólnota z pokolenia na pokolenie w coraz większym stopniu asymiluje się nie tylko z Rosjanami, ale i innymi narodami Syberii (zob. rozdziały 4.1.1 i 4.1.4). Ponadto zmagają się z problemem odpływu młodego pokolenia do Irkucka lub w inne regiony kraju i ogólnymi zmianami cywilizacyjnymi niesprzyjającymi funkcjonowaniu tradycyjnych społeczności wiejskich.

3.1.2. Opis ekspedycji – *Michał Głuszkowski, Emilia Ślesicka, Magdalena Ziółkowska-Mówka*

Badania małopolskiej gwary w Wierszynie na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika od samego początku prowadzone były ze świadomością potrzeby interdyscyplinarnej dokumentacji języka i kultury w sytuacji zagrożenia. Zostały one zapoczątkowane w 2007 r. przez studentkę IV roku filologii polskiej Agnieszkę Kozłowską, piszącą pod kierunkiem prof. Czesława Łapicza pracę magisterską nt. zachowania małopolskich

cech dialektalnych w gwarze Wierszyny. Wkrótce rozpoczęła ona współpracę z członkami zespołu kierowanego przez prof. Stefana Grzybowskiego – Dorotą Paśko i Michałem Głuszkowskim, którzy od kilku lat prowadzili podobne badania na materiale innych słowiańskich społeczności wyspowych – Rosjan-starooberzędowców w Polsce i Polaków na Ukrainie. Zorganizowana w 2008 r. pierwsza z toruńskich ekspedycji do Wierszyny wykorzystywała w dużej mierze doświadczenia dialektologicznych i socjolingwistycznych badań terenowych prowadzonych przez slawistów z UMK, ale równie istotne były spostrzeżenia dokonane kilka lat wcześniej przez badaczki z Uniwersytetu Warszawskiego – Ewę Nowicką i Małgorzatę Głowacką-Grajper (Nowicka, Głowacka-Grajper 2003). Wyniki stosunkowo niedawnych analiz socjologicznych i antropologicznych okazały się niezwykle przydatne podczas przygotowania planu badań dialektologicznych i dotyczących zjawisk zachodzących podczas kontaktu językowego, nie tylko jako źródło realioznawcze, ale także ze względu na informacje o samym języku i sytuacji językowej (Figura 2003: 118–131). Sześciuosobowa grupa już w momencie wyjazdu zdawała sobie sprawę z konieczności gromadzenia materiału o zróżnicowanym charakterze, nie tylko nagrań wypowiedzi gwarowych, ale i materiałów biograficznych, fotokopii tekstów pisanych i dokumentów, wszechstronnej dokumentacji fotograficznej i filmowej. Do takiego podejścia dodatkowo skłaniały koszty organizacji ekspedycji, wymagające dużych nakładów czasu i finansowych, zarówno ze strony uniwersytetu, jak i samych uczestników wyjazdu. Najcenniejszym rezultatem badań terenowych na przełomie lipca i sierpnia 2008 r. było zarejestrowanie 43 godzin wywiadów z przedstawicielami wszystkich pokoleń wierszynian, uzupełnionych o fotokopie prac konkursowych nt. historii wsi, tekstów piosenek zespołu „Jarzumbek” i śpiewnika kościelnego zapisanych po polsku cyrylicą, fotodokumentację nagrobków z wierszyńskiego cmentarza, kilkanaście 5–10-minutowych filmów i ponad 1000 zdjęć ukazujących wieś, jej mieszkańców i prace uczestników ekspedycji.

Opisany powyżej materiał pozwolił na przeprowadzenie pierwszych analiz, które jednocześnie wzbudziły potrzebę jego uzupełnienia podczas kolejnych wyjazdów. W tym celu na 2011 r. została zaplanowana kolejna ekspedycja, a przy jej organizacji zostały wykorzystane doświadczenia z badań prowadzonych przez Michała Głuszkowskiego na Ukrainie, opartych na połączeniu gromadzenia materiałów z działalnością dydaktyczną w ramach letnich szkół języka polskiego i kultury. Zajęcia adresowane do członków badanej społeczności pozwalają na łatwiejsze nawiązanie z nimi kontaktu, ułatwiają gromadzenie tekstów pisanych pozwalających na analizę zjawiska interferencji nie tylko w mowie, ale i w piśmie, a uczestnikom zajęć

dają niecodzienną dla nich możliwość nauki języka polskiego pod nadzorem wykwalifikowanej kadry – rodzimych użytkowników języka. Ekspedycja w drugiej połowie lipca 2011 r. została zorganizowana we współpracy z toruńskim oddziałem Wspólnoty Polskiej, która sfinansowała wyjazd czworga nauczycieli-badaczy do Wierszyny. Oprócz przeprowadzonych zajęć praktycznej nauki języka, a także historii, kultury i realizoznawstwa uczestnikom ekspedycji udało się zarejestrować nieco ponad 20 godzin wywiadów oraz uzupełnić materiał socjolingwistyczny. Dzięki kontaktom z dziećmi i młodzieżą badacze nie byli dla wierszynian anonimowi i mogli w łatwiejszy sposób trafić do rodziców i dziadków swoich uczniów. Uczestnicy ekspedycji byli zakwaterowani w Domu Polskim, wyremontowanym w związku z obchodami stulecia wsi w 2010 r. Na nowo wybudowanej scenie odbywały się próby zespołu Jarzumbek, co również sprzyjało kontaktom i integracji z mieszkańcami Wierszyny.

W związku z tym, że była to już druga wizyta członków naszego zespołu w Wierszynie, można było odwołać się do nawiązanych w 2008 r. znajomości. Ponieważ od tamtego czasu minęły trzy lata, w przypomnieniu spotkań bardzo przydatne były fotografie przedstawiające toruńskich badaczy wraz z wierszynianami wykonane podczas pierwszego wyjazdu. Wspólne wspomnianie osób na zdjęciach stanowiło na ogół wstęp do dłuższej rozmowy i sprawiało wiele satysfakcji zwłaszcza starszym osobom.

Trzecia ekspedycja została zrealizowana w lipcu 2016 r. w ramach seminarium magisterskiego dr Doroty Paško-Konecniak. Z grona czworga studentów piszących prace nt. języka i kultury polskiej wsi na Syberii do Wierszyny ze względów na ograniczone środki finansowe pojechało tylko dwoje, wyjazd pozwolił na poszerzenie korpusu nagrań o kolejne 11 godzin oraz na aktualizację informacji o charakterze socjolingwistycznym. Wyprawa pozwoliła zdobyć, jak się później okazało, po raz ostatni materiały od jednych z najstarszych mieszkańców wsi urodzonych w latach 20. XX w., którzy, pomimo swojego wieku, zechcieli poświęcić swój czas na rozmowę o czasach swojej młodości i na inne tematy. Udało się również przeprowadzić wywiady z nowymi informatorami. Choć studenci byli w Wierszynie po raz pierwszy, utwierdzili się w przekonaniu, że część mieszkańców pamiętała toruńskich badaczy z poprzednich wizyt. Uzupełnienie zasobów materiałowych było istotne w procesie przygotowania wniosku grantowego dotyczącego problematyki przełączania kodów w bilingwizmie polskiej wyspy gwarowej na Syberii, skierowanego przez NCN do finansowania w 2017 r., w ramach którego powstała niniejsza monografia.

Ostatnia z ekspedycji odbyła się na przełomie lipca i sierpnia 2019 r. jako jedno z zadań badawczych wspomnianego projektu. Oprócz badań terenowych w Wierszynie obejmowała ona także realizowane we współpracy z Polską Kulturalną Autonomią „Ogniwo” z Irkucka zajęcia letniej szkoły na wyspie Olchon na Bajkale, w których uczestniczyła młodzież i dzieci z Wierszyny. Podział zespołu badawczego na dwie podgrupy i włączenie do programu wyjazdu dodatkowego elementu miało na celu zgromadzenie materiału pisemnego oraz obserwację zachowań językowych najmłodszych wierszynian w dwujęzycznych kontaktach z przedstawicielami polskiej wspólnoty z Irkucka i okolic. Oprócz zarejestrowania 25 godzin nagrań z Wierszyny, uczestnikom ekspedycji udało się znacząco rozszerzyć dokumentację fotograficzną i po raz pierwszy zebrać teksty pisane alfabetem łańskim autorstwa przedstawicieli młodego pokolenia.

Podczas wszystkich wyjazdów bardzo ważnym (a może i najważniejszym) miejscem poznawania ludzi i rozmów z nimi były ławki znajdujące się przed domami, najczęściej za ogrodzeniem od strony ulicy. Takie spotkania były niezobowiązujące i wygodne dla obu stron, ponieważ można było porozmawiać, nie naruszając przy tym prywatności informatorów. Niejednokrotnie te spotkania się przedłużały i kończyły we wnętrzach domów, ale działało się tak na wyraźne zaproszenie ze strony gospodarzy, którzy po pewnym czasie uznawali przybyszów za mniej obcych. Choć rozmowy prowadzone na ulicy i podwórzach wiążą się z dużym ryzykiem zakłóceń dźwiękowych przez przejeżdżające pojazdy, zwierzęta i przechodniów, co czyni je mniej użytecznymi w analizach fonetycznych, pozwoliły one na zarejestrowanie wielu godzin wartościowego materiału.

Wymierne efekty pracy w postaci niemal 100 godzin nagrań, fotografii, fotokopii i filmów nie byłyby możliwe, gdyby nie życzliwe przyjęcie uczestników toruńskich ekspedycji przez mieszkańców Wierszyny. Mimo sympatii, jaką darzą oni gości z ojczyzny swoich przodków, chęć udziału w badaniach nie była oczywistością. Aby wyjaśnić potencjalne problemy, z jakimi spotykają się w Wierszynie badacze z Polski, należy cofnąć się w przeszłość, do momentu rozpadu Związku Radzieckiego. Wierszynianie uzyskali wówczas możliwość kontaktu z rodakami i odzyskali prawa do kulturowania życia religijnego, a także nauki języka polskiego, co wiązało się z przyjazdami duchownych i nauczycieli z Polski. W XXI w. Wierszyną zainteresowali się polscy turyści oraz media, a polska wieś na Syberii stała się obowiązkowym punktem w programach polskich wycieczek i oficjalnych delegacji w regionie bajkalskim³¹, zwłaszcza po uroczystości stulecia

³¹ Szerzej o relacjach wierszynian z ich dawną ojczyzną oraz o obrazie Wierszyny w polskich mediach zob. Głuszkowski 2009a; 2016.

lokacji wsi w 2010 r. Na portalu YouTube znajduje się ponad dwadzieścia filmów na temat wizyt w Wierszynie w ciągu ostatnich lat na kanałach podróżniczych (np. Terenwizja, Przystanek Rosja), prywatnych turystów oraz organizacji zajmujących się życiem Polaków na Wschodzie (np. Studio Wschód) (YouTube 2021). Taki natłok gości z Polski powoduje przesyt wśród mieszkańców Wierszyny, którym wizyty rodaków nie tylko spowodowały, ale i uniemożliwiają normalne funkcjonowanie w codziennej pracy i obowiązkach. Na naszą korzyść działała więc niewielka liczebność zespołów badawczych: 6 osób w 2008 r., 4 – w 2011 r., 2 w 2016 r. i 6 w 2019 r. Ponadto naszych informatorów odwiedzaliśmy najczęściej parami lub pojedynczo, dzięki czemu gospodarze nigdy nie byli przytłoczeni liczbą gości. Pozwoliło to na zarejestrowanie wielu dłuższych wypowiedzi, w których rozmówca miał możliwość przedstawienia swoich wspomnień bez niepotrzebnego rozpraszania się.

3.1.3. Zasady doboru tekstów do tomu oraz podział pokoleniowy informatorów – *Michał Głuszkowski*

Tworzony na przestrzeni ponad dziesięciu lat korpus nagrań liczy niemal 100 godzin wywiadów z wierszynianami. Wybranie spośród nich fragmentów, które zostaną poddane transkrypcji i udostępnione czytelnikom nie było łatwym zadaniem, nie tylko ze względu na obfitość materiału zmuszającą nas do odrzucenia wielu ciekawych opowieści obrazujących świat, w jakim żyją nasi informatorzy i żyli ich przodkowie. Trudności powodowała także chęć uczynienia wyboru możliwie wielostronnym poprzez uwzględnienie różnorodności tematyki i punktów widzenia. Nie zawsze dało się te kryteria pogodzić, ponieważ najwięcej do powiedzenia o przeszłości miały osoby najstarsze i one też najlepiej władały miejscową gwarą, więc siłą rzeczy punkt widzenia najmłodszych mieszkańców Wierszyny jest w naszym zbiorze reprezentowany znacznie skromniej.

Podczas kolejnych wizyt spotykaliśmy się i rozmawialiśmy z ponad sto ma mieszkańcami Wierszyny, jednak nie w każdym przypadku udało się umówić na wywiad, który mógłby zostać zarejestrowany, w związku z czym w korpusie nagrań znalazły się zapisy wypowiedzi 52 osób, z których najstarsza urodziła się w 1924 r., a najmłodsza – w 2005 r. Naszych informatorów podzieliśmy na cztery grupy pokoleniowe: I – urodzeni do 1940 r., II – 1941–1965, III – 1966–1985, IV – urodzeni po roku 1986. Pokrywa się on z okresami wyróżnionymi w zarysie dziejów Wierszyny i opisie jej sytuacji socjolingwistycznej (zob. rozdziały II i 3.1.1), przy czym na najdłuższy, powojenny okres przypadają dwa pokolenia. Osoby zaliczone do I pokolenia to dzieci pierwszych osadników, których dzieciństwo, a czasem

także wczesna młodość, przypadały na czasy, kiedy ton życiu wspólnoty nadawali przybysze z Polski. Symboliczną cezurą są lata 1940–41, związane z przyspieszoną utratą etnicznej homogeniczności Wierszyny (przyłączenie do miejscowego kołchozu rosyjskiego chutoru Odygon) i rozpoczęciem Wielkiej Wojny Ojczyźnianej. Przedstawiciele pokolenia II wychowywali się już w środowisku z większym udziałem Rosjan i rozpowszechniającymi się małżeństwami mieszanymi (polsko-rosyjskimi). Pokolenie III tworzą osoby, których rodzice, a nawet dziadkowie urodzili się już na Syberii. Ze względu na rosnącą rolę wykształcenia na poziomie ponadpodstawowym oraz coraz większą dostępność mediów, rosyjski był już dla nich językiem, w którym przejawiali wyższe i bardziej wszechstronne kompetencje niż w dziedziczonej od rodziców małopolskiej gwarze. Do najmłodszego, IV pokolenia, należą wierszynianie, którzy wiek szkolny osiągnęli już po rozpadzie ZSRR i w odróżnieniu od swoich rodziców mieli możliwość nauki języka polskiego, kontaktów z polskimi organizacjami kulturalnymi oraz wyjazdów do ojczyzny przodków. Doświadczają też oni w największym stopniu wielokulturowości i zanurzenia w rosyjskojęzyczne środowiska w związku z edukacją, pracą i migracjami do miasta. Oczywiście, granice między pokoleniami są do pewnego stopnia umowne, ponieważ przedstawiciele kolejnych grup wiekowych żyją w tych samych czasach i doświadczają tych samych zjawisk społecznych, ale okres, w jakim dana osoba jest wystawiona na ich działanie ma duże znaczenie, co można zilustrować przykładem oddziaływania zwiększającej się liczby rodzin mieszanych. Za ich sprawą rola języka rosyjskiego w komunikacji wewnątrz wspólnoty stale rośnie, ale nie powoduje, by osoby posługujące się od dzieciństwa biegle polszczyzną zapomniały ją w wieku emerytalnym, za to znacząco utrudnia akwizycję języka przodków w najmłodszym pokoleniu.

W niniejszym tomie ostatecznie znalazły się zapisy wypowiedzi 34 wierszynian, w głównej mierze należących do dwóch najstarszych pokoleń. Oczywiście, ich pamięć bezpośrednia – pochodząca z własnego doświadczenia i pośrednia – zaczerpnięta z opowieści starszych krewnych sięga znacznie dalej, niż przedstawiciele młodszych grup wiekowych. Opowieści osób starszych przeważają także w rozdziałach poświęconych mniej odległej historii i współczesności, co wynika z lepszej znajomości miejscowej gwary i pozwalającej na tworzenie dłuższych spójnych tematycznie wypowiedzi. Było to jedno z podstawowych kryteriów przy doborze tekstów do tomu, ponieważ traktujemy wierszynian jako społeczność, której członkowie w swoich wspomnieniach zachowują skrawki wspólnej pamięci (zbiorowej, kolektywnej). Dlatego też od równomiernej reprezentacji wszystkich pokoleń ważniejsza była jakość narracji i różnorodność tematyczna materiałów.

Zgromadzone w tomie 203 teksty zostały poddane niezbędnej edycji polegającej na usunięciu nielicznych fragmentów wypowiedzi odbiegających od tematu, opatrzone tytułami odzwierciedlającymi poruszane w nich wątki, a następnie umieszczone w 18 rozdziałach tematycznych liczących od kilku do kilkunastu opowieści: osadnictwo i początki wsi; wojna; lata powojenne; praca; rolnictwo i zwierzęta domowe; las, grzyby, roślinność i zwierzęta; wielojęzyczność, wielokulturowość i polskość; buriaccy sąsiedzi; rozrywki; szkolnictwo; obrzędowość i życie religijne; tradycje i zwyczaje; moralność i wartości; kuchnia; pogoda i klimat oraz informacje o wsi; zdrowie i jego ochrona; współczesność i pamięć. Taki układ tekstów pozwala na zestawienie kalendarium wydarzeń w historii wsi z opracowań naukowych z obrazami zapamiętanymi przez wierszynian, porównanie naukowych opisów sytuacji językowej z samoświadomością informatorów, zapoznanie się z ich codziennością w różnych okresach historycznych, a także na weryfikację stanu zachowania małopolskiej gwary po ponad stu latach spędzonych w rosyjskim otoczeniu językowym.

3.1.4. Zasady zapisu tekstów. Znaki transkrypcyjne.

Dane informatorów w tekstach –

Stefan Grzybowski, Michał Głuszkowski

Wierszynianie są społecznością dwujęzyczną, funkcjonującą od momentu osiedlenia na Syberii w warunkach kontaktu językowego i choć fonetyka małopolskiej gwary była stosunkowo odporna na rosyjskie wpływy (zob. rozdział 3.2.1), doszło w jej zakresie do pewnych zmian, co wymogło zastosowanie systemu transkrypcji wykorzystującego zarówno tradycję polskiej dialektologii, jak i międzynarodowych badań nad kontaktami językowymi. Nasze rozwiązanie zostało oparte w głównej mierze na alfabecie sławistycznym, przy wykorzystaniu niektórych znaków z Międzynarodowego Alfabetu Fonetycznego (IPA) dla możliwie pełnego zobrazowania procesów fonologicznych oraz wymowy w wypowiedziach zawierających elementy kilku wariantów językowych: małopolskiej gwary, literackiej polszczyzny oraz języka ogólnorosyjskiego i w nieco mniejszym stopniu mieszanki rosyjskich gwar ludności przesiedleńczej w obwodzie irkuckim.

W przedstawionych w zbiorze tekstach oraz przykładach omawianych w rozdziałach lingwistycznych rozróżniliśmy „polską” środkowojęzykową realizację miękkich wariantów przedniojęzykowo-zębowych spółgłosek [t], [d], [s], [z], [n], w zapisie przytaczanych przykładów przedstawianych następująco: [ć], [ź], [ś], [ź], [ń], jak i zgodne z rosyjską fonetyką warianty palatalizowane: [tʲ], [dʲ], [sʲ], [zʲ], [nʲ]. Miękkość pozostałych spółgłosek oznaczana jest apostrofem po znaku spółgłoski, np. [fʲ], [kʲ], [bʲ] itp.

Akcent oznaczany jest krótką pionową kreską przed akcentowaną samogłoską, np. *n'ixt'ure*. W zapisie uwzględniono przypadki udźwięczniania oraz ubezdźwięczniania w grupach spółgłoskowych i na styku międzywyrazowym, a także ubezdźwięczniania w wygłosie, np. *j'agžeš; s'amyy-bl'isk'ix; zj'ot*.

W zapisie stosowany jest symbol [ɨ] dla oznaczenia głoski przedniojęzykowo-zębowej i [w] dla wymowy zbliżonej do polskiego [u] niezgłoskotwórczego.

We fragmentach wypowiedzi w języku rosyjskim oraz częściowo adaptowanych zapożyczeniach występowała zauważalna redukcja samogłosek nieakcentowanych, przede wszystkim w postaci akania. Fakt ten był uwzględniany w transkrypcji, np. *blak'ada; prav'it'el'stva*.

W wypadku samogłosek nosowych nie zaobserwowaliśmy realizacji monoftongicznej, czyli czystych samogłosek nosowych. Historyczne nosówki typu [ɛ̃], [õ] (graficzne ɛ̃, ą) oraz sekwencje innych samogłosek ze spółgłoskami nosowymi są wymawiane jako sekwencje dyftongiczne, w których drugi segment jest zależny od następnej głoski, czyli jako ciągi typu [eŵ], [oŵ], [eŋ], [oŋ], [eĩ], [oĩ] itp. Samogłoska w tych sekwencjach mogła podlegać nazalizacji. Przykłady realizacji nosowości w takich sekwencjach są podane niżej w tabeli, szczególnie w p. B. W transkrybowanych tekstach oprócz standardowego zestawu znaków systemowych została wykorzystana czcionka 00 ZRCola opracowana w Ośrodku Naukowo-Badawczym Słoweńskiej Akademii Nauki i Sztuki (Instytut Języka Słoweńskiego – <http://zrcola.zrc-sazu.si/>).

A. Podstawowe znaki zastosowane w transkrypcji tekstów

Samogłoski

Znak	Charakterystyka	Przykłady
[a]	a szerokie, środkowe	s[a]m – <i>sam</i> , b[a]bka – <i>babka</i>
[o]	o wąskie, labializowane	młod[o]ści – <i>młodości</i> , d[o]m – <i>dom</i>
[ɔ]	o obniżone, słabo lub nielabializowane	n[ɔ]s – <i>nas</i> , m[ɔ]m – <i>mam</i>
[e]	e średnie	l[e]n – <i>len</i> , ni[e] – <i>nie</i>
[è]	e ścieśnione, między miękkimi spółgłoskami	[ž'èć]i – <i>dzieci</i> , [ž'èñ] – <i>dzień</i> , ros. adapt. [d'è]mokr'ac'ja – <i>демократия (demokracja)</i>

[i]	<i>i</i> wysokie przednie	ro[b'i]li – <i>robili</i> , mło[ʒi] – <i>młodzi</i>
[y]	<i>y</i> przednie obniżone	b[y]ł – <i>był</i> , ż[y]ć – <i>żyć</i>
[u]	<i>u</i> tylne labializowane	b[u]ty – <i>buty</i> , p[u]źniej – <i>później</i>
[α]	szeroła niełabializowana samogłoska redukowana, zbliżona do <i>a</i> (odpowiednik akcentowanych <i>a</i> i <i>o</i> w I stopniu redukcji) występująca głównie w rosyjskich zapożyczeniach i wstawkach	št[α]nof – <i>штанов (spodni)</i> , r[α]vn'o – <i>равно (równno, jednakowo)</i>
[ə]	centralna samogłoska redukowana (odpowiednik akcentowanych <i>a</i> i <i>o</i> w II stopniu redukcji) występująca głównie w rosyjskich zapożyczeniach i wstawkach	kαt'or[ə] – <i>которая (która)</i> , vyd'umyv[ə]jut – <i>выдумывают (wymyślają)</i>

Głajdy, samogłoski niezgłoskotwórcze

[j]	<i>i</i> niezgłoskotwórcze, albo <i>jot</i> – glajd	kra[j] – <i>kraj</i> , ba[j]ka – <i>bajka</i> , [d'j]alekt – <i>dialekt</i>
[ĩ]	<i>i</i> niezgłoskotwórcze nosowe	g[yĩ]si – <i>gęsi</i> , m[iĩ]so – <i>mięso</i>
[w]	<i>u</i> niezgłoskotwórcze, glajd wargowy	[w]awka – <i>ławka</i> , by[w]a – <i>była</i>
[w̃]	<i>u</i> niezgłoskotwórcze nosowe	mówi[ow̃]c – <i>mówiąc</i> , ksi[uw̃]żek – <i>ksiązek</i>

Spółgłoski

[p]	<i>p</i> dwuwargowe, zwarte, bezdźwięczne	[p]sy – <i>psy</i> , [p]oszli – <i>poszli</i>
[p']	<i>p</i> dwuwargowe, zwarte, bezdźwięczne, miękkie	[p']ach – <i>piach</i> , szczy[p']ące – <i>szczypiące</i>
[b]	<i>b</i> dwuwargowe, zwarte, dźwięczne	[b]osy – <i>bosy</i> , chleb[a] – <i>chleba</i>
[b']	<i>b</i> dwuwargowe, zwarte, dźwięczne, miękkie	[b']iła – <i>biła</i> , [b'a]iła – <i>biała</i>
[f]	<i>f</i> wargowo-zębowe, szczelinowe, bezdźwięczne	[f]akt – <i>fakt</i> , karto[f]el – <i>kartofel</i>

[f]	f wargowo-zębowe, szczelinowe, bezdźwięczne, miękkie	ut[f]erdza – <i>utwierdza</i> , o[f]icjalnie – <i>oficjalnie</i>
[v]	v wargowo-zębowe, szczelinowe, dźwięczne	[v]esoło – <i>wesoło</i> , d[v]a – <i>dwa</i>
[vʲ]	v wargowo-zębowe, szczelinowe, dźwięczne, miękkie	[vʲ]ęcej – <i>więcej</i> , [vʲo]ska – <i>wioska</i>
[m]	m dwuwargowe, nosowe	[m]a[m]a – <i>mama</i> , [m]oje – <i>moje</i>
[mʲ]	m dwuwargowe, nosowe, miękkie	[mʲ]edźwiedz – <i>niedźwiedz</i> , [mʲe]jsce – <i>miejsce</i>
[m̥]	m dwuwargowe, nosowe, bezdźwięczne	ryt[m̥] – <i>rytm</i>
[t]	t zębowe, zwarte, bezdźwięczne	[t]am – <i>tam</i> , [t]o – <i>to</i>
[tʲ]	t zębowe, zwarte, bezdźwięczne, miękkie	[tʲ]ichanowka – <i>Tichanowka</i> , ros. vyb'erʹi[tʲ]e – <i>выберите (wybierzcie)</i>
[t̥]	t dźwięczne, zwarte, bezdźwięczne	[t̥]rzy – <i>trzy</i> , [t̥]rzeba – <i>trzeba</i>
[d]	d zębowe, zwarte, dźwięczne	[d]om – <i>dom</i> , ros. [d]a – <i>da (tak)</i>
[dʲ]	d zębowe, zwarte, dźwięczne, miękkie	[dʲ]iabel – <i>diabeł</i> , ros. [dʲe]ńgi – <i>деньги (pieniądze)</i>
[d̥]	d dźwięczne, zwarte, dźwięczne	[d̥]rzewo – <i>drzewo</i> , [d̥]rzwi – <i>drzwi</i>
[s]	s zębowe, szczelinowe, bezdźwięczne	[s]yn – <i>syn</i> , ko[s]a – <i>kosa</i>
[sʲ]	s zębowe, szczelinowe, bezdźwięczne, miękkie	se[sʲ]ja – <i>sesja</i> , ros. в[sʲ]ë – <i>все (wszystko)</i>
[z]	z zębowe, szczelinowe, dźwięczne	[z]araz – <i>zaraz</i> , brzo[z]owe – <i>brzozowe</i>
[zʲ]	z zębowe, szczelinowe, dźwięczne, miękkie	[zʲ]jawa – <i>zjawa</i> , ros. pe[zʲ]ina – <i>резина (guma)</i>
[n]	n zębowe, nosowe	[n]am – <i>nam</i> , b[en]dę – <i>będę</i>
[ń]	n palatalne (środkowojęzykowe)	ko[ń] – <i>koń</i> , b[eń]dzie – <i>będzie</i>
[ŋ]	n tylnojęzykowe	t[ŋ]_koń – <i>ten koń</i>
[ŋʲ]	n tylnojęzykowe miękkie	t[eŋʲ]gi – <i>tęgi</i> , ź[eŋʲ]ki – <i>dzięki</i>

[š]	sz dźwięczny, szczelinowy, bezdźwięczny	[š]yba – <i>szyba</i> , t[š]y – <i>trzy</i>
[ž]	ż dźwięczny, szczelinowy, dźwięczny	[ž]ycie – <i>życie</i> , [ž]eka – <i>rzeka</i>
[ś]	ś środkowojęzykowe, szczelinowe, bezdźwięczny	[ś]ebie – <i>siebie</i> , [ś]piew – <i>śpiew</i>
[ź]	ź środkowojęzykowe, szczelinowe, dźwięczny	[ź]ima – <i>zima</i> , wie[ź]e – <i>wiezie</i>
[c]	c zębowa afrykanta, bezdźwięczna	[c]ena – <i>cena</i> , [c]ały
[cʰ]	c zębowa afrykanta palatalizowana (przed [j])	mili[cʰ]ja – <i>milicja</i> , trady[cʰ]ja – <i>tradycja</i>
[ʒ]	dż zębowa afrykanta, dźwięczna	[ʒ]banek – <i>dzbanek</i> , da[ʒ]ą – <i>dadzą</i>
[ɫ]	ł zębowa, boczna	ros. bie[ɫ]arus – <i>беларусь (Białorusin)</i>
[l]	l dźwięczny, boczny	[l]as – <i>las</i> , po[l]e – <i>pole</i>
[lʰ]	l dźwięczny, boczny, miękkie	[lʰ]ist – <i>list</i> , ba[lʰ]ia – <i>balia</i>
[r]	r dźwięczny, drżący	te[r]az – <i>teraz</i> , [r]obił – <i>robił</i>
[rʰ]	r dźwięczny, drżący, miękkie	histo[rʰ]ia – <i>historia</i> , ros. adapt. roz[rʰ]eszeńije – <i>разрешение (zezwolenie)</i>
[č]	cz dźwięczna afrykanta, bezdźwięczna	[č]as – <i>czas</i> , jesz[č]e – <i>jeszcze</i>
[čʰ]	cz dźwięczna afrykanta, bezdźwięczna, miękka	[čʰ]isty – <i>czysty</i> (wpływ rosyjski)
[ž]	dż dźwięczna afrykanta, dźwięczna	[ž]em – <i>dżem</i> , [ž]ewo – <i>drzewo</i>
[č]	ć środkowojęzykowa afrykanta, bezdźwięczna	[č]icho – <i>cicho</i> , żyje[č]e – <i>żyjecie</i>
[ʒ]	dż środkowojęzykowa afrykanta, dźwięczna	[ʒ]iś – <i>dziś</i> , sie[ʒ]i – <i>siedzi</i>
[k]	k tylnojęzykowe, zwarte, bezdźwięczny	[k]asza – <i>kasza</i> , [k]to – <i>kto</i>

[k']	k tylnojęzykowe, zwarte, bezdźwięczne, miękkie	[k']ino – <i>kino</i> , ta[k']i – <i>taki</i>
[g]	g tylnojęzykowe, zwarte, dźwięczne	[g]roch – <i>groch</i> , [g]óra – <i>góra</i>
[g']	g tylnojęzykowe, zwarte, dźwięczne, miękkie	[g']inać – <i>ginać</i> , [g']eneralne – <i>generalne</i> (wpływ rosyjski)
[x]	ch tylnojęzykowe, szczelinowe, bezdźwięczne	[x]yba – <i>chyba</i> , gro[x]u – <i>grochu</i>
[x']	ch tylnojęzykowe, szczelinowe, bezdźwięczne, miękkie	ros. du[x']i – <i>dyxu</i> (<i>perfumy</i>)
[h]/[ɣ]	h tylnojęzykowe, szczelinowe, dźwięczne	[h]erbata – <i>herbata</i> , swoi[ɣ_ż]eci – <i>swoich dzieci</i> , [ɣ]ospod'i – ros. <i>Господу</i> (<i>Boże</i>)
[h']	h tylnojęzykowe, szczelinowe, dźwięczne, miękkie	[h']istoria – <i>historia</i>

Znaki diakrytyczne

[']	apostrof po spółgłosce	miękkość spółgłosek, np. <i>bes[t']ia</i>
[ˈ]	przed samogłoską	akcent główny, np. [k'ˈi]no
[ˌ]	przed samogłoską	akcent poboczny, np. [brʌkɔsɔcɛt'ɐnʲa]
[:]	po symbolu spółgłoski	wzdłużenie artykulacji, np. <i>pa[n:]a</i>
[̥]	pod symbolem spółgłoski	bezdźwięczność spółgłosek sonornych i/lub głajdów, np. <i>upad[̥w]</i> , <i>Piot[̥r]ka</i>
[̤]	pod symbolem spółgłoski	syلابotwórczość spółgłosek, np. <i>Piot[̤r]ka</i> (fakultatywnie)
[ː]	między głoskami	zwarcie krtaniowe, np. <i>na [ˈo]knie</i> ; wstawka wokaliczna, np. <i>pa[nˈn]a</i>
[˘]	między wyrazami autosemantycznymi	zależności międzywyrazowe, np. <i>ja[g_˘'o]n – jak on</i> , <i>ży[ż_˘n]a ulicy, brze[k_˘s]osy</i>
	oznaczenie pauzy	[ž'yl'ˈi ˈino bur'aɛ'ˈi u nix jak sfuj k'owxos t'utaj b'yw]

B. Znaki transkrypcji używane w objaśnieniach i cytowaniu innych źródeł

Znak	Charakterystyka i przykłady	Odpowiednik wśród znaków podstawowych
[ã]	<i>a</i> nosowe, np. <i>aw[ã]s</i> – awans	[aã]
[ä]	<i>a</i> przednie, między miękkimi spółgłoskami, np. [žãž]o – dziadzio	brak
[â]	<i>a</i> pochylone, np. <i>dât, nâs</i> – dał, nas	[ɔ]
[ö]	<i>o</i> przednie, między spółgłoskami miękkimi, np. [ćöć]a – ciocia	brak
[õ], [ɔ]	<i>o</i> nosowe, np. <i>s[õ]d</i> – sąd <i>s[õ]czyć</i> – sączyć <i>id[o]</i> – idą <i>w[õ]s</i> – wås <i>b[õ]dź</i> – bądz <i>s[õ]siad</i> – sąsiad <i>b[õ]k</i> – bąk <i>s[õ]gi</i> – sągi	[on] [oŋ] [oŵ] [õw] [oń] [oĩ] [oŋ] [oŋ]
[ɛ]	<i>e</i> szerokie, np. <i>s[ɛ]r</i> – ser	[e]
[ē], [ɛ]	<i>e</i> nosowe, np. <i>b[ɛ]dę</i> – będę <i>m[ɛ]czył</i> – męczył <i>b[ɛ]dzie</i> – będzie <i>pi[ɛ]ść</i> – pięść, <i>k[ɛ]s</i> – kęs <i>s[ɛ]k</i> – sęk <i>kr[ɛ]gi</i> – kręgi	[en] [eŋ] [eĩ] [eĩ] [eŵ] [eŋ] [eŋ]
[ĩ], [i]	<i>i</i> nosowe, np. <i>w[ĩ]szuję</i> – winszuję <i>mi[ĩ]ski</i> – miński	[iã] [iĩ]
[i]	<i>i</i> niezgłoskotwórcze, glajd językowy, np. [b'i]ały – biały	[j]
[u]	<i>u</i> niezgłoskotwórcze, glajd wargowy, np. <i>by[u]a</i> – była	[w]

[ũ], [u]	<i>u</i> nosowe, np. <i>k[ũ]szt – kunszt</i> <i>d[ũ]ski – duński</i>	[uũ] [uĩ]
[ỹ], [y]	<i>y</i> nosowe, np. <i>r[ỹ]sztok – rynsztok</i> <i>r[ỹ]ski – ryński</i>	[yũ] [yĩ]

Ze względu na ochronę danych osobowych i prywatności informato-
rów wszelkie imiona i nazwiska występujące w tekstach zostały zastąpione
zapisami [Imię] lub [Nazwisko]. Wyjątkiem były te, które weszły w skład
toponimów, ponieważ „upubliczniło” to ich charakter, np. *m'itr'ynguv*
mw'yn. Poszczególne wypowiedzi zostały opatrzone zanonimizowanym
opisem zawierającym informacją o płci i przynależności pokoleniowej in-
formatora, np. K, Pokolenie II. W przypadku wywiadów zbiorowych re-
pliki poszczególnych osób oznaczone są numerami, np. K1, K2, M1, M2.
Po tytule każdego z tekstów została podana informacja o autorze odpowie-
dzialnym za dany fragment transkrypcji, ale ich korekta i opracowanie była
efektem pracy całego zespołu.

Wybór tekstów

*Katarzyna Dembska, Sylwia Detmer, Łukasz Gemziak,
Michał Głuszkowski, Magdalena Grupa-Dolińska, Stefan Grzybowski,
Angelika Pawlaczyk, Emilia Ślesicka, Dominika Wysoczyńska,
Magdalena Ziółkowska-Mówka*

OSADNICTWO I POCZĄTKI WSI

Pierwsi osadnicy I

M, Pokolenie II

Transkrypcja: Katarzyna Dembska

n'ɔ: n'aše rɔʒi'ele pšyjɛx'awy | t'áce t'ɔ b'ywɔ r'ɔk | 'une v žev''untym
r'ɔku s'e t'ata r'ɔʒiw | v žes''untym pšyjɛx'al'i

– A skąd? Z jakiego miejsca w Polsce?

y: v'ɔt j'ɔ m'ejscɔv's'i n'e v'im k'aj t'ɔ n'ɔ j'ɔ v'im ž'e w'ɔt mam''ine || r'ɔʒi'c
t'am n'e rɔʒi'ćel aa || y'y v'ujek ž'yw | t'ɔ gd'ula t'adek v'ujɛk | t'ɔ 'un
n'e v'ujek a br'at y'y m'am'in | gd'ula t'adek | t'am c'ɔt v'ujka br'a w'uny
poum'ér'awy j'uš || vuj'inka v'ańʒa || t'ɔ 'uny f p'olsce powum'ér'awy |
n'ɔ t'yš pšyjizž'ajum n'ɔ t'ɔ w'uny b'ywy s kr'akova | b'ɔ: muv''il'i ž'e
f'krak'ɔv'ě t'akže s'amɔ m'y rɔzmuv''umy j'ak i v'y | a v dr'ug'ij m'ijscɔv'oš'i
j'uš t'yš c'inžy n'ɔm p'ɔjuw'ć j'ix i w'uny n'as || n'ɔ | m'ama m'ama s'e t'u
rɔʒi'wa t'utej f šesn'astym r'ɔku | j'ak pšyjɛx'al'i || ɔ t'ak a: | ž'atk'i t'yš t'u
pɔwum'ér'al'i i y'y b'apke t'ɔ r'ěpr'ěs''irəvəl'i f tšyž'ěstym r'ɔku b'ɔ w'uni
sp'ɔ tr'ɔxe | b'aržij j'ak tr'ɔxe č'y bɔg'atše w'uni sf'uj mag'azyn 'ɔt j'ak r'ɔs |
f t'ym d'umu t'utej pɔstav''i | ɛ t'ata pɔst'av'iw t'yn d'um v'ɔt t'yn d'um
c'ɔ st'ɔji 'ɔt t'ɔ | t'u s'e w'ɔtkr'yl'i b'apka [Nazwisko] | magaz'yn'cik n'ɔ
fs'j'ɔ t'u j'už g'ɔ spw'ačil'i 'ale bɔg'ate j'ak u kuw'akuf (śmiech) | n'ɔ i r'ɔs
pšyv''éz(l'i) [...]

– To był pierwszy sklep tutaj w Wierszynie?

n'ɔ t'u skl'ep fs'j'em fpš'ɔʒi t'ɔ b'ywɔ f tšyž'ěstym r'ɔku || n'ɔ ji r'ɔ
p'ɔtym tar'a pšyv''éz'l'i t'e | m'am b'apke m'atke sf'ɔjum | p'ɔtym
ap''at' j'ix j'ak r'ěpr'ěs''irəvəl'i t'ak v''incyj s'i ni vru'ć'il'i | dr'ug'i r'ɔs |
w'ɔt t'u že b'ywy t'yš t'ak'e | b'ywy i t'e | t'ak zv'aw pɔl'ak'i j'ak j'ak

t'ɔ s'e m'uv'i pr'ed at'el'i | a v''incyj j'ix né pšyv''ežl'i | n'e znal'ežl'i j'ix
 v''idać t'u p'otym | f tšyž'ěstym r'oku || n'ɔ | mam''ine t'yž rožić'ele
 po''um'er'al'i m'ama t'ɔ j'ešće žyvo t'ero m'am'e živ'inžis'unt y tš'eći
 r'ok žyvo j'ešće | ž'yjum t'am s c'urkum || a n'os f s'ēm'i b'ywo dvun'astu
 j'edyn 'umar s'am y st'aršy 'umar j'uš v'ot dv'a l'ata b'yže t'ero | j'ak
 'umar | jedyn'osće n'os ž'yvyx | n'os t'u ž'yje na v'ērš'yne ž'yje n'os |
 št'erech | i f tal'ija f t'a f t'ixan'ofce ž'yje j'edna | v j'erk'ucku ž'yjum dv'a |
 br'aća | (y) na b''owyj ž'yje j'edyn | f t'ajtufcė | w'ɔ:t ji ž'yje n'a ''ukraj'ine
 s'ostra | ji ž'yje na saxal'ine br'at | v'ot n'os jedyn'astu j'ešće ž'yje a t'ot
 s'am najm''otšy t'ɔ w'u n'os na b''owyj ž'yje | t'ɔ j'imu p'inž'ésunt | dv'a
 t'ero b'yže | j'a j'uš p'inž'és'unt y cf'orty t'ɔ j'ɔ pš'et pr'e pšetp'osl'ednij |
 jedyn'asty | a dv'oje na j'ešće um'arwo n'os | 'umar f tšyž'ěstym š'ustym
 x'opok 'umar št'yry l'ata | t'ɔ t'yž j'ak fpš'oži t'ɔ ž'e na t'yn k'okluš x'or'u
 xoruv'al'i t'ɔ b'ywo | boln'icuf t'ak'ix n'e _bywo fpš'oži | 'umar a ji t'u
 ž'owxa p'inž'ésunt s p'inž'ésunt šudm'ego b'ywa t'yš um'arwa | t'y t'ɔ
 b'ywo tšyž'iści l'ot || a t'ak v''encyj t'ɔ

Pierwsi osadnicy II

M, Pokolenie II

Transkrypcja: Sylwia Detmer

no t'e v žeml'ankax ž'yl'i | rɔzrɔb'al'i i wɔt | p'užni tu pɔbl''iży se nac'yna
 fš'yško str'oić | l'ep'ij st'al'i žyć | no vɔt t'ak'e

– *Tak 100 lat minęło ponad.*

no st'ɔ l'atuf | v žeš'unt y rok už'e pšyjex'awy | v žeš'untym r'oku
 zav''ežl'i f t'omu | pšejex'al'i zagrož'icele m'uv'um ž'atk'i | čy vesw'ane
 b'ywy | no jag ž'atka tɔ vysw'al'i bo 'un za r'evol'ucje šet a ft'edy že |
 tɔ jag t'yłko xć'el'i sov''eckum vw'aže | r'evol'ucja fs'jɔ fš'énže b'ywo | a:
 tɔ sov''ecko vw'aść tyš... | no 'ale tak d'ovnij my l'ep'ij ž'yl'i | kaj m'ožno
 b'ywo še pɔżaw'uvać | j'ežel'i nač'al'ník cɔ né mu... j'ak'e zarpw'aty
 'il'i cɔ zatšym'uje 'il'i će z rɔb'oty tɔ z'arɔs t'ɔtɔ rɔzebr'al'i | z'arɔs
 b'aržɔ b'ywo | vɔt a t'ero j'es i p''inunz zmo... | dość že v'inov'aty j'eše
 pɔs'aži t'ego b'idn'ego | tak tɔ j'es | no vɔt t'ak'e | t'ak'e ž'ewo

– *Ja mam jeszcze pytanie. Skąd była babcia? W Polsce gdzie mieszkała?*

ɔt n'e v'im | t'ɔtɔ n'e_v'im kajš ix f p'olsce | wɔt t'ɔtɔ jɔ n'e_v'im |
 kaj te ž'atk'i b'ywy | juš še n'e_spytɔw m'amy | w'ɔjćec tɔ r'ańše
 'umar | fc'eśnij | m'ama šedymž'ešun 'os'em l'ot ž'ywa | tyž m'ama
 zaxɔrɔv'awa | a bo pɔ b'ywo ś'edm'i ž'eći | j'edno pɔ dr'ug'im |
 um'er'awy jak še m'uv'om v'elg'e juš x''ɔpcy | vže... žev'etn'aśće

l'ot jedn'ego v ang'arsku zarżn'yl'i | dr'ug'i t'utej x'op'ec dważ'eśća
 ś'edym bez pwot pšex'ožiw | š'yje se zw'umuw | j'edyn tam na...
 na w'uškax ž'yw tyš c'ós 'ix śe zrób''iwo | no vot tak | m'ama
 zaxoɔv'a: b'arzo f'es | na gw'ove aš pcvl'ij'awo s tym fš'yšk'im |
 č't'erech ž'eći pɔxov'ajum | dość že w'ojca i br'aty tu ž'ywy | t'ó
 to fš'yško n'a_gwovne pcvl'ij'awo m'am'e | wot t'ak'e ž'ewa |
 no b'arzo śe pšezyv'awo | vot t'ak'e ž'ewy | vot no i dv'e ś'ostry
 śe ost'awo m'ń'e | j'edna ž'yje [...] bajk'als'k'e | j'edna tu ž'yje | t'yle
 mum | vot t'ak'e ž'ewa | č'ó j'eše xc'eće 'uznac

Pierwsi osadnicy III

K, Pokolenie I, Pokolenie II

Transkrypcja: Dominika Wysoczyńska

– *W którym roku pani babcia przyjechała z Polski?*

K1: 'una v żeś'untym

K2: v'yś:e to juś śe t'utaj uroż'il'i

K1: m'y śe t'u w'uroż'iwy

– *A skąd pani babcia pochodziła w Polsce? Gdzie mieszkała wcześniej?*

K1: b'apka to 'uńi | uńi tyś x'ożi tyż v b'id'óce tam vyr'ósl'i bo tyś pɔ n'ańkax
 xoż'il'i b'apka no i t'am s cynstox'ovy b'yl'i f'krak'ov'e b'yl'i t'yś tyś tyś
 pɔ sw'użbax xoż'il'i p'oka śe nie ożeń'il'i

K2: a t'utaj to pšyjex'al'i to j'ag'_im t'utaj tyś j'ag'i x'éba
 j'ag'i fš'yšk'e co v žeś'ontem co j'ag'_im tam v'ogule

K1: no jak fš'yscy | pšyjex'awy ^kto kaj m'uk no t'am to v''idać
 za ž'ytem ž'yl'i bur'aty to 'uny już:ywy a t'utaj to laz byw cel'ikom
 dr'og'i nie b'ywo fš'yško vrućn'uju žiml'ank'i povykopyv'al'i ž'ury [...] gw'
 odni i ž'yl'i śv''atwa nie b'ywo l'ampy | l'ampy m'el'i

Pierwsi osadnicy IV

K, Pokolenie I, K, Pokolenie II

Transkrypcja: Sylwia Detmer

K1: no 'uny pšyjex'awy 'uny to nie v'iz'awy tam do l'asu nie 'iže bo 'un
 jex'awy jak śe [...] jex'awy xɔdak''i b'ywy | [...] b'ywo śeść xɔdak'uf |
 i 'uny pšyjex'awy jex'awy | jex'awy

K2: na [...] x'yba pɔpatš'el'i že tu...

K1: že l'as | že tu v l'ése b'yže c'uš b'yže | bō b'arzo né oɣlond'awy bō 'uny pšyjax'awy vruč'iwy | i dōp'ěro p'uzńij jex'al'i | a pšyjax'al'i sp'irša xōdak'i b'yli'no tag že...

K2: 'ale t'ero muv'imy | pō cō te ź'atk'i tak dal'eko nas tu zav'ezwy | bō... dal'eko kajš dō bl'ižn'ego | dō irk'ucka dal'eko | tam dō b'ōxni dal'eko

– *Może dobra ziemia była albo...*

K2: nō t'ak

K1: n'ō [...] 'ōni m'ōže i né v'ěž'el'i b'arzo

K2: t'utaj še rozšel'al'i tō č'ěr'emx'owy tam os'ol'i še ostanōv'al'i

K1: gź'e?

K2: nō pš'ud jag s t'ego pōj'ězda z'ešl'i | nō tak nap'is'ane f'k's'ōnše

K1: rozžel'al'i še 'uny k'edy j'ix v'ēzl'i z je... s p'ōlsk'i na v r'os'ije t'utej | tō jag vōz'il'i | i tō 'ōni sp'irša [...] pš... pšes t'ak'i pšyst'ane k'edy nō v'ysad'ojće kt'ō xc'e | dv'oje tr'oje rōž'inuf | a juš zač'el'im k'edy dojex'al'i a 'uńi tak in'ač'i pōmysl'el'i jak tō pō jak'emu 'ino v'us | pō dv'e rōž'iny | tš'y rōž'iny | v'ysel'ojće še | nō 'uńi né xc'el'i 'ino v'ysel'ojće še | i 'uny mysl'el'i že tō tša b'ywo tak | a jak pšyjax'al'i k'edy dō č'erymx'ova p'ěńč'ž'ēsunt ź'ev'inć r'ōžin pšyjax'awō | i 'uńi st'al'i t'utej ix tyš... | a tō pō j'ak'emu my | a [...] pōxyt'al'i my še né rozžel'imy | my né xc'emy še rozv'uncać | my xc'emy j'ednu s'ōzdać v'oske | nō te tšyž'ēśi ź'ev'inć os'ōbuf tō jim pšyjax'awō nō rōz 'uny še p'uzńi šež'awy na tēm vagz'al'e na tēm č'ěr'emx'ov'e | nēx še né rōz... t'ego že my né bēž'emy | i dōp'ěro v'yzel'il'i šeś tō mēnšč'yznuf | d'al'i k'ōne f's'ōdwax i ot pōjex'al'i | j'ěžće | šuk'ojće s'ōb'e | nō dav'al'i sp'irša xōd irk'ucka p'ěńč'ž'ēsunt k'iwōm'etruf | 'uńi pōpať'el'i né zaxć'el'i | p'uzni t'utej m'ne dav'al'i | nō 'uny jex'awy jex'awy i o t'utej pšyjax'al'i | tut tam p'... t'edy byw | j'ešče nač'al'nik | pōt'ōm p'isum j'ešče n'aše tēn... [...] tēn p'iše jak pšecyt'awam | ji že tu vr'at l'i t'utaj nēj'ak'e bur'ack'e n'ēbo | tu nēj'ako bur'ackō ź'im'a jak t'era 'uny kš'yža né xcōm dawać fst'av'ač bō tō jest n'aše bur'ackō ź'em'a | tō nējako bur'ackō bō t'utaj rōsj'ańin ź'unžiw | [nazwisko] ft'edy byw | wōt

K2: nō tō bur'aći nēbur'aći b'ywa rōs'ijskō ź'em'a

– *Państwowa?*

K2: t'ak tak tak

K1: n'ō tō 'una b'ywa rōs'ijskō ź'em'a vōt tak d'ano pō tak'emu že bur'aty pšyjax'al'i fc'ēsńij ot pōl'akuf | fc'ēsńij | fc'ēsńij pšyjax'al.'i | a bur'ackō ź'im'a tō je tam xōt... | t'ak | za bajk'awem | o tam 'ixné tō je fš'ysko | a 'uńi tyš pšyjax'al'i tag jag i ...nō | a

K2: tyš r'osje še tam sš'ytō

K1: w'ot | a t'utej t'erō ony š:yt'ajōm že to bur'ackō ž'im'a nō bō tu pšyjex'al'i [...] to bur'aty | d'a | b'ōγ [...] že fš'yškō bur'aty nō

Pierwsi osadnicy V

K, Pokolenie II

Transkrypcja: Angelika Pawlaczyk

p'olska m'awa | t'utaj tō prōst'ōr | l'asy | t'ajg'i | 'ōx v'ele | n'ō pol'ak'i n'aše pšyjex'al'i dō ty t'ajg'i | tu že t'ajga b'ywa | fs'ō t'ajga | n'ō kōr... rōskōr cōv'al'i pracōv'al'i t'utej | n'ō nī poum'ir'awy nī t'ego | i vyž'ywy | n'ō i cōst'awy še

– *Ale to musieli sobie wszystko zbudować, nie?*

fš'yškō se muš'el'i zbud'ōvāc n'ō | 'ale pšyjex'al'i to nē z j'ednym ž'eck'em | nēkt'ure tō m'awy pō p'incū ž'eći | a mr'ōzy tō b'ywy j'ak'e | j'ešče g'ōrše jak t'era | mr'ōzy b'ywy | n'ō i vyž'yl'i | j'akoš f'tyx žeml'ankax | ja nē pšecst'av'ōm t'ōtō jak tō | my tō j'uš t'ego nē v'iž'el'i my t'ōtō j'uš nē t'ego | bō j'uš my f'p'inžes'untyx tō j'uš tu kañ'ešna | j'uš pšez'ywy čterž'eći l'at t'utej tō | n'ō tō [...] jak tu tō b'ywō

– *A w którym miesiącu oni tu przyjechali?*

v nać'ale l'ata | v nać'ale m'yšle | v nać'ale l'ata n'ō n'ō pšyjex'al'i

– *To musieli szybko sobie...*

š'ypkō se bud'ōvāc te žeml'ank'i ž'eby žim'ōvāc | nō t'ak | tu tō žeml'ank'i tō tam b'ywy | j'ešče d'al'i dal'ekō tam b'ywy te žeml'ank'i pō tyx | pō tyx g'urkax | 'ale | 'ale nī j'edny z'eml'ank'i nē s'ōxrañi t'ygo | nē sōxrañ'iwaš nī j'edna žeml'anka | jō j'išče pam'intōm te žeml'ank'i tam | i st'udñe tam pam'intōm | žeml'ank'i tam b'ywy | fs'ō b'w'ō [...] | x'ōžby z j'ednōm cōstav'il'i

– *Na pamiątkę.*

na pam'untke

– *To zniszczono, tak?*

znīšč'une | n'ō

– *A kto to zniszczył?*

n'ō s'ame tō j'uš | te s'ame te žž'eva j'uš pōgn'iwy te žeml'ank'i zasyp'awy | t'ōtō | t'ōtō | fs'ō pōgn'iwo j'uš | n'ō

– *Ale tyle lat wytrzymało.*

n'ō | j'uš t'ytle l'at kañ'ešna t'ōtō | tak št'ō

– *Też sobie nie umiemy wyobrazić jak oni tu przyjechali.*

jak tu pšyjex'al'i že tak ɔ t'ego 'ɔj | pɔd g'ɔ^wym n'ebem n'ic nie m''el'i |
muš'el'i se karc'ovać te ž'im'e ž'eby ɔs' p'ɔs'ɔć | nɔ t'ak | tam bur'aci |
tam bur'aci rob''il'i bur'aci | kań'ešna bur'aci im pɔmɔg'al'i | v'yžyc |
k'aś tɔ dav'al'i | a tag by t'ego n'e m''el'i || ɔj'aj

Pierwsi osadnicy VI

K, Pokolenie I

Transkrypcja: Magdalena Grupa-Dolińska

dal'eko d'a | i kt'ɔ | xt'ɔ tyx n'ašyx pɔž'atkuŋ s'jud'a v'epxɔw | t'u že jak
pšyj'ex'al'i nie b'ywo že stroj'icelstfa 'ino las fš'ystko | fš'ystko kɔrcɔv'al'
i i žn'yl'i i str'ojil'i | v žeml'ankax ž'yl'i | jo žeml'anka tɔ jo pam''intum
u b'apk'i tam na kr'aju | b'ywa žiml'anka p'užnej my še j'ešče
bav''il'i f ty žeml'ance | fše v g'u v g'u t'ako b'ywa g'urka tɔ f ty g'urce
vykɔp'al'i i ć'epwo b'ywo | i ž'yl'i | p'ɔka ɔ nie v'ystrɔjil'i jak'ej 'izby |
a stroj'il'i a t'erɔs | t'erɔ nie str'ojum b'aržɔ | nie xce še | fpš'ɔži fš'ysko
stroj'il'i fš'ysko | p'iwor'amy nie b'ywo tɔ b'ywa tr'acno p''iwa | j'eděn
na v''irxu dr'ug'i vń'izu i 'uržnel'i d'esk'i ž'eby na pɔv'awe zr'ɔb'i(ć)
na pɔdw'oge | a t'erɔs p'uščum ržne p''iwa i fšɔ | t'erɔ nie nie zn'ajum l'uže
rɔb'oty | jak jak pam''intum jag ž'yl'i tɔ [Nazwisko] u nɔs [Nazwisko]
žn'ywy te d'eščk'i | t'ak'e k'ozwy vys'ok'e zrɔb''une | a tyš čša do g'ury
p'ɔka vyć'uhgnuw t'ako p''iwa tr'acno tr'acno t'ak'e gr'ube jak či...
tr'ɔške ć'inkše jak p'alec t'ako t'ak'e p''iwy | čša b'ywo ć'uhgnuńć r'ɔb'ic |
kɔrc'ovać p'ɔla kɔrcuv'al'i | k'ilɔf wɔp'ata p'ovrus | w'ɔd i fša t'exnika |
a t'erɔs 'iže tr'axtɔr wɔb'al'i | my kɔrcɔv'ańe tɔ j'ešče zast'al'i tr'oxe | j'ešče
my kɔrcɔv'al'i | m''eze j'ešče za zastavl'al'i kɔrcɔv'ać | ž'eby p'ɔle b'ywo
v''inkše || tɔ že dɔp''iro t'en motɔc'ykl v''ežl'i | na maš'yrne

Pierwsi osadnicy VII

M, Pokolenie I, K, Pokolenie II

Transkrypcja: Emilia Ślesicka

– *A Pani gdzie się urodziła?*

K: gž'e jo še urož'iwam | t'utěj | t'utəj še urož'iwam | to n'ašē
t'aty m'amy še juš urož'iwy 'alē ž'atk'i | nɔ pšyjex'al'i ž'atk'i n'ašē
t'utěj | s t'ego tam | nɔ tak | j'eščē f's'o ræskæzuv'al'i kaś | 'u_nɔs
t'ata m'ugwby i pɔv''ežć | nɔ i j'eščē s tyx mɔj'estruf ɔ um''ajə
r'ob'ic fš'ystko | lž'yj pɔv''ežć ɔ 'uńi nie sm'og'l'i by zr'ob'ic | a tak

um'el'i r'ob'íc fš'ystkø | cø s dž'evèm | j'ak'è 'arby³² j'ak'è xøm''éntø
b'eck'i | b'yl'i f k'uzní [...]

M: f šèsn'asće lat

K: no na j'ednym kumb'ajné vs'ødø dr'ug'i f sèdèmn'ošcé l'ot tyš
i t'ak'è fš'ègd'a b'yl'i f p''iršyx vot i um''el'i co tam na kumb'ajné to v''im
žè | k'umbəjn v''ecé co to | né | tym co ž'arno əbm''elø³³ | to po p'olsku
to x'ybə in'acėj sé naz'yvə

– *Kombajn.*

K: no to d'obžè pəjm'ujè | i d'ažè j'es'l'i co b'ywə né tak | bo v''incėj
pəjm'ujè ten cw'ov'ek kt'ury na ním r'ob'i | i po tyx zəj'afkəx
əpřav'al'i na zəv'ot i tam pšerub'al'i

– *A teraz już nie ma takich majstrów?*

K: no t'erəs o t'ak'è | v''ícè | ux'ozum | d'užə přaf'es'i: | d'užə tè rəm''yołø
ux'ozum | ktoš to né 'um'è juš | 'u nos juš dəp'usc'im 'ušwə | n'ixtə
n'ixtə né 'um'i k'uńə p'otkuć | kaš j'ak'èš c'oš zr'ob'č | no vot t'ak'è

M: k'uńə p'otkuć sw'ožnə rob'otə

S: d'a da da | tyš tš'ybə m'ajstrəm być | vot a t'ak sé tšym'awo f's'o |
i jo j'eš'è vot c'enstə m'uv'è žè j'akoš p'an b'ug d'ow t'ylè zdr'ov'ə da |
t'ylè pš'ygut | no nés'w'otkə im sé ž'ywə b'aržə | j'eš'è vw'asní jak
tè ž'atk'i co tè pšyjex'a'wy p'rostə to na p'ustè m'ejscè | i m'ogwy
v'yžyc | tè ž'imné ž'imy pš'ežyc | bo p''eršym l'atəm ž'yl'i v z'èml'ankəx |
my j'eš'è b'yl'i ž'ecm'i | to j'eš'è f t'amtè st'runy v'ers'yiny | tam tr'oxè
za v'ers'ynam | to j'eš'è b'ywə znać tak tam te z'èml'ank'i b'ywy | j'eš'è
b'ywə znać | tak | no juš sé tr'oxè pəzasypuv'awə 'alè tam na g'užè b'ywo
znać to kań'əšnə mńè juš p'očci šésž'əsunt lot

M: z'èml''ank'i

K: no z'èml''ank'i | kaj tam za [Nazwisko] a tam v g'užè | to j'eš'è j'akəš
r'ožwy ž'ec'i | fstr'ec'awy sé | gul'awy | vot v'èž'ywy žè pš'ecéš i vot |
i na 'ilè m'uv'um vot n'ašè ž'atk'i žè z gw'odu níkt'o né 'umər | ni ž'ec'i
níkt'o | vot tak sé star'awy | tak x'c'awy ž'yc na tēj z'em'i | bo f tym
co t'otø ta r'ef'ormə co stəwyp''ińskə b'ywə to no jək i t'erəs o cø p'ut'in |
t'akə t''ipə b'ywə r'ef'ormə na d'al'ním vəst'oku | tyš d'ajum im po d'užə
ž'em'i bəsp'l'atnə | [...] t'yłko j'c: tu tam tu tam gž'e jes't m'awə ž'imy |
ž'em'ə né əsfəj'onə jes't

– *Jeszcze płacili za bilet, tak?*

³² Арба – kryty wóz dwukołowy bez resorów, używany dawniej w Turcji; też na Ukrainie i Kaukazie: długi, czterokołowy wóz do przewozu zboża (PWN).

³³ Обмолоть – wymłócić.

K: tym n'ašym ž'atkəm 'opwəcəl'i im dr'ogè | no p'okə što v j'ednum str'onè ž'ebý t'utěj pšyjižž'al'i | na p'ínč lot osfəbəz'al'i ot nəl'ogu žen'ix ž'ebý šè t'utěj əbustrə'iwy | i na p'eršè c'asy j'eš'è dāv'al'i p'ínunžè ž'ebý šè j'akəs m'ogł'i v'yžyc | no to d'al'i

– *Oferta dobra.*

K: o b'aržə d'obrə b'ylə da | no 'uny jèx'a'wy to 'il è v'ezwy ze s'obum i k'uńi i ž'arno kaš | [...] no to | i jak rəskəz'ujum t'utěj žè | 'anə [...] p'ańi [Imię] vam fš'yskə rəsk'ozè | co m'i šè nr'av'i u nix | p'am'ėńč atl'ícna | 'onè fš'ystkə pam'ənt'ajəm jak níkt | jak u nos u m'amý teš t'akə p'am'ėńč m'awə | 'uńi m'ogł'i əpəv'ėžéc kto v j'ak'i coš šè r'ožiw | v j'ak'i ž'ėń v j'ak'i m'ėšunc v j'ak'i rok | f's'o | 'u_nos t'ako | u mné t'ego nè ma | nè pam'etəm t'ylè | a vot jest pr'ostə l'uži tak vot d'obrə p'am'ėńč | m'ogum vom rəsk'azəc

– *A są jakieś pozostałości po ziemiankach?*

K: 'alè t'erəs juš nè v'idəc juš níc | to m'uv'um | p'eršy r'ok pšyjèx'al'i to p'okə nəc'el'i kərc'uvəc kaš las vykəp'ovəc | 'alè jak uv'iz'el'i žè do ž'imnə nè usp'ėv'ajum | nè zd'onzəm [...] cas tš'ebə m'éc | i nəc'yńi pr'osto | no tək'oj v'enksə g'urkə vyrv'al'i | v'irx dž'evəm pokr'yl'i kaš j'ak'is škur na v'erx | ž'imnə 'alè | i vot | no 'alè ž'yl'i tak | p'ecyk stāv'al'i i j'akəs po tr'oxu ž'yl'i | i p'užněj kaš juš na dr'ug'i tš'eci rok dəp'erə nəc'el'i kaš tr'oxè d'omk'i j'ak'ès st'av'əc

– *Trzy lata w ziemiankach i z zimna też nikt nie umarł?*

K: 'níkt nè 'umər | nè | z gw'odu nè um'arl'i i tak j'akəs | no tək'egə nè b'ywə | ž'yl'i d'obžè

M: na těj ž'e'm'i bur'aty ž'ywy | no a p'užněj jak | co ix porosc'ér'al'i | num v'incěj m'ejscə d'al'i dla pəl'akuf

Pierwsi osadnicy VIII

K, Pokolenie II

Transkrypcja: Emilia Ślesicka

u p'ańi [Imię] u nix tyž d'užə b'ywə ž'ėci | no to šè spyt'ocè 'onə rəsp'ov'è | no nè b'ydè m'uv'ic ž'ebý nè scyg'ańic | no v'im žè u nix d'užo b'y'wə ž'ėci | 'u_nos u ž'atkə b'ywə | nos b'ywə p'ínču 'alè no b'ywə ć'inško kəń'ėšnə i p'užněj šè jak juš m'ožno b'ywə šè vr'uc'ic | zabr'al'i šè i pojex'al'i | do p'olsk'i šè vruć'il'i a b'apća šè t'utěj ost'al'i bo na te c'asy to to pšet n'ovym r'ok'əm vyjèx'al'i a t'ate urož'il'i usm'ego | 'od r'azu po n'ovym r'oku to kəń'ėšnə by tam kaj f'poč'ongu 'il'i kaj | urož'iwəby šè to ž'eckə i dojèx'awəby cy nè | i tak žè šè za t'ego zost'al'i | o to u n'ix no j'ednə b'apća

– *Oni jechali z południa Polski, tak?*

no x'ybə t'ɔtə dw'ugə b'ywo jak t'utěj 'uńi jex'al'i do s'ib''ir'i to im dav'al'i p'eń'unšk'i ž'eby 'uńi m'ogł'i t'utěj tr'oxe coś k'up'c na p'ersė c'asy i jak n'azət to juś nė dāv'al'i níc to juś za sf'ojė to juś um''el'i kaj | cy uskwəd'al'i j'akoś cy co | no jak t'ata rækazuv'al'i žė v''incyj pšyj'ižžəw lut t'ak'i rob'otny | fš'ystkə to žė tš'ebə b'ywo fš'ystkə fš'ystkə fš'ystkə sam''imu zr'ob'íc i d'užə m'ajstruf jex'awə jak u nos | d'ažė t'ata to śė t'utěj uroz'íl'i v dvuž'estym cf'ortym r'oku | no to 'uńi um''el'i | d'užo co um''el'i i to d'ažė fš'ystkə renk'am'i | to nėx t'erəs v''itėk p'ytə śė | mė''š | jak t'akė m'ožnə b'ywo fš'ystkə v''ėžėc | 'um'ėc v''ėžėc | 'ino to žė b'ywo im | dvuž'esty cf'orty | tšyn'aśėc lot | i co swyśal'iśėc b'ywy x'ybə | f tšyž'estym ś'udnym v 'usmym r'oku r'ėp'r'esji | zəb'ėr'al'i rəstšėluv'al'i | i naś ž'adėk tėś p'opət | i o t'ak'ix l'uží zəb'ėr'al'i l'ėpšyx | a po jak''emu tak b'ywo | cy c'egəs śė b'ol'i žė te śilń'ėjšė l'ėpšė | kaś m'ogum coś vytf'ožyc cy co | cy pəl''ic'iko t'akə b'ywa | oj b'aržo ć'inškė l'ata b'ywy | i b'apća śė ost'al'i i b'ywy juś na te c'asy i cf'orə ž'ėci i t'ata b'yl'i no i st'aršė no to do nix'śė\ tak ''odnoś'il'i jak do vrəg'of | tša na p'olė | m'uv'um | tš'e^{ba} b'ywo kart'off'i kaś to juś po xw'op'ė [Nazwisko] b'yl'i | [Imię] zgr'abnė 'im'ė [Imię] | d'obrə u mńė b'apća b'yl'i | dož'yl'i žėv'eńž'ėsunt tšy l'ata | u nix tak ot ś'ostřə [Imię] v''incyj sta lot pšėž'yl'i f p'olscė pot katov''icəm tam nėv''elgə v''oska tam b'ywo i sum ž'adek tėś sp'oro pšėž'yl'i | b'apkə t'ako m'ocno | 'unə juś | f'oto patš'ymy nu t'ak'i zgr'abnė b'yl'i | t'ata tėś t'ak'i m'ocny zdr'ov'əm b'yl'i to im śė spewń'ıwo śėdemž'ėsunt lot | my no tak nėd'avno to pšyjėx'al'i i nac'yńi | nu | str'oić | t'utěj dum nam pəstro''il'i to śėdemž'ėsunt lot | a u nos j'ėśč'ė kr'ovy to t'erə j'akoś v''incėj s'amė x'ozum | a pš'et:əm my ix p'asł'i vygań'al'i tak tr'oxė p'ılŋav'al'i [...] | śėdemž'ėsunt p'eńć 'uńi j'ėśč'ė kr'ovy nam p'asł'i | no vot tak | buk zdr'ov'ə dow | a no v'ėž'el'iśėc an'o t'ak'i dość b'yl'i | tšy l'ata 'nazət tu b'yl'i dość t'ak'ė

Pierwsi osadnicy IX

M, Pokolenie II

Transkrypcja: Łukasz Gemziak

jak z m'ɔix | z m'ɔix r'odńi | kož'eńuv m'ɔix

– *Tak, tak, tak.*

tu pšyjex'awy prab'apka i praž'adek | pra | v žėś'untym r'oku | v žėś'untym r'oku w''uny pšyjex'awy | m'ėšk'ovawy to tam ž'ywy | za tum | za v'irš'ynum | v ž'iml'ankax | v ž'im'i

– *To wiemy.*

'ix pšyjex'awo d'užo

– *Ile osób?*

j'ak'e to vr'em'a to b'ywo to | co to 'ix to vyšel'yl'i | s p'olsk'i

– *No bo w 1910 roku tutaj przyjechali?*

v žeś'untym w'uny juš tu pšyjex'awy | d'a | v žeś'untym w'uny tu pšyje-
x'awy | pšyjex'awo d'užo | xt'ure boğ'ate to w'uny | boğ'atše b'ywy w'uny
w'ujex'awy a b'idne še w'ost'awy | bo b'idn'ejšy xt'ury byw

– *Bo to bilet był w jedną stronę, prawda? Opłacony?*

d'a | d'a a k'ajjim še ž'ivać jag ž'eci d'užo m'el'i | w'uny z žec'am'i pšyjex'awy |
z mo'i str'uny i ž'atk'i pšyjex'awy i b'apk'i pšyjex'awy | do tyx b'apkuv
ž'atkuv j'eš:e s'ostry b'ywy br'aćo b'ywy tyš | po ž'ev'inić ž'eci m'awy
tag ja^g w'un m'n'e ž'ev'inić tyš | tr'udno 'im še ž'ywo | tam f tyg žiml'ankax |
no a p'otym korcov'a^wy t'oto fš'ysko vykorcov'a^wy las

– *To wszędzie tajga.*

p'ola zrob'iwy w'ot | tu še nac'yny str'oić | tu še nac'yny str'oić tr'oxe 'im
lž'y st'awo | sv'oje gaž'ine tšym'a^wy kr'ovy | k'uńa m'a^wy | p'otym t'oto
fš'ysko f kowx'ozy pozab'er'al'i | pozab'er'al'i f kowx'ozy ob'ed'in'il'i |
l'uže b'idne st'awy t'ak'e | d'ož že b'idne b'ywy to j'ešče b'idn'ejše st'a^wy |
tak še po tr'oxe | t'yn | vxož'iwy vxož'iwy | jag m'ogwy | u každ'ego
d'užo ž'eci b'ywo | tak i v'yšwo | t'ako v'elgo v'erš'yna | no boğ'atše
ujex'a^wy | p'orc'izž'awy še po derk'ulskax kt'ure ujex'a^wy | do br'acka |
tam s t'amty str'uny ang'ary | tam j'es kutul'ik | zavar'insk'i raj'on | tam
t'yš j'ez v'erš'yna³⁴

– *Jaki rajon?*

zavar'i... | ał'arsk'i

– *Allarski.*

ał'arsk'i raj'on | tam t'yš j'ez v'erš'yna | t'yš pol'ak'i ž'ywy | no w'uny
juš | po p'olsku roz'um'um | a rozm'ov'ać né rozmov'ajom |
f ty v'erš'yn'e [...] da | tam ž'ywy | tam kaj muj ž'adek | m'i fs'egd'a
pokaz'ovow t'am | j'o m'awy byw | ježž'il'i my tam | j'ešče b'ywo | kaj
w'uny f ty žiml'ance ž'ywy | j'ešče kam'in'am'i tag w'obwož'une b'ywo |
kaj p'ec b'ywy p'ecce | kaj w'uny | [Nazwisko] ž'ywy tam | [Nazwi-
sko] ž'ywy | [Nazwisko] w'o t'am s'um | d'užo ž'ywo | l'uži | [Nazwi-
sko] | [Nazwisko] d'užo b'ywo tyš | [Nazwisko, lmn.] tam ž'ywy |

³⁴ Wierszyna w rejonie ałarskim, obw. irkucki.

[Nazwisko] | [Nazwisko] | [...] to jag l'etní l'ag'er tam kowx'ozny
b'yw | ʷɔ t'am | ʷɔ ta g'ura t'ak [...]

– *Daleko stąd te ziemianki?*

st'unt s'edym k'ilom'etruř | nɔ [...] nɔ ʷ'uny | mńe ʷ'uny rořkazyv'awy |
jo | jo to to p'umne | p'umne | v žeř'untym r'oku jak ʷ'uny tu | b'apka
tu juř pšyjex'aʷa | to j'uř | dɔp'iro t'utej s [Nazwisko] pšyjex'aʷa
prɔb'apka | to še rož'iwa tu b'apka | m'oja b'apka še rož'iwa [Imię] |
i b'apka [Imię] | še rož'il'i dv'e | b'apka | p'otym [Nazwisko] | a ʷ'un
b'yw zdr'ovy | ř'ilny x'op | a k'uńi to nie b'ywo | k'orm'ic nie b'ywo c'ym |
[...] ʷ'orɔw | nad'ervɔw še | i m'w'ody 'umar v br'užže | nɔ | ʷ'ot tak | tša
b'ywo px'ac | k'uń n'i muk ř'iwy | tša b'ywo sam'ymu px'ac | pw'uk |
ž'eby z'ařɔc pšyn'ice | ʷ'ot tak || j'o prɔb'apke pam''intum | pam''intum |
a t'yx pɔ [Nazwisko] nie pam''intum | t'yx | prab'apk'i ž'atka
nie pam''intum | i t'ego [Nazwisko] tyž nie pam''intum || s'ame st'are |
a t'ero ʷ'u nɔs s'ame st'aře | ʷ'u mńe tat'ov'i | ʷ'oju | ʷ'ořimž'eřunt
čt'ery | a m'am'e ʷ'ořimž'eřund dva b'yže t'ero | v 'auguřce t'ero |
dvužest'ego p'irř'ego | tša ř'ysko pam''intač

Pierwsi osadnicy i praca u Buriatów

K, Pokolenie I

Transkrypcja: Angelika Pawlaczyk

n'e 'uny vyjex'awy ř's'e dɔ dund'aju | r'ańše ž'ywy | v'ot v nař'yce 'uny
ž'ywy r'ańše | jag ž'atk'i pšyjex'awy to v'ony tu bur'aty ž'ywy | a p'otym
še t'yř usun'ywy dɔ xɔnz'ɔju | a s xɔnz'ɔju dɔ dund'aju || n'ɔ 'ale my tak
ř's'ɔ ravn'ɔ dr'užym s t'ym'i burat'am'i | my druž'om

– *No trzeba było. Sąsiedzi przecież.*

yh'y

– *Oni też umieją parę rzeczy robić, nie? I ze skór różne rzeczy, i szyli pewnie.*

yh'y yh'y | n'ɔ || n'ɔ i r'ańše to jak | to 'uny n'aře pol'acy zarɔb''awy
u bur'atuf | v rob'otńikax b'ywy | cɔž ž'eby xɔž d'awy | 'uny xl'eby
ř'ɔwy | n'ařy ž'atk'i

– *No tak, bo tu nic nie było przecież jak przyjechali.*

yh'y | za kart'ofle čř'a b'ywo k'ɔpač ž'in | ž'eby d'al'i v'orek | kup'ackom ||
dɔ dɔ d'avno d'užɔ b'ywo l'ot t'ako p'acka | sp''iža c'awe gž'untk'i kɔp'al'i
kɔp'ackom | a p'otym j'uř | k'uńe vyɔryv'al'i j'uř tr'oške lž'y | nač'y ž'im
'e rořgarnyv'al'i i zb'ir'al'i kart'ofle | a t'ero kɔp'awka 'ino zb''irač čř'a

O dziadkach

M, Pokolenie II

Transkrypcja: Katarzyna Dembska

n'ò źatk'òv'e j'ag muv'il'i j'ò ź'atkuv n'e_żnòm b'ò w'uny fc'as
 pò'um'er'al'i | f tšyž'estym r'òku j'ò t'ò ž'yje s p'ínž'ésunt p'unt'ego [...] a f tšyž'estym r'òku b'apke [Nazwisko] r'e r'èpr'ès'irəvəl'i ź'adek [Nazwisko] 'umar f śedymn'astym r'òku || t'ò | b'ywò m'òtš'yumu | b'ywò j'ix | dv dv'ujně b'ywy dv'a xəp'òk'i t'ò j'ag r'ò r'òk b'ywò ź'adek 'umar | [Nazwisko] [...] mam'inyx y: w'ò r'òž'ic'elu j'ò t'yž n'e_żnòm b'ò 'uny t'yš pò'um'er'al'i fc'as | fc'as pò'um'er'al'i | źatk'òv'i b'ywò [Nazwisko] štyrž'és'ic' l'òt j'ak 'umar | n'ò f śed'mn'astym r'òku t'ò w'uni b'yl'i tyš: w'òš'imset || ošimž'es'unt y s'udmy r'òk t'ak || b'apka b'yl'i ć'ut st'arša | w'uni b'yl'i t'yšunc w'òš'imset | ošimž'es'unt tš'ec'ego r'òku janašk'òv'ò || a mam'ine r'òž'ic'ele b'yl'i j'eš'c'e st'arše || aa ź'adėg b'yw w'uj d'a t'yšunc w'òš'imset śedymž'ésunt usm'ego r'òku 'un b'yw | a b'apka b'ywa z'aš t'yšunc oš'imset śed'mž'ésunt'ėg'ò r'òku | b'ywa st'arša | t'yž u n'òs | n'i z wojc'ovy j'už ž'yvyx n'i_ma 'ańi s'òstry pò'um'er'awy w'òńi t'yš pò'um'er'awy w'òd m'am'y | w'òńi t'yš s'ama m'òtš'ò z n'ix | z'e šysnast'ego a t'u | t'e b'yl'i s'ama st'arša t'ò b'yw'a | z ž'ėv''in'c'et p'irš'ėg'ò | pš'ėž'yl'i | tš'y l'ata d'ò st'a n'e d'òž'yl'i | ž'ėv''in'ž'ésunt s'ėdym l'at

Szkoła przed wojną i praca

K, Pokolenie II

Transkrypcja: Emilia Ślesicka

i t'yle | no vot | t'ata naš rob'il'i f k'už'ni | um'el'i um'el'i | p'už'něj rob'il'i na kumb'ajnəx r'aznyx i b'ywy u n'ix t'ak'ė ž'ė x'c'el'i f's'ėgd'a coš zmastr'ovəć i š'e kaš coš zwam'awə 'ońi b'ystrə s'am'i b'ystrə pš'ėmyśl'el'i i d'až'e u n'ix b'ywò | jak pav'ež'ėć | racyanal'iz'atarstfa | no coš pš'ėr'ob'ic' to co z zav'odu b'ywò zrob'one | tam j'ak'is m'ėxan'izm | a 'uni jak pšy pr'acy v'iz'el'i ž'ė to in'ac'ej tš'ebə b'ywò zr'ob'ć i pot'emu no d'až'e tam naš inž'ėn'er p'isəw na ten zav'ot | to krəsnaj'arsk'i zav'ot | kt'ury vyp'uš'əw te kumb'ajny | no t'akž'e po jix tym zapr'os'ė zrob'il'i tak jak tš'ebə b'ywò | i m'uv'ė no tak b'ywoby možl'ivos'ć ž'ėby 'uni š'e kaš uc'yl'i bo skońc'yl'i s'ėdem kw'asuf no i n'e b'ywò pr'osto | tš'ebə b'ywə m'am'ė pəm'ogəć t'aty n'e b'ywò | tš'ebə b'ywò iš'c' pr'osto do rob'oty | a d'už'o l'uži t'ak'ix ž'ė pr'osto muš'el'i | muš'el'i iš'c' kaš juš n'e do uc'eńa bo uc'yl'i š'e dal'eko | no a ten | t'ut'ej 'ino p'or'e kw'asuf b'ywò šk'owy | b'ywò no x'yba v'ic'ė da | ž'ė i polsk'ego jenz'kyə ot r'azu uc'yl'i

– *Do wojny, tak? A tu zawsze była szkoła podstawowa?*

t'utěj né p'ov'im | né p'ov'im d'opšë | no né d'užo kw'asuf x'yba
ze ćt'ery | t'erəs t'utěj ćt'ery a t'utěj nédal'eko v dund'aju to juž
ž'ešínž jes^t | u noz b'y^wa d'obro šk'owə | b'ywo ^w'ošem kw'asuf i dva
kw'ašə my šë f c'ixənəfcë uc'yl'i | a p'užněj šë spol'ywə | t'ako v'elgo
zgr'abno šk'owə b'y^wə | tag my jum lub'il'i fspom'in'al'i c'awë c'asy |
no i pšut od r'azu a to b'y^wa pšut mal'utko mal'utko a p'užněj vot
v'elgo vystroj'il'i 'alë zapomn'awəm v j'ak'm r'oku | no vot tak
žyj'imy | a ž'atkom šë kəń'ešnə o t'utəj_ka my žyj'em'y f xonz'oju t'utəj
b'ywo | ž'yl'i 'ino bur'ać'i | u nix jak sfuj k'owxos t'utəj b'yw nə t'ə
j'akoš s polak'am'i no né b'arzo druž'yl'i bo xoć i b'ywy rozr'ěš'eńija |
tam vr'ožë xoć te bur'ać'i t'ak'ë žë jak i rəs:'ij'anë 'alë do tyx por
f'spom'in'ajum žë v'yš'ë na n'ašum ž'em'ë pšyjex'al'i vy na n'ašëj
ž'em'i žyj'eće | jes^t t'ak'ë | no a p'užněj j'akoš šë rozjex'al'i rozjex'al'i | xto
v ul'an_ude xto jak i tu šë ni j'ednyx né əst'awə to 'ino pšëjex'a^wy tam
k'olë koš'ə^t o^wa tak | bëz dr'ogə ot koš'ə^t o^wa ž'yje j'edna s'em'j'a | [Nazwi-
sko] | ^wot 'ino t'yle a tak šë rozjex'a^wy bur'aći juš fš'ystk'ë

WOJNA

O życiu dawniej i udziale wierszynian w wojnie

M, Pokolenie II

Transkrypcja: Sylwia Detmer

w'ot ž'ywo šë l'ixə l'ixə | j'asno žë ž'ywo šë ..| n'ə t'ə te n'ašë ž'atk'i ž'ywo
b'arzo l'ixə bə p'odnoš'iwy fš'yško | a p'užni t'ə m'y juš | juš l'ep'ij |
nə b'idné my_ž'yl'i b'idné | b'arzo d'užo ž'eći b'ywo b'idni | n'ə 'alë
ž'yl'i | m'el'i i gaž'ine tšym'al'i i fš'yńže d'ə šk'owy i d'ə jérk'ucka
ježž'il'i b'ə t'yle magaz'ynuv né b'ywo c'ə t'erəs tu j'es | kup'i i p'rad'aj
strən'a əst'awa | tak | t'ego né b'ywo | n'ə v'ot t'ak'ë ž'yće | p'isać tš'eba
d'obrum kš'unške jak to j'es | t'ë žë p'ol'acy t'ë žë c'ə i pšyjizž'al'i t'ë
žë i v'ojv'al'i vot f'čterž'estym p'iršym tež žë i d'užo j'es p'og'ipšyx |
d'užo jes... | kt'ure ž'ywe pš'yšwə za te v'ojne | w'ot c'ə v'ojna b'ywa

Życie w czasie wojny I

K, Pokolenie II, M, Pokolenie II

Transkrypcja: Katarzyna Dembska

M: v'ë v'ojne t'u ž'ywy t'ə t'ak | x't'ə gw'odny x't'ə j'ak'i t'ak v'yžyv'awy |
x't'ə b'id'əta b'ywa v'ə:pš'ë'e | p'osl'ë v'ojny t'yš | d'ažë j'ə pam'ińtum

kr'ove čšym'oweš čš'a b'ywo m'aswa v'eles t'op'íc zd'ac | šv''íne
 čšym'oweš čš'a b'ywo c'ož zd'ac | a j'ag j'ag u n'ix fpš'oži ž'eí t'ó p'ó
 d'užo m'el'i nixt'ure dvan'ašce ž'ešíné w'ošim ž'ev'íné

K: n'ó d'užo

M: u fš'ysk'ix fpš'oži d'užo ž'eí b'ywo | w'od j'ó b'yw u n'os
 š'edm'u b'ywo | š'edm'u n'oz b'ywo | n'os p''ínú | a š'edym ž'ev'íné
 d'aže p'ó dvan'ašce p'ó ž'ev'íné | a č'ut' n'e u kožd'ego b'ywo d'užo ž'eí
 fpš'oži | t'ero t'ó | t'eröz n'e star'ajum š'e | z ž'ém'i c'ós

Życie w czasie wojny II

K, Pokolenie I

Transkrypcja: Magdalena Ziolkowska-Mówka

– I ile pani ma lat, w którym roku pani się urodziła?

dvužest'e'ó ž'ev'unt'ego | žem j'a še urož'iwa jag r'oz na p'okr'ov n
 p'okr'ovy še urož'iwa | no i taš žyj'imy k'aj | k'aj žl'e k'aj d'obže | nu
 t'eros to še l'ep'ej ž'yje | a pš'ud jag ve v'oj'in:é vr''em'è to nie b'ywo c'ó ješ
 x'ož'il'i my | z m'amum t'ak'e | no jag juš kart'ofle zb'er'eće zam''orzwa |
 ž'im'a zam'aržne š'n'ik pšyv'al'i na v''osne | j'ež nie b'ywo c'ó | b'er'ymy
 k'op'ack'i | n'i ma f c'ym x'ožić | i t'ego | p'ošl'i my p'ó... tu z v'irx'u
 bw'oto | a k'aj še znal'eže kart'ofel to m'y tak šl''i jak te šv''íne c'ó j'idum
 i r'yjum | tag m'y šuk'al'i t'yx kart'ofl'i zgn'ityx | p'otym m'y m'yl'i
 suš'yl'i_my | na z'arnax m'y ml'ywy dop''iro m'amy gotuv'awy k'aš'y
 na j'ak'e kl'usk'i 'il'i tam c'ó to | tr'udno_n'm b'ywo f te ve v'oj'en:é
 vr''em'è | m'y ježž'il'i na_p's'ax p'ó žž'ev'ó | zapšung'al'i_my se f s'ank'i
 i ježž'il'i_my b'ó | n'e_bywo na c'ym | k'u'ne p'ozdyx'awy f k'owx'ože
 k'orm'iz n'e_bywo c'ym | to p'ó p'ó l'užay rozdav'al'i k'u'ne p'ó jednym
 k'u'nu ž'eby | no pšek'orm'íc to x'ož'il'i ž'e k'ole kš'okuf t'ak'i p'yž b'yl
 tr'ova s'uxo tam m'y žn'el'i i no na pl'ecay my pšynoš'il'i k'orm'il'i t'e |
 t'e k'u'ne | xt'ó vyk'orm'iw a xt'ó | u k'ogo zd'ex t'yj k'u'ún | nu t'ag m'y |
 tak m'y b'ide m'y kfaš'il'i tyš

Życie i praca podczas wojny

K, Pokolenie I

Transkrypcja: Dominika Wysoczyńska

ž'atka vz'en'i f čšyž'estym š'udmym r'oku tyš [...] zabr'al'i a z'a_c'ó
 nie v'ad'umo b'apka še š'am'i ost'al'i no tyš s p'olsk'i pšyjex'al'i | 'ile
 my še pyt'al'i b'ó j'ó 'u_n'ix ž'ywa d'ó sam'ego i b'apke p'oxov'awam

jo s xw'opem poxov'al'i m'y tu 'u_nos na cmynt'ožu | i 'uńi nie v'ezum
 'ojca sfoj'ego | 'ino v'im že ta kal'eta kat'er''ina jakub'ovna | no ot t'yle
 'ino | t'ego to my juš zap'is'al'i t'utej | a na tym na smynt'ožu
 na p'am'atn'iku to my im post'av'il'i | tag' i žyl'i my | na... dž'eva
 nie b'ywo w'ojcuf pozab'ir'al'i zaš v 'arm'ije | a my na psax psy
 s'ank'i jež: ni ma co | kaj tam tr'oxe xto zob'ocyw kart'ofla 'abo c'o
 to zaš suš'yl'i t'ego skrab''iny na z'arnax ml'yl'i no my to nie j'edl'i b
 o to b'arzo š:yp'unce ned'obre | nie to m'y na z'arnax ml'el'i | m'aku
 xc'om m'aswo b''ijum w'olej vy t'ego nie v''ice [...] spot t'ego wol'ēja
 t'ak'i jak s'ito vys'ok'i | no co zasypuj'imy tr'oške kart'off'i | vr'ože jak
 to k'aša i t'ak'e my j'edl'i po čer'ymše my xož'il'i z m'amum m'ama
 n'aša tyš i jo u b'apk'i ž'ywom a m'ama tu žyl'i f tym f tym d'umu |
 no 'uńi tyš p'ínć'oro ž'eći j'ez' n'i_ma co v'orek na pl'ecy i na čer'ymše |
 p'ošl'i na nazb'ir'umy i j'imy t'o to vot i tym m'y še tak p'it'al'i i t'ata
 š'ež l'od b'yw v 'arm'i: swuž'yw na kavk'až'e | no a b'apka juš tak
 s'am'i zy mn'co juž m'y žyl'i i p'otém i m'y žyl'i tam jak k'un:y dv'ur
 tam m'y m'el'i d'um star'in:y co ž'adeg j'eš'e str'oiw jak co t'utěj
 ix pšekačov'al'i t'utej s p'olsk'i no i tam m'y žyl'i to juš z b'apkum
 i tak st'amtun nas vygn'al'i bo f'erme post'av'il'i zaš m'y pš'ysl'i |
 tu n'am t'ata s xl'iva post'av'iw t'akum izb'uške i tu my žyl'i a t'eroz jag
 my še wožeń'il'i ze st'arym no to juž m'el'i b'apke tyž ze s'obum fs'ysko
 m'y vž'ińi i tag muš'el'i [...] tyž jež nie b'ywo co sń'iga v'elko jag sń'ik
 st'ajow to m'y p'ošwy vž'ińi m'y kop'ack'i po tym bw'oće kop'al'i_my kaj
 še pop'adnie kart'ofel tag iž'eće po téj žund'eće no | ukop'eće tam 'uže
 v'adro dva na pl'ecy i nieš'eće [...] no zgn''ite t'ak'e m'y t'oto vym'yl'i i
 woškuruv'al'i te šk'urke vysuš'yl'i my i mw'otk'em tw'ukl'i i na z'arnax
 zaš my ml'yl'i to juš te kl'usk'i som ugotov'ane no to d'obre juž b'ywy |
 a jag juš t'ata z 'arm'i: pš'yšet to z'acun r'ob'ice te b'eck'i tam na xlyp kaj
 u k'ogo u bur'atuf 'il'i co no to juš tros'ecke lž'y b'ywo tak m'y b''ide
 px'al'i | a p'otém m'y še ož'eń'il'i to juš t'ata zaš n'aš j'akoš 'ile sto juš
 m'am'e juš b'yže zapomn'awam se 'ile l'ot jag m'y poxov'al'i to 'ońi
 m'el'i žev'inž'ešunt čš'y l'ata m'ama

Czasy wojenne i praca

K, Pokolenie I

Transkrypcja: Michał Głuszkowski

– *Wojnę pani pamięta dobrze?*

'u: | m'i še ta v'ojna to i dost'owa | v'ot zebra'al'i fs'ystk'ix mywšć'yznuf
 | zebra'al'i xwop'okuf | a fs'yšk'e te rob'oty č'ėńšk'e n'a_nos | na k'ob'et |

b'ɔ še ɔst'ɔwy t'am_ɔs tš'y inval''ida s xw'ɔpuf | i jinval''idy
 dr'ug'ej gr'upy | 'ɔt | 'ɔt | ji kob''ity še ɔst'awy i m'y mawol'etk'i | v'ojna
 še zač'yna | mń'è j'ešče šesn'astu n'è b'ywɔ | v'ojna še zač'yna d'vuzjést'jgo
 drug''igo c'yrfca a mń'è f s'irpńu dop''iro b'ywɔ šesn'aščé | tɔ dost'ɔwo
 m''i še t'ak | fšysk''égo | i gw'ɔdu i ć'iřšk'ix r'ɔbut | fš'ysko | pam''entom
 d'opše

O wojnie

K, Pokolenie I, Pokolenie II

Transkrypcja: Dominika Wysoczyńska

– *To wojnę pani pamięta?*

K1: no pam''entom | ve v'ojne d'awo še d'awo | p'aswam ćel'ynta
 čšev''ik'i m'i še potarg'awy pɔd... z v'irx'u v r'ože s'uxo a tam v'oda |
 l'eye še do tyx b'utuf ćel'e ć'ele še j'edno 'unu utop''iwo k'aši vyv'arwy
 še ze s tej z n'ocy my šuk'umy ž'imno b'ɔsɔ čša b'ywɔ zn'aljz:
 bo vw'ozum na [...] | p'aśl'i i co co koz'al'i to my rob''il'i n'ɔ 'ale d'užo
 naz b'ywɔ

K2: z jedyń'astu l'ot p'ośl'i dɔ rob'oty bɔ pa... te ćel'ěwta p'aśl'i v''ičić
 še n'è b'ywɔ c'ego r'ob'ić čša b'ywɔ r'ańše rob''iwy na trudodń'e c'ɔ
 tam j'ak'eš kop'ij'eck'i im zapwać'il'i ale juš csy xl'eba m'ɔže tam
 v'ad'erko jaš'en'um cy tam c'egoš d'al'i no juš tr'oške b'ywɔ b'ɔ
 tɔ dop''iro še obrazuv'awy te kowx'ozy žyž n'è b'ywɔ tak čym ka fš'ysko
 do kowx'ozu dɔ kowx'ozu bo jak s kowx'ozu co d'al'i tɔ i | a v d'umu
 tšym'al'i kr'ove m'aswo čša b'ywɔ zdać bo na front čša tam ot t'yle
 ći powoż'eno zdać m'ušiz' zdać m''insa zdać j'ɔ jeg zdać bɔ na front čša
 a juš ɔs še ost'awo vɔt t'ɔ tɔ t'f'oje

K1: a cy t'amte frontov''ik''i dost'awy cy n'è to v''adomo kart'ofle my tyš
 suš'yl'i t'ak'e jag mak'arun na brytf'ankax t'ak'e porob''il'i džev''ane
 no fr'ont obor'ony na v'ojne na v'ojne

Wojna i represje

K, Pokolenie II

Transkrypcja: Emilia Ślesicka

'alè jak ros my ž'yl'i f tym m''ejscu j'akoš šwam do pr'acy
 do s'eb'è i i'izè b'apća | a t'ako rozm'ovno | a tš'eba b'y'wo tam
 tr'oškè pšejš'ć l'ask'em i dop''ero s'ama v''oska | i 'una m'uv'i |
 pšyjex'a'am zaš bo b'y'am tutəj j'eš'è mw'odom ž'o''uškam

i zaxć'a^wo m'i sê j'ěšč'ě pšyj'exac' ros na to m''ejscě kaj my ž'yl'i |
 i opov''ado no to j'ako g'ura j'akoš tam 'il'i d'ovnə j'ak'ěs m'ožě
 b'ywo bo g'ury b'ywy ruvń'utk'e jak b'ut:ɔ scēs'ane | i dop''ero kaj
 tam kr'ěnty bž'ek fš'enžě a tam v''idać b'y^wa v'oda | no pəž'awuj
 tak | i 'una m'uv'i vot pot tym kr'ěntəm g'orum p''osk'i | tam b'ywy
 zəkl'uc'on:ě te l'užě i v''incěj pol'ic''i'ćesk'ijě nē ugəł'ovn'ik'i a za pəł'
 ic'ike xt'urē sēž'awy | i m'uv'i tam c'ensto rostšeluv'al'i to m'uv'i | tam
 ot v''osk'i swyš'el'i d'ažě v'ž'el'i | pr'osto v'p'rovaz'al'i bo t'ako kr'ento
 g'urə s p''osku tam nē uc'ekněš níkaj | i dr'oguf nēj'ak'ix ní ma tam níc
 ní ma i pr'osto nē uc'ekněš | vyvoz'il'i f't'ak'e m''ejscə | f't'ak'im m''ejscu
 my ž'yl'i | a to b'apća muv''il'i | f's'o im otpov'ad'al'i jak ž'atka
 zabr'al'i žě f't'amtum str'unē na s'ev'er ix kaš tud'a ugn'al'i | žě m'ožě
 t'amuj 'ostow sē [Imię] | a okaz'uje sē nédal'eko ix v'v''ežl'i t'utěj
 do irk'učka i tu žě ros:tš'el'ul'i a d'užo l'užəm d^wugo d^wugo j'ěšč'ě
 lot sk'ask'i opov'ad'al'i žě 'uny kaš tam kaš tam | ot xor'oby 'umər |
 no vot t'ak'e b'ywy str'ašne | str'ašne b'ywo | 'alē t'ɔtɔ po c'a'ej ros':iji
 pš'ěcēs b'y^wo | nē t'ylo u nos | i xoć st'al'in byw sum kəfk'azēc | 'alē
 s kəfk'azu tys 'ile l'uži uničtož'yl'i tam i j'ego nē p'ojm'ěš bo s c'ego
 jak po jak''emu | t'ɔtɔ b'y^wo j'ěšč'ě pšet v'ojnum | t'ɔtɔ m'ožě v'ojna
 by sē nē tak c'ěnskə d'a^wa | nē t'yle lot | pšet v'ojnum k'aždy tš'eci
 vəjənac'al'nik v'yš:e g'eńer'awy pəlkəvń'ik'i k'aždy tš'eci byw j'ěšč'ě
 pšet v'ojnum roš:tš'el'any | f'tyn cos juš | jo m'uv'ě j'ěšč'ě jak tš'^{eb}a b'y^wo
 l'uži nəstr'oic da | žě | pov''ež'ěć | gow'ym'i rěnk'am'i v'ojnē v'yg'rac |
 v''encěj entuz''azm'ě žě za r'oz'inu | tak ksyc'el'i za st'al'ina | vot
 no nē p'uš'ic' n'ēma d'alěj | néd'obžě 'ino žě d'užo zapom'in'ajum
 te c'asy jak b'ywo vygr'anē t'ɔtɔ fš'ystkə | žě d'awo sē | bo tak
 to b'y^wo v pw'anax u g'itl'ērə tam d'užo d'užo gər'aduf v'opšē
 nē zost'av'ic ní jedn'ego cwov'eka | tyn žě l'ěningr'at b'ywo ž'eby
 vəlgəgr'at l'ěningr'at i tš'eci j'ak'i ž'eby ix ze fš'ystk'm nē ost'av'ic níc |
 d'ažě f pl'ěn nē brać st'amtunt l'uži | fš'ystkə pr'osto jak b'ydwo
 ost'av'ic sf'ojěj rob'ocē i f's'o | to b'ywəby str'ašne 'alē nē zost'awo
 sē | d'obžě | xoć nēx xt'uro sw'yšyš to tam to tam j'ěšč'ě fšpom'in'ajum
 g'itl'ērə | ətm'ēc'ajəm ž'eń razž'ěnijə mu | po co na co | nəjv''incěj
 mw'ož'ěš | l'užě co pšez'ywy te c'asy | j'ako b'y^wa b'ida jak b'y^wo | 'uny
 kəń'ěšnə n'igdy t'ego nē z'axcum ž'eby sē poftuž'y^wo a mw'ož'ěš j'ěšč'ě
 tak im v gw'ovē v''idać vm'ěns'ujəm sē i tak | i j'ěšč'ě m'uv'ě | b'ywo
 t'ak'e c'asy bo xtoš to tam vəju'vəw na v'ojnē a te sē co 'ost'a^wy t'utěj
 to tyž b'arzo c'insko žě m'a^wy | b'arzo c'insko | fš'ystkə tš'^{eb}a b'y^wo
 'od:əć na fr'ontu da | 'od:əć | fš'ystkə sē od:əv'awo | bo sē 'ost'a^wy
 v''incěj ž'eci i j'ak'e t'ak'e x^wopy b'y^wy | p'orē x^wopuf kaj | kaj m'ožě
 kul'av'y kaj j'ak'i 'ino to t'ak'ix j'ěšč'ě tr'oxē əstəv''al'i | 'u_nos t'acē

šéděmn'osćé l'ot to 'ix zabr'al'i 'alé p'uzńěj vruč'il'i bo ze fš'ystk'ix
 xap'okuf ní b'ywo | 'uńi šé zəinkuv'al'i | b'arzo ot t'ego l'asu | a p'uzńěj
 po v'ojńé pojex'al'i to uswys'el'i žé ve l'v'ov'ě jest naxj'epšo lék'arná |
 žé tam m'ožnə vyl'ecyc' | pojex'al'i d'užo l'ep'ěj šé im zrob''iwo no 'alé
 tak šé ost'awo p'uzńěj | tam ž'eby j'akəs s'eb'ě pš'ěžyc' | j'akoš na dr'ogé
 pác'ung'ēm dojex'al'i a tam p'ošl'i š'axtə r'ob'iz ž'eby j'akož ž'yž
 žé tš'eba | 'xto 'ix b'enžé utšym'yvaw

Czasy wojenne i pamięć o represjonowanych

K, Pokolenie II

Transkrypcja: Emilia Ślesicka

no t'otə b'ywo ve v'ojně juš | xw'opuf v'elg'ix pəzəb'er'al'i | 'il'i pšed
 v'ojnum | a ž'ėci o t'ak'ix zb'er'al'i kaš šíc kaš k'uné pašć po n'ocəx
 i tam v l'ešé uné kaš na p'olu ž'eby dal'ekə ní byc' i tam stružov'al'i tam
 šé əstəv'al'i t'ak'ě x'ybə m'ožé j'akum s tyx gaw'e'zi m'ožé j'akum tam
 tr'ošké zrob''iwy ž'eby pšenuc'ovəc' 'il'i tak k'olé w'ognə pr'ostə šéž'a'wy |
 no i pəjex'a'wy | st'aršy j'eděn j'ak'is u níx tam x'wop byw ž'eby išć m'ožé
 jak''egə zv''izə tam d'obyc' m'ožé jak''egə k'ozé pš'yńěšć no ješć šé xć'a'wə
 m''insə tšə b'ywo | ní b'ywo t'egə | no i tyx xap'okuf v'z'ini rəstəv'il'i tam
 j'ak ix | šé tam zag'onny nazyv'ajəm | a pšé t'atə zapomn'el'i | 'alé
 m'uv'um ní bow šé žé | 'alé žem šet šet šet no jak t'erəs t'otə juš p'uzńěj
 v''ecur to juš ć'imnə | jak p'uzńěj 'ońi pš'yšl'i i šé pyt'al'i | kaš ty byw |
 'ońi m'uv'i ní zl'onk'w žem šé a rəzm'ov'ac' 'ańi sw'ovə žem ní muk |
 no p'uzńěj jak pəšcyt'al'i | no p'uzńěj juš tr'oxé šé nac'ynə coš pəw'ucəc'
 to k'ilam'etruf tšyž'ėšći po l'ešé 'ońi pš'ėsl'i | 'alé 'ušl'i v dr'ugəm str'oné
 i no tak i w'ast'awə šé žé

– A ile miał wtedy lat?

néd'užə b'ywo l'at | l'ot tšyn'ašćé ć'ern'ašćé x'ybə tak b'yl'i | no vr'ožé
 v l'ešé byv'al'i i m'uv'iw juž žēm šé ze fš'ystk'im ní zl'onk'w | pr'ostə
 žēm xć'ow vyjšć vyjšć vyjšć | no vot i p'uzńěj jak ž'atkə zabr'al'i | tša
 kart'ofl'i m'uv'um a 'ic:é do [Nazwisko] | tša ní v'im co s ogr'utka v'z'unšć
 'ic:é do [Nazwisko] b'er' | i ní do [Nazwisko] do fš'ystk'ix o tak | xto
 u k'ogo 'ojcə zabr'ané b'y'wy tak rostšəl'ané 'alé dw'ugə dw'ugə c'asy j'ešćé
 wətpəv'ad'al'i | b'əpkə zəpr'osy rob''il'i žé ugn'ané kaš b'ywo dal'ekə
 na s''ev'ər | tam jək'uck tak i jes' bo my tam ž'yl'i | wot jək'uckə dv'e
 gož'iny l'otu i b'yžé jək'uck tam my ž'yl'i | a to im ətpəv'ad'al'i žé tam
 kaš i tam 'umər | no p'uzńěj p'uzńěj juš jak ərx''ivy podn'ėsl'i juš
 otkr'yl'i juš v'idəc' ní m'ogl'i v''incėj zax'ovəc' vot te s'v''ež'ėńjə
 da i nar'ėšćé atkr'yl'i žé 'uné 'ino v'v'ež'oné t'utěj pr'entkə pr'entkə

rəstšəl'ané | i tak | a juš 'ilə lot na'azət b'ywo že post'av'um tam əb'əl'isk
post'av'um | t'ak'ə m'ejscə | 'alə do tyx pur tak fš'ystkə zarośn'entə níc
tam

– *Ale na posesji u księdza jest tablica upamiętniająca?*

n'o 'alə tak t'akə 'ino m'awa i zarośn'entə | no zjeż'zil'i tak | k'aś tam
ż'adek l'eży

LATA POWOJENNE

O dzieciństwie (wczesne lata powojenne)

M, Pokolenie II

Transkrypcja: Sylwia Detmer

b'ywo... | b'idnəv'atə my ž'yl'i | bə tə b'ywo rəž'ícele d'užo ž'eći b'ywo |
b'idnəv'atə ž'yl'i | ta v'es tyš t'akə l'ixəv'atə b'ywa | tə še dəp'irə fš'ysko
str'əwə | n'e pəv'em ž'eby d'əbže ž'yl'i | nə nix'tə s m'awyx n'e 'umar |
t'ylkə ət jag v'elg'e | fš'ysko vyrəś: 'il'i n'əs | m'y še uc'yl'i tu b'ywo 'əsem
kw'as:uf šk'əwə | k'əścuw ten st'əw | 'ino že g'ə t'e kənsəm'əlcə tə fš'j'ə
t'ətə rəzruš'al'i d'əv'nij jag b'yw səv'eck'i səj'uz | tə te kənsəm'əlcə
t'ətə fš'ysko kəmuń'isty tə že śm'el'i še že tə nad b'ug'əm | tag
že b'ywo tə t'erəs tak fš'ysko | a t'ətə že w'ə | nə t'erə vās:tənəv'il'i l'uže
tə x'əzum | nə m'y tə n'e xəž'ymy bə m'y n'e v'ež'yl'i bə fšk'əle n'as tak
uc'yl'i | t'ətə wət tak b'ywo | nə f'c'əs tə v'ež'ymy f'c'əs tə... | a c'əs tə... |
wət t'ak'ə ž'ewə

Przedszkole w latach powojennych

K, Pokolenie I

Transkrypcja: Sylwia Detmer

tu z'əstəw t'ən cə tə j'e t'eras k'əle kəś'əwə | t'ətə b'yw j'esce j'unyj
tən d'əm pət t'ən... | pət s'ad'ik j'akby d'ə ž'eći dla mal'utk'ix wət te... |
wət te pšətšk'əle | 'ale t'ətə byw'a | tə p'əs'l'... tə p'əs'l'e v'əjny byw'a
b'əda | nə 'uny z d'umu tə v'swy i v'ystro'il'i tən d'um | d'əm tə d'uży
jes v'ystro'j'uny pš'ećs t'ak'i

– *Tak, tak.*

n'ə | w'adny | w'adny jag 'iže na cm'əntəš t'era c'ə tə...

– *Tak, duży, duży jest dom rzeczywiście.*

nə 'ale p'użni nə t'yx [...] na rəb'əte tš'əba b'ywo 'iś | r'ano j'a
tyx d'əje ž'eći m'a:m | juš p'uśčaž b'ywo t'yx ž'eći na rəb'əte

gań'al'i tš'ëba b'ywɔ r'ano fst'ać | p''ëńć g'ɔʒin kr'ovy vyd'oić |
 pɔr'ob'ić | ź'ëci gź'ëś | dɔ m'amy n'eswam tyx ź'ëci | bëz ź'ëke bɔ t'u
 bɔ... | [...] | nɔ a p'uźńi jak ten d'om v'ystro'il'i ji pɔv'ëʒ'el'i že kt'ɔ
 xc'e ź'ëci ź'ëby b'ywɔ pšëťšk'ole | ź'ëby t'ën... na t'ën s'aʒik k'upće
 se wuʒ'ëckɔ | k'upće se te pɔduš'ecke fš'y'skɔ | a za cɔ t'ɔtɔ k'up'ić |
 b''ida b'ywa | ñe b'ywɔ z'a_cɔ f t'ym | ñe b'ywɔ f c'ym x'ɔʒić | j'ešće
 t'ɔtɔ p'ëńʒes'unt'y šesć'z'ëšont l'at a pš'ëcëš ñ'e_bywɔ bɔ t'ako b''ida
 b'ywa c'ɔś | n'ɔ | k'ajś juš jak w'atke znal'azwam tɔ tym ź'ëcom c'ɔś
 zeš'ywam | w'ɔt | nɔ i t'ag že zaźuc'il'i i ñe st'al'i p'uźni ñe st'al'i tyg
 ź'ëci ñixt'ɔ [...] tam ź'ëby pɔv'ɔʒac | j'agby b'ywɔ fš'y'skɔ pas'ove
 kup''il'iby tɔ got'ove tɔ c'ɔ by ñe p'ɔńeś | a tɔ tš'ëba k'up se | z'ańiś |
 a z'a_cɔ j'ɔ k'up'e | nɔ i t'ag že p'uźńi t'ën d'om st'ow st'ow st'ow |
 p'uźńi v'yrɔšy'al'i tam m'awe kɔć'ënta f tym d'omu

Koľchozy

K, Pokolenie I

Transkrypcja: Sylwia Detmer

'ale tɔ p'uźńij a b'yw p'rëdsed'at'el 'u_nas p'ɔlak | a p'uźńij juž jak
 še p'ɔ tɔ dɔ v'ɔjny | tɔ 'u_nas v''oska b'ywa j'edyn k'ɔwxɔz | x'ɔnzuj |
 d'ɔndaj ten bur''ack'i | p'uźńij tam j'ešće pšed nɔ s t'y str'uk'i jak
 t''ixanɔfk'i cɔ skrenc'ɔće jak t'ën sklep | t'ak'i cɔ jeʒ'eće ta k'aj ta pal''iwo
 tam j'ešće za ź'ëkom tam byw k'ɔwxɔz | xar'agun še naz'yvɔw |
 bur''aty [...] xar'agun | tɔ b'yw bur''ack'i k'ɔwxɔz | d'undaj b'yw
 bur''ack'i k'ɔwxɔz | i x'ɔnzuj b'yw bur''ack'i k'ɔwxɔz | a t'u tɔ b'ywa
 n'aša v'ërš'yna tu gź'e b'ywa ñe rɔsj'an

– *A to „Czerwony Sztandar” był, prawda?*

tɔ b'yw... | tɔ b'yw v''eš nɔ št'andar b'yw... | dɔ tšyʒ'estyx l'at byw
 št'andar | t'ak tɔ b'yw št'andar dɔ tšyʒ'estyx | a j'uš p'uźńij p'uźńij
 tɔ b'ywa červ'ona v'ërš'yna | j'a še rɔʒ'iwam | 'u_mńe p'ašpɔrt |
 nɔ mentryka 'u_mńe jest t'ën d'ɔvud i p'ašpɔrt tɔ j'a še rɔʒ'iwam
 f cerv'onej v'ërš'yńe | 'u_mńe jes | n'ɔ bɔ juš t'era u m'ɔjix ź'ëci
 n'i_ma | a 'u_mńe j'ez že j'a še rɔʒ'iwam f červ'onej v'ërš'yńe | n'ɔ |
 nɔ w'ɔt i p'uźńij uńi tɔ dɔ v'ɔjny b'ywɔ | a pɔ v'ɔjńe j'ag juž v'ɔjna
 še skɔńč'ya tɔ pɔ v'ɔjńe p'aństfɔ kɔz'ao ź'ëby zr'ob'ić s tyx tš'ex
 kɔwx'ɔzuf j'edyn k'ɔwxɔz | i wɔt zrɔb''il'i tɔ tɔ p'uźńij pɔ v'ɔjńe | juž
 zrɔb''il'i j'edyn k'ɔwxɔz | t'ën xar'agun d'undaj v'ërš'yne byw j'edyn
 k'ɔwxɔz | kɔwx'ɔz andr''ejevɔ še naz'yvɔw | k'ɔwxɔz andr''ejeva | w'ɔt |
 nɔ ji p'uźńij juš ten n'aš pɔ ty v'ɔjńe un tr'ɔxe tam pɔr'ob'iw | juš p'uźńi
 n'e_stɔw i v'z... | juš jag bur''aty b'ywy juš sojeʒiń'üne k''edy byw

j'edyn k'owxos p'olsk'i to byw pr'eds'aćel k'owxoz...a ž'unžuw p'olak | a jag juš soježiń'il'i p'uźńi juš vybr'al'i bur'ata | a jag vybr'al'i bur'ata ft'edy no w'ot y ten b'urat co juš jag ž'onžiw no to kań'ešno ft'edy te bur'aty jak s'ob'e byw pšy'jexow byw pr'ezy... nie naš byw a byw skunś pr'isw'any | no z rōž'inom ze fš'yšk'im | i t'én d'om ten k'olo co st'oji wot ten t'eras k'ole kōść'owu | un tu [...] zr'ob'iw p'uźńi tam b'ańe pōstav'il'i no k'owxoz pōst'av'iw | l'uže b'ańe t'akom ž'eml'anke tyž l'etńum zrob'il'i

Rosyjska i radziecka historia

M, Pokolenie II

Transkrypcja: Sylwia Detmer

n'c | no v'ot t'ak'e ž'yće 'u_nos | no nie pō'ežow že b'arzo k'epsko no 'ale by še xć'awo ž'eby t'oto l'ep'ij j'akōś to b'ywo 'u_nos | d'obže že x'óc n'ima t'yx v'ojnuf | to d'obže a t'c že pš'ećiš v rōs'iji | v sov'eck'im soj'uže j'ednym ć'injk'im vōjuv'al'i napōdōv'al'i | j'ednym ć'injk'im j'esl'i v'ice rōs'ijskum ist'or'ie | nie v'ice x'yba | to j'ednym ć'injk'im napadōv'awo na rōs'ije | j'ednym ć'injk'im | 'od g'itl'er to tyž že n'apōt na sov'eck'i soj'uz | no i c'c s xōb'otā vygn'al'i g'c ji f's'j'c t'yle | no m'uv'um že na p'olske f'k'ejs to r'ōs'ja | jo n'e_v'im t'ego | j'c n'e_v'im | ni pam'entum ž'eby rōsj'an sov'eck'i soj'uz napad'uvōw | c'cōs m'uv'om niektuży ot pšyjižž'ajum m'i m'uv'om 'c tym | j'c n'e_v'im t'ego bo tej ist'or'i n'e_v'im

– 17 września 1939 roku.

no c'cōs tak pōmuv'ajum | no w'ot t'oto j'c n'e_v'im | bo ft'edy j'eše i gž'e_c to f p'ínćž'ešunt [...] r'oku to j'c f'k'ej x'ōpōk b'yw m'awy | a ist'or'e m'y izuc'al'i n'ašum w'ot t'yx... | pš'ećeš jip'ōna napaduv'awa w'oj b'arzo d'užo napaduv'awo | pš'ećeš t'oto v j'ak'im r'oku franc'uzy spōl'iw y fš'yško | m'oskve f's'j'c | no 'ale nie d'al'i še | j'ednym ć'injg'im | j'ednym ć'injg'im | a w'ot v am'er'ice to n'ima t'ego ž'eby tam n'a_nix xt'c n'apōt | 'ino 'uny b'ōmb'jum fš'yšk'e str'any | v'y swyš'yće j'ak | fš'yńže | w'ot | n'aše to še odb'ij'ajom 'ale b'arzo s'ilny jes n'arut r'usk'i | b'arzo s'ilny | j'emu... | ma m'uv'om j'aja pō kol'anō | j'ego b'ijum a on 'iže | wot t'ak'e b'arzo b'arzo s'om l'uže 'u_nos t'ak'e | j'es'l'i nap'adnom t'c juš sf'ojum stran'e nie opušč'ajum | jez^d d'užo jes d'užo kt'ure m'ōgum na kol'anax tyš | n'c bo v'inkšō pōw'ōva to v'inkšō | c'yn's to b'arzo še sraž'ajum za sf'oje | um'iro no | n'c tak 'u_nos | 'ale juš pšyruć'el'i jak pōl'acy tak s'amō i t'ak'i 'j'oj stow rōs'j'ańin t'ak'i sum | tu c'owk'e c'asy tu ž'yje

Kołchoz i jego likwidacja

M, Pokolenie I

Transkrypcja: Sylwia Detmer

j'ɔ s'ěść l'ot pšěr'ɔb'iw f kɔwx'ɔže dr'užba | ćet'yr'e bryg'ada b'ywa
do sam'ygo [...]

– *Ale to gdzie był ten kołchoz?*

cětr'alna us'ažba b'ywa v dund'aju | ax'a | b'ywo in'acěj fš'ysko | 'u_mńe
m'ɔže b'yć i s t'y m ɔtnaš'ěnja j'ak'ěś | nėsɔfpaž'ěnje ps'ixɔlog'ic'esk'i j'ɔ |
jo ižɛɔwɔg'ic'ěsk'i po drug'imu še vɔsp'ityvɔw | 'u_mńe to f krf'i j'es
po drug'imu | j'ɔ rət'uje nē za kap'ital'izm | jo rət'uje za sɔcj'al'izm |
bo v'em že...

– *Lepiej było?*

n'ex b'yže x'ɔž g'ɔžyj | a fsj'ɔ ravn'ɔ j'ɔ v'em že k'ažda s'ist'ema
m'ɔ sf'ɔjum ep'ɔxe ji f k'aždɔj s'ist'em'e | jak to m'uv'owc |
n'i_mɔ sprav'edl'iv'ɔści | i nē b'ywo i nē b'ěže | fsj'ɔ ravn'ɔ b'yže... j'ɔ
v'om dol'ěje gɔrunc'ygo

– *Za chwilę.*

no t'eros juž ž'ěśinć l'ot rɔzum'al'i t'utěj | dr'ug'e postr'ɔjěl'i | i t'ɔto nar'ěśće
rɔzval'il'i | p'ɔśl'i na ć'asnɔm ax'a | k'aždy s'ɔb'e ž'epke sk'rɔb'e | ax'a |
fpš'ěži b'ywo 'ɔpše | pw'an gɔsud'arstf'en:yx [...] | x'uže l'i b'ywo no l'uže
ž'yl'i dr'užnij | t'ero zamkn'ěwte i t'ero yxm'y | ji p'ɔv'em v'om śm'awɔ
že t'yn co je bɔg'aťsy ax'a t'y m'a v'ěkšy do s'ěb'e mn'ěna i vɔg'ule |
j'esl'i bɔg'actfo še nax'ɔži v'j'ednyx r'əw'kax | to j'es nē bɔg'actfo | bɔg'actfo
pɔv'in:ɔ b'yć | no z'a to d'užo se wb'y pɔwum'al'i i fš'ysk'e ep'ɔxy
ji ɔt m'arksa ji do l'ėnina ji do st'al'ina j'i fš'ysk'e d'ɔbre b'ywy ax'a |
jak sp'awy ax'a | j'ɔ c'ytum te ist'ɔr'e tak nax'ɔžiš t'ak'e interesne v'ot |
fš'ysko d'ɔpše ji t'ero j'es d'ɔbže ax'a b'ězrɔb'ɔtnica že t'ero fš'ėnže |
no j'ak'i pɔv'imė dr'uk ni s t'ego ni z ov'ego ɔn še r'ɔb'i | pɔv'emė ć'asnym
s'ɔpstf'ėn: ik'em d'a | ax'a | na t'ɔto co m'y n'ašė ɔ'ɔjcy že tyn k'ɔwxɔs
tyš n'ex'ywtńe še zezd'avɔw f tšyž'ěstyγ dr'ug'ix l'atax | ale b'ywa | jak
to m'uv'owc | s'ist'ema | da r'ěž'ym | ax'a

Represje stalinowskie i czasy komunistyczne

M, Pokolenie I

Transkrypcja: Angelika Pawlaczyk

zapam'intyvać | t'ɔto d'ɔbro št'uka | a v'ot | do t'ego sav'eck'ij saj'uz
b'yw | pam'int'ɔće že b'yw | n'om še t'utej d'ɔbže ž'ywo | bɔ m'y

pšyv'ykl'i | sov'eck'ij saj'us tr'oške by l'uži čš'ymow t'ak potkrync'une
na g'ajce | na śr'upce | né rozl'ečiš še b'aržo | f kowx'ozay dav'al'i |
n'u jak | zarpw'ate | za xl'yp | za trudož'ín dav'al'i xl'yp | v''ele tr'uda
trud,až'ín to | j'edyn ž'ín za za ž'ín jedyn | t'ak še l'ic'ywo | a p'otym
pwač'il'i j'uš | dv'a trudadn'a | čš'y trudadn'a | a xl'yp alb'oc st'oc | v''incy
v''incy p'otym j'už d'ošwo t'ak že | xl'yp u noz b'yw j'uš | śf'i'ine | k'orw...
kr'ovy | fs'akom ž'yvnoś korm''il'i do | t'yle t'yle še zn'eše | t'akom
l'ig'ote zroč'il'i | po t'ak'imu že do t'ego b'ywo jag r'os śf'i'ini | b'ydwa
t'ego n'e bywo | u kaž'd'ego d'ožna b'yc j'edna gw'ova | kr'ova | j'edna
gw'ova śf'i'ina | né śf'i'ine dv'e | p'otym k'ury t'yž v''ele še [...] | a t'am
k'ozy t'e t'ak'e fs'ak'e te t'ak'e dr'ug'e | t'yž b'ywy ograń'ičene | 'ale t'am
m'awo | jak st'al'in ž'yw | to jak z'ezdaw d'užo d'užo l'ot pok'a ž'yw n'ic
še né m'eń'awo | t'yle st'ow xl'yp | t'yle dav'al'i kowx'oznikof | b'ywa
t'ako | šabl'on | šabl'on to t'a m'arka co m'ežom | šabl'on | i wot
t'ego níkud'a níxt'oc | j'eśl'i n'e xceš suž'il'i | n'e xceš r'ob'ic | sunž'il'i |
[...] cw'ov'ek n'e v'inov'aty ni n'ic | r'ob'iw f kowx'oze | né vyp'ewniw |
t'utaj zak'azyval'i t'ak | v'ot t'yle dn'i na r'ok d'ožen cw'ov'ek vyr'ob'ic |
j'eśl'i 'un né vyr'ob'iw | znač'yt | 'ile t'am né xvat'awo | prakt''ičesko
g'oc sunž'il'i | to j'uš né v'yžyval'i m'u níjak'ego ž'yca | zažyv'al'i pr'osto
v bukfalnym sm'ysl'e | a jak j'uš st'al'in 'umar | to t'ak'i b'yw | 'un zaž'yvow
že 'un gwav'a | fs'em rukov'oziw | i wovc'am'i | krov'am'i | kuń'am'i c'ym
'ino | b'ez j'ego | pašk'i | n'ic né reš'al'i | zb'er'awym t'am cyk'a f p'art'i |
cyntr'alny kom'itet t'am v m'osk'fe | uś'adw za st'ow | st'ont a tam
fš'ystk'e te č'leny t'am | a 'uny co | co 'un p'ov'i to ji | bo še b'ol'i fš'yscy
j'ego | t'ego st'al'ina | jak 'on r'ešy | v'i kt'oc pr'ot'if | j'eśl'i t'am xt'oc što tam
né t'ak | t'ože [...] | oc t'ag b'ywo | i né b'ywo drug'igo ar'ešta | to v'ež'al'
i co r'ob'il'i s t'ym'i pšed n'im'i | to i v'ež'el'i fs'oc | a j'ak 'umarw j'uš
st'al'in | to j'už demakr'ac'ija p'ošwa | j'uš nar'ešce zdyxn'yl'i | t'om g'oryč
[...] | to | j'oc to m'yśle že | dr'ug'e str'any | po t'akimu že t'oto b'ywo
v drož'ajšim sekr'eće | tur'ist''ičesk'ix put'ofkuf n'e bywo | kt'oc kt'oc
za | k'aś to j'eže za grań'ice r'ob'ic i co | to 'un s p'irša | p'iše ob'aśn'eńe
i d'aje sw'owc že n'e p'odom [...] pol't''ičesk'e | vop'r'osy | to j'uš k'aždy
v''ežow | n'e x'cow za reš'otkoj 'iśc | maw'ci | r'up jak č'i k'ažom | oc | j'oc
t'oto pš'ežyw juš | fš'ytko za j'evoc | t'eraz dr'ug'i r'os | m'yśl pšyx'oz'i tu n'i
ma ník'ogoc v d'umu [...] | jag b'ywo r'ańše | pr'osto sam'emu še né v'ežy
t'eras | že t'ak m'ogli gn'ymb'ic | f čšyž'estym s'udnym r'oku | v'yśce
swyš'el'i t'en t'en r'ok | r'os to bukfalno pšyx'oz'il'i | zab'er'ajom
i pyt'ajom še kud'a | to v n'ocy | a j'eśl'i níxt'oc t'iš'yna | jak do nos
pšyx'oz'iw t'yn | pol'ic'ejsk'e fš'ystk'e po | j'edne b'ywy zgrup'irov'ane |
'uny jež'iw'y fš'yńže | jak to | načyn'al'i s kr'aja i d'oc k'uńca | t'am ap''ac
d'al'i | i [...] r'ob'om | vym'at'ajum fš'ystk'ix | v'y v'ice wo tym cy n'e |

že vo vr'em'a v'ojny | t'yle zg'in'ywo l'uži co repres''irovanyx | v'ele
to by l'už'e zr'ob'iwy | na m''ejscu | jak p'ožywy | rob''iwy xl'yp [...] |
pr'osto uñičtožyl'i l'uži | a v'yxoda nijak''ego n'ima | i nixt'ó ne d'avow
ob'ašn'eña | st'al'in p'ov''ežow t'ak t'ak d'owžno | v'ot jak p'otym jak
st'al'in 'umarw t'oto juš | dop''iro jak to šf'ižym v'ozduxem vzdyn'yl'i |
i t'era jak p'os'le t'ego st'al'ina | st'al'i | sajed'in'ac se t'am b'ewar'us'ija |
kazaxst'an | turg'ist'an | te fs'ystk'e | 'uny st'awy j'eden drug''ego s'unšad |
'ony st'awy j'eden u drug''ego targ'ovač | i jak to po sov''ecku d'owžno
b'yc | ž'eby ne b'ywo tak''ego v''incy i ne dop'uščač t'ego stal'in'izma |
a v'y jak ž'ešće mysl'el'i pšy st'al'ine | t'ak b'ywo cy n'e | v'ež'el''išce w'o
t'ym

– *No o represjach co nieco bylo wiadomo. O represjach, represjach.*

bo | bo i w'ojęc i dv'ux br'ači | kr'of s polak'om | t'ylko požyn'il'i še |
m'oja m'ama | stryj'inka m'oja | dr'ugo | to čš'ex br'ači b'ywo | [Imię] |
[Imię] | i [Imię] | [...] to n'i ma n'ik'ogo | [...] | pwak'al'i | lamentov'al'i |
a co w'o t'y zr'ob'iš co | n'ik'omu ne p'ov'iš n'ic | ugnat'al'i t'utej
š'eb'e te te te fs'om g'oryč wyk'al'i | i dav'al'i [...] | to p'otym juš |
f'čterž'estym r'oku | to juž zac'yl'i | rosp'uščač fs'ó | a f'p'enžeš'unte r'ok
t'oto juš fs'ó | [...] nixt'ó t'yx ost'atkuf ne ost'av'iw | f'p'enžeš'unte l'ata |
j'ó juš | j'ó f'p'enžeš'unte l'ata zac'onem r'ob'ic | to j'ó juš [...] | b'ywo
j'ešče nedost'atkuf | [...] | b'ywo | 'ale pšež'yl'i m'y | s k'aždym k'aždym
r'ok'em | l'uče l'uče | ne b'ywo t'ak že m'y sr'azu l'ikf'id''iroval'i te
posl'ectf'ija to še b'ol'i te rukovod''it'el'i | tyn [...] | b'yw p'osle t'ego |
b''er'a j'ešče k'ak | j'ó se juš pozapom''inow | 'ony še b'owy s p''irša | sr'azu
t'oto zač'erpnuč | a p'otym jak juš st'al'in 'umarw t'oto | i fs'ó p'ošwo |
d'emokr'ac'ija dr'ugo st'awa | a t'ak demokr'ac'ij'e b'ywo | f'kowx'oze |
f'proizv'octfax | na f'abr'ikax | rukovod''it'el'i b'yl'i | 'uny m''awy t''ekst |
t'yle p'ov'in':išće zar'ob'ac | t'ylešće d'owžni zapw'ac'ic l'užom | t'yle
d'owžno 'is gosud'arstfu | uk'azane | a t'eras nikt'ó n'ik'omu ne uk'azuje |
k'aždy targ'uje jak p'ošwa ta | sf'ob'odno t'org'ov'a | to | fs'ó pošw'ó
po in'akšymu | n'ó co zr'ob'iće | n'ó | nač'alstfo jest nač'alstfo | v'iži
na 'ocax že k''epsko r'ob'i | j'ego spr'ava [...] | i k''epsko | jesl'i s šer'egu
še od'ezv'eš | to ty juš vr'ag nar'oda | pšysf'ajval'i t'ak | [...]

– *A Pan ile miał lat jak tu były te represje?*

u m'ne b'ywo š'eš' l'at | to pam''intom | f'k''ej | juš t'ak'e samož'elne
w'uška b'ywy | čt'ery n'og'i i t'am [...] 'il'i t'am matr'as | m''intk'i i m'y
na t'ym sp'al'i | to j'ó žem jak še pševr'ucow | pačš'ewem cy to |
j'ak'eš xw'opy néznak'ome x'ozom | m'ne b'ywo š'eš' l'ot jak w'ojca
pš'yl'i zab''irač | i j'ó to ne v''ežow kud'a št'ó [...] | jag zabr'al'i i provaž'il'i |
p'otym še m'amy p'ytom | a xt'ó to b'yw | a po jak''imu | kud'a | k'aj

w'ócéc pò pòj'exow | to że c'owk'i c'asy | [...] ux'òżiw na rob'ote | a tu v n'ocy | m'atka pw'ace | ní m'òže sw'owa rospow' eżec | bò j'uś pòń'atno że | wozv'atu n'azot ní ma | cy to to j'est | na fs'u żyś | v'ot t'utej na n'a fs'i | ók'owo p'inż'eśunt k'ob'it še óst'awo vd'ovam'i | jak tu m'òžna t'ak | ž'eby t'yle l'uži vdofc'am'i óst'av'ic | vd'ò... vdov'am'i | [...] m'owy j'už ž'eci mal'utk'e fs'ò fs'ò [...] zabr'ali | a p'otem te m'awe xt'ure še óst'awy | to ž ž'ecmi | f'kowx'òže zac'yiny r'ob'ic | [...] zr'ob'ic | čš'a dò kowx'ozu | is r'ob'ic fs'ystkò cò | ot fsx'odu dò zax'odu | a né b'ywo [...] | r'ano sw'uńce fsx'òži | l'uže na rab'ote | br'igaž'iry fs'ò | zb'ir'ajom še | [...] r'ob'om to t'u to t'u | fs'ystk'ix rosp'r'ežel'ajom na rab'ote | t'y p'užeš na te rab'ote | t'y na te | t'y dò l'asu | t'y t'y b'yžeš p'ole s'ow | t'y b'yžeš to | t'am fs'yšk'im ukaz'ańe dav'al'i | a j'ò | j'ò b'yw pš'y tym | v'ež'owem že t'oto k'ep'sk'e j'est | to ník'umu né muv'iwem ní sw'ova ní p'uw sw'ova že | my k'ep'sko žy žyj'imy | t'am j'ak'eś dr'ug'e [...] cy cò | to k'aždy še b'ow | jak j'uś p'ošwo p'otym | tej tej j'uś fs'yško pozad'i | v m'osk'fe j'uś | zac'yl'i [...] te | te te te te stal'insk'e repr'esje | [...] t'ak'e u l'uži t'ak'e b'ywy | a gž'e v'yšce b'yl'i c'ošće d'opuś'it'i | ańi sw'ova né d'al'i p'ov' ežec | j'esl'i by p'ov'ež'awy to i j'ix zabr'awy sr'azu | pšy st'al'ine | p'otym jak st'al'in 'umar to j'uś | t'am j'uś p'ošwa dr'ugo ž ys' | f'p'olsce | v'yšce o ros'iji m'awo x'eba v'ež'el'i | v'ocín m'awo | pò tak'imu že 'uny | l'užum | j'ò jak j'exow dò p'olsk'i | [...] to j'uś f... k'ej to b'ywo | i to rosp'iske nap'isow že p'ol'it'ic'esk'im'i d'ew'am'i [...] | j'esl'i b'yže | naruš'une t'oto | p'užeš v dr'ugom str'une | r'osp'iš še | rosp'is'cem še to j'ò v'ežow že | d'al'i sf'ovej rob'oty j'ò né d'owžen ní c' r'ob'ic | ní c' | d'obže r'ob'e k'ep'sko r'ob'e | m'òže na vr'ot r'ob'e | 'ale cò m'i k'òžom to r'ob'e | o t'ak | t'oto b'ywa t'ako p'ol'it'ika že | no j'ò ní e'v'im | a t'oto pr'osto né p'ol'it'ika a to pr'osto pr'osto | r'ada nač'alna p'art'ia šw'a pò ukaz'ańe | cò ji k'òžom zr'ob'ic | k'omuń'isty | bespart'ijne | fs'ystk'e | 'une še p'otym s'ov'erš'awy | na j'ednyx prav'ax b'ywo fs'ò | né b'ywo t'ak tyn k'omuń'ist b'yže d'užo r'ob'iw | ty né k'omuń'ist b'yžeš s'ežow 'ili t'am cò | j'uś p'otym né b'ywo | a s p'irše | p'iršy ož: aw k'omuń'istuf | [...] fst'omp'ic f'part'e | to čí d'op'ero d'azom prav'a jak to m'uv'om | na fs'e 'opšče žyt'e | xt'ò še né s'ogw'ošow | to j'ix t'oto pšežyval'i | pok'a né fst'omp'om f'part'i: | j'ò t'yž b'yw part'ijny | pok'a né vst'omp'iw | [...] né m'og'l'i za cò | b'ywo d'užo k'omuń'istuf jak | fs'ako t'am xož'il'i dò tyx k'omuń'istuf | b'yl'i k'omuń'ista a l'eńe | t'ag muv'il'i | a 'uny i byv'awy t'ak | cò pr'ovde to i pr'ovde | ník'omu né o'x'ota b'ywo d'arem r'ob'ic | a w'uny st'afke rob'il'i t'akom | ž'eby r'ob'iw a d'ostow t'ak'i kav'cek | ž'eby g'ò d'ostow i wogl'undow | cy m'òž ž'išej zj'eś cy j'utro | jak še t'eras fspom'inc n'ò | pr'osto || j'est [...] | s'amyx š'yškax | k'aj te š'yšk'i t'am rukov'ozum | 'uny še j'edyn drug'ego b'òji |

vystempuv'awy na śv'écé | vystempuv'awy na zebra'ańax | pō put'i
 uk'azany | źeby nixt'ō ni jak'ego | [...] né r'ōb'iw | sk'azano d'ewa | t'ak
 fpš'ōži b'ywo | t'eras to 'ino j'ō jak t'ego p'am'inc t'yłko | i to s pam''inči
 ux'ōži | j'ō jak s t'ym pōž'arem mn'e p'am'inc 'uśwa

– *Ale i tak Pan bardzo dużo pamięta z dawnych czasów.*

t'eras j'uż d'ōbže j'uś | vr'oco śe m''i p'am'inc | za d'užo za d'užo łot |
 vr'oco m''i śe p'am'inc | to j'est d'ōbže | j'ō śčensli''vyj

PRACA

Życie na wsi i praca dawniej i dziś

K, Pokolenie II

Transkrypcja: Emilia Ślesicka

vyježž'ajəm no t'erə v''incěj śe zost'ajəm t'utěj | v''idać m'ōže lży'
 t'utěj d'uma vystr'ojic 'il'i j'ako | no 'alé pr'acé vot t'erə ost'atńe c'asy
 nē ma kaj prac'ovac | i j'eśćē st'aży l'użē j'eśćē p''ensji powuc'ajəm j'eśćē
 j'akoś a dlo mw'odyx no to pr'ovdā žē no nē ma kaj | tr'oxe tu b'y'wa |
 gaż'ine tšym'al'i l'użē pracuv'al'i tam k'ole gaż'iny kaś kr'ovy doj'il'i kaś
 coś | p'uźńej zakr'yl'i t'yle l'uži | t'utěj t'erəs p'oka l'asu tr'oxē v''incěj
 b'ywo no to of'icyj'al'nē 'uś rob''il'i p'or'am dž'evo obžyn'al'i na d'ešk'i
 na te garb'ule | o t'utěj j'edna b'y'wa no 'onə tr'oxē j'eśćē r'ob'i tr'oxē
 a tam dv'je | no t'amté zakr'yl'i tyś l'uži t'yle 'uśwo x''opuf 'uśwo tyś
 do rob'oty n'i__ma | j'ež:um kaś na str'uné kaś šuk'ajum | ž'ėci tš'e^ba
 'ucyć k'orm'ic i s'amym vr'ōžē žyc' j'eśćē mw'oži | t'ōžē b'ywoby kaś
 v''incěj pr'acy j'ak'ś t'utěj na m''ejscu to ostav'a'wo by śe v''incěj |
 xc'el'i by śe ost'avac | no xtoś ž'yje za to žē kaś gaż'ine vyr'os:i p'uźńej
 spšed'azum na m''inso | t'yle j'eśćē jes' | no juś j'akoś m'ama s t'atum
 no to śe d'užo vož'ivo | no f ten cas kań'eśnə teś b'y'wa b''ida pr'avdē
 pov'ežēc | vož'il'i kart'ofle v''incěj do irk'ucka spšedav'al'i | no ft'encos
 v''incěj | ftencos s k'itaja nē zavož'il'i níc t'oto śe roskupov'a'wo tak j'akoś
 b'ywo | t'utěj tr'oškē tr'oškē p'uźńej tam j'eśćē d'al'ij tr'oxē ot v'erš'yny
 v''oska jes' | od'ygun śe naz'yvəw | 'ida t'erəs nazyv'ajəm | no tam
 v''incěj l'uži zb''era'wo jag'ody d'užo | las jak byw to jag'ody b'ywo
 d'užo | l'asu t'era n'i__ma d'yščuf n'i__ma i jag'oda vys'yxo | jagož'ina
 r'ośńē | bor'ufka cern'ica 'ox'yńē³⁵ i l'użē aś s irk'ucka j'ex'awy t'utěj
 na maś'ynax nab'ēr'a'wy xto 'ile xc'ow t'yle i nab''irəw bo b'ywo b'arzo
 d'užo | t'erə t'ego n'i__ma na t'yle žē nēx t'erəs kupuj'emy kaś bo t'utěj

³⁵ Łochynia – inna nazwa borówki bagiennej.

ń'i_ ma | tak vot r'ob'i s'e | n'e st'awo r'yby n'e st'awo ž'yk'i n'e st'awo
d'užo c'ego

Praca i życie sąsiedzkie dawniej

M, Pokolenie II

Transkrypcja: Łukasz Gemziak

r'azym | n'o | pš'ud b'ywo f'kōwx'ože | jak t'ō | l'užum to n'e dav'al'i s'ic |
s'ano d'a | a f'kōwx'ože | f'kōwx'ože fs'a v'eršyn'a fš'ysk'e pol'ak'i s'ekwy
f'kōwx'ože | s'ano | br'ōdwa rōb'il'i | f'kōwx'ože | a p'ōtym č'i c'ō
še w'ostav'awo to l'užum | xōc'še z'ab'ij | j'edyn drug'ēgo | nō t'ag do t'ego
w'u n'ōs n'e dōxōž'iwō | muv'il'i inō j'edyn drug'ēgo ž'eby n'e | bez b'ōjni
b'ywo | to še žel'ywy tym kusk'im ty tr'ōvy | bō fš'yskō pōvyšik'awy
do kōwx'ōzu | a t'erō to | t'erō num nažel'yl'i | p'ač'jes p'ač' | w'ot tam
w'u_mn'e f'p'aži | tam w'u ž'eči f'p'aži | my t'ōto w'ōgrōž'il'i rōzrōb'il'i f
s'ō | t'erō tam šej'imy | t'utej d'al'i num dvan'ašče g'ekt'aruf | tšyn'ašče
g'ekt'aruf | s'yn s'eje | zb'irō ž'arno | s'w'uma | w'ot gaž'ine tš'yma d'užo
z'a to

O pracy zawodowej I

M, Pokolenie I

Transkrypcja: Sylwia Detmer

– *Ale cały czas w Wierszynie Pan mieszkał?*

[...] pōčč'i tšyž'ěšči l'ōt | f'p',inčės'untym 'usmym r'oku ji do p',ož:ěsunt'ygo
usm'ygo i pacan'em b'ywēm xōp'ōk'em i w'or'al'i_my te p'ōla | j'ō
fš'ysk'e ježž'il'i ji kaj inō c'ō | ji ž'ěfč'ynta i xōp'ōk'i ji vo vr'ēmjo | a vo
vr'ēmja v'ōjny j'ō sw'užyw na g'ōrot ž'im'a | f' tr,ud'arm'i tš'y l'ata |
a st'amtunt žēm ōk'uncyw k'edy juš ōtsw'užyw j'ō s p'ōnt'ygo m'aja |
te v'ōjna še skōnc'ywa | yxm'y | a j'ō pōst'ump'iw v z'im'e že b'ywa
l'ōtnō šk'ōwa i j'ō v n'ōm pōst'ump'iw | a nīm d'o_dum n'e pōj'exaw |
ōkunc'ywem | xōp'ōk'em j'ěščēm byw | ax'a | to st'amtunt | st'amtunt
j'ō pšy'exōw [...] pōw'učiw juš | j'ō s'jud'a x'yba v'erš'yn'e s paraš'utēm
ax'a | s yrk'ucka sp'ēc'jalnō dav'al'i | no p'ijče pak'a gōr'unce | a to
p'užni mn'e juš ōt kōwx'ōzu ōtpr'av'il'i na uč'ōbe i j'ō sk'uncyw
irk'uck'i inst'it'ut | yxm'y | ji st'ōwēm r'ōb'ic t'utej brygaž'irēm | ji
v'ōgule fš'ysk'ē tēn 'etap ax'a pšēš'ēdem | a c'ō juš mn'e fotogrāf'irujēce |
st'ary jō kud'a juš t'am | kt'ō b'yžē na mn'e p'ačšōw | cy j'ak'i zb'ir'acē
mat'ēr'aw

O pracy zawodowej II

M, Pokolenie II

Transkrypcja: Łukasz Gemziak

a j' o tu r' ob' iw | f k' owx' o' ze r' ob' i' wem | v ' arm' i' žem o' tsw' u' żyw d' v' a' l' ata |
p' o' s' l' e' ' arm' i' žem f k' owx' o' ze r' ob' iw' š' o' f' erem | zav' g' arym žem r' ob' iw

– *Gdzie?*

zav' g' arym | zav' ' edu' v' o' w f p' ark' e' ma' šyn' am' i' | p' o' t' ym zastav' il' i'
f k' o' mu' n' i' sty fst' ump' i' c' | na' x' al' n' o' | fstump' i' wem | n' o' n' e' p' o' żawu' v' o' wem
x' o' c' t' yle | fstump' i' wem n' o' m' y' šle k' o' mu' n' i' sty t' o' sprav' edl' i' ve l' u' že |
n' e' sprav' edl' i' ve | n' e' | j' o' t' o' sprav' edl' i' vy b' yw a' w' uny n' e' sprav' edl' i' v' o'
r' ob' i' wy | w' uny | j' o' v' zn' o' sy p' w' a' c' iw | w' od' ž' e' c' i' žem kus' ok' zab' i' r' o' w'
p' wa' c' i' w' ym | a' w' uny n' e' sprav' edl' i' v' o' t' e' k' o' mu' n' i' sty t' o' f' š' y' sk' o'
o' p' kr' ad' wy | n' o' | n' o' a' p' o' t' ym m' n' e' | jak' k' o' mu' n' i' st | t' o' tam zastav' al' i' |
b' y' že' s' r' ob' iw' u' c' a' s' t' k' o' v' ym | m' il' i' c' o' n' e' rem | fs' o' z' e' br' a' n' e' z' r' ob' i' l' i' |
t' yn | p' i' š' z' ajav' l' e' n' e' | i' d' o' b' o' x' n' i' | na' r' ob' o' t' e' | j' o' t' u' r' ob' iw' u' c' a' s' k' o' v' ym
f' s' e' l' sav' e' c' e' | [...]

– *W sielsowiecie?*

s' e' l' sav' ' et b' yw | b' yw s' e' l' sav' ' et a' t' e' r' o' mu' n' i' c' y' p' al' ne' o' b' raz' o' v' a' n' e' |
t' i' xan' o' f' sk' i' | s' e' l' sav' ' et | i' uk' yrsk' i' | p' šy u' c' astk' e'

– *Ukyrski?*

uk' yrsk' i' || d' u' ž' o' l' u' ži' b' yw' o' | c' i' n' š' k' o' š' e' r' ob' i' w' o' | ma' š' y' ny n' e' b' yw' o' |
p' o' t' ym m' i' d' al' i' swu' ž' eb' num ma' š' y' ne' | w' ot' k' owx' o' zu' | n' o' š' e' d' ym' n' a' š' c' e'
l' ot' žem p' šer' ob' iw' | na' p' i' e' ns' je' u' šet | t' e' r' o' j' a' na' p' e' ns' ji' | tr' o' xem |
tr' o' xem r' ob' iw' tak | t' am | n' o' c' i' ast' n' i' k' i' | dr' v' al' ne' pry' e' d' p' r' i' n' i' m' at' e' l' i' |
l' as' na' ma' š' y' n' e' žem v' o' ži' w' | a' p' o' t' ym w' uny nac' y' ny kr' a' s' | v' o' r' o' st' v' ym
š' e' z' ajm' o' va' c' | l' as' kr' a' s' | j' o' u' šet od' n' i' x' | s' tak' i' m' i' rab' o' ta' c' n' e' b' u' du

– *I teraz czym się pan zajmuje?*

t' e' r' o' v' d' u' mu' | ga' ž' i' na' | x' o' z' ' ajst' f' o' v' d' u' mu' | i' ž' e' c' um' pum' o' ga' c' t' š' a'

O pracy zawodowej III

K, Pokolenie I

Transkrypcja: Michał Głuszkowski

– *Gdzie pani pracowała? tutaj we wsi, czy gdzieś w mieście?*

t' u' t' e' (j) f k' o' wx' o' ži' r' a' a'... ' u' _ n' o' s' d' o' v' n' i' b' yw' y k' owx' o' zy t' u' t' e' j | t' o' |
t' o' ju' š' j' ak' ta' p' e' r' e' str' o' j' ka' p' o' š' wa' | j' u' š' n' e' v' i' m' v' j' ak' i' m' r' o' ku' |
v: o' š' e' m' ž' e' šu' w' t' p' o' w' t' ym' cy' k' ' e' j' t' o' t' o' m' b' yw' o' | ta' p' e' r' e' str' o' j' ka' j' i'

l'ikf'id'irəvəl'i kowx'ɔzy || f kowx'ɔzè | f kowx'ɔzè c'awy c'os | a p'uśńi
b'ywam | šf'ag'ər mń'e vž'un | šf'ag'ər ə'yw st'aršy s'ostry | za p'itn'ašće
k'iwom'etruř | t'am r'ɔbiw st'aršym f kant'ɔše b'ux: awterəm | n'o y |
jak še po p'olsku b'ux:awtər naz'yvo

– *Księgowy.*

kś'ingovy | n'ó w'on fš'yisko t'am ś'edəmn'ašće kowx'ɔzuf | t'am b'ywo
pɔt rukɔv'octfəm | t'ɔ j'iy dv'oje 'ino b'ywo t'am b'ux:awtəruf | 'un b'yw
st'aršym i kob''ita t'ako b'ywa | n'u ve v'ojne jus pšysw'ano | mhm | w'ɔt |
da j'ešče žè w'ona j'akɔs xɔɔv''ita b'ywa | c'ynsto xor'ovawa | i mń'e
šf'ag'ər vž'un bɔ wu n'ego kob''ita zaxɔɔv'awa | ś'ɔstra m'oja st'aršo |
pšyj'əxɔw dɔ w'oja i m'uv'i | t'ato | m'ɔžè b'yšće d'al'i balv''inke | [Imię]
zaxɔɔv'awa | ləž'ay v w'ušku | ah'a | n'ı_mɔ xt'ɔ c'o r'ɔbíc | kr'ovy
d'ɔjíc | gɔt'ovač n'ı_mɔ xt'ɔ || n'ó | a j'ɔ rob''iwam | v'ele m'i tɔ b'yw |
žėv'ėtn'asty r'ok m''i š'et | v l'ešé | dž'evɔ m'y ržn'ėl'i | mń'e ošimn'ašće |
a t'ėmu ji n... mn ... n'ó cɔ z'è mn'um žn'ywa p''iwum | tɔ jak ś'e b'yžè |
nap'arńica po r'usku tɔ jak po p'olsku b'yžè |

– *Nie wiem jak to jest po polsku.*

n'ó w'ɔt j'a m'uv'è mń'è | mń'è tr'udńi | po r'usku tɔ j'a v'im j'ak
tɔ t'am | n'i i 'ɔt tɔ m'y rob''il'i v l'ešé fš'elk'i k'il'omėtry [...] t'am
na g'užè v' il''íc | n'ó i vyzn'el'i m'y wošəmž'ısuwt p''ínc kubɔm'etruř |
a kubɔm'eter | tɔ t'ak m'eter i t'ak m'eter dɔwžn'ɔ b'yč | k'up...
tɔ kubɔm'eter j'est | wošəmž'ısuwt p''ínc kubɔm'etruř tɔ dž'eva d'užo
d'užo | n'ó my žn'yl'i šž'és j'ak še tɔ t'yn m''ėšunc naz'yvo | l'ist'ɔ...
l'ist'ɔpat | z l'ist'ɔp'ada j'i | dɔ m'arca m'y t'ɔtɔ žn'el'i n'u | n'è k'aždy
ž'ın | v'yx'ɔdne b'ywy | n'u | tyž v'yx'ɔdne | po r'usku v'yx'ɔdne | nɔ k''ej
še n'è r'ɔb'iwɔ | t'yliko še n'ėž'ele tam | tɔ jak t'ɔ tɔ | n'è v'im | w'ot |
tɔ ržn'yl'i my tyn pw'an | cɔ b'yw d'any n'om na na p'iwe | wošımž'ısut
p''ínc t'yx kubɔm'etruř na p'i... | nɔ v'ele s'ažńi tɔ j'ɔ juš n'è p'ov'əm |
v'ele t'ɔtɔ | nɔ d'užo žž'eva || v ž'ın žn'ėl'i m'y | žeby kavɔwek xl'eba
d'ɔstac | čter'ysta gr'am | nɔ tɔ čter'ysta gr'am tɔ v'ele tɔ b'yžè | dv'a
f unty cy cy f unt | ve f unčè v'ele gr'am bɔ tɔ j'est

– *A to nie wiem, nawet, bo ja też zawsze na gramy liczyłem, więc nie
wiem, ile to funt może być.*

f unt f unt | v'ėž'ɔ'am fš'ystko | v'ele f unt gr'am | 'un mɔ f unt | tšyž'ėści
p'ėńž'ėsuwt cy v'ele | ɔt tɔ žn'yl'i my pɔ p'ėńč kubɔm'etruř | žé i n'ɔ
l'edvɔ n'ɔg'i n'azɔt m'y n'ėśl'i | bɔ tɔ v'ɔjno | n'edɔst'atək b'yw | nɔ i t'ak
jɔ še ɔkaza'awɔm v me... te u s'ostry ž'yč t'am | 'u mńe b'ywo tr'ɔje
s'ynuř | i 'uny dv'ɔje z m'ywžəm | tɔ p''інću | j'ɔ s'usto | i j'ėš'e | v d'umu |
n'ɔ j'ak tɔ pov''ežè | na kvat'ežè | b'ywo 'ix | v'ele tɔm | č't'ereř'iy b'ywo
tɔ š'ėś' i št'erėř | ž'ėš'ėńč b'yžè | čš'a b'ywo č'ug'uny v''elk'e v'ažyč | w'ot |

t'otɔ fš'yškɔ mń'e še dɔstɔv'awɔ | n'ɔ | šf'ag'er m'e z'acon w'ucyć | na...
 n'a tyx | j'ak pɔ p'olsku naš'ɔt tyx cɔ n'ɔ te k'ɔstɔčk'i tak cɔ sc'ytac |
 j'ak še to 'u_vɔs naz'yvɔ | w'ɔt | na'ucyw m'ń'e dɔd'avać i ɔd'ejm'ovać |
 i p'uźni t'ako maš'yinka b'ywa cɔ še kr'ěńćiwɔ | j'akoś tam za r'uncké |
 i w'unɔ t'am mń'ożywɔ | cɔ mń'e čša b'ywɔ | to w'un mńe na tym
 na'ucyw | i: p'uźni z d'ěrext'orém t'ego m... inter'esa pɔm'uv'iw | ž'eby
 m'e pš'yjuńć | na rob'ɔte | no i tak mń'e pšyj'ěni i j'ɔ tam rɔb'iwam |
 'ale buxawt'ery ft'ěncɔs m'awɔ pɔwuc'awy p'ěń'enzy | m'awɔ safš'em |
 no i 'ot st'al'ina | t'ěgɔ naš'ěgɔ | sɔv'ěck'ego soj'uza pr'ez'id'enta | v'yšwo
 ta ukaz'ańe ž'eby ɔtpr'av'ac s kɔwx'ozu na t'e | na agrɔn'ɔmuf še w'ucyć |
 no i w'ɔt | i mń'e otprav'il'i i tam dv'ux j'ešč'e ž'owxuf s kɔwx'ɔza |
 s kɔwx'ozu i pɔjex'al'i my | f kujt'un | n'ɔ v'y | j'eśl'i na p'ɔj... na t'yn
 na poć'ungu ježeće to x'ybašč'e pš'eježžal'i | kunt'un

Uprawa zbóż

K, Pokolenie II

Transkrypcja: Emilia Ślesicka

– Jakie zboże siejecie?

no ž'yta j'akoś ost'atńe c'asy m'awo xto s'eje | pš'ěń'ica^w ov'ēs j'e'ncm'ěń
 grox še s'eje n'ěx t'erəs | tu u nos [Nazwisko] [Imię] vot co ž'yje un
 t'ak'i že b'arzo še n'ikaj n'ě 'ucyw v inst'it'uc'e še n'ě 'ucyw 'al'ě pr'osto
 na t'yle g^wova r'ob'i ž'e 'um'i fš'ystko i t'era gaž'in'ě d'užo tš'yymo
 i k'uńi tr'ox'ě tš'y mɔ i d'užo s'eje f p'olu | mɔwɔz'ec | tak že 'um'i to
 fš'ystk'm še zajm'ovać | no vot | 'al'ě b'ywoby lżyj' na d'užo j'es'l'i by
 b'ěnz'yna b'y'wa t'ańšo | b'arzo dr'ogo | to p'oći p'ěń'čž'ěsunt r'ubl'i za
 l'it'er | b'arzo dr'ogo | bo num j'akoś podav'al'i tyš | no jak to kań'ěšno
 ot prav'ic'el'st'fɔ | vyd'al'i každ'emu po s'edem g'ekt'aruf ž'em'i | no n'ě
 k'aždy m'oż'e se to zr'ob'ć || b'arzo dr'ogo | [stacja benzynowa] najbl'iżej
 tu u nos no x'yba f c'ixənəfc'e j'es'l'i tak bl'isko | dlə s'eb'e | b'oxńa tam |
 tam d'al'ej to juš v'inc'ěj

Rzeka, młyn i młynarze

K, Pokolenie II

Transkrypcja: Emilia Ślesicka

m'y boj'imy še že ze fš'ystk'm bez ž'ek'i še ost'ańe | tam t'aka | no co
 to | kaw'uża j'akoś 'ino še ost'a'wa na t'yle že še ž'ěcəm pok'umpac
 ni ma kaj | n'og'i um'ocyš 'ino tr'ošk'e a spw'uknənć še n'ě_ma

k'aj | na t'yle d'ošwo | 'alè ž'ykə b'y^wa i r'yby b'ywy 'ile d'užo i tak
 fš'ystkə to | ž'ykə i korm''iwa d'obžè | 'ile b'ywo d'užo mw'yⁿuf |
 ot t'utěj ost'atní mwyn 'ile stow t'utěj pšèt m'ostem | tam sé 'ino
 tr'oškè t'ak'x dž'evuf^wost'awo to l'užè | bo nìe voží^wo sé n'ikaj | na
 sf'ojix ml'yⁿax ml''il'i | jo pam''intum z maw'ego | o tyn d'obžè
 pam''intum bo muj ž'adek r'obiw | ž'adek [Nazwisko] [Imię] | tam
 na v''erxu m'itren^govè b'ywy mw'yⁿy | p'ètr'asuf mw'yⁿ b'yw jak
 juš xt'os str'ojiw tak sé i ost'awə p'ètr'asəf | i t'otə m''ejsce t'erəs
 sé i naz'yvo p'ètr'asəf mwyn | [Nazwisko] tš'yməw ct'ery cy p'ènc
 mw'yⁿuf t'utěj 'ino t'yle b'ywo | t'ožè tš'^{eb}a b'ywo dr'ug'i k'anaw
 pš'ev'eš' ž'eb^yv'ode to dob'av'ac to ub'av'ac | m'i sé b'aržo podob'a^wo
 jak do ž'atka žem pšèlätuv'a^wa j'eš'è x'yba nív'elgum x'yba do
 šk'owy žem nìe xoží'iwa | a na te c'asy 'u_nos b'apca | j'ego kob''ita |
 f cas um'arl'i | 'un z dr'ugum ž'yw | co m'i sé b'aržo podob'awo
 co s tum kob''itəm ž'yw |no my jum i b'apkum nazyv'al'i | 'onə
 lub''a^wa mn'è | c'ensto pšèlätuv'a^wam | 'alè 'una b'ywa šf'ackum
 i š'ywa l'užum | ja pam''entum pš'ydè a 'uⁿi tam kaj ta maš'yna st'o^ji
 z''ing'eroskə d'obra t'ako maš'yna | ot z''ing'er to j'akəs nìem''ecko
 f''irma | u nos do tyx pur ž'yvo j'eš'è i u nìix teš b'y^wa i 'uⁿi š'yl'i to
 rozma'íce tam kəvuw'eck'i j'ak'e tam s šm'atku^f sé ost'anum to 'una
 nam dav'a^wa | b'erčè | ž'adek zaš'yl'i lal'eckè nom a s'am'i my jum
 juš oblek'al'i opšy^v'al'i to jo b'aržo lub'a^wam | p'užnėj sé v'unzac
 nauc'y^wam | f t'amte c'asy b'y^wy t'ak'e bav''itka | t'erəs to ž'e^com
 k'upa fšystk'ego | ž'ecko sé nìe b'av'i | a f tyn cas b'ywo to to dr'og'e |
 ž'adek zro^b'il'i m'i te l'alke i pšylätuv'awəm na mwyn i lub''a^wam
 sp'ac | t'ak'e paw'acè v'elg'è b'ywy i te z'arna krenc'iw^y sé ot v'ody |
 t'ak'e k'owa v'elg'è v'oda upaduv'a^wa i to fš'ystkə sé krenc'iw^o |
 l'uži d'užo ml'ywy i mⁿe sé od r'azu j'akoš spač x'awo 'u_nos to
 c'ixo š'um'i ta v'oda | lub''a^wam tam byč | o t'utěj ost'atní mwyn
 t'ak'i byw | no l'užè muv''il'i ž'eb^y j'akoš zost'av'č go no tak j'akəs
 p'užnėj rozval''il'i g'o | a b'ywo by šk'oda kəñ'ešno žè dlo pam''iⁿci
 sé nìe ost'a^wo tak by n'extə st'ow i st'ow

Kowale i młynarze

M, Pokolenie I

Transkrypcja: Sylwia Detmer

[Imię] to b'yw kəv'oləm [...] k'užnè.. to 'u_mⁿe sⁿ'imk'i n'avèt
 s p'òlsk'i s'òm bo š'ost^ra j'akəs jèžž'iwa [...] tyx no r'ožinè sk'unt v'yšwy
 kož'ène [Nazwisko] [...] kəv'olè v'osnəvn'òm | n'o ji t'ak

– *I tutaj też był, pracował jako kowal?*

b'yw | sf'ɔjum m'aw k'uzńe do..

– *W Wierszynie, tak?*

d'a | tu b'ywy tš'y k'uzńe | n'ɔ... | mw'yny n'acańi str'ɔjic | t'utej fš'ysko juš
p'ošwo | jak to m'uv'oŭc | na izn'ɔs | n'is:ɔm te pr'ir'ode fš'yskom 'u_nos
'ino pɔp'ač:e to d'aže ta [...] b'ywa p,ɔwnɔv'ɔdno | da pust'ɔwy
šf'ink'i i nazyv'ɔwem zast'awe že s'um n'avet na [...] tu mw'ynuv b'ywo
dub'ɔf nie v'ice v'ency tyš'incy | da i zast'avy | no l'ozńe nazyv'ajom
po p'olsku | x'ytač v'ode | tu j'edna b'ywa v m'itr'ywguv mw'yn | t'utej b'yw
ńedokunc'uny | tu f'ig'uruv b'yw mw'yn | n'izy n'izy b'yw fašinsk'igo
mw'yn | a v dun d'aju rodnin'a mw'yn i tag d'al'ij i tag d'al'ij do s'aměj
ang'ary | do s'amyj k'am'ɔnk'i m'osty b'ywy | v mɔɔz'ɔv'e ɔst'atno
m'elńica ɔst'owa mw'yn | v'ot

Rozmowa o klepaniu kosy

M, Pokolenie II, M, Pokolenie II

Transkrypcja: Łukasz Gemziak

M1: w'on s'umšad b'ije | k'ose w'ɔtklep'uje | ɔ w'un ci d'ow kl'epac

M2: n'ɔ

M1: cy w'obt'ɔcyč

M2: kl'epac | j'o žym kl'epɔw | w'una pr'ostɔ s'amɔ pɔ s'eb'e tv'ardo

M1: w'una gr'ubɔ | jum tš'eba tr'ɔxe

M2: tv'ardo k'osa tu tež j'es tɔc'une | pr'ostɔ 'ino tš'a v'iz d'ɔbže
w'od'ɔnɔgac j'um w'odb'iješ tu

M1: tɔ tš'a kov'awdum b'ic | ž'eby w'od'ɔnɔgnuč

M2: j'ɔ žym m'u w'obt'ɔcyw | v'is j'ag w'una k'oši d'ɔbže

M1: t'amta d'ɔbrɔ | j'o m'u ž'išej w'odb'iw

M2: ta j'ešče l'epšɔ | ta vɔpš'e tv'ardo

M1: pɔsw'ugɔj pɔ b'apce pš'yńiś mu_d'ej | w'un p'ɔv'i že tag d'ɔlžno
b'yc || w'u_mnie t'ata z m'amum | jag j'o m'awy b'yw | m'ama s'iwy
n'i_mɔ bɔ kr'ɔvy dɔ'iwa dɔj'arkum | na f'erm'e | r'ano f'p'uw p'unty
tš'a b'ywo iz d'ɔic | pɔ dv'ajšca kr'uf tš'a vyd'ɔic | n'ɔ | i ježž'il'i tam
dɔ p'aži za v'irš'yne | s'ic s'ano | n'oz ze s'ɔbum br'al'i | [Imię] i mn'e |
[Imię] j'ešče nie b'ywo | m'y m'awe b'yl'i | m'ama w'ust'aje | [Imię] |
w'odb'ij m'i k'ose | nɔ n'a_veś p'ɔka m'ɔjum s'ec | w'una j'ego k'ose
v'ežńe | a w'u n'ego tak s'ece | a w'una w'oščšyc nie um'awa | w'una

m'ajkut | a m'ajkut zw'osťšo | i w'ojćec s'ėzi s'ėzi | w'odb'ije | no r'any
 b'osk'e | no p'op'ać:e ź'ėci | p'op'ać:e jak w'una w'oščy tyn m'ajkut |
 r'ynke ji pšev'unzac t'utej tsa cy c'w | w'una m'i pšyb'iwa a j'o
 m'uv'i se m'ynce v'ele | no w'odb'ije | w'una p'os'ece p'os'ece | [Imię]
 s'iwy n'i_ma | w'odb'ij m'i k'ose | a w'un 'iže p'ob'apce | p'ost'uko
 st'uko st'uko | p'ow'ostšy | n'a | w'o t'ero dr'ug'e ź'ewo | a k'ose ne
 w'odb'ija || pš'ut se t'utej l'užum ć'inško ž'ywo | tr'udno se ž'ywo d'a |
 j'ėz ne b'ywo co | a w'uny fs''e s'jum'orym b'ywy fs''e t'ak'e | j'ak'os | tym
 j'um'orym j'edyn drug'ego p'oc'symyv'awy | i zaś w'ot t'ego v'yx'ž'iwy |
 a t'ero n'arut agre'sivny st'ow | cym v''incy m'ajum tym v''incy tš'e^{ba}
 žadn'ejše | no w'u_nos t'utej ne t'ak | n'e n'e | t'utej to j'ėšće | a tag
 v dr'ug'ix m'ejscax p'op'aťšyš | se pšyp'aťšyš | no cym v''incy m'o |
 f'xor'ome | tym g'oršy ž'adny | k'op'ijke ć'i n'e_do | a j'ezus mar'j'yo ||
 [Imię] id'i | x'oc | pujž'i p'o p'olsk'i b'už'eš rozgav'aryvać

Życie, praca i wychowanie dzieci

M, Pokolenie II

Transkrypcja: Sylwia Detmer

no c'w j'w m'oge p'ov'ežeć | ožeń'iwem se v dwaž'ėśća ć't'ery l'ata |
 kob'itce m'ojij dwaž'ėśća tš'y b'ywo | b'ywa 'u_nos v'elg'e ves'ele |
 b'arzo l'uži st'w to p'ož'awuj i j'ėś'i jež'el'i ne v''ency b'ywo | t'oto b'ywo
 i p'otem p'ošwy ž'ec'antk'i | d'obže b'ywo ves'ele fš'ysko b'ywo juš
 na st'owax | f te p'ore juš n'aše r'ož'icele zarob'iwy | jag i j'w juž r'ob'iw |
 to 'u_nos b'ywo juš na st'owax fš'ysko | m'y žen'il'i se to na k'uñax
 ježž'il'i | no j'w n'e vž'un te k'uñe | na k'uñax ž'imum f s'añax
 kaž... tš'y kuñok'i ježž'il'i | w'ot to 'u_nos tak se žen'il'i | m'y juš
 se ne žen'imy na k'uñax | w'on maš'yna b'ywa | na lek:ovy my ježž'il'i |
 wot t'ak'e ź'ewa | no b'arzo w'adnie na n'ove r'ok'i to j'w p'ore n'ovyx
 r'okuf sf'uj k'uñ b'yw i zapšung'al'i m'y | na n'ovy r'ok m'y na.. na tš'ex
 kuñ'ikax ježž'il'i | kajš 'u_nos j'es j'ėše sf'otograf'ov'ane k'aš | p'otem t'ego
 kuñ'ika m'i ukr'adl'i f te l'ata pš'yšwy t'ak'e ć'in'sk'ie | b'arzo nac'yñi
 kr'aś gaž'ine | k'uñuf b'arzo k'uñi kr'adl'i | p'otem pšyć'ixl'i nac'yñi
 [...] kr'aś pšyć'ixl'i z gaž'inum | a t'ero n'e_v'im jak pšyć'ixl'i z l'asem
 co ap'j'ac b'yže t'ero | bo gaž'ina to 'u_nos f p'ola zax'ož'i | se ne p'aše... |
 pšy'x'ozum

– *Traktory*

no w'ot t'ak tak | wot t'ak'e ž'yće | ž'yl'i_my | narož'il'i ź'ėci | rob'il'i | sr'azu
 bl'izn'ok'i se r'ož'iwy dwa | i co ta kob'ita 'u_m'ne nedw'ugo sež'a^{wa} |
 z'aros na rob'ote bo tš'eba b'ywo j'ak'os to do k'upk'i do k'upk'i ž'ėby

to l'ep'ij ž'ywo še j'akoś | to m'y tak j'edyn z dr'ug'im b'ystro b'ystro
i ž'yl'i_my | ž'ęci... | ž'ęci to d'obže d'osyc ž'ywy | fš'ysko m'awy | nu w'ot
n'aše juš ž'ęci | no m'oje ž'ectfo to b'ywo l'ixov'ate | j'asno | no w'ot tak

Praca w kołchozie

K, Pokolenie I

Transkrypcja: Magdalena Ziółkowska-Mówka

a pš'ud jag m'ama b'apka n'aša ž'yl'i | m'ama | to 'uny rob'il'i na sv'inta |
t'e | š'ynke | no z m'insa rob'il'i no ryxtuv'al'i | p'ekl'i | no b'ywo tr'oxe
pok'a b'yl'i xw'opy v d'umu a p'otym juš co xw'opuv zabr'al'i no to juš
tag ne_b'ywo co | žeš f'kowx'ože rob'il'i juš k'owxos p'ot et

– *A pani robiła w kołchozie?*

jo z dvun'astu l'ot | rob''iwam | do s'amy pok'a ne v'yšwam na p'ens'ije |
i t'ego rob'il'i m'y | j'ęz ne b'ywo co v'ęznece jak kart'off'i jak ta...
n'owe kart'ofle juš sum'abo co | to se do m'is'eckuv vezn'ymy do x... |
tam s'umkuf pak''etuv ne b'ywo | xust'ecke zav'unž'eće m'is'ecke do
xust'eck'i i na p'ole | no 'ale zaš ft'yncoz b'ywo | xoc k'iška b'ywa gw'odno
'ale ves'el'ij b'ywo | m'y j'eše: e ne žen'ate b'ywy s p'eš'n'am'i na p'ole |
s p'ola na s p'eš'n'am'i | by... b'ywa p'ora k'uńi drab''iny i my ježž'il'i n
akwod'al'i sn'opk'i i j'ešče žn'uńc xož'iwam juš | ne 'um'a^(w)am j'ešče |
š'irpym | xož'il'i my žn'uńc | to j'oc do z b'apkum xož'i'am na p'ole b'apce
na povr'uswax kwaž... kw'adwam t'e | šw'a ž'atka žn'ywo i na g'ars'ć še
kw'adwo t'e k'uska xl'ęp | p'otem m'y kw'adl'i t'e | na sn'opk'i b'apka
v'unž'awa povr'uswy se s'ame rob''iwy v'unž'awy i f'kr'esty t'ak'e | po
čšyn'ašće sn'opkuf ukwod'awy i zaš p'otym sk'idyv'al'i t'oto v zar'ody |
na sw'oške b'ywa | sw'oška n'e_v'im pokazuv'al'i v'om cy ne | t'am v'elko
vys'oko čš'a b'ywo | t'am mašyn'iz b'yw pušćow k'ole n'ix | zaž n'ožem
t'e povr'uswa pšežyn'al'i i i pušć'al'i tu a tu zaš wodgarnuv'al'i sw'ume
na k'uńax 'wodvož'il'i | dobr... ves'owo b'ywo wo t'eros co se porob''iwo
to ne v'ad'umo | j'akoś tag l'uže j'edyn drug''ego b'aržo ne uvož'ajum
jak co to zac'yńi te ž'im'e | no za za tym preds'ed'ac'el' n'aš [Nazwisko] |
z'acun no tak | ž'el'ic m'inzy luž'am'i no | no m'y n'ikaj ne xož'il'i ni jag
my šež'el'i na tyj w'afce tag my šež'ymy do t'yx p'ur | fs'oc nas cyg'ańiw
ne suńž'il'i še | wod jak v naš'yće | t'ego tyš no to my se zab'er'ymy
ž'im'e no tag'd'a b'erće | a m'y vr'ože tu i šež'el'i no | a 'uny p'otym
ježž'iwy suńž'iwy še za te ž'im'e ž'eby vž'ojšć sf'ojum ž'im'e ž'eby m'aw
k'aždy sf'ojum ž'im'e | a 'un nos cyg'ańiw že ne b'ujće še jo vyj'igru...
vyjigr'uje jo su... no jak še suńž'il'i fs'oc a 'un pšegr'ywow [...] | oj b'ywo
i d'obra i zw'a

Praca w kotłochzie i podział obowiązków

K, Pokolenie I

Transkrypcja: Angelika Pawlaczyk

– A czy w domu był podział obowiązków? Prace tylko dla kobiet lub tylko dla mężczyzn?

n'ɔ jak pɔ xɔz'ajs'k'i tɔ | t'ɔ | pɔ vr'em'e'ni | m'yw'ż m'uw'ż na na rɔb'ɔće
tɔ ty r'ɔb'iš | śik'ira p'iwa tɔ j'už j'ego b'ywa tam [...] c'ɔśik r'ɔb'ic |
tɔ j'už w'uny | n'ɔ i r'ańše tyš | w'ɔt ta izb'uška tɔ m'y w'oba
stav'al'i | n'ɔ čš'a b'ywo pɔm'ɔgać bɔ | sam'yumu ć'iŕsko | l'uži zav'ɔać
čš'ea | pɔk'orm'ic nie b'ywo | n'ɔ i t'ak | na tɔ dn'a nie b'ywo | a'ino
p'ɔs'l'e rɔb'ɔty | p'ɔs'l'e rɔb'ɔty | ɔt tɔ t'ag

– A Pani też w kotłochzie pracowała?

yh'y

– Tak?

n'ɔ na f'erm'e | ah'a

– Ciężka była praca?

n'ɔ j'asno j'asno | čš'ea b'ywo ś'ic te p'etr'ufk'i | te p'ɔjwa r'ɔb'ic kr'ɔvom |
n'ɔśic t'yle v'ody | te zav'arke f t'yx | f t'yx j'ašcykax | na noś'iwkax
tak'ix | m'ɔkrum sw'ume | ć'inško b'ywo d'a

– I ile lat Pani pracowała?

'ɔj | n'ɔ j'ɔ nie d'užo l'ɔt pracɔv'a'am | tɔ z mwɔd'ɔści p'ɔs'l'e šk'ɔwy
j'a pracɔv'a'am | p'ɔtem pɔk'a nie urɔž'iwam | p'irše | n'ɔ a p'ɔtym
j'edno pɔ drug'im | n'ɔ a p'ɔtym j'ɔ p'ɔśwam | f k'aj ly... l'ykar' b'yw |
dɔ bɔl'ń'icy sańit'arkom | t'utej

Zapasy na zimę i trudy życia kotłochzowego

K, Pokolenie II

Transkrypcja: Emilia Ślesicka

jes^t pəgav'orkə | no pɔ ros'ijsku | l'etəm aʒ'in ʒ'eń got k'orm'it | t'ag
že 'uśp'éc i v ogr'utku 'uśp'éc i kart'off'i kaś coś | no saʒ'ymy kań'ešno
d'užo | nie t'yle a bɔ i gaʒ'ińe śe k'orm'i | fš'ystkə l'ub'i i kr'ovə |
kr'ov'ė doš ml'ekə d'užo dɔ | kaś pr'osė k'acka fš'ystkə l'ub'i i kart'ofle |
a my tɔ vr'oʒe d'užo nie j'i'my tam | no ʒ'écəm uv'ezeš tam dɔ irk'uckə ||
a u vas tam x'yba kart'off'i j'esl'i tš'eba jo dost'ane kart'off'i zav'eze
p'uźńej | bɔ j'ešč'e t'ak'e no xoc no nie śf'iʒe no doś'c t'arde j'ešč'e

– W sklepie kartofli nie ma, każdy ma swoje w ogródku

'alé t'era x'yba j'ešč'é né spšed'ajum bo k'it'ajcy zav'ozəm fš'ystkə | m'arxéf to to fš'ystkə k'it'ajcy zav'ozəm | no 'alé j'akoš sé né xce 'ixne kup'ovəć | u nos j'edna tam m'oja kolež'anika ž'yje to 'onə m'uv'i | ot l'ub'i n'aše kart'oflė | 'onə m'uv'i vot pš'enžėš na b'azər 'ižeš pop'atšyš nuš t'ak'e zgr'abne kart'ofle tam | m'uv'i j'es'l'i by t'f'oje lež'a^{wy} jo bym m''imo pš'ešwa bym né vž'ina no bo né t'ak'e zgr'abne no j'ak'e sm'acné | to pšyjėx'a^{wy} m'oje vn'uck'i i c'urka [Imię] no jo m'uv'ė | co v''incėj ž'ėci l'ub'um bo pšyjizž'ajəm tak k'ažde l'ato | zəvəw'ujė bo i b'ez níx sé pš'ykšy a u níx j'akoš tam na bəjk'alé ž'e'm'ja b'arzo l'ixo i j'edné kam'yck'i t'ak'ė | b'arzo to to b'arzo k''epsko r'ošné | no na kəm''ėnəx co tam nar'ošné | ja m'uv'ė jak tam žyj'ėće | zb'er'ajum kaj modž'yk'i | tr'oxė t'ak'ėj kaj ž'e'm'i nań'eše pšyn'ėše v'odəm i vot tak no r'ob'əm sé kaš tr'oxė r'oššəm | a 'onə m'uv'i | m'ama né pšež'vyvoj | tšy r'azy dńa g'otuj kart'ofle 'il'i usm'ažyc i f's'o i b'ydum s'yte | no to i pr'ovdė | ž'ėci co bėd'ymy ryxt'ovəć | kart'off'i | to kl'usk'i s kart'off'i to kraj'ane to gotuv'ane to kwaž'une | to že fš'ystkə kart'ofel | a u nos m'ama j'ešč'é ž'yvo b'yl'i i u níx tam v' dund'aju s bur'aći i no tyš m'i sé v'iž'i x'yba d'ažė st'arše b'ywy | mərx'aivy t'ak'ė | i 'uny d'ovno d'ovno sé tak juš koleguv'a^{wy} | j'eden do drug''ego pšyjėžž'a^{wy} | no to j'akoš my pšyjex'al'i i 'unė jak ros b'y^{wy} tam goš'uv'a^{wy} | xərb'atkė p''iwy | a jak sé jej naz'yvəw jo teš zəpəmń'a^{wəm} | to 'onə m'uv'i že 'uny bwagod'arnė pol'akum že b'y^{wy} k''edy gwəd'ufk'i pol'ak'i né dav'a^{wy} 'umžėć za to že m''a^{wy} ž'arno za to že m''a^{wy} kart'oflė | a bur'aći 'onė d'ovnə i né saž'iwy | tym sé né zajmuv'a^{wy} | 'onė p'aswy gaž'inė u níx ''ofce k'uńe kr'ovy | u níx v''incėj m''inso | m''inso m''inso m''inso bez níc'ego | d'ažė k'očəw v'elg'i tam tak gr'ubo tak nəromb'anė m''inso | vot m''inso | no j'ešč'é ml'eko | a t'era juš v''incėj jak j'akoš jag'ody kaš coš | a d'ovnə u níx vot t'ak'ė b'ywə i pr'osto b'ywy gwəd'ufk'i i kaš f'tšyž'estyx l'atax vr'ožė t'ako b'ywo cy m'ože [...] j'ak'ė m'ože na gaž'ine b'ywy cy m'ože b'arzo s'uxo b'ywo | m'ože v'ypol'awo | né p'ov'əm no i t'akže pr'osto u něj b'ywa gwəd'ufka | no to m'uv'i | my pam'ent'umy to to os'ob'ėnnə ž'atk'i | mw'ožėš to tyš t'ako že | pəl'ak'i tam pəl'ak'i | a u níx jes'u bur'atuf zr'ob'iw burat'ov'i d'obže 'uny d''ugo pəm'ent'ajəm i ž'ėcum nakaz'ujum že nom ten cw'ov'ėk spas nos 'il'i né dow 'umžėć 'il'i j'ešč'é j'akoš | pam'ent'ajəm | no j'es'l'i ob''ižš tyš pam'ent'ajəm dw'ugo tak jes't | to u níx b'ywo že pol'ak'i né dav'a^{wy} nam 'umžėć | no kaj m'ože əbm'ėn'a^{wy} na coš | bur'aty s d'ovnə vot tak že jak cyg'any 'uny b'arzo l'ub'um zw'oto | 'uny t'am z'a'ńic né pšed'azum zw'oto s pokol''ėnə f'pokol''ėnə b'edum pšed'avəć | c'ygan za níc on kaš scyg'ańi k'up'i ukr'adńe 'il'i j'ako no 'on né ''otdo | t'agžė bur'aći | 'alé juš na t'ak'ė c'asy to vym'ėnuv'al'i na kart'ofle | na coš ž'ėby v'yžyc | nauc'yl'i sé f'ten cos j'ešč' | i 'ucum sé m'uv'um nos pol'ak'i nauc'ywy

ńé 'ino tam že łop'atum s'ažć | a t'era tyš t'akže traxtor'am'i | jak my
k'uńém tam pw'ug'ém t'ože na d'užo b'yšše | no tak tr'oške cyv'il'iz'acji
da | dəp'us'c'im pšyv'ežl'i st'amtənt | j'ešćé z m'awyx lot pəm''entəm
d'užo tak'egə b'y'wo ńé b'ywo trəxt'o'ruf a f ten cos 'inńi ńé vozmožno
b'ywo tš'ymać tr'əxtər | pr'osto ńé dav'al'i | ńé dav'al'i tš'ymać k'uńa | ńé
m'ožno b'ywo

– *A co można było?*

m'ožno b'ywo j'ednum se kr'ové tš'ymać | j'edno cy dva pros''entə |
m'ože p'oré kur no pam''intum j'edna kr'ova | jo sé j'ešćé p'ytum | tak
u t'aty žem sé pyt'awa i u m'amy | a j'es'l'i ž'écí d'užo | co tam j'edna
kr'ova | i ńé otd'azum cí xl'eba coś za rok zar'ob'w p'okə ty te dr'ugəm
kr'ove kaj ńé ''otdəš ńé spš'edoš 'il'i co ž'eby ńé b'ywo u ć'eb'ě f pl'acu |
o tak b'ywə | k'uńa ze fš'ystk'm m'ožnə b'ywo tš'ymać no vot
renk'am'i rup tam śic a k'uńém ńé | no p'užńěj f kowx'ože tak juš
tš'ym'al'i | kowx'ože k'uńi tam otž'elno | no to m'ožnə b'ywo j'es'l'i kuń
j'ak'i tam bez rob'oty j'ak'i sé ''ostov no to dav'al'i tam jedn'ymu
drug''imu ž'eby tam s'ano pš'yv'ěs 'il'i j'ešćé co | a ž'eby f sf'oim pl'acu
to ńé tak d'ovno dop''ero nac'ėni sf'ojé k'uńé m'éc | b'ywo t'akix d'užo
že p'er'ek'usy | a co to by poškož'iwo | ńic ńé v'əm | i d''w'ugo d''w'ugo
b'ywə ž'eby ze fši ńé ućek'a''y l'uže bo b'ywo kəń'ėšnə ć'enžyj d'užo cėm
v g'orəže ž'ywo sé i ž'eby ńé ućek'a''y stənt to pasp'ortuf ńé b'ywo | a bez
p'asporta ty kaj uj'ežėš pr'ostə ńé vydav'al'i | jak'ė uníž'ėńj žé b'ywo |
my ž'ėcm'i byl'i ńé b'ywo p'asportuf u ''ojcuf a no p'užńěj juš my jak
podr'osl'i to u nos juž b'ywy | juš nac'yńi d'avəć

O przodownikach pracy

M, Pokolenie I

Transkrypcja: Emilia Ślesicka

– *Które lata były tutaj dla Pana najlepsze?*

zəpəm''entəć tr'udnə | no jak na kumb'ajńé žem prac'uvəw | jak
śé dav'awə | a u mńé ten kəmb'aj'ėn byw t'ak'i kəmb'aj'n najl'epšy
ot fš'ystk'ix | no u mńé | tak | krasnəj'arsk'ė kəmb'ajny m'ajum k''epsk'ė |
z zəv'odu cə_ńib'uz'ńėus'ėv'ėr's'ėnstfujé | a un mńé rast'ofsk'i rast'ovl'ėn
davn'o | no kəgd'a ''on u mńé šet x'ožby ž'iń i n'oc to by ń'ė_šet | j'ešćé
jėdn'egə r'azə j'akuś ja b'uttə pšėsw'yšəw sé | ja b'uttə pšėpəv'ėž'awėm |
ja rəb'otəju a ty uprəvl''aj | no to ś'éc fx'oži ž'ėń i n'oc i upr'av'aj | a tym
m'otər ć'unglė b'yžé r'obiw | no a u drug'egə kəmb'ajnə t'egə ńé b'ywə

– *To w których latach Pan pracował?*

j'a na kamb'ajné sédémn'asćé lat žem pšer'ob'w | m'éd'al'i to c'awa
str'ona zap''into tym'i m'édal'am'i | kak žé 'etə za pševyš'eńé | za [...]
ub'ork'i vot | za d'obrè uzupèwn'èné

– *Często zakłada Pan mundur z medalami?*

[...] k''ilkə lat to | na ten žén jag sédémž'ešunt lat sé spèwn'iwə | žén
sfab'ody | na ten žén | žén pob''edy | to kto zəsw'užèn | k'aždy pəv''inén
pš''yjśc na ten žén z m'édal'am'i

– *Czyli nie tylko wojenni, ale też za pracę zakładają medale.*

pouć'al'i za d'obrè pr'acè

O rzemiośle, pracach leśnych i znajomości języków

K, Pokolenie II

Transkrypcja: Emilia Ślesicka

n'o to ž'adek x'yba j'ej | n'o to sé pšep'ytaš x'yba ukrə'incè 'unè b'y'wy
bo i tr'oxè t'ak'è jak u ž'atka j'eš'è pam''intum i 'unè rob''i'wy kat'ank'i |
to co naž'evə sé na n'og'i ž'imum z v'ewny | ukat'uje sé | na b'uty
muv''il'i j'akoš v''incěj ze šk'ury a to kat'anèk s š'eršći 'ofcy | žim'ovy
b'ut no m'ožè tak naz'yvac | no to u n'ego dw'ugo n'azva j'eš'è b'y'wə
p'imək'aty bo u nix jak po ukraj'ińsku nazyv'ajum p'im'y | 'u_nos
kat'ank'i nəzv'ajum a u nix p'im'y no i dw'ugo ot p'imək'at tak i b'y'wə
žé i ž'èci p'imək'aty b'y'wy to dw'ugo i p''ec'a p'imək'at | no tak i j'edno
za dr'ug'm šw'y | alè t'ak'è tyš m''a'wy ž'èci d'užo a 'uny x'yba dvan'as'è
m''a'wy | no alè t'ak'è rob'otnè 'ogrut v'elg'i tam nasaz'onè b'y'wə d'užo
d'užo | no vot 'u_nos t'ata b'aržo l'ub''il'i majstr'uvəç k'aj j'ak'è zeg'ark'i
mal'utk'è v'elg'è o to to u nix lub''il'i s'am'i | suns'atk'i pšy d'omu k'aj |
po dž'ev'è vot te fš'ystkə r'amy w'okna o to to fš'ystkə um''el'i zr'ob'č |
d'užo l'uži tak i pšyjižž'awə majstr'ovyx bo to j'eš'è n'èxt'urè sé už'iv'oš
t'ak'è mr'ozy b'y'wy | to žé ž'imè tš'eba b'y'wə pš'ežyc f t'ak'x | da |
vyr'ytyx pr'osto v ž'em'i z'èml'ankəx | tam v''idač tr'oxe m'ožè cym
jak'im'i m'ožè čink'im'i džev'am'i m'ožè obwož'one ž'eby sé né
syp'a'wə i z v''erxu tr'oxè i d'ašek i ukr'yte zasyp'anè ž'em'um i w'o t'oto
p''irše p''irše l'ata dv'a tš'y no xt'o na 'ilè 'uśp'əw m'ožè xt'o 'ilè m''ow
pəmoć'ikuf i p'užnėj nac'yńi dop''ero d'omy str'ojić juš džev''ane |
z dž'eva | a to žé f t'ak'm tša b'y'wə

– *A na początku był tylko las?*

l'as | d'al'i juš né b'y'wə níc no i tak v''idač za to i nazv'al'i v''idač
v'erš'ynum žé no i v''erx'né i v''iššè i n'ic tam né b'y'wə po ž'yčè |
a m'uv''um pak'a s irk'ucka tam sé əstanəv''il'i no to pš'ut jak s ist'or'iji to

otprav' il'i xod' okuf tr' ojax | xod' ok'i b'ywy | tš'y os' oby i vyb' ir' al'i m' ejs^ca
 k' aj v' incej l' ep' j | no ž' eby né fš' ystk' x juš prov' ažć po kav' owku a tak juš
 vybr' al'i j' ak' es m' ejscē | no t' utěj sé vr' ožē spodžb' awə | no to dop' irə
 st' amtunt zabr' al'i sé pšyjex' al'i 'alē jo m' yslē to to b' arzo śm' a' wē l' užē
 b' y^wy tak | j' exac k' aj či níxt' ɔ né c' ekəw 'alē ze s' obum | m' uv' um | d' užə
 instrum' entuf v' ežl'i bo níxt' urəs j' eš^cē v' idać kaš u k' ogə | tu juš na
 m' ejscu rob' il'i u n' ašěj ć' otk' i tam f k' uncu ć' otkā [Imię] | u níx j' eš^cē
 jes' t' z' arna t' ak' ē v' elg' ē dva kam' eńā | m' enzy n' im' i sé nasyp' a' wə z' arno
 i te kam' eńē rēnk' am' i krenć' il' i i to sé rob' i' wa m' onkə | no na p' iršē
 t' ak' ē a p' uźńij v' ot o tej p' ožē ž' ykə b' y^wa 'u_ nos v' elgo v' elgo v' elgo |
 xto by t' era pov' ežow žē po v' osńē otprav' al'i las | na kav' owk' i žn' el
 'i otprav' al'i | do s' amyj ańg' ary ten l' as p' w' ynēw | a tam dop' e' ro go
 xyt' al' i i nu kaš kaš coš s' n' ego rob' il' i | t' ako b' y^wa v' oda da | b' ywy r' yby |
 d' užo b' ywo zv' iža d' užo no kəń' ešnə to to tr' oxē tak lžy' b' ywo na to
 v' yžyc' xoc' p' iršē c' asy | no p' uźńij nac' yńi p' ola s' oć kart' ofi' i d' užo s' ažć
 to tyš | no star' al' i sé v' yžyc' | no d' užo sé rozjēx' awə | bo pšyjex' al' i né t' utěj
 do v' eš' lny | ^w ost' awy sé f' cēr' emx' ovy d' užo v' us' ol' i d' užo | teš j' es' t' to jak
 z' irk' uckə na ańg' arsk' je xəć | i tam us' ol' j' es' t' t' ak' ē | tak' i g' orət név' elg' i |
 i no tak sé kaš poros: až' awy | no a jak b' y^wo stol' ecē v' eš' yny pšyjizž' awə
 no doš^é d' užo g' oš^í i b' y^wo oj d' užo g' oš^{éi} to tam sé u t' aty ost' awy
 v' elg' ē t' ak' ē zdj' e' nćē | to b' y^wo stol' ecē košć' owa | x' a' wə m' pok' ozać 'alē
 f' t' amtēj ' izb' ē | no to pšyjizž' awy 'alē po p' olsku juš rozm' uv' ə m' a' wə xto |
 vr' ožē v' ezum žē ž' atk' i pol' ak' i tam no jak juš zm' e' nš' ane | jak nər' ody
 to v' incej juš po ros' ijsku juš rozməv' a' jəm | juš gub' i sé | no d' obžē žē
 j' eš^cē j' akoš ost' awy sé j' ak' es' əb' yćiji da | j' enzyk sé ' ostəw | d' obžē t' utěj
 p' olsk' i j' e' nzyk f' sk' olē ' ucəm ž' eći | to d' obžē b' arzo

– *A duzo godzin w tygodniu?*

'alē né v' em bo n' aše | pš'y_ nos né b' ywo | ž' eći vyr' oswy né b' ywo |
 a juš vn' uck' i tr' oškē sé uc' ywy no to | no p' uźńej do irk' ucka ujex' awy
 do m' amy | no tak | né pəwuć' iwo sé žē ' ojca f' cas br' akwo i ž' ywy
 tr' oxē z' n' am' i tr' oxē do m' amy do poex' a' wy do irk' ucka | no t' era juš
 v' elg' ē

Budowa domu i pieca

K, Pokolenie II

Transkrypcja: Angelika Pawlaczyk

– *Ten dom budowali Pani rodzice?*

rəž' ice d' a | f' šežž' ešunt | f' šežž' ešunt dr' ug' im r' əku tə tə zabud' əwəw
 t' ata | m' y tam sé rəž' il' i | m' y sé f' t' ym n' e rəž' il' i d' əmu | bə m' y sé | tam

f st'arym d'omu rōż'il'i tō t'ego | a n'i ma go j'uś t'ego d'omu | ubr'al'i |
n'ō | a t'yn f'šęż'ęsunt dr'ug'im vybudova ny b'yw | v'ot

– *Ale się trzyma pięknie.*

n'ō | 'ale t'utej | n'ō pšyj'izżō br'at | pšyj'izżō ś'ōstra | pšyjizż'ajum xt'ure
m'ęšk'ajom tam t'ego | ž'eby t'utej n'ic'ne r'ušać jag b'ywo | ž'eby tu tag
b'ywo jak pšy t'ego | jak pšy t'aće | pšy m'am'e | n'ō i t'ak | tō tō m'ōžno
by tō poub'irać ž'eby | n'ic'ne ub'irōm

– *To jeszcze rodzice stawiali ten piec?*

n'e p'ec n'e | p'ec tō j'uś j'ō se pōstav'iwam | bō tō p'ec tō b'yw
t'ak'i s p'ekarn'ōk'im w'ōn d'ōtōnd b'yw | w'un pō te ž'v'i |
p'ek'arnik t'ak'i b'yw v'elg'i bō m'y xl'yp p'ekl'i | a j'uś p'ōtym
xl'yp my n'e st'al'i p'ic | m'amy n'e by | n'e st'awō | i tō tō v'zinam
rōzebr'awam | i t'ak'i zrób'iwam m'n'ijšy | bō xl'yp n'e p'ek'ymy je-
sl'i m'ne čša tō se up'eke f t'ym tam | te buw'ečk'i 'il'i cō | t'ego |
i t'ak'i m'awy my pōstav'il'i | a d'ōvní tō b'yw t'ak'i v'elg'aśny p'ec
s p'ekarn'ōk'im | v'elg'i [...] n'ō | p'ec | m'ama t'ego z'afše p'ekwa tyn
xl'yp t'ak'i | 'ōj t'ak'i d'ōbry tyn xl'yp b'yw | pam'intōm t'ak'i b'yw ||
my t'ak'ix n'e um'imy p'ic | jag d'ōvní p'ekl'i

– *A jaki był? Miał pękającą skórkę?*

n'e nō tak'igo n'e b'ywo ž'eby p'enkawa | n'ō j'eśl'i 'un śe n'e vyd'ażyw
tō m'ōže spenk'awa | 'ale t'ak'e k'ōwoce p'ekwa | na c'egwax |
pam'intum | k'ōwoce rōb'iwa i na tyx c'egwax p'ekwa | tō vym'at'awo
śe fs'ō | s p'ekarn'ōka i na tyx c'egwax | t'ak'i b'yw

Budownictwo dawniej i dziś

M, Pokolenie II

Transkrypcja: Sylwia Detmer

– *Teraz każdy inny dom jest.*

n'ō | t'ak | k'aždy | wōt fš'yšk'ix [...] d'umy str'ōjom | ot mw'ōži [...]
pōstrō'iwy sf'uj d'um | na 'ine pōstrō'iwy i t'ak'ix d'užo b'aržo d'umuf
juś str'ōji śe kt'ure ji w'ōb'ijō... za p'ōre c'asy śe ōbž'yjum pō:b'ij'ajum |
b'eže w'adn'e fš'yško | n'e dōp'uščum juś t'ak'ij b'id'ōty jak t'amte | tō juś
t'yx rōž'icēluf t'ak'ix kt'ure d'ōbže ž'yjum 'ix nauc'ywy ty rōb'ōty | w'ot
tēn xōr'ōbek cō t'utaj m'uv'iw t'ēn [Imię] tō že 'un ž'yje d'ōbže | rōž'icēle
j'ego ž'yjom | pōstrōj'une fš'yšk'e t'ero | fš'yško gn'ije | ž'atk'i ž'ywy
d'ōbže i p'ińcu ž'ēci m'awy | t'ōtō 'un s t'ak'ix x'ōpcuf [...]

– *Mam jeszcze pytanie. Tutaj są takie piękne okiennice wszędzie, to kto je robi?*

rob'il'i | t'ak'e b'ywy master'a | sf'oje rob'iw ɔ t'ën [Nazwisko] | wɔt t'ën [Imię] w'ojéc | 'un tɔ b'arzo d'užo wɔk'eń:ic tu zr'ob'iw | m'y tɔ tɔ s'am'i rob'il'i | wɔt t'ɔtɔ | b'yw j'edyn t'ak'i x'ɔpak | m'y z n'im rob'il'i | i tak pɔkraś'iwɔ śe i w'adńe śe... | ńe b'ywɔ tak'igo jak t'ero fš'ysko śe pšed'aje ɔɔ m'ɔžnɔ k'up'ić | str'ugać fš'ɔ | a m'y t'ɔtɔ rěnc'am'i fš'ysko rob'il'i | jag j'ɔ b'ywem mw'ody | x'awɔ śe vygl'undać l'ep'ij | dr'ug'e str'oje i m'y tyś nac'yńi pɔ ćix'utku pɔ ćix'utku | nɔ t'ak śe zrɔb'iwɔ | fš'ysko rěnc'am'i t'ɔtɔ rob'une

– *A teraz wszystko w sklepach.*

nɔ ɔk'eń:icuf tɔ n'i ma | bɔ t'ero te w'ɔkna r'ob'um | w'ɔt te pwast'ik'ɔve | tɔ juś t'ero d'áže i te wɔk'eń:ice sšep'ujum | a s tym b'arzo w'adńe śe p'atšy d'um | nɔ w'ɔt

– *A ten dom, to po kimś jest czy Pan budował?*

t'ɔtɔ m'y zr'ob'iw k'ɔwxɔz dl'ɔ m'ńe | k'ɔwxɔz pɔstr'ɔiw 'ino zrumb'awy fš'ysko t'ɔtɔ w'ɔkna | fš'ysko t'ɔtɔ fš'ysko j'ɔ s'um fš'ysko | n'ic tu ńe b'ywɔ 'ino sšup'awy i pɔkro'iwy | t'ɔtɔ juś te šybe kup'ɔwɔw s'um fš'ysko za sf'oje p'iń'unze | wɔt t'ak | a tak śe str'ɔjum kt'ure bog'aśe | tɔ śe str'ɔjum s'am'i | l'asu b'ywɔ t'yle | nɔ j'esl'i m'ow tr'axtur nɔ.. pš'ev'us | ɔr'amy | k'ɔwxɔz rɔzr'ešɔw rɔz'eržnuć | stro'il'i śe | zb'ir'al'i śe | stro'il'i | wɔt t'ak'e ž'ewɔ

Prace dziewiarskie dawniej i dziś

K, Pokolenie I

Transkrypcja: Angelika Pawlaczyk

– *A co Pani robi jak przychodzą takie długie wieczory, zima. Co Pani robi?*

t'ero ɔɔ r'ob'ić | n'ɔ ɔt telev'izɔr | telev'izɔr | r'ańśe d'a | šyd'ew-k'i i vyšyv'a:m | i rynkav'ice i v'unz'awam | i na kɔl'ańe pš'yndwam v'ewne | u v'ɔs t'yś

– *Kiedyś tak.*

n'ɔ n'ɔ n'ɔ | n'ɔ p'ɔtym tym | [...] vr'eć...

– *Wrzecziono.*

vžec'u... vžecun'ɔ | vžec'unek | tɔ fš'ɔ zajmɔv'awam śe d'a | čš'a b'ywɔ napr'av'ać ž'écum r'ańśe | t'eros śe ńe napr'av'ɔ | r'as kup'ujom dr'ug'e | ah'a | m'y tɔ naprav'al'i | rynkav'ice | maryn'arke čš'a b'ywɔ napr'av'ić | p'ortk'i napr'av'ić | fuf'ajke napr'av'ić tak s'amɔ | n'ɔ n'ɔ tak b'ywɔ i xɔž'il'i v naprav'anym | nikt'ɔ śe ńe fst'yžiw | a t'eros d'ejće k'ɔmu |

no v'ecor'am'i to čš'a b'ywo r'ob'íc d'a | ž'eci sp'awy | p'ošwy sp'ać a j'c |
pšy st'ole | napr'av'ać čš'a b'ywo

Praca i życie

K, Pokolenie I, Pokolenie II, Pokolenie III

Transkrypcja: Katarzyna Dembska

K3: 'u_nos t'ata b'yw b'arzo majstr'ovy w'ot t'a kan'apka t'c b'y^{wa}
zrob''uno z j'ego rynk'am'i i v'ot t'e st'avní n'a w'oknax p'c fs'j'ej
d'ér'evní t'c zr'ob'iw n'aš t'ata | t'e r'amy w'u 'okna t'c w'un fs'j'c

K2: n'a dv'ože 'on t'c t'c

K3: j'imu pš'edow t'e sv'oje ž'ewo j'ego w'ojćec a w'un pšy'j'exow
s p'olsk'i j'ego ž'adek 'un m'ow sv'ujum k'už k'uzníce k'uzníce
kuzní'eč'ne ž'e d'ewo | pš'edow sv'oj'emu w'ojcu t'yn na^wucyw a t'ata
c'c | 'ostow s'e

K2: 'u_nos t'ata sam'uc'ka K3: sam'a'uc'ka 'ostow s'e b'ez w'ojca š'es
l'at m'u b'ywo d'a j'ak w'ojca roščel'al'i K1: š'es c'y s'edym

K3: d'a f'čyž'estym s'udnym a t'ata b'yw čyžes't'égó p'éršygo d'a d'a

K2: i 'uńi s'am'i s na^wuc'yl'i s'e

K3: a patam'u št'c čš'ea b'ywo s'e na^wucyć | ní'ic ž'e ní'e ní'e
pšedav'al'i K2: čš'ea | m'ama m'uv'i s'am'i t'c t'c stroj'il'i d'um s t'atum |
s'am'i | spušč'al'i l'as t'ot'c fs'j'c s'am'i K3: n'c xož'il'i spušč'al'i d'c
l'asu v l'as | t'ak t'ak n'c w'un d'užo d'užo l'užum d'abr'a zr'ob'iw 'oj
'oc'én ves'owy b'yw j'ego d'c s'ix p'or j'ego ní' m'a žev'etn'ašće l'at j'ego
fš'yšk'e fš'om'in'aj'm d'c s'ix p'or d'ad'a [Imię] n'aš d'ad'a [Imię]
d'ad'a [Imię] [Nazwisko] m'ow nazv'isko || y: c'c w'un fs'j'c t'e
'ol'i el'ektr'ic'estvo || 'on s'e vy'ucyw i p'c fš'yšk'e d'ér'evní v:erš'yne
pš'ev'ut elektr'ic'estvo | f k'aždym d'omu | i n'a s^wupax i fs'c t'c t'c
w'on fs'c zr'ob'iw t'eš

– *Мастер на все руки.*

K3: fks'unšce fks'unšce u p'etš'yka val'ent'ina iv'anav'ič'α'on pokoz'ane
ž'e w'un pš'ev'ud šv'at p'c fs'j'ej d'ér'evní t'ot'c f p'én'žes'untym r'oku
b'ywo | n'c m'ast'er d'a t'ag i p'ańi: l'uda p'is'aa j'ak te sv'ujum te r'ob'ote
to w'una muv'ia ž'e w'un r'ěstavr'ac'ja košć'owa t'yž b'y^{wa} n'a ní'im

K2: t'ata t'yž r'ob'iw

K3: t'yž n'c r'ěstavr'ac'ja košć'owa | n'c

K2: čš'y tr'oje 'iy ž'e d'a čš'y | ž'ínice t'ak s'e pov'ežec d'a

K3: dav'ajce spumn'imy naš'ego t'ate

K2: p'am'at' p'am'at' d'obrɔm ɔst'av'iw

K3: d'obrɔm p'am'at' p'ɔ fs'ej v'osce ɔst'av'iw b'arʒɔ | mw'ode y:
z m'odym z'e st'arym m'uk s'e nam'uv'ic našp'ivać | n'ašm'óc s'e

K2: n'a b'a n'a garm'ɔšk'e gr'al'i

K3: n'a garm'ɔške šp'ivɔw fs'ɔ || t'ak'i b'yw c'ov'ek n'ɔ patəm'u št'ɔ
j'ego t'eraz i fs'e pam'int'ajum | n'ɔ t'ak'è d'el'a | ž'awko kań'ešno ž'e ní'i
m'a n'a žev'itn'ósce l'ɔt juž ní'i m'a

K2: n'u v'od ž'yl'i b'y s'e w'on z m'amum p'ɔt pɔt'i pɔt'e pɔt'ix'ónku
vdvɔj'ɔm j'ez vdvɔj'ɔm | a m'ama s'e ɔst'al'i šež'isunt p'ińc ž'e l'ɔt b'ywa
m'am'e ja:g vd'ovum s'e ɔst'al'i a t'ace b'ywo šež'ešunt ž'ev'ínč tr'oške
p'uw r'oka n'e d'ɔ sedymž'ešun a t'ag b'y s'e vdvɔj'ɔm j'e dvɔj'ɔm j'ez
vdvɔj'ɔm | tud'a b'y s'e p'óše t'am a j'edyn j'ez j'edyn fs'ɔ ravn'ɔ | w'u
[Imię] sv'ɔja s'em'ja w'o j'ɔ ž'yje v jirk'ucku | u každ'ego sv'ɔje ž'e d'el'a
a t'ak p'a nab'egam'i nab'egam'i pšelec'y my ž'e c'ɔ p'ómuž ž'e t'ɔ t'ego |
m'ama u n'os mələd'ec kań'ešno wóšimž'ešunt čš'y l'ata n'a n'ogax fs'ɔ
ravn'ɔ mələd'ec ní'ic n'e p'ov'iš | n'ɔ t'ak št'ɔ f svaj'ɔm f sv'ɔj pr'i svaj'ɔj
pr'i p'am'at'i pr'i um'e t'ak čš'a p'ov'ižec

Podział obowiązków domowych

K, Pokolenie II

Transkrypcja: Katarzyna Dembska

a 'u_nɔs fš'ys'ko r'azym u n'os ní'i m'a tak'égɔ tv'ɔje m'ɔje fš'ys'ko
id'eme r'ɔbo xt'ɔ v d'umu t'èn i r'ɔb'i i j'ak t'yn ní'i m'a t'ak'égɔ ž'èby
sv'ɔje ɔb'iz at'elstva b'ywy t'e | u n'os ní'i m'a tak'égɔ | n'a rɔb'ɔ n'a s'ano
r'azym fš'yńže r'azym k'aj čš'a fš'ystko fš'yńže r'azym | n'a ryb'awke i t'ɔ
r'azym | id'y my d'ɔ l'asu n'e v'ele n'a ɔx'ɔte a t'ak fš'yńže r'azem i t'ero
s'e sm'ejum ž'e m'y t'ak fs'j'ɔ r'azem a j'ɔ m'uv' n'e sm'ijće s'e n'om t'ak
d'ɔbže

– *Super. A ten dom kto budował? Pani rodzice?*

n'e m'y jak s'e pożyń'il'i t'ɔ m'y kup'il'i t'yn d'um v dund'aju 'ino m'y
g'ɔ st'am tun s'ud'a pšev'ezl'i i | t'yn m'ywš str'ɔjw s n'ɔ z m'ɔjim t'atum
i j'ego t'atum pɔstrɔj'il'i i j'ag m'y r'ɔk ž'yl'i m'y u m'amy t'yn pɔk'a s'e
strɔj'il'i a p'ɔtym pɔstrɔj'il'i sr'azu t'èn i t'utaj m'y sr'azu ž'yl'i | i fš'ɔži
ž'em pš'eće ž'e n'e t'yn n'ɔ m'ama v d'umu b'yl'i t'am b'arʒɔ ž'em n'e
ryxtuv'a w'a b'ɔ m'ama ž'e b'ywa t'èn a 'ino m'y jak ɔd'ešl'i s'ud'a 'ɔ n'ɔ
ɔdž'elno j'ɔ sr'azu j'ak nɔv'os'el'je m'y s'e sprav'al'i j'ɔ sr'azu i fš'ys'ko
i nastr'ap'a w'am i pšyryxtuv'aam i fš'yst'ɔ s'ama i t'ak i s t'yx p'ur i fš'ysko
t'ɔ t'ɔ r'ɔb'è a vr'óže n'e rɔb'i w'am vr'óže n'e čš'a b'ywo a j'ak t'yn i st'aam

r'ob'íc s'ama i t'ak i | d'ó t'yx p'ur | fš'yško r'ob'e || i pos'ole i k'aj c'ó čš'a
i gž'yba i og'urka i fš'yško i "up"eke fš'yško

ROLNICTWO I ZWIERZĘTA DOMOWE

Uprawa roli i hodowla po założeniu wsi

K, Pokolenie II, K, Pokolenie I

Transkrypcja: Sylwia Detmer

K1: bó j'es bur'aći kt'ure pam'ent'ajum že pól'ak'i tu t'yle d'obra
zrob"iwy | nauc'ywy j'eś.. | j'eś i t'e že kart'ofle s'ażić | i fš'yško
pam'ent'ajum že k"edyś to 'ile pól'ak'i wót gw'odu sp'aswy bó... | bó
m'or teš t'ak'i b'yw že .. | nó v"idać m'óže z'a_suxe b'yl'i 'il'i cò [...] i wót
z m'amóm rozmav"al'i | tu pš'y_nos j'ešće b'ywo | j'ešće pam'ent'awy
ót ž'atkuf že n'os pól'ak'i ft'encos 'ile s post'avok b'ywo | t'ym"i že
kartoff'am"i i xóž dav'al'i j'ežž bó

K2: nó i 'ale zaś zaś bur"aty juš póżn'al'i d'užo pól'akuf jak
pšyjex'al'i v žés'untym r'óku

K1: nó t'ak

K2: po tak"imu že u n'ix ž'ěmn'ak'i né saž'iwy bur"aty 'ale u n'ix zb'óža
b'ywo d'uža | u n'ix b'ywy k'óné | d'užo w'óv'ec b'ywo | d'užo... | n'aśi
rób"il'i i zarob"al'i se fš'yško wót n'ix | n'aśi p'uźni se rozrob"al'i v l'eše
k'ajš tam dwaž'ešća 'aruf gžes tšyž'ešći 'aruf | a cym s'óć fš'yško u bur'atuf
zarub"al'i s'ob'e p'óš'l'i w'ód... jag... nó r'ob'íc u bur"atuf tam m'óže cós
dod'al'i 'im tam fpš'ěži b'ywo te t'era k"iwa a fš'eńže to né b'ywa k'iwa |
pód'ufk'i b'ywy | f'unty b'ywy | tam b'ywa f'unt jes pó šesn'ašće... to
b'ywo šesn'ašće k"iw to b'ywo šes... pód'ufka b'ywa

K1: 'ale bur'aći n'e_śól'i p'ola | n'e_śól'i | 'ino gąž'ine m"el'i tak

K2: a cym kól b'ywy v"ěm 'ino že 'ix p'ola b'ywy t'ylko i rób"il'i da |
t'ylko p'ola b'ywy | t'oto fš'yško b'ywo t'uta t'utej k'it'aj t'oto fš'yško že
bur'ack'e t'oto b'ywo | p'ola u n'ix b'ywo dó s'aměj t'u jag ta r'uda 'iže
wót cò ten k'anaw | to fš'yško t'oto bur'ack'e b'ywo | xónz'ojsk'e b'ywo |
fš'yško j'ejix b'ywo | a n'aše to 'ino b'ywo tu tr'óške nat [...] | nat
kówx'ozem t'ak'e ogr'utk'i b'ywy | to fš'yško bur'ack'e b'ywo | jò
bur'ack'e fš'yško | n'ó | w'ót ji... | i 'uny 'u_nas n'aśi pól'acy zrob"il'i ji... |
ji zarub"al'i s'ob'ex | m'yl'i | kob"ěty m'ywy c'am cós rób"iwy | m'óže to
p'aše čy 'uny tam 'iže kob"ěta | m'óže tam j'ak'i ž'eń pšerób"iwa to | to
t'am m'óže mys'ecke m'unk'i d'awy cy b'uwke xl'eba d'al'i n'ašym ód
r'ólek | r'ólek t'ak'i že s'ytu že to r'ólek t'ak'i b'yw | a že to byw p"ěršy
l'ěń a kob"ěta j'ěgo b'ywa rób'otna tak | j'ó_jum pam'entum pš'ećš |

tɔ 'una m'ywa u bur''atuf te... | bur''aty że 'uny nie b'el''iwy ni ni'ic
j'enc śc'any u ni'ix b'ywy xablɔv'ane ji m'yte | ž'ėby b'ywy ž'uwte aš | bɔ
'u_nas c'ɔwk'em m'uv'om na c'os m'y u bur''atuf te d'omy

Uprawa roślin i hodowla zwierząt

M, Pokolenie II

Transkrypcja: Sylwia Detmer

v ogr'utku fš'ysko 'u_nos jes | i bur'ak'i i ceb'ula i kap'usta | t'utaj
tɔ m'e m'awɔ pɔm'id'ory u m'nie tu og'urk'i inɔ tam na p'olu tɔ
nem'awy ɔgrud'ecek | tam fš'ysko j'es | fš'ysko j'es | f's'j'ɔ fš'ysko
saz'ymy | i kart'ɔfl'i sp'oro saz'ymy tyš | xɔž 'uny i se nie spšed'ajom
a gaž'ine iže | bɔ b'aržɔ t'ak'i v'or j'es i k'iwoğr'amuf tak p'inćž'ešunt
v'ency | t'ak'i v'or tɔ 'un p''incet r'ubl'i inɔ st'oji | t'yle r'ubl'i | a tam
v'ader'eckɔ pšed'ajum dr'ɔžy | ten v'or m'u se b'aržɔ d'obže wɔpx'ɔži
t'e cɔ zb'ir'ajom t'utaj j'ež'om | nɔ t'ak | m''iışɔ tyš 'u_nos spšed'umy
jež'el'i k'iwo t'utaj pɔ dv'ešće r'ubl'i tɔ 'un tam pɔ č'ter'ysto tam
pš'edɔ | nɔ 'ale my žyw'umy

– I co hodujecie? Krowy, konie, świnie też czy ...?

i šf'iışk'e t'ero m'awɔ b'erum tɔ s'ob'e | šf'in'sk'e nie b'erum t'ero
b'aržɔ | gɔv'až'ina t'ɔ_jes k'osk'e b'aržɔ b'erum | nɔ kuń'ine b'erum
tyš | šf'iışk'e s'ob'e na ž'ime b'ij'imy | tš'y gw'ovy j'ɔ tš'y mum
t'ak'e v'elg'e ž'ėby ž'ėcum d'ac i s'ob'e | kur'eck'i ž'ėby j'ojka | fš'ysko j'es |
pɔk'a s'iwa jes my tšym'umy | te ž'arno cɔ j'ɔ te rozd'aje t'e ž'em'e tr'oxe
n'om ž'arna tr'oxe k'up'e p'otem j'eše | ɔt tag ž'yjemy

Prace polowe dawniej

K, Pokolenie I

Transkrypcja: Dominika Wysoczyńska

– Tak na początku jak to wyglądało, czym się zajmowali przede wszystkim w życiu?

n'ɔ fpš'oži i s'ol'i

– A co siali?

n'o fš'ysko na p'olu že i kart'ofle sažil'i t'ɔ t'ɔ ub'ir'al'i kap'uste
fš'yšk'e b'ywy 'og'urk'i i fš'o b'ywo a t'eras to juš ni'ima ni'ic t'e j'edne
kr'ovy s'e 'ost'awy i to fš'ysko s'e r'os...rux'uje | fpš'oži to fš'o byw'o
i šf'ine k'ury i g'ėži i k'ack'i | fš'ysko tšym'al'i f'kow'oze

– No tak, w kolchozie to inaczej było.

n'ò a t'eras to j'uš fš'yisko s'e rospad'uje | fš'yisko s'e rosv'olo na ní'et [...] t'utěj j'ino c'urka [...] i dv'a s'yny i dv'a s'yny t'utěj r'ob'um na maš'ynax [...] n'ò na l'eso'v'ozax dž'evou v'ožum [...] a j'edyn to f'kowx'ože r'ob'i t'u i na v'incov'ože i l'eso'v'ože dž'evou v'oži dv'e maš'yny m'o | kor'uće v'oži i | l'as

– *Większość ludzi w lesie pracuje, mężczyzn.*

no t'eros v'incy v l'eše fš'yisko r'ob'i

– *No tak, bo kiedyś to w kołchozie, a później...tak...*

t'ero v'ij'iz' rob'oty f'kowx'ože n'imo | t'agi | fpš'oži to s'w'oš'm'i g'ožin tš'a b'ywo r'ano fst'ac i do v'ec'ora r'ob'ić rob'oty xfat'awo a t'era l'uže né m'ajo^um co r'ob'ić [...]

– *To pani rodzice w którym roku przyjechali tutaj?*

m'ama v'žeš'untym r'oku pšy'jex'awa [...] t'utěj t'ò b'ywo j'im p'ín'ic l'ot jak pšyv'ežl'i 'ix s'p'ol'sk'i | [...] z b'apkum pšy'jex'al'i

– *No a jak tutaj, jak były czasy wojenne, to jak to wszystko wyglądało, jakieś wieści były?*

n'u n'u t'ak rob'iwy fš'yisk'e b'aby to rob'iwy tak fš'yisko na k'uñax na kr'ovax [...] gže s'obum | kart'ofle s'ažić s'obu | št'ere^x b'abuf še zapšyng'awy f te šn'urk'i i [...] s'p'ug'em j'edna | t'ag še i rob'iwo | xw'opuf né b'ywo to [...] no dost'awo še n'ašym m'amo^um | n'a [...] no to c'ò tam pšen'ice i c'ò tam j'eš:e s'ejum j'o t'eros n'e^v'im t'ego | j'iñč'm'ín x'yba a tak v'incej n'ima n'ic | f'pš'oži w'ov'es s'ol'i ji fš'yisko šev'al'i i tat'arke i n'a ten na w'ol'ij te jak še to naz'y... ryžyk'ove to m'aswo še naz'yvo fpš'oži to t'utěj rob'l'i f't'ixanofce

– *A tatarka to co to?*

tat'arka t'ò t'ò t'ako | jak še t'ò | naz'yvo | p'ò p'olsku

– *A jak to wyglądało?*

kar'yčnevy t'ak'e | [...] fš'o | né sp'òmne se p'opač

– *A teraz to czemu nie sieją, skoro kiedyś siali przecież, to teraz czemu nie?*

t'eros 'ino ta pšen'ica s'ejo^um i fš'o fpš'oži i kukur'uze s'ol'i | i t'e t'e j'ak še nazyv'ajum | ž'yto | ž'yto t'e t'ak'e | c'ò to k'uñum tš'a b'ywo | te ž'yto | s'ol'i | d'avač k'uñum [...] n'ò ji j'iñč'm'ín t'am fpš'oži fš'yisk'e fš'yisk'e te | ž'ela s'ol'i | a t'eros j'edna pšen'ica j'ino s'ejum v'incej n'ic [...] t'yle t'ak to že t'ylo že t'ag že se kup'uje še a bol's'ynstfo | fš'yisko še t'era kup'uje | fpš'oži t'ò m'y rob'il'i na trudodn'e | a p'otym dop'i'ro ost'al'i tr'oxe na p'ín'o^unže | pot'om xl'ebom vypwac'al'i t'òt'ò | ile m'y zarob'il'i t'yle xl'eba

Prace polowe dawniej i dziś I

K, Pokolenie I, Pokolenie II

Transkrypcja: Dominika Wysoczyńska

pš'udy fs' o vručn'oju rob'il'i drab'iny na k'uñax p'ore k'uñi
 sn'opk'i na v'uz i i na br'odwa stav'al'i p'otym podgañ'ajum b'ywa
 sw'ożka do sw'ożk'i | co my mw'ode b'ywy sn'opka nie uñeš'eće
 ć'inšk'i to p'o tr'oje na j'eden sn'opek m'y žuc'al'i tag vys'oko na st'uw |
 mwuć'il'i | vručn'uju fs'yisko | t'eros to lž'y bo kumb'ajny i [...] no fpš'ud
 m'y fš'yisko rénk'am'i to p'ošwy jag nie b'ywo j'eš:e tak | komb'ajnuť
 to nu woprav'il'i k'osy i t'ak'i 'obuñk zrob'il'i iž'eće se xc'eće
 g'aš:e žuc'aće | a p'otém zaś tša jiš: drug'im'i v'unzac t'o to ap'až
 že f te sn'opk'i | t'utej na t'oku b'ywa tyž v'odno mwoć'iwka t'yš tak
 s'amo | xl'eba b'ywo no za gat'ofke tyž zdav'al'i d'užo zdav'al'i xl'eba
 t'eras to tak nie | ale t'eros to n'a_tym lž'y že iž'im'y z got'ovym
 v'ork'em postav'im'y nasyp'im'y se i fs' o no 'ino za sv'oje p'in'inze
 pwac'ymy i | te p'oka | a t'eros še j'akoš i tak pok'ebž'iwu j'edyn
 drug'ego tyš tak s p'ući zb'iw c'oš zac'yñi še ž'el'ic v ž'im'e || no xt'o
 xc'e xt'o xc'e sv'ojum ž'em'e z'abrać i na ž'em'i r'ob'ic to i b''ere xt'o xce
 žyc jag ž'yl'i f kowx'ozax no t'era kowx'ozuv ni ma bo jag w'opšestfo
 'ino | a: xto xce juž ž'eby sf'ojum ž'em'e m'i'ec i n'a_ñi r'ob'ic to b''ier
 r'up m'oš | maš'yny kumb'ajny wob'r'ob'io i trax't'ory || l'ep'ej juš tak jak
 t'eros juš maš'ynom zb''erum vyc'yš:um 'iž'eš pow'ućiš d'obry xl'ep |
 a w'uny ot v ž'im'e ž'im'e i t'o to fš'yisko zaxwam''iwy i got'ove i un t'ym'
 i dyrektor'ov'i nie d'ažum bo to w'uny vr'ože b''erum te ž'em'e to juš j'ej

Prace polowe dawniej i dziś II

K, Pokolenie I, Pokolenie II, Pokolenie III

Transkrypcja: Katarzyna Dembska

K2: v'os'em^{d'} es'at tr'i g'oda v'os'em w'os'e wošimž'ešunt st'yry b'yže
 v d''ek v d'ekabr'u s'ava b'oju j'eše s'ama s'e w'u d'a gž'eb'e š'e t'am
 v ž'im'i fs' o fs' o ravn'o

K3: n'ic nie daj'im'y n'o a ž'e fs' o ravn'o j'ešče gž'eb'e

K2: a nie w'ona j'ij čš'a ž'eby wogr'udek t'am b'yw kart'ofle ž'eby r'oswy
 t'o v'o t'e t'o p'okal'eñ'e v'ot'im'en: o xt'ure godov'awo w'od dl''o n'ix t'o
 t'e kart'ofle fs' o ravn'o kart'ofle w'ot'eta ml'y:ko

K3: vyžyv'al'i n'a kart'oflax

K2: ml'y:ko w'ot t'o t'o w'ot dl''o n'ix t'o t'o t'o fs' o kañ'ešno | s'jedny str'uny

K3: saž'il'i b'aržo d'užo j'ag w'ońi n'ož zastav'al'i r'ob'ic | z r'ana pš'yžeš
z'e šk'owy z r'ana d'ō v'ec'ora t'y f'kart'oflax s'ežiš

K2: j'ō m'uv'e m'amō p'ō_ōsće saž'il'i t'yle t'yx kart'off'i n'e a m'ama
m'uv'i t'ak n'ō sv'inum dav'al'i kr'ovum dav'al'i i n'om d'a

K3: a fsp'omni j'ak m'y pšyx'ož'il'i i t'e kart'ofle čš'a b'owo k'opać

K2: t'ō t'era f'p'erč' atáč'kax a r'ańše n'i p'erč' atkuv ž'e n'ic | z'e šk'owy
pš'yžeš i s'ežiš n'a t'ym ogr'utku d'ō č'imna f't'yx kart'oflax w'oj

K3: a r'ańše b'owo t'ak | t'eras t'ō zaj'eže tr'axtor č'i vyk'op'e t'e kart'ofle
a m'y zb'ir'umy ž'eči pōzb'ir'ajum fs'ō | z'a dv'a dn'a s'e uprav'il'i

K2: n'ō | a r'ańše

K3: s'e s'ent' abr' m' esunc m'awo v'es m'y kōp'al'i pšyd'eme z'e šk'owy
t'ata zaj'eže k'uńim t'ō t'ō vyp'ačše m'ama t'ō t'ō rozgžeb'uje m'y v z'aže
zb'ir'omy

K2: n'ō | t'ō čš'a v'elg'e kart'ofle ož'elne

K3: a saž'il'i 'oč'eń d'užo

K2: m'a m'ewk'e ož'elne | pasaž'il'i d'užo w'oj

K3: fš'ysk'e saž'il'i d'užo

K2: j'ak s'e fsp'umniš j'ō m'ewo t'ō t'ō 'ack'i tr'ut t'ō i fs'ō dl'ō s'eb'e fs'ō
n'a p'uza

K3: p'uza w'ot kart'off'i pōr'ustō

K2: p'uza nab'il'i K3: bž'uxy nab'il'i i fs'ō | n'ō

K2: 'ot t'ak'i fiz'ič'esk'ij tr'ut a t'era kán'ešna pr'ōsćej

K3: b'aržo d'užo l'uže pracuv'al'i r'ańše t'eras n'e n'e n'e

K2: a t'era fs'ō ž'e t'exnikum s'e r'ob'i

K3: d'a

K2: sk'ošic tr'ove t'exnikum zb'i z'ebrac t'š t'exnikum | a m'y t'ata
z m'amum pōjadum k'osum nak'ošum m'y p'osl'a id'y my pševruc'omy
grab'imy t'ō t'ō | t'ō t'ō 'avgust m' esunc t'ō t'ak'i zapw'ošny m' esunc
ž'e b'yw | z'a jagod'am'i z'a gžyb'am'i t'ō t'ō w'j w'oj w'oj t'ō | b'idne
ž'eči

K1: n'ō m'yšl'iš ž'e m'y'ino t'utej t'ak

K3: n'ō nič'ō nič'ō

K2: n'ō m'amō j'ō ž'e n'e m'uv'e ž'e m'y

K1: p'ō fš'ysk'ix v'oskax t'ak b'owo

K2: fš'yńže

K1: v'jedne m'oskv'e d'obže

Prace gospodarskie i ich ciężar

K, Pokolenie II

Transkrypcja: Emilia Ślesicka

– *I tak na co dzień czym się Państwo zajmujecie?*

nɔ t'ak | t'ak tɔ 'u_ɲɔz žɛ f c''ixanɔfcɛ č'ekə | krul''ik'i jes' tyš gɔspɔd'arstfɔ
t'am j'eščɛ do nos j'est | i k'urk'i mw'ɔdɛ mw'ɔdɛ tam šɛ ost'awy

– *A krowy? Konie?*

kr'ovy nɛ tšym'omy | kr'ovy my nɛ tšym'omy bɔ juš nɛ m'omy zdr'ɔv'a |
tšym'al'i my kr'ovy | p'ɔka my dɔ c''ixanɔfk'i ujex'al'i to tšym'al'i my |
'alɛ tu t'ak'ɛ vyp'asy k''epsk'ɛ | nɛ ma gž'e kr'ɔvəm | fs'ɔ pɔzagr'ɔzəm tɛj
arc''ɔmcɛ arc''ɔmcɛ tɛj | i fs'ɔ i my te kr'ovy r'eš'yl'i 'pš'edəč | ž'alko b'ywo |
vnuk m'uv'i babč'a a m'ožɛ my kr'ovy kup''imy | a jo m'uv'e nɔ jak b'ežɛš
'ino r'ɔb'iw zɛ | s'l'it'ɔfkum k'ošiw s'ano || ɔj ɔs tɔ te nɛw'adnɛ | ɔs tɔ
tɛn jak'is nɛw'adny kupɔv'awəm || i bɛž'eš k'ošiw nom s'ano | vyr'ošnɛš |
tɔ byd'ymy | b'abča kr'ovɛ vyd'ɔi j'eščɛ | j'eščɛ jak vyd'ɔiɛ tɔ j'ednɛ
vyd'ojɛ | a tu c'urka j'akoš pɔjex'awa 'ɔtd'yxəɛ i m'uv'i | m'amɔ pɔd'oiš
kr'ovɛ | a u nɛj šɛ c't'ery d'oi | i d'ajum d'užɔ ml'eckə | pɔk'a vydɔ'iwam
na r'ano | na r'ano a i tak nɛ m'ɔgwam te r'encɛ m'nɛ bɔl'awy | tak m'nɛ
bɔl'awy bɛs pr'iv'yč'k'i nɛ m'ɔgwam | a 'ɔna p'ɔsl'ɛ av'ar'i žɛ p'ɔsl'ɛ tɛj |
rɔzb''il'i tə šɛ na mɔt'ɔžɛ i pɔvrɛž'iwə šɛ tyš n'ɔgɛ | v'yv'ix v'yv'ix byw |
a dɔktɔr'a u nos t'ak'ɛ dɔktɔr'a žɛ tak ɔstav''il'i bɛs v'nim'añij

Hodowla krów

K, Pokolenie I, Pokolenie II, Pokolenie III i Pokolenie IV

Transkrypcja: Katarzyna Dembska

– *A hodowaliście kiedyś jakieś zwierzęta? Miała pani krowy?*

K1: n'ɔ b'ywy m'awɔ m'awɔ kr'uf

K2: m'awɔ | t''iše d''et'i [ucisza dzieci]

K3: č'iše č'iše čš'eba zr'ɔb'ic

K1: n'e dav'al'i s'ana n'e dav'al'i || j'edne kr'ovy k'ɔje k'ak čšym'al'i m'y

– *Mhm.*

K1: a t'ɛrɔ t'ɔ j'ɔ s'e v magaz'yne kup'uje

– *No pewnie.*

K4: f skl'ep'e

K2: t'ata i m'ama 'uñi fs'ɛgd'a čšym'awy kr'ovy b'ywy g'ywši b'ywy
k'ury t'ɔ t'ɔ fs'jɔ b'ywo 'u_ɲɔz ž'e fs'jɛ m'ama 'u_ɲɔs ta b''es t'aty

ś'e ošt'al'i j'eščě 'ilěśće l'ot čšym'al'i kr'ove | m'ama m'uv'i t'ó t'ó ž'e
korm'il'ica i ml'yko i śm'et'ana i m'aswo i tv'orog ž'e s t'yx s kr'ovy ž'e
fs'j'ó t'ak t'ó | i fs'j'ó 'uńi n'ij'ak n'ě m'og'l'i n'ě x'el'i t'e kr'ove || p'uśćić
s kaš'a n'ó ś'ano ž'e n'aśić čš'a kr'ov'e ž'eby j'um t'am p'os'le k'orm'ić
t'ó c'owk'i r'ok | i m'ama t'era 'una pšež'yvo str'ado ž'e kr'ovy t'ó n'i m'a
– *A krowa miała imię?*

K1: n'ó b'ywy bolšynstv'ó dav'al'i m'ańka a p'otém w'ot t'ak ć'ěńsko t'ó
i k'owym d'ajum ž'ěnsćine m'ańka | j'edyn ś'e x'op ob'iżiw j'ak t'ó t'ak
kr'ova m'ańka i: kob'ita m'ańka

K2: m'arta d'a

K1: m'arta n'ó t'ak

K2: fs'jak p'ó r'aznymu

K1: apr'el'ka t'am dav'al'i p'ó r'usku

– *Апрелька.*

K2: n'ó | n'ó xt'ó t'am p'ó m'is'uncu nav'erno j'ak ć'ele ś'e m'óže j'ak r'ó
m'óžno b'ywo n'a p'ó m'is'uncu t'yž n'azvać

K4: ur'óži ś'e v apr'el'u

K2: v apr'el'u ś'e r'óži'a apr'el' t'a v m'aju m'ajka

K4: r'os'ijsk'e m'ěś'once

K2: n'ó m'aj m'ajka

K4: m'ajka m'arta apr'el'ka

K3: f'ěvr'al'ka

K2: n'ó

K1: 'una f'ěvral'j'u

K2: f'ěvral'j'u t'ó v osnovn'óm t'ó n'e t'ó

K4: v l'utym

K2: m'art apr'el' m'art apr'el' m'aj m'aj t'ó i j'už n'ě

K3: t'eraz l'uže 'od n'ašy j'uš xt'ure ś'e ošt'a'wy b'ěs pr'acy 'uny
čšym'ajum ž'ěśińć kr'ux kr'ovux kr'ovux izd'ajum ml'eko i v'ot s t'ego
ž'yjum m'ajum tr'óške p'ín'inska pšyj'izž'ó mawakav'oz z b'oxana r'ano
p'ozb''iro ml'yko p'ó śedymn'as'ě r'ubl'i z'a l'iter

K2: l'itěr śedymn'a

K3: i uv'óži t'e ml'yko i ap'ac n'a dr'ug'e r'ano pšyj'izž'ó ap'až zb''iro
i v'ot t'ak

K2: f'k'uncu m'is'unca

K3: s k'uncém m'ins'unca pšyv'óži p'ín'unšk'i

K2: p'ín'unze

K3: 'ot t'ak | pšëx'òžǐ s'e čš'ymać d'ò žes'iníci kr'uy ž'eby v'ot t'ak ž'eby | pšyjm'ujum b'aržò d'e t'ańc t'ańc pšyjm'ujum

– *A jak to jest, że zwierzęta sobie tak swobodnie chodzą, konie krowy wiedzą, gdzie iść. Dla nas to jest takie zaskakujące, że tu raj dla zwierząt. One tu żyją sobie tak.*

K3: t'ò t'ò

K2: l'g'otno

K3: t'ò t'ò 'uny m'ògum pšyx'òžǐc l'atym j'esl'i b'yže 'ò t'ak d'yš p'adòw i b'yže tr'òva 'òny s'e b'yдум čš'ymać ž'èk'i i b'yдум t'utaj i pš'yⁿdom d'ò d'òm v'èc'òrèm n'ò j'ak f t'amty m' r'òku n'e b'ywò d'yš'ux | b'y^wa z'asuxa m'y p'ò m'is'uncu n'e m'ògl'i zn'ales 'une uxòž'iwy dal'eko v l'as i m'y m'èšunc'am'i šuk'ajèm i šuk'ajèm l'uže n'iz n'e r'òb'òm šuk'ajum j'ix a n'ync'e w'ot t'ak u n'òz d'òbro j'es pòg'òda j'es tr'òva xv'òtò j'im 'uny s'e čšym'ajum a v'èc'òrèm pšyx'òžəm d'aješ 'im kart'off'i m'uw'k'i 'une fs'j'ò j'ix p'a patk'orm'um pšyx'òžum r'ano 'iy vyg'uńiš n'a v'ècur c'ekoš | a j'ak f p'òlsc'e ja b'ywa t'ò j'ò v'iz'aa ž'e 'ò t'am t'ak'i k'òwèk jak'išik b'yw vb'ity i t'a kr'òva xòž'i^wa x'òžǐ xòž'i^wa p'òtym ap''at' c'òs vb''il'i i ap''at' t'am t'ak

– *Prawda, na łańcuchu.*

K3: t'ak b'ò c'òšik n'a ^wanc'uxu t'am v'ò t'ak s'e dv''igawò

K2: z'a t'ò v'iz'ž'e kr'òva n'a m'isunc níkud'a n'e 'ušwa

K3: n'ò t'ò r'ano j'esl'i vyp'uściš i m'yśl'iš 'une pš'yдум c'y n'e pš'yдум vr'ucum s'e c'y n'e vr'ucum

K2: fs'j'e lot'ajum z'a t'y m'i kr'òv'am'i | n'ò m'y j'ix p'ašl'um n'ò r'ańše t'utaj

K3: a n'i m'a ž'e p'aś^ć

K2: xòž'il'i kr'òvy

K3: ž'eby j'ix p'aś

K2: a t'era j'uš t'am d'umy t'era vystroj'il'i

K3: d'a

K2: r'ańše t'am šž'e d'umy b'ywy m'y p'ašl'i kr'òvy l'a n'a v'ècur l'èciš pšyg'uńiš t'e kr'òve vyd'ojum vyg'ońiš d'ò l'asu 'una s'e sp'uści

K3: ž'èci ník'aj n'e ježž'iwy

K2: m'y n'e ježž'il'i

K3: 'uny p'aswy kr'òvy

K2: n'ò

K3: t'ak

K2: g'yĩši

K3: n'ɔ n'a vak'acʷji xɔʒ'iwy 'uńi i g'ynse kr'ovny čš'a b'ywɔ p'aś pɔm'agać
rɔʒ'icɔm | t'ak

K2: t'ag ž'e s'il'na k'ozy l'atym jag'ody w'ot t'ak f's'j'ɔ vr'em'a v rɔb'óće
ž'e b'ywy ž'eći

Rozmowa o krowach

K, Pokolenie II, K, Pokolenie II, K, Pokolenie II

Transkrypcja: Magdalena Ziółkowska-Mówka

K1: n'ɔ | wɔ t'a j'eše c'yjaś jawuv'ecka

K2: t'a n'e_v'em c'yja

K1: tɔ by n'e_šwy d'ɔ_dum 'ɔny b'edum t'erɔs

K2: t'aka w'adna jawuv'ecka

K1: st'ɔwy

K2: vr'óže wɔj w'adna kr'ova 'iže

K1: p'uđe zav'ɔwɔm tɔ p'udum z'e_mnɔm || 'iž 'iž d'ɔ_dum d'ɔjić še

K2: 'una še n'e d'ɔji

K1: ɔ t'ak še r'ɔb'i

K2: t'e [Imię] mw'óde | w'óćel'iwo še i z'ɔbɔc

K1: nɔ a u [Imię] [Imię] ć'ele tamtegor'ɔcne

K2: n'ɔ

K1: nɔ m'uv'i pa... pšyj'exaw n'a_v'eś t'utaj na v'erš'yne | a p'ótém |
pšyj'ěžža dɔ d'umu a t'ako śl'ɔka b'ywa p'ada d'eś

K3: śn'ik

K1: ze śn'eg'im | a w'un vyg'ańaw j'eše | nɔ pɔ v'óśńe t'ɔtɔ | a m'uv'i t'a
kɔb'ywa p'evnɔ p'evnɔ tw'ustɔ m'uv'i jaw'ufka | a p'ótém m'uv'i |
pš'yšwa dɔ d'umu | cɔ še z'rɔb'iwo m'uv'i s t'um jaw'ufkum | t'ako
l'ixɔ ć'inkɔ j'akɔś i | a p'ɔtym m'uv'i | kt'ɔś pɔv'e... n'e kt'ɔś pɔv'ežw
že w'una že še m'uv'i w'óćel'ywa | pšyn'eswa tak'ego pś'ɔcka maw'ego |
t'e | ć'ele

K2: i cɔ wɔstav'iwa k'aśi

K1: n'ɔ

K2: k'óle [Imię] [Nazwisko] t'am | nɔ i c'ɔ i p'óšet | pšy... t'ego
pšyprɔv'ažiw pš'ygnɔw i | x'ybɔ tɔ v... na je... nɔ na | na dr'ug'i r'ɔg dlo
ś'eb'e z'ab'íc x'yba vyr'óśńe

K1: nɔ kan... a cɔ že nɛ vyr'ɔs'ne kań'ešna že vyr'ɔs'ne

K2: na c'ycku v'idać pšyp'uściw i | s kr'ɔvum x'ɔʒi

K1: nɔ

K2: čš'a 'iz zag'ańać t'ɔtɔ i d'ɔjić | [Imię] d'uj m'ɔje ćel'enta

K1: nɛ sw'yšy

K2: a w'un x'yba t'e cerv'unɔm dɔp'uščɔ

K1: nɔ | ć'ele c'ycka t'e t'e čš'y d'ɔji

K2: nɔ w'ɔt i p'ses t'e l'ata nɛ doj'iwa 'ile by p'in'enzy m''awa

K1: nɔ

K2: a tak ćel'enta pš'eće 'aj

K1: ć'elenta cyck'ajum | t'eros p'in'ć ć'elunt m'a

Praca na roli w kołchozie i we własnym gospodarstwie

K, Pokolenie I

Transkrypcja: Angelika Pawlaczyk

– *Kołchoz do którego roku był? Pamięta Pani?*

'ɔj | k'ɔwxɔs | k'ej'un še r'ɔspɔt t'en k'ɔwxɔs

– *Dziewięćdziesiąty? Dziewięćdziesiąty pierwszy? Już po pieriestrojce, tak?*

n'ɔ d'a d'a d'a | d'a

– *No i właśnie – i co wtedy? Ludzie pracę stracili...*

d'a d'a | a tak tɔ b'ywa rɔb'ɔta | k'aždy m''ɔw rɔb'ɔte | k'aždy r'ano fst'ɔw i cɔ v d'umu t'am zr'ɔb'iw i | v'eżɔw že ɔt t'am čš'ea 'isć na rɔb'ɔte | t'ero n'i_ma t'ego | n'i_ma kaj r'ɔb'ić | vɔt i čšym'ajom sf'ɔje xaz'ajstfɔ ž'eby j'akɔs pš'eżyć

– *I Państwo też sobie wtedy swoje takie gospodarstwo założyli? Zwierzęta i tam...*

n'ɔ n'ɔ | n'ɛ tɔ j'uš'j'ešće pšy kɔwx'ɔže b'ywo | pšy kɔwx'ɔže b'ywo

– *A jakie warzywa na przykład Pani teraz uprawia, albo wcześniej? Owasi?*

nɔ s'aži še | n'ɔ pš'ut še v'incy saž'iwɔ | t'yn bu... bur'ɔk tɔ še s'aži | kɔrp'e'le my saž'il'i | turn'eps my saž'il'i | ž'epe | nɔ t'ero | nɔ t'ero je cɔ še sw'yšy žeby ktɔ ž'epe ab'ɔ turn'eps s'až'iw [...] turn'eps n'ɔ | tɔ jak | f'kɔwx'ɔže p'ɔty m juš nazyv'al'i k'uz'ika | k'uz'ika | 'ɔna t'eš t'akɔ b'ywa dug'ɔckɔ jak i turn'eps | a u n'ɔz b'yw n'ɔ turn'eps pɔ p'ɔlsku

– *I co się z tego robiło?*

a kr'ov'e | n'ɔ m'ɔʒna b'ywɔ j'eść | 'ɔn t'ak'i m'intk'i | s'ɔcny | m'ɔʒno
b'ywɔ jeʒ | j'edl'i | kɔrp'ele j'edl'i | ž'epe j'edl'i | i d'aʒe ɔ xt'ɔ s'aʒi t'ero ɔ
i t'ero je ž'epe | 'ɔno ž'uwto t'ako | d'ɔbro m'intko tak še gr'yže | t'ero j'uš
né pɔt n'aše z'ymby | a t'ak ɔ | saʒ'ymy t'yš fs'ɔ kɔrp'ele | bur'ɔk'i | né
k'ɔrp'ele a bur'ɔk'i | ɔg'urk'i | pam'id'ory | kap'uste | m'arxef | c'ɔsnek |
ceb'ule | n'ɔ vɔt v'incy jɔ n'ic né s'aʒe | kart'ofle [...]

– *I jajka też Pani ma, bo kury?*

n'ɔ | u m'nie dv'e k'ury 'ino | i k'ɔgut

– *Czyli wszystko Pani dla siebie tak ma?*

n'ɔ dla s'eb'e d'a | n'ɔ | ml'yka m'i ž'eći pšyń'esom | m'insa m'i t'yš
pšyń'esom | kurc'ynta m'um | na ž'ime ɔ se zab'ije kɔg'utkuf ap'ać | n'ɔ
na j'ednyx kɔg'utkax ɔ jak | ɔ m'i śp'išk'ego pšyń'esom | bydl'inc'ego |
no ɔ m'ajom ɔ m'i pšyń'esum

– *Yhym.*

tfor'ogu | no t'ak | n'ɔ fk'ej | fk'ej jes a fk'ej n'i _ma | tfor'ogu

– *A czym mąż się zajmował w kotłozwie?*

n'ɔ | r'aše na fs'ak'ix rɔb'ɔtax 'ɔn r'ɔb'iw | i zav'eduščym | 'a do |
v mwɔd'ɔśći ɔ w'un na k'uńax r'ɔb'iw | na [...] k'uńi | a p'ɔtym
zav'eduščim r'ɔb'iw | p'ɔtym na kas'ims'ɔće r'ɔb'iw | fs'egd'a i t'am
xfɔl'uny b'yw | d'uʒɔ w'ɔrɔw | 'un t'ak'i | rɔb'ɔtny b'yw | rabɔt'aśćij

– *No trzeba było.*

čš'eba b'ywɔ | n'ɔ

– *Taki nierobotny to by nie wyżył.*

né n'ɔ fs'ɔ ravn'ɔ b'ywy t'ak'e ɔ | vɔt vy | l'ižby xt'ɔ na nej'ɔ | a 'un né |
n'ɔ fs'ak'e l'uʒi s'ɔm

– *A mówiły też nam Panie, że jak właśnie ludzie jechali do pracy do kotłozwu czy tam szli to śpiewali.*

a n'ɔ | d'a d'a d'a | n'aše m'amy ɔ | k'ɔsy na pl'ecy | ɔ v'ele k'iw'ɔmetruf
tam do jawm'atu ze śp'ivym | c'a^{wy} ž'in s'ekwy i w'uny n'azɔt śp'iv'awy
ś'iwa b'ywa śp'ivać | n'ɔ | ɔ b'ywy | swux'al'i aaa | śp'iv'ajom zn'acyt
n'aše m'amy id'um dɔ d'umu | n'ɔ tak b'ywɔ d'a

– *I też pomagaliście jako dzieci?*

n'ɔ t'ag v d'umu c'ɔ tam | c'ɔ tam b'ywɔ | n'ɔ p'ɔtym my ž'yl'i u ž'atka
j'uš | jak n'as 'ɔjéc z'ućiw ɔ | u ž'atka my ž'yl'i

Konie i maszyny rolnicze

K, Pokolenie I

Transkrypcja: Angelika Pawlaczyk

– *Zauważyliśmy, że jest bardzo dużo koni [...].*

n'ɔ ɔt l'uže čšym'ajom | a pš'ut to f kɔwx'ɔže b'yw t'abun k'oŋi | n'ɔ
to my xɔž'il'i do kɔwx'ɔzu | čš'a b'ywo ɔs r'ɔb'ić na k'uŋu to šw'ɔ
še do kɔwx'ɔzu | i tam v'om d'al'i k'uŋa | a t'eros ɔt ći k'aždy ma svoj'ego
k'uŋa ap''ac | n'ɔ n'a_ŋix to ŋic ŋe r'ɔb'um | bɔ traxtor'am'i r'ɔb'om |
a pš'ut | i kr'ovy p'ašl'i na k'uŋu [...] | i 'ɔrać čš'a b'ywo i v'ywɔrać čš'a
b'ywo | fs'ɔ na k'oŋu | a t'eros t'exŋika

– *A jaka technika?*

n'ɔ t'yš tr'axtur | kɔmb'ajn ub''iro xl'yp | n'ɔ i r'aŋše kɔmb'ajn
ub''irɔw t'yš xl'ɛp | ɔr'al'i na ku... jak r'aŋše to | n'ɔ jak my j'ešče p'ɔluf
ŋe m''el'i to us'ad'by | n'ɔ us'ad'by 'uny i sum k'ɔle d'umu | to fs'ɔ
na k'uŋu | t'ero tr'axtur | na traxt'ɔže

– *To oplaca się te konie trzymać?*

n'ɔ ap''ac | źr'eb'um še | k'aš spšed'azum | k'aš kɔp''ijka

– *No tak.*

n'ɔ | a v d'umu ź'ima l'ato ŋe čšym'ajom | ŋe k'ɔrm'om j'ix | t'ak |
l'atym to w'adno tr'ɔva | a ź'imom t'yš pɔdn'ɔžny k'ɔrm jak k'ɔzy |
k'ɔp'um i pɔ p'ɔlax x'ɔzum | pɔ l'eše | tr'ɔve zb'ir'ajom no t'ak | jag vr'ɔže
d'arem a spšed'azom to kɔp''ijka j'est | n'ɔ b''ijum t'yž | b''ijum tak |
m''insɔ spšed'ajom | kup'ujom m''insɔ | pɔ tr'ɔxu

Koń

K, Pokolenie II

Transkrypcja: Emilia Ślesicka

a ŋex t'eros tak ɔ'epwo to j'ešče no vot do tyj ź'imy m'y tšym'al'i kuŋ'oka
sfoj'ego | ves'owy k'oŋuk u nos byw | 'alé j'e'mu p'očci tšyž'ešci lot
i no juš t'ak'i juš s'iw ŋi_ma | 'alé t'ak'i vyrob''ony koŋ to že še fš'ystkə
rob''iwo na k'oŋu | d'užo | i zw'oży še i kart'ofle še pos'aži vyor'ujé
še br'uŋi | pobrun'ovəć | gr'ab'i še s'ano | dlo k'uŋi b'arzo du'žo
rob'oty b'ywo | no t'era juš pokup''il'i traxt'ory juš k'uŋe tak 'ino
x'ɔzum se v'olno | juš v''incěj | no tr'oxe kaj p'opašć | 'ino t'yle | tak 'ino
vygl'undəš kaj 'ino tam w'ažum

Rozmowa o kocie

K, Pokolenie II, K, Pokolenie II, K, Pokolenie II
Transkrypcja: Magdalena Ziółkowska-Mówka

– *Jaki ładny.*

K1: w'un t'ak'i pr'osty j'odva ní_ji | 'ino t'e k'it'ik'i fs'ak'e w'ot te 'ino | 'ino t'otot | t'ot'ak | r'ano j'eše sp'e | 'un pš'yže pop'ačsy že j'ot sp'e | w'adno | 'iže n'azot | 'ino j'ot fst'aje 'un sr'azu mrrr mrrr a 'u_mńe na šyfoń'eže j'ez j'ego k'orm | t'ot sr'azu m'uše m'u vž'unž g'orstke fs'ypac' | i 'un d'op'iro j'i a t'ak

K2: v 'izb'e?

K1: v 'izb'e

K2: a nie n'asro?

K1: nie | nie

K2: jo ž'imom na dv'ože

K3: jak [Imię] pšyjex'awa z | s t'y m'awym ž'eck'im

K1: nie

K3: a w'un t'ot nie v'ižow | nie sw'yšow | 'uno zapwak'awo a w'un | pol'ećaw t'am p'ačše c'ot s... c'ot tam za jag jak k'oteg zam'awc'awo

K1: a m'y še z niego śm'el'i m'uši b'yž jag b'ek

K3: poj'uče poj'uče pšyj'eže

K1: m'uši nie nie nie _da še p'ogw'ažić | t'ot 'un sr'azu wap'am'i tag b'ije

K2: ja nie l'ub'e jak k'ot k'ole mń'e | tag bl'iže j'ot t'op'et'osy uv'unz'awam na śn'urek | v d'umu t'as p'ostav'iwam s t'y m' | z wup'ink'am'i | i t'am n'asro n'ajscy zaš t'ot v'v'ale | a p'otym m'yšle se | nie | j'a p'o'eb'e b'yde wub'irać | v'ot n'a_dvur | do xl'iva | t'am j'es w'ok'inko v'žn'inte | g... g'noz... pac'oška j'ez | g'nozdo ze ś'ana zr'ob'e i t'am zań'ese m'u t'am j'eš | p'oji se a b'ež_žin' iže do s'uk'i do b'udy | ze s'ukum t'eros 'uny nie rozum'awy cy jak s'uk'i ní_ma 'u_nas | k'ot ze s'ukom | t'ego | še združ'ywy | w'ot i ž'imom t'ot w'un b'ol'synstv'ot b'ež_žin t'ot ze s'ukum v b'uže a f'xl'ev'e n'a_noc

K1: nie | 'un ze m... z n'am'i sp'i | p'ow'oży še i sp'i | t'én t'én m'undry k'ot

K2: a m'am'in a m'am'in k'ot kak | [Imię] go tud'a vž'uw w'ućik st'amtun' pš'yšed do do d'oc_nos | d'oc_nos p'ošet

K1: d'a k'uška | k'uža ks ks ks ks

K2: p'užněj xt'ot xt'ot go j'eše gn'ow

K1: r'ańše jag g'ot pšyv'ezwa | t'ot j'ot se 'ino s'edne tak na w'afke | t'ot w'un m'i x'ops | na pl'ecy i p'ow'oży m'i še t'utaj tak sp'i na pl'eacax 'u_mńe |

a r'os pš'yšed bur'at | t'en co muv''íce to [Imię] | i s'ot co s'eb'e |
 poj'exal'i j'a m'uv'e ka m'ne j'a m'uv'e po... pəɔb''edajem | no 'un
 pš'yj'exow | i s'ot se na na pr'uk i k'uży | a k'ot v''iżow | j'ag m'u x'yminy |
 t'amtěn še v'ylunĵk co t'otō to i pow'ožyw m'u še t'utaj w'on m'uv'i tak |
 wo j'a m'uv'e ty vy raz ispug'awsa ž'eby m'uv'i muv''il'i m'ne gr'yz b'yže
 'il'i car'apaw | pow'ožyw m'u še i l'eży | no m'y še z n'ego s t'ego bur'ata
 m'y še sm'el'i | no x'yminy pow'ožyw še na pl'ecy i l'eży

Rozmowa o prosięciu

K, Pokolenie II, K, Pokolenie II, K, Pokolenie II

Transkrypcja: Magdalena Ziółkowska-Mówka

K2: m'oze w'um j'eše pros'untko pok'ozōz n'aše

– *Później kiedyś?*

K2: j'ō z'arō g'ō pšyprōv'aze w'un pš'yže

– *Tutaj przyjdzie?*

K2: pš'yže

K3: pš'yže tu?

K1: pš'yže? | wotf'ožy w'un t'am se s'om wotkr'yje i pš'yže | 'una jag
 g'ō wypuść'iwa p''ēršy r'os | na tr'ove pōt šk'owom | a j'ō n'e v'iž'a w'am
 že | j'a v'im že pr'ōše j'ez a j'a n'e v'ež'awam že t'ak'e cōr... t'ak'e skunt
 t'ak'ego bō'bōka vž'ina | 'iže jak pš'ok | no pōt šk'uwom w'one 'idum
 n'azōd do d'umu | w'un 'iže za n'im'i | jag rōz'um'i z'arō pš'yže

K2: z'arō pš'yže b'yže tr'ove šk'ubow

K3: no wōd gaž'ina zrōz'um'i a cw'ōv'eg n'e rōz'um'i | wōt | t'e t'e
 p'ij'ok'i no m'ufće

K1: a jak [Imię] n'až n'eb'ōščyk | r'ōb'iw u k'uńi | kuń'ovym | kob'ywa
 še zōreb''iwa i ml''ēka m'u n'e n'e n'e b'ywo | kob'ywa n'e n'e n'e dav'awa
 ml''ika | w'un tak vyp'ōjw k'aj by | k'aj by w'un n'e p'ōšet fš'ēnže fš'ynže
 p'ōšwa

K2: x'ōć | x'ōć

K1: j'eść | j'eść xc'e

K2: j'eść xc'e | pr'ōśi j'eś

K3: no dw'ug'i že pros'ōcek tag bez ur'ōku

K2: j'eś xc'e

K1: zr'yj | zr'yj | zr'yj mal''ińka | zr'yj | zr'yj || zr'yj [...]

K2: x'ōć x'ōć x'ōć x'ōć || no j'iz j'ic | bō ml'yka ž'isaj n'i_ ma

– *To on je mleko właśnie?*

K2: no 'on 'ino na j'ednym ml'yku ž'yje || woj ć'amka woj dav'ol'ny

K1: wo jak sk'ub'e

K2: no || b'ystrɔ b'ystrɔ || v'ij'ic'e j'ak'i dov'ol'ny

K1: dokaz'uje

K2: no st'uj || wo woj woj woj || co poj'ad'weś | no j'ak'is t'y dav'ol'ny 'o
'o || x'óc x'óc mam''ink'i x'óc no x'óc

K1: n'acnež g'ɔ z'ara skr'ɔbać to w'un še pɔw'oży

K3: w'un še rad'uje żež g'ɔ puść'iwa

K2: žem gɔ v'ypuść'iwa || x'óc mam''iny x'óc | x'óc mam''inka na || x'óc
tu | x'óc | paśl'i | x'óc || toż dov'ol'ny d'a

K1: no kań'ešno t'y co

K2: dov'ol'nys | dov'ol'nys

LAS – GRZYBY, ROŚLINNOŚĆ I ZWIERZĘTA

O grzybach i lesie

M, Pokolenie I, K, Pokolenie II

Transkrypcja: Emilia Ślesicka

K: no u nos fs'egd'a gr'użzi nazyv'al'i | p'ec'ork'i tɔ šəmp'in'on'y
po r'usku | b'awè t'ak'è ot | jak b'ěž'ecé is' m''imə | nɔ k'upkəx'un'y tam
l'ub'um być | a gr'użzi | gruz'z'i po r'usku | 'uny t'ak'è o tak r'osnum
tr'oxè žuw't'awè i t'ak'è uxm'atè z v''erx'' z n'izu

M: 'u_nas jes't | gž'yby nazyv'ajum še r'yž'yk'i K: no jes't r'yžè
da pɔ p'olsku [...] | r'yžè no vot n'è v'em u mn'è [...] f'pšut jak las
n'è ruš'any byw t'utəj b'ywə j'agut | gž'ybuf j'ak'x'inə | j'èx'al'i aš l'užè
s'irk'uckə ž'eby t'utəj n'abrəć | məšyn'am'i j'èx'al'i j'èx'al'i |
fš'ystk'è nəb'ir'al'i | fš'ystk'm stərc'awə | a t'erəs las | nu b'arzə
pənišć'on'y | aš še aš s'ercé b'ol'i žè to no ni śl'adu | s'osnə vot na t'ylé
d'ošwo žè to s'osnə m'odžén v'yž'n'enty pət'cin'al'i fš'ystkə | no tak
tros'ecké še kəń'ikə³⁶ i ašt'awə | [...] bž'uské oš'iké 'rzn'unc k'edrə
'rzn'unc | jo m'yślè to z'a tə i pəž'awuj žè v bəjk'alé mn'ěj v'ody t'ožè
ot t'egə | n'ašə ž'eckə j'akə məl'uškə st'awə | m'ama | b'yl'i | jak
mw'odə | to m'i roskazuv'al'i | no t'atə xoć rask'ozəw | po tyj ž'yce
spwəv'al'i³⁷ las do əng'ary spuść'al'i po v'ožè

³⁶ Ель коника – (*Picea glauca Conica*) świerk biały *Conica*.

³⁷ Spławić, spławiać – przewieźć coś drogą wodną, z prądem rzeki.

Grzyby I

K, Pokolenie II, K, Pokolenie I

Transkrypcja: Sylwia Detmer

K1: gr' użži pək'a n' i ma a fc' oraj v' iž' a: m... | yy jak i nie v' em | j' ak
 še pō p' olsku naz' yva ser' ej' ešk' i tō u n' ix v' 'erx z' uwyty | c' erv' uny |
 nieb' ešk' e m' ože b' yč i t' ak' e | nō ' uny t' ak' e b' arzo kr' uxé | tam z n' ix
 n' i ma cō ob' ' irac

– *Ale jadalne, tak?*

K1: ' u nōs j' akōs v' ' ency tak pōjm' ujoŵ l' uže gr' użž' e i fs' j' o | r' yze j' ešče
 tr' oxe | a t' ak' e b' arzo na n' ix nie p' aťsom

– *A gruzdzie to takie małe, drobne są chyba, tak?*

K1: n' e | gr' użž' v' ' elg' i gr' uby | z v' ' irxu jak tr' oške t' akum tak f' śr' odku
 d' owek | a tak pō kr'aju t' ak' e ' uny jak | jak m' ox [...] tak t' ak m' ešek |
 a roz' eržneš tō ' onī b' ' orom | nō b' arzo sm' acne | tō tak v' ' ency c' ostku |
 k' opru jak še s' ol' i | wōt zagr' yzal' iše nō tō b' arzo sm' acne | tō v' ' ency
 o t' ak' i | ' ale t' era ten las wyč' inty že n' ' exwō tō | vys' yxa i ' uny nō b' arzo
 ž' otko | juš nī m' om' y t' yle gž' ybuf | pō jēs' eńi tō pńik' ufk' i zb' ' ir' om' y
 tō v' ' ency ' uny na bžoz' ovyx pń' okax | kt' o zn' a [...] tō u nix pńok |
 [...] te gž' ypk' i nō b' arzo sm' acne | jest' j' ešče nō j' akōs tēs m' awo
 xt' o pšyjm' uje j' ' ix | tō j' ešče [...] nazyv' ajom pō r' usku dōžž' ev' ' ik ||
 tō ' u nix ta kōp' uwo t' ako pr' ostō b' ywa | t' ako b' ' owo | tō ' u nix jest
 b' arzo b' arzo d' obre sf' o' jstvo ' u tyx | nō ' uny fpšut b' ywy a p' użńi jak
 juž zr' ost tō tō pux z nix l' eci | žel' uny t' ak' i || bō m' y tu d' ovńij [...] bō
 ž' o' wšk' i pōež' ay že u vas tyš jest purs...

– *Też, takie jak purchawki*

K1: pōrx' afk' i

K2: j' a... | my d' avńij tō m' y tō [...] tō , una n' am t' era pšyń' eswa m' uv' e |
 pō cō m' i tō pšyń' eswa | [...] tō od: ' ava | ' ale ' uny j' ešče b' ywy b' ' owe |
 a d' avńij tō jak my žećak' am' i b' yl' i tō niekt' ure pō [...] t' yle b' ywo |
 tō my lot' al' i kop' al' i m' y ' uny tak pu: x tō še rosypuv' awy i t' ak' i kuž
 byw z nix | i ' una tam pšyń' eswa | m' uv' i [...] j' ak' i tō tō d' obre jest | d' aj
 t' y m' i sp' okuj m' uv' e i j' ešče xc' e ž' yč m' uv' e | a tu okaz' uje še že ' uny
 jak juš p' użńij pōsiv' ' ejom t' o tō tō j' uš | a jak s' om b' ' owe | j' ešče tak
 mwōž' utk' e tō ' one s' om v' ' idač d' obre

– *No ja nigdy nie jadłem, nie wiedziałem*

K2: nō j' o tyš nie j' adwam | nō ' una pšyń' eswa...

K1: j' ego z' eržneš a kozw' unēcek mal' usk' i mal' usk' i | o d' eržneš
 nō m' ožna skr' ončić go tr' oške nō kož' unek še [...] nuž | j' ego nie tš' eba

šk'ubać | nie tš'ea níc r'ob'íc | pr'ostó tak ob'etš'éc pó v''izxu | pó kr'aju
i od r'azu m'ožna na pat'elke | m'ožna n'e_gotuvać

– *No, a te kulkę co właśnie jest tam ten puch, ten proszek, to tego się już nie je?*

K1: n'e | to ji še jak un j'ěšče tš'ardy | roz'ežněš to 'un b''owy | to 'un
d'obry | a p'užni jag juž tén p'ux l'eći to 'un t'ak'e žel'une to juž ji m'okre
to juž n'e | 'ale t'ó to j'es b'aržo d'obry gžyp | jest i by še zrobn'iwó |
nu v l'eše | bó v l'eše 'uny tr'oške 'inkše | t'aku tr'oxe dw'ukšo n'oška
i gw'ufka | n'e ma t'ak'ix v''elg'ix | na [...] aš t'ak'i vyrust'aje | a d'ovno
žem še do nix pšypaš'ywa to tam sw'yšyš | š'edém | ž'ěšínć v'yros t'ak'ix |
to tam | no m'yše poprub'uje | pšyn'eswam d'ó_dum | m'yše zaxor'uje
to s'ama | ník'omu nie da'am | zryxtóv'a:m | poj'adwam

K2: a p'užni b'ywy j'ěšče w'adne [...]

K1: a p'užni [Imię] m'uv'i | a bó juš kw'ać še sp'ać | juž b'ywo t'oto
na v''ecur | uš se tr'oxe us'yp'ow m'uv'i | co t'y tam j'iš | coš tak p'oxné
d'obže | j'ó m'uv'e gž'yba j'im | no to d'aj m''i tyš | i m'uv'e no p''ěršy ros'ja
še b'oje ž'ěby nie zaxor'uvać | no ji z n'im s puw pat'elk'i zjedl'i s ceb'ulkom
p''ěpšem tam sm'acne b'ywo | zjedl'i | na r'ano wstaj'imy ž'ywe zdr'ove |
gw'ova nie b'ol'i | bž'ux nie b'ol'i | o to d'obže | 'ale j'esl'i by še zrobn'iwó
to kaš m'ože v l'eše | kaš coš | j'akóš še zrobn'iwá r'ana i kr'ev 'iže | 'il'i st'aro
r'ana m'ože kaj zagnoj'iwó še kaj j'ak'e co | tén b''ěžeš gžyp | b''evy c'yrž |
žel'uny c'yrš juš s pr'oxem | i na te r'ane kw'ažeš i kr'ev pšest'aje is

– *Tak, naprawdę to pomaga?*

K1: napr'ovde j'est | i to to b'aržo že tam j'est d'užo ant'ib''ot'ika | i...
i d'aže oc'yšču... tam ješ... t'ako

– *Tak, jakaś pleśń może czy coś takiego.*

K1: tak i j'uš t'ó to oc'yšč'i | t'ó to j'est b'aržo d'obre gž'ybek | no rozkaz'uje
p'ańi [Imię] a to tš'ea j'ěšć | t'ó j'est b'aržo d'obry gž'yp | a n'ix t'erós
no nie fš'yško juš | bó to jest u nos n'e_róšné gž'yb l'is''ič'ka t'ako | t'ako
w'un jak cervun'oc

– *Może to kurka?*

K1: cervun'oc | t'aku tr'oxe zniž'u pwast''ěnk'e no t'ak'e | a tr'ošk'e kr'aje
t'ak'e

– *Tak, jak rydz trochę taka, tylko mniejsza*

K1: pód'obny | no mń'ejšy

– *Podobny, no tak, u nas to kurka nazywają*

K1: j'ó zapóm'n'awam jak še to naz'yvo | že t'yłko f t'y... f t'y l'is'ic:e |
t'yłko f tym gž'yb'e je j'ak'eš jest že pom'ogóv z r'ak'em še...

– *Jakieś właściwości, tak?*

K1: tak | t'yłkɔ f tym gż'yb'e jes | że to jest b'arɔɔ d'obry gżyp | 'ale
'u_ɔɔs né r'ósné | 'ale k'óle bajk'awa d'użɔ 'ix | to m'ɔja s'óstra néd'ovno
pɔjex'aa | m'uv'i o j'a p''éršy raz uv'iz' aam t'yle d'użɔ | j'ešče zdj'éńcé
m'ń'e pšesw'awa na tel'efun | pɔpaťš'él'i tam gż'ybuf

Grzyby II

K, Pokolenie I

Transkrypcja: Dominika Wysoczyńska

n'u d'a kań'ešno | gż'ybuf t'ɔ | fpš'oži i gż'ybuf i t'yx cyr'ankuf j'agut |
t'yłkɔ l'uże n'a_tym i ž'yl'i | bɔ né b'ywo c'ò j'eš né b'ywo še f c'ɔ w'óžɔc
t'ò tak | jag'ody zb'er'al'i pradav'al'i ožev'al'i še | tag b'arɔɔ zarab'otkuf
to né b'ywo | j'ag 'ix

– *A teraz chodzą na grzyby?*

x'ozum n'ɔ zb'ir'ajum

– *Jakie przynoszą?*

n'o maśl'ata | noń'e_v'em t'ego r'oku gr'użże b'ywy cyń'e_bywy
tag r'óźné | op'jata | te t'utaj b'ywy | a c'ós | [Imię] fc'oraj p'óšet
m'uv'i ní_ma né v''idać gż'ybuf | pš'yšet bez gż'ybuf | tam't'ego
r'oku to b'ywo sp'ɔɔ | t'yx maśl'atuf | j'ɔ to j'uš d'ovno né x'oze |
n'og'i k''epsk'e to

Grzyby leśne i łąkowe

K, Pokolenie II

Transkrypcja: Emilia Ślesicka

– *Na grzyby daleko musicie jeździć?*

no rozma'icé | to t'erəs j'ešče gr'użži né sw'yxać | no tr'oxé p'użńéj
b'édum a jak maśl'ošk'i no to kaj soš'eńka r'óśnie | v''incéj f sos''inkax |
vot t'era po d'yšč'u to x'yba b'ydum kaś | a: nac'yny še p'ec'ork'i j'ešče |
o to j'ešče p'are štuk

– *Ale to na łące?*

a na w'onkəx a j'ešče l'eśne jes't | 'uny 'ino né b''owe to jak na w'uncé
to 'uny b''owe cop'eck'i a v l'eśe 'oné tr'oške v'yšše i t'ak'e tr'oške
kr'opk'i jak b'utto f śr'otku | o to juś jes't bo zajizž'a'wəm do l'asku
ć'ele p'aťšéc to p'aťše juś nac'yny | no to sm'acne gż'ypk'i | to to my
ž'yl'i jak tam za jək'uck'əm my ž'yl'i jakəś né v'ěž'a'wam te gż'yby

pšyjej'al'i m'ama pop'atšéc vn'ucke bo vn'ucka sé urož'íwa a 'uńi j'ešćé
 né v'ž'el'i | i s'am'i t'akum dal' tš'eba b'ywo s jedn'ego sw'azić samal''otə
 do drug''ego s'adać j'ešćé dv'e gož'iny l'ećéc | oj to to t'ak'e d'obre gž'yby |
 my ix j'edl'i tak sé spodob'awy | tyx co t'yle d'užo b'ywo tyx p'ec'orkuf
 b'aržo d'užo b'ywo | no to p'užnéj ž'eby j'akoš u s'eb'e v ogr'utku
 b'ywo to | no tr'oxé my | kaj 'oné r'oswy to to m''ejsce zgž'eb'ěš i tak
 do k'upk'i do k'upk'i [...] to u nos tam ž'ém'ə zməržín'entə | no v''ecnə
 m'ěržlat'a tam | 'onə né ottaj'uje | to my jak saž'il'i j'ak'e pom'id'ork'i
 og'urk'i to muš'el'i jaz:yk'i t'ak'e s d'ešék rob''il'i vys'oko tak nad
 ž'em'am to dop''ero t'utěj j'aš:yk t'utěj r'oswo a tak na ž'em'i né
 r'oswo níc | tam d'obže r'oswa bor'ufka vot tam jěj b'ywo ušćel'ane
 to d'obže b'ywə | i vot my gž'ypk'i tam juš pot t'ym'i jaš:yk'am'i tam
 te gž'ypk'i ukwad'al'i | vyroš:il'i se gž'ypk'i m''el'i my | no tam b'aržo
 m'awo 'alé p'ec'ork'i tam r'oswy 'ot cə

Grzyby i jagody

K, Pokolenie II, Pokolenie III i Pokolenie IV

Transkrypcja: Katarzyna Dembska

K2: a t'ə t'ə j'es jag'oda 'ot t'ak z'ěml''ińika | t'ak t'ə t'ə j'es smər'od'ina
 a t'ə t'ə z n'ašęgə ogr'utka

K3: s'as j'ešćé v'um gž'yby d'umy

K1: n'ə m'y v'on sxož'il'i z [Imię] i z vn'ukam'i 'on st'arše vw'at
 t'ot m'uj st'aršy [Imię] [...] k'ej t'ə m'y f pšyr'ode x'əž''il'i z'a j'ə z'a
 j'agədam'i i z'a gžyb'am'i | w'uny d'ə mn'ė n'ė pšyv'ycne 'aj zn'ywy s'ė
 c'ə fs'j'ə m'ańi t'at'i m'y n'i j'agət n'i gr'ib'əf pašl'i dām'əj əbr'atnə |
 [Imię] t'ə j'ešćé m'uv'i t'ak b'abə j'a b'y j'iš'ə sxad''il' kan'ešnə z'a
 gr'ib'am'i n'ə z'a j'agədəj n'et | v'ot t'ak 'uny fs'j'ə ravn'ə gərack''ije
 n'u v g'ərože rož'íwy s'ė v g'ərože ž'yjum i l'asa t'ak f'es' i n'ė v''ezum
 t'ə m'y r'ańše t'ata u n'os i n'a r'ybe | i n'a gž'yby i n'a j'agədu u n'as
 t'ata t'ak'i z'a zavədn'y b'yw | z m'amum fš'yyy n'a mətəc'ykle tud'a
 s'ud'a t'am jag'ody t'am gž'yby

Owoce leśne

K, Pokolenie I, K, Pokolenie II

Transkrypcja: Sylwia Detmer

K1: né tam cernić'a i ... | ja b'ywam f tym l'asku tam | nédal'ekə tə t'a... |
 te kš'əčk'i t'ak'e | tə s'ama ta cern'ica t'ako s'amə fš'enže f p'əlsce |

n'ɔ | a 'u_nas tɔ n'aʃ kr'aj ɔ t'en t'utaj t'ɛn k'uńec ʃf'atu tɔ n'ɛɔs
tɔ m'uv'e ʒe m'y juʒ na k'uńec ʃf'atu ʒyj'em | tɔ j'ez bɔg'aty b'yw
jagɔd'am'i g'zyb'am'i b'yw bɔg'aty

K2: 'ale i ʃ'yp'cej maʃyn'am'i jex'awy | s j'erk'ucka ang'arska | tɔ jex'awo
t'yle d'uʒo l'uʒi i ʃs'y'sk'e nazb'ir'awy | p'usty n'ik't n'igdy ne uj'exaw

K1: maʃ'ny jak ... | jag b'yw na sob'ote neʒ'ele maʃ'ny 'idum ji 'idum
'idum... | tɔ wɔt n'as p'i... osemn'aśce k'iwɔm'etruf | wɔt n'as |
a st'amtunt z ang'arska tɔ ʒe t'akum d'al'i seʒ'ez'eʃunt i j'eśce ɔt irk'ucka
stɔ dwaʒ'eśca st'ɔ 'ɔsem pɔč't'i dv''eśce k'ilɔm'etruf | i jex'al'i l'uʒe |
bɔ t'am n'ig'ze n'_ma 'inɔ 'u_nas bɔg'atɔ | 'ale t'eras nɔ m'ɔʒe f tym
r'ɔku nɔ 'ale jak... jag zb''irač j'es'l'i tam m'ɔʒe kaj k'ɔmu se zd'a... bɔ t'ɔ
[...] i l'as

K2: mx'y v'ysxwy a tɔ ʒe l'ub'i ʒ'ėby tak m'ɔkrɔ b'ywɔ

– *Tak, tak*

K2: b'arʒɔ na s'uxym na sw'uńcu 'uny tyʃ ne r'ɔsnu | j'eśce ɔx'yńe
j'eśce j'akoś m'ɔgom r'uś a cern'ice tɔ z'afse | bɔr'ufka tyʃ ne r'ɔśne
na t'ak'im ʒ'ėby sw'uńce p'ekwɔ | jagɔʒ'ina s'ama j'es d'uʒɔ a jag'ɔduf... |
a b'ywɔ ʃs'y'sk''e'gɔ | tɔ n'aśe ʒ'atk'i v''idač ʃw'y ʃw'y i tu se spɔɔb'awɔ |
v ʒ'ėce d'uʒɔ r'yby | j'agud d'uʒɔ | zv''iʒa rɔzmaɪt'e'gɔ | v l'eśe tɔ j'est
na ɔ p'ś'e'żyč | ji xɔč... x'ɔč ve v'ɔjne tɔ t'yʃ 'ile v'yrunc'awɔ...

Wilki

K, Pokolenie I

Transkrypcja: Angelika Pawlaczyk

– *A zwierzęta w lesie teraz jakieś są?*

n'ɔ | 'uny s'om jag b'ywy | tak i s'um

– *A jakie?*

nɔ v''ilk | m''eʒv'ic | k'ɔzy

– *A widziała Pani kiedyś wilka?*

n'e | ne v'iz'a'am | jag m'y xɔʒ'il'i dɔ ʃk'ɔwy tɔ 'uny tam k'aj
k'un:y dv'ur | n'a | tam st'ɔwɔ br'ɔdwo s'ana | a tɔ tam b'ywɔ v''idač inɔ
'ɔcy ʃkl'iwy se | ɔt t'ego s'ana | a m'y tam ʃl'i pɔ dr'ɔʒe dɔ ʃk'ɔwy | b'ɔ
tɔ b'ywɔ č'imno | ʒ'imom nɔ | t'ɔtɔ | a t'ag na ʒ'yvɔ j'ɔ ne | a k'aʒ v''i...
a neʒv''eʒa k'aśik v'iz'a:m | tɔ d'ɔvno d'ɔvno k'aś | k'aʒ v'iz'a:m w'apy |
kt'ɔs v''uz gɔ | tɔ m''i se zapam'int'awɔ | n'ɔ

– *Ale te wilki nawet jak Was widziały to nie atakowały?*

n'ò t'ak tò | t'ak tò n'è | n'ò 'uny sé t'yš l'uži b'òjum | tak né zaxož'iwy
vr'òže 'ony | ve v'és | i te jašč'umby | nò jašč'umby [...] | n'ò tò s'òbol
b'yw | a t'eros j'es^t s'òbol cy ní_ima | d'aže n'è_v'im | and'atry |
and'atry b'ywy | n'ò m'òže i s'òbol j'es^o t'eros sé né opw'òcò r'ańše 'on
dr'og'i b'yw | šk'urke zdav'al'i | a | t'ero x'eba d'eš'ovyj | n'ò r'ańše b'ywy
ox'otník'i t'ak'e | l'epše | t'ero t'yš s'um n'ò | n'ò sòb'òle na and'atraz

Wilki i polowania

K, Pokolenie I

Transkrypcja: Dominika Wysoczyńska

n'ò fpš'òži tò b'ywo v'ilkuf | ž'e k'oń'i gr'y... pò... zagryzyv'awy |
x'òž'iwy tò t'utaj bl'isko b'ywo [...] a t'era... a t'eras c'òs tò n'è t'ego n'è
v'idać n'è sw'yxać [...] v'idać jag v''incyj sé l'asy p'olum c'y c'òs | p'evnie
powuxož'wy 'il'i cò

– *A jak się ludzie bronili przed wilkami w zimie?*

n'ò tò | j'uš t'ak'e kt'o m''aw stš'elby tò j'uš | sé oxroń'awy

– *A jak ktoś nie miał?*

n'ò | ní_m'ow tò juš fš'o 'ot | t'ata tò | bl'isko tò 'une tag d'u... n'a
d'ò_fši t'ò né pšyxož'iwy | a t'ak tò na p'ola | povyxož'iwy | n'a_cyste
m''ejsce | [...] v'ot dò t'ixon'ofk'i j'ak sé j'eže | tò t'yš t'am tš'a b'ywo 'is
f p'ešk'i dò šk'owy | w'ò tò | t'yš y... j'edne rozerv'al'i v'il'k'i [...] dv'a
v''ilka b'ywy j'i

– *Ale ktoś sam szedł, samo dziecko szło, czy po prostu jedno...*

n'ò s'a... s'ama šw'a | n'ò [...] i w'one v'yšwy na... na dr'oge | nò šw'a
pò dr'òže a w'one | s p'oluf šw'y i | 'ona [...] myšl'awa ž'e tò ps'y i... |
tò v''ilk'i

– *A dawniej polowali ludzie w lesie?*

n'u d'a j'ag oxotn''ik'i t'ò | n'a k'ozy xož'l'i | t'e | t'e gux'ary | b''iwy |
zaj'once xyt'awy t'eš n'a te | 'oka stav''awy | xyt'awy

O niedźwiedziach I

K, Pokolenie II, M, Pokolenie II

Transkrypcja: Katarzyna Dembska

– *A niedźwiedzie widzieli państwo?*

K: zab''ijow

M: zab''ijow n'e t'yłko v''izow

K: w'un ź'e ɔx'otnik

– *Niech pan opowie. Jak to było?*

M: j'ɔ v''izow d'użo néžv''ežuf | 'ale ščel'owem n'e fš'yšk'ix || a j'ak | n'ɔ j'ak s: uv''izow šč'el'iw i z'ab'iw j'ak t'ɔ j'ak | jedn'ego p'irš'ego néžv''eža v b'erw'oze m'y zab''il'i t'ɔ n'os št'erey b'ywo n'os | 'un sp''irša | sp''irša j'ej i br'at z m'ɔlim dvajur'odnym br'atym pojex'awa j'ɔ j'ešček prac'uwow b'ɔ n'e m''owem c'asu | w'ot 'uné pojex'awy j'ešček šn'ega né_b'ywo v ɔkt'abr'u šudm'ego ɔkt'abr'a | j'ɔ p'ɔ p'olsku n'e roz'um'e t'aj j'ak'e t'am 'im'e

– *Październik.*

M: n'ɔ w'ot v ɔkt'abr'u | i | b'ywox š'es c'y s'edym ps'uf | a j'edyn p'es 'ino pošed n'a néžv''eža a t'amte s'e pob'owy fš'yšk'e ɔg'uny d'ɔ d'upy i d'ə i d'ɔ n'ix | vruč'iw y s'e | a t'yn j'edyn a n'ic'opytnyj i n'ežv''iz g'ɔ zad'ov'iw | t'ego | t'ego ps'a | i st'an yw z'a s'osne w'ɔ t'ak 'un ź'e m'ože st'avat n'a z'adnie w'apy st'an yw i st'ɔji | a w'un y šw'y i j'agby n'e uv''izow j'edyn z j'edyn t'ak š'et a dr'ug'i šterž'ešci m'etru f i t'yn dr'ug'i š'et pr'osto n'a t'ego néžv''eža | 'un b'y m'ug i j'ego zad'ov'ic' | w'ɔ t'ɔ w'un r'oz r'oz roz'ez roz'indož'uny v''idač j'ak ps'a z'a z'a t'ego | i t'yn uv''izow i g'ɔ šč'elyw i r'ańiw y g'ɔ | t'yn n'ežv''iz' ućik | kr'ev b'ywa t'e a n'a r'ano m'y pojex'al'i a r'ano t'ak i šn'ig v'ypot | i n'i m'ogy m'y šl'aduw zn'alys i m'y g'ɔ č''er'ez m''ešunc znal'ežl'i v b'erw'oze d'a v b'erw'oze b'yw | č''ere m''ešunc m'y v b'erw'oze g'ɔ zaščel'yl'i | a w'un 'ino p'es šč'ekow 'un t'e t'ag v b'erw'oze 'ušet 'ušwo s'e w'eb 'ino uv''iz'el'i m'y vdv'ɔjom i sr'azu z dv'ux šč'el'ubf sr'azu ščel'yl'i i got'ove n'a šm''erc

– *I co potem z nim zrobiliście?*

M: a m'y g'ɔ pšyv''ežl'i | i j'ɔ t'ɔ | pšyv''ežl'i g'ɔ wɔbad'arl'i šk'ure j'ɔ z'abrow u m'n'e b'ywa d'użo l'ot t'u j'ak pol'ak'i pšyjižž'al'i v''ele s'e s t'um šk'urum zž'ińće rob''il'i a p'otym m'y t'am | d'ɔ k'ɔ | pɔwož'yl'i n'a n'a pɔdw'oge i t'ɔ t'ɔ j'ak pɔsr'otku s'e xɔž'iwɔ žv''i w'ɔ t'ak d'ɔ w'uška | i t'ɔ t'ɔ s'e t'ak pš'ed | t'ɔ vet'arwo i p'otym j'ɔ v'z'unem v'v''uz'wem n'a | n'a mus'orke t'ɔ t'ɔ | pɔtarg'awa s'e | a drug'ego ž'em z'ab'iw y: | n'ɔ f'or'uńe j'es t'am t'ak n'a kš'okay z'rob''une t'ak'e s'e šez'yńe | i pš'et:ym r'ob'ɔ t'am say'ata z'ab'iw | a w'un v''osnum pš'yšed d'ɔ | d'ɔ t'am šk'ura b'ywa j'uš n'ɔ v ž'ime pšelež'awa a v''osnum z b'erw'og'i v'v'aži gw'odny | pš'yšed d'ɔ t'ego d'ɔ t'e šk'ury | dav'aj m'u t'am | n'ɔ i j'ɔ g'ɔ šč'el'iw z'ab'iw dv'a z'a dv'a zab''iwem a p'otym d'użo v''iz'owem a m'y jad'emy t'am p''ińc š'esc c'ov'ek j'ag d'ɔ l'asu jad'ymy i t'am b'yw | z b'ɔxni t'yn nač'alstvo z n'am'i | m'uv'i n'ežv''iz b'yže n'e

šyyl'ojće n'ɔ m'y n'e ščel'al'i [dluższy fragment rozmowy z zięciem po rosyjsku] || say'atuv d'użo zab''i''em | r'ańše z w'ojcym m'y s'e ɔxɔć'ili t'ɔ p'ɔ d'użo zab'ij'al'i | zdav'al'i | v gosud'arstvo k''iwo z'a r'ubel r'ubel | n'ɔ r'ubel f'pš'ɔži b'yže n'ɔ j'ak t'amte p'iń'unze b'ywy | n'ɔ st'ɔ r'ubl'i t'ɔ d'obre p'iń'unze b'ywy | n'ɔ w'ɔ k''iwo k''iwo m''insa st'ɔwo r'ubel zd'až v zag'ot kant'ore | l'ic'enz'ji m'y br'al'i [...] zdav'al'i

– *A tutaj koło Wierszyny są niedźwiedzie? Można spotkać? Czy raczej dalej, w lesie?*

M: n'ɔ m'ɔżno i nédal'eko 'ɔd w'ɔd w'ot f's'i sp'otkać a m'ɔżno i dal'eko v l'eše n'e sp'otkać

– *Ale pan spotkał blisko tutaj Wierszyny?*

M: n'ɔ bl''isko v'erš'yny j'ɔ n'e a dr'ug'i w'on t'utej b'yw s z dv'a k'iwom'etry w'ɔd w'ɔd | f's'i j'edyn n'ežv'iz'x'ɔžiw t'am skotɔmɔg''ilnik w'une ž'e n'a n'a nap'adaw n'a z'apax'idum | dv'a l'ata n'azot s'e x'ɔžiw i x'ɔžiw t'u | p'ɔtym g'ɔ zaščel'yl'i b'ɔ p'ugow f's'yšk'ix | l'uže t'ɔ s'e b'ɔjum | n'a jag'ody n'a gž'yby b'ɔjum s'e i's

– *Boją się?*

M: n'ɔ || a p'ɔtym i ɔx'ɔtnik j'edyn vž'un g'ɔ zašč'elyw | ž'eby n'e p'ugow | j'ag l'uže j'adum w'un m'ɔže p'ɔ dr'ɔže iže w'ɔd dr'ɔg'i ɔd'ynže tr'ɔxe i st'ɔi n'e b'ɔji s'e | d'užo d'užo g'ɔ v'iz'el'i || v''ilk'i | v''ilk'i j'es | t'yš | v''ilk'i vɔɔps'e t'utej v'ɔ ž'imum w'ot f's'i w'ot t'a naš'yta c'ɔ j'es t'am z'a ž'ykum | t'ɔ t'am sr'azu y: tr'ɔxe t'e i g'urka l'as t'am x'ɔzum | ž'imum

– *Ale nie atakują ludzi?*

M: n'ɔ l'uži n'e_bywo || n'e_bywo j'ɔ n'e pam''ińtum v''ele j'ɔ ž'yje ž'eby t'ɔ k'ɔgo z l'u l'uži t'utej n'e_bywo n'ežv''eže napaduv'awy y: n'a jedn'ego xɔp'ɔka nap'adwy p'alec m'u j'edyn ɔdgr'yz j'ag w'un s'e i'no ž'yvy w'ɔstɔw | n'ežv'i dv'a n'e j'edyn n'apɔt a dr'ug'i p'ɔbɔw s'e | n'ɔ w'un v''idać b'yw rań'uny w'u n'ego v''idać jedna n'ɔga b'ywa a t'yn x'ɔpɔk t'ak i zdr'ɔvy | a w'un t'ero f'šk'ole r'ɔb'i str'užəm

– *Pan [Nazwisko]?*

M: n'e [Nazwisko] a j'ešček [Nazwisko] j'ego j'ego ž'ińc | w'ot j'ego n'ežv'ic | v l'eše b'ɔ 'un p'alec m'u ɔdj'yw j'ešček c'ɔs t'am n'ɔge v''idać pɔcar'apɔw d'ɔs | j'ag m'uv'i w'un 'ucik' ɔd n'igo v'yrvɔw s'e | n'ɔ i j'ak j'ak j'ag r'ɔz m'y j'ak s'e zēn'il'i f'sv'adbe t'ɔ t'ɔ šterž'eści l'ɔt n'azot | t'yž nédal'eko t'utej nédal'eko w'ɔ t'am | t'ixanɔfsk''ego pɔm'int'ɔsiw t'yž d'ɔs

K: [do nas] pr'ɔstɔ č''aj c'y z ml'yk'im m'ɔżno

– *Z mlekiem.*

K: m'ožno

– *No. Super. Nie piłam nigdy.*

M: t'yž j'ag w'ōn v'idać š'et v'idać g'ō šč'elyw | r'ańiw i t'yn
 n'ěžv'iz n'a n'ego | w'adno w'un n'už i n'ožym g'ō ž'ex | t'yn n'a
 n'ego a w'un n'ožym g'ō | n'ō w'un g'ō d'ōs f'est pōm'int'ōsīw | t'ō
 t'ō w'un pš'ypōwz d'ō z'imōv'ja i v'idać s'utke t'am vyzimuv'uvōw
 a dōp'iro z'a n'im br'at pšyj'exōw b'ō c'ōž n'i m'a g'ō n'e pšyj'izžō |
 br'at pšyj'exōw a w'un t'am m'awō ž'yvy | b'ō u n'ōs sv'ad'ba b'ywa
 i n'a n'a cf'orty c'y n'a p'unty ž'in j'ō p'ōpōd d'ō boln'icy | 'ō t'ō
 d'yš t'ak'e t'e l'ato ves'ele i m'n'e ang'ina xyc'īwa | a t'ōš'a w'ō ž'inć
 m'ōdy i gr'ewke m'i t'u pšedwōž'ywa čš'a b'ywō ž'imne c'ōs
 a w'unō gor'uncym | i t'ō t'ō vōspōl'enie i d'ō boln'icy | j'ag r'ōz j'ō
 t'am v boln'icy b'yw | sw'yše t'am m'uv'um z v'erš'yiny pšyv'ežl'i |
 fam'il'je d'aže nazv'al'i | ž'e n'ěžv'ic pōm'int'ōsīw | j'ō r'as p'ōšet
 t'am p'ačše | a w'un n'ōge zw'ōmuv t'am j'ešček c'ōs c'ō | [Nazwisko]
 a t'ō f t'ixanōfce t'yš t'ak'e j'es fam'il'ja [Nazwisko] t'ō t'ixanōfsk'i |
 n'ō v'yžyw t'yž w'un | a t'ag ž'eby k'ōgō t'utej zad'ōv'iw il'i c'ō n'e
 pam'in'tum tak'ego i | i w'ōjēc n'e rōskaz'yvaw t'ak'ix | a w'ōjēc
 t'ō s t'ym sv'ojim nap'arńik'em vōpš'e d'užō b'īwy | p'ō dvan'ašće
 nežv'eži z'a j'ešin zab'ij'awy i sax'atuf t'ag ž'e | zab'ij'awy zdav'awy
 v gōsud'arstf(ō)

– *No to odważny pan człowiek.*

M: n'ō t'ag j'ak 'ō t'ag ž'e n'e b'ywō ž'eby t'ag ižež i ž'eby t'ak s'e w'ōd
 j'ag d'ō žv'i | sp'ōtkōw t'ego n'e bywō u m'n'e | t'ō k'aj n'a kš'ōku š'ežiš |
 pšyx'ōži | j'ag u n'ōs j'ak | kōz'al'i n'e šč'yłać pš'yšet t'ak'i v'elg'i n'ěžv'iz
 j'ō t'ak'ego n'e v'izōw | w'ō t'ak'i x'ēba j'ak 'ōt šc'any d'ō žv'i
 t'ak'i v'elg'i | t'ō t'ō t'ak'i | w'ōny n'ōgum ž'e n'isk'e byv'ajum | n'a
 n'ōgax t'ō t'ak'un t'ak'i | j'esl'i b'y st'anyw t'ō b'y d'ō pōv'awy x'ēba
 d'ōstōw | t'ak'i v'elg'i r'ōz byw | a j'ō g'ō n'e šč'yłow t'ō j'ō n'a kš'ōku
 š'ežōw i u m'n'e kar'ab'in t'am | u m'n'e | š'eš' sr'azu p'atrun t'ō j'ō b'y
 g'ō z'ab'iw fs'ō ravn'ō | t'ō kōz'al'i n'e šč'yłać n'e ščyl'ōwēm || a t'erōs
 t'utej s'e n'alōs xōz'ajin | fs'yšk'e t'e t'eryt'ōr'e c'ō k'aj m'y s'e xōx'ō'il'i |
 pōzak'up'ōw t'erō n'ik'umu n'e v'ol d'ō l'asu v'yj's fs'ō | t'erō j'ō n'i
 m'um k'aj x'ōžic | t'ak w'ōt t'utej t'u tr'ōške t'ak s'e ošt'awō 'ō t'utej s'e
 wōx'ōćće i fs'ō || a w'un a w'un t'erōs | d'ō n'ego pšyj'ěžž'ajum i k'it'ajce
 i pōl'ak'i xt'ō t'yłko w'un t'am v l'eše zr'ōb'iw t'am t'e n'ō t'ak'e t'e t'am
 u n'ego i s'awna i | i b'ańa i t'am w'ōt n'ō j'ežžum tud'a wōd:yx'ajum
 v l'eše st'unt k'ilom'etruv x'ēba | z'e čšyn'ašće f t'aj f t'ajze | n'ō a 'uny
 p'acsum ino d'eńg'i | i v'elg'e d'eńg'i | 'un t'am zr'ōb'iw zak'azńik

w'ogr'ożiw f'śr'otku c'oś d'użo d'užo g'ekt'aruv l'asa t'am t'yx ol'eńuf
 čš'ymo t'ex t'ez v'on | pw'ać t'yle wól'eńa zab'ijoj j'esl'i t'ak t'e pant'y
 w'ony t'am lek'arstvo r'ob'i

O niedźwiedziach II

K, Pokolenie II

Transkrypcja: Katarzyna Dembska

– *W tajdze można spotkać niedźwiedzia?*

m'ożna m'ożna

– *Ale to tu blisko?*

'ale ž'otko ž'otko ž'otko || t'ak | t'ak v'i n'o v'izum śl'ady gż'es t'am n'a
 p'o dr'oże gż'es v'bw'otō pōpš'ešet m'e n'ežv'ic gż'es t'ak | a | n'o b'ywo
 j'a n'a m'ożij pam''inči b'ywo j'edno spōtk'ańe cōv'eka s m'i n'ežv''ežim |
 w'ot 'on pōj'exow mal''ine zb''erać t'en my [...] | j'edēn cwov'ek | ji:
 n'ežv'ic || pōt'arguw g'o [...] n'o 'ale n'e n'a śm'erc [...] ž'učiw g'o
 pōt'argow t'ak 'eta | p'o pōkal''icyw g'o | ax'a | n'o 'ale ž'yvy ž'yvy w'un

– *A tu polowało się też na niedźwiedzie?*

zab'ij'al'i zab'ij'al'i | 'ale | t'ero v'ice | m'uv'um ž'e | m'edv'ež'aty n'o
 pr'ežd'è c'em j'es't' n'ada jej'ō prāv''er'it' | b'arzo x'oryx d'užo [...]i t'ō
 b'arzo n'e n'i t'ego op'asno

Żmije i niedźwiedzie

K, Pokolenie II

Transkrypcja: Angelika Pawlaczyk

n'o žm''ije to | t'ak'e tam žm''ije | žm''ije to še sx'ov'um | 'ony pōt
 kam'eń'am'i j'est tam t'ego | v'osnom t'ego | a t'era to | j'ak'e tam
 žm''ije | žm''ije to fš'ynže žm''ije som | n'e t'ytko tam | j'ō napr'im''er | n'e
 v'iz'awam n'i r'azu | v'ele xōž'iwam | n'ij'ak'ix žm''iji

– *A niedźwiedzia?*

n'ežv'eža n'e | n'ežv'eža n'e | śl'ady | śl'ady v'iz'el'i | a te n'e | n'ežv'eže
 m'y n'e v'iz'el'i | 'ale 'ony t'utaj x'ozom te n'ežv'eže | n'edal'eko tu
 x'ozom | 'ale n'e fstr'eč''umy j'ix | n'i m'ežv'eži | n'i v''ilkuf | n'i m'ežv'eži |
 n'ik'ogo n'e v'iz'imy | jak to m'uv'om že t'yle m'ežv'eži v'ot tu tu x'ozom |
 gż'e tam te m'ežv'eže | n'e v'em

Żmije

K, Pokolenie II, M, Pokolenie V

Transkrypcja: Katarzyna Dembska

– *A żmije tutaj są niebezpieczne, czy nie?*

K: w'ɔ:j žm''ije t'ɔ t'ɔ i | ga [...] zn'ajèt'e gad''uk'i | gad''uk'i || i 'ɔt s'um
t'utaj t'ak'e név''elk'e žm''ijk'i | j'ak s'e naz'yvɔ :sítam'ɔrdník n'e v''im
j'ak p'ɔ p'olsku | w'ɔ t'ɔ t'ɔ s'ama s'ama s'ama str'ašna žm''ija

– *A gdzie one są? щитомордники, так?*

ax'a :sítam'ɔrdník s'e naz'yvɔ n'ɔ w'une név''elk'e t'ak'e gad''uk'i t'ɔ t'ak'e |
v''ikš'e t'ak'e v''elk'e | a w'ɔ j'e:st w'one gž'e: gž'e: | j'ix m'ožno uv''iž'eć ž'e xce's |
n'ɔ 'ale ž'otko ž'otko | w'ɔn n'aše koš'il'i t'ɔ m'uv'um dv''e v'iž'el'i t'am

M: j'a ɔdn'u ɔd''in r'az v''id'ěl

– *A tutaj jak się idzie na Miru Mir to mogą być żmije?*

K: m'ɔgum m'ɔgum m'ɔgum čš'e a w'ɔstrožni | w'ɔstrožni čš'ea 'jino
x'ɔžić p'atš'eć | t'am t'am m'ɔgum b'yć

M: tagd'a xɔd''il d'a ž'e ć'ut n'a zm''eju n'e nɔstup''il

K: t'am c'ynsto

– *Tak, bo one pewno już pewno jadowite, jak ugryzie, to już...*

K: d'a kańe [...] j'asnɔ | 'ɔt gad''uka gad''uka | a n'ɔ n'e v''im j'ak s'e p'ɔ
p'olsku nazyv'ajum t'ɔ [...] t'e i :sítam'ɔrdník w'ɔt | a :sítam'ɔrdník w'uny
név''elk'e n'ɔ n'ɔ t'ak'e ž'e | j'ak ugr'yže t'ɔ fs'jɔ | n'ic n'e pum'ɔgo ||
jedn'ego z'e s'anym pšyv''ežl'i w'ɔt t'ut b'ywɔ t'ak'e | z'e s'anym | n'u
čep'al'i s'ano i čep'n'yl'i v''idać z'e s'anym ž'm''ije | i: ugr'yz''a xɔp'oka
'umar | 'umar | w'ɔt t'ako név''elko žm''ijka t'a

– *No tak, ale tutaj na tę górę to chodzą ludzie.*

w'ɔj x'ɔ j'asnɔ: j'asnɔ ž'e x'ɔzum c'ɔ n'e x'ɔzum x'ɔ:zum

M: 'jagɔdy sɔb'ir'ac

K: 'jagɔdy sɔb'ir'ac

– *A nie strach? Trzeba buty po prostu wysokie też włożyć, skarpety też...*

a: ž'eći b'ɔsɔ l'a b'ɔsɔ x'ɔzum ji

– *To teraz tych żmij mniej?*

K: n'u p'ev [...] n'u j'a:snɔ j'a: n'e: t'a:k || d'a j'edyn r'ɔs w'ɔ t'utej na dr'ɔze
žm''ija b'ywa | t'u v'edle n'ɔs w'ɔn na dr'ɔze | b'ɔ t'ɔ w'ɔone ž'e | j'edɔm
j'edɔm j'edɔm

M: tagd'a gɔvar''il'i gd'e_ɔ v'ozl'ě šk'ɔly zm''eja pałz'l'a

K: v'ozl'ě šk'oty n'ov: n'u t'am l'as t'yš | s l'asu v'y | vyw'ažum || fš'y:ńže
wotr'ožni 'ino čš'ea x'ožić | p'aťšec

– *Tak się rozglądać trochę.*

K: n'ov:

– *Ale zmija sama nie zaatakuję, tylko jak ją tam nadepnąć albo...*

K: n'ov j'a n'ov j'asnov'ovna wux'oži w'ovna j'ak usw'yšy t'ov w'u uč'eka: ||
š'ypko 'jino j'ov pš: ji b'y ji n'e m'a 'jej

– *Pewno ona się bardziej boi człowieka, jak człowiek jej.*

K: d'a [śmiech] d'a [śmiech] | t'ov j'uš j'uš k'ak gavar'at uš f kr'ańnem
sł'učaję | j'ak j'uš j'ak j'už n'e m'a n'i m'a v'yx'odu w'ovna | t'ov j'uš m'ože
'ugryš | a t'ak || n'e:

Zwierzęta w tajdze i pożary

K, Pokolenie I, Pokolenie II

Transkrypcja: Dominika Wysoczyńska

K1: źv'izy a r'yby d'užo b'ywov

K2: r'yba b'ywov

K1: ź'yka b'ywov v'el'ko

K2: oxoc'iwvy še m''inso m''awy

K1: p'otem to i kart'ofle saź'iwvy c'ov tam

K2: j'ak_se ta xt'ov vykorc'uvav kav'awek to se pos'aživy kart'off'i | v'ot
i tag ž'yl'i i ž'yl'i d'o_tyx pur

K1: to t'eras f t'ajge i'žeš t'ov_tam źv'iža m'ože [...] k'ilom'etruf
ńe ńe s t'ego ńe sp'otkoš a fpš'ut to b'ywov nav'awy

– *A jakie tu zwierzęta właśnie w lesie są?*

K1: nov t'u ji t'u j'i m''ežv'ež jes i [...] p'es i k'ozy j'ag_une še te sax'ate
cy j'ag_une j'ov n'e_v'em jag 'une še nazyv'ajum

K2: iz'ubry

K1: i te iz'ubry jak po r'usku to jes ź'ubr a n'e_v'em jak po p'olsku

– *Żubr.*

K1: tu d'užo i z'ajonce | i zaj'once i l''isy | t'utaj d'užo b'ywov c'ego v l'eše
t'eros to juž m'awo bov l'asy še p'olum do:k'ova

K2: i oxocń'ikuf t'era d'užo 'ix pov l'asax d'užo

K1: i zv'iž'enta še p'olum | ps'y ux'ožum

K2: p'evno kaj na t'ego w'ogña n'i_ma t'am' i 'idum d'al'i

K1: kt'ure m'awe tɔ še sp'ol'i jag' 'iže [...] pɔv'ešné zapal'iwɔ
 tɔ dɔ:k'owa fš'yisko še pol'ywɔ te te g'ury na v'ecur jag v'yńžeš
 n'a_dvur tɔ né v'idać na dr'oze n'iz d'ym fš'yisko d'ym až v d'mu juš
 v' izbax śm'erż'awo d'ymem tɔ juš t'ɔtɔ oboruv'al'i i gaš'il'i no p'otem
 d'yš:a p'ošwa no juš na d'obże zagaš'iwɔ

K2: a t'ak_tɔ fš'yisko by še popol'iwɔ

O wycinaniu lasu

M, Pokolenie II

Transkrypcja: Łukasz Gemziak

rɔs'ija že s k'it'ajym d'ɔgovɔr zakluć'iwɔ dɔ jak'ego r'ɔku | dvužest'ěgo
 žev'unt'ěgo | wɔ dost'av'k'e l'esa | dr'ev'es''iny | jag nac'yńi ć'upać |
 t'yn l'as | fš'o pɔdr'at | tɔ t'ero žel'une | pɔ t'e | pɔ t'e | a ž'imum
 tɔ né v'idać | 'ino g'owɔy śń'ig tam i fš'ɔ te kš'ock'i | a t'ero pɔk'a še
 f xv'oja rɔspuść'iwɔ tr'ɔxe te | mɔž'yńe | ć'ínk'e | juš t'ero t'ak'e v'alum
 fš'yisko | nɔ t'utej t'ero zapšec'yl'i | fš'ɔ né v'ɔžum | fš'ɔ | p'užnɔ juš |
 dɔvn'ɔ tš'e^ba b'ywɔ | l'ɔd ž'ėšínć | t'ɔtɔ zapš'yyc' | a t'ɔtɔ tšyž'ėšći
 lɔt k'ɔšum | t'u tu w'on da | tu fš'yisko pɔvyc'upyv'ane | t'ak'e b'ywy
 l'asy | a t'ero n'ic n'i_ma || t'ero k'aždy se tr'axtur k'up'iw | a pš'ud
 w'u_mńe w'ojćec f šedymž'ėšunt ćv'ortym r'ɔku žyguł'i | p'irše
 k'up'iw | dɔ šedymž'ėšunt w'un r'ɔb'iw v'lesprumx'ože | zar'ɔb'iw |
 tɔ j'imu p'rš'yumu jak p'er'edɔv''ik | 'ord'en | ćut w'ord'en m'u né d'al'i |
 né w'ord'en un pɔw'uc'iw | p'ervy | cy j'ak'i st'ep'eńi | pɔw'uc'iw
 tam | a zr'um ž'išej te m'uxy | w'ɔt | tɔ j'imu jak p'er'edɔv''iku maš'yne
 d'al'i | i dɔp'irɔ šedymž'ėšunt ćv'ort'ego r'ɔku nac'yn'i že l'uže se
 pr'ibr'et'ać | kup'uvac' te | rɔzr'eš'yl'i | te lek:ɔv'e | a tɔ na k'uńax
 ježž'il'i | na mɔtɔc'ykwax

Zagubienie w lesie

M, Pokolenie I

Transkrypcja: Michał Głuszkowski

n'ɔ | j'es t'ak'i | p'uźńej 'ot 'un né kr'yńćiw i | il'i né st'arow še | ap'ac' |
 eee | eee | l'ėšnyj k'ompas | v'ic'e wɔ t'ym | n'e_v'ic'e [śmiech] | 'a | p'er'f |
 k'edy v šk'ole | nɔ tɔ f'ćv'ortym k'l'aše b'ywɔ | i nam | pš'etpadav'al'i |
 l'ėšnyj k'ompas | vdr'uk še zabw'ońżis v l'ėš | s'ukaj l'ėšnyj k'ompas |
 dɔp'irɔ po n'im v'yńžeš | n'ɔ i j'ak j'a se sp'omńiw | 'o tym | il'i pɔ
 dž'ev'e ní w'ogl'ondɔm | nɔ n'i | n'ic né m'oge j'ij d'ojžec' | ž'eby l'ek...

zn'ojśc l'eśnyj k'ompas | ž'eb'y zar'ent"iravač sé f'kt'uro str'one mně 'iśc
 čš'eba || n'č | 'eya | i to z'ym pš... pš'ešet | to jež'el'i tak p'obw'onzō po
 dr'ozē | to v'incy st'ar v'orst i jak pšel'ečaw || eee | yea | p'užnėj juš |
 začyno sé pšyč'imnač | v ośik'ovy l'as | z'em z'ašet | m'yśle | tak j'č žē
 ně pšex'ožiw tak"igō l'asu | 'ile x'oze dn'im || nō d'al'i z'em z'ašet |
 d'owož'ywem st'arow' oś'ikew' | 'a | p'ostar'owem sé bl"ižaj p'odejśc' |
 'a | s'om pr'izn'ak'i | 'ee l'eśn'ego k'ompasa | n'ə və... ə... obeš'ed'w'em
 do:k'owa a | t'ožə pr'ajilna 'e | j'est t'e l'eśnyj k'ompas | 'a | nō p'užnėj ||
 'ee | k"edy z'em d'obže b'yw uv"ežyw | ž'e to | to n'ajim'e j'est l'eśny'
 k'ompas | obj'onēm te 'ośike | [...] 'ee 'a | to j'es t'ak'e | na džev"iine
 s'om | na'č oboznac'eñe 'ea | s'ejna str'ona | džev"iny | č'imno |
 a powudn'ovō | v'idno | w'oto k'ompas | 'ee | dō... | dop"irō | 'ee |
 a pš'et:em c'ewyj ž'iñ z'em u... "ogl'onđow | nō ni m'ogēm 'ujžec' |
 t'ak | na 'ocy cy ně zēm d'ojžow | 'ye | k"edy ze... ž'em | 'ee to č'imne
 m"ejse | st'anow plec'am'i | k"edy t'ero | w'od že mně tš'a 'iś | 'aa
 pš'et:ēm jo z'em š'et | jo z'em fš'etkō m'yślow | žə j'a na s'ev'ēr' id'u |
 mně na s'ev'ēr' tš'a b'ywo 'iśc | to j'a s't'amtěj str'on'y | jo t'utěj še obd... |
 na pow'udnā | na 'ot i dop"irō | 'ee | l'eśnyj k'ompas z'ēm nap'otkōw |
 i p'užnėj zar'ent"irovawem sé 'ee | gž'e | ž'e mně tš'a 'iśc | nō i m'yśe
 jež'el'i | 'ye | p'ujde pr'ostō | pō g'uže | t'am v"orst p"etn'aśce | t'č e'a |
 tēn l'eśnyj d'ux ap"ać mně k'aj s... 'y... odv"eže f str'one | 'e 'e | i ft'encās
 j'č fc'ale ně v'yñde || n'a | v"ižət | t'am | f t'ym | pš'et:ēm jéžž'il'i | na
 k'oñax | k'oñe p'ojic' | 'e tām 'ee | dō k"edruf | nō p'ow cō sé paw'učiwa
 'e | i o'pr'ěž'el'iw ž'em | mně tš'a | na s'ev'ero | vast'ok | sé "u... 'w'udač |
 'y jež'el'i še na s'ev'erəwst'ok 'udom to | j'a d'owžēn | 'e t'ožē | pāv"iñēn
 tr'afič | 'ye | dō | t'yx k"edruf | a t'am juš znaj'omō | znaj'omō dr'oška |
 'e | nō to juš | 'e | 'ide | juš tak na skw'on g'ury | n'ō | 'e 'i tu 'ee | vdr'uk
 [...] mně ž'ekw 'ye | že j'č něpr'aj'ilnā 'ide | a c'č sé t'ak'e pow'ucyt | to
 pr'ostō | t'č to | t'č c'os | 'y 'ee | j'es tak'ego f pr'ir'ozē | 'yy | n'aj... | mně
 p'užnėj str'ano j'e | že j'es | 'ee | ze pōn'irow | 'yy n'u pr'aj'ilnā | i juš na
 skw'on 'ide | m'i a c'č mně tak tr'ev'ožy f str'one 'uu 'iśc | 'yy | že j'a
 něpr'aj'ilnā | y jež'el'i t'era zb"ije s put"i | tak mně z l'asu ně v'yjč |
 tr'op'im v l'eśe nōc'ovač čy pš'yjžē | 'a | p'užn'ij b'arzo p'ostanov"iwēm |
 i c'om zapwañ'irovaw | to | i | i | b'yl'ē š'ed d'al'ij | a p'užnėj zem š'et | i |
 p'užnėj mw'ode k'e... k'edr'ofk'i sé poj'av"il'i | k'edr'ofk'i | n'u | rośl"iny
 cō k"edry | wož'exy | 'y | sm'ačne | n'č | p'užni | nō c'uš | mněśc | j'uš
 č'imno | 'a | to j'ešče ž'e | d'užō v"orst tš'a 'iśc | dō | dō t'ego m"ejseca | ž'e
 tam | 'ee m'omy s'ano zb"irač | n'ač'i | t'am || nō 'y | 'yy | v mwod'oc'ī
 to j'č b'arzo b'ystrō z'em x'ožow | 'ye | 'e t'utěj | 'ee | sp"ešē še 'iś | t'č |
 gž'e | ž'e | 'ye | p"eškōm tr'oxe gž'e b'ystrō | 'e | ž'eb'y ušpic' 'y t'ē d'uwš |
 n'č | to 'uš p'užnėj n'č | 'e | n'č | 'a tak | t'ēj dr'ošk'i še pšyšym'uje 'e |

i pɔ k'aždym pš'yšet | 'yy dɔ | dɔ t'yɣ l'uži | n'o tam gž'e s'ano m'omy
 zb'irać | m: w'əm | ž'és ty b'yw | j'uš t'era tɔ j'ez dvan'aščé g'ožin n'ocy |
 'aja | i mń'è zac'yńi še p'ytać | tɔ 'u mně še zamkn'ywa | 'e 'ye | i | ni
 sw'ova pšepov"ežéc ně m'ogwem | n'ɔ | j'ak zamkn'ewa še g'emba | 'yy |
 'e | nɔ t'yłko jak c'ɔ še pyt'ajom | n'ɔ tɔ | l'i rywkom m'axnow žé ně
 sw'yšov n'ic | 'y p'užni n'ɔc pšenocɔvov | dɔp'iro r'ano | z l'édv'óšcom |
 tak č'išsko zacunem m'uv'ic | nɔ 'i | i tak' i pɔvrez'iwo t'ɔtɔ | b'óc tɔ
 j'ɔ še n'e bow | 'e | a c'ɔ še powuč'owo | k'edy s t'ym pšyšet | j'akem še
 'ino pɔw'ozyw | mɔ | na | pɔščel'ane | ze s'ana bɔ | a p'óščel | jag v l'eše |
 v bawag'ańe

WIELOJĘZYCZNOŚĆ, WIELOKULTUROWOŚĆ I POLSKOŚĆ

O narodach w ZSRR

M, Pokolenie I

Transkrypcja: Angelika Pawlaczyk

r'usk'e tɔ pɔćt'i ze jak | jak pɔl'ak'i | t'utej na ukra'ńe t'ak | t'am d'užo
 j'est fs'ak'ix nac"ji | d'aže j'ɔ fpš'ɔži fs'ysko v'ežɔw | 'wuny še pɔć: iń'awy
 t'u | ras"iji | a p'ɔtym jak n'astɔw garb'aćɔf | j'elcyn | d'alše_tək'i | 'uny
 pšek'uwy ras'ije na sv'ɔju | na sv'ɔjom w'ave | w'u nix t'am | b'owo
 sv'ɔje prav"it'elstɔ | j'ɔ n'e v'im jak u n'ix še t'am pɔwuć'owo že |
 st'al'i t'am še rozr'yvać | ž'el'ic m'enzy s'ɔbom ukraj'ine | ž'el'ic t'am
 b'elar'us'e | t'am fs'yšk'e te | j'im muv"il'i že | tɔ tɔ j'est ispɔk'ɔn v'ek'of
 [...] | pš'et:em pš'et sl'ij'ańijem t'ym | 'ale p'ɔtym 'uno še pšyv'ykwo |
 že p'ɔtym ukraj'incy dɔ b'ewor'usuf pšyjizž'awy | i te dɔ t'yx | z'jizž'awo
 še | z'jizž'awo še fs'yško jak | internac'ɔn'aw | nazyv'al'i tɔ t'ak | jak
 t'en garbać'ɔf n'astaw | r'az dr'ug'e zak'ony st'awy | ukraj'ine ɔž: elno |
 b'elɔr'usy ɔž: elno | tat'ary wɔž: elno | ap"ac' nac'yl'i | tɔ pš'y... pš'yvyk
 l'uže pšyv'ykwy dɔ jedn'ego | ukw'at fs"ɔ | tɔ m'eń'ajom | j'im še l'užom
 ně pɔd'ɔbɔ | dɔ || t'ym še l'užom ně pɔd'ɔbɔ | a w'uny rozryv'ajum
 tu tɔ fs"ɔ n'azɔt | p'ɔtym dɔ t'ego j'už d'ɔšwo že jak | j'elcyn x'eba
 jak n'astɔw | tɔ j'emu še | i w'ɔn zreper'ɔvaw tɔ | ž'eby i ukraj'iny |
 i b'elɔr'us'i | ž'eby ɔpš'e b'owo fs'yško | t'yš ap"ac' néd'ɔbže pɔ t'ak'imu
 že l'uže pšyv'ykl'i j'uš t'ak | pšy t'ak'im rukɔvɔd"it'el'e' tag ž'yć | tɔ ap"ac'
 sf'ɔje zak'ony | tɔ pš'ešwo vr'em'e i te tu še ugwaž'iwo | t'eras ž'yjom
 d'ɔbže | t'eras nixt'ɔ jak tɔ | [...] n'e ma | n'ɔ i p'ɔv'im t'yš t'ak | l'uže
 tɔ s'om l'uže | ž'yje d'ɔbže a š'uko v"incy | š'uko l'ep'i | m'ɔ d'ɔbže š'uko
 l'ep'i | a p'ɔtym vyx'ɔži g'ɔży | n'ɔ w'adna 'eta ně j'a v'ina'at | tɔ 'un
 v'ina'at | t'yn tɔ dr'ug'i | spyx'ajom j'edyn na drug"igo | j'ɔ j'uš t'eras |
 tɔ j'uš n'e v'im 'ile c'asu pš'ešwo | te rozryv'ańije te sl'ij'ańije

Język domowy

M, Pokolenie I

Transkrypcja: Sylwia Detmer

– *Pan w domu mówił po polsku z rodzicami, z braćmi, z siostrami?*

t'ak t'ak

– *Z żoną też Pan mówił po polsku w domu?*

yxm'y | nu po p'olsku m'y rozmov'al'i | a j'agże

– *I z dziećmi też?*

i ź że'ćm'i też no m'oze j'ej za to [...] pol'akuf tej | jak to m'uv'owc | nap'isane j'ez że wum'ane | jak to m'uv'owc j'owzyk juś | u pol'akuf akc'ent juś udar'enie pov'eme na r'us:koj 'iże | jak to m'uv'owc pr'im'es' m'os'any juś | na r'us:k'im j'owz'yku a na p'olsk'im akc'encie zak'onc'ene | no j'ow tr'oske m'oze spr'av'am se i to m'oze b'yc m'ejsc'am'i pov'ime po r'usku c'ysto rozm'av'ac a po p'olsku mn'e se n'avet j'ow m'oge no jak swys'yce na p'olsk'im janz'yku to t'ak'i m'oze p'olsk'i okaz'uje se t'yś tam z j'ak'ij m'ejscov'osci t'akom... t'ak'i jak c'entr pr'oznoš'ena sw'ov | ne fš'yńže jednak'ow | a tu n'avet i kr'ovy b'apk'i to po r'aznemu vov'awy ax'a d'użo v'owa n'a na na | kt'ure d'ow d'ow | t'ak'e b'ywy...

Język polski w Wierszynie I

K, Pokolenie II, M, Pokolenie II

Transkrypcja: Katarzyna Dembska

M: n'aşy rod'it'el'i s'e t'u roz'iwy

K: n'ow | ino że t'ow że t'ak i nie zapom'in'umy t'yn

M: j'iżyk

K: j'iżyk i t'am j'ak'eś trad'icji i fs'ow ravn'ow jak'iśće

M: a t'erow j'uś m'awow c'ow s'e ost'aje | j'eśće j'ak | j'eśće j'ak | n'aşe l'ata j'ak | n'e st'ańe n'aşyx l'ow n'ow j'eśček t'erow st'are b'abušk'i j'es p'ow osimz'ęsunt t'u b'abuška naprot'if żev'inz'ęsunt x'ęba dv'a l'ata m'ow t'utej ž'yje | 'ix n'e st'ańe i t'yx t'ak'ix sp'ow p'ow osimz'ęsunt l'ow | i n'ow j'ag j'uś n'e st'ańe n'ow n'um t'erow p'ow šeşz'ęsunt pusk'aj | t'ow t'am p'owtym m'owzi j'uż vov'pš'e i zap'umnum | t'erow j'uż i n'i t'ancuf nij'ak'ix p'olsk'ix i sp'ivek p'owc'ti m'awow c'ow k'aj || m'awow c'ow s'e ost'awow | m'owziš t'ow vov'pš'e i n'e pam'int'ow | x'ęba n'ic

– *Ale przecież uczą się polskiego w szkole.*

M: n'ɔ n'ɛ v'im c'ɔ w'une t'am s'e 'ucɔm j'ɔ n'ɛ b'yw n'ɛ uc'ywɛm s'e |
m'y t'ɔ t'ɔ n'ɛ zast'al'i n'ɔ ź'ɛci n'aše uc'ywy s'e d'a x'ɛba | 'ale j'um
j'už b'yže šterž'ɛšci l'ɔt n'a dr'ug'i r'ɔk st'arše c'urce || a m'y t'ɔ j'ak s'e
uc'yli' i t'ɔ n'ɛ b'ywo níjak'ego pòlsk'ego jinz'yka n'ic | n'em'eck'i byw
jiz'yk | p'ɔ v'ɛs n'em'eck'i xt'ɔ 'ucyw b'ukfy t'ɔ pɔd'ɔbne i t'ak a b'ukfa
t'ako 'ix pr'm'erno p'òlsk'i tr'ɔxe rɔz'um'iš

K: n'ɔ n'ɔ j'ak p'ɛč'atne j'ak t'en t'ɔ j'eš'ɛ j'akoš l'ep'ɛj

M: dɔgad'uješ s'e c'ɔ z'a sw'ɔvɔ m'ɔžnɔ pšec'ytać a t'ak c'ytać m'y n'ɛ
um'imy p'ɔ p'òlsku | ɔ t'ag rɔzm'ɔv'a rɔzmɔv'umy a c'ytać m'y n'ɛ
um'imy || t'ɔ t'ag m'ɔžnɔ j'esce t'ak pɔm'yšl'is a m'ɔžnɔ tr'ɔxe pšec'ytać
n'ɔ n'ɛ fš'ysko

K: ž'e t'yž j'eš'ɛ n'ɛxt'ure sw'ova b'ɔrž'ɛj t'yn p'ɔ r'usk'e a n'ɛ
t'ak'e pɔiznoš'ańe n'ɛ t'ak'e i t'yn j'uš 'uno n'ɛ t'ak zv'u t'ɛn w'ɔt j'ɔ t'yž
j'ak p'uđe rɔzmɔv'a rɔzmɔv'aam t'ak d'ɔ p'òlsk'i pɔjex'aam ž'ín dv'a i j'ɔ
rɔzmɔv'aam t'ak j'ag w'uny rɔzmɔv'ajum | d'ɔ d'umu pšyjex'aam ap'at
rɔzmɔv'aam j'uš j'ak t'u || i t'yn

M: t'ɔ t'ɔ n'ɔ b'ɔ m'uv'um m'ova j'a j'akoš j'es śl'unsko i j'eš'ɛg j'akoš
m'ova

K: d'a d'a

Język polski w Wierszynie II

M, Pokolenie II, K, Pokolenie IV

Transkrypcja: Katarzyna Dembska

M: pɔ_p'òlsku

– *Po polsku wszyscy.*

M: j'ak in'ačy m'y š pɔl'ak'i pɔ_p'òlsku

– *To ty też po polsku mówisz, tak?*

K: t'ak

– *Mhm.*

K: j'eśl'i m'atka pɔl'ačka w'ɔjćɛc p'òlak j'ak m'y m'amy pɔ r'usku
xɔvɔr'it'? [*śmiech*]

– *No tak.*

M: u v'ɔs t'ɔ v'inav'a v'y r'us:k'ij jiz'yk uc'yće t'am n'ɛ

– *A troszeczkę, ja nie.*

M: a fš'k'ɔle j'ak uč'yće t'ɔ n'ɛ uc'yće

– *Też bywa, no tak różnie. Jednych uczą...*

M: u n'os t'ɔ | t'ero ź'ęci t'yż j'ŕzyk p'olsk'i 'ucum f'šk'ole i spycj'alne ur'ok'i u n'os l'uda ibrov'ara konc'ywa 'ona ź'ę f'p'olscę ś'e uc'ywa w'una ji pšev'ɔži || b'ywa t'u w'u n'os p'ańi mar'jan:a s p'olsk'i | w'una dv'a l'ata č'y tš'y podav'a w'a d'a ji n'i v'im c'y w'una pšy | t'yš pšępo [...]

K: 'ona ź'e m'w'ode uc'ywa i st'arše i n'os j'ęš'ę uc'ywa

M: t'yż ur'ok'i pɔ_p'olsku t'ag ź'e | b'ukvy ź'eby v'ęž'ɔ w'y j'ak p'isać | a j'ɔ j'uš m'axɔ w'ym j'a j'ɔ n'e_ucyw t'ęgo | m'y j'ɔ j'ino r'us:k'ij | n'ɔ fpš'ɔži t'ęgo n'e b'ywo t'ɔ j'uš | ź'ęci n'aše t'ɔ j'uš uc'ywy

– *A ty umiesz pisać po polsku?*

K: t'ak

M: w'una ji c'ytɔ ji p'iše

– *Pisze. To fajnie. A to wszystkie pana dzieci potrafią po polsku pisać i czytać?*

fš'yšk'e | j'ino j'ɔ n'e_b'yde c'ytɔw j'ɔ m'awɔ c'ɔ p'ɔ [...]

K: j'uš vn'uck'i 'um'um

O imionach

M, Pokolenie I

Transkrypcja: Sylwia Detmer

– *A jak tutaj dzieci się rodzą, to dają ludzie polskie imiona czy rosyjskie?*

t'ero x'yba v'ęncy nax'ɔzum po r'usku | tak jak i m'ɔže j'est tak c'ysto c'ystokr'ɔvnyx pɔ mɔj'imu juš pɔć:i m'awɔ | ɔb'az'at'ěl'no j'es | no 'u_mńe v'ot [Imię] 'una p'olka i tɔ 'una nęc'ysto juš p'olka 'una m'atka j'ęji r'uska | n'ɔ [...]

– *Jakie dawano imiona psom, na przykład? Psom, krowom? Miały swoje imiona?*

t'ak t'ak 'iže kras'ula | bɔc'una | p'olsk'e 'im'a b'ywy | no p'uźni p'ɔšwy dr'ug'e im'ona | r'usk'e ji yxm'y | no ps'om tɔ v'osnovn'om b'urek | pś'inek

– *A Pana pies jak ma na imię?*

to juš 'iže po 'im'ęni bur'ack'ij ź'ęk'i jang'a bo 'una s'amtunt ax'a | ɔxɔtń'icym ps'um dav'awɔ śe 'im'e ź'ęby 'uno b'ywo r'ęt'k'e

– *Czyli jakie?*

bes'ɔzv'učja | č'ɔtkɔ

O języku polskim I

M, Pokolenie II

Transkrypcja: Sylwia Detmer

– A Polacy tylko tutaj w Wierszynie mieszkają, czy jeszcze gdzieś?

ń'i_ ma | t'yłko 'u_ nos t'utoj | no j'es'l'i vyj'izż'ajum do jérk'ucka to n'aše
ż'yjum to t'am po p'olsku | z n'am'i to po p'olsku fš'ysko | v d'umu
pšyj'adum rozmav'ajum jag i m'y | no a tu v'encyj n'i_ ma t'ak'ix fš'uf |
t'yłko 'u_ nos | j'jedna | t'ó co tam m'uv'um že tam k'aś tam n'ixto
ńe rozm'ov'a i d'aže ni poj'm'ujom 'ino še sšyt'ajom pol'acy | no w'ot tak

– A wnuczeta po polsku rozmawiają?

no j'eden t'en mw'otšy ńe rozm'ov'a n'e_xce | poj'm'uje fš'ysko | a t'en
to m'uv'i tr'óške | j'ó g'ó na'uce juš | ž'ébyš m'i m'uv'iw po p'olsku |
no po r'usku m'uv'i j'ó b'udu govar'ic | no w'ot | b'udu govar'ic |
no v'ot tak

– Kiedyś zacznie.

z'acnie bo 'on fš'j'ó fš'j'ó t'utaj ž'yjum | 'uny poj'm'ujum fš'ysko | on b'yže
m'uv'iw p'otém | no w'ot t'ak'e ž'yce m'omy

O języku polskim II

M, Pokolenie II

Transkrypcja: Sylwia Detmer

– A myśli Pan, że tutaj język polski przetrwa w wiosce?

no v'ela ten j'owzyk p'olsk'i j'eše b'yže | t'erós v'ela b'yže no ńedw'ugo
'on j'eše b'éže m'i še zd'aje j'es i ot te kt'ure n'aše ž'eci j'eše roz'um'om |
to b'aržo te roš'jańe juš t'erós po r'usku juš te ž'eci 'u_nix
fš'yšk'e rozmov'ajom | t'oto ńedw'ugo t'oto b'yže no m'óže z l'ot
z dva j'sca | kt'ure tak j'ešek z mój'ego mw'otše še ost'ajom kt'ure d'obže
ž'yjom | to 'u_nix b'y dum ž'eci | b'y dum rozm'ov'ać j'eše | no m'awo
b'yže m'awo | to to zap'umńum | to to t'en j'anzyk | bo to fš'ysko
še m'ėńo | fš'ysko | a tak to fš'yšk'e pol'acy fš'j'ó ž'žec'am'i fš'j'ó
po p'olsku | fš'ysko | f šk'ole p'olsk'i pšed'ajom tyš | bo te ž'eci juš
b'y'dom v'ėžeć | no pož'ėńom še | j'es'l'i na roš'anax vyj'adum
st'unt | to juš ńe b'éže t'ego polsk'ego janz'yka | a t'utej ńe pšyj'adom
bo tu n'i_ ma co r'ob'ic | fš'ysko še porozvol'awo | pozab'ir'al'i | kt'ós
'in:y j'eše ten z'abraw jak ten dyr'ektor p'an | co t'eró z'e_mnom t'en
kol':ekt'if tš'yomw | 'un t'oto fš'ysko z'abraw | ž'ėcum porozd'avuw
i nixt'ó na n'ego n'ic | v'ot t'ak še r'ob'i | m'y še ost'al'i | m'y t'oto

robn'il'i | m'y t'oto f's'j'c podn'esl'i fš'ysko | a m'y še ost'al'i bez
 nič'ego | vot t'ak jes | co pov"ežeć t'erō put'in'ov'i že j'esl'i c t'ag jes |
 in'acej n'ibly še rozb"ija to j'asny fakt ž'eby t'oto fš'ysko podn'esl'i |
 a kt'c to b'yže rozb"irow | k'umu to pořš'ebne | vot t'ak'e ž'yće no t'ak
 nič'ego | nič'ego še ž'yje

– *A Pan jak się polskiego nauczył?*

s'amego... ja žem še ur'ožiw | po p'olsku rož'ícele rozmov'al'i | a fšk'ole
 m'y še po roš'j'ansku fš'ysko b'ywo | a m'y po p'olsku v d'umu
 c'owk'e c'asy | po roš'j'ansk'i n'ixt nie rozm'ov'ow 'u_ncs | n'ix | vot
 roš'j'añin j'edyn i'že | j'edva j'edva kap'eluš | vot j'uš sw'ova po r'usku
 g'odo t'en p'an

O znajomości języków i problemach w szkole

K, Pokolenie I, Pokolenie III

Transkrypcja: Michał Głuszkowski

– *Pisać i czytać was uczyli po polsku, czy tylko po rosyjsku?*

K1: n'e: j'c | j'c č'ytać to d'obže c'ytom | po p'olsku | i l'isty m'oge
 pšec'ytac | no j'c t'erōs śl'epom nie v"iže | l'isty pšyx... pšyx'ožiw'y vot w'ot
 s'osk'i | j'c cyt'awam | i p'uzñi' v'ot [Nazwisko] tam s p'olsk'i pšyx'ož'iw'y |
 n'o_ot s'oska to:n p'ecent'ovow na maš'ynk'e | t'ag že c'ytac | a [Nazwi-
 sko] to p"iśow | n'u | pr'ostom | rewkom p"iśaw | no cyt'awam | no m'n'e
 p"iśac j'uš l'isty | po p'olsku j'c x'yba nie sm'oge p"iśac | a po roš'yjsku |
 m'oge p"iśac || j'eš... j'ešće jag v'iž'awam | n'c | juž na gw'ove woper'acje
 m'aam | to j'c v"ele p'olsk'ix kš'uwžek pšecyt'aam | bo m'i s'oska
 pš'yñus | i p'uzñi j'eše sk'uřš to | 'u_m'n'e d'užo tam kš'uwžek b'ywo
 p'olsk'ix

– *Jakie książki polskie pani czytała?*

K1: a spyt'ojće še m'e t'erōs nie pam"entom nič' | nie pam"entom 'añi
 jedn'ego nazv'añc | i roš'yjsk'e zapomñ'awam j'uš |

K2: čyt'al'i t'ego d'užo | d'užo

– *Polaki w szkole to niedawno się pojawił, czy przed wojną był polski w szkole?*

K1: jag j'c b'ywam f čš'ećim kl'aše | pšepodav'al'i p'olsk'i | i f cf'ortym
 pšepodav'al'i | n'c m'y tak po roš'yjsku p'is'al'i | cyt'al'i d'obže |
 p'is'al'i | mh | i: t'c co m'y po roš'yjsku pšecyt'al'i | to m'y
 wopov'ad'al'i po p'olsku | tr'udno n'om b'ywo po roš'yjsku | tr'udno
 by b'ywo | n'c zakoñc'yl'i_my t'utej | o: | št'ery kl'asy | do talj'anu čš'a

b'ywo p'etn'aśce k'iwom'etruft'am | n'ɔ tam m'y j'uż ž'yl'i | nɔ pɔ r'usku
tak na kvat'eže | a jak pɔ p'olsku pɔj'ežéc | n'e_v'im

– *Też na kwaterze.*

K1: n'ɔ | tɔ t'am | 'u_mńe t'utej nɔ tr'ɔjix n'ɔz b'ywo | pɔxv'alne te
gr'amoty | n'ɔš'ale na p'éc'ork'i m'y še uc'yl'i | na p''inć | a t'am pš'ysl'i |
tam der'ektor b'yw b'urat tak'i | p'óżywy juš | n'o gr'amotny b'yw | 'a |
nɔ i c'ɔ | m'y še t'am st'al'i na dv'ɔjk'i 'ucyc | wopov'adać nie wum'i-
my pɔ rɔs'ujsku | i m'awɔ sw'uf | t'ego | b''es tɔ | pɔv'ežeć tam | nɔ
gɔwɔv'e tɔ m'y muv'il'i na gw'ov'e | tɔ b'ywo z n'am'i | n'ɔ i | i t'èn
der'extur | r'oz mńe i tam j'edne kolež'anke j'eše | v'ěžvow f tèn sf'uj
kab'in'et | ji | zac'yno n'ɔs tam r'ugać | n'ɔ | i m'uv'i tak | jiš':ɔ v'am
v'ydal'i pɔxv'alnyj'e gr'amoty | v'am v'ołč'ije p'asporty n'ada b'ywo d'ać |
n'ɔ i dɔp''iro t'èn der'extur pɔžaw'ovɔw še mojj'imu naucyc'elov'i xt'ury
m'e w'ucyw st'ery kl'asy | i j'ego pšežuc''il'i dɔ tal''janu r'ob'ic | i w'un
mń'e na kv'atery vž'un | s kɔb''itom | bɔ 'u_niy dv'ɔje ž'eći b'ywo |
i w'un t'ego | vž'in'i m'e na kvat'ere do s'eb'e | bɔ vdr'ug ž'e 'iśc'im
f k''ino_l'i gž'e_ɔ to ž'eći ni m'awy s k'im ɔst'av'ac || j'i tèn der'extur
m'uv'i tag | [Imię] [Imię odojcowskie] | f č''om d'ełɔ | pɔč'em'u
m'uv'i tv'oi uc''enik'i tɔk pw'ɔxɔ 'uč'ec:α | a 'ɔn m'uv'i | [Imię] [Imię
odojcowskie] | v'y n'e v'in'it'e 'ix | 'etɔ m'uv'i n'aša v'in'a | m'y i ań'i |
m'uv'i | č'it'al'i pa rasyjsk'i | a rask'azyval'i pa p'olsk'i | v'ɔt | n'ɔ i n'aša
m'uv'i v'in'a | nɔ pɔk'a m'y še t'am nie pɔnawuc'yl'i d'obže m'uv'ic tɔ |
nɔ t'ag ž'e j'ɔ pɔ dv'a l'ata n'e_śeža:m f kl'aśe | k'aždy r'ɔk pšexož'i'wam

– *Ale później się już pani po rosyjsku dobrze nauczyła mówić?*

K1: n'ɔ | p'użni d'obže | d'a

Język polski i rosyjski I

K, Pokolenie I

Transkrypcja: Dominika Wysoczyńska

– *A pani woli rozmawiać po rosyjsku, nie po polsku? Jak lepiej?*

'aj mń'e pa ras''ijsk'i l'ep'ej rɔzm'av'ac | t'ak m'y_že v d'umu
pa ras''ijsk'i razmɔv''umy ž'eći pšyj'adum pa ras''ijsk'i

– *Ale jak rodzice żyli, to po polsku?*

pɔ p'olsku d'a

– *To gdzie się pani rosyjskiego nauczyła, jak rodzice mówili po polsku?
To... w szkole?*

i f šk'ole | d'a f šk'ole n'as 'ino rusk''ego

– *Ale jak pani jeszcze w domu była, mała, to tylko po polsku pani umiała?*

t'ylkɔ pɔ p'olsku d'a

– *To jak poszła pani do szkoły, to...*

t'o j'uś pɔ r'usku n'o pɔ r'usku pɔ r'usku

– *Ale wtedy jeszcze pani nie umiała rosyjskiego?*

ń'e ń'e ńe ńe

– *To jak w szkole sobie pani radziła?*

n'ɔ p'otɔm j'ag j'uś st'awa vzr'oswoj | st'awam r'ob'ić d'a | v'yśwam
z'amuż z'a rusk'ego t'o fs'o j'uś pɔ r'usku

Język polski i rosyjski II

K, Pokolenie II

Transkrypcja: Katarzyna Dembska

j'a p'ɔ p'olsku t'ak | j'en | tr'ɔške

– *A z wnukiem pani rozmawia po rosyjsku, czy po polsku?*

a ji t'ak i t'ak

– *I tak, i tak.*

t'ak i t'ak || a t'ɔ fšy: fšy fš'yn'że t'ak ji t'ak i t'ak rozmɔv'ajum

– *Ale kiedyś to głównie po polsku rozmawiali między sobą?*

n'ɔ n'ɔ j'asnɔ | a w'u_ɲɔs ji rɔs'i'jańe t'u p'ɔ p'olsku w'ɔdpɔv'a [...] n'ɔ
ń'e p'ɔ p'olsku p'ɔ v'ěršyn'insku | rozmuv'ajum | jéd'ymy s c'urkum
j'akaś | j'eśče j'eśče j'ɔ pracɔv'a:m | st'ɔjum dv'e kɔb'ity rɔs':i'jank'i |
t'a:k rozmuv'ajum p'ɔ p'olsku j'a: | sv'eta m'uv'e| sv'eta sw'uxej | j'ak
rɔzmuv'ajum | n'u p'a_p'olsk'i razgav'ar'ivajut | k'ak razgav'ar'ivajut |
aa a w'ɔj | w'ɔj w'ɔj | a 'eta ź'e r'us:k'iję ań'i št'ɔ r'us:k'ij (śmiech) | ań'i
ź'e | w'on v'am ań'i ź'e r'us:k'iję (śmiech) i t'ak i | a 'ɔ 'ɔna uv'ag'i t'ɔ
ńi zvruc'ića sp'irša | n'ɔ rozmuv'ajum ń'e rozmuv'ajum a p'ɔtym j'a j'ej
m'uv'e pɔs'uxej j'ak rozmuv'ajum t'am t'ɔt'a t'ańa | t'ɔt'a mar'us'a |
a'xa x'a x'a p'a_p'olsk'i gav'ar'at k'ak gav'ar'at

– *Pewnie tak jak tutaj obcuje z Polakami no to siłą rzeczy się nauczyć można. A pani woli rozmawiać po polsku, czy po rosyjsku?*

n'ɔ v d'ɔmu pɔ: pɔ t'ak rozmuv'ɔmy

– *Ale jak lepiej? Jak wygodniej?*

[śmiech] n'ɔ j'ɔ vytum'acyć ń'e m'ɔge pɔ p'olsku w'ɔt rɔz'um'e [śmiech] |
t'ak | ń'e p'ɔ p'olsku rɔzm'ov'am | j'eśče m'uv'e r'ɔs pɔ v'ěršyn'insku

[śmiech] | b'ɔ | t'utej w'ɔt j'ak naps'ykwat pɔv'ežéc w'ɔd [...] p'ɔwuš
t'am dɔ lɔd'ufk'i t'ɔ t'u n'e pɔv'ežum d'ɔ lɔd'ufk'i a pɔv'ežum d'ɔ
xɔlad'ilníka

– *Aha, powiedzą do холоди́льника.*

[śmiech] d'ɔ xɔlɔd'ilníka 'ié 'ié v'eś s xɔlɔd'ilníka [śmiech] n'e
lɔd'ufk'i n'e lɔd'ufk'i a s xɔlɔd'ilníka | v'ɔt t'ak rɔzmɔv'ɔmy || n'ɔ
'ale w'ɔt t'e st'a: c'ɔ st'arsé burj'aty c'ɔ w'ɔt p'iršyx p'iršyx pɔl'akuf
j'ak pšyjex'al'i pɔl'acy t'ɔ w'uńi m'uv'um ž'e b'aržɔ t'égɔ: j'ɔ j'a n'e v'im
m'ɔže k'ɔmuś n'e pɔdɔb'awɔ ś'e j'ɔ n'e_v'im | n'ɔ w'ɔt w'ɔt t'yx c'ɔ
j'ɔ zn'a:m burj'atuf | st'aryx | t'ɔ 'uńi ś'e z'afše z'afše b'aržɔ b'aržɔ
t'égɔ: | m'uv'il'i n'ɔ d'ɔbžē w'ɔ pɔl'akax ž'e w'ɔt t'ak w'ɔ | t'ak'e l'užē
pšyjex'al'i ž'e | i pɔstr'ɔjil'i ji c'ɔ | i | t'ak | ji ž'yjum | i n'e n'e_b'ɔjum ś'e
ž'e t'ɔ j'ez ž'imno t'ak | n'ɔ ž'e | ji | jak'óśik ś'e kolegov'al'i

Język buriacki

K, Pokolenie I, Pokolenie III

Transkrypcja: Michał Głuszkowski

– *Buriaci po polsku nie mówią, czy trochę mówią?*

K1: bur'aty nixt'ure fš'ysko rɔzm'uv... rɔzmɔv'ajom pɔ p'ɔlsku | w'ɔt |
d'ɔ | jedn'ego j'už n'i_ma | cy v'ency n'i_ma j'už | t'ak | [Imię] [Na-
zwisko] rɔzm'ɔv'ow | [Nazwisko] [Imię] rɔzm'ɔv'ow | tɔ [Imię] j'už
n'i_ma | [Nazwisko] x'yba j'eše ž'yvy | i t'yn | j'agžeš tɔ j'ego [Nazwi-
sko] | [Nazwisko] j'agžež m'u tɔ j'im'e

K2: k'im

K1: k'im | pɔ p'ɔlsku d'ɔbže m'uv'iw | [Imię – zdrobnienie] [Imię]
[Imię odojcowskie] | [Nazwisko] t'yž rɔzm'ɔv'ow | [Imię] | t'a [Na-
zwisko] rɔzmɔv'awa pɔ p'ɔlsku | w'ɔt | n'i sp'ɔrɔ ix t'ego pɔ p'ɔlsku
muv'a: | a m'y | j'i pɔ bur'acku n'e_v'im | v'im'inc m'end'u | m'end'u³⁸
tɔ zdr'astuvj | p'užńi c'ɔ j'eš:e | sar'an b'i | sar'an³⁹ tɔ bum'aga | p'užńi
c'ɔ j'eš:e || a x'yba v'incy n'ic [...]

– *To buriacki język trudny.*

K1: a br'at m'uj ze šesnast'ego r'ɔku | pɔ bur'acku t'yłko tag
rɔzm'ɔv'ow | bɔ pɔ bur'acku sp'ivɔw | nɔ i t'u na fš'i nɔ j'edyn zm'ar^w
j'uš k'e... [Imię] [Nazwisko] | b'yw | 'un tež d'ɔbže pɔ bur'acku fš'ysko
rɔzm'ɔv'ow | 'ale tɔ rɔs'ij'ańin jedén j'es | [Nazwisko] [Imię] | n'ɔ j'imu

³⁸ Мэндэ – bur. dzień dobry.

³⁹ Саарһан – bur. papier.

j' uż ze sedy m' z' eśunt | sedy m' z' eśunt x' yba dv' a | cy v' 'ele | n' o' on tyż
d' obże p' o bur' acku m' uv' i | a v' 'incy x' yba | n' ixt' o' nie t' ego n' e' n' e

O rodzinach mieszanych

K, Pokolenie I, K, Pokolenie III

Transkrypcja: Michał Głuszkowski

– *Rosjan dużo tu mieszka?*

K1: 'o: j | t' er' os to juś še m' aw' o p' ol' akuf wost' aje | a m' eć' isy t' e | jak n' o

K2: zm' inś' ane

– *Zmieszane.*

K1: zm' 'e wś' ane j' uś | a t' am j' eś: e ' in' o p' ore t' ak' ix s' e m' ' j' uv' c' o p' olak
s p' olackom ž' yje | p' ore | a t' o fś' ysko już m' ic' isy i r' os' j' ańe | sk' o' r' o x' yba
n' e b' eże n' ic | j' eś! i t' e v' ymrum | n' o t' t' er' os t' utej' n' e b' eże t' ylk' o r' o...
r' osy j' ańe b' ydum

– *To czysto rosyjskich rodzin też już dużo jest, tak?*

K1: t' ak | s' om t' ak' e c' ysto r' os' ij' ańe | ta [Nazwisko] | [Nazwisko] | [Na-
zwisko] | d' a | p' uźńi xt' o j' eś: e || xt' uś tu j' eśe z r' os' yjan ž' yje ||

K2: n' o v' 'incy x' eba c' ysto r' os' ijsk' ix n' i _ ma | b' o stadl' e j' uż m' inś' ane

K1: x' yba v' 'incy n' i _ ma | adn' ak' o fś' ysko m' ijs' ane | f' t' ob' olsku t' am
t' en | f' k' urdy j' ak' o' on x' ax' ow | 'una p' olka | [Nazwisko] t' am ž' yje |
'un p' olak | 'una r' osy j' anka | d' a ta j' ak [Nazwisko] j' ed' en tyż ž' yje | 'un
r' os' ij' ańin | c' ysto r' os' ij' ańin | a 'ona p' olka | n' o 'ona t' yś m' ic' iska |
d' a | m' it' iska | m' aw' o še j' uś t' yx c' ysto p' olakuf' ost' al' i | m' aw' o n' as
s' ofs' em | fś' ysko g' z' eś uć' ek^w v' m' asto

Rodziny mieszane i ich sytuacja językowa

K, Pokolenie I

Transkrypcja: Angelika Pawlaczyk

n' e n' o m' inś' ane j' uś n' o | n' o j' iśče s' um p' ol' ak' i a tak t' o m' inś' ane d' a |
fś' ak' ix pryj' eż: yx | jak t' yn n' aś | preds' ed' aćel b' yfśy t' utaj nazvl' yk' ow |
ž' eby mu r' ob' il' i | n' aše t' o n' e _ xcum | b' o m' oże k' owx' os c' o z' ab' row
v' eś | a fś' ak' ix z' v' ožit t' utej w' ot | i t' o tu še j' uś p' om' inś' aw' o i | n' o
d' obre t' o nie j' adom | d' obże že nie pśy j' eże | nie r' uśy še z m' ejsca | sfoj' ego
j' eś! i m' u t' am d' obże | a t' ak' i k' aj xt' o n' i _ mo k' aj ž' yć' ot | t' o w' un
tu ' izby m' o | m' ešk' ańe m' o || n' o i n' aše t' yś še j' uś p' om' inś' awy | k' aj
z rusc' yznom | n' o

– *A w domu jak mówią? Po polsku czy po rosyjsku?*

n'ɔ | né pɔ rɔ... pɔ p'ɔlsku | n'ɔ sum s'em'i | że m'uv'om pɔ r'usku | j'akɔs
t'ak | vr'ɔže pɔl'ak'i | a pɔ r'usku ž žec'am'i | n'ɔ | m'awɔ t'ak'ix n'ɔ 'ale
s'um | a tak tɔ pɔ p'ɔlsku fs'e

– *No, bo właśnie zauważyliśmy, że dzieci po rosyjsku mówią raczej.*

ah'a

– *Te najmłodsze nie. Że po polsku to się uczą.*

n'ɔ bɔ w'uny j'eše pɔ p'ɔlsku sw'yšum n'ašom mɔ've | a u vɔz in'akšo
i im j'ešče tr'udnij x'eba pšyx'ɔži t'erɔs | jak jak rusk'imu pɔ p'ɔlsku |
d'a || n'ɔ | 'ony né m'uv'om 'ale rɔž'um'om | ɔ t'utej te [Nazwi-
sko] | m'ɔže pɔ r'usku m'uv'om v d'umu | a j'ɔ tɔ v'ynde d'ɔ_nix
tɔ rɔzm'ov'om dɔ ž'eći | 'uny rɔž'um'om 'ale j'už m'uv'ic né m'uv'om |
n'ɔ né fs'ystkɔ rɔž'um'um | pšepyt'ujom še

– *A sąsiedzi z tych pobliskich wiosek to oni mówią na Was Polacy? Że Polakami jesteście?*

[...] n'ɔ | v'ezum že tu pɔl'ak'i ž'yjum | da

O rodzinie i pokrewieństwie w Wierszynie i okolicach

M, Pokolenie I

Transkrypcja: Magdalena Grupa-Dolińska

a tu v'erš'yna 'ɔna pɔ... pɔrɔdn'ana j'est m'enzy s'ɔbɔm | jež'el'i tak
še rɔz'ebrac tɔ v'ynzew j'eden ańi gɔ né rɔzv'unžeš | k'upum
nav'ɔnz'any | a t'erɔ še pšem'eŋš'uje juš y: z rusk'im'i aha |
v'eŋkšum c'enščum | u mńe ž'eći tyž juš | ehe | a fš'yšk'e maj'um
r'usk'e | uc'ywy še [...] | a t'utej d'al'è b'ol'è jež'el'i tag rɔz'ebrac še tɔ
i žyń'ic še né m'ajum pr'ava juš | pɔw'ući še bl'isk'e sr'ɔcstfɔ | t'ego
ń'e_čša dɔp'uščac | pɔrɔdn'unɔ f'est | aha | u bur'atuf ɔt tyx n'ašyx
u nix str'ɔgɔ né dɔpušc'ajum bl'isk'igɔ | br'ak | u nix mɔ še pr'avo
t'ylko na s'udnym kol'ańe žén'ic | i tɔ j'ešče pɔ ž'eńsk'i c'ynšci né
pɔ m'ensk'i | ɔt trad'ic'ja u nix t'arda | a u nas juš p'ačšyč n'avet
aha trujer'ɔdnɔ s'ɔstra 'il'i br'at 'uńi sx'ɔzum še d'aže dv'uj... d'aže
ćut bl'ižy | tɔ b'yže v'iće ɔɔ | jag j'ego nazyv'ajum v m'ed'ic'yńe
i v agrɔnɔm'iji | sr'ɔcstfen:ɔśc atnaš'eńe | vym'ir'ańe g'enuf |
'il'i že ɔb'iz'ineńje g'enof | 'il'i že nédɔst'atɔčna pɔt'ɔmstfɔ p'ujže
s ukw'ɔnem f te 'albo dr'ugom str'une | čša tɔ tɔ v'ežéc | ah'a |
g'eń'ećik'a d'a | ah'a

Narodowość wierszynian

K, Pokolenie II

Transkrypcja: Angelika Pawlaczyk

n'ɔ | p'olska v'és

– *Polska wieś na Syberii.*

n'ɔ bɔ t'utej b'ya | bɔ tu b'ywy 'ino j'edne pɔl'ak'i | 'ino b'ywɔ p''inɛ |
dom'uf xt'ure r'usk'e b'ywy | a tɔ b'ywy fs'e pɔl'ak'i | i 'una še p'is'awa
v''oska p'olsko v'ers'yina tɔ b'ywa | p'olsko t'ego v'és | n'ɔ

– *A czy teraz ludzie nazywają się Polakami jeszcze cały czas, czy już Rosjanami?*

n'ɛ nɔ m'y | pasp'orty t'era my zm'en'il'i | tɔ j'uś t'am né m'ɔmy p'olak |
a fps'ożi tɔ b'ywa | pɔl'ak'i | f pasp'orcé b'yw pal''ak | p'ol'ka pal''ak |
a t'era j'uś jak ras'ij'ańin | n'ɔ n'i ma t'am ras'ij'ańin nap'i sane | n'i
ma ras'ij'ańin t'yłko j'uś n'i ma n'ic | nac'ɔn'al'nɔst'i n'i ma | a fps'ożi
še f'p'asporcé p'is'awɔ | pɔl''ak p'ol'ka

BURIACCY SĄSIEDZI

O Buriatach

M, Pokolenie II

Transkrypcja: Sylwia Detmer

d'a t'ɔ tɔ r'el''ig'ja bur''ijsko v''era u n'ix | wɔg'ɔn tɔ tɔ u n'ix... | nɔ 'uny
b'arzo tšym'ajom t'ɔtɔ te sf'ɔjum v''ere | te fst'unšk'i na k'ɔždym t'ym | wɔt
t'am u n'ix na ty g'uże tam b'arzo d'użɔ 'uny tam | bar'any | wɔt ta g'ura
tam jes | tam b'ywy za t'ym'i kšok'am'i | tam bar'anuf'uny f t'én ž'ín | f t'én
ž'ín 'uny tam gɔt'ujum m''iśɔ | tɔ te fst'unšk'i | tɔ tɔ ix b'arzo v''era u n'ix |
nɔ v''era u nix buž'ijsko ten wɔg'ɔn | b'arzo néd'obrɔ ta v''era | wɔt 'uny
f tɔ v'ežum | a z n'im'i cɔ m'y še uc'yl'i z maw'ego | t'utej 'uny ž'ywy |
j'edna v'és b'ywa | sp'ɔrɔ bur'atuf b'ywɔ | a 'uny že pš'eciś t'ero n'as juś
tu d'użɔ | fs''aki tat'aruf i c'ego 'ino n'i _ma | nɔ ž'yl'i my i uc'yl'i še | i t'ag
i jes | dr'uy drug'ɔv'i ni zw'a né rɔb'il'i nijak'ego | tag m'y ž'yl'i | nɔ 'ino
že 'uny pšyjex'al'i tɔ 'uny jak pɔl'acy pšyjex'al'i tɔ 'uny né rɔzum''awy |
kart'ɔfl'i 'uny né v'ěž'awy | 'uny na m''iśe ž'ywy | ž'im'i 'uny ni m''awy
nij'ak'ij | dɔp''ero p'olak'ix pɔna'ucuw fšysk''imu | wɔt t'ak | t'ɔ tɔ cɔ m'ama
muv''iwa t'ɔ tɔ i cɔ ž'atk'i | wɔt t'ak'e | nɔ a cɔ pše nix pɔv''ežun ix sf'ɔje
u nɔs sf'ɔje | m'y j'eji v''ery jak byž'imy my jej v''ery né t'en 'u_nɔs sf'ɔja
v''era jes | katol''ič'esko že t'ako že... | t'ak'e t'ak'e ž'ewɔ

Jak Buriaci szamania

K, Pokolenie I

Transkrypcja: Dominika Wysoczyńska

n'ɔ šam'añoŭ u_n'ix sf'uj b'uk [...] ań'i sfajəm'u b'ogu v'erujum |
i šam'ańum

– *A co robia? Jak szamania?*

bar'ana b'ijum w'ot w'o_tyn | v'utke p'ijum | fst'uŭšk'i t'am ž'e
u_n'ix as'obe j'es m'ejsce t'ak'e s'ak'e t'e tr'apeč'k'i l'entōč'k'i |
v'eš'ajum

– *I tam się modlą, tam gdzie wieszają?*

t'am | n'o j'o n'e_v'im j'a n'e_bywam j'eše ni r'azu t'am | n'ɔ bur'j'aty
sr'azu ot'ič''ajum s'e ot p'ol'akov od r'usk'ix | v'iz'el'is'ice bur'j'atuf

– *Nie, tu we wsi chyba nie ma.*

n'e | j'es adn'a sem'ja t'am ž'yjum | nedal'eko_ɔt kość'owa | ań'i ž'yjum
n'a_t str'ońe | v'elk'i t'ak'i dum

Buriacki ubiór

K, Pokolenie II

Transkrypcja: Katarzyna Dembska

n'ɔ w'u_n'ix wubr'ańe w'ot j'ɔ j'eščē pam''intom w'u_n'ix v'ice aa | n'a
n'ogax u_n'ix n'ɔ: | u n'ɔs t'ɔ j'ak'eš b'uty j'ak'eš j'ak'eš t'e a w'u_n'ix b'ywy |
'uny š'yl'i s'am'i | s'am'i š'yl'i i nazyv'a_ɔ s'e w'u_n'ix t'ɔ t'ɔ i'čig'i || i'čig'i n'ɔ
w'uny b'ywy l'etk'e d'ɔ [...] b'ɔ t'ɔ b'ywɔ ze šk'ury zeš'yte | l'etk'e m'uv'um
b'ywɔ n'ɔ j'ɔ j'ɔ f t'y m n'e x'ɔž'ia: b'ywy n'e v'im n'ɔ m'uv'ium ž'e t'ɔ b'ywɔ
n'ɔ č'epwɔ b'ywɔ na ž'ime: j'in:e na l'ato j'in:e | b'ɔ ž'im'ove t'ɔ ž'imum
t'ɔ l'atym b'yže goruŭco x'ɔž'ic f t'y m | i w'ot w'ɔni t'ak'e | j'ak'eš t'ak'e se
š'yl'i t'yš || ji i v ubr'ańu t'utaj u_n'ix j'ak j'ak p'ov''ežec t'ɔ | w'ɔ | j'ak p'ɔ
p'olsku j'ɔ ni v'im | n'ɔ xəl'aty tak''ije kras''ivyje | u_n'ix b'yl'i

Buriaci, ich ubiór i obrzędy

M, Pokolenie I

Transkrypcja: Angelika Pawlaczyk

– *A Buriatów tu dużo mieszkało we wsi?*

tu p'ewno ix b'ywɔ | d'užɔ | 'ino 'uny | gž'eš zač'awy s'am'i ž'yč |
a p'ɔtym jak | tu jak st'al'i l'uže d'ob... l'ep'i ž'yč | tɔ i bur'aty t'utej

zac'el'i pšy'j'žžac i d'aže | nač'alńíkam'i še r'ob'íc | akur'atno 'one
 tēš tu mozgov'ite nēxt'ure x'óčoš bur'at bur'atēm 'ale so:braž'ajom
 t'yš | j'ešče b'yl'i t'utaj jakoš rośś'ol'i še | bur'at pol'aka pše... pšesk'ó...
 pšeskak'uje | v'incy | 'uny n'ie | n'ie xcum tr'užić še ryńk'am'i | w'ebym
 rob'i | [...] n'et n'et | t'am na p'eńsi nač'alńíku xoć nēd'užym | ž'eby 'ino
 n'ie r'ob'íc

– *A skóry ze zwierząt robili Buriaci, wyprawiali skóry czy nie?*

šk'ury

– *Szkiury ze zwierząt.*

bur'aty | 'uny bolšynstf'ó šk'ur vyprav'awy | 'ale z n'ašyx zab'ityx |
 n'ie l'ešne | a kr'ovy | sf'ine | t'am k'ozy | fpš'óži čšym'al'i fš'ysko |
 te ž'yvność | a t'eras | t'ylo kr'ovy i t'am dr'ug'i ost'aw | t'ak'e ž'yvności |
 tu j'uš | ni t'yx m'awk'ix | ni w'ofcuf n'e čšym'ajom | fpš'óži to 'u_ńos
 t'ak | f'koxw'óže | čšym'al'i w'ofce | čšym'al'i k'ozy | čšym'al'i sf'ine |
 te n'aše lu... pol'ak'i še t'utej zajmov'a'wy t'ym | tu j'est rob'ota | jak
 n'e b'yže t'ego n'e b'yže rob'oty | n'e b'yže zarpw'aty

– *A szamanów mają jeszcze Buriaci? Czy szamanów już nie ma?*

b'ywy fpš'óži | sk'unt sw'y... sk'unt swyš'el'isće

– *A ktoś nam mówił, że szamani i tam, że takie święte miejsce mają,
 a dokładnie nie wiemy jak to z nimi było.*

š'aman | bur'ack'i | to j'est b'uk | j'ejix | 'uny se l'icom za b'oga š'amana |
 'ot d'aže t'ak | l'ecum t'ak fs''ak a 'uny šam'ańum | tyn š'aman jak to |
 šam'ańi | i zam'ov'ó ž'eby b'ywy l'uže zdr'ove b'ywy | ž'eby fš'ysko b'ywo
 fš'ysko d'obže | 'uny na to zastrój'une | a t'eras | t'eras šam'anuf n'i ma |
 n'i ma | t'eras jak to | p'olak | r'usk'i | b'urat | fš'ysko jedn'ak'e | j'edyn
 zak'ón u n'ix | k'aždy r'ob'íc | zar'ob'ac | p'rod'ukty s'um kup'ujum |
 ž'yjom t'ak | jak p'o p'rost'ymu | a fpš'óži b'ywo tag_y t'ak | š'aman w'ón
 šam'ańi w'ak || w'uny || wyb'ir'awy m'ejsce [...] | t'yn gw'avny š'aman |
 'un g'ž'eś to na g'uže | pšet l'asem [...] bl'iży d'o b'oga d'ost'aje | ž'eby 'im
 fš'ytko jak to | spewń'awo še | to 'uny šaman'il'i t'ak | n'e_v'em co 'uny
 t'am m'uv'iw'y | to 'uny p'o bur'acku | šp'iv'awy | skok'awy | tar'asun
 br'awy ten | v'utke | v'utke t'eras to v'utke | p'iw'y | te šam'any
 i skok'awy | zav'unzywa'wy krug'om s'eb'e | s t'ak'ix šn'urkuf | jak jak
 skok'awy | to to to fš'ysko j'už d'aže t'am fs''ak'ix kawak'olcyk'i ž'eby
 bžync'awo | to 'uny še t'ym č'ešyl'i

– *I leczyć też leczył taki szaman żeby wyleczyć, tak?*

t'yš | to pol'ak'i | i r'usk'e d'o bur'atuf n'e... | t'am 'u_ńix sf'uj š'aman |
 sf'uj b'ok | 'uny še t'utaj n'e kas'awy | to 'im n'aše muv'iw'y | sxad'yw
 by v | t'yn | f'kast'ow | t'am p'omal'yws'a | t'óže | t'ud_že ž'eśec

bog'ov n'etu | ad'in b'og d'owžen na fs'ey b'yt' | m'y tak ščyt'ajem | a kak pa v'ašemu j'a n'e znaju | b'og že ad'in | n'as satfar'jw | d'aw n'am ž'yz'ñ | fs'č št'č n'ada čewav''eku | fs'č b'og satfar''iw | a 'eto astaln'oje | kæt'orəjə u nix vyd'umyvəjut | 'eta pr'ostč | k'ak nac'an'alnyj | pr'istr'ojka | nac'jan'alna | j'a n'e 'eto uv''er'en | papr'obujem [...] u n'as sf'čj b'og | u v'as sf'čj b'og n'e kas'ajet | [...] mæl''it'ēs' | kud'a xət''it'è id''it'è | a s n'im'i tč už'e t'olka ad'in | bč 'eta už'e fs'č adž'ywč | sejč'as už'e | t'y gž'e | gž'e v'y bur''aty ž'yl'i | a n'i 'uže sm''ešal'is' s r'usk'im'i | s tat'aram'i | z uzb''ekam'i | v'ijit'è | u n'as mn'ogč pr'ij'exawč z:ap'adn'ix rej'čnčv l''ud'i | patam'u štč | kak'aja pr'ič'ina | t'am našel''on:yx mn'ogč j'est | a p'it'añije | xl'ep dru'g'ije | t'am u nix zatrudn''one | tut s''ej i pax'aj sk'čl'ka x'čč'eš | a u nix t'am | agrañ'ičena patam'u štč našel''eñije 'čč'eñ g'usta | našel'eñije | kak j'a načn'u p'èrč''ityvat' 'eta fs'č pčč't'i | pčč't'i fs'č | ad'in p'čs'l'e drug'čvč ž'y | žyv''čt | k'aždy svaj'č ab'èr'èg'ajèt k'aždy sfaj'č dar'čžyt svaj'im d''ewəm | néd'čbre

Pogrzeby zimą u Polaków i u Buriatów

K, Pokolenie II

Transkrypcja: Emilia Ślesicka

– *A w zimę pochówki jak wyglądają?*

o v'ot t'erəs'w o te ž'ime t'amtəm | tr'oxè rospəl'ajum 'ogña ž'eby tr'oxè od'egžəč | a ot uživ''il'i sè | jo žem sè s'ama uživ''iwa žè dokop'al'i dva m'etra no bo jak sè jus cwov''eka vyñ'ešè tam juš uryxtov'anè to to fš'ystkə | p'užn'ej jak nac'yny kup'ovəč i tak p'ox ten pol'ečəw | fš'ystkə zasyp'ane | jo žem sè tak uživ''iwa | to n'igdy tak''ego n'e b'ywo | ta t'yle ž'i'm'a pš'esxwa žè sè tam kop'awo bez'ogña | 'ona b'ywa s'uxo | zn'ačit' n'e zmaržn'ento i kop'a''a sè l'etko | [...] p'olum p'olum p'užn'ej tr'oxè pš'ykriv'ajum i 'one tym č'epwym ''otgž'evo p'užn'ej zaš potkop'al'i | no a jak d'ovno u bur'ači to ix xov'al'i pr'osto v j'ak'è k''w'ody vynos'il'i do l'asu tam ustav''al'i | m'uv''um | a p'añi [Imię] roskazuv'a''a | tam jak t'obolsk | o tu sè 'ino v v'èrš'yne v'ijžžo s xunk'aj | no d'ovno j'akoš tak tr'ošè tam v''incěj b'ywo tam d'omuf to t'obolsk sè naz'yvov | tam żyw š'aman bur'ack'i | no j'ego jak xov'al'i ix spol'ajəm | vykwod'ajum dž'eva | tam go ostav''ajəm na v'èrx potpal'ajəm i p'olum | no tak u nix t'ako traž'icja

– *Tylko szamanów?*

š'am'anuf v''idač | u bur'atuf t'ako traž''icjə žè ix jak x'ov''um to z j'ednej rož'iny xoč ty kaj dał'eko pšyv''ezum čè o t'utěj m'ajum f'k'upce

poxov'ane | no tutěj [Nazwisko] u nos [...] | k'aždy po sf'ovej rož'íně |
u nos j'akoš f'k'up'e tam fš'ystkə | j'edno cm'entəš a u nix tak | xoc'
sk'un'ta v'ezum | no j'es'l'i tam 'umar v ul'an ud'e to m'ogum sjud'a
pš'yv'eš'

Obrzędy buriackie i saamat

K, Pokolenie I

Transkrypcja: Sylwia Detmer

a u n'ix c'erkf'i n'i_ ma bur' atuf už'e n'i_ ma | 'u_nix že j'est šam'an
'u_nix jes | wot 'u_nix t'eras jag b'yw 'u_nos k'óšúw | to w'ot c'ó
to muv'imy že 'uny pšyjěžž'ajum bo 'uny p'uzn'ij te bur'aty pójěžž'awy
v uw'an-ud'e | [...] 'uny v uw'an-ud'e pójěžž'awy tes... ta mw'óžeš t'eras |
f's'j'ó v 'uwan-ud'e | to jag v'jizž'óce ve v'oske | tom n'ašom o t'utaj
juš tam jag v'jizž'óce tam na v'erš'yne tam p'ole d'umkuf | i te g'ure
v'idać to wot 'uńi še tam pšyjizž'ajum z wa... | jak pšyjizž'ajum k'ažde
l'ato na ty g'uže 'u_nix tam j'est j'agby t'en... | b'ók i 'uny t'en t'en
r'ób'um 'u_nix | tam d'al'i m'y tamt'ego r'óku i t'ego r'óku pr'ov'azu
s p'olsk'i byw t'ak'i [Imię] | i w'un pr'ov'azow tam p'opa ž'eby xc'om
p'op'atšyć gže ta bur'acko j'agby bur'ack'i gže 'uny še m'odlom s t'ego |
gže 'uny v'ežu v b'oga | wot na te g'ure [...] na g'uže | na s'amy g'uže |
t'ó to j'es | na l'evěj str'uńe | no j'est tam t'eras tam c'ysto | tam tam
'uny jak pšyjizž'ajum tam č'yščum | 'uny pšyjizž'ajum z uw'an-ud'e
te st'are kt'ure j'ešče p'ovyjizž'al'i | zb'ir'ajum t'yx t'utej i fš'yscy j'adum
na te g'ure v'ezum bar'ana tam | 'u_nix to of'ara j'es | bar'ana v'ezum |
zab''ijum t'ego bar'ana tam | v'utke l'ejom juš tam p''ic'ńe p''ijum | 'uńi
ńe p''ijum | w'og'ín p'olom no i šam'ańom tam juš po sf'oj'imu te v'utke
na t'en w'og'ín l'ejum | a t'ego bar'ana zab''ijum i wot tam 'uny te kr'ef
po tr'óšku fš'yscy m'ušom t'ego bar'ana v'yp'ic' | no tag j'agby p''ije
kš'onze p''ijom kr'ef i v'ino | no tak s'amó i 'u_nix no jest | bur'aty
b'oga sf'oj'ego 'uny... | 'uny jag m'uv'om b'ug j'ez j'eděn | v'ary r'užne |
m'y f sf'ojum v'are v'ež'y my wot maw'ego i t'era v'ežom | j'ó jak 'ide
pš'ečeš do bur'atuf po te bur'aty m'ne fš'yšk'e zn'ajom bo t'ate m'oj'ego
uvož'al'i | i 'uny t'eras fš'j'ó a to [Imię] d'óč' | no | bo t'at'e [Imię] b'ywo |
[Imię] d'óč' fš'yšk'e m'ńe i t'era kt'ure mw'ode juš t'ak'e som jag za...
tam pšygw'óšum to 'u_nix j'es p''ěrše bl'j'udo sa:m'at 'u_nix got'ujom |
p''ěrše bl'j'udo j'es [...] g'óš:a drug'ego to 'u_nix [...] jag g'óš t'ak'i j'es
– *Jak się nazywa?*

sa:m'at | swyšel''iśce o tym sa:m'ac'e n'e?

– *Nie*

to j'es śm'et'ana | kf aśna śm'et'ana | pōst'av'um gōt'ujom te śm'et'ane |
 'una śe pōgōt'uje | s'yp'um tam m'ōwke | dō ty... dō ty śm'et'any
 i 'u_nix t'ak'e specj'alne s'om te b'uwk'i t'ak'e | z dź'eva juś zrōb'une |
 juś bur''ack'e tō d'avnīj m''ay fs'j'ō džev''ane | w'yśk'i džev''ane |
 te te t'ak'e... 'uny s t'ak'ix tō t'ō śe 'uny p''iwy | ten ten bu... r'ōsuw... |
 tō tō fś'ysko | tō nex 'un na st'uw nie p'uścaż gō na st'uw nie p'uścać
 n'e_vōlno m'u ž'eb'y nie [...] s'ōb'e nie pšyv'ykow | tō jag z'eńžeś d'ō_ni |
 'una z'aras naryxt'ujom | t'eras ta mw'ōžeś tō ryxt'uje bō fpš'eżi tō 'uny
 gōtuv'awy jag bur''aty tō t'akom [...] m''ise | t'akom kn'age | tō k'ōcōw
 'u_nix | ugot'ujom | na st'uw | ji 'u_nix [...] j'esteś t'ak tak t'alēś |
 w'yśka | n'uś | i 'uny žn'um pō kōv'ōwku | dōžyn'ajom dō krf''i | tō tak
 o'p'j'ac na dr'ug'i ž'eń m'ōgom ugot'uvać | w'ōt | a t'eras 'u_nix juś
 ta mw'ōžeś tō juś pō drug''emu juś t'eras tak n'e_jest jak tō d'ōvnīj
 te bur''aty st'are | t'eras tak s'amō jag i 'u_nas | juś gōt'ujom i te saw... |
 fś'ysko te kan'apk'i t'ō tō te saw'atk'i t'ak'e tō juś fś'ysko pō naś'emu
 r'ōb'om pšyv'ykwy | i wōt t'en sa:m'at i jag 'uny ugot'ujom | i sr'azu
 d'ajom gōść'ōv'i kt'ury pšyj'exōw dō n'ēgo nō | i jō t'eras nēd'avno
 b'ywam | tō 'ōny ugot'ōv'awy ten sa:m'at | [Imię] | m'y p''erva b'ōgu
 daż'im a pōt'ōm cēb''e | p''ērše b'ōgu 'une d'azum | tō 'una t'ego sa:m'atu
 s t'ego tal'ēža vž'ēna | pōd bl'axe c'epwa i z d'ymem p'ujže dō b'ōga |
 dōp''ēro m'ōžeś t'era zj'eść | nō wōt 'u_nix t'ako v''ara jes [...] šam'ańom
 [...] a 'uńi nie p'uśču pōl'aka [...] 'ōńi rōsj'ana jag 'uny šam'ańom tam
 nie v'ōlno ni burat'ōv'i ni pōlak'ōm ni rōsjan'ōv'i | n'ik'umu nie v'ōlno
 tam [...]

– A jak wżeni się tak w rodzinę buriacką Polak albo Rosjanin?

a tō nie b'ywo | 'ino jak j'a 'u_nas n'i_ma ž'eb'y śe p'ōlka i ta p'ōlak
 na bur''aće | nō zm'ēs'ana b'ywa | tō n'i_ma t'ego | n'i_ma t'ego |
 nō tu jag bur''aci ž'yl'i | wōt tēn d'um j'eśče bur''ack'i | t'utaj ten
 bur''ack'i d'um | nō tu j'eśče t'ak'i d'um cō jes bur''ack'i [...] n'ō |
 tō 'uny pšyj'izž'ajom t'eras j'eśče | v z'eśwym r'ōku j'eśče pšyj'ex'awy |
 tam na k'uńcu dōm | i wōt t'utej z'a_mnom t'erōs som | z'ara ten d'ōm
 t'utaj j'es | b'yw t'utej bur''ack'i dum | bur''aci ž'yl'i | nō t'eras tō juś wōt
 j'agby [Imię] [...] br'at | tō j'es t'ō tō tō m''ejsce ten d'ōm k'up'iw j'ego
 t'ata j'eśče | k'up'iw tēn d'um | j'ego ž'adek j'eśče k'up'iw | [Imię]
 ž'adek k'up'iw tēn t'utej tō m''ejsce | tēn st'ary d'um | a juś st'aršy syn
 p'užn'i jag juś [Imię] n'ō | w'ōjēc [Imię] t'ata juś pōst'av'iw sf'uj a tēn
 w'ōd:ōw tu s'yn ž'yw [...] nō t'eras tō 'un | ž'ōna tyś um'arwa_mu tyś |
 i bur''aty pšy... ześw'ēgo r'ōku i m'uv'i [Imię] ktō z'd'es' [...] c''as |
 tut ž'yw m'uv'i n'aś ž'ēduška | i wōt s'ējč''as cō tō n'am fs'j'ō s'n'itca |
 pr'ix'ōz't'it ž'ēduška fs'j'ō | i n'ada m'uv'i j'ēxać i [...] m'uv'i br'yzgać |
 wōt 'uny pšyj'ex'ay | kt'ō s n'ix žyv''ōt nō j'a m'uv'e nō tu ž'yje t'eras

wot [Imię] m'uv'e | [...] i [Imię] | no 'uny pojex'awy rozr'ěš'yne sp'ytać
 še cy m'ožno šam'ańić | no to [Imię] rozr'ěš'yw [...] 'uny tam p'uzńi
 p'ošwy na pō tam ... na us'a... na 'ogrut | i tam šamań'iwu | a tam gže tēn
 [Nazwisko] ž'yw | no za tym d'umem zač'yni tš'eci od'e_mnie | tš'eci
 d'um | co [Nazwisko] j'ej i t'ata | ji tam pšyjex'al'i šam'ańić tyš | tam b'yw
 'ino tēn d'um | j'ěšče jak m'ama j'ej i | no 'uńi ž'yl'i v bur''ack'im d'umu |
 'ale p'uzńi t'ata gž'ěs' poj'ěxow na pōl'v'ańe | a m'ama no j'agby b'apća
 j'ej i pojex'awa do mw'yna | a ž'eci b'ywō p'i... v'ela_ix ft'edy b'ywō
 [...] tr'ujka ž'eci pojex'awy | z'amkwy tyx ž'eci na kw'utke | a cōš tam
 pōl'ywy šf'ec'iwu c'ōsik i spōl''iwu | i sp'ol''iw še tēn d'um bur''ack'i |
 a *una wot ta j'ej i b'apka... | m'ama r'odno | m'ama [Imię] | 'una
 s [Nazwisko] | jag že to b'ywō ješ'eńum | vykōp'al'i kart'ofle i m''ejsce
 b'ywō vys'oko kart'ofl'i | i t'e že ta 'una b'ywa ņed'užo | i do tyx ž'eci
 fsaž'iwa do p'ivń'icy | i t'yx vn'ukuf fš'yšk'ix vėpx'awa | vysaž'iwa
 tym [...] l'ud b'yw ņezatk'any i že b'ywō žēmń'ak'i [...] že 'un vys'oko
 že m'ogwa l'uftem 'ino v'yšwy fš'yšk'e | pšyj'ižža m'ama | a [...] že d'umu
 n'i_ma a kaj ž'eci m'oje | a wot 'u_nos m''awa [...] to 'una m''awa x'yba
 ž'ěšić lat i tyx ž'eci no sp'aswa | i wot tak b'ywō bur''aty pšyjex'awy tyš
 tam šam'ańić | no i p'etšyk j'ěšče [...] no na pš'eciv ž'yje | no | i na pš'ecif |
 tēn p'ēršy pš'yšet | i 'uny pōv'ěž'awy [...] | i 'uny go ņe v'olno | muv''i |
 v'am t'utej t'ěmu [Nazwisko] | i t'ēn [Nazwisko] | i vyg'ańa t'ego [Na-
 zwisko] | ņe v'olno jak... | jag 'uny šom'ańom ž'eby kt'ož b'yw w'obcy

– *Czyli nie pozwalają na to.*

ņe pōzval'ajom n'a_tō | ņe v'olno m'uv'i tam | 'u_ńix t'ako v''ara j'es |
 ix s'ilno v''ara i bur'atuv že

Wyolywanie deszczu

K, Pokolenie II, K, Pokolenie I

Transkrypcja: Sylwia Detmer

K1: no 'ale u nos d'ěšč | 'u_nos i v''osno b'aržo s'uxo b'ywō

K2: dōp''ero p'ošwo v l'ipcu

K1: dōp''ero i a na t'yłe | na d'užo že t'era ņe v''emy jak tš'ea n'ōšić |
 ž'im'a m'okro ņe pšest'aje [...] | t'utaj tēn d'ym st'ōji | sw'uńce
 ņe pšex'ōži | ņe s'ušy | trō... l'eży i l'eży i l'eży

K2: j'ěšče m'uv'om že vzyyv'ajom t'ēn d'ěšč sp'ecj'alno

K1: no to ņex n'ap'ėrf f krasnoj'arsku vzyyv'al'i tam t'era še p'ol'i 'u_nos
 to p'ō cō K2: a u nos v''žiš no u nos ņedal'eko žyv''ot ot krasnoj'arska
 ji 'una un dōx'ōži do nos

K1: by l'ép'ij by tam bɔ t'yle | t'yle še níščy l'asu ... | ɔjɔjɔjɔj b'arzo

K2: m'uv'e že na vast'oku | i na vast'oku že še k'ur'i pš'eč'eš | i t'yz'jest | na vast'oku

K1: i t'ɔp'i i p'ɔl'i še tu že f tym | bur''ak'i i fš'yisko še p'ɔl'i

– *Ale wyzywają, że to jakoś rozpylają jakąś chemię czy że szamani wyzywają?*

K2: nie nie | to že rozpyl'ajom t'am | že že c'os t'am | st'amtunt vyzyv'ajom d'yšč | no speci'alnɔ na wɔt to že nie... | to že t'yle | t'yle l'asu še p'ɔl'i | to gw'os še no w'am'e | a k'aj v''osk'i s'um | k'aj m''asta s'um

– *Żeby się nie przeniosło na domy.*

K1: 'ale šam'ańi tyš vyzyv'al'i bɔ zb'ir'al'i še b'ywo že j'akoś d'w'ugo s'uxo b'ywo | šamań'iwy | žeby d'ešč v'yzvać 'ale coś nie pam''entom b'ywo to x'yba l'ata ze tš'y ze č't'ery | c'os tak s'uxo s'uxo

K2: no t'ɔ 'u_nix tam...

K1: na t'yle že v''osnom d'oswo že še tr'oxe juš kruš'ywa | 'ižeš'ona še pot t'obom kr'ušy | na t'yle v'ysxwɔ | no f tym r'oku

K2: 'ale u nas d'ovńij | ja m'uv'e d'ovńij to xɔž'il'i b'apk'i na cm'entoš | kto še ut'ɔp'iw [...] i tyš lol'il'i tam n'ɔ | mo'd'l'il'i i proś'il'i | no to pam''entom d'ovńij j'ešče jak | jak j'eščem t'aku no | 'ale m'uv'um a juš t'eras ta mw'ožeš to nič nie_v'i ji nie... | 'ale m'uv'om že zešw'ygɔ r'oku ja... | jag žem b'ywa... | nie f tš'ećim r'oku v'irk'uocku jag r'os f šp'it'alu co lež'aam | ji že xɔž'ivy n'aše kob''ity m'uv'om | že se'ino [Imię] | že xɔž'iwy na cm'entaš proś'iwy tyž d'ešča | juš tš'y l'ata 'u_nas d'yšča ní_ma | jak tša... k'edy go tša to go ní ma | a w'ot t'era jag juž by xvać'iwɔ...

– *Tak, to akurat pada*

K2: t'ɔ to p'ada | no

K1: a u n'os kt'os j'est t'ak'i pɔxɔv'any | kt'ɔ še ut'ɔp'iw

Relacje z Buriatami

K, Pokolenie II

Transkrypcja: Katarzyna Dembska

n'ada || a t'ak | n'u w'ɔt y: | pš'ex'ɔži k'os:uw t'utaj m'uv'om t'ɔ j'uš i nie zast'al'i m'y j'uš t'ego | do koś'ɔwa s'e zb'era'l'i w'ɔt u n'os t'utaj b'yw b'ur'at na w'uč'yćel | 'ɔn nie t'utaj ž'ywaa | v dund'aju | to w'on pam''intow j'ak pšyjex'al'i to w'on opɔv''adow w'ɔj kək'aja kul't'ura k'ak xaraš'ɔ ań'i p'el'i | ž'e: b'arzo m'u s'e pɔdɔb'awo t'ɔ t'ɔ | ž'è f koś:ɔle t'ak b'ywo w'adnie i t'ak | ž'e s'e zb'er'al'i | ž'è'ɔt i nie p'il'i |

ž'e šp'ěv'al'i t'ak ž'e tak'aja kult'ura tak'uju kult'uru pr'iv'ězl'i
 p'al'ak'i s'ud'a | n'o j'č'ó n'ic w'č'on d'o tak'ego n'e m'uv'iw w'č' pol'akax
 ž'e t'ego a ž'e | n'č' w'č'ot t'ak m'u s'e p'odob'awo v'idač' t'č' t'č' v'idač'
 pšy'jižž'ow w'un | ž'e sw'uxow j'ak 'č'óni t'č' t'č' | modl'yl'i s'e m'al'il'is'
 i p'el'i | w'č'on fs'j'č' t'č' t'am | n'o 'č'on po r'os'ij'sku m'uv'iw t'a | i b'aržo
 m'u s'e t'č' t'č' p'odob'awo

– *A chyba wśród Buriatów było trochę nauczycieli właśnie, bo jak na tych
 zdjęciach patrzyliśmy, że (...)*

d'a n'č' d'užo b'yw'č' na w'ucyc'eluf

– *Tak? Tak?*

d'užo b'yw'č' na w'ucyc'eluv bur'j'atuf

– *I wtedy po rosyjsku, tak, ona tam?*

n'č' d'a n'č' d'a d'a

– *Pani rodzice to się w Polsce urodzili, czy już tutaj?*

n'č'e | t'ata t'utaj t'utaj s'e j'uš ur'č'žiw | t'ata f'p'ětn'astym r'č'oku a t'č' w'č'óni
 pšyjěx'al'i v'ž'eš'untym a t'ata

– *Dziadkowie w Polsce?*

t'a:k ž'atk'č'v'e s'p'č'lsk'i b'apč'a ji ž'adek s:p'č'lsk'i pšyjěx'al'i

– *Pamięta może pani, czy dziadkowie opowiadali, jak to tutaj przyjecha-
 li, jak to tu było?*

n'č' | ž'atka t'č' j'uš n'e b'yw'č' b'č' ž'adek f'č'ž'estym p'iršym r'č'oku 'umar |
 w'un j'ešče b'yw n'e t'ak'i st'ary mw'č'ody '(a)le zaxor'uvow 'umar | aa
 b'apč'e t'č' d'č'obž'e pam'intum w'č'ona um'arwa | f'š'edym ž'ešunt w'č' j'agby |
 š'ustym c'y c'č' r'č'oku | t'č' 'č'ona p'č'v'adaa n'č' c'č' pšyjěx'al'i | yy | j'ag
 b'apč'a m'uv'il'i n'č'om ž'e pšyjěx'al'i t'u n'ic n'e b'yw'č' | n'č' stro'jil'i | d'č'
 bur'j'atuf x'č'ž'il'i r'č'ob'il'i b'č' t'č' | tš'a b'yw'č' i k'uńi [...] j'i c'č'š' jak'eg'č'
 xl'eba zar'č'ob'ić

– *A jakie prace u Buriatów robili?*

n'u t'am š'č'ol'i n'u m'y:l'i t'ak n'č' c'č' p'č'pr'ošum

– *No tak.*

c'č' p'č'pr'ošum || n'č' a w'č'óni z'aš | bur'j'aty 'jim m'uv'um ž'e tš'a
 b'yw'č' w'č'ž'ž' b'č' t'č' ž'imn'č' b'yw'č': j'ak'ěš k'č'ž'uxy tš'a b'yw'č'
 z'ešyč' | j'ak'ěš c'č'š' na n'č'g'i č'epwe t'č' | t'č' j'uš t'ata t'yš muv'il'i ž'e
 pam'int'ajum j'ak x'č'ž'ili d'č' bur'atuf t'č' | w'č'óni bav'il'i ž'eck'č' | t'ata |
 a bur'jatka t'e šk'ury | j'ak j'ak vyr'č'ob'a: n'č' ž'eb'y z'n'ix c'č'š' z'ešyč' [...]
 k'uńsk'e kr'ufsk'e | s'č'el'akuf

– *A to się taką skórę wyrabia?*

n'ò d'a n'ò: kur[...] t'e š'yl'i n'aši c'òš t'ak'è na n'òg'i š'yl'i | ji n'ò: ní
 b'ap'ca ní: ní t'ata ní'gdy w'ò bur''jatax k'èpsk'ego ní'ic ní'e muv''il'i ž'e
 ž'e j'ix ob'iz'al'i | i w'òt pšy'jizžow t'yš j'eden b'ur'at s t'ego s tyž
 z dund'aju | st'ary t'yš st'ary t'ò w'un j'ešče p'òm pam'intow ž'atka |
 w'òj t'ò b'aržo | b'aržo pw'akow i b'aržo žaw'owow ž'atka ž'e j'ak'i t'ò
 b'yw |y' n'ò j'ak'è t'ò l'uže b'ywy d'òbre | ž'e b'ò u ž'atka b'yw mw'yn |
 'òn i mw'yn pòstroj'il'i i v'òt 'òní t'e bur''jaty na mw'yn ježž'il'i ž'e:
 ní'e | n'ò: j'ak 'òn m'uv'iw ní'akgd'a ní'è atk'azyvæl | x'aj n'òc pæl'n'òc
 k ní'm'u pr'ij'ežd'èš | z'e | x'òc n'òcy x'òc d'óm z'afše poj'eže z'afše
 pš'ym'e ji z'afše | zm''ele w'òt n'ò | tak''ije t'ak'è b'ywo ž'e | ní'e | nu' w'ò
 v''iz'ice l'uže t'ò r'užne i bur''jaty r'užne w'òt ní'kt'užy t'ò m'uv'um ž'e
 w'òt v'y pr'ij'exal'i na _n'ašu z'eml'u | na _n'ašu z'eml'u n'ò | v''iz'ice
 t'ò ní'è b'es t'ego | t'ò t'ak'i j'est | n'ò 'ale t'ak ž'eby | w'òt u m'òj'ego |
 u m'òj'ej c'òci u starš'ègo s'yna | olš'aka j'anka t'ò kob''ita j'ez bur''jatka
 [...] bud':isty w'une p'evné

– *Aha, быддукты.*

bu [...] b'ud:a u ní'ix p'evné | w'òní ní'e musulm'ańe

– *Nie, nie buddiesi. A u Buriatów są takie, nam mówili, święte miejsca. Takie drzewa.*

s'òm | s'òm

– *I co? oni tam się modlą?*

'òní t'am b''ijum ba [...] w'òd d'ažè w'òt t'utaj n'a šk'ale | b'ywo j'ak ò
 pšy'jazdu pol'akuf | w'òt | 'òní ž'yl'i za ž'y'kum t'utaj d'užo bur'atuv
 b'ywo ž'e t'erò | naš'ya w'òt t'ò t'ò t'ak'i po bur''acku s'e naz'yvo n'aš'ya |
 ji t'am by b'yw fš'y'sko bur''aty ž'ywy | a t'u j'ak pšy'jex'al'i zac'yl'i kob''ity
 x'òž'ic jag'ò:dy zb''irać n'ò ji kr'u:f p'aš | w'òt b'ò na t'y m''iru m''ir w'òt
 n'a t'y n'ašy g'uže | i t'am j'ešče j'est j'est t'utaj n'ížy | t'yx kam''íni j'ak
 kam''íne t'am t'u n'ížy n'ížy n'ížy d'ò p'òla | j'es t'ak'è j'ešče st'are ž'e |
 t'ako k'upa k'òš'ci | t'am 'òní pol'yl'i w'òg'in ta [...] j'ak t'ata ji muv''il'i |
 j'ò t'ò j'uš t'ègo | ní'e ní'e zast'awam ní'e pam''èntom ní'e b'ywo j'uš t'ègo |
 ž'e pol'yl'i w'òg'in | t'ak'è vywož'une b'ywy kam''íne st'owy k'òtwy |
 w'òní w'òt n'ò proš'il'i d'yšca c'y pòg'ody d'òbry t'ò pšy [...] n'ò j'ag
 ž'ertva prináš'ènjè k'ak w'òt t'u t'ò | b''il'i | t'am gotuvv'al'i | proš'il'i c'y
 d'yšca c'y c'ègo | c'ò n'ò c'ò c'ò jim čš'a b'ywo

– *A jakieś zwierzęta też zabijali?*

n'u zab'ij'al'i 'òní c'ò zab'ij'al'i 'òní zab'ij'al'i ku [...] 'abo k'uńa
 pšyvož'il'i pšyprovaž'al'i | 'abo | bar'ana

– *Aha.*

a w'òv'ec w'òfcuf

– *I co, jak na ofiarę taką jakby?*

n'u ji t'am n'ò ji sv'uj t'en | j'ak s: n'ò p'il'i c'ò 'òne t'am p'il'i t'a | c'ò
'òne t'am s ml'yka rob'il'i t'en | ars'a u n'ix naz'yvo s'e j'ak | a u n'òs
j'a(k) a u n'ix tar'as: taras:'un | taras:'un n'ò samag'òn

– *Aaa, samogon taki.*

samag'òn | w'ò:

– *Z mleka, tak?*

z ml'eka | t'a:k | n'u w'òt p'il'i t'am | n'ò j'ak j'ak t'u n'aśi s'e
mòdl'yl'i f'kòść'òle n'e p'il'i | a 'òni t'am p'il'i | m'uv'um w'òt b'es t'ò
m'uv'um ž'e | a bur'jaty v'ice ž'e d'užo p'ijum

– *Tak? Tak?*

d'a: d'užo p'ijum | ž'ebyś do bur'jata z'ašet ž'eby t'ego w'òj n'e n'e n'e
n'e n'e t's'a v'yp'ic' | w'òni d'užo p'ijum | bur'jaty

– *I właśnie tego samogonu, tak? Głównie?*

d'a:

– *Tego z mleka?*

a t'ero t'ero fš'ysko p'ijum | t'ero j'uś p'evnie z ml'eka t'ò n'e r'òb'um |
m'awo kt'ò

– *A to bo oni też takie wstążki przewiązują jakby [...]*

a: d'a: t'ak t'ak | a na dž'evax fst'unšk'i || t'am z'a z'a fš'um gž'e j'est |
b'ywo t'ak'e m'ejsce | ji w'òt 'òni pšyjižž'ajum n'a t'e m'ejsca n'ò t'utej
n'e pšyjižž'ajum i w'òt j'ak u n'ix s'e naz'yvo šam'añum šam'añum | pr'ošum
t'ak b'òga sf'òj'ego | j'ak'i u n'ix t'am j'ak 'uñi pr'ošum | 'òt | gul'ajum t'ò
'aš pšyjižž'ajum s ul'an ud'e su s'erd'y w'òt t'ego r'òku | napš'ykwat
v':erš'yne gž'es t'u b'yw v'edle v'erš'yny u n'ix | j'est t'am z'a v'erš'ynum |
dr'ug'i dr'ug'i r'òk ž'es | v dr'ug'ij fš'i gž'e w'u n'ix t'am j'est t'yš

– *Też takie miejsce właśnie.*

mhm pšyv'ònz'ujom t'ak'e fstunž'eck'i | ji w'òt na t'ym m'ejscu
òstav'ajum n'ò kt'ò c'ò kt'ò cuk'erk'i kt'ò p'ín'unze kt'ò:

– *Aha, każdy coś tam.*

ax'a | n'ò: | w'òt j'ak do jirk'ucka s'e j'eže t'utej p'ò dr'òze t'yš j'est
t'ak'e j'ed [...] m'ejsce t'am | ji w'òt | ji w'òt m'uv'um ž'e s'e n'a t'ym
m'ejscu t's'a òstan'òv'ic' | ji m'uv'um ž'e br'òs' kənf'etku 'il'i s'igar'etku

– *Ale to każdy ma tak robić?*

n'ò n'ò m'y s'e: j'ak jad'ymy t'ò | čepn'ymy c'ò n'ebuŵž'i 'abo s'e 'òs [...] |
vyl'e [...] vynd'emy z'e samox'òda 'il'i s 'aftobusa | 'abo kòp'i'jecke t'am
'abo n'ò ž'eci p'òtym t'am x'òzum zb'er'ajum

– *Tak.*

'abɔ t'ak'è j'adum néj'ak'e | i p'i'jok'i | zb'er'ajum t'am kɔp'ijk'i n'a | pəj'ed'em n'a bur'ackajé m'esta ɔn'i t'am šam'ańil'i t'am d'eng'i jes't

– *A tu w Dundaju jest jakiś szaman? Czy nie?*

w'ɔj n'e: t'utaj | n'ɔ t'utaj t'a:k st'are bur'jaty t'ɔ | t'ak w'ɔt t'ak
našam'ańil'i v'osnum | ž'e sp'ɔ [...] swyš'él'isće p'evńe w'ɔpɔv'ad'al'i

– *Nie.*

n'è f'xonz'ɔju t'am z'a ž'ykum | spal'yl'i ž'è d'um | b'ywo b'arɔɔ s'uxɔ b'arɔɔ
v m'aju | j̄y c'y m'aj c'yrv'ec | t'ɔ u n'ɔs v m'aju n'i jedn'ygo d'yš:a n'è b'ywo
b'ywo b'arɔɔ s'uxɔ | i b'yw v'atér | a w'u n'ix t'am t'yz bur'jaty ž'yl'i | i w'uní
pɔs'il'i z'afše ž'e n'ɔ | b'ud'em j'ezd'it n'ɔ: š'ama [...] j'agby šam'ańić | n'ɔ i c'ɔ
pšyjex'al'i n'a | vyp'il'i || a b'ywa s'uxɔ tr'ova | j'ak i ji w'une v'oni t'ak t'ym
v'udkum sp'irt | bryzg'ajuw | j'ak j'edyn br'yznyw p'ɔ tr'ov'e | j'ak v'atér |
w'ɔg'in' c'epn'ew tud'a | t'am n'a t'e | j'ak fš'yisko s'e za'jino i spol'yl'i s'e: |
l'uže t'am | ji i s'yn s'e t'am sp'ɔlyw v d'um'e | w'ɔj t'ɔ s'e narɔb'iwɔ || w'ɔt
t'ak našamań'il'i | a g'ɔžy j'agby b'yl'i w'one'óni m'uv'um b'yl'i p'ij'a:ne [...]
r'u:žńe: 'ɔj | a n'ɔ p'evńe t'ak i b'ywo | p'evńe mu | j'ak j'ak v r'ɔs:'iji:
m'uv'um ž'e v f st'a:d'è fš'j'ɔ ravn'ɔ najd'ɔtsa adn'a pərs'yvaja afc'a fš'j'ɔ
ravn'ɔ najd'ɔtsa || n'u 'ale 'ale t'ak w'ɔt || a v'ɔpšćem_ta | n'et n'e u: j'ak
pov'ežec t'ɔ || n'ɔ n'i p'ax'ova v'ɔpšćem mń'eń'a | v'ɔpšćem n'ip'ax'ova ań'i
mń'eń'a a p'al'akax n'ɔ | m'ɔž'e g'ž'és t'am kt'ɔs s'e i pok'w'uciw ji fš'yisko ž'e
b'ywo | 'ale t'ak | n'e v'im | kš'owške ś'e v'iz'el'i t'e?

Stosunki z Buriatami w szkole

K, Pokolenie II

Transkrypcja: Katarzyna Dembska

– *Chodziła pani do klasy z Buriatami?*

d'a n'ɔ t'ak'è j'ok m'y s'e c'ɔ t'ɔ uc'yl'i t'ɔ dund'ajsk'e uc'ywy s'e i u n'ɔs
'uny j'ag i k'u t'yš t'yn t'ɔ 'une v'osim kw'asof t'utej b'ywo | i 'od dund'aju
b'ywy 'ino cš'y kw'asa t'ɔ i 'uny s'cvort'ego kw'asa pšyɔž'iwy s'ud'a d'ɔ
n'ɔs s'e 'ucyc' | a p'ɔtym st'unt m'y j'i v ž'ésunt v ž'es'unte jed'ena'aste
kw'as f t'ixan'ɔfce s'e m'y uc'yl'i | v'ɔt i v'ɔt bur'aty u n'ɔs kw'as n'aš
r'ok b'yw naš'ego r'oku b'ywo d'užo ž'eci t'ɔ 'až dv'a kw'asa zn'ačy š'es
šezž'ésunt c'w'ov'ek n'ɔs b'ywo | n'ɔ z dund'ajsk'im'i | i j'a d'ɔ d'u d'a
t'ixanofk'i d'ɔ žev'unt ž'és žev'unt'ego ž'esunt'ego kw'asa t'ɔ 'ino š'es
šezž'is'ín'ici c'w'ov'ek 'ino p'ɔšwo čyž'és'ici | a r'este xt'ɔ s'e 'ucyc' p'ɔšet k'aj
n'è_ɔbož'xt'ɔ xt'ura fc'ale n'e p'ɔšwy i t'en

– *I jak z tymi Buriatami żyliście? Zgodnie chyba, nie?*

nɔrm'al'n'ɔ d'ɔbʒe m'y ʒ'yl'i | k'ej fš'ėńʒe j'es l'uʒe i d'ɔbre i: s t'e
k''epsk'e || a n'aš kw'az b'yw v'ɔpše dr'uʒny kw'as b'yw i | n'e
muv''il'i t'yʒ b'urat t'ys p'ɔlak i n'e t'ėn fš'ysk'e b'ywo zaj'edno

Stosunki z Buriatami w pracy i w szkole

K, Pokolenie II

Transkrypcja: Angelika Pawlaczyk

tam b'yw d'ɔvńij tɔ k'ɔwxɔs | tam b'yw bur'ack'i | tu b'w'a v'erš'yna |
v v'erš'yn'e kɔwx'ɔs i tam byw kɔwx'ɔs | tam b'yl'i bur''aci j'edne |
a p'ɔtem te bur''aci fs'e pɔvyjż'awy | i zɔst'awy | zɔst'a'wy |
ɔstav''il'i pɔl'akom fs''o t'utej | i n'i ma ix t'era | tu j'edna ta bur'atka
tam ʒ'yje k'ɔle | kɔś'ɔwu tu

– *Mówili nam właśnie, ale nie widzieliśmy jej jeszcze.*

n'e v'iz'el'iś'e | n'ɔ 'una t'utej m''eška | m'ywż tɔ jej še r'ɔʒiw tam
f xonz'ɔju | a 'una tɔ' una tɔ n'e t'utej | 'una f xarag'uńe tam | d'al'i |
rɔʒ'iwa še | n'u | tu tak''i še ɔst'awy | i ʒyj'om | j'edne bur'aci pɔsr'ɔtku |
m''enzy pɔlak'am'i

– *Do szkoły wszyscy razem chodziliście?*

t'ak | bur''at'i | bur'aty | r'usk'e | [...] fs'e xɔʒ'il'i my

– *Były kłótnie?*

n'e | n'e || z bur'atam'i tɔ my dr'uʒne ʒ'yl'i | jak še z n'im'i d'ɔbʒe tɔ i'ɔni
d'ɔbʒe

– *Tak.*

n'ɔ | kw'utni tɔ n'e b'ywo

– *Taki интернационал.*

da | t'ak'i internac'ɔn'aw b'yw u n'ɔs | n'ɔ | al'e nɔm t'ego f šk'ɔle
n'e dav'al'i pɔ p'ɔlsku m'uv'ic' || n'ɔ 'ale j'uš p'ɔtym tɔ j'uš | a m'uj'syn |
nɔ 'uńi ze s'ɔbɔm tɔ rɔzmɔv''ɔl'i pɔ p'ɔlsku tam | 'ale tak jes'l'i no te |
naučyc'ele | jag v''incy bur'aci b'yl'i | tɔ ɔn n'e rɔzr'eš'aw | nɔ i t'ego

– *Po rosyjsku trzeba było?*

pɔ rɔs''ijsku n'ɔ | 'ale my dɔ šk'ɔwy p'ɔsl'i tɔ my rɔsyjsk''ego n'e v'eʒ'el'i |
muś'el'im še 'ucyc' dɔp''iro | tɔ j'uš t'era ʒ'eci' ɔny j'uż z n'im'i pɔ r'usku
rɔzmɔv''ajɔm | i' ɔny dɔ šk'ɔwy 'idum tɔ j'uż v''eʒɔm kt'ɔ s k''im | 'ale
my tɔ | jag my jiščɔ r'ɔsl'i | tɔ j'edny pɔl'acy b'ywy t'utej tɔ my t'ylko
pɔ p'ɔlsku rɔzmɔv''al'i | i dɔ šk'ɔwy śl''i tɔ j'uż my n'e v'eʒ'el'i rusk''ego
t'ylko muś'el'i my 'ucyc'

ROZRYWKI

Rozrywki dawne i współczesne

K, Pokolenie I, Pokolenie II

Transkrypcja: Dominika Wysoczyńska

K1: t'ɔ tɔ gw'odne xw'odne no fpš'ut xoć oskrab''iny j'edl'i s'ank'i p'sa zapšungn'el'i do l'asu | pojex'al'i my i uć'exa i [...] se tak že p'es ć'ungnie r'ul'i t'y'm'i sank'am'i a my z:adu tšym'umy na d'upax jad'ymy [...] ž'eby nas nie rozń'eswo | dž'eva my se nav''ežl'i | jag juš no s'an:y nie b'yo to m'y se v d'umu žn'yl'i nažn'yl'i naupod'umy se t'am u b'apk'i jag m'y ž'yl'i no uć'exa jes | fpšud b'yo t'ɔ tɔ tak a t'eras

K2: k'ošće mw'odym ž'eby šwy do l'asu | 'une t'eros p''iwum tom dr'užbum nie xcum z'ežnońć a vy xc'eće ž'eby 'une tag žn'ywy vrućn'uju | t'eras to juš t'ego n'ima | t'eras mw'ožes co | m'uzyk'i | komp'juter'a | gž'es | t'ak'im juš se t'era nie | r'ańše m'uv'um a na | na p'okos jad'ymy ze šp''ivem s pok'osa ze šp''ivem

K1: no ves'owo b'yo

K2: a t'eros jag jag zašp'iv'ajum to muv''im p'ij'ane 'idum bo šp'iv'ajum aš

K1: n'apšut [...] jex'awy t'eras n'ima t'ego | i d'obže b'yo xož j'ež do s'yta nie b'yo no j'eden drug''ego uvaž'awy a t'eros jag z tom ž'im'om tak p'ošwo to to jak p'si j'eden na drug''ego bž'ytko p'atšum

K2: wot nie č'ep'a še sa vr'em'en'i fš'eńže fš'eńže na... t'ego od r'azu d'obže nie b'yo

K1: post'ep''en:o fš'ysko še naw'aži

Rozrywki i czas wolny I

K, Pokolenie I

Transkrypcja: Dominika Wysoczyńska

b'yo t'ak'e b'y... n'ɔ f'karty nie | f't'e p''ešk'i igr'al'i | p'otem v dom'in'o [...] 'oj r'an'se ves'owo b'yo | os'ob'en:ɔ mw'ožes m'y zb'ir'al'i še | n'a pɔl''ank'i t'am | k'ole un... k'ole d'i'ak'i šp'ifk'i t'ance xul'al'i | p'osto n'a... na dv'ože a t'eros p'o... pɔ dr'ože fl'ik'aj t'ego šp'iv'al'i a t'ero nie sw'yxać nik'ogo | 'ino j'ak p'ij'any kt'o 'iže šp''iva [...]

– To od ilu lat już ludzie się tak nie spotykają, nie śpiewają razem?

j'ak' ino f komp'ańji 'iže t'am ž'eń ražž'eńija t'am sf'ažba j'e u kɔɔ | t'ɔ tak nie | a f'p'ol'sze zb'ir'ajum še t'ak nie

– *Nie, teraz już nie. Wcześniej tak, na wioskach tak. Babcia jak opowiadała, no to wcześniej się zbierali.*

d'a da da da

– *A pani jakieś piosenki tutaj zna, polskie, stare? Czy nie uczyli?*

d'a n'o_ ja v'im p'os'en'ki p'olsk'e | c'ynstɔ v d'omu c'o r'ob'e t'o s'e
śp''ivom

– *A jakie na przykład?*

fš'yisko žyt'ecko zaželeń'awo m'oja pšeń'icka n'e fsx'ożi m''awam
jedn'ego ulub'on'ego j'uś t'eroz' d'o mń'e n'e x'ożi [...] a p'otém | p'otém
j'akom že j'o j'eše | n'o zapomń'awam t'ag b'ystro n'e sp'omńi

– *A tutaj ten zespół „Jarzumbek” to długo jest?*

a'on d'ovno v'ot m'uj s'yn z'e syn'owoŵ ɔrgan'izɔv'al'i a p'otém an'e
'uśwy n'a čtern'aše l'ot rob''iwy to b'ywa s'an... ans'ambl' b'yw |
zgr'abny | a p'otém an'e uśwy t'ak t'o ž'otko k'edy ś'e zb'ir'ajom k'e j'
j'ak'i prazn'ik | t'yłko a t'ak t'o

– *A młodzi nie mają żadnego takiego do śpiewania?*

n'e | j'a m'uv'em p''irf m'y j'ak mw'ode b'ywy žɔwxam'i t'o
ɔjɔj'ɔ |n'a śanokw'os jež'i... jež'iwyśmy z'e śp''ivem z'e śanok'osy
z'e śp''ivem fš'o śp''iv'al'i | a t'erɔs t'ɔ t'erɔz n'e sw'yxać n'ik'ogo |
j'a pam''intom j'eden r'os n'o j'už n'i_ma 'ix žyv'ym'i | jad'ymy z'e
śanok'osuf a gźm''i d'yšć t'ak'i a m'y śp''iv'umy a t'am j'edna kob''ita
m'uv'i a zakr'yjće t'e p'yšk'i

– *A jakieś tańce dla młodych były?*

n'o t'ance j'ak'e xul'al'i t'am v'alc p'olke | krakov''ak

– *Ale to było jakieś miejsce żeby się zebrać i tańczyć?*

n'o b'ywo i p'o cyt'eln'i b'yw kw'up

– *A gdzie ten klub był?*

a'ot n'edal'eko 'ot kość'owa t'am b'yw a t'erɔ g'ɔ n'i_mɔ | t'erɔ j'es
jaž'umbek t'am o t'am ś'e zb'ir'ajom mw'ożeś | a'ino v'utke p''ijum
p''ivo a v''incy n'ic

Rozrywki i czas wolny II

K, Pokolenie II, Pokolenie III i Pokolenie IV

Transkrypcja: Katarzyna Dembska

K2: d'a patɔm'u št'ɔ v n'ašym raj'onie w'ot t'utej k'aj m'y žyj'imy u n'os
b'ɔxansk'ij raj'on u n'os 'ɔč'ėn d'užo fs'j'ak'ix z'ėsp'ɔwuf n'e_t'yłko

p'olsk'e | i ukraj'insk'i j'es | z'espuw i tat'arsk'i i bur'ack'ix m'ajum z'e
 čš'y u n'ož d'užo t'ak'iy | yy p'olsk'i u n'az j'es j'eden d'a n'ō || uš c'ō
 dvaž'ešća p''inć l'at otm'eč'al'i m'y t'ero | čyž'ešć'i l'at čyž'ešć'i l'at j'ak
 w'un j'uš suš'estv'ujet | z'espuw p'olsk'i [...] 'ōj j'a v'um jaž'um jaž'um |
 t'ō g'ō jažumb'ek t'ō jaž'umbek t'ō i fs'je kt'ō j'ak c'ō m'ōže p'ov'ež'eč |
 bur'aty m'uv'u(m) o'b'yčno m'uv'um jaž'umb'ek | na t'e udar'eńie n'a
 j'ek || n'ō

– *Czyli teraz jak spędzacie czas wolny, jak na przykład jest zima?*

K2: 'ōj d'ōma | telev'izory [...] telev'izory | k'aj m'y j'eš'e spenz'amy
 c'as | ž'imum

K1: fs'j'ō | v'ōz'l'e t'ěl'ev'izor(α)

K3: gōž'ina

K1: a?

K3: n'u j'ag w'une | sk'ot t'ō gōž'ina

K1: aa g'až gāž'ina al'ona m'uv'i gāž'ina

K3: gōž'ina | b'ō t'ō | na_g'urke ž'eći x'ōzum n'ō s'as mń'ij x'ōzum c'ym
 r'ańše s'as tew'eony fs'je tēwef'ony tēwef'ony r'ańše t'ō m'y wot'al'i c'awy
 ž'in c'awk'i ž'in m'y b'yl'i na_g'urce n'a n'a n'a n'a dv'ōže 'as t'eras fs'j'ō
 tēwef'ony | kamp'j'utēr | t'ak t'ěl'ēf'on kamp'j'utēr

Kino, klub wiejski i telewizja

K, Pokolenie I

Transkrypcja: Sylwia Detmer

nō i ten b'ur'at tam ž'yw r'ōvno ten tym kōwx'ōzem ž'onžiw | nō
 a p'užni ten b'ur'at jag juš... | a ten b'ur'at cō t'era ž'yje un r'ōb'iw
 j'agby rōb'iw k''ina t'ōže | u n'ego tel'ev'izoruf pš'eč'eš n'e_bywo
 n'ejak'ix k'inuf n'ic ne b'ywo | a pšyježž'awo pšyvož'il'i k''ina cō še
 krēnc'iwō nō na tyx | tō tō ft'edy [...] a l'uže i pož'wyw jak i ino šl'i |
 bō tō ne b'ywo | wot i ten b'urat b'yw mw'ōdym x''ōpcem j'ešče
 ft'edy | i un wot te k''ina | 'ōn vy'ucyw še na tō tō | ji un tō tō kr'ēnc'iw
 f tym kw'ub'e t'utaj | nō a tēn kwub tō b'ywy jag r'ōs cō se m'uv'e že
 pō v'ōjńe zagrož'il'i ten k'ōsćuw cō tēn [...] tō wot j'ej ten [Nazwi-
 sko] k'up'iw ten kw'up | i ođ l'at ten ... s t'ego kw'ubu tō 'u_nas tēn
 d'ōm t'eras ž'yje jag gō budov'al'i | tō 'una 'un k'up'iw na... | ž'yl'i na
 s'ev'eže a p'užni un k'up'iw t'ōto f šešćžeš'untyx juš cf artym r'ōku tō
 jag tēn kwub rōzbudov'al'i i rōzkwōd'al'i... | p'aństfō kōz'awo 'ubrać
 a [...] ten k'ōsćuw zost'av'ic | tō w'ot u ... 'una z'aras s t'ego kw'ubu
 d'ōm | 'una wot 'una tō ž'yje f xonz'ōju wot f t'amtej v''ōsce | nō w'ot

ji | i ten b'urat p'uźnij tu r'ob'iw i v'eš p'uźni še un ož'ėniw | vž'uw
 se tyš bur''atke | ta bur''atka b'ywa s xarag'unu | no i tak že p'uźni
 juš jak ten kw'ub rozembr'al'i ten juš ft'edy p'osł'i juš t'el'ev''izory
 zac'yni juš kup'ovać | juš pront d'al'i f p'ińćześ' untym 'usmym r'oku
 f st'ycnu | juš pr'ond b'yw | st'al'i se juš telev''izory kup'ovać | m'y
 kup''il'i p''ėršy t'el'e... 'u_nas ve v''osce b'yw p''ėršy t'el'ev''izor | m'y
 kup''il'i p''ėršy | to f t'en d'um mń'e vwaž'il'i p'ewno l'uži b'ywo | kt'ó
 na p'ecu | kt'ó gže | to na podw'oze lež'el'i | w'ot | i ten b'ur'at pr'ed...
 pr'eds'ed'aćel uj'ėxow i ten v'ykup'iw t'oto | n'e | 'on n'e vyk'up'iw
 a vž'yw to juš p'uźnij pr'ivat'iz''irovow pr'ivatny zr'ob'iw t'en d'um
 s'ob'e | i bespw'atno d'st'aw mu še t'en d'um | i wot tak še z'ostow
 juš | j'ego... 'un še r'ožiw tu f xonz'uju ten b'urat | j'ego r'ož'ice juš
 j'ejj no m'ama um'arwa i 'un z'ostow t'en d'um d'ostow m'u še d'a |
 za d'armo ten d'um m'u še z'ostow | to i w'ot tak j'est | j'edna r'ož'ina
 ta bur''acko 'ino 'u_nos | pot t'ak'im var'un'k'em že 'on b'yw tym |
 k'inom'ex'ańik'em | no te k'ina pr'ov'ažiw | tak i z'ostaw ten a tak |
 a tak 'u_nos v''ency bur'atuf n'i_ma f ty v''osce no | a juš p'uźnij
 r'osj'ańe juš ta mw'óžeš kaj v'yx'óž'il'i | to še juš p'ozos... p'ozost'al'i gže
 f čixan'ofce i fš'ėńže

O polskich przyspiewkach i piosenkach

K, Pokolenie I

Transkrypcja: Michał Głuszkowski

– *Przyspiewki, czy pani pamięta polskie jakieś?*

'u: | nav'awem | d'užo d'užo j'ó v''em p'olsk'ix || 'ańi m'oze f p'olsce
 t'yle n'e v''ezom | j'ó d'užo v''im šp''ivek | w'ot pod b'or'em pod l'asem |
 m''ow tam k'oval k'uźńe | p'uźni | è: | j'agžeš t'oto | na bž'egu m'óža
 v ub'og'ej x'ac:e | 'oj | v''ele j'ó t'yx šp''ivek v''im | d'užo d'užo | p'óž
 žel'onym d'ėmbem | st'oi k'ón s'odw'any | v'y m'oze 'ańi n'e v''ice

– *Niektóre kojarzymy, niektóre znamy, ale inne to pierwszy raz słyszę.*

a xt'ure xt'ure p''ėršy r'os swyš'yće

– *To pod dębem zielonym.*

[špiew] p'od žel'onym d'ėmbem | st'oi k'ón s'odw'any | fxt'uš na n'ėm
 p'oježe j'ašu m'uj kox'any [šmiech] | ə: t'ó | t'ak p'oježeš p'ojade |
 n'e_ježže_m'i t'endy | bo m''i potar'ašiš v ogrud'ečku ž'eedy |
 t'ak | d'alěj j'ak to i | i t'eros [...] bo m''i potar'ašiwaw | [špiew] j'ak
 n'e potar'ašiš | to m''i j'e pod'epceš | um'aw'eš m''i zdr'ažić | a ter'as m''e
 n'e xc'eš [šmiech] n'e j'a č'e zdr'až'iwem | s'amaš še zdr'až'iwaw | i t'a č'emna

n'ocka | c'ós pō n' i xōž|iwa | n'e t'a ć'emna n'ocka | j'ak t'a gożōw'ecka |
p'ij'a^was xul'awas | j'ak n'e pańen'ecka | n'ot | p'uzńej'e | na bż'egu m'ōża
v ub'og'ej x'ac:e v'i p'an

– *Mi się coś kojarzy.*

– *Trochę. Dziewczyny mówią, że nie znają.*

n'i j'i v'im tak sn'ač'a: 'ino | n'e n'e do k'ońca b'yde | [*śpiew*] bż'egu
m'ōża v ub'og'ej x'ac:e | gż|e pr'oŵcka⁴⁰ v'ody pšem'yva | n'eletni
xw'ōp'ec st'ojōw'c pšy m'ac:e | f t'ak'ē šeē sw'ova ozz'yva m... | 'ay dr'oga
m'amō | n'e | gż'eż'jes n'aš w'ojęc | c'emuv 'on d'ō_nas n'e vr'aca | m'ōże
byż b'ywa šč'eńśl'ifša bōg'ačša | i m'liša b'ywa ć'i pr'aca | tv'uj w'ojęc
s'ynu | b'yw na okr'eńće | zg'inew pōt:'em'i fal'am'i | t'yłko na n'eb'e |
t'a sf'enta tr'ujca | c'uva 'ax c'uva nad n'am'i [*koniec śpiewu*] | i t'ō | tam
j'eše p'odowżeńe j'es | t'ak'ej p'ēśni n'e v'icē

– *No nie, nie wiedzieliśmy.*

t'ak y | j'ak'ē j'eše: e j'ō v'im || zakōx'awše mwōżeń'ašek zakōx'awše

– *Nie. Nie znam tego.*

[*śpiew*] zakōx'awše mwōżeń'ašek f p'ań:e i xć'ow še z n'ōm pōśl'ub'ic |
i xć'ow še z n'ōm pōśl'ub'ic | w'ojcōw'e n'e d'al.'i | br'aca zabrań'al'i |
kozal'i_m'u v'e_śv'ad 'is' | mwōżeń'ašek ze śv'at'u pōvr'acaw | br'ama
'e... | do s'f'ej m'iw'ej z'axōž'i | 'iže k'ole ^wokna v'izi m'atke sm'utnom |
zač'ewō_mu s'erce b'ic | 'ax ma m'amō | m'amō najm'il'ejša | 'a gż'eż
v'aša c'urka j'est | fc'oraj t'yżeń m'inew j'ak 'ona um'arwa j'ešče f ś'eńi
p'ōśćel j'es [*koniec śpiewu*] | n'ō t'am fš'ō'un t'ego | ž'e pōxov'ana j'uš |
'e | i p'ōšed na cm'ēntōš | t'am m'u še br'ama w'ot... | wot_kr'yje | r'uže
še b'edom kw'ańac | v'ad'omość m'u d'avać | γže | γže 'ona pōxov'ano |
t'ag | nō j'ō d'užo d'užo p'ōlsk'ix śpiv'ek v'im | d'užo

– *A skąd pani wie te wszystkie polskie śpiewki? To gdzieś się tak kiedyś
ludzie zbierali? Czy to w domu śpiewaliście?*

a j'agże | do v'ojny to t'yłko byw | y... | m'awō r'usk'ix | tō j'ō | j'uš |
pšed'y_mnom tam v'idać | y: | st'arše ž'ouxy še uc'ywy f ty... j'uš
f tal'j'ańe⁴¹ | tō juš t'am 'uny še uc'ywy | tē r'usk'ē śp'ifk'i | a t'u
na vērs'yńe b'ywō fš'yšk'e p'ōlsk'e | w'ot | i j'ō še to i nauc'ywam | n'ō
i t'ak' | jag v'yšwam z'amuz' juš | tyš śv'inta fš'yšk'e otm'eć'al'im | tō ž'išej
'u_mńe | tō na dr'ug'e śp'into tam u dr'ug'ix | i zb'ir'al'i še | i muz'yka
gr'aa | garm'ōń | pō p'ōls... pō p'ōlsku | i śp'iv'al'i

⁴⁰ Najprawdop. zniekszt. prąd+skała(skały).

⁴¹ Zniekszt. Тальяны – wieś w rejonie usolskim w obw. irkuckim.

Jarzumbek i dziedzictwo kulturowe

M, Pokolenie II

Transkrypcja: Łukasz Gemziak

bo m'y jeżż'il'i s folkl'orem | j'o na baj'ańe gr'um na garm'ošce folkl'orny
ans'ambl'u_nos | tu v v'erš'yńe | p'olsk'i

– *Jaki ansambl?*

jaż'umbek

– *Jarzumbek. A teraz nie gra?*

n'u | m'y vystumpov'al'i t'erob | n'ek'ego bo | dvunast'ego j'ul'a | b'yw
f t'ix'anofce | zb'ir'al'i n'os r'uska'a garm'oń | xt'o l'ep'ij vyst'ump'i

– *Taki konkurs?*

k'ankurs no | ja tam p'irše m'ejsce z'ajun

– *Gratulacje.*

no ja byw m'ešunc po tym tam | igr'aj garm'oń | po r'os'iji j'eżż'ic |
v'eznum | a tak w'u nos p'olsk'i folkl'or to juš tšyż'ešći l'ot | g'o
tu z'ezd'al'i | kolekt'if | b'yw v'elg'i kolekt'if | no b'apk'i še
w'ost'a'w'y t'erob tr'o'xe mw'oži ž'eći | pšyx'ožum | ž'eći w'uc'y'my | no
i jeżż'y'my t'utej w'u nos vystumpuj'y'my | te star'in:e z'oč':eštfo to
pšet služ'ankum j'ak še w'unob naz'y'vo | tam k'aždy r'ok jeżż'y'my |
p'ol'ak'i tam še fstréc'omy | s t'ym'i polak'am'i s t'amty str'uny co
pšyž'ajun | m'y po p'olsku rozmov'umy | a w'uny n'e poj'm'ujum |
n'ext'ure sw'o'va | a m'uv'ic n'e m'uv'um | no odpov'ad'ajun taš jak
m'y | no my tyž | n'ext'ure juš tyž | z r'usk'im zmiš'ane | juš tak
rozmov'umy jag

– *No już tyle lat w Rosji.*

no dlo nos to fs'o ravn'o sfuj j'inzyk j'es | sf'uj | co my soxrań'imy to
soxrań'imy || š'ostra m'oja | rukov'ož'icel p'olsk'ego jin'z'yka | t'ego
folklor'n'ego ans'ambla | [Imię] tam ž'e je | j'edyn d'um | tam | jak
xc'eće p'osw'uxač to n'ek še zb'ere | p'ore folk'er'istuv v'yzv'e v'um
k'onc'ert p'ostav'imy [...] w'o tak pr'ošto | i t'utej tak po pr'avy
str'uńe za ž'y'kum | t'am | d'um'ik | d'um v'elg'i stoi i m'a'w'y d'um'ik
| tam [Nazwisko; Imię] | w'ot 'una tyn | d'ir'ekt'or w'u_nos | w'ot
w'una n'ek zb'erob | p'ozv'uńic ji b'abuf | b'apkum | i m'y k'uncer't
p'ostav'imy

– *Z przyjemnością.*

co na p'olsk'im | p'olsk'i šp'iv'ack'i fs'o || n'e upuš'umy trad'ic'ji p'olsk'i

O Jarzumbku

K, Pokolenie II

Transkrypcja: Angelika Pawlaczyk

– *Długo Pani śpiewała w tym „Jarzumbku”?*

n'ɔ dw'ugɔ | dw'ugɔ | n'ɔ m'ɔʒe l'ɔt w'ɔsɪm cy v'incy | n'e_v'im |
 n'e pam'intom 'ile | j'us n'e pam'intom

– *I tak Was zapraszali na takie koncerty?*

t'ak

– *A do Polski też jeździliście?*

n'e do p'olsk'i | do p'olsk'i t'eras nɔ j'uʒ d'ɔvno n'e x'ɔʒe ten | jaʒ'umbek |
 'ale p'sygwɔs'al'i j'uʒ bez dv'e | dv'a r'aza p'sygwɔs'al'i ʒ'eby jex'awy i 'uny
 n'e_xcum j'exac

– *A dlaczego?*

n'ɔ n'e_v'im dlač'ego | n'ɔ n'aše xw'ɔpcy t'ak'e b'ywy t'utej | t'ɔtɔ s'ame
 p'irše m'y | t'utej jak dɔp'irɔ tyn jaʒ'umbek | p'iršy r'ɔk | tɔ tɔ b'yw
 ɔsɪmʒe's'unt'y j'ak'i tɔ r'ɔk | cɔ tu nap'is'ane | ɔj cɔ tu nap'is'ane | t'yšunʒ
 ʒev'incet ʒev'inʒe's'unt'y | ʒev'inʒ'e'sunt 'usmy

– *A kto założył ten zespół?*

a zaw'ɔʒyw z'espuw t'ɔ tɔ | w'ɔt t'yn | t'ego b'ywa | [Nazwisko] b'yw |
 ɔt t'yn i j'ego ʒ'ona

– *Ale stroje mieliście piękne.*

n'ɔ | str'ɔje b'ywy te p'ij'kne

– *One były szyte?*

š'yte b'ywy t'ak | š'yl'i

– *I gdzie jeszcze jeździliście z koncertami?*

n'ɔ i do jirk'ucka tam t'ego | t'ak | tɔ my b'yl'i dal... d'al'i m'ɔskfy j'eščɔ
 k'aš my b'yl'i | jeʒ'zil'i my | s'ud'a | n'ɔ t'erɔ tɔ j'uš | n'e_xcom juš
 še zestaʒ'awy | j'uš nixt'ɔ n'e_xce j'exac j'uš

– *A młodzi nie chcą śpiewać?*

a mw'ɔʒi n'e_xcom sp'evač | n'i_ma j'uš t'ak'ix ʒ'eby sp'iv'awy |
 n'i_ma

– *No, ale coś trzeba robić w wolnym czasie.*

nɔ n'e_v'im

– *A jak tu się spędza wolny czas – zima, długie wieczory. To co się robi?*

a t'era cō še r'ob'i | t'eras ś'ezom k'ole telev'izora | v d'omu | k'ole komp''ut... nie komp''ut'era t'era n'i_ma komp''uteruf tu nie tyn | intern'eta n'i_ma to by śeż'el'i | to ś'ezum tam | f t'yx telef'unax | i fs'ō i t'ō [...] pō fs'i nie uv''ižiš ž'eby xto | a d'ovní to nie b'ywo | xōž'il'i k'aždy [...] na konc'erty xōž'il'i | a t'era na konc'erty xōc stav''ajom to níkt'ō n'e_xce 'iś na k'ōncert | n'ō | fs'e pō d'umax ś'ezom

Czas wolny i zespół Jarzumbek

K, Pokolenie II

Transkrypcja: Katarzyna Dembska

– *Niech nam pani powie, jak tutaj spędzacie czas zimą? Jak jest taki duży mróz no i nie ma za dużo roboty, jak spędzacie czas?*

a j'ak śeż'ymy pačš'ymy f t'ěl'ěv''izor c'ō v''incyj r'ob'ić

– *A kiedyś spotykaliście się razem?*

n'ō fpš'ōži t'ō ś pš'ōži t'ō j'ak n'e b'ywo t'ak t'ěl'ěv''izoraf t'ag byv'awo ž'e ś'e oś'obo t'ag v j'ak'ěj niež'ela 'il'i n'ō v'yx'odnyj ž'ín t'ō zb'er'al'i ś'e k'aj t'am x't'ō x'ōpy f k'arty gr'awy b'aby k'ō n'ō kōb''ity rozmov''awy t'am c'ō t'yn | j'ešče j'ag ž'imum t'ō 'eš'ē c'ynsto byv'awo fpš'ōži ž'e d'užo čšym'al'i g'ywšuf t'e n'ō t'yx t'ō p'ō x'ōpy f k'arty gr'ajum a kōb''ity ś'ezum p''iže šk'ub'um v'ecor'am'i 'ot t'ak pš'et:ym a t'era t'ō t'ak | t'ěl'ěv''izor kōmp''it'ery u k'ōgo s'ow' j'ak t'en t'era j'uš | i t'era m'ni p'ō m'ij x'ōzux x'ōz x'ōzum p'ō d'umax pōfstr'ěc'ajum ś'e b'ō v''incy pr'ywzy v d''umu ś'ezum v''incy

– *A jak pani myśli, dlaczego?*

d'a j'ak j'ak fpš'ō... m'i ś'e k'ažo fpš'ōži j'akoś l'uži x'eba b''idnij ž'yl'i a druž'n'ije ž'yl'i c'ym t'era bog'ačij i | i t'ak

– *A ten zespół Jarzumbek – śpiewała pani tam?*

b'ywa t'eš t'am tr'oxe | a p'otym c'ōś n'e | n'e zaxc'a'wo ś'e i p'ōšwam v''inc

– *Na koncerty też pani jeździła?*

d'a d'a ježž'il'i m'y t'ež n'ō vystumpov'al'i

– *Gdzie?*

a i v b'ōxni i v ušerž'e i v jerk'ucku i t'ō t'ak t'utaj t'u p'ō m'est m'estn'ōśac' fs''ak'ix j'ak k'aj pšyg''ō k'aj n'ōs vow'al'i t'ak m'y ježž'il'i | t'ō j'ak'e t'am m'ērarp'ij'at'ja pšexōž'iw'y t'am i d'a n'ōs v'yšl'i vow'al'i t'ō i ježž'il'i vystumpov'al'i [...] n'ō n'ō | d'ō d'aže a: n'a rōb'ote m'y ježž'il'i d'y t'en n'a maš'yne j'edymy tud'a j'ed a d'a r'an r'ano f p''ińc

g'óžin š'ed n'ó jed'ymy j'už z'e šp'ifk'am'i n'ó a c'ó z'e šp'ifk'am'i | n'ó
a c'ó z'e šp'ifk'am'i a t'eraz zašp'ivuj t'ó p'ov'ězum ž'es p'ij'ana [śmiech]

Zespół Jarzumbek

K, Pokolenie I

Transkrypcja: Angelika Pawlaczyk

n'ó t'yž b'yl'i | r'ańše nazyv'awo še p'ostan'ofka | p'ostan'ofk'i my
stav'al'i f kw'ub'e | n'ó to še x'c'awo | x'óž'il'i my | na te rep'et'iroval'i
rep'et'ir'iroval'i to j'uš p'ó r'usku | a p'ó p'ólsku d'aže n'e v'im jak || [...] |
na f'erm'e r'ób'iwam | w'ó t'am na f'erm'e m'y x'óž'il'i še | n'ó jak
p'odgot'ov'al'i še | f k'ej tam b'yže p'ostan'ofka | na tyn ž'in pr'osto na
f'erm'e | n'ó | t'yš tak b'ywo

– I co ubieraliście się wtedy specjalnie jakoś ładnie?

n'ó d'a n'ó | n'ó nie p'ot | nie j'edna m'oda nie j'ed'n c'et d'a | kt'ó j'uš
c'ó m'uk | n'ó n'ó c'óš l'epše

– I to całą noc trwało czy tylko trochę?

nie | to to by'ó s v'ec'ora | v'ec'ora n'ó | m'óže g'óž'ine | puwt'ora | i f's'ó |
tam že n'ós c'ó | p'ore cw'ov'ik

– Ale tańczyliście też? Tańce były?

d'a | b'ywy b'ywy | garm'óšk'i gr'awy | tańcov'al'i m'y | n'ó | 'ale w'ot
p's'ut tag b'ywo že | v'yš'l'i m'y z d'omu | i šp'ifka | d'ó s'am'y cyt'el'ni |
šp'ifka | n'azot tak s'am'o | a t'ero nie sw'yxać

– A ten Jarzumbek zespół. On jeszcze gra? Gra. A Pani śpiewała tam kiedyś?

n'ó šp'iv'awam | n'ó w'ot jag zax'orov'awam f p'et'n'astym r'óku | i fs'ó |
ja nie x'óže | a tak to d'a

– A gdzie mieliście próby? Dużo chyba osób jest?

n'ó jedyn'astu n'oz b'ywo | a t'eros x'yba j'ix s'edem cy w'ósm'u | 'ósm'u |
a jak [Nazwisko] r'ób'iwam | p's'et:ym to ft'edy j'ó nie x'óž'iwam b'ó | n'ó
nie x'óž'iwam f tyn c'os | to tam d'užo b'ywo | x'ópcuf d'užo b'ywo |
i kob'ity | i x'ópcy już žen'ate | to d'užo b'ywo | w'adnie b'ywo | n'ó
f'ormy m'awy | ubr'ańe | šl'apy | xw'op'ok'i | w'adnie b'ywo n'ó | n'ó
t'eros j'uš t'ymo n'i_ma

– Ale oni występują jeszcze gdzieś?

n'ó jak tak to j'ež'om | j'ež'om | p'sy'gwaš'ajom j'ix | ryxt'ujum še | n'ó

– A gdzie ćwiczą? Gdzie próby mają?

a f kw'ub'e

Dziecięce zabawy

K, Pokolenie I

Transkrypcja: Angelika Pawlaczyk

– *Czy jakieś zabawy z dzieciństwa Pani pamięta?*

n'ɔ f tyn k'am'ín my pryg'al'i | bav'il'i še f k'am'ín tɔ | n'ɔ tɔ tɔ sk'ɔka
n'ɔ t'eroś nie skok'ajom te ź'eći a my skok'al'i | tɔ xuśt'ɔfk'i b'ywy |
xuśt'al'i_m y se | tɔ d'eska t'ako b'ywa | tam st'ɔwaś i t'utej dr'ug'i stɔ^w...
dr'ugɔ st'ɔwa | p'ɔdb'iw | vys'ɔkɔ vysk'ɔcyś i ap''ac na te d'eske
t'umpńeś | dr'ugɔ pɔcskak'uje | te j'akoś tak se pɔ a t'eros by še x'eba
nie pɔwuć'iwɔ tak | b'ywa b'ywa zab'ava t'ak

– *A zimą?*

n'ɔ ź'imom na g'urke | na g'urke | d'aże p'ɔrnie s'ańe m'y vyprɔvɔz'al'i |
na g'urke | 'iźby zj'exac | t'eroś k'ɔśće ź'ećum p'ɔrnie sańe | u kaźd'ego w'yźvy |
tɔ s'ank'i tɔ tɔ j'eśće c'os pɔ pod z'at śćel'ajum j'ak'eś | kup'ujom | nɔ t'ak

Wróżby

K, Pokolenie I

Transkrypcja: Magdalena Ziółkowska-Mówka

– *A w Andrzejki? Obchodzono Andrzejki? Jakieś wróżby były?*

a tɔ pś'ɔźi | ^wu_mńe tɔ nie b'ywɔ tak'ego | m'ɔja ś'ɔstra tɔ vruź'ywa

– *A jak?*

vruź'ywa se

– *Ale w Andrzejki, czy w ogóle sobie wróżyła?*

t'ɔtɔ ja nie_v'im jak se tɔ naz'yvɔ jak se nazyv'awɔ | j'eśe b'ywa
ńežen'atɔm | nɔ i t'ɔtɔ dvan'aśće g'ɔźin | vź'ina b'uta | v'yśwa n'a_dvur
i bez gw'ove ć'epwa | m'uv'i k'aj p'es zaśč'ekɔ | t'am b'yże m'uj kav'aler |
nɔ i t'ɔtɔ še sprɔvź'iwɔ

– *I to w Andrzejki, tak?*

sprɔvź'iwɔ se t'ɔtɔ | w'una jak ć'epwa i p'es t'am zaśč'ekɔw | a ńedal'ekɔ
w'un y ž'ywy wɔt wɔt ka... | bɔ ś'ɔstra ž'ywa u b'apk'i | nie v d'umu
a u b'apk'i ž'ywa | a t'yn cɔ ž' yw z'ń'um nɔ j'ej kav'aler | ńedal'ekɔ t'ag jak |
j'agby | j'agby st'unt | dɔ t'y n'ɔvyx p'w'ɔtuf | t'am wɔt tak ńedal'ekɔ w'un y
ž'ywy | i p'es tam zaśč'ekɔw | i zaśč'ekɔw pravź'iv'e | nu i c'ɔ p'ɔtym | v'ele
l'ɔt | ńedw'ugɔ t'ɔtɔ pś'eśwɔ | ńedw'ugɔ bɔ w'un y juź vzr'ɔsw'e že b'ywy
w'un 'arm'e wɔtsw'uz' yw | nɔ i c'ɔ i za... n'acɔw z'a_ńum uxlast'uvac |
i pačš'y my i pɔžen'iw y se | nɔ t'ɔtɔ pr'ɔvde ta vr'uzba | pr'ɔvde

SZKOLNICTWO

Dzieciństwo i szkoła

K, Pokolenie II

Transkrypcja: Angelika Pawlaczyk

– *Czy u Państwa w domu się tylko po polsku mówiło?*

t'ak | m'y t'yłkɔ v d'umu pɔ p'ɔlsku muv'il'i | z maw'ego nɔ | i m'i...
m'inzy źec'am'i tak | t'yś pɔ p'ɔlsku muv'il'i | n'u i | n'u i tu sɔns'ezji
fs'e pol'ak'i t'utej t'ego t'agże muv'imy jak jak muv'imy i fs'ɔ [...]

– *A jak za Pani czasów było w szkole?*

jag b'ywɔ f'šk'ɔle

– *Mieliście język polski w szkole?*

n'et | m'y | jag m'y še uc'yl'i tɔ né m'el'i _my pɔlsk'ego jinz'yka |
dɔp'ero v źev'inżes'untym | dɔp'ero r'ɔku | nac'ɔl'i p'ɔlsk'i 'ucyc' | a jag
m'y še uc'yl'i tɔ né b'ywɔ pɔlsk'ego | a jak m'ɔja m'ama še uc'ywa tɔ
b'yw p'ɔlsk'i | bɔ m'ama um'awa c'ytac' i t'ego | i p'is'awa | pɔ p'ɔlsku |
a j'uś jag m'y | p'ɔtym jak j'uś pšed v'ɔjnom t'utaj | p'ɔtym | j'uś né
st'awɔ | ni pɔlsk'ego ni n'ic | nɔ i my še uc'yl'i j'iśče pɔlsk'ego m'y še né
uc'yl'i | m'y nem'ick'ego | nem'eck'i b'yw ɔ n'e

Nauka polskiego i szkoła dawniej i dziś

K, Pokolenie I

Transkrypcja: Angelika Pawlaczyk

– *I jak to było w tej szkole? Jakie mieliście lekcje?*

n'ɔ | n'ɔ fs'ystk'e ur'ɔk'i b'ywy | n'ɔ b'ywy i ur'ɔk p'eńije b'ywɔ | a t'ero
t'ygo ur'ɔka n'i ma | p'eńije | n'ɔ f'iskult'ura tɔ j'es't'eras || b'ywa i j'es(t)
a vɔt p'eńija n'i ma | n'ɔ ɔ t'am ubr'al'i ja d'aże n'e v'im ɔ ubr'al'i |
t'ero dr'ug'e j'ak'es' p'edm'ety som | ɔ r'ańše ix né b'ywɔ | b'ywa |
ar'ixm'et'ika | r'usk'ij | č't'eńije

– *A polski był?*

n'e | b'yw nem'eck'ij | nem'eck'i | pɔlsk'ego né b'ywɔ

– *A Pani dzieci? Uczyły się już polskiego w szkole?*

n'e | tɔ t'ero dɔp'iro še vn'uk'i 'ucɔm

– *Czyli znają język dlatego, że Wy mówiliście po polsku.*

d'a | d'a | n'ɔ wɔt m'y muv'imy pɔ p'ɔlsku a v'y tr'ɔxe in'acy j'uś muv'ic'e
a m'y in'acy | n'ɔ | n'ɔ n'ɔm | m'y tak vyr'ɔśl'i | nɔ tak uc'y | n'ɔ né uc'y
n'ɔ tag muv'il'i | i my pšyv'ykl'i nauc'yl'i še | i tag muv'imy

O szkole i trudnościach w nauce

M, Pokolenie I

Transkrypcja: Magdalena Grupa-Dolińska

a p'isać gramat'ycznie to jes tr'udno | yh'y | i ź'ęnk'i v'um za ten ź'urnaw bo
 'un p'otćirk'uje sob'yćija kt'ure ź'isój i kaš'ajumśe nie 'ino p'olsk'i a v'og'ule
 mwoź'iży | yh'y | v'ot | że nie l'ub'om matem'atyke | ah'a | bo j'o v'ēm
 i z dr'evnix c'asuf że p'ušk'in v'el'ikij p'o'eta | ah'a | jak odpov'ed... jag
 go vezv'al'i odpov'adać p'o mat'em'aćik' to mu stav'al'i n'ol | z'ero | nie
 l'ub'iw | co s'um nakw'on:osći | 'ale p'olska śe okaz'uje b'arzo śe op'aso |
 yhym | że fs'co mnij i mn'ij stan'ov'i śe progr'amnyx l'uži i n'avet te telef'uny
 m'uv'i | tam śe p'iśe | ktur'ym'i śe ź'isój p'olzujeće | p'olzujum | j'co nie
 p'olzuje śe j'eśće | yh'ym | 'une że b'yd'om śe sov'erš'enst'fovać na potkw'aže
 matem'atyk'i | ah'a | i p'olska śe op'osa że t'ak'ix l'uži juś f' p'olsce śe
 stan'ov'i fs'co mn'ij i mn'ij i mn'ij i mn'ij | ah'a | b'yśće gr'yžl'i | jo sum p'o
 mat'em'at'ik'e v'om p'ov'ēm v'ot j'co zem śe w'ucyw | napr'ovde j'co zap'uśćiw |
 s'ame v'ažne nie čša zap'uśćać p'edm'eta | pr'av'iw | jag 'ino tr'oxe zap'uśćiš
 j'edno dr'ug'e z dr'ug'im zv'unz'ane da i juś p'užni b'aran | aha i pw'yneś
 kaj će vyń'esum v'oswa | h'e he he | v'em | j'co n'aved u noz mat'em'at'ik
 byw s'ilny | žyt | yh'ym | aha | i jo s'eže | yh'ym | w'un 'un t'ak'i byw s'ilny
 mat'em'at'ik [...] no m'ože śe juś p'oft'ož'ow t'yśunce r'azy | no v'og'ule
 un nie p'roizv'onny byw | aha | i jo nar'eśće s'eže tak s'ob'e v' z'adn'i p'arće
 i p'iśe | yh'ym | jag zem na 'urok pš'yšet r'ano zem śe 'ucyw v' inst'it'uc'e |
 ah'a | a znam'eń'ity mat'em'aćik byw f [...] cyf'irk'in | v'ot | u n'ego śe
 'azy nacyn'awy | a jo go n'azvov cyf'irk'in'ēm | i tyś jim'u | nie j'imu a tak
 s'ob'e ah'a | cyf'irk'in zl'ic:a upr'ek'ajet | no m'nie tr'udno fs'co pań'at' |
 naz'aftra dv'o'jku ab'eść'ajet | što že d'e'lat' m'ne ap'at' | jo jo s'uce | no b'ywo
 to b'ywo to b'ywo | he-he | nič nie vymysl'iwem | aha | v'ot t'ak ||

Kary cielesne w szkole

K, Pokolenie I, K, Pokolenie II

Transkrypcja: Sylwia Detmer

K1: no t'utej | no to t'eras nie v'olno ź'ecka v'eś p'or'ugać i... | i zv'al'ic' x'oc
 f'šk'ole | a d'avnij m'ama pam'ent'om jak m'ov'il'i że jag f'šk'ole to [...] |
 i b'il'i i na kol'ana stav'al'i i gr'ox r'os:yp'al'i | i na kol'ana stav'al'i | i j'eśće
 tom l'in'e'jkom m'ogwo | j'eśće my śe uc'yl'i | j'a śe uc'ywam | no j'a
 śe uc'ywam to j'eśće b'il'i | naučyc'ele no | a t'era to by sunž'il'i | t'era
 by sunž'il'i | do v'ėn'ž'na'a'ni | no 'ale z j'edne' str'onny j'a s'ob'e m'yśle że m'ože
 i tyś no d'užo jes ź'ęci v'ednyx | rospušč'ow... | d'užo jest kt'uży nie v'olno |
 v d'omu nie v'olno d'arom r'ož'icom b'ic' v'ot co | no a po jak'emu

K2: n' e t' yle že b'' ić a kl' apnuć

K1: no kl' apnuć | tak n' o

Wiersze dziecięce

M, Pokolenie I

Transkrypcja: Sylwia Detmer

n' eud' obno m'' i za tyx m' ux no co j' o zr' ob' e

– *No nic, też chcą żyć.*

ax' a | j' edyn v'' erš j' o n' avet ... | ź ź' ectfa v'' eźow o tyx m' uxax

– *Jaki?*

m' awy tade' ušek | nax' ycow p' ewnum butel' ecke m' ušek | nie xc' em ź' is
mwoż' ec gw' odem n' akwot' im xl' eba s m'' odem | tak v' ežel'' ismy že... |
tén b' urek naš p'' es kudw' aty | v' iżel'' isce | v'' icé?

– *Nie.*

t' en b' urek n' aš p'' es kudw' aty opx' oži j' i šc' eka j' i šc' eka | opx' oži
i v' ywxa n' osém | j' i šc' eka gr' ubym gw' osém x' aw x' aw pozn' aje [...]
k' aždégō w' aši še do sfōj' égō | w' opc' ymu nie dar' uje [...] v' n' ocy ' opcy
gw' ocy sw' yšy | jak v'' ilk na n' égō p' ada i v' arcy i uj' ada

– *O, jak ładnie. To rodzice uczyli?*

f šk' ole

– *A, w szkole?*

j' adum j' adum ź' eci dr' ogum | s' ošycka j' i br' at i naž' iv' ic še nie m' ogum
j' ak' i p'' ekny sf' at | tu še kr' yje b'' awa x' ata pot swum'' anym d' axém |
st' oji v'' iżba | w' ysa x' ata a f kon' op' ax str' ax | na pšém'' ańe k' ońe
še v' it' ajom | kr' ufk' i v' owy f st' ajni ... | zapomń' awém vot | v' owy
b' asen inter' ujom | t' ak' e juš b' ywo st' ixotfor'' ené | j' o d' użō v'' eźow |
jō r' usk' ix st' ixotfor'' enij ' oč' in d' użō | d' aże do ź' is dn' a v'' im |
i s p' usk' ina j' i s l' ermōntōva j' i s [...] i b' asni kryw' ova | j' o ' oč' en d' użō
v'' im j' o spam'' entom t' ak' e ...

Szkola i praca

K, Pokolenie I

Transkrypcja: Magdalena Ziolkowska-Mówka

– *Jak pani była dzieckiem, szkoła była, ale po rosyjsku wszystko?*

' ale ros' yjska | t' ak

– *I pani skończyła dziesięć klas?*

ta j'a | a ft'edy gž'e b'ywo skón... níc se ní'e_kuńywo | to že v'ojna b'ywa | š't'ery

– *I nie można było później kontynuować?*

no p'uźńej m'ožna b'ywo 'ale jus cs'a b'ywo v d'omu prac'ovać | zastav'il'i wucs'ymać se | bo m'ynš to t'ak | jak | p'uźńej po v'ojńe juš po v'ojńe to wotkr'yl'i | to do v'ojny b'ywa š't'ery kl'asy | a jak t'u juš čš'a b'ywo se w'ucyć to čš'a b'ywo j'exać až do box'anu | p'uźńej tal'ena g'em b'ywo | to b'ywo [...] dvaj'ešća p'eńć k'ilom'etru | a juš po v'ojńe | wotkr'yl'i t'utej | š'edem kl'asuf šem'il'etka b'ywa | š'edem kl'asuf tu wotkr'yl'i | po v'ojńe | no to juš t'e | m'ynš juš p'ošet t'ak'im d'užym | vzr'ošwym xw'opcem do t'e | to w'on w'ok'uńcyw te š'edem kl'asuf | no juž jak 'on m'aw šr'edńe wobraz'ovańe t'ak'e | w'ot | a m'ń'e zastav'il'i prac'ovać f'k'ow'ože i n'e | no n'e p'ošwam do šk'ow'y | t'ag že

– *A w kołchozie co pani robiła?*

no j'a c'awk'e ž'yće p'ov'ežec co r'ob'i'wam | s p'etn'astu šesn'astu l'ot gočuv'awam xl'yp p'ekwam do k'ow'ozu | i [...] p'ov'ežec c'owk'e ž'yće i v'yšwam na meryt'ure t'om xl'yp p'ekwa i gočuv'awam | no f skl'ep'e r'ob'i'wam d'užo l'at | f skl'ep'e | b'yw j'edyn skl'ep | bo t'am k'aj t'eras co to r'emont r'ob'um f t'amty'm 'ino n'e | t'oto b'ywo na dr'ug'im | no skl'eb b'yw

– *W tym klubie, tak?*

f t'ym t'ym m'ejscu b'yw skl'ep | to b'yw t'yn skl'eb j'edèn na c'awkum v'erš'lyne n'ada naš'yte i ty za ž'eckum co t'am j'es | v'oska ta bur'acka b'ywa | to j'edèn skl'eb b'yw | a t'eras | f t'y v'osce juš t'eras dv'a skl'epy j'ešće čš'eći bud'owaž b'endum | t'am n'a_fši j'es 'ile | j'edèn | dv'a čš'y č'tery p'ińć š'es

OBRZĘDOWOŚĆ I ŻYCIE RELIGIJNE

Zamknięcie i ponowne otwarcie kościoła

K, Pokolenie II

Transkrypcja: Emilia Ślesicka

k'oś'uw nac'yńi od r'azu bud'ować jag bez dv'a l'ata jak pšyjex'al'i | f c'as'e v'ojny juš n'e r'ob'uw | "əstənov'onə b'ywo | to to b'ywo jak fšystk'e f tyn cas koś'owy zakryv'al'i no j'akoš naš že j'ešće n'e rəzval'il'i n'e spol'yl'i | j'akoš tak že š'e 'ino ś'any "ost'awy | zostav'il'i 'ino ś'any tam xto co tr'oškə 'ušp'əw 'uńešć a tak | no t'ako

pəl'ic'ikə b'ywə | fš'ystkə rozv'al'ic bo po drug''imu in'acē | a p'užněj
 jak nac'yńi juš go z'anəvə r'emonc''irovəć | tɔ cf'orox cw''ov'ek b'ywo |
 tɔ t'ata b'yl'i z n'im'i | b'ywə cf'orɔ cw''ov'ek i nu z'as | t'ɔ tɔ p'užněj
 j'eš'ē ros tam dobav''il'i rēm'ontu no 'alē tak žē juš m'ožna b'ywo mše
 zr'ob'ic | z'imum b'ywo j'eš'ē z'imno | j'asnə | bɔ sē gž'o''m'a''o p''ecuf
 nē b'ywə i tak | tɔ n'ex t'erəs jak mš'e jak pšes'ežiš f'kat'ankax fš'ystk'im |
 'alē z'imno | no t'erəs tɔ juš t'ak'e ogžev'añe t'ak'e d'obre tɔ juš t'erəs
 t'ego n'i__ma | da a [Imię] m'uv'i tyš n'aša | no tam v''incēj v''atēr |
 vr'ožē t'ak'e d'oxy nē əbl'ekəš no j'akoš v''atram'i v'atr'am'i i v''iži
 sē z'imno | a t'u jag v''atru n'i__ma tɔ i ćtēr'ž'ešci st'opńi tag d'obže |
 d'obže x'ožiš tam | no obl'ecəs sē renkav''icy k'as

O braku kościoła i jego otwarciu

K, Pokolenie II

Transkrypcja: Emilia Ślesicka

no kaj u nos b'arzo d''ugo b'ywy kość'owy zakr'yte i uc'yl'i žē b'oga
 n'i__ma | t'ɔ tɔ my pɔp'al'i na te c'asy | na te c'asy my pɔp'adl'i |
 l'užē te vzr'oswe tɔ juš kaš pɔ kryj'e''mu sē zb'er'al'i šf'intuv'al'i po
 modl''il'i sē | b'ywo tak | kš:'il'i ž'eći počix'utku tɔ nē v'olno b'ywo |
 no p'užněj p'užněj juš dop''ero jak nac'eny kš'onžē pšyj'izž'əć | p''irše
 tɔ pšyjizž'al'i i uježž'al'i | no t'era tɔ juš ž'yje t'utaj kšonc no tɔ juš
 m'ožna v'lube c'asy kaš coš j'ak'eš tša cy ž'ecko 'okš:ic cy vzrosw'ego
 pɔx'ovəć ošp''ivəć tɔ juš kšonc jes' || tɔ 'u__nos t'erəs žem j'eden ros
 do us'ol'i ježž'iwa | zb'er'ajum l'uži bo tšynast'ego ć'iswa každ'ego
 m'eš'unca v'ožum do drug''ego kość'owa | o t'eras poj'adam
 f's'l'uz''ankē tam t'eš jes' k'oščuw | nad bajk'a''em | i poj'adam tud'a
 vot oznaj'um'ć sē s t'amty m'košč'owēm | 'alē no v'ot b'y''am | pr'ovda
 nē d'užo b'y''am 'alē b'y''am | 'alē naš m'i sē v''iži t'ak'i zgrabń'ejšy
 košč'owek | i tɔ žē j'eš'ē t'ak'i s džev''annyx i t'yle lot | no vr'ožē j'eš'ē
 kaš jes' i naš | a t'amte mw'otše d'užo mw'otše juš košč'owy | juš
 t'ak'e savr'em''enne nē t'ak'e st'are

O braku kościoła w czasach ZSRR

K, Pokolenie II, M, Pokolenie II

Transkrypcja: Emilia Ślesicka

– *Takie wydarzenie – stulecie Wierszyny*

K: no stɔ lot | stɔ lot naš'em u košč'owk'ov'i

M: kašć'owu stō l'ēt b'ywə f čtern'atcətəm gād'u

– *Trzy lata później*

K: 'al'ě šé sr'azu vž'uńi zə k'sćuw tyš | va'p''ervyx sp''iršə
tō v z'ěml'j'ankax b'ywy a p'užńěj cōš cōš'tō pšěbudov'awy i zə k'ošćuw
šé vž'uńi | tō pr'av'lnə rōb''iwy nō pšyjex'awy t'ak'ě z mol''itvum s ks'un
žeck'am'i bō tē ks'unž'eck'i tō ja viž'awə u b'apći

M: f c''ixanofk'ě

K: i kr''est viž'awəm | tō tak xov'al'i | tak f tym | n'ě'bywō tak jak
u nos | u n'as'c'i tō tam atkr'yty t'ak'i ugoł'ok | tak vywož'oně fš'ystkə |
'onə tō tō b''erē i c'yto i m'odl'i šé | 'onə pō p'ol'sku c'yta | a u b'apćuf
tō b'ywō f kuf'erkəx | sxov'ane tē ks'unšk'i | jo tə b''ibl'ě rōs v'ž'awəm
f's'ev'o | i m'uv'ě cō tō t'ak'ě | a juš t'utəj jak tē ž'ěci m'ojē nac'uny x'ožć
tō mně ž'ěci dō kōšć'owə zaprovaž'iwy | tyž my nē modl''il'i šé i m'ama
nē xōž'il'i i my j'akoš ix | a jak nac'unī tyn k'ošćuw vəstən'avl'ivəč p'ošwy
ta cō rōzb''iwa šé 'umar ktō | [Imię] i [Imię] | 'ob'ē p'ošwy | m'amo
jak d'obžē f kōšć'olē jak tam d'obžē f kōšć'olē pəšl'i dō kōšć'owə |
nō i f's'ō jak st'awəm x'ōć tak dō s'ix p'ōr xōž'ymy modl'ymy šé

Kościół, posługa kapłańska i czasy zamknięcia

K, Pokolenie I

Transkrypcja: Magdalena Ziółkowska-Mówka

– *Jak pani była mała jak to wyglądało i czy to się jakoś zmieniło?*

tō pš'ěcēš | jak xt'ož zm'ar tō b'ywy | tam | nō t'ak'ě za kōšć'owem
kt'ure pačš'awy | byw t'ak'i [Nazwisko] st'ary | nō 'on jak nō pšyj'exōw
s p'ol'sk'i | tō [Nazwisko] zav'ed'ovaw kōšć'owem bō pš'ěcē kš'enzy
tō pšyježž'awy n'ē tak | jak t'eras | že jes k'aždum nēž'ele tu nē ma kš'enza
staw'ego | tō k'aždum nēž'ele pšyježž'ajum z jēr'k'ucka | 'ale j'es t'era
na st'awe | tō j'es sf'uj na st'awe | 'ale d'ovněj tō pšyježž'awy tak m''ešunz
rōs | dva m'ēs'unce rōs | 'ale xōž'il'i | a dō kōšć'owu t'ē b'apće n'ašē
xōž'iwy k'aždum nēž'ele | tō šé s'am'i | juž mš'y t'ak'ěj nē b'ywō ž'eby
jak | kš'unc 'il'i tam pr'obōš 'il'i tam b''iskup wōt | prōv'aži ino b'ywa |
t'ak'ě modl'yl'i šé | p''ešni sp'ěv'al'i | tō t'ak'ō b'ywa | t'ak'i s'ame že j'ino
nē v'olno b'ywō mšy r'ōb'ic | bō tō j'es | b'yw kōšć'elny 'ale n'ē byw
w'un kš'enzem | tō nē v'olno b'ywō | a | a jag juš pšyj'exaw kš'unc tō tam
p'ewno b'ywō | i xš... t'edy pšyj'ěžž'aw tō i k'ošćuw bō juš | dō dvujest'ego
žev'unt'ego a v dvujestym žev''untym r'oku tō juš | b'yw t'ěn k'ošćuw naž
zamkn'ěnty | [...] nē v'olno v dvuž'estym žev''untym | nō a f čšyž'estym
r'oku tō j'ěšcē v jēr'k'ucku b'ywō f tym cerv'onym v'olno | tō j'ěšcē kt'ō

f čšyž'estym r'oku | še r'ožiw | j'eše f čšyž'estym r'oku v'ož'il'i do irk'ucka
ž'ečí kšć'il'i | kt'č f čšyž'estym še r'ožiw | no kt'č xč'ow kt'č | v'ož'il'i ž'ečí |
a juš f čšyž'estym p'iršym to juš | juš'ańi v jirk'ucku nie xšć'il'i

– *A pani w którym roku się urodziła?*

f čšyž'estym dr'ug'im | to juš nie v'olno b'ywč | juš kš'enzy pš'ečeš |
mordov'al'i zamordov'al'i || tag že | no 'ale jag b'yw t'ěn kšć'elny čo [Na-
zwisko] xč | to p'užněj [Nazwisko] f čšyž'estym dr'ug'im r'oku zm'ar

– *A to jest jeszcze ten, który przyjechał z Polski?*

t'ak | a to p'užněj jak f čšyž'estym dr'ug'im r'oku zmar [Nazwisko] |
to n'astow [Nazwisko] | [Imię] ap''ac p'ok'a go nie zabr'al'i f čšyž'estym
š'udnym r'oku vyv''ež'l'i | to b'yw ap''ac | no a p'užněj juš | juš
p'osl'e čšyž'estego šudm'ego r'oku | t'ag juš xčž'il'i nie xčž'il'i |
a f čšyž'estym juž ž'ev''untym || [...] || a f čšyž'estym ž'ev''ontym juž
v''eže šć'epl'i juš | juš čšyž'estego ž'ev''ont'ego r'oku to juš | v''eža b'ywa
šć'epl'enta juž nie v'olno b'ywč xčž'ič | do kšć'owa | no to k'edy
j'ešče [Nazwisko] jak kt'uz zmar to z'aros | zv'čn zv'uńiw pč | jag
zmarw'emu in'ace zv'čńiw | j'ak tam j'ak'is čy | no | pšyj'exaw kš'unc
in'ace zv'čńiw | jak kt'os xč'aw šlub br'ac to in'ace zv'čńiw | to juš
fš'yscy v'ěž'el'i | w'o zv'čn zazvč... kt'ož zm'ar v'e_fši | no | a t'eros |
'ańi šluby | to p'iršy šlub to tak še čos namuv''i... namyšl'awy te |
a to pš'ečež v''ele juš j'es to juš pš'ečeš tšyž'es... ž'ev''eńž'ešunt dr'ug'ego
r'oku jes k'ošćuw čde... čdemkń'enty naš | f čšyž'estym dr'ug'im r'oku
juš | f čšyž'estym dr'ug'im m'y | wčj v ž'ev''eńž'eš'ontym dr'ug'im |
v ž'ev''eńž'eš'ontym dr'ug'im | dvunast'ego gr'udńa b'yw juš | p''erša
mš'a b'ywa | no to j'ešče b'yw b''iskup | n'em'ec | g'ert | pšyj'ežžaw
z čovčsyb''irška | to pš'ečeš

Przywrócenie swobód religijnych i pamięć o represjonowanych

M, Pokolenie I, K, Pokolenie II

Transkrypcja: Emilia Ślesicka

M: k'edy žem v'ytsėt na ěmeryt'urė | mw'odym byw | i t'utėj jak v r'osji
b'ywč žyč'eńė včstan'ov''ac kšć'owy

K: ax'a da | k'ošćuw d'uzo č'asu byw zakr'yty 'ino tak že še ast'ajė
s š'anėm [...]ańi 'ok'ėn n'ic | to j'ešče my jak mčw'y'm'i ž'eč'm'i b'yl
'i no to juš b'ywč to fš'ystkč | a to v j'ak'm r'oku zakr'yl'i k'ošćuw |
k'ošćuw v j'ak'm r'oku zakr'yl'i | f tšyž'estym j'ak'imš da | bo tam čus
pšet v'ojńum

M: Ja nie p'omńu

K: no pšet v'ojnum j'ešćě | pšet v'ojnum | i vot s t'ego kośc'owə 'uny tam nac'yn'i tam rozb''irać tam fš'ystkə i vot tam f kośc'elě to x'ybə kšunc pov''ežəw | tam bər'aněk jes' | sxov'al'i | tam na kš'yžu pan buk co jes' to otšél'uně r'encě tam v''išəw | no to tu teš tam tak sxəv'aně m''el'i ta [Nazwisko] [Imię] bab'ul'i da | u n'egə | i j'ego c'urkə p'užněj pšyn'oswə | jak juš vəstənəv''il'i

– *Nie mówił ksiądz*

K: no to st'amunt to i s'tšél'al'i f tym kośc'elě i fš'ystkə tam [...]

– *Było 30 osób rozstrzelanych*

K: to v r'ěpr''esji to zabr'al'i do irk'uckə 'alě d'užo c'asy cygəń'il'i kaj te l'užě šě pəž'owy | to u nos t'atuf t'atə tyš tē r'ěpr''esji tyš b'yl'i zabr'aně | a zab'er'al'i im s'amyx majstr'ovyx tam s'em'yx l'uži i vot to to šě pəwuć'iwə to kań'ešnə nē 'inə po v'erš'yńě | to 'izě tak po c'awěj rəš'iji to 'ilě natvož'uně b'ywə | to to is vəjənəć'alńíkuf v'yš:yx tyx nəć'alńík'i g'ěńér'alně | da | spec s'amě | k'aždy tš'eci byw rəstšél'any | i to šě pəwuć'iwə | pr'ostə tak v''idəć | pərəstšél'oně

M: šesn'ašćě m''il'onəf ''yništəž'onyx

K: da vot kaj j'ešćě j'ak'ms c'udem | žě sm'og'l'i tē v'ojně v'ygrac u n'emcěf | t'ylě b'ywə l'uži nəjl'epšyx nəjšilń'ejšyx vyb'er'aně 'inə t'ak'ě kt'urě v''incěj | xəz'j'ainy tak po fši muš'el'i [...] tam d'ažě kob''ity | vot i v n'ocy zəb'ěr'al'i

– *Tak żeby przestraszyć innych?*

K: no t'ak | t'acě 'ilě | dvən'ašćě lot b'ywə da | vum 'ilě | dvən'ašćě lot b'ywə jak zabr'al'i ž'atkə

M: tšyn'ašćě

K: a tšyn'ašćě i cf'orə ž'eci šě ost'awə | b'apkə šě z n'im'i ost'al'i | i vot jak b'apkə roskəzyv'al'i to j'ešćě do nix te šě | co ost'awy | kob''ity | ž'eci | to šě do nix odnos'il'i jak vrəg''i teš b'ywy i to b'apkə muv''il'i | tam ot kaš | tym co s'ano koš'il'i 'il'i coš j'ešćě j'ak'ě 'opəsně j'ak'ě rob'oty | i no gotuv'al'i tam | kaj kar'ufł'i vzuńšć' | a 'icćě tam v d'om'ě [...] | pr'osto zaxož'il'i nē pyt'al'i šě kupov'al'i [...]

M: m'amy t'ak'i [...]

K: no t'utěj dv'ojě | 'alě p'užněj jak šě t'utěj v''incěj st'awo dokum'enty v'vw'azić nac'eny | juš arx'ivy kaš otkr'yl'i i sē pr'osto okaz'awə n'ašě t'utěj ze fši dv'ojě i zestav''al'i sp''isk'i | kto t'ak'i [...] kto šě nē spod'obəw | j'eděn postr'adəw a to žě šě na 'ix c'urcě nē xc'ow ož'ěnić i tēš zap'is'al'i to t'ego sp''iska | rostšel'al'i ix | i dw'ugo dw'ugo l'užě nē v'ež'el'i kaj šě 'uny te l'užě pož'a''y | no t'ak s'ěkr''etnə | to b'apcě

dw'ugo j'eščë ot'f'eč'al'i | ten vøjēnkam'atkæ i šë ræspæžunz'al'i to im f's'o ot'f'eč'al'i žë kaš na s'ev'ēr t'am dal'eko na kælām'e: tud'a | no byfšë tud'a zasyw'al'i | cygān'il'i žë tud'a otprav'imy i t'am b'ux | 'alë šë okæz'awæ 'inæ do irk'ucka dov'ežl'i rostšël'al'i

M: i t'utaj m'ešk'al'i [...] na ten cm'entaš

K: [...] kaš šë naz'yvæ m'ejscë | no m'el'i vræ'žë t'ak'i m'emær'al v'elg'i post'av'č 'alë v'idæč j'eščë né b'ywo | né byl'i níkt ost'atné c'asy | né sw'yxæč b'ywæ ž'eby coš tam | 'alë l'užë b'aržo dw'ugæ ræstšël'al'i po pr'ostu | to v'idæč u níx sf'ojë str'axy tam b'ywy 'il'i j'eščë coš žë vdruk po t'ak'm un sum æš'ec'in ž'eby go st'al'i

M: č'i x'el'i | postanov'il'i košč'uwek væstænavl'ač [...] kto pæm'intæ jak co b'ywæ do t'egæ ræzv'awu | no a p'užnëj žë ja najst'aršy s tej mwož'ežy | ja m'ogë væstæn'ov'ic | tak væstæn'ov'ic jak b'ywæ do ræzv'awu | no i p'užnëj pš'yšl'i d'amy pr'av'ë j'eščë tr'oje mënšč'yznuf co na èmëryt'urë v'yšy i ž'eby za l'atæ do gr'udnæ ž'eby to fš'ystkæ zr'ob'č K: 'alë l'užë f's'æ rævn'o to xoč k'ošč'uw tam rozval'il'i 'alë l'užë po čix'utku šë zb'er'al'i | modl'il'i šë po čix'utku [...] tak i j'ak'ës 'ino t'ak'ë šv'intæ kaš j'ak'ës b'ywy to së ætm'ëč'al'i | i u nos b'apčæ b'ywæ | [Nazwisko] [Imię] to 'unæ pšyjmov'awæ ž'eč'i tam tëš po čix'utku tëš kš'el'i j'akæš | no my j'akæš šë no | 'unæ p'očči | jak pæv'ežčë | no jak | né uc'onæ vr'ožë da ž'eby | to kšunc m'ožë 'okš'ic da | [...] tyš jak'is né tam tr'oškë j'ak'ës coš j'ak'ës z v'ody ræb'il'i cy j'akæ | no po tros'ecku i kš'el'i | i 'uñi tak daž'yl'i to v'elg'ix žë lot da | [Nazwisko] | žëv'ënž'ešunt s l'išnim x'ybæ m'el'i da

M: tak žëv'ënž'ešunt dva l'atæ

K: žëv'ënž'ešunt dva l'atæ da | no to tak | to mnë m'amæ m'uv'um j'eščë tëš nékt'ury ros tš'eba b'ywo kaš na pæk'os iščë to mnë ætpravæz'al'i d'o 'ix | a t'akæ spæk'ojnæ ž'ovuškæ žë z nūm šë m'ožæ b'av'č | né ucëk'awæ ní k'aj | swux'awæ šë || 'alë o b'ogu j'akæš pam'ent'al'i | no t'eræs k'ošč'uw jes't | no né b'aržo do kom'uñi v'incëj t'ak'ë st'aršë l'užë | no né x'ozum | ž'eč'i j'akæš šë star'ajum | kšunc šë st'aro tyš tak j'akæš zæx'enčic da ž'eby kaš pšylëč'awy | m'ožë po tr'ošku tam kaš [...]

– *Wcześniej nie było księdza, teraz jest cały czas od 7 lat, a wcześniej ksiądz przyjeżdżał chyba raz na dwa tygodnie*

K: tak | bo t'utaj né b'ywo kaj žyč to tak pšyjëžž'awy | otpr'avl'æw mšë j'eščë v m'ajsku tægd'a p'užnëj t'utaj pšyjëžž'al'i no tak | 'alë t'eræ juš m'oglj'i ž'yč to jus c'awy c'as i t'utaj | no j'akæš šë ruš'ywæ | u nos kš'unc ign'acy dw'ugo dw'ugo tyš lot byw

M: p'ëtn'aščë

K: da vot b'yw | sum p'eršy coš nédw'ugə byw a p'užnėj | p'užnėj sw'yxać b'ywə coš kaš kəl'iniŋgr'ažéc co un t'erəš ost'atnė c'asy | j'akəš šė jak lot x'ybə dva tšy to pšyj'ežžəw t'utėj [...] | 'alė coš xor'uvəw

M: pšyj'ežžəw sə sf'oim tym zək'onəm

K: no 'alė t'ylė lat pš'ezyw [...] jak šė tu jak r'odnė šė zrəb'iwy fš'ystkė | no tak | t'ak'ė n'ašė ž'yćė || i jo mum t'erə odj'exəć | nė na dw'ugə to odj'adė | vy sė tu poracuj'ėćė

Święte obrazy

K, Pokolenie I

Transkrypcja: Magdalena Ziółkowska-Mówka

– *Świątych obrazów nie można było w domu mieć?*

jak | pšet cə b'ywə nė v'olnə də b'oga | tə nė v'olnə b'ywə čš'ymać wobr'azuf

– *Ale z pani dzieciństwa jeszcze można było [...]?* Rodzice mieli jakieś?

m'el'i a p'užnėj jag juž nė v'olnə jag b'ywə cə tə m'ama spol'il'i w'obras | bə jag by pš'yš'i zobać'yl'i | tə n'e_v'əm cə by b'ywə | n'ə | nė v'olnə b'ywə wobr'azuf čš'ymać | tə jag z'aš'i tə cə | cə t'y v'er'iš | v b'oga jėšć'ə | no || t'erəš || nə a cə 'im zabron'awə cə 'im m'ešaw t'en b'uk ft'edy cə za za | b'ywə zapšec'une | j'a níz nė m'ogė | pə jak'ėmu tə b'ywə zapšec'une [...] || j'a n'e_v'əm | a cə 'im tə m'ešaw ž'eby nė v'ežyć xt'ə xc'e šė m'odl'ic

Katolicyzm i prawosławie

M, Pokolenie I

Transkrypcja: Sylwia Detmer

da j'ə tak vot m'yšle [...] t'utėj ž'yjum sf'ažba b'yže | j'ėdyn w'ojćėc p'olak [Imię] 'una r'usko n'ə vot | ž'ėći tyš synəvj'a | j'ėdyn s p'olkum ž'yje | dr'ug'i s rəsj'ankəm vot | a tš'ėći d'aže n'e_v'əm no 'un 'sum tyš rəsj'ankė vž'un no t'erə to t'u j'ėšćė dəp'iro j'akoš m'uv'iw jak pšyj'ižžəw tyn p'əswėm r'ob'iw v' irk'ucku stañ iswaf s'okəw | a t'utėj t'yš š'utkė pəv'ėžəwėm no jə m'uv'ė muš'icė jak tə m'uv'əwć upol'acac rus'i jė t'e v'ėrš'yne kaj m'uv'ė [...] 'il'i naobə'r'ət | no sm'əw šė tyš | jak tak nėvəzm'əžėn a [...] t'utaj jak tə m'uv'əwć f tym ətnəš'ėna n'i_ma t'ak' i b'arəzə | v'ara... j'ə o v'ažė nė [...] jə pəv'ėle tyš bəlv'əs t'ak'im už'ə to tš'eba b'ywə ž'ž'ecka | no p'əcəš m'y šė 'ino uc'yl'i [...] tam j'agžėš sp'ac m'atka tam pšyduš'awa ž'ėbyš p'əcəš m'uv'iw | a p'užni to to juš tam

m'oje mw'otšë ž'ěci n'ikt j'č s'um | no t'ero d'op'ěro t'ak j'i to no vot | jo b'aržo rozl'i'ičju né né l'icuw m'ěnzy pravosw'avnom i katol'i'ičěskum b'uy j'ěden xym'y | no d'op'irōm 'uznōw r'aznícē m'ěždy katol'izmēm j'i pravosw'avēm ax'a | j'ědna v'ara b'izant'ijsko dr'ugo r'imsko | no 'una katol'i'ičěska n'avět p'uzní fc'esní v'yšwa na šěšć'ěsōnt lot n'ěžěl'i pravosw'avna tak x'yba n'e_v'ēm izu'ć'acē x'ěba [...] | 'ino m'uv'i r'aznícā šē zakl'učō f c'ym po jak'imu že 'iže n'ěnavi'ć p'ov'ime né m'ogōm žē šē zbl'ižyc' d'a | xym'y pravosw'av'ě s katol'i'ičěsk'im no t'am j'es t'ak'i ep'iz'ot | j'ědna žurnal'istka kt'uro ob'ij'awa šē w'ěbem gw'ovōm o šć'anē kreml'ofsk'ě [...] né m'ogwa šē s'ama né v'ěž'awa to l'i dr'ug'e | tam j'es j'ěden t'ak'i ep'iz'ot x'yba v'icē o nīm aŷ'a | j'ako r'aznícā v'vraž'ěnu pov'ēme ax'a okaz'uje šē že... | na m'ěcu na kl'ink'u | p'olsk'igo dvorjańin'a i rusk'igo dvorjańin'a b'ywo vys'f'ec'une | co b'ywo vys'f'ec'une v'icē? | v'icē x'yba xym'y | že u rusk'igo dvorjańin'a b'ywo vys'f'ec'une c'ar b'oŷ ot'ěčestfō t'ak | a u p'olsk'igo b'ywo | b'oŷ | c'ar | ot'ěčestfō | f t'ym r'aznícā | zn'acit tu ŧš'ěba p'ojuńć že fs'j'č ravn'č c'ar j'ez b'oŷ a né naobor'ot n'acit tu j'es vys'ok'ě jak to m'uv'oŷc | vys'oko stup'ěńka um'ěné sf'ojē | sf'oj'igo

Śluby katolickie i prawosławne

M, Pokolenie I

Transkrypcja: Sylwia Detmer

no d'ovńij to f'kość'ěle br'al'i no t'u po moj'imu n'edw'ugo 'ale v'inkšum c'yšću j'esl'i tam to do irk'učka jěžž'il'i bo kość'uw byw v' irk'učku p'olsk'i 'un st'oji do ž'is dn'a

– Tak, a teraz w Irkucku też są Polacy, tak?

tam j'č né v'ēm no ž'ěwo f t'ym že tyn k'oścuw pšed'any pot 'organny z'aw b'yw a t'ero j'č n'e_v'im 'on funkcjōn'irujēt cy né | n'e_v'em jak to | j'č t'am j'uš d'uvno né b'yw | pš'eto i n'e_byw f t'ym kość'ěle | no 'on b'yw p'olsk'i k'oścuw

– To jechali do kościoła i co tam robili po kościele?

śl'ub br'awy kš'unz no tam sf'oje jak to m'uv'oŷc | kən'onŷ | kolc'a naž'ev'al'i | v'ěńć'ańē | no br'ow śl'ub jak t'am tam... | pšyš'ěwge j'ědyn drug'ěmu x'yba dav'al'i 'il'i jak

– A później wesele było czy nie robiło się wesele?

no jak kt'č k'ogō b'ywo st'ac | v'ěs'ela sprav'al'i | na k'uńax jěžž'il'i | kor'unŷy zv'unk'i do d'uguf na dv'ujkax | na tr'ujkax | 'u_mńē j'ez zdj'ěńcē n'avět | n'avět i x'yba f kš'owšce j'es | da | tam j'es

– *I wesela długo trwały?*

[...] d'a | i to pɔdb'ir'awy še na śf'intɔ ɔb'yćno | d'a | ɔb'yćno
f śf'intɔ byv'ajom nie mn'i tš'ex dn'i a k'ɔgɔ b'ywo st'ac to ji t'yżén
gul'al'i d'a

– *I na jakie święta? Na Boże Narodzenie?*

na b'oze narɔz'enie | na n'ovy r'ok | na žel'une śf'enta | no na m'aja x'yba
nie | z'otko bo to [...] pɔs'ilno zv'owz'ane s pɔlov'ym'i robot'am'i no
k'aždy vykroj'ivow t'ak'i natxɔz'ašy c'as dla t'ygo ɔbyć'aju | no j'ěšče
v'am stək'an vl'ėje gɔrunc'ygo [...] juš śedn'ijće se tr'ɔške j'ɔ 'ino pɔk'oze
wot j'ɔ t'ak'e mɔm'enty vot [...] pr'im''erno tak 'ix [...] vygl'undo v'ot

– *To jest ślub?*

tr'ɔjka | v'ot | t'ak'i ɔb'yćaj | j'ɔ vž'un ze sf'ɔjix vot zap'uśmy to j'ez vn'ucka
m'ɔja vvx'ɔži jus 'yy | ax'a | v'ot [Imię] m'ɔja s m'ywžem | ax'a | [Imię] |
a to j'ejj [...] vot j'ego niev'esta s n'im b'yw j'ɔ w'ot trad'icji vot | to [Imię]
v'e_fši | vot p'osl'e br,akɔɔc'et'ańja | vot to juž v 'ix d'ɔmu vot | to [Imię]

– *A to już prawosławny ślub, tak?*

da to pravɔsw'avno | no vɔg'ule to juš šwo čer'es c'ersk'i sov''et šw'ɔ
juš | nie čer'es k'ɔścuw | nie pɔm'yśće s'ɔb'e | j'eno vž'un vot ɔd:''elnyje
ep'iz'ody | vot to s'yn v dund'aju juš | c'ersk'i sov''et b'yw reg'istr'acje
pšej'edni

– *Ale to było w cerkwi?*

tɔ f c'erkf'i juš | v'ot | f pravɔsw'avnej | no j'ɔ tam nie_v'im | no j'eno
ze s'nimkuf | v'ot

Chrzest

K, Pokolenie I, M, Pokolenie I

Transkrypcja: Magdalena Ziółkowska-Mówka

– *A jak były chrzciny, jak wyglądały chrzciny?*

K: no pš'ɔži jak | pš'ɔži jak kś'unza nie_b'ywo to

– *A właśnie, bo ksiądz jak długo tutaj jest, od kiedy?*

K: a w'un | t'u wo w'ɔsem w'ɔj j'ak'és to žev'ěžés'untym | kt'urymś
to r'oku | t'e | k'ɔścuw zrobn'il'i p'evno | d'a | w'ɔsem... cy žev'ěžés'untym
r'oku že

M: tag j'akɔś

K: jus se i zapɔmn'a w'am | [Imię] to d'ɔbže v'i

– *A wcześniej...*

K: a t'utaj b'ywa b'apka t'ako | [Nazwisko] [Imię] | to w'una pšyxož'iwa |
 proš'il'i j'um i w'una pš'yšwa i | m'awa šv'inc'unum v'ode a jag
 v'ody né b'ywo to | to w'uny br'awy w'obr'azek i wom'ywy | i te v'ode
 do butel'eck'i zl'iv'awy i t'um | t'um v'odum | xš'íwy ž'ecko

– *A jak tu nie było księdza, to skąd przyjeżdżał? Przyjeżdżał czasami
 jakiś na pogrzeb, na ślub?*

K: a to pš'ot to b'ywo d'ovnij | to pšyj'ižžow | d'ovnij to to pšyj'ižžow
 z jirk'ucka kš'unc | to pšyj'ižžaw r'os | f tyg'odnú | no a | a p'otym juš
 pšy... ta né né r'ob'iw že | ten | kšu... dw'ugo v'oj'en:e vr'em'è to né
 r'ob'iw že | w'o t'ero ned'avno co n'acuw r'ob'íc | to né xož'iwy ní sl'uby
 ní ní'ic | a pš'oži to jak pšyj'ižžow | st'amtun^t to šl'ub br'al'i t'e st'arè l'uže
 to p'erše co pol'ak'i co p'opšyježž'awy

Pogrzeb

K, Pokolenie I

Transkrypcja: Magdalena Ziolkowska-Mówka

– *Jak tutaj wygląda pogrzeb? Jak ktoś umrze?*

no jag jak 'umže c'ov'ek na

– *Są jakieś puste noce?*

na čš'y dn'i na čš'y za čš'y dn'i | za čš'y dn'i go x'ov'um | no p'ogžep

– *Albo później, tak? Bo wcześniej nie można?*

jak

– *Albo później można niż za trzy dni? Czy tylko na trzeci dzień?*

t'ylko na čš'eći ž'in | u pol'akuf t'ylko na čš'eći ž'in

– *Ale na przykład by umarł...*

jag 'umže c'ov'ek

– *W czwartek, piątek umrze, to w niedzielę nie pochowią?*

u n'os t'ego n'e bywo pš'oži | u n'os te | j'ak'ž' ž'in v'ypot | čš'y čš'y dn'i
 na čš'eći ž'in na t'yⁿ ž'in a t'eros | j'akož' vyb'ir'ajum že v'pońež'awek
 cy což né x'ov'um | pońež'awek né x'ov'um

– *W poniedziałek nie chowią?*

n'o

– *Ciekawe.*

a f t'ak'e dn'e to x'ov'um

– *Ale w niedzielę chyba też nie chowią?*

x'ov'um

– *W niedzielę chowią?*

x'ov'um v néž'ele | x'ov'um | nɔ k'artke p'išum | ɔd j'ak | je dɔpust'em
v n'ašym d'umu 'umar cw'ov'ek tɔ r'ano m'y p'iš... na čš'ečí ž'in ɔ ž'ísaj
d'olžna bý p'ogžep tɔ p'iš'em y k'artke že w'umar t'ak'i tɔ t'ak'i p'roš'em y
pš'yžž na p'ogžyp | i puš:'omy te k'artke j'edne k'arte t'udy puš:'omy
f t'én kr'aj | a dr'ugum k'artke f t'e

– *Ale na sklep się wiesz, tak? Czy do ludzi się idzie?*

n'e | j'eden dɔ drug'ego n'eše

– *Przekazuje?*

nɔ | soš'ed dɔ soš'eda n'eše | i ta k'artka 'iže dɔ sam'ego w'ostatn'ego
dn'a | ɔd d'omu | a v ost'atním d'omu juš tɔ č'epnum dɔ bla... dɔ bl'axy
i sp'olum te k'artke

– *Aha, trzeba spalić, tak?*

čš'eba sp'ol'íc

– *A dlaczego?*

nɔ v'idaž že rɔs... | cw'ov'ek w'umar tɔ n'ex taj tɔ te j'ego sw'ova tēš
s'uda 'idum dɔ n'eba | r'ozum p'ošed dɔ n'eba tɔ | pevn'ošcom t'ak
s pevn'ošcom t'ak | nɔ pš'oži né b'ywo níj'ak'ix pum'ėňkuf jak | jak
t'u | m'awɔ v'oska b'ywa i j'edne pɔl'ak'i ž'ywy | tɔ pɔ... 'umar |
pɔxɔv'al'i dɔ d'omu pš'yšl'i tam gɔrɔnc'ego j'odwa pɔj'edl'i⁴² i |
n'e_bywa níj'ak'ix p'ícuv níj'ak'ix | n'ic | a t'erɔs | nawuc'ywo še fš'ysko
u r'usk'ix | jag 'umže c'ov'ek tɔ t'yle | gɔdɔv''íne

– *I na cmentarzu też jedzą?*

nu na smen'ožu n'e

– *Chociaż tam widać jakieś butelki.*

tɔ pš'oži | pš'oži b'ywo t'ɔtɔ | b'ywo t'erɔz juš | jak kš'unž j'es tɔ t'erɔ
še juš pš'yčšym'ujum t'ego obyč'aju že n'e_čša na sment'ožu | 'ale j'eše
t'am k'ajš stop'ecka st'oji

– *Tak, stoi czasami.*

tɔ né t'ego

– *Stoły są jeszcze.*

t'erɔs pš'yjižž'aw_ɔd b'yw | b'yw sm'entɔ... t'erɔs | b'ywy pɔxɔr'ony
tɔ w'un b'yw fš'ovy t'utej na v'ers'yne ž'yw | a w'umar | ž'yw u ž'ečí
v b'oxní za p'ėž'ėšunt k'ilom'etruf

⁴² Informatorka waha się, chciała powiedzieć [o], powiedziała [e].

– *Ale to też w polskiej usi?*

'un pol'ak | 'un pol'ag a 'un t'utej ž'yw

– *A Bochnia to nie jest polskie mia..., polska...?*

n'e | to j'ez n'až rəj'on

– *Aha, duže? Miasto?*

to t'am fš'ysk'e n'acje ž'yjum t'am | a 'un ž'yw u sf'ojij ž'ėci bo tu n'ik'ogo
n'ė_ m'ow | i w'umar i w'od j'ego pšyv'ėzl'i s... tu | z b'oxni i tam
na sm'ent'ožu z'rob'il'i st'uw i tam fš'ysk'ix ugoš'č'al'i w'ot to t'ag bo 'un
z dal'eka to | to w'unij j'už do košć'owu n'e za... n'e zaxož'iwya t'eroz jak
t'ego to do košć'owu w'ow'ajum | kš'unza w'ow'ajum | t'eroz to in'ac'e j'es
tr'oxe l'epš'e niš' f'pš'ož'i

– *A jak umrze, to wtedy są jakieś modlitwy, w domach się modli przy ciele?*

pš'ož'i b'ywy čš'y b'apk'i u n'os t'utej | [Nazwisko] [Imię] b'ywa |
[Nazwisko] [Imię] | i čš'ėc'o | čš'ėc'o j'a n'e pam'intom kt'ura čš'ėc'o
p'omog'awa 'im tam | 'u'ni m'a'wy t'ak'e kš'unšk'i kšu... kš'unšk'i t'ak'e |
m'ol'it'f'e:n'ik'i specyj'al'no | i jak x'ov'al'i to w'unij čš'y šw'y | kš'unza
n'e b'ywo ft'encaz j'eš'ce | to w'unij šw'y i s... šp'iv'awy | cyt'awy to t'oje
bo p'o'olsku um'awy | bo pšyjėx'awy jak s p'olsk'i to 'uny juš pšyjėx'awy
vzr'ošwe | to 'uny juž v'ėž'awy p'olsk'ego je... p'olsk'i j'ėnzyk | to 'uny
cyt'awy te | te m'ol'itvy i | i t'am | no i p'otėm s s t'ego s kw'adb'is'a |
br'al'i t'am p'okorm'il'i 'ix w'ow to t'ag b'ywo a juš jak t'eroz no to juš
kš'unz j'es to | pš'e... to juš | zav'owa še kš'unza w'un pš'yjje w'otšp'iva |
m'ol'itve p'ov'ė i j'eš'e na sm'ent'oš' p'rov'aži | do do s... do košć'owu tež
zaprovaz'ajum tež zan'ošum

– *I później jest stypa po tym jak już pochoronią?*

to c'ow

– *To jest stypa? W domu dają poczęstunek dla tych wszystkich, którzy byli na pogrzebie?*

a t'eros | t'eros no j'o m'uv'e | t'ero jag na sv'ad'b'e | d'užo

– *A kiedyś nie?*

pš'ož'i n'e | pš'ož'i n'e_ b'ywo t'ego

– *A to w domu to robią, tak?*

to v d'umu | ze sm'ent'oža jak pšyx'ozum | r'ence p'om'yjum se na dv'ože
t'utoj v'yčšum se r'ence

– *A kiedyś nie?*

pš'ǫži 'ino ze sment'ǫža jak pš'yšl'i to | r'ence pǫm'yl'i z'ašl'i i t'am sv'ǫje s'ame | to d'ǫvnij b'ywo | d'ǫvnij t'ǫto b'ywo | to s'ame sv'ǫje č'aj pǫp''iwy tam | č''aj l'i xerb'atke i tam č'oš pšyryxtǫv'al'i | no ž'eby p'ǫješč se | vyp''ičǫ nie_b'ywo | a t'ero to ryxt'ujum v'utk'i d'užo nab'er'ajum | y: t'e j'ak'ě t'ylko zak'usk'i b''erum | fšysk''ego nakup'ujum b'aržo d'užo | t'ero te | te p'ǫxǫrǫny to še b'aržo dr'ǫgo ʷǫpx'ǫzum | b'aržo dr'ǫgo

– *A jak chowają, to krzyż staje w nogach czy w głowie, czy to bez różnicy?*
u n'ǫz v gw'ǫvax

– *Tam, gdzie głowa?*

v gw'ǫvax

– *A po której stronie krzyż, od wschodu, od zachodu, czy to nie ma znaczenia?*

nu jak sm'entoš t'u na g'urce to fš'yšk'e kš'yze t'ak st'ǫjum

– *Czyli tu jest krzyż...*

t'utaj pǫxǫv'any

– *Na zachodzie jest krzyż, tak?*

tu gw'ǫva | na z'axǫt | d'a na z'axǫt

– *A nogi od wschodu?*

no

– *A to ma jakieś znaczenie, czy to tylko tak akurat wyszło?*

nu ja n'e_v'em tak pš'ǫži b'ywo t'ag_i j'es | jak pš'ǫži | to v''idač s p'ǫlšk'i to tu w'ǫ pš'ěčeš sk'und by t'ag v'ěž'el'i | jak pšyjęx'al'i l'uže

– *Bo tutaj są na tym cmentarzu chowani tylko katolicy, tak?*

n'e | s'um | tam | i rusc'yzna tyž j'ez bo n'eros | tu wǫ kš'yze jak t'u wǫ a t'u s t'y str'ony kš'ys to j'ez r'usk'i pǫxǫv'any t'am | t'am s'um | t'yx | r'usk'iy no

– *Czyli u ruskich krzyż zawsze ze wschodu jest, tak?*

yx'y u_n'ix v t'yγ v n'ǫgax | a 'u_naz v gw'ǫvax

Pogrzeb i wspomnianie zmarłych

M, Pokolenie I

Transkrypcja: Sylwia Detmer

– *A pamięta Pan, jak wyglądał kiedyś pogrzeb i jak teraz wygląda, pochorony jak wyglądały? I jak teraz właśnie wyglądają.*

n'u tak s'amo | ax'a no 'ale kš'inza postoj'an: ygo že n'ět bo no t'o j'ěščě do tšyž'ěstyx l'ǫt ax'a | f tšyž'estym jus dr'ug'im v''idač 'il'i tš'ěcim

zakr'yl'i k'oścuw juš | i f t'ixan'ofce [...] zakr'yl'i | no cm'entaš b'yw
 ɔgrɔz'uny a t'ero 'un juš tš'ěci rɔs j'ɔ jak pšyj'əxɔw st'awem r'ɔb'íc
 to šf'íně r'ywy f t'y'm | j'ɔ ɔp''isɔw t'oto fš'ysko | po tš'y r'uble m'y še
 zb'ir'al'i j'ɔ st'av'iw vɔpr'ɔs t'ardo i zagrɔz'il'i t'en k'oścuw | no pš'ěšwy
 l'ata [...] níelzja | níe_ tša | nu k'ości tam m'a... nu m'ože kt'ɔ 'íže no t'ero
 bɔg'aći | jak to m'uv'owě | i st'al'i ɔgr'ɔzac da | ax'a | j'ɔ s'um to kš'yžem
 pɔr'ɔb'iw ji w'ɔjcu j'i žadk'ov'i [Imię] | un r'ɔb'iw d'um [...] s'yn j'ěžziw |
 ɔgr'atk'i pš'yv'us | zagrɔz'il'i m'y | [Imię] bo m'ama to v'lv'ov'ě pɔxov'ano |
 a p'ańi m'atka tu p'an w'ɔjcec ji pr'ětk'i t'utej fš'ysk'e | no t'ak

– *No tak, bo to jak człowiek umarł później były jakieś modlitwy przy ciele?*

n'o | pɔć'í no d'ovńij to b'ywo ax'a | no nie bo pɔm''ink'i r'ɔb'um
 d'ovńij t'ěgo nie b'ywo t'ero nacyn'ajum pɔm''ink'i j'uš r'ɔb'íc

– *A co to są pominki?*

a:?

– *Co to są pominki?*

co pɔm''ink'i | n'u pšygwɔš'ajum co xɔz'il'i x'ovɔć ji

– *Ale po pogrzebie, tak?*

po pɔgž'ěb'e da

– *W ten dzień po pogrzebie zaraz?*

da po pɔgž'ěb'e | p'osl'e tš'ěy dn'uf

– *Znaczy tak, umrze.*

tš'y dn'i pšex'ɔzi i ...

– *I pogrzeb taki?*

p'ɔgž'eb da

– *I w ten dzień właśnie są pominki?*

nu pɔx'ov'um | na to juš kob''ity ryxt'ujum pɔv''eme tam i z v'y'p'ifku
 [...] j'es no d'užo nie d'ajum no r''umke dv'e to pšěp'adnie k'ažděmu kto
 m'ože xc'ě to ji v''ency | m'uv'ow'že d'ɔbro še jak n'íš:y do pɔm''inkuf ji
 n'ajęc še d'a | d'ovńij tag b'ywo | to pš'ěšwa trad''icja ɔt r'usk'ix

– *Czyli to teraz, tak? Teraz są takie pominki? Wcześniej nie było?*

fpš'ɔže n'et | no t'am m'ože b'yž bl''isk'e f kr'ugu

– *Yhmy, a teraz wszyscy, tak?*

a t'ero pšygw'ɔšajum fš'ysk'ix | d'a

– *A później jest jakieś święto za zmarłych? Kiedyś się jeszcze wspomina zmarłych w jakiś specjalny dzień?*

n'o j'est t'èn t'yn pr'azniik fš'ysk'ix sf'intyχ | d'a [...]

– *A jak jest pogrzeb to niosą otwartą trumnę czy zamkniętą?*

a t'o j'es | t'o j'es [...] b'apća b'ywa [...] j'ò v'zun j'èdyn dlo... | to st'ary
cm'èntoś ax'a vot t'u t'ak'e gr'oby rob'il'i

– *A jak są pochorony to niosą otwarty grób?*

d'a t'ero vot... | da ot'arty

– *Otwarty, tak? Dopiero na cmentarzu zakrywają?*

d'a na cmènt'ožu jak še požeǵn'ajum | d'aže do kość'owa vñ'osum ax'a

– *Jak ktoś umiera to ciało najpierw leży w domu, tak?*

no poń'atno

– *I modlitwy są najpierw w domu, a później w chrampie?*

na m'èjscu nie te fš'ysk'e | vot p'iršy elem'entaś kt'ury j'ò še 'ucyw
f p'òlsc'e [...] bo 'u_mnie šk'owa tu 'iže | t'ero już m'òže juś jedyn'ok'e
to fš'ysk'e co poukònc'awy akad'em'e tyś n'aśe v'yxòtc'e j'ò v'zun t'ò to
fš'ysko śedem'zes'unt'y r'ok no tu 'iže r'òt'acja vot fš'ysko fx'òži t'òto t'ero
jes star'ik'i a kt'ur'yx j'uś n'e_ma | j'ò v'zun d'ovnij sñ'imèk t'ak'i ax'a
vot tyś str'oj'iva še šk'owa | p'iršy naucyc'èle vot u ktur'yg'ò j'ò še
'ucyw | vot m'uj sñ'imek vot j'ò j'eśče st'òje f'cf'orty gr'up'e juś j'ò p'atše
n'òs dv'òje 'il'i j'ègo s'òstra | vot tu juś n'ik'og'ò ni ma | to t'ak pr'òsty
ist'òr'ic'èsk'i dokum'ènt ax'a | [...] naš'yg'ò [...] až:'èlne ep'iz'ody jak
p'am'əć [...] f'koś'èle j'est kaj fš'ysko to t'ak'e... | no 'un kań'èśno o tym |
vot tu pr'òs:'ańe s' n'òm

– *I kobiety zawsze chowają w chustkach, tak, na głowie?*

no t'ak | to m'òm tyx p'òlšk'ix ax'a | tu mam'uśa s'òm s t'at... [...] | m'òže
ńèinter'esno p'atš'èć 'ale...

– *Nie, ciekawe, ciekawe.*

nu v'ot 'ale p'am'inić n'èx b'eže dlo fš'ysk'ix m'òjix

– *Zawsze zdjęcie, tak, stawiają na grób?*

to še v'gw'ovax st'av'a u p'òl'akuf

– *To jest krzyż w głowie? I od jakiej strony?*

no | a to j'ègo zam'èniw | juś tam dr'ug'i [...] m'èjsc'e [...]

– *I od wschodu czy od zachodu krzyż jest?*

no 'ino u r'usk'ix stav'ajum v n'ogax a u p'òl'akuf?

– *A czy to jest ważne, czy krzyż jest na wschodzie czy na zachodzie?*

no t'o p'òlšk'i kš'yś a...

– *Tak, tak.*

a r'usk'i to j'ěšče tu j'es

– *Ale na przykład, czy to zawsze jest na zachodzie, tak, ten krzyż stoi?*

n'o [...] no to 'un tam

– *Czyli tam, yhmny.*

n'o to x'yba sm'utné ěinter'ěsne v'om

– *No i właśnie otwartą trumnę niosą, tak?*

v'ot tu vń'ěsl'i po naš'yce tam dón'ěsl'i

– *Na takich specjalnych ręcznikach, tak?*

na rěncń'ikax d'a | maćér''aw t'ak'i [...] yxm'y | j'c j'om b'arzo l'ub'ow
| 'ušwa o'd'e_mńe p'ín'ž'ěsunt l'ot m'y pšěž'y'l'i | a to juž ž'ěci [...] ax'a
tu zdějmov'al'i a tam na zak'azy daž_dav'al'i ax'a | tam 'u_mńe ěe
m'yšće s'ob'ě že j'c | jak to m'uv'oŭc | [...] to 'u_mńe j'es s'otńi s'otńi
p''is'em od ž'ěci i ot fš'ysk'ix | t'utej j'c fš'ysko zb''ir'om | ž'otko k''ěj
p'atšě 'ale...

– *A to przykrywają czymś, tak, zmarłego?*

n'o | to j'ez v'izb''e

– *Ale czym jest przykryta? Co to jest?*

to j'es n'u... spěcj'alny b''awy maćér''aw | jak ... rosuw'adla
nazyv'al'i to tak | no v'ot t'ak'e ž'ěw'a... | fš'ysko xr'uńe | fš'ysko xr'uńe |
nat tym fš'ysk'im tš'ěba r'ob'ić | ěe s'ěž'ěc | pož'undek d'owžen b'yč |
sl'ěžić tš'ěba za tēm | f'iks''ir'ovac da [...] ž'ěnk'i v'om že śe interes'ujěce

Cmentarze

M, Pokolenie I

Transkrypcja: Sylwia Detmer

– *Na cmentarzu tutaj leżą i katolicy i prawosławni, tak?*

d'a | t'erc' juš [...] i b'ywo | pšyx'c'ži tyš i pravosw'avnyx to 'una ěed'ovno
tak | ax'a | bo sf'oje m''el'i | jak to m'uv'oŭc | cměnt'aže | na r'uže b'ywy
p'omńe t'am | p'are s'ěmj'i śe w'ožywo | to jes c'oś tam v''ižaw | bur'aty
zaś x'ovajom 'uny | k'aj śe r'c'žiw tam i x'ova | u bur'atuf d'užo cměnt'ožuf

– *I tam przy domu Buriatów chowają?*

n'e | kaj śe [...] d'o_mńe bur'aty | to jak un 'umž'ě kajš d'al'ij | ax'a |
to g'c puwobjaz'at'ěln'c x'ovojum na j'ěgo r'c'žine g'že 'on śe r'c'žiw...

– *Ale na cmentarzu, tak? Czy mają tam swój cmentarz.*

n'o... v dund'aje j'es | xarag'cńe j'es | v grań'icnym

TRADYCJE I ZWYCZAJE

Nowy Rok

K, Pokolenie I, M, Pokolenie I

Transkrypcja: Magdalena Ziółkowska-Mówka

– *Na Nowy Rok co się robiło?*

K: nɔ i v n'ɔvy r'ɔk tyš tag že vruž'yl'i

– *Też.*

K: jɔ nie vruž'ywam tɔ j'ɔ́ n'e_v'im | a ž'ɔwxy vr'užum vruž'ywy
někt'ury rɔs

– *A kołędnicy chodzili po kołędzie?*

K: xɔž'il'i m'y pševžėv'al'i my še

– *A kiedy?*

K: pševžėva... na na n'ɔvy r'ɔk

– *Na Nowy Rok.*

K: na n'ɔvy r'ɔk | pševže... na... pɔnažėv'al'i my se xt'ɔ š'ube se n'ažɔw
xt'ɔ j'ak'e ʷɔblec'yne xt'ɔ še vymal'uvɔw | i p'ɔšl'i šp'iv'al'i pɔ pɔ |
zax'ɔzum xul'ajum šp'iv'ajum | t'ak'e | pat'yk'i m'awy i stuk'awy tam
i | xul'awy a w'une 'im z'a_tɔ | z'a_tɔ dav'al'i | t'agže ugošč'eine ɔɔ
m'el'i | ɔɔ m'el'i na | na šv'intɑ nastr'ep'ane tɔ | tɔ dɔ s'umk'i ći tam
pɔwɔž'ywy p'ɔšl'i d'al'ij | i dɔ t'ego p'ɔtem nazb'ir'awɔ še t'ɔtɔ d'užɔ |
a v'jednym d'umu še ʷɔstanɔv'il'i | na st'uw t'ɔtɔ vywɔž'yl'i i dɔ r'ana
gul'al'i | ugošč'al'i še

– *I to w Nowy Rok, tak?*

K: tɔ v n'ɔvy r'ɔg b'ywɔ

– *Wieczorem, tak? Czy cały dzień?*

K: nɔ | nɔ t'ɔtɔ b'ywɔ | šu... | k'ej dɔ jeden'as... v jedėn'ašce g'ɔžin | k'ej
i b'ywɔ i dɔ | z w'ɔsm'i g'ɔžin z v'ec'ɔra tak | dɔ ž'ev'inž ž'ėšin jeden'ašce |
tɔ wɔt f't'e p'ɔre xɔž'il'i

– *A w Sylwestra też coś się robiło?*

K: ɔɔ

– *W Sylwestra. Było coś takiego jak Sylwestra?*

K: a n'e_v'im ɔɔ

– *Dzień przed Nowym Rokiem. Ostatni dzień starego roku. Były jakieś zabawy?*

K: a nie pam'e... nie pam'intam

– *Tylko w Nowy Rok, tylko pierwszego stycznia zawsze?*

K: nɔ | nɔ | nɔ

– *To dużo się działo. Weszło było.*

K: nɔ | ves'ɔwɔ pš'ɔže ves'ɔwɔ b'ywɔ ž'yć | fpš'ɔže b'ywɔ ves'ɔwɔ ž'yć

M: a j'ešče j'eše vřež'il'i | pš'yjže j'ešl'i m'oš ɔ t'utej t'e w'afke | tɔ t'e mɔwɔž'oš t'ero tyš tak | vyn'esum na dr'oge i fs'ɔ | maš'yna 'iže

K: a xɔž'il'i užír'al'i | užír'al'i

M: dž'evɔ k'aj b'ywɔ na na t'ym

– *W Nowy Rok, tak?*

K: t'ɔtɔ v n'ocy r'ɔk

M: i na dr'oge rɔšćel'ujum na | m'yšl'iž ž'eby ten

– *Ale to chyba w nocy, tak? Żeby nikt nie widział?*

M: v n'ocy | v n'ocy

K: nɔ | a r'ano fst'ańeš tɔ p'ačšyš tɔ t'ɔ vyl'ec'une | tɔ s'ańe vyl'ekl'i na dr'oze tɔ | tɔ tam c'ɔ k'aš | w'afk'i pɔvynuš'il'i | i 'ižeš i zb'iroš | nɔ tɔ ve šv'inta t'ylko | na n'ovy r'ɔk t'ɔtɔ b'ywɔ | a t'ero tɔ wɔ tam'tego r'ɔku b'ywɔ | te w'afke | jag r'az na stol'ec'e | st'ɔ l'ɔt v'ers'yiny ɔ b'ywɔ | t'e | t'e w'afke m'y se pɔstroj'il'i | tu pɔmaluv'al'i se | i t'yn | i te 'idum do l'asu naxl'ajum še | ta mɔwɔž'oš | j'eden r'ɔs fst'anemy r'ano | do suns'atk'i vyl'at... | a tɔ že čenz'arna ta w'awa | do suns'atk'i tam | pš'yšl'i w'afk'i ní_ma | pačš'ymy w'una t'am st'ɔji | nɔ st'amtunt pšyn'ešl'i k'oje kak pšyn'ešl'i | p'ɔtem pš'ešwɔ p'ore dn'i | ap''ac ta w'afka vyn'ešl'i nɔ tu na g'urce na t'yn | jo m'uv'e nɔ tɔ juž izž'ev'acelst'vo nad n'am'i ɔ tɔ t'ɔtɔ | m'y st'are l'uže i t'ɔtɔ t'ak'e č'insk'e ja m'uv'e n'e_b'er tej w'afk'i

Zwyczaje świąteczne wielkanocne, bożonarodzeniowe i świętojańskie

M, Pokolenie I

Transkrypcja: Sylwia Detmer

pšyx'ɔži [...] ves'ɔwɔ b'ywɔ | pšyx'ɔži j'ešče v''em... te šf'inta pšexož'iwy l'ejk'i ax'a

– *A lejki – co to jest?*

n'u | tyš 'u_nɔz v ž'én šf'intygo j'ana 'il'i k''edy 'ɔno v'yx'ɔži j'ɔ zap'umńaw

– *Bo lejki to jest...*

l'ejom še

– *Aha, po Wielkanocy, tak? W drugi dzień świąt Wielkanocnych?*

d'a | v''osnom tɔ b'ywɔ | d'a da jag r'ɔswy...

– Śmigus. Chłopaki dziewczyny leją, tak?

pacan'y lot'al'i po c'awěj fš'i no i tak še l'ól'i to v'adr'am'i dɔxɔž'iwo

– Ale chłopaki lali dziotłchy, tak?

d'a | na dr'ug'i ž'ěń ž'owxy l'ějɔm xɔp'akuf | tak b'ywo | po d'umax
lot'al'i | po t'ěgo...

– A teraz już tak nie jest?

ń'e | ńe v'idać tak | a m'y to xɔć lot'al'i | xɔć j'ɔjko zar'ɔb'is d'azɔm
ći 'il'i buw'ěcke j'akom

– A po kołędzie Pan chodził jako kołędnik na Boże Narodzenie?

no b'ywy b'apk'i tam x'yba śp'ěv'ajɔm

– Jako przebierańcy?

n'o no tyx | j'ɔ v'ɔm m'uv'ě že k'aždy... k'aždy ɔtr'ězɔk vr'ěm'ěni c'asu |
jak to m'uv'oŭc | ɔtkr'yva n'ɔvɔm kult'ure | n'ovyje vzgl'j'ady | n'ove
fš'ysko | ńę b'ěže ž'ěby 'inɔś sp'okuj b'yw na śf'ěće | s'ame v'ażne |
a to t' r'ěšta s'ama še b'ěže | jak to m'uv'oŭc | wɔpk'atɔvac | pɔdg'ańać
ax'a | no fš'j'ɔ rɔvn'ɔ | yxm'y | fš'j'ɔ rɔvn'ɔ | fš'j'ɔ rɔvn'ɔ | fš'j'ɔ rɔvn'ɔ ...

– A teraz będzie dwudziestego piątego tutaj, Jarzumbek robi przedstawienie na noc Kupały, będzie Pan?

[...] no to kup'awy v j'ana dvužest'ygo | dvužest'ygo cfart'ygo | d'a |
vwadysw'ava tšěć'igo 'il'i | 'il'i usm'ygo | swux'ɔjće tšěć'igo x'yba da |
śudm'ygo v'wadysw'ava

– To nie wiem już.

d'a | p'ɔtra p'avwa dvužest'ygo ž'ěv'unt'ygo b'ywo | c'yrfca | da t'ero no
že l'ipēc j'uś ž'is kt'ury m'omy [...] j'ɔ ńe zap'is'aw t'ěgo 'ańi d'aty tag
dr'ug'e tam

Świętowanie (Nowy Rok, Boże Narodzenie, Wielkanoc)

K, Pokolenie II, Pokolenie III i Pokolenie IV

Transkrypcja: Katarzyna Dembska

K3: 'aj n'ovy g'ɔt ɔtm'ěč'amy | n'ovy g'ɔt

– Ale też w domu tylko, czy się spotykacie razem, organizujecie jakąś imprezę?

K3: m'y pšyježš'amy d'ɔ m'amy | j'a z m'ěžem z ž'ěć'am'i m'y pšyjež':amy
[...] t'utaj na v'oske d'ɔ m'amy t'utej inagd'a

K2: rožd'estv'ɔ vm'ěśće s n'ovym r'ɔk'em r'azem spynž'amy t'utaj
v d'omu n'ɔ bəlšynstv'ɔ t'ak rožd'estv'ɔ s n'ovym r'ɔk'em | m'y rožd'estv'ɔ
t'eś ɔtm'ěč'amy v n'ašem d'ɔm'e

K3: ražd'estv'ó 'il'i

K2: aa ražd'estv'ó

– *Boże Narodzenie.*

K2: [šmiech] b'óžě ražd'estv'ó dnužest'ego p'unt'ego j'ak c'ó p'ov'ežec | rožd'estv'ó t'ó š'udme janvar'a p'ok'a p'opravas'avnəmu | m'y t'ó katol'ič'esk'i otm'ečummy dvatc'at' p'atavα d'a

– *A właśnie, to jest ważne.*

K2: star'umy š'e n'akryć t'e dvaž'ešća p'ińć bl'ut 'il'i 'ile čš'e^ba t'yğ b'ez m'insa t'ó c'óšik t'ó t'ó

K3: m'ama

K2: 'ile ž'ev'ińć w'oj dvan'ašće dvan'ašće

– *Dwanaście.*

K2: dvan'ašće dvaž'esta p'unte č'isw'ó dvan'ašće

K3: j'ań'è m'oge

K2: n'ó a p'otym cek'umy dvan'ašće g'óžin id'ymy d'ó kóšć'owu

K3: n'ó t'am mš'a šv'enta p'otém vřoc'amy

K2: vřoc'amy d'ó_{dom} ax'a | 'ó: l'ep'ij m'y pr'az^dnujemy nav''erno p'aske d'a | b'ó j'uš t'ó t'ó š'e fs'j'ó u n'os t'ěž v d'ómu got'ov'i kraš'ymy t'e j'ajka jed'ymy | t'ak t'ak

– *I też według polskiej tradycji?*

K2: t'ak t'ak t'ak [...] m'y w'otm'eč''umy pr'az^dńik'i fs'je katol'ič'esk'ije j'ak p'ó p'ólsk'i t'ak t'ak t'ó c'ó n'om m'ama p'otp'ov'i 'una t'yš'ót sv'ojij m'amy m'óže k'aj c'ó swyš'a^wa

K1: l'ejk'i l'ejk'i r'ańše ž'e b'ywy t'utaj l'ejk'i t'ó c'ó | t'ata vyp'umńiw j'ag zaxóž'il'i n'os

K3: p'os'l'e p'asx'i

K1: d'a p'os'l'e p'asx'i

K3: p'os'l'e p'asx'i l'ejk'i

K1: n'ó | w'ót t'ó t'ó | b'ywo t'ó t'am r'ańše t'ato u n'os

K2: atm'eč'al'i l'e p'aske a p'otym j'ešće dv'a dn'a xóž'il'i pol'yvac

K1: pol'yvac | n'ó

K2: p'iršy ž'iń p'óněž'aek x'opy polyv'awy

K3: t'yłko p'olev'al'i ně_vodom a

K1: dux'am'i

K3: d'u dux''i j'ak t'ó b'yže

– *Perfumy.*

K2: perfum'am'i t'ak t'ak t'ak

– *U nas też.*

K3: t'ɔ b'y t'ɔ t'ɔ b'ɣw z'apax fs'j'eɣ_dux'uf fs'j'ex t'yx parf'unuf

K1: pšëm'inš'awo s'e fs'j'ɔ n'ɔ

K2: aa v'a ft'or na dr'ug'i ž'in t'ɔ ab'yč'no ž'e p'aska w'nez'ele f'pońez'aek
t'ɔ t'ɔ xɔž'iwy mywš'czyzny aa ve ft'orek j'uš | nəbər'ot kəb'ity
pɔlev'ajum mēnš'czynuf i t'ak t'ɔ t'ɔ b'ɣwo čš'y dn'a | n'ɔ t'eras | xc'ex
pɔv'ežec w'ot m'y žyj'imy s mynžym j'uš čyž'eści j'edyn rok j'ešče j'ag
m'ože l'ot ž'ešínic t'ɔ šw'ɔ t'e l'ejk'i l'ejk'i l'ejk'i t'eras j'uš t'ɔ t'ɔ

K1: j'uš fs'j'ɔ

K2: zag'aswo

K1: zag'aswo

K2: n'yńč'e w'ot f t'ym r'oku j'edyn 'ino pɔl'ɣwɔw t'ɔ m'uj m'ynš
pɔl'ečɔw p'ɔ d'ěr'evní c'ɔz n'a n'e v'im vr'učiw s'e n'e f t'yn ž'in 'un |
s t'yɣ l'ejkux | r'ano fst'ow m'uv'i w'ɔj č'as l'ɔtač fs'j'ex č'otkuf b'apkuř
p'ɔbɔc n'ɔ 'on m'uv'i j'edyn 'ino pɔl'ečɔw v'incyj fs'j'e pɔ dom'am |
i fs'j'ɔ j'už ɔtx'ɔži ɔtx'ɔži | p'ɔ čix'utku fs'j'ɔ ɔtx'ɔži

Świętowanie

(Nowy Rok, Boże Narodzenie, Wielkanoc, urodziny)

M, Pokolenie II

Transkrypcja: Łukasz Gemziak

– *Tutaj obchodzi się jakoś Nowy Rok? Jak jest trzydziestego pierwszego grudnia na pierwszy styczeń?*

n'ɔ no nɔ | m'y t'utej | j'ɔwka f kw'ub'e | j'ɔwka | kɔnc'erty | fs'ɔ | p'ɔtym
v'es'ele | zast'ɔl'i | kur'anty | z'awpy | p'it'ardy te

– *Są petardy?*

ah'a | fs'o | d'ɔbže | t'utej jag u k'ɔgo d'eń ražd'eńa | tɔ v'esewo
atm'ęc'ajem v d'umu | no t'ero

– *To jak urodziny?*

n'u | j'ak | ɔ s'e r'ɔži tɔ ɔtm'eco s'e | jub'il'ej | jub'il'ej ɔtm'eco tam |
f k'w'ub'e | 'o: t'ɔ tam | b'ɔmb'ad aź dvan'ašce g'ɔžin | v'ele l'ɔt s'e m'oš |
p'inž'ešunt | p'inž'ešunt v'yštšawuf | no t'ak | no mw'ɔž'eš tyž n'e_xce |
'upaz' v gr'as' ɔ | t'ože x'ócet | k'ag'im že rask'azyvaješ | že w'ot t'ak tag
b'ɣwo pš'ut | r'upće i v'y tyš tag ž'yjće | n'ɔ | xɔc s'e l'užum č'ižsko ž'ɣwo
a fs'o ravn'ɔ l'uže že s'e star'ajum v'es'elem p'ɔdníž d'ux sf'uj | t'ak

– *To jakie się jeszcze święta obchodzi tutaj? Wielkanoc, Boże Narodzenie jest?*

j'es

– *Według kalendarza polskiego? Czy według kalendarza prawosławnego?*

nɔ jak še nac'yno | te kryš':eńe | tɔ tɔ fš'ysko fs''o f kość'ole t'utej ||
a w'u_mńe tam b'yw kal''indaš | kaj w'uny go pɔwɔž'ywy ub'ir'awy |
p'olsk'i | na śe'ańe v''iśi | tam fš'ysko v''iś | k''ej | j'ak'i dn'i | k'ej b'yže
k'owokow gžm''ow | w'ojećec k'arɔl b'yže č'askow

– *To Boże Narodzenie w grudniu, tak? Nie w styczniu?*

ah'a | nɔ m'y pɔ sfɔ'imu | m'y z rusk''im'i ńe | w'u_nɔs tɔ pɔ p'olsku
fs''ɔ | sf'oje trad''icy p'olsk'e | nɔ [...] nɔ jag nazyv'ajom tš'ex kr'ule [...] |
tš'ex kr'ul'i | b'ože narɔž'yńe | fš'ysk'ix śv''intyx | p'irš'ego nɔjabr''a |
w'ɔ tɔ tɔ na cmynt'ožu te śf'ick'i zapɔl'omy | us'ɔpšym | nɔ tɔ še fs''e
pad:eržyv'ajec:a | a u r'usk'ix tɔ tɔ v apr''el'u v m'aju | p'ɔtym p'aska
n'aša tyš | p'aska še naz'yvo da

– *Wielkanoc.*

nɔ t'yž | v'elk'anɔc da | n'ɔ | w'u_nas fpš'ut | a u r'usk'ix p'užnij | č'erez
ńed''ele | nɔ m'y sf'ɔj | a w'u_nɔs tɔ | perfun'am'i še podlev'ajum |
bryzg'ajum | jɔj'ecka | x'ɔpsk'i | na dr'ug'i ž'ín ž'eny | b'aby pɔlev'ajum |
p''iršy ž'ín x'ɔpy | dr'ug'i ž'ín b'aby

– *To dwa dni?*

dv'a dn'i

– *U nas jeden dzień.*

ń'e | dv'a

– *Lany poniedziałek. Tylko w poniedziałek tak.*

ń'e | dv'a dn'i | jag b'yžeš sp'až jak j'ako b'apka pš'yže tɔ će v'odum
w'ɔbl'eje ž'imnum | v'odum w'ɔbl'eje i ńic ń'e_v'im | tyž m''i r'od d'ać |
j'ɔjek | xl'eba | cɔ t'am tyn | i fs''ɔ p'ošwa d'al'ij | ń'i_ma c'ego sp'ać

Święta i świętowanie

K, Pokolenie I

Transkrypcja: Angelika Pawlaczyk

– *Na Wigilię jakie potrawy się przyrządza|przyrządza? Jakie dania,
potrawy. Na święta.*

n'ɔ tak tɔ | na źel'one śf''inta jak r'ańše tɔ m'ɔže | a t'ero ńe n'ošom ń'ic |
n'ɔ tak jak na im''in'iny tɔ n'arv'um kf''ɔtkuf tam mɔržyń'ɔka tr'ɔxe |
b'uk'et pšyń'esum | tɔ j'est tɔ tɔ j'ešče | r'ańše tɔ my kor'uny rɔb''il'i |
p'ě... pl'etl'i_my | s kf''ɔtkuf | z mɔržyń'ɔka | z bž'usk'i | i w'ɔt v n'ɔcy
čš'ea b'ywo ń'iś kaš'ik | u k'ɔgo im'eń'iny

– *To imieniny były takie popularne?*

n'ɔ | n'ɔ jak antoń'ego | wvadysw'ava | p'ɔtra p'avwa | j'ana | jak'e tam
j'eš'e | franc'isk'i | b'ywy i wun'y sum dɔ ter'aska

– *Bo urodziny to nie. Nie obchodzi się urodzin.*

n'e uroź'iny r'ob'um t'ero | r'ob'um | kaźd'ego r'oku r'ob'om | i ź'ecum
r'ob'um | a nom niikt'ɔ | d'ovnij nie b'ywo t'ego | nijak'ix ur'ozin ni'ic
nie b'ywo | n'ɔ nie b'ywo m'ody | a p'otym sk'unt tɔ ta m'oda še vź'ina
i z'a_cym tɔ tɔ | i t'erɔz d'aże ź'ecum r'ob'om

– *A takie święta jak na przykład Pascha?*

n'ɔ | te śf'inta tɔ mw'ozješ tɔ b'arzo j'uš tak | nie sobl'udo | bo čš'a
r'ob'ic v d'umu | j'es'Pi s'ėnak'oz [...] 'abo ub'orka | tɔ jak'e śf'inta |
tɔ čš'ea śc'inać pɔk'a pɔg'oda | n'ɔ

– *A Sylwester? Nowy Rok? Świętujecie?*

n'ɔ n'ovny r'ok d'a | d'a | n'ovny r'ok še śfint'uje n'ɔ || r'ajš'e p'iršy m'aja
b'yw'ɔ | a t'ero ni | p'iršy m'aja uš'ow k'ašik | fs'egd'a m'y na šk'awe
xɔž'il'i | jag m'y še uc'yl'i | p'irš'ygɔ m'aja na šk'awe | na te g'ure t'am |
n'ɔ t'erɔs nie n'et x'ozom j'eš'e | jagby še v r'oze tr'oske vr'ucɔ na te g'ure
na p'iršy... na m'iru m'ir | na p'irš'ego m'aja

– *To tak było, że właśnie na Miru-Mir się chodziło pierwszego maja?*

m'aja n'ɔ | d'a

– *I co tam się robiło na tej górze?*

n'ɔ pr'osto | na ty g'uže tam str'ašno kań'ešna | pačš'awɔ še tam
na d'undaj | nɔ tɔ w'adnie tɔ tɔ žyka tɔ tɔ v'idać fs'ɔ | d'umy | w'adnie
še tam p'ačšy | n'ɔ nie k'aždy tam pɔd'yńže bl'isko | bo str'ašno

– *I co to wtedy całą grupą szliście?*

n'ɔ tak | vr'oze jag ze šk'owyy tɔ | n'ɔ nie fs'e m'oze xt'ɔ xć'ow'il'i jak | n'ɔ
xɔž'il'i | xɔž'il'i

– *I nauczyciele też?*

yh'y | n'ɔ st'aršy m'ušow 'iśc kt'oz z n'am'i | ma'ym'i

O świętowaniu (imieniny i „Lejki”)

M, Pokolenie II

Transkrypcja: Sylwia Detmer

nɔ im'eń'iny | im'eń'iny pš'ećiš jes 'u_nɔs wvadysw'ava f c'yrfcu |
i j'ank'i t'ɔ tɔ tɔ my_t'yš | l'ejk'i 'u_nɔz j'es | j'ak še t'ɔ tɔ 'un naz'yvo
śm'irgus | jak pɔ p'olsku | 'u_nɔs f p'olsce ni_ma t'ego | 'u_nas

perfun'am'i | t'ego już zapumn'el'i | a fpš'oz'i n'ašy róz'ice b'arzo [...] i šf'into b'ywo perfun'am'i | a i t'oto p'otém kr'op se tu | xóz'il'i z d'um z d'uma t'ó to | a t'eröz zapomn'el'i już m'awo | ja to j'eše x'oze tyg b'apćuf to b'arzo m'e już w'oj že j'ó pš'ešet 'ix p'ó... še t'oto p'olóc 'ix tr'oxe

Boże Narodzenie I

K, Pokolenie I

Transkrypcja: Magdalena Ziółkowska-Mówka

– *A Boże Narodzenie czy Wielkanoc się jakoś specjalnie obchodziło, jak nie było tutaj kościoła?*

no jag né b'ywo kość'owa | no né b'ywo kość'owa | no né w'opxóz'il'i bo né b'ywo né v'olno b'ywo | bo pš'e'češ | né v'olno b'ywo jak tam uzn'al'i že tam | v'ežyž v b'oga to co b'ywo | 'ale fš'yscy v'ež'el'i f k'ej b'oze naróz'yne f k'ej v'elgan'ocne šv'enta | i c'uś k'aždy ryxt'uvow f t'ak'e ni... níxt'ó n'e_p'iw | a już pšeryxtuv'al'i tam p'ekl'i na šv'inta na b'oze naróz'yne | na šv'i... na v'elkan'ocne šv'inta

– *I w Boże Narodzenie co piekli? Była Wigilia?*

né_b'ywo v'il'iji né_b'ywo 'ino tak še zb'er'al'i | t'ak'e ve šv'inta tam a już v'il'iji to né b'ywo

– *Czyli nie było wieczerzy wigilijnej?*

n'e né_b'ywo | né né_b'ywo | to już

– *A teraz jest?*

to już t'era st'awa jak | jak k'óścuw j'es | t'era st'awa v'il'ija

Boże Narodzenie II

K, Pokolenie II

Transkrypcja: Emilia Ślesicka

– *Jak tu wygląda Boże Narodzenie?*

kol'endy to z'afše sp'iv'umy | b'arzo še spod'obə jak f kość'ele tam m'uzyk'i sp'oro jes' | no u nos j'akoś | już my pšyv'ykl'i tr'oxe po kšunž'eckax | kšunc m'uv'i otkr'yjće t'akum stran''ice tak jes' | no tak v''incěj po stran''icax kaś m'uzyka jes' še sp''iva | z'afše d'olžno być dvan'aś'e p'otraf | m'x'umy še opwat'kam'i z'afše | to już t'erə j'akoś jak né b'ywo kość'owa jak né b'ywo tak'ego | t'era to pšew'ożum opw'atk'i zgr'abne potp'ęcéntuv'ane t'ak'ė obm''eńeš še tam ž'ycəš

jedn'emu drug'emu s'ame l'epše | a d'ovno 'eto po c'ix'utku xoć c'oś
 ž'eby b'ywo pod'obne no tyš tak | no s'ame gw'avne že n'e 'im'enno kaš
 f košć'ele otp'ęcěntuv'ane da | a t'ože s tym kav'owk'em xl'eba ž'yzyž
 dobr'ego i tyn kavaw'ecek s tym žyc'eněm zješ | s'imvol

Boże Narodzenie i Wielkanoc

K, Pokolenie II,

Transkrypcja: Katarzyna Dembska

– *A jak się tu Boże Narodzenia obchodzi? Święta?*

śv'inta b'o b'žě naroz'yne t'ožy d'vuz'est'ego p'unt'ego | aaj | gr'udnia t'ak

– *Tak.*

n'o j'ag d'o k'o t'ěro d'o košć'owu x'ozum | n'o t'ak | n'o śv'inta j'akoś
 c'oś ugot'ujum z'afšě

– *A co się gotuje? Specjalnie jakoś takie świąteczne rzeczy?*

a: fš'ysko | t'ero fš'ysko j'a n'e v'im j'ak j'ak | fpš'ud b'ywo a t'ero fš'ysko
 w'up'ekum c'oś | j'ak'eš p'ir'og'i j'ak'eš t'en xl'ep j'ak'iš

– *Ale jest tak tradycyjnie 12 potraw, bo...*

n'e

– *Bo u nas jest tak, że musi być 12 potraw na stole i tak właśnie.*

a n'e n'e n'e t'utaj n'i m'a j'uš t'o t'o zgub'ona

– *To nie ma Wigilii?*

n'e || n'u w'ot pšet: ym v n'oz d'o k'ošć'owa 'idum t'am | a t'ak n'e

– *A Wielkanoc?*

n'o v'ělk'anoc t'yž do košć'owa 'idum | ji | na dr'ug'i ž'ěń | n'o t'yš t'ak
 j'ak śv'into | pr'azník'i pr'aznuj't u n'as

– *A jeszcze wodą się polewają na Wielkanoc?*

d'a:k | na dr'ug'e | t'ak ž'išej j'ag v n'ěž'ele v'ělk'anoc t'ak n'a
 pońěž'awek i dv'a dn'a s'e polév'ajum (*śmiech*) n'o j'uš t'ěro v'odum s'e
 n'e polév'ajum | t'o j'uš t'ak'e c'oś b'erum | kup'ujum | ji bryzg'ajum
 j'edno dr'ug'e

– *A jajka jeszcze malują?*

mal'ujum mal'ujum

– *Ale to w cebuli też się gotuje i skrobie, czy bardziej tam się...*

k'og'o

– *W cebuli się gotuje?*

aa n'ɔ n'ɔ fceb'ul'i 'abo s'ano tr'ove j'akum's i t'akum | ž'eby | n'ɔ kol'ory
b'ywy r'užne t'ɔ | a t'ero j'uš kup'ujum t'ak'e ŷy

– *Barwniki?*

d'a:k || s'ano m'ožno zr'ob'ić ji | ž'eby w'uny | r'užny k'olor b'yw

– *A, no tak.*

l'istk'i r'užne ji: | ji žel'one ji: t'ak'e ruž'ove m'ogum v'yj's ji: | j'ak'e j'ešč'e
t'ak | n'ɔ: r'užne kol'ory

– *A na różowo to co barwi?*

jak'ešik l'istka j'ɔ ní'v'im t'aka v'ot | ŷy | malov'al'i m'y t'ɔ
ní malov'al'i na ruž'ovej | k'olor | w'ot i j'ɔ ní'e'v'im c'y c: w'ot w'uní c'ós
pšyń'esl'i | a ní'e'v'im c'ɔ z'a tr'ova b'ywa i t'ak'e t'ak'e j'ak'eš w'uny s'e
ruž'ove zrob'iwy

– *Aha, takie, że tak puszcza sok właśnie.*

n'ɔ | a c'ɔ z'a tr'ova j'ɔ ní'e'v'im c'ɔ z'a tr'ova b'ywa t'ako || a ji: 'abo
s cěb'ul'i

– *A no tak, bo z cebuli to już na taki brązowy wtedy będzie kolor.*

t'ak'e | rob'imy

„Lejki”

K, Pokolenie I, M, Pokolenie I

Transkrypcja: Magdalena Ziolkowska-Mówka

– *A co to są lejki?*

K: nɔ l'ejk'i tɔ t'e že b'ože | t'e v'elg'anɔc

– *Lejki, tak?*

K: nɔ

– *A dlaczego? Skąd ta nazwa?*

K: nɔ bɔ še pɔlev'ajum | pš'ɔži tɔ še v'ɔdum l'al'i

M: žekaw'ony | butel'ecka

K: pš'ɔži še l'ol'i v'ɔdum | a | a p'otəm

M: bɔ níe b'ywɔ

K: a p'otəm

M: za cɔ k'up'ić i níe b'ywɔ t'ego žekaw'onu

K: a p'otəm ap'ac te dux'i kup'ujum t'era žekaw'ony kup'ujum
t'erɔs | t'erɔs tɔ iže pɔbr'yzgɔ tam | t'erɔz j'eše | m'awɔ juš | m'awɔ juš |
začep'ujum te šv'inta

– *I do pani przychodzili też kawalerowie polewać wodą?*

K: pšyxoz'iwy jag že ne pšyxoz... to ne j'ino d'omne

– *Wszędzie.*

K: a do do fš'ysk'ix pšyxoz'il'i do d'umu zax'ozi i fš'ysk'ix bryg... br'yzgajum

M: jag b'yšće vy pš'yšl'i to i v'as pobryzg'ajum | fš'ysk'ix | a to tag neud'obno j'esl'i jedn'e pšepušč'ice a dr'ugom po... t'ego to | tag ne b'yva

– *Wszystkie panny chciały być polane wodą, czy uciekały?*

K: no wuček'awy

– *Ale chyba chciały?*

K: no p'evno že xc'awy | j'ag že | x'ixr'ajum se 'ale xc'um ž'eby 'ix pol'ol'i | a m'y to juš | m'y j'akoš to | na f'erm'e m'y rob'il'ismy ž'on'ate ž'eči 'u_naz juž b'ywy | a jak se vyp'ijime to m'y že t'ak'e ves'owe tež b'aby b'ywy | podoj'il'i m'y kr'ovy | no co čš'eba j'isć to pol'evaž z r'ana | bo p'otym to juš | jag by po wob'eže to juš ne | do ob'adu wob'yč'no r'ańše čš'eba se | r'ańše | iž'imy f'pole č'el'i m'y tud'a f'tamym kr'aju gž'e m'ama m'oja ž'ywa | t'am po sv'ojix t'yx pojex'al'i | poleč'el'i | k'aj n'om tam d'al'i v'yp'ic p'ojež' d'al'i | a j'eše co nom dav'al'i to m'y do t'orb'eck'i fstav'al'i | do do s'umk'i t'ak'ej se n'awožyl'i | j'ojka tam buw'eck'i s'ušk'i tam j'ak'e wup'ekl'i

M: to but'elke

K: but'elke nal'ol'i | a to m'y | p'oka m'y pš'yšl'i do d'umu | to juš w'ob'at tam juš čš'a ap'až r'ob'ic k'ole kr'uf | te b'aby z'a_nos porob'il'i a m'y 'im to t'ota t'orbe pšyń'esl'i po... pod'al'i m'y 'im | won m'oc'e za z'a_naz z'ešće porob'il'i | to m'oc'e ugošč'eńe i ugoš'al'i se tam r'azem

Wesela i święta okolicznościowe

K, Pokolenie II

Transkrypcja: Katarzyna Dembska

– *A wesele też mieli tutaj?*

n'o m'y j'edny t'utaj sprav'al'i a j'edny v jerk'uucku m'y rob'il'i

– *I jak takie wesele wyglądało?*

n'o j'ak | b'ywy v'eduš:ije v'edwy tr'oxe t'ak k'aj t'o 'ino || n'o p'osl'e r'eg'istr'ac'ji jež'il'i t'ag b'ow r'eg'istr'ac'ja t'o w'u w'ob'ojij b'ywa

v jerk'ucku t'ò m'y ježž'il'i i n'a bajk'al t'am n'ò t'am l'istv'anika t'am k'aj t'am jež:um tud'a ježž'il'i t'yn a p'òtym | v d'umu s'e gul'awo | j'ak | fpš'òži t'ò j'ak m'y t'utaj u n'òz gul'an'ie t'èn sv'ad'be sprav'al'i t'ò w'òt j'ak w'òt u n'òz b'ywa sv'ažba t'ò m'y j'edyn ž'in gul'al'i m'y u m'òjix rož'icuf a dr'ug'i ž'in m'y gul'al'i u j'ego rož'icuf t'ò št'ac šč'ac t'ò n'a čš'yči ž'in ješč'e s'e p'oxm'el'al'i a p'òtym ješč'ex n'aš napr'im'er j'ak w'òt u n'òs n'ò j'ak t'èn n'i b'ywo nač'a n'ò k'aj n'è n'è m'el'i ž'e m'y k'aj ž'yč m'y a m'ama b'ywa s t'atòm j'edne b'yl'i n'ò i m'y d'ò n'ix t'èn n'ò w'òt m'y j'ego pševòž'il'i i: t'a j'ego s j'ego t'èn pr'idan d'ò d'ò n'òs | j'ešč'e j'eša k'aj n'ò t'èn n'ò fpš'òži b'ywo pš'es'wac b'y gul'a v'es ves'òwo b'ywo s'e št'ac i | t'a i t'era j'ak | j'eš smotr'a j'ak j'ak'e l'uže j'aka g'ò j'ak'e g'òs:e j'ak'e c'ò

– *A obchodzicie jakieš na przykład imieniny albo urodziny tutaj? Gości zapraszacie, czy nie? Nie ma takiego zwyczaju?*

n'ò n'ie t'yš t'ak | w'ò t'era antón'ego b'ywo t'èn | t'ò: zrob'il'i m'y t'akum kor'unke i t'èn n'ò i muš'aam pšyryxt'uvač n'a st'uw i t'ort i t'am post'el'i i s'pòš'el'i povesel'yl'i s'e t'yž i fs'ò | t'era m'n'ij fpš'òži t'ò j'ak t'e j'ana t'am p'etra p'avwa v'vadysw'ava antón'ego t'ò v'pš'è'e otm'èč'al'i d'òbže d'užo

Ślub i wesele I

K, Pokolenie II, Pokolenie III i Pokolenie IV

Transkrypcja: Katarzyna Dembska

– *No właśnie, jak wyglądał ślub i wesele? Gdzie się odbywało?*

K3: m'y: o'dbyv'alo t'ò s'e u n'òs f'p'òlšk'im d'òmu | t'am b'ywa ves'e'e f t'y m b'ełg'... b'ès'etce b'ès'etka j'ak s'e m'uv'i

K2: v'òz'l'e d'òma t'ò t'ak'è b'ywo t'ak k'aj z'a st'ow'am'i t'ò t'ò w'òt t'am

K3: t'am u n'òz b'ywo p'ò...

K1: l'atym

K3: l'atym n'a: č'er'es | dvužest'ègo czyž'e czyžest'ègo ij'ul'a ij'ul'a

K2: t'ègo m'eš'unca

K3: d'a

K1: t'ò j'už

K3: b'yže j'uš'òšim l'at

K1: n'ò t'ò d'òbže b'ywo d'òbže b'ywo d'òbže | b'ywo l'uži

K3: snač'awa sn j'ak... snač'awa m'y pojex'al'i d'ò b'òxni t'am u n'òz b'ywa r'eg'istr'acija || t'am m'y zar'eg'istr'iroval'i

K2: [śmiech] r'eg'istr'ac'ja i

K3: r'eg'istr'ac'ja br'aka

K2: br'ak n'ó pr'av'il'ná pr'av'il'ná

K3: n'e v'im j'ak t'ó p'ó p'ólsku r'eg'istr'ac'ja | p'ótem pojex'al'i m'y d'ó
kóś'ótu t'am b'yw śl'up | p'ós'le t'égó śl'ubu

K2: 'ójéc k'aró j'uż b'yw

K3: 'ójéc k'aró

K2: 'ón j'uś fs'jo pšyryxt'uv'w kras'ivó s kf'ótk'am'i fs'j'ó b'ywó w'adné
w'adné t'am | w'óć'

K3: n'ó m'ó p'irše b'yl'i w'u 'ójca k'ar

K2: n'u dór'óška cerv'una t'akó 'uny šw'y p'ó dər'óš'ė w'adné b'ywó |
st'ówk'i b'ėwyje st'ówy p'ómniś || t'ak n'ó

– *To był pierwszy ślub przez ojca Karola udzielany?*

K2: d'a d'a d'a d'a

K3: d'a t'ak t'ak

K2: t'ak

K3: p'ótem m'y p'óšl'i d'ó b'ės'etk'i | n'ó t'y d'ó p'ólsk'ego d'ómy t'am
m'y ž'ė

K1: t'am st'ó šėž'ėsunt c'w'óv'ek pš'yšwó

K3: r'óž'ina v'ėlgo | r'óž'ina v'ėlgo

K1: xt'ó x'ów fs'je pš'yšl'i

K2: n'ó xt'ó x'ów n'ó

K3: p'ótem j'ėšček t'yžin' t'yžin' néž'ėla d'a néd'el'a t'yžeń | j'ėš'ė
gu'al'i néž'ėle t'am f t'ym p'ólsk'im d'óm'ė

K1: d'ag'ul'ival'i

K3: d'ag'ul'iv(al'i) d'a

K2: bar'ana r'ezal'i k'ótwy st'óv'al'i | n'ó | b'ywó t'ak

K1: d'obže b'ywó x'ar d'obže

Ślub i wesele II

M, Pokolenie II, K, Pokolenie II

Transkrypcja: Katarzyna Dembska

K: k'óścuw t'ó d'óp'iro t'era p'óst(a) b'ó t'ó t'ó n'azót m'y w'ustanov'il'i a:
fp's'ud ž'ė m'y ś'ė uc'yl'i f šk'óle t'ó n'óm || d'ażė n'óm n'ė dav'al'i y'w'ót

f šk'ole xt'ò b'ò t'ò n'os | v òkt'òbr'atà pšyjmuv'al'i f p'ìon'ery | 'òt ž'eby
v d'umu n'e n'e d'aj b'uk | fš'énže na^w'uc'él ž'eby k'aj t'e | j'ak naz'yvo
š'e wubr'azék ž'eby: b'yw w'ubraz u k'ògò v d'umu ž'e n'e dav'al'i f'c'ale
zapšéc'al'i n'ò a fš'j'ò ravn'ò | b'ywo v d'umu b'ò l'uže st'are t'ò v'ež'ywy w'òd
m'ama t'ò w'uny j'eše: t'yn f'òčíška c'uš t'e m'òl'itfy t'ò v'ezum m'y t'ò j'už
n'e b'ò n'òm n'um t'ò t'ò zapšyc'une b'ywo || w'òd ji: t'yn | ji t'ò w'u n'os
j'ino: j'ak ž'yníš š'e t'ò sels'ov'et b'yw ji t'am gž'és t'am kš'ušška w'òt t'am
š'e r'osp'is'uješ zakl'uč'òš n'ò br'ak z n'im d'ò d'òkum'ènt d'ajum i ž'èci t'am
j'ak š'e ur'òzum t'am zap'isuv'al'i | a šl'up t'ò: n'e n'e br'al'i b'ò n'e b'ywo k'aj ji

M: a w'u n'os š'e k'òš'cuw w'òtkryw v ž'èv'inž'èš'untym dr'ug'im

K: n'ò

– *No tak. A wesele?*

K: j'ak?

– *Wesele. Było, czy nie?*

K: n'u j'asnò | m'y j'ak š'e ž'èn'il'i t'ò w'u n'os p'ènc dn'i gul'al'im | p'ènc
dn'i n'ò r'òdu w'òd m'amy d'um p'ewno b'ywo l'uži | i na dv'òže j'ešče
b'ò m'y l'atym š'e ž'èn'il'i jedènast'ego ij'uńa b'ywo t'ò t'ò j'ak š'e j'ak
š'e j'ak'i m'isunc t'ò j'ò n'i m'oge pov'èž'èc | n'ò j'ònv'ar' f'èvr'al' m'art
apr'èl'

M: j'ak n'ò 'osmy m'aja

K: m'aj | n'ò ij'uń n'e v'im j'ak p'ò p'òlsku m'um pov'èž'èc

– *Czerwiec.*

w'òt w'u n'os b'ywo | t'ò na dv'òže c'epwo ž'eby | s'unce b'aržo
n'e p'ekwo t'ò nazrumbuv'al'i bž'u:zek | z'rob'il'i t'ak j'ak l'as |
p'òpšyb'ij'al'i ž'eby b'yw | [przyjeżdża samochód] w'òt t'ò m'òja š'òstra
š'ama m^w'òtšò pšyjàxa: | ji w'òt ji na dv'òže st'ow'y j'ešče p'ostav'il'i kt'ure
š'e n'e zm'èjsc'ywy t'u t'ò na dv'òže | ves'ò fpš'ut t'ò ves'òwo b'ywo a t'eraz
j'už j'akòš

– *Ale pięć dni wesele to...*

K: p'ènc dn'i

– *I wytrzymali wszyscy?*

ji vyšym'a:l'i ji spok'òjnie níxt'ò | b'ò t'eras t'ò j'akòš t'a | kt'ure m^w'òtšè
t'ò a vyp'ijum š'e i: b'ijum š'e m'ijzy s'òbum a fpš'ut c'ixò ji b'ywo |
w'òp'iw š'e xt'ury p'òšed d'ò d'um n'a dr'ug'i ž'ín z'aš pšyxož'il'i i z'aš
gul'al'i ji b'ywo c'ixò n'e b'ywo t'ègò

M: j'ak p'ín'c dn'i t'yš š'e ves'ele a ž'e d'ugo l'òt b'yž'èš m'i | š'yješ n'ò n'

K: n'ò d'òbra d'òbra | d'òbra

M: st'era l'ažē p'ɔ p'ɔleš t'yš f p''ekle t'y j'ɔ ć'i p'ɔžre t'e sv''iŋe t'ɔ p'ɔžre
'až b''žēš

K: a ji c'ɔ n'ɔ mys t'ak'e c'ɔ pɔv''ēžɔw t'u n'e g'ada t'ak'e i n'ic p'ɔtym ||
w'ɔt l'ato

– *A teraz młodzi z Wierszyny biorą tutaj ślub w kościele? Czy nie?*

K: n'e t'eros m'awɔ x m'awɔ xt'ɔ n'e n'e d'aže n'e t'ego n'i_ma tak''ego |
n'i_ma | w'ɔd ž'ēci t'ɔ xšč'um nixt'uży j'idum t'ɔ xšč'um sv'ɔjix ž'ēci aa
śl'up t'ɔ | t'ak w'u n'a j'uš | t'ak w'una j'už j'ag ž'e j'ag v'um p'ɔv'ižēc
j'uš t'ɔ f pr'iv'yčke t'ak v'ešwo i t'ak zap'is'ujum t'eros t'ɔ 'až d'ɔ b'ɔxni
j'ežžum | zap'is'uvać | r'ańše t'ɔ v dund'aju t'utej r'adəm d'er''evnia
a a t'eros t'ɔ 'až d'ɔ b'ɔxni tud'a j'ežžum | t'am zap'is'ujom ji | w'ɔd
dokum'enty st'amtun fš'ysk'e ji ž'ēci t'am zap'is'ujom i sv'ad'by t'am
t'e | ves'ela r'ɔb'um | j'ak z'ap'is r'ɔb'um a ves'ela t'ɔ j'uš k'aždy v d'umu |
w'u n'os yy b'yw | c'urkuf t'ɔ m'y žēn'il'i t'era n'i m'a | s'ɔstra v jērku ucku
ž'yje m''awa: t'utej d'um t'ak'i v''e:lg'i postroj'iwy xc''aw'y t'u ž'yć | 'ale
p'ɔtym m'uv'(i) t'am v jērku ucku s'e k'up'i kf'arter t'am ž'ēci n'ɔ ji a t'yn
d'um st'ɔw | w'ɔt t'am s t'e rɔb''il'i t'e ves'ela fš'yscy | fš'ysk'ix pɔć'i
i fš'ysk'ix b'ywɔ t'utej s'ɔstry ji: | u m'ɔjix c'urkuf w'u dv'ux t'utej |
n'e u j'edny t'ɔ fsv'ɔjim d'umu b'ywɔ | b'ɔ j'uš | w'u n'as t'ɔ d'um st'ɔw
j'ino j'eščē w'ɔćēc pɔm'ogow |

Ślub i wesele III

K, Pokolenie I

Transkrypcja: Magdalena Ziółkowska-Mówka

– *A ślub jak wyglądał? Wesele?*

nɔ ves'ele tɔ w'adnie | ves'ele w'adnie w'u_mnie c'urka še žēn'iwa t'utoj |
br'awa śl'up | f t'ym

– *W kościele?*

fkość'ele br'awa | s'ama mw'ɔčša [Imię] z [Imię] še t'ego

– *A są swaty na przykład?*

t'ɔtɔ na k'uńax | ɔs š'eš p'aruf k'uńi | bɔ tɔ v m'arcu jag mr'uz
b'yw w'u_nas tajawɔ juš | i pɔd' zvwunk'am'i i kɔrɔ... kɔr'uny te |
d'ug'i wumaj'ɔne tɔ b'arɔ w'adnie b'ywɔ | w'adnie b'ywɔ | tɔ w'uńi
na na_t'yx | nɔ a p'ɔtem y: t'ego | ryxt'ujum nɔ jak sv'ažba jak t'eros
sv'ažby pšex'ɔzum tag i | v'e_fsi tɔ tēš t'ak'e b'ywy | ves'elum še | c'awy
ž'ín p''ijum gul'ajum śp'iv'ajum xul'ajum

– *Orkiestra jest?*

ń'e | 'ino j'es | t'yn ɣarmón'izd j'eden | cō gr'ō na ɣarm'ōš'e 'il'i na baj'ańe |
 a tag ž'eb'y skr'ipk'i | pš'ōži to pš'ōži d'ōńiej to b'ywy skš'ypce | to ʷō n'aš
 v'ujek gr'ōw m'am'in br'at na skš'yp'eckax gr'ōw || wō j'e je | tam p'iko ||
 a | a t'eros to pšygw'ōša še ɣarmón'ista | a b'yvo j'eše v'e_fši s'um tež
 ɣarmón'isty jak pšyx'ozum | j'eden ust'ańe to b'ere dr'ug'i ɣarm'ōške
 i gr'ō

– *Bo on tak całą noc gra? On jeden?*

nō ņe ca... ņe j'ednym ć'ing'im | ņe j'ednym ć'ing'im gr'ajum

– *Z przerwami?*

nō p'ōgro vyp'ije se tr'oxe | pōsp'iv'ajum v'yndun n'a_dvur | pōp'alum
 zax'ozum a | a n'azot śad'ajum za st'uw | ņe j'ednym tx'em | jag juš
 ust'anum nō to ap'ac'od:yx'ajum | a t'eros a t'ero juš p'ōšwa m'uzyka |
 t'ero juš te kas'ety t'oto fš'ysko v'incy | v'incy obraš'ajum vńim'ańe
 na t'e kas'ety jak | nō baj'an to j'ez z'avdy tyš | pšyn'ōšum i gr'ajum
 veš'elum še

– *A swaty są przed zaręczynami? Jak to wygląda?*

s'um | s'um sv'aty | pšyx'ozum svat'ajum

– *I kto przychodzi w swaty?*

roźić'ele pšyx'ozum | sp'irša pšyx'oži | jak 'u_nos | b'ywy sv'aty

– *No właśnie, jak to wyglądało?*

to w'un | to 'un 'un p'ėrf pšyl'ećow do m'amy i sp'ytōw še

– *Bo i pan, i pani z Wierszyny są, tak?*

m'y 'wōba tut'ejše | to w'un pš'yšed do m'amy i sp'ytōw še cy m'i
 m'ama | cy m'ama w'od:azum | mń'e j'imu cy ņ'e

– *A ojca nie pytał?*

nō nō w'une w'ōba b'ywy v d'umu 'ale še p'ytōw m'amy | a nō ʷ'uny
 w'ōba b'ywy v d'umu

– *Ale to zawsze się pyta mamy?*

a | a m'ama wōt... wōtpōv'ėž'awa | jag w'una sōgw'asna do | to j'ō
 ņe pr'ōćif | a j'esl'i w'una ņe sōgw'asna nō to ņ'e | nō a p'ōtēm | j'ō
 pš'yšwam nō pyt'ajum še [...] | j'ō juš n'ap'erv v'ėž'awa^m bō w'un
 m'i pōv'ėžaw

– *Czyli państwo się znali wcześniej?*

nō v'ad'umo pš'ećež m'y | nō m'y ņe | m'y ņe_b'arzo dw'ugo
 druž'yl'i m'y b'arzo cōś

– *A jak długo?*

coś tam | s t'ego | y: m'ešunc fšysk'ego m'y druž'yl'i | tag m'y
še scop'il'i wōd r'azu

– *A ile lat pani miała wtedy?*

a dwaž'ešća l'ōd juž b'ywo m'i | no | no i

– *I pani się zgodziła, tak?*

i zgož'il'i m'y še | a p'osl'ě ap'ac pšyšē... | y: naznac'ajum sv'aty | f k'e j
jak'ego čisw'a jak'ego pšyx'ozum na sv'aty

– *I kto przychodzi na swaty?*

pšyx'ōži | y: j'ego m'ama pšyx'ōži | j'esl'i t'ata j'es to i t'ata | s'ōstry tam
br'aćo | j'ako v'ele j'es

– *Cała rodzina?*

z j'ego s... | z j'ego s... | bl'isk'e s'ame | z j'ego str'uny | i tu ap'až z m'ōje j
str'ōny ap'až že tu m'ōje rož'ice

– *Ale to do pani do domu przychodzili?*

d'ō_mnie | d'ō_mnie do d'umu tam no do rož'icuf | do m'ōjix |
domuv'il'i še | sv'aty pšyn'ěsl'i čv'erc | t'akum v'elgum | tam š'ež
but'elek | vw'aži | pš'ōži to t'ero to v'utke pšyn'ōšum a pš'ōži taras'unu
nagn'al'i | t'yn jak še naz'yvo to | po | čimerg'es pš'ōži nazyv'al'i |
t'ego čimerg'esa nal'ol'i p'ewnum čv'erc | zav'ōnz'al'i kv'ōtek |
zav'ōnz'al'i buk'et | st'ōwške t'akum w'adnum ruž'ovum | i pšyx'ozum
wōt i | cy j'ō jes... | j'esl'i j'ō j'ego xc'e to j'ō dōwžn'a rozv'unzac'a j'esl'i j'ō
go n'e_xce to

– *Tę wstążkę, tak?*

t'ak | a j'esl'i j'ō go n'e_xce to j'ō n'e_bēde rozv'unzyv'ac

– *I wtedy się nie pije tej wódki, tak? Wtedy się oddaje wódkę, jeśli pani
by nie chciała?*

j'esl'i by nē xc'awa bym j'ō rozv'ōnz'ac | no to | to co to še w'uny
w'undum a t'oto n'ap'ěv r'ōzv'unž domuv'isko b'ywo | to juš fš'yško
j'ō rozv'unz'awa | i nacyn'ajem s t'y čv'erci nal'ěvac fš'yšk'im |
a r'ańše to b'ywy | t'ak'e v'elg'e škl'une dv'ěšćegram'ōve | 'ale t'en
čimerg'es to b'yw n'e b'aržo m'ocny t'ak'i | po čšyž'ešći gr'adusuf
fš'yšk'e t'ero to juš s'ōrok tam s'ōrož dv'a | a t'er... | pš'ōži to b'yw t'ak'i |
t'ak'i swab'ińk'i t'en taras... | p'ō_tej škl'une jag nal'ol'i | wōt p''irše |
nale... jak to že nal'eva bo to juž gw'ōva še m'ōže zavr'ucíž jak t'oto
b'ywo | to jak še | m'n'e nale... nal'ol'i | te škl'unke

– *I nalewał własnie...*

w'un w'un nal'evōw

– *Mąż.*

j'ɔ dɔwʒn'a v'yp'ić | dɔ j'ego m'amy | i pɔv' eʒeʒ d'ɔ v'az m'amo | p'otəm
ta m'ama nal'eva ap'aʒ mn'e | no'ale m'y juʒ n'e p'il'i pɔ t'yle'ino pɔ | n'um
tɔ t'ak'e mal'utk'e d'al'i stɔp'eck'i bɔ jag by m'y t'ak'e l'ampy p'il'i tɔ by m'y
še z n'uk sp'adl'i | tɔ n'am t'ak'e mal'ušk'e d'al'i | i ap'aʒ d'ɔwʒna m'ama
d'ɔwʒna j'ego | nal'ɔʒ mn'e i ap'aʒ vyp'ijum i dɔ j'ego | dɔ j'ego t'aty ap'ac |
i wɔt t'ak | a p'otym | juʒ j'ɔ jag d'ɔ n'ix w'obu vyp'iwam | tɔ ap'ac pšed'aje
staŋ'ete j'imu | w'un ap'ac p'ije dɔ m'ɔjry rɔʒ'icuf

– *I też mówi mamę i tato, tak?*

i ap'aʒ m'amo i t'ato

– *Najpierw do mamy?*

t'ak | dɔ m'amy p'otəm dɔ t'aty i | a p'otəm juʒ tam | juʒ v w'ɔpšəm
kr'ugu juʒ j'edən dɔ drug'ego i šad'ajum za st'uw | a za st'owem juʒ
fš'yscy r'azəm nalev'ajum p'ijum ves'elum še

– *A do braci już się tak nie pije? Nie trzeba iść do brata?*

no t'ɔtɔ jak pšy pšy sv'atax tɔ tak | pr'entkɔ tak še r'ob'i'ino dɔ s'amyy
bl'isk'ix | dɔ rɔʒ'icuf | a p'otəm juʒ tam jag za st'owem no tɔ juʒ tam
dɔ fšy... dɔ fš'ysk'ix še p'ije i wɔt t'ak

– *I później trzeba było się dogadać, kto posag jaki daje, tak?*

a t'ɔtɔ sv'aty b'ywy | tɔ sv'aty | a na sv'atay n'e d'ajum n'ij'ak'ix pɔd'arkuf |
n'ic n'e d'ajum | tɔ j'ino | tɔ pšesfat'al'i i'ix | dɔ | dɔ ap'aʒ dɔ ves'elo čš'a
c'ekɔc | n'ekt'uʒy | jag n'e m'ow j'ak'i sv'aʒby n'e b'yʒe r'ob'ić tɔ m'ug
ze sv'atuv z'abrać kɔb'ite dɔ s'eb'e | a j'esl'i nam'eć'il'i sv'aʒbe r'ob'ić | tɔ

– *Czyli nie zawsze robili swadźbę, tak?*

no byvɔ... | byv'awɔ tag ʒe i | n'e m'awɔ n'e b'ywɔ s c'ego tɔ byv'awɔ tak

– *Czyli czasami po swatach byli już mężem i żoną, tak?*

no | a | a p'otəm tɔ juʒ | jag juʒ sv'aʒba še nam'eć'iwa | tɔ m'y
jeʒʒ'il'i na k'uñax | tyš | dv'a | dv'ɔje k'uñi b'ywɔ | d'ek'abr' m'ešunc
t'ɔtɔ čšask'ɔncy mr'uz b'yw | dvuʒest'eʒɔ p'unt'ego na | na g'ɔdn'e |
na tr'ɔjce | na g'ɔdn'e sv'inta | tɔ na b'oʒe narɔʒ'yñe m'y še ft'encɔs |
ʒeñ'il'i m'y w'ɔba | mr'us t'ak'i | b'oʒe kɔx'any | a t'eros tɔ w'adñe
wɔblec'une a j'ak'e m'y b'yl'i wɔblec'une

– *Właśnie, jak pani była ubrana?*

no | no no jag j'a b'ywa t'ɔtɔ j'ino j'ɔ se t'eros pɔm'yśle jak t'ero
w'adñe | fš'yskɔ m'ajum i v'any m'ajum i | i | t'e | i pw'at'a w'adñe
m'ajum fš'yskɔ | a mn'e m'ama | b'yw t'ak'i t'ɔvɔr jak še na... naz'yvaw
nab'ivny š'owk | no w'un t'ak'i na pɔd'ob'e | trɔš'ecke š'owku
t'ak'e bl'eski'ni n'émn'ɔškɔ tak... t'ak'e b'ywy | jag b'ow... | ruʒ'ɔve tr'ɔške

z b'owym t'ak'e | m'ama m'e raskraj'awa t'en t'en kav'awek tov'aru | j'ò
 žem se s'ama na maš'yn... | m'el'i m'y maš'ynke cò še š'ywo | s'ama žem
 se zeš'ywa jag m'ama m'i skraj'awa j'ò se s'ama t'e pw'at':e zeš'ywam
 t'ak'e | nò w'adne te pw'at':e b'ywo 'ale nie to cò t'ero m'uj b'òže kox'any
 j'ak'e t'eroz m'ajum w'adne

– *A na głowie co pani miała?*

a na gw'ov'e | na gw'ov'e b'ywa | kv'ateg b'yw m'erta | drobń'ušk'e drobń'ušk'e
 t'ak'e l'ist'ecka

– *Takie zielone?*

želeń'utk'e | t'otò w'u_nas specy'alno st'owò na w'oknie | jak še xt'ò
 ž'ėniw i byv'awò | jag wum'arwa ž'owxa i j'eš:e nie žėn'iwa_še | to j'ij
 t'eš t'utaj v'an'eceg rob'il'i i xov'al'i j'om s t'ym kv'atk'em | wot i | a na
 na gw'ov'e t'ak'i v'an'eceg m'i zrb'il'i | kv'at'eckuv m'i tam k'aš po...
 popšyp'in'al'i i i fs'ò | i wot t'ak'e | a pal'ituf to m'y nie m'el'i | m'y
 b'yl'i ve fuf'ajkax | fuf'ajk'i | m'uj b'òže kox'any

– *A miała pani warkocz, długie włosy, jaką fryzurę?*

a j'ò se zaplot'awam dv'a t'ak'e t'utaj | t'u se zapl'ete t'akum kor...

– *Dwa warkocze, tak?*

korz'inku j'a se zapl'etwam | t'aku korz'ineč'ke t'utaj b'ereš st'und
 vw'osy st'und vw'osy i dówok'owa šud'y i šud'y i t'u še za... zaplat'awo
 zav'i... zav'onzyv'awo

– *A były przed weselom jeszcze, przed swadźbą wieczór paniński, wieczór kawalerski?*

ń'e_bywo t'ego | ń'e w'u_nos t'ego ń'e_bywo

– *A o północy oczepiny były?*

jak

– *Oczepiny.*

ń'e_v'em cò t'ak'e

– *O północy nie było specjalnych zabaw na swadźbie?*

a ń'e | nie nie nie | nie

– *I to razem państwo jechali do ślubu, do kościoła?*

do kość'owa je... ja... my... do kość'ow... m'y f kość'ole še nie v'ėnč'al'i

– *A gdzie?*

m'y še v'ėnč'al'i f kość'ole jag m'y p'ėnž'ešunt l'ot jag m'y
 pšež'yl'i w'oba | t'ero nie_b'arzo v p'ėnž'eš'untym kt'urymś | woj | cò j'a
 m'uv'e | f kt'urym m'y r'oku | [Imię] t'y nie pam'intoš | p'ėnž'ešunt
 l'od n'am b'ywo | p'ėnž'ešun šust'ego r'oku p'ėnž'ešunt š'ustym

r'oku m'y br'al'i śl'up | t'en | jag m'y še žen'il'i | p'ínž'ésunt š'ustym
 to p'ínž'ésunt nom nom r'ok | b'ywo v j'ak'im r'oku || p'ańi né mo...
 né m'oze póm'yśleć

– *A ile lat pani miała, w którym roku się pani urodziła?*

ń'e | ń'e_čša l'ata | p'ínž'ésunt š'ustym r'oku m'y še w'oba žen'il'i |
 a p'ínž'ésunt l'ot m'y ra... r'azem pšez'yl'i

– *Po pięćdziesięciu latach, tak?*

tak

– *Czyli w dwutysięcznym szóstym?*

dv,uxtys'uncnym š'ustym | to b'ywo n'am p'énž'ésunt l'ot | r'azym
 co żyj'imy | w'ot || [...]

– *A to gdzie państwo się wzięli? W urzędzie, tak?*

nu ježž'il'i | v dund'aju | t'en s'el'sk'ij sov'ed byw m'y še tam zap'isyv'al'i |
 a ježž'il'i m'y j'oc | j'oc z ním s'eze | m'oja dr'uxna b'ywa | ž'owxa | i wuń'ego
 byw sv'iz'ećel' [...] sv'iz'ećel' 'eto na... nazyv'ajum | i garmón'ist | 'ile
 naz jex'awo | dv'oje č't'erex p'ínču cw'ov'ek | i garmón'ist š'usty |
 wod z garm'oškum ježž'il'i | ž'owxy sp'iv'awy | t'a dr'uxna m'oja j'eše
 w'ona juš wum'arwa t'ako ves'owa b'ywa wo wum'awa sp'ivać | pod
 garm'oške w'adnie sp'iv'awa

– *A później po ślubie co, po swadźbie?*

no a po | po sv'ažb'e m'y | w'un mń'e z'abrów t'u w'un v d'um'e t'utaj
 na g'urce | za | r'adəm m'atka j'ego ž'ywa

– *A było jakieś wesele, była jakaś uroczystość po...? Bawili się ludzie przy
 tej garmoszcze?*

no ń'e | gar... to 'ino | jag za st'owem s'ezum p'ijum gul'ajum sp'iv'ajum

– *Było coś takiego?*

xul'ajum | tam vans'iroval'i | fakstr'oty xul'al'i | p'olk'i xuva...
 xul'al'i wo t'ak'e b'ywy t'ancy | a t'ak'iy ž'eby t'ak'e 'igry to ń'e | t'eros
 s'um 'igry pš'ožiń'e_bywo | t'oze t'yle l'ot pš'ešwo

– *I długo trwało wesele? Kilka godzin czy całą noc?*

no jak še nac'yno na v'ecur to | to še nad r'anem rōsxōž'il'i | a t'ero
 to m'ogum i r'ano j'ešče j'eše gul'ajum

– *Czyli już drugiego dnia nie było, tak?*

ń'e | p'iršy ž'ín gul'al'i u név'esty | na dr'ug'i ž'ín gul'al'i u ženix'a
 uń'ego | a na čš'eci ž'ín pšynoś'il'i t'e g'obće kt'ure b'ywy na sv... na t'ym |
 no xt'ō xc'ow pš'yjs | to u'u_nos tam sos'etka b'ywa | [Nazwisko]
 nazyv'awa še | to w'una na dr'ug'i | na čš'eci ž'ín pšyń'eswa c'awe čv'erć

taras'unu pšyn'eswa | i coś tam j'eš:e z'aješ | to juš kt'ɔ cɔ pšyn'ɔsiw |
 cɔ še wɔst'awɔ i xt'ɔ cɔ pš'yńus to ap''ac to pɔprav''iny nazyv'awy
 še pɔ pɔ pɔ sv'ažb'e juš | bɔ juš fš'ysko pɔvyp''ij'ane b'ywo i s'ame t'e |
 g'ɔśce | no tam sɔs''eži tam | pɔpšynɔs'iwy ze s'ɔbum | pɔpr'av'íc še |
 no i j'eše | ves'els'fɔ b'ywo | w'adnie še vesel''il'i pš'ɔži | w'adnie še vesel'yl'i |
 a t'erɔ | t'erɔ pɔ drug''imu sv'ažby | t'erɔ muz'yke fkl'uč'um pryg'ajum
 skɔk'ajum | šp'iv'ajum m'awɔ | to jak še zeb'er'ume | m'y še jag zeb'er'eme
 wɔ t'ak'e kɔb''ity | xɔž'j'ɔ st'arɔ no j'a šp''ivam že teš

Ślub i wesele IV

K, Pokolenie II

Transkrypcja: Emilia Ślesicka

no j'asno j'es^t | bez ves'ela jak tu b'arzo by | nie b'arzo d'obže b'ywo
 by jak j'eš^će s'ezum pɔ d'umax i j'eš^će l'ub'um l'užę poves'el'íc še |
 nie x t'erəs dlo niekt'uryx p'atšyš u nie x p'oći k'aždy żeń ves'ele | co by
 nie b'ywo to juš ves'ele tš'eba r'ob'č | no a tak l'užę še ž'eńum sx'ozum
 še sf'ažby r'ob'əm i kaš še ž'ecko urož'iwɔ no to teš tša || mńe še
 spɔdob'awɔ | n'ɔ to m'ože kšunc opov''adow | b'ywo to na stol'eće
 kość'owa i na rɔv'erax b'ywy i dv'oje z nie x t'utěj i ślup br'awy | no to to
 b'ywo v'idać tak 'u_nie x ekspr'omtəm bo nie v''esty m'ama pšyleć'a^wa
 no vr'ože tam tr'oxe x'oro b'y^wa | j'akums oper'acje zrob''il'i i 'una
 pšyleć'a^wa to vr'ože 'una b'arzo i nie v'ež'awa že t'utěj ślup b'yžę 'alę
 pšyleć'a^wa | a mńe še b'arzo spodob'a^wo | j'ɔ žem p'eršy ras v'iz'a^wa
 jak to 'im'enna f p'olsce r'ob'um | b'arzo še spodob'awɔ | i byw u nie x
 jak f tyj gr'up'e xt'ura jex'awa | u kš'unza tam d'aže j'edna k'aska jes^t
 vot | j'edna ž'owxa še rozb''iwa u nie x | tam cy j'amka b'y^wa v dr'oze
 cy j'ako no tak v'idać cy z g'ury v''idać b'ystro jex'awy no m'i še v''iži
 že x'yba j'amka no i jum vyc'epwo | no žyvo še ost'a^wa f's'o 'alę ten
 šl'em to spos^w i ten šl'em tak še 'ostow u kš'o'nza | i dv'oje z nie x ślup
 br'a^wy i p'uźnej nos zazv'a^wy tyš f p'olsk'im d'omu tam kaj ta š'opka na
 dv'ožu jes^t no i tam zrob''il'i tr'oxe t'ak'e ves'ele | a byw mw'ody kš'unc
 'u_nie x z nie x im'i j'exow | no m'i še spodob'awɔ že tam xfać'iwɔ na t'yle
 l'uži | tam šamp'ansk'ego m'ože tam p'ore but'elek 'ino b'ywo 'alę
 sum''el'i ves'el'č še bes v'utk'i | tyš tak f trąž'icji jes^t že kf'i'aty žuc'al'i |
 to to jak u [Imię] moj'ego b'ywo bo teš j'ežžw u n'ego brat w'ož'eńiw še
 i un poj'exaw | i m'uv'i ves'ele ižę | no u nie x tyš d'užo tam pšemyśl'ajam
 j'ako to nie v''esta b'yžę | tam 'um'i ubrać cy nie | pšyn'esum k'upe
 jak''ego s'ana 'il'i s'um'i natš'ep'um natš'ep'um | no vot j'ako ty b'y'ežęš
 tam | b'y'ežęš b'ystro c'ysto zm''atę 'il'i nie | no i t'utěj śm''ixu r'aži |

pšyń'esł'i kog'uta | napo'il'i go v'utkum | to to j'ak'i cw'ov'ek p'ij'any | no povesel'il'i sé vž'eńi t'ego kog'uta vyc'epl'i za žv'i | no p'ij'any | co z n'ego juš us'yp'o v'idać | a p'užńej sé tak zrobn'iwó žé pšyv'ežl'i | to to b'ywo l'atem gor'unco b'ywo i pšyv'ežl'i v'elg'e t'orty t'ak'e b'ywo v'idać j'ak's sé z'epsuw tr'oxé | o jedn'ego drug'ego v'idać xyc'iwy bž'uxy p'užńej | no to jak t'ak'e sé r'ob'i t'utěj juš dal'eko noc p'oka b'ywo to | j'ego brat roskaz'uje | sw'yše st'eⁿko xtoš st'eⁿko sé pš'elunk žé j'eden v'idać j'ak's tam co sé ob'al'iw p'ij'any | pšyń'eswy 'og'eń zaš'f'eć'iwy | to ten k'ogut p'ij'any st'eⁿkow na t'yle zaxoruv'any | t'yle b'ywo śm'ixu || u nix jes' j'akoš u nos n'é v'iz'a^wam | u nix mw'ode fst'ajum podn'oəm im | no j'akoš | pić vyp'ijać | b'arzo n'é daval'i no 'alé f's'o ravn'o j'ak'eš v'utk'i v'ino sé mw'odym i na t'ak'im podn'oše st'av'a im sé dla mwod'ego dla n'ev'esty v'ino i po mojemu m'i sé v'iz'i j'ak'eš c'ep'um | cy kəp'ijkk'i cy kw'adəm cy bl'isko i potx'ozum do j'ego m'atk'i w'ojca i n'ev'atsa dāžn'a ix n'azvać m'ama t'ata pšy fš'ystk'ix | no t'erəs jus ost'atné c'asy n'é navyv'ajum | xto xce naz'ywo m'amum t'atum | a no juš m'uv'um | no m'ožeš m'ne po 'im'eńi n'azvać | a vot 'u_nix o tak žé od r'azu fš'ystk'x pšy l'užax p'iršy ros kəń'ešnə tr'udno pov'ežec | no p'eršy ros pšepov'ežəw p'užńej juš lže'j | a na r'ano jak u nos b'ywo to juš p'ańi m'atka | no tam obuž'il'i 'il'i s'am'i fst'al'i f'cas to u nos napol'il'i p'eca i st'awy n'ap'ec bl'inuf | no tam c'asto 'uny zrobn'iwy | 'alé u nix p'ec ze fš'ystk'm n'é t'ak'i | u nos to juš in'aćej t'utěj i bl'axa a u nix to f's'amym p'ecu tam tš'eba b'ywo | j'eš'e te d'ovno t'ak'e koč'ir'e okr'oⁿgwe to pat'el'na tam i tam sé p'ece | u nos juš dovn'o t'ego n'é ma no 'alé sprav'i^wam sé | jak co 'um'eš zr'ob'ć jak co 'u_nos t'utěj j'ako s'ynu kob'ita b'yžé | tyš ni bes t'ego | no kaš vymysl'ujum j'ak'eš t'ak'e tr'oxé śm'ixy j'ak'eš na t'ak'x ves'elax | m'ogum tyš s'ano sw'omy naš'ypać ž'eby zb'er'al'i to m'ožé być | nix t'eros k'el'išk'i rost^wukəm na š'eń's'e | na poc'ontku jak j'eš'e z z'aksu j'adəm

Suknia ślubna

K, Pokolenie I

Transkrypcja: Magdalena Ziolkowska-Mówka

– A młodego też jakoś specjalnie ubierano? Jak była młoda ubrana, jak był młody ubrany?

a co se kto k'up'iw jak co m'aw to tam j'aku bo tam n'e_bywo jak to t'ero te | t'ak'e ub'er... ub'ory te f'aty te b'owe fš'ysko | a d'avńej b'ywo jak'aš suk'ėnka | i bl'uska j'akoš t'ako b'ywo | jak kt'o jak k'o^go st'až b'ywo |

no bo j'eše | jak m'oja tešć'ovɔ vyxo... teš pš'ečeš to 'una še rɔž'iwa | t'utaj |
v dvun'astym r'oku | moj'ego m'ěnža m'ama | še rɔž'iwa | v dvun'astym
r'oku jak pšyjex'al'i v dvun'astym i 'una še z'arɔ ʷurož'iwa a | v'yšwa
z'a_mɔnš | v dvuž'estym p'evnie w'usmym bo v dvuž'estym žev''unym
juš še ur'ožiw 'u_nix syn [Imię] | 'ale zm'ar | š'es l'at m''aw zm'ar |
no to jak | p'užněj juš | no to w'una j'ešče jag v dvuž'estym žev''unym
to w'una śl'ub br'a'wa v irk'ucku | cy t'u śl'ub br'a'wa pšyj'ežzɔw ks'unc | juš
t'ego dokw'adnie ne p'ov'im | no 'ale śl'ub w'una br'awa bo m''awa k''ecke
śl'ubnom | košć'elnom | to jak cuz ž'eckɔ tam pšel'enkwo še 'il'i čoš to j'eše
jak w'u_m'e p''erša c'urka še rɔž'iwa | p'užněj s'yn tak še lenk'awy |
to w'una pšyń'eswa m''i t'e śl'ubnum k''ecke m'uv'i bo to śl'ubno k'e... |
to b'ywa pr'osta s'uknia t'ak_ɔ na g'umce t'utaj šyr'oko jak to ve f'owdy
t'ak jak to jak to t'e kob''ity

– *A jakiego koloru?*

a b'aw'ego i t'ak'e b'aw'ego kol'oru b'ywa ta s'uknia | i t'ak'e m''awa
gawɔnz'eck'i dr'obne | pɔ s'eb'e | no t'ak'e drobń'usk'e gawɔnz'eck'i
b''awe | 'ale no b'ywo b'el'utk'e | no t'oto s'uknie ja viž'a'am | bl'usk'i n'e
viž'a'am a t'e s'uknie m''i d'awa | p'užněj ap''ac jum kt'oz pš'yšed
d'ɔ_mnie | t'e | no ž'ecku ž'eby pše... popšelev'al'i n'ad_nim ž'eby še ne
lenk'awo | pšel'ol'i t'e ...

– *Ale to kiedy? To na ślubie?*

n'e | n'e | to juš p'užněj w'una ščym'awa to jag j'ɔ v'yšwam | 'una pš'e'eš
śl'ub br'awa to v dvuž'estym sž'es p'evnie w'usmym bo v dvuž'estym
žev''unym juš še w'u_nix syn r'ožiw | bo m'ɔnž b'yw s čšyžest'ego
p'ers'ego r'oku | a t'ak'i | a j'ɔ p'ěňžeš'unym p''unym vyxo... v'yšwam |
a juž b'ywa c'urka juž b'yw s'yn to 'una j'ešče te śl'ubnom k''ecke
čšym'awa j'ešče b'ywa f k'ufše | w'una juž v n'ej n'e_xožiwa 'ino j'om
čšym'awa te k''ecke śl'ubnom | no to

– *Czyli ta kiecka miała jakoś pomoc?*

no t'ag že to śl'ubno | že to j'es śl'ubno | že to ž'eckɔ še pšel'enkwo
vystraš'une to ž'eby n'akryć t'um śl'ubnum k''eckom na to ž'eckɔ |
i pš'elozj v'odum | no v'odum v'osk'em tam t'ak'im

– *Ale gdzie przelać? Na tę suknię nalać, czy obok?*

n'e | n'e | tam s'uknia lež'awa na ž'ecku a b'yw t'alěž z v'odum i | i tam
gaw'unsk'i t'ak'e bž'ozy s m''etwy | i l'owo še šv''icum koš... košć'elnom |
šv''ece še

– *Aha, taką gromnicą dużą?*

t'ak | rɔs... rɔstap''awɔ še i l'owɔ še na t'e | na te šv... na t'e | no na t'ěn
t'alěž na te v'ode

– *I ten talerzyk stał na sukni, czy gdzieś obok?*

y: | nɔ tal'ežyk še čšym'awɔ v r'ěnce

– *Aha, w ręce. Ale nad suknią?*

nat s'ukńum | nad že... nad ž'eck'em nat s'ukńum | tak

– *Ale to nad każdym dzieckiem tak robiono, czy takim...*

n'ě | xt'ure ž'ecko še 'ino kt'ure ž'ecko pwa... pw'ace l'ynko še

– *Aha, niespokojne takie?*

ńespok'ojne l'ěnkɔ še | šp'i m'oze še | z t'ego | m'oze še c'egoś na ul'icy
t'ak'e ž'ecko tam r'ocńe 'il'i m'oze d'aže puw r'oku | 'il'i r'ocńe | cuś še
ceg'óśik st'ukńež m'oze še pšel'ěnknońć | 'il'i k'ota 'il'i c'egoś še m'oze
vyl'ěnknuńć | nɔ i p'užńěj še w'uno l'ěnkɔ šp'i i l'ěnkɔ še i pw'ace | nɔ
to pšel'ěv'al'i nat t'ak'im a kt'ure ž'ecko spok'ojne to n'a_cɔ | n'ě

– *I to tylko ta suknia miała takie właściwości, czy jeszcze były jakieś przedmioty, które pomagały?*

nɔ tag muv'il'i že t'ylko čš'a nat s'ukńum že to pɔm'ogwo že tɔk śl'ubno
s'ukńa že to

– *Ta ślubna z kościoła tylko?*

s kość'owa | nɔ | i p'užńěj ktoś 'u_mńe te s'ukńe pɔ... teš pɔpr'óśiw nad
ž'eck'em pš'elɔć i tag i kt'ós | j'a zapumn'a'am p'užńěj i tak i ta k'ecka |
p'užńěj t'a teś'ova še p'yta gže k'ecka a j'a m'uv'ě nɔ j'ɔ k'umuž d'awam
n'ě_v'em nixt'ɔ n'e w'od:ɔw

Zabawy weselne

K, Pokolenie III

Transkrypcja: Katarzyna Dembska

pr'osto fst'uwška cěrv'uno 'il'i n'u j'ak 'un t'am n'u c'ɔ

– *No a już pewnie na samym weselu...*

n'u b'ɔ t'am 'uněn 'ale kor'óci j'ak t'ɔ t'ɔ t'am nac'yno s'e | nalyv'ajum
sv'at ze sv'at'um s t'y i s t'y str'uny | n'u i snač'a: ž'uwxym'ogum |
i ze str'uny ž'owxy t'am m'ogum kr'evny ž'owxuf pɔdr'uškuf | n'ɔ
v j'ak'im n'i_v'im čud'jańe nakryv'ajum ji w'un d'ólžen w'uzn'ać
ji s t'yx ž'owxuf c'y j'est t'am j'ego ž'owxa [...] n'ɔ s'am | n'u t'užě
w'un | nalyv'ajum t'am st'upke | n'ap n'a | i ž'owxa j'uš nadz'yvo j'ego
rod'it'eluf m'amum t'atum | t'akže w'un naz'yvo m'amum t'atum |
t'akže v'ecur m'ožno s'e t'ak 'up'ic [śmiech] | s t'y čv'erci | j'esl'i kt'ɔ
xc'e | m'ɔ x'ywć

Imiona i imieniny*M, Pokolenie I**Transkrypcja: Sylwia Detmer*

no tēs 'ino... | 'u_mnie jest nap'is'ane fš'ysko n'avét fš'ysk'ix im'ėniń'ikuf
 j'es | v j'ak'i ž'ėń | ax'a | pɔd j'ana pɔv'ėžmy| vwadysw'awa | p'otra |
 p'avwa | antɔń'ego | no kʳ'ɔćė gɔvɔrj'a to t'ak'e znam'ėń'ite co b'ywy
 pr'aznik'i | śf'ėnt'ygo j'ana d'ɔvńij to p''iršy ž'ėń ɔtryv'awo śe k'umpać
 v ž'yćė | ax'a ve vwadysw'ava | p'otra | p'avwa

– *A Władysława kiedy jest?*

tak | dvuzest'ygo tšć'igo po moj'imu

– *Ale czego?*

c'yrfca

– *I co wtedy się robi?*

no pɔm'in'ajem | to juš 'iže...

– *Pominają, tak?*

d'a | to juš 'iže | jak to m'uv'oŭc | d'ɔvńij pšyb'ij'al'i kɔr'uny
 na ž'ėń vwadysw'ava | na ž'ėń j'ana u k'ɔgo b'yw_wun | v d'umu |
 vnoš'il'i c'ėwo... pɔv''ime ji ž'ɔwxy j'i xɔp'ɔk'i pšyb'ij'al'i

– *Ale do czego przybijali?*

nad žv'am'i ž'ėby 'nix né v''ižow | ž'ɔwxɔm pšyb'ij'al'i x'ɔpcy j'esl'i 'un
 n'ɔši pɔv''imy vwadysw'av 'il'i j'an ax'a | 'il'i p'ɔtěr | 'il'i ant'ɔńi to f tən
 ž'ėń juš v'ėž'ėl'i [...] n'ėsum m'u kɔr'une t'ajno to to śe fš'ysko rɔb''iwo

– *Czyli tak, na przykład, ktoś miał na imię Władysław, tak, to w dzień Władysława przynoszono i nad drzwiami naklejano?*

d'a

– *I przyczepiano tę koronę*

d'a | [...] pšygw'ošuw j'esl'i 'un... dawžn'ɔ śe kto to pšygw'ošow
 ji zast'ɔljė r'ɔb'il'i tam 'ile co ix b'ywo sf'ɔix r'ɔdnx tag b'ywo t'ako...

– *I ta korona cały dzień wisała na drzwiach?*

d'a | c'awy ž'ėń | a 'ile xć'ow kt'ure p'užńi d'o_dum se pš'yńus | jak
 p'am'ėć... | v d'umu 'una p'ɔxwa l'ėp'ij

– *A z czego ta korona była?*

k'ɔruna b'ywa z v'ėžbuf s t'yx | z bžɔz'ovyx l'iśi | p'ixta |
 kf'ɔtk'i fš'ysk'e śe zb'ir'awy

– *A, taki wianek, tak?*

v'anek v'elk'i ax'a | nu jak t'ero n'ošom že x'ov'om to | kw'adom
na moġ'iwe

– *A wtedy na imieniny coś takiego dawano?*

a to te na im'én: ińika da | a nie fs'ysk'e | pr'oŧda no | k'oġo jak...

– *To był taki podarek, tak? Taki prezent?*

t'aka trad'icja b'ywa | p'om'in'alny ź'én | vwadysw'ava | p'ov'imé j'ana |
p'etr'a | p'avwa

– *Bo to dla tych żyjących się przynosiło?*

d'a

– *Tak?*

na tén ź'én | no jak é:íc p'am'éc fs'ysk'ix sf'intyx | bo j'an to niej'édyn
p'ov'ème a tén ź'én to jest j'ana 'il'i vwadysw'ava | a vwadysw'avuf m'ože
b'yć j'i dwaź'ésca i źés'ińc ve vs'i | no to kor'uny v'iš'al'i | to j'ak [...]
nu kań'ésna | nie um'arwym a ž'yvym ax'a

Imieniny

K, Pokolenie I

Transkrypcja: Magdalena Ziółkowska-Mówka

– *Obchodzono tutaj imieniny, urodziny?*

no to jak opxoz'ono im... im'én'iny | im'ín'iny no zb'ir'ajum sé t'am |
p''ijum gul'ajum

– *Jakaś koronę się wiesz, tak?*

no d'avnéj k'ej | v'eš'al'i kor'onny jag im'én'iny to p'ačšyš | r'ano fst'aješ
t'am kor'uny v'išum tu | no | a t'ero juš t'oto w'otx'oži juš t'eras | a d'avnéj
t'ak | kaźd'emu v'iš'al'i kor'une | no | b'ywy b'ywy t'ego | a f'p'olsce s'um
j'ešče kor'uny

– *Nie słyszałam o takich koronach.*

no a u n'az b'ywy kor'uny v'iš'al'i a t'ero juš | no j'ešče t'ego r'oku tež
j'ešče t'am m'uv'um d'užo na antoń'ego v'iš'al'i d'užo b'ywo j'eše f'tym
r'oku | na p'avwa | bo p'otra p'avwa j'ez dvužest'ego žev'ont'ego |
c'erfca | to zav'iš'al'i to v'iš'al'i j'eše f'tym r'oku

– *Bo to jest tak, że sąsiedzi, znajomi wieszają koronę na drzwiach tej oso-
by, która ma imieniny?*

no

– *I później tamta zaprasza tych, którzy powiesili?*

t'ak kt'ure p'ov'eš'il'i t'am i | no t'yġ zapr'aša | p'uźńej tam j'eše m'ože
rož'ine sf'oġom bl'iskom

– *To przychodzi do nich i ich zaprasza?*

t'ak | t'ag zapra's'ajom | i xt'ure kt'ure v'iš'ajom te kor'ony | d'avnej to j'ešče
pam''intom t'ak'e b'ywy t'utaj co rōb''iwy no t'ak'e pr'osto žartov'al'i |
jak pov'eš'il'i f t'ym r'oku | kor'une | i ne zapros'il'i to na dr'ug'i r'ok mu
pšyv''e... pšyv'eš'il'i m'u pov'eš'il'i m'u j'akum m''etwe st'arum s'uxum |
i j'akum bž'uze wōc: efi m'u wod bž'uzy | i pov'eš'il'i m'u

Urodziny dawniej i dziś

K, Pokolenie I

Transkrypcja: Magdalena Grupa-Dolińska

no to c'o | p'ij'umy | nawad'ujum na st'uw | gr'ajum šp'iv'ajum |
xul'ajum | t'erōs t'erō no t'erōs tr'ōške mnij no ne fš'yšk'e | a f pš'ōži
to m'y m'y jag b'yl'i j'ešče z žōwx'am'i to my z'aj jag šl'i do kl'ubu
to šp'iv'al'i dal'eko tu | tu šp'iv'ajum | tam na t'amty fš'i šp'iv'ajum
fš'yńže | a t'erō ni a t'erōz ne 'um'om šp'ivač | ne 'um'om šp'ivač

Wspominanie zmarłych

K, Pokolenie I, K, Pokolenie III

Transkrypcja: Michał Głuszkowski

K1: n'o p''irfše k'el''išk'i vyp''ijemy za pōk'ōjnika | za t'ego |
za nebošč'yka | br'ata moj'ego | ž'išej mu st'ō l'ot'jak | b'ywo by | a w'on
j'us f šedymžiš'uwtym cf'ortym r'oku | jag:ō b'uraty zab''iwy | 'alē 'un
s'om v'inov'aty | bo j'agby ne p'iw t'ō by t'ego ne bywo | n'o 'ale t'ak
ō k'umu | t'ō | d'obry b'yw

K2: gr'užže | 'ino j'ō 'ix gōtuv'awa | bo 'ix ned'užō | trōxe b'ywo

K1: o'x'otnig b'yw | j'ak sō z'ab'iw sax'ata | t'ég'ō s'axa to z'ab'iw to 'o
v''ele poj'edl'i m'y m''iša | pšen'ōš'iw | otpr'av'iw c'awo pš'ednie n'oge |
a na tej sax'ac'i pš'ednie n'oze m''iša d'užō | u n'ego | bo sax'ata z'adnō
n'oga to mn'ejšo jak pš'ednō | bo u sk... u gaž'iny to: | z'adnō j'es t'ako
m''ēšnō | a pš'ednō s'uxo

K2: no tš'ymojće k'el''išek

K1: no ne trynk'ōjće še

K2: a: ne tš'eba [...] za us'opšego [...] ne stuk'ajće

K1: spom''inom | no l'eš | wod:'yxoj spōk'ōjne | s'omēs v'inov'aty ž'es
w'ušet

– *A to co? wino?*

K2: v'ino || j'om tu p'odom k'ewb'ask'i | s'yr

K1: no tal'yška | no v'y pšejéd'ojće fš'yško || no i p'ijće

K2: no m'y vyp'il'i

K1: no pō š'y k'el'is'eck'i v'yp'ijem pōm'anymy

MORALNOŚĆ I WARTOŚCI

O ludzkiej naturze

M, Pokolenie I

Transkrypcja: Magdalena Grupa-Dolińska

v'ice cō | k'aždy jak tam 'un [...] mō sf'oje fant'azje sf'uj r'ozum
i vōg'ule mīe k'ažecsa pō 'ile juš sum vniġn'uw f t'ak'e b'ole
ōb'ekt'ivne vōpr'osy tō 'un juš sum s'ōb'e | nō m'ōže być št'ōta | m'ēc
| ze str'uny tyž jak'umšik tō šparg'awke | na 'uxō ž'eby pōtpōv'ežić |
my že pōlz'ujmy že še eh'e d'ōvōdam'i sw'uxam'i | cw'ōv'ek tō jez
nat'ura sw'užnō | yh'ym | u mīe jes v žēn:'iku zap'is'ane j'edna
p'ōlsko p'is'ačel'nika p'is'ačel'nica 'ōna v ras'iji ž'ywa | 'uže v l'otax
p'užnī revōl'ucja pš'ešwa | 'ōna st'awa p'is'ac' | i d'aje t'ak'e pōpžel'eñe
cwōv'ecy nat'ury | w'una utf'erzō že cw'ōv'ek cwōv'eka z'avdy
ōš'ukō | cw'ōv'ek'ōv'i nē čša v'ēžy nō sw'uxac' gō čša | 'ale na te m'ejšce
jak sw'uxac' cō sw'uxac' | nō w'una utf'irza i w'una n'avet z v'elkuw
uv'er'en:ōs'cūw že cw'ōv'ek cwōv'eka z'avdy ōš'ukō | nō nō i dr'ug'ix
ist'ōč'nikuf tak p'ačšyš s'w'uxōš | jez d'užō p'is'ačel'if c'ōwk'im šf'eće |
p'išōm i b'ibl'i i kš'ōwšk'i nu tam pad'ōbna | 'une že zaj'imstfujuw
fš'yško s xar'akteruf l'uck'ix | in'acy jak | nō i jes t'ak'e izryč'eñe
b'ole bl'isk'e | jež'el'i xc'es zainteres'ōvac' k'ōgōs tō | aha | p'is'añem
'il'i cym | z'avdy dō pr'ovdy čš'eba pšykw'adač tr'ōxe nēpr'ovdy | w'una
jez interes'ijšō i l'ep'i še c'ytō i l'ep'i še sw'uxō | a jež'el'i b'yže c'ystō
pr'ōvda 'ōna nē inter'esnō [...] nō v'ice cō | a t'utej na sx'otkax žem
pšec'ytōw š'ōwōxōva | znak'ōmy vam p'is'ačel' kt'ury p'isōw 'i'ixij
dōn | ah'a | vōt | na n'ego še mw'ōžēš ōbrac'awa žefč'ynkuf m'aw
p'ewno | j'ešče ft'edy pra... da w'una i t'ero x'yba jes ščil'ag'i nazyv'al'i |
šč'ilna še ōž'ivač | ah'a | ž'eby pōtpōv'ežić k'umu 'ōna ōd:aje l'epšum
s'imp'atije | aha | 'ōn m'uv'i jō nē pš'ečif ž'eby še | k'aždy xce byč z'avdy
zgrabn'ejšym nēž'el'i sum vygl'unda | 'ōn ukr'ašōw'im | nō m'u'v'i tō
nē m'ēšō | jō t'ymu nē pšy... nē pšyd'aje nō dōwžn'ō byž z'avdy fš'yško
v m'are | yhym | s fl'usym s est'et'ikōm ah | a ješ jak cō l'išne tō w'uno
ōdn'ōši še jak tō m'uv'ōnc jak n'ak'ip kt'uro spw'yvo ze s'upu ah'a | tak
w'ōt | t'ak'e m'ōmenty | d'užō jes tak'ix

O humorze i wartościach, którymi należy kierować się w życiu

M, Pokolenie I

Transkrypcja: Magdalena Grupa-Dolińska

b'yle 'on buw ščensl'ivy | jag by b'ywo d'obže || pšyj'imno kań'ešna
i cwov'eka | no s'ame v'ažne v'íce co v ž'yću | trudol'ub'e | trudol'ub'e |
sprav'edl'ivós | ah'a | jak tu pol'acy d'avníi muv'il'i | p'otše p'avle
p'ov'ic pr'avde | sm'ol'i se no a tak jest pr'i [...] to kań'ecnie m'uv'ic |
p'otše p'avle p'ov'ic pr'avde | p'ekar p'ek p'ekar p'ek'arce pot'argow
maršč'unum koš'ule | tak t'ak'e b'ywo dr'ug'e roskaz'ańe | no
p'olsk'e že | nu s p'olsk'i d'užo pšyv'ežl'i tak'ix | ah'a | no skund'une
že se tu nie rož'ivy st'amtund je zav'ežl'i | no ji tag'une se ost'awy |
fš'ysk'e negat'ivy i d'obre ž'ecy | yh'ym | fš'ysko se | t'agže n'a_nos se
ni m'óce co ob'ežač jež'el'i coš my tag'nie roč'imy jag vy | ah'a | t'agže
ž'injka b'ogu že my ješče t'ak'e a to | a to b'yl'ismy vy g'orše to nie [...] | j'a
m'ejsc'am'i n'avet nie sagw'as'en žem jest ah'a tam t'ak'i ov'ak'i | a xt'ó
že tu b'yw gr'odonač'alnik'i i t'ego fš'ysk'igo jag'nie p'olska | s t'amtuwt
pšyvlec'une fš'ysko | t'agže jes na šf'eće | mńe br'at ve lv'ov'e 'umar |
tu ok'uńcyw šk'owe a tag i nie žen'aty s'um juš t'ero [...] 'un t'ak'i aha |
'on p'er'ev'otčik pšev'odník | sf'ob'odno vvaž'eje p'olsk'im r'usk'im
ukra'ínsk'im f'sav'erš'enstv'e | ah'a | ve lv'ov'e ž'yje | no to m'ę wotp'al'iw
t'ak'e kart'eck'i jak se m'uv'i interes'ujom mńe c'awo kš'owška jes
s p'olsk'igo x'umora | t'yłko na p'olsk'im jenz'yku | i tag zebr'any s c'awej
p'olsk'i ješče x'ybta ot k'ogo | ot dr'evníx pol'akuf | t'ak'e sm'išne s'om

O prawdzie i wartościach

M, Pokolenie I

Transkrypcja: Magdalena Grupa-Dolińska

j'ó agron'om po specj'aln'óści | zo:t'exník | aha | no | no tr'óškem
zajm'ovow se ideow'og'um | vosp'it'ańem | ah'a | rob'iem na p'opr'išče
t'ego fš'ysko | s lužm'i | izuč'æm tam mawom'orski | v n'ik'owa tem
i drug'im | a s'amae v'ažnae aha | r'eskos(ć) pr'ovdy | xl'yp sul j'ic
i pr'ovde m'uf | to s'ame dr'og'e | fš'ysko l'ub'i pr'ovde | od najšf'entše
suš'estfujet dva zw'a | 'ino dv'a | to že j'edna dr'ug'i nie l'ub'i nie
č'erp'i nienav'iži | suš'estf'uje na šf'eće pr'ovda i kš'yvda | v'ency nič
ni ma | i w'une c'awe v'ek'am'i ž'yčo j'edna dr'ugum nienav'iži | got'ova
ah'a | pr'ovda xce byč pr'ovdum | nepokol'ybum pr'ovdum | ah'a | b'arzo
tr'udna no 'ale pr'ovda | a kš'yvda pr'etend'uje na jej m'ejsce | tyš xce
byč pr'ovdum | a pr'ovda to nie dop'uščo do t'ego | 'ony jo v'r'aždujum |

jeż'el'i ta kr'yvda vl'eže f prav'a f:unkcje pr'ovdy to b'yže źle na śf'eće |
 o to to j'ó v'ëm i za to j'ó [...] fšegd'a | być pr'ovž'ivy | a někt'urym
 tr'udno b'yc pr'ovž'ivym | za pr'ovde će b''ijom | pr'ovda ně ník'ogo ně
 b''eši tag jag b''eši pr'ovda jag mu v 'ocy p'ov'eš pr'ovdu 'ona go b''eši go |
 lub'ygo b''eši | ah'a | pr'avda

Stosunki międzyludzkie dawniej i dziś

K, Pokolenie II

Transkrypcja: Emilia Ślesicka

j'ak j'ó pəm''entəm jak m'y m'a'we b'yl'i no to m'i śe podob'awo
 že c'yn'ś:ej chož'il'i j'eden do drug'ego | c'yn'ś:ej byv'a'wy j'ak'e pr'acy
 že śe k'upəm skwəd'al'i ně pař'el'i že tam že za p'eñ'unšk'i j'ak'eś ci zap
 w'acum a tak k'upəm jedn'emu pomag'al'i p'užněj drug'omu jak'emu
 p'omuč tš'eba b'ywo śl'i do drug'ego t'akže k'upəm | m'i śe b'arzo
 podob'awo | a j'eš'č'e t'ako traž'icyja b'y'wa to škub'al'i p''iže | z g'yř'i |
 g'e'n'śi d'užo tšym'al'i | to jes' pod'uška to p'ež'yna to to fš'ystkə
 śe ně kupov'awo | fš'ystkə z g'eř'i rob''iwo | no g'en'śi cyñ's:ej tam jedn'ego
 m'ože ostav'al'i ostal'nyjē v'ežl'i na b'azar bo tša b'ywo na m'ejsce
 t'ego k'up'č ž'ečəm 'ožeš | do šk'owy otr'av'ic | a p''iže m'i śe b'arzo
 podob'awo | t'ak'i otkryv'al'i v'elg'i stuw | g'ure vysypuv'al'i t'ego
 p''iža kob''itk'i śe zb'er'awy | vyškubyv'al'i to tyn pux t'ak'i zgr'abny |
 v j'ednum str'unē | no a p'užněj jak skoncy'l'i stav'al'i t'utēj stuw
 nakryv'al'i tam p'oješ' v'yp'č no i tr'oške se vyp''il'i | x'w'opy m'ogwy
 pšyjs' i r'azem p'užněj śe dop'ero b'ajk'i nacyn'awy | b'ajk'i sp''ifk'i |
 m'i śe vot nraw''iwo že v''incēj kont'aktu b'ywo m''enzy luž'am'i | v''incēj
 družn'ejše b'ywy | t'era da t'ak'e j'ez' žē m'a'wo śe spotyk'ajəm zamyk'ajəm
 śe j'akoś | k'aždy po s'ob'e | jes' tel'efun | j'edno | jes' c'el'ev''izor | d'ovno
 c'el'ev'iz'oruf ně b'ywo | kaj b'ywo x'ožic | chož'il'i do kuw tr'oškē
 k''ino se popatš'el'i | no to u nos t'ata z m'amum c'ynsto chož'il'i |
 n'oz b'ywo p'eñ'cu | my juš mw'otše a st'arše to muš'a'wy p'atš'č
 za malutk''im'i 'il'i něxt'urē s b'ap'cum śe ostav'al'i | pam''entum | i uñi
 se chož'il'i 'il'i tak do k'ogōš p'ořl'i do suns'aduf kaj | m'ože j'ak'e wes'ele
 b'ywo 'il'i co | a to m'i śe nraw''iwo jak śe zb'er'al'i do k'upy | v''incēj
 j'akoś pəmæg'al'i j'eden drug'emu | da tak jes' | t'eras j'akoś no v''incēj
 mw'ožeš v''incēj p'atšum ž'eby za l'ube tam tr'oškē p'omuk juš tš'eba
 zapw'ac'ic | b'ywo l'ep'ej jak pr'osto p'omoc b'y'wa t'ako ot cyst'ego
 s'erca pr'ostə | sons'adu brak'uje | j'akoś potš'eba | ktoś jest f pom'ocy
 p'ujdum pom'ugum | t'era v''incēj v''idać tak v op's'e'nē śe telef'onēm
 zam''eniw kaš | 'il'i trop''imy śe kaš coš | [Imię] n'ē_ma c'asu

O radzeniu sobie z głodem i szanowaniu jedzenia

K, Pokolenie II

Transkrypcja: Emilia Ślesicka

j'akos te st'arše m'uv'um že jak v'ojna b'ywa to z gw'odu né um'er'al'i ní ž'eci ní wzr'oswe z gw'odu né um'er'a^{wy} sm'ogwy v'yžyc | alé c'ego ino né j'edl'i né zb'er'al'i | jak kart'ofle saž'il'i to tak čen'utko skrob'al'i i s tyx oskr'ab'in ž'eby kaj w'ocka jes^t tr'oške tak ost'av'il'i tyx oskr'ab'in | t'ym'i oskrab'in'am'i sa ž'l'i a ž'eby kart'ofla zjes^ć | t'era my to tak xl'as xl'as pokraj'al'i powož'yl'i kaj c'a^{wy} kartof elek jes^t i né d'užo | a na t'yle šanov'al'i l'iš by xoc coš b'ywo p'oješ^ć | zb'er'al'i st'are | to néx t'erəs m'ama m'uv'um j'eš^ćé m'i šé z ma^wego pam"into | x'yba jo vas zamuv"i^wam | to jak kart'ofle k'op'eš to néx t'eros šé v'žim'i f's"o ravn'o níc né zost'aje j'ak'i kartof elek | f's"o ravn'o šé kaš op'ušci | to na v'osne cy níx to ros b'yvo v'v'azi s'unce kaj gžy^b'al'i znal'ežl'i i o ten zmaržn'enty kart'ofel v'žime pšel'ežw v'žim'i | na v'osne go kaj poznawaž'il'i suš'yl'i i on t'ak'i c'orno'b"owy j'ak'is t'ak'i šé r'ob'i ot kraxm'olu | to to suš'yl'i n'ešl'i na z'arna ml'il'i i rob'il'i pl'ack'i | no kl'usk'i pl'ack'i t'ak'e b'y^{wy} c'orne | no v'idač ot t'ego že né b'ywo b'aržo co jes^ć | no t'ak'e sm'acne b'ywo | m'ama m'uv'um | aš m'i do tyx pur p'oxné jak my j'edl'i t'ak'e b'y^{wy} sm'acne | il'i kart'ofla tak pr'osto tak tr'oške tr'oške go pokraj'al'i | pr'osto na bl'axe na gor'uncəm | unə že c'ysta | tam od'ogňa né b'y'a ní j'ako br'udnə | powož'yl'i tr'oške posol'il'i i i to t'ak'e b'y^{wy} smaž'onk'i | gž'by šé zb'er'awo | kaj juš coš | nč b'aržo b'idno b'ywo č'inško v'yžyc | v'incyj z l'asu | kaš j'ak's trof | čer'emše zb'er'al'i | v'yžy'al'i za čer'emše | p'užněj jag'ody j'ak'eš šuk'al'i | gž'ybuf v'incěj | no gž'ybuf tyn cas b'ywo d'užo | beck'am'i sol'il'i | i gžyp tyš j'akos s'iwe x'yba d'awo kał'or'i: j'ak'eš že tr'oxe ž'yl'i a s gaž'inny naw'og'i t'ak'e b'ywy | tsa b'ywo d'užo c'ego zdač | i d'awo šé [...] no b'ywo t'ak'e d'aže že p'ekl'i xly^p i pr'ostə na l'uži žel'il'i po 'ileš tam po kr'omčé j'ak'ejš | to m'uv'um | a m'oja b'apča [Imię] to rob'il'i na skw'adax u tyn xly^p vydav'al'i | žel'il'i tyn xly^p i vydav'al'i | no to m'uv'um to j'eš^ćé b'ywo t'ak'e šč'yńs:é že kaš j'eš^ćé j'akəms l'išnəm krom'ecke tam j'eš^ćé že tak d'azum | bo to xč'a^wo šé na t'yle | t'utej t'era j'akos né šan'ujum xly^b'a f ten cos na t'yle že l'užé pšyv'ikn'inté | d'aže o te co b'ak'adé pšen'ešl'i l'eñingr'ada | jak b'ak'ada b'ywa | no tam jak dəkum'ent'al'nə pokaz'ujum baržo str'ašno | x'oča u níx šé ost'awo to ž'eby do tyx p'ur | t'era m'uv'um juš jes^t co jes^ć | rozm'aité fš'ystko | alé st'amtunt šé t'ak'e ost'awo ž'eby krum'ecké xl'eba né vyc'epnuńc a kaš jum 'il'i vys'ušyc | sux'arem zjes^ć 'il'i j'akos né vyc'epnunc do v'adra | i tak že ot u nos u st'aršyx ot tyš co v'ojně pšež'ywy i t'ak'e tyš jes^t | zešan'uvə č | kaš tam fš'ystkə vyskr'abač v'ymyč no né vyc'epnunc | te l'užé co né v'ež'a^{wy} j'akos kań'ešnə t'ego juš | lšyj tam kaš vyc'epnunc | j'es'l'i gaž'ina jes^t kań'ešnə

gaž'ina tyš l'ub'i j'akums krom'ecke zješć p'esk'ov'i dać il'i k'omuš tam |
k'atce rozm'ocyć | no t'ak i j'esć

KUCHNIA

Tradycyjna kuchnia I

K, Pokolenie II, M, Pokolenie II

Transkrypcja: Katarzyna Dembska

K: n'ò ryxtuj'emy t'yš fs' ako t'yn k'aj c'ò c'ò c'ò v''imy j'ak c'ò v''imy c'ò
n'aše ž'atk'i gòtuv'awy i c'ò t'yn j'i t'ak'i m'y ryxtuj'imy t'yš

– *A co na przykład? Żur?*

K: z'uru s'e gòt'uje 'eto t'ò n'ò t'era mn'ij s'e g'ò r'a fpš'òžij t'ò c'yjšćij t'yn
z'u z'ur s'e gòtuv'a^w a t'ero ž'òžij

M: t'ero s'e l'ińum

K: p'ò jak''imu l'eńum

M: ž'e čš'a zakv'aske zr'òb'ić fpš'òžij n'e b'ywo j'edyn d'ò drug''ego pòl'eći
tr'òxe pòpr'òši t'am n'ò t'a ž'eby | ž'eby t'ò zar'òb'ić s'e sn'ova

K: n'ò b'ò zr'òb'iš a 'un t'y j'e t'yn c'u s'e gòt'uješ t'ò d'ugo fest st'oi t'ò
'on t'yž ž'e s'e skv'aši

M: j'ò n'e pam''ińtum f k''ej t'y z'ur gòtuv'awa

K: n'ò dv'a r'òka t'ò t'òcno n'e gòtuv'awa

M: n'ò w'òn

K: e: b'aržo 'on t'èn z'ur n'e n'e 'òč'én l'ub'i

– *A kaszanka?*

K: t'yž gòtuj'imy | t'ero kaš'anka kr'upńok 'ino n'a ròb''imy | f k'aždum
ž'ime gaž'ine s'e b''ije t'ò s'e kr'ev v'ežné

– *Isami robicie?*

K: s'am'i ròb''imy | i b'ywo i k'ewb'ase zr'òb''imy t'yž i | t'ò xt'ò s'e n'e
l'eńi t'ò fš'ysko r'òb'i || j'ak t'ò s'e m'uv'i t'ò j'esć xt'ò n'e u xtur'ego r'ènce
n'e s't'ego m''ejs^a r'òb'um t'ò r'òsnum t'ò j'i n'ic n'e r'òb'um

– *I twaróg pewnie też? Z mleka?*

K: n'ò kań'ešno fš'ysko s'e r'òb'i i s'yr s'e i s'yr ròb''imy y

M: a tv'aròk t'era d'òvno n'e r'òb a n'ò néd'òvno ròb''iwa i sk'uncyw s'e
b'ò g'òśće d'užo b'ywo [...]

M: ž'adèk ml'yko r'ano zd'ava i i sp'òkuj | n'e čš'a n'i n'a tv'òrug
r'òb'ić n'i n'i s'ip'èr'atər n'i sm'et'any n'e čš'a r'òb'ić | 'ale p''itym

magaz'insk'è m'ajum n'as k'up'íc t'ak w'uny ščyt'ajut | i j'es sv'oja
sm'et'ana | a zd'aje š'e || l'ep'ij p'ostat'ě''aju žef č'ynum

Tradycyjna kuchnia II

K, Pokolenie I

Transkrypcja: Angelika Pawlaczyk

b''igos || kl'usk'i t'arl'i t'yš kart'ofle | kart'off'i to saž'il'i t'yž d'užo |
r'ańše | t'ero mn'ij s'azum | a pš'ud d'užo saž'il'i bō to na kart'offlax
i žyl'i | i t'arl'i na pl'ack'i | na kl'usk'i i | i t'ak | čš'a b'ywo got'uvać | t'ero
še n'e xce 'učyc' | jo to j'už ni m'oge čš'yć r'ynce b'olom || pl'ack'i d'obre
tarć'uxy | tarć'uxy no | [...] st'artyx kart'off'i

– *I to też na olej?*

n'e | čš'a b'ywo z'ečšyc' | [...] s'ok | i tyn kr'oxmol do tyx | do t'ego žm'yxu |
i t'ak'è p'otem kl'usk'i na v'ode | 'ony še ugotov'awy | ml'yko še ugotov'awo |
v'ode še oc'ež'iwō | a tam ml'yko še vl'awo i to to d'obre | d'obre | [...] jak
t'ero m'uv'om | že ze žimn'akuf st'ō bl''ud m'ožno zryxt'uvać

Pieczenie chleba dawniej i dziś

M, Pokolenie II

Transkrypcja: Sylwia Detmer

– *Chleb pieczenie czy ze sklepu?*

p''ekl'i_my | t'eros n'e p'ek'emy kupuj'imy t'ero | bō to p'ic tš'eba
to p'ore b'uwkum i še p'otem zes'yxo | p''ekl'i p''ekl'i | kōb''ita
p''ekwa | f t'amte l'ata | p'ore l'ot | l'ot ž'ėšínć to juš n'e p''ece | no a tak
kupuj'emy | a b'uwke s'ob'e kup''imy to 'una nom na dva dñi xfo to |
a jež'el'i dr'ug'i ros to i f p''ecu up''ece v bl'aše | t'ero n'i_ma tyx p''ecuf
r'usk'ix t'ak'ix | v bl'aše dv'e buw'eck'i | a t'ak'è to kōwoc'yk'i to p''ece
j'ednym č'ink'im | to juž n'e f p''ecu a te t'ero el'ektro še pšed'ajom fš'ysko

Chleb, zakwas i żur

K, Pokolenie II

Transkrypcja: Emilia Ślesicka

d'ažè m'uv'um po jak''emu kob''ita j'es'l'i u će n'ed'obre nastroj'eńe ty
coš n'e f š'eb'e to l'ep'ej na k'uxn'i n'e r'ob'ć tam | k'ole xl'eba | no d'ovno
to d'ažè muv''il'i d'ažè xlyp n'e tša p'ic | to u nos kup'ovæć to my n'e tak

d'ovno st'al'i | to u nos p'ekarń'ok'i i p'ekwo sé xlep s'ame to | rozma'ity
 sé xlep p'ekwo | mńe sé b'arzo nrav''iwo jak m'ama p'ekl'i pr'osto na
 c'egwy vykwaď'al'i a na t'ak'e nac'yńa b'y'wy d'zew''an'e to m'is'eck'e j'eš'č'e
 do tyx pur v amb'aže st'ojum to kaj xlyp na ros:t'ojk'e pak'a vyl'ežow sé
 f tym nac'yńu | a p'uźńej go kw'adl'i | t'ako wop'ata šer'oko b'y'wa i do
 p'eca kw'adl'i | c'egwy sé d'obže vym'at'a'wy i na tyx c'egwax | to b'arzo
 sm'acne | m'ama tyš t'ak'i sm'acny xlyp z'afše p'ekl'i l'ub''el'i | a p'uźńej
 jak vyjm'uješ j'eš'č'e tr'oxe gorunc'avy | 'il'i śm'et'an'e tud'a 'il'i m'aswo
 pow'ožyc' i 'uno sé rostop''iwo i g'orcek ml'ėka i ņic ņe tš'eba b'ywo |
 a t'era v''incěj juš spšed'ajəm t'ak'i pw'odovy xl'ep sé naz'yvaw | vot
 v''incěj ž'eby natur'al'ny byw | d'ž'e star'ajum sé bez dr'ož:y bo to zdr'ov'ej
 jes' l'ep'ej jak bez dr'ož:y | jak u moj'ego [imię] | 'un s'am s ał't'aja | a tam
 u ņix dw'ugo dr'ož:y ņe b'ywo | 'uny rob''iwy xm''el' | t'ak'e co sé v''ije
 i t'ak'e b'ašk'i u ņix | vot to to zb'er'al'i i j'ak'oš na tym p''ivo rob''il'i | na
 tym xlyp p'ekl'i i j'ak'oš j'o v'iz'a'wam 'al'e žem sé ņe pšepyt'a'wa jak my
 do ņix jez''il'i | no tak v bań'ecce u ņix c'a'we j'ak'eš tr'oške potkišń'ente
 b'ywo | do xw'odu sé stav''awo p'uźńej zaš 'ile sé odlew'awo do t'ego |
 u nos t'utěj do tyx pur sé got'uje zur ot s t'ak'ix j'ez'eńuf | no to j'eš'č'e
 s p'olsk'i pšyv'ež'un'e | tyš zakf'aska | bez dr'ož:y sé r'ob'i | ž'ytno m'o'ka
 v'oda i tr'ošk'e c'osnku | i 'uno t'aka zakf'aska a p'uźńej got'uješ | to do tyx
 pur | tr'ošk'e jes' i na j'ak'm śf'ińsk'm m''ińše | no to b'arzo d'obre jes' |
 no juš m'awo xto 'um'i got'uv'ac' | 'al'e f tyx pak''etax jes' z'urek | z'urek sé
 spšed'aje | no u nos zur nazyv'ajəm | no xto l'ub'i s j'ojk'em xto l'ub'i jak

Žur i benc

K, Pokolenie I, Pokolenie II, Pokolenie III i Pokolenie IV

Transkrypcja: Katarzyna Dembska

K2: z'ur t'ɔ t'ɔ r'ańše f t'e d'a d'a f s'əm' f šest'id'es''atyje d'a vɔpš'č'e
 b'ywo t'ak'e bl'udo rɔsprɔstrań'ɔn:a z'ur | j'ɔ g'ɔ ņ'e lub''a'wam b'ɔ 'ɔn
 k''isłyj b'y'w j'ɔ g'ɔ ņ'e lub''a'wam

– *A co to ten zur?*

K2: n'ɔ t'ɔ t'ɔ zakv'a

– *Ach, žur!*

K2: ž'ur nav''erna u v'ɔs | u n'ɔs z'ur

K4: a u n'ɔs v'ɔn z'ur m'uv'i š'e

K3: u n'ɔs z'ur m'uv'i š'e

K2: z'u u n'ɔs z'ur

K4: z'ur?

K2: z'ur a u n'os m'uv'i 'uny z'ur

K4: fs'je t'am n'ə n'a n'egɔ m'uv'um z'ur

K2: z'ur u n'os m'uv'ium

K4: n'ɔ s'u s'up t'ɔ t'ɔʒe?

K3: t'ak t'ak

K2: zakv'a z zakv'a z zakv'aska d'a t'am

K3: n'ɔ c'ɔ j'ɔ

K4: n'ɔ j'ɔ j'a t'ɔ zn'am

K2: m'y m'y xɔʒ'il'i d'ɔ b'ap | d'ɔ b'apci w'ɔt | d'ɔ mam''iny m'amy
i u b'apk'i fs'j'ɔ vr'em'a st'owa t'a zakv'aska n'a p''ecu j'ag j'ɔ p'ɔmnu
i 'ɔni t'ɔ fs'j'ɔ vr'em'a t'en z'ur gotov'al'i mn'e s'e t'ɔ t'ɔ n'e n'rav''iwo

K3: pətəm'u_štə népr'av'il'no gotov'al'i a t'eras

K2: kv'ašny j'ak n'e v'em c'ɔ b'y t'ɔ b'ywo

K3: a t'eras w'ɔt gɔt'ujum s p'ɔlsk'i n'os nauc'yl'i j'ag gɔt'uvač fk'usny

K2: n'ɔ m'ama népr'av'il'no gotov'al'i

K3: kań'ěšna népr'av'il'na t'eras kɔwb'ask'i t'ak'e kɔpc'une m'ɔžno
dob'av'ic v''iš j'ak'i on fk'usny

K2: n'ɔ

K3: al''ona j'uš p'ɔ nɔv'ymu t'emu gɔtov'al'i j'ak | p'ańi [Imię] t'ɔ
pɔv'ěʒaa t'ɔ t'ɔ t'ɔ dob'av'ic w'ɔj z'a m''iwum d'uše z'ur

– *Mhm.*

K3: n'aše druž'ja r'usk'ije t'yš l'ub'um t'en z'ur | a m'y j'ěšče gɔtuj'imy
b'ens | w'ɔj n'ɔ n'e b'ens | gr'ux k'a gɔr'ɔx gɔr'ɔx kart'ɔška i kap'usta c'ɔ
t'ɔ j'es'

K1: t'ɔ m'ɔže s p'ɔlsk'i pšyv'ěz'une

K3: 'e: vm''esće t'ɔ t'ɔ fš'ysko s'e r'ɔb'i

K4: t'ɔ t'ɔ t'yš nac'jon'al'ne b'ywo

K3: t'ɔ t'ɔ s p'ɔlsk'i pšyv'ěz'une | nac'jon'al'ne bl''udo

K4: b'enc [...]

K3: gr'ɔx kap'usta i kart'ɔfle fš'ysko r'azem s'e t'ɔ t'ɔ st'ukwo j'i:
ɔbžarov'a'y s'e t'ak'ě s škv'ark'i š tud'a

K4: s'awo s'awo

K3: t'ak t'ɔ t'ɔ b'ywo pšyv'ěz'une s p'ɔlsk'i b'ɔ t'ɔ t'ɔ fk'aždym d'ɔm'e s'e
gɔtov'awo t'eras n'a n'ɔ n'aše ž'eci m'ogum t'eš t'ɔ t'ɔ gɔt'uvač m'y
gɔtuj'imy

– *A my nie znamy! Jaki wstyd!*

K3: b''igɔs t'ɔ j'es kap'usta | z'e fs z'e fs'jak'im'i t'ym'i z m''insym
 skɛwb'askum t'ɔ t'ɔ b''igɔs d'a | a t'ɔ t'ɔ t'ɔ b'ens d'a m'y j'ego vɔz'il'i j'ag
 b'ywa v jaž'umpku ž'ex f t'ym f kol'ekt''iv'e m'y j'ego vɔz'il'i j'ak
 nac'jan'al'ne bl''udo tud'a d'ɔ bur''ač'u t'ɔ 'eto n'aše p'ɔlsk'e bl''udo
 b''igɔs | w'ɔj b''igɔs b'enc b''i n'e b'ync | t'ak

Twaróg

K, Pokolenie I

Transkrypcja: Angelika Pawlaczyk

n'ɔ kf'ašne ml'yko ž'eby | ml'yko ž'eby še skfaš'iwɔ | a p'ɔtym w'ɔgžɔc go
 čš'a na bl'aše | pɔcst'yg'ne | na d'uršlak ɔc:'ežić | n'ɔ i tf'ɔruk | s'yry m'y
 rɔb''il'i | n'ɔ r'ańše | r'ańše n'e n'ɔ n'e rɔb''il'i j'akoš ɔc:isk'al'i na t'ak'i
 m'eš'ɔček b'yw | vɔr'ecek | p'ɔwny d'a | a p'ɔtym na d'eske | na st'uw | i z
 v''irxu ć'inšk'im kam''inim | t'yš d'eska i kam''inim wɔc:'iswɔ še to tɔ | a
 to še b'yw jak s'yr | d'a rɔb''il'i | nɔ t'ero in'acy r'ɔb'um pɔ sfɔj'imu | n'ɔ
 r'ɔb'um t'ero d'a s'yry | l'epše jak v magaz'y'ne

– *Tu po wiosce robią ludzie?*

yh'y | yh'y | r'ɔb'um | jak čšym'awam kr'ɔve tɔ rɔb''iwam

Dania z kartofli

K, Pokolenie II

Transkrypcja: Angelika Pawlaczyk

– *A co z kartofli Pani robi? Jakie dania?*

[...] n'ɔ | te tarć'ɔk'i jag j'ix nazyv'ajom

– *Placki ziemniaczane?*

pl'ack'i žem'nač'ane n'ɔ rɔb''imy | t'ež rɔb''imy t'ak'e | n'ɔ t'ak'e te kl'usk'i
 t'ak'e t'ak'e rɔb''imy | nɔ t'ak'e

– *A gotowane ziemniaki też?*

gotov'ane žemń'ak'i t'eš 'ale m'y lub''imy te p'ur'e | tak''e to ɔɔ'ɔne tam
 z m'aswem | z ol'ejk'im | n'ɔ a jag vn'uk'i pšyjižž'ajom tɔ t'ak'ix 'uny
 n'e_xcom j'ešć pɔ jak''imuś | 'inɔ ž'eby b'ywy c'awe | pɔmašč'one
 skfark'am'i | nɔ j'ɔ | n'e_v'im | m'y tak''i lub''imy

– *A kiedyś też się jadło to puree czy właśnie takie całe ziemniaki?*

n'e n'ɔ | z'afše t'ak'e j'edl'i | te twuc'une t'ak'e

– *Tłuczone.*

n'ɔ | t'ak'e z'afše b'ywy

Grzyby i potrawy z nich

K, Pokolenie II

Transkrypcja: Angelika Pawlaczyk

– *A oprócz jagód co jeszcze jest w lesie?*

kr'om'e j'agut | n'ó cò m'óże b'yć | óż'exy sum kedr'ove | cò j'ešče m'óże
być tam

– *A grzyby?*

ó gż'yby | gż'yby tó sòm | gż'yby t'ego | ó t'era myśl'ymy że b'yże
t'ak'e d'yšče | tum'any t'ak'e | tó m'óże być gż'yby p'osl'e t'ego |
nó tó gż'ybuf d'užo jest

– *A jakie grzyby?*

'ój | nó t'ak'e że gż'yby te | jak te | p'ec'ork'i | maśl'ok'i | jak ix pò p'olsku |
nazyv'ajom n'e v'im

– *Белый гриб? Prawdziwki?*

pravž'ifk'i sum | r'yze sum | nó te b'ewy gr'ip... a b'ewy | te b'owe
gż'yby f p'olsce sum

– *Prawdziwki.*

a pravž'ifk'i j'ak'e tó 'uny te pravž'ifk'i

– *No ten „белый гриб”, nie?*

n'ó bò jò swyś'a:m że t'ak'ix b'a... tyx b'owy | b'owe te gż'yby kt'ure
tu u nos t'ak'e r'osnom | że tam f p'olsce ix n'í ma

– *To nie to samo? Ja myślałam „белый гриб” to prawdziwek u nas, ale
może nie wygląda tak samo.*

m'óże n'ó t'ego

– *U nas mniejszy.*

r'użne | n'ó n'e v'im

– *Tu wszystko większe.*

n'ó | te te te te gruz... jak 'ony gr'użi my nozyw'omy ix | gr'uzd'i tó pò
r'usku gr'uzd' | i te gr'uzd'i zb'i... zb'ir'omy te b'owe t'ak'e waxm'aty |
i ó te | r'yze | nó i t'ak'e v'incy my n'e zb'ir'omy

– *A potem co się robi z tych grzybów?*

sól'ymy ix | sól'ymy | m'ožna n'ó | mar'inuj'imy | i s'j'ix ugo ugotuj'imy |
got'ovać m'ožno i m'ožno i s'ol'ić | n'ó s'ol'ić tó 'ony | dw'ugo st'ojum |
dn'í čterž'ešćí ž'eby st'awo dop'iro ix j'iść | a j'es'p'i gotuj'imy tó jix tam

m'oze za za niez'elu m'ozno juš j'esé | 'uny ugotov'ane to im ní'ic juš
nie str'ašna

– *A zupę grzybową Pani gotuje?*

'oj z'upe gzyb'ovom | my t'era nie nie gotuj'imy | nie gotuj'imy z'upy | d'ovni
pam'intom | j'esce jak m'awa b'ywam to | t'ata xo t'ego | t'ytko z'uwk'i to
to t'ak'e zb'er'al'i te gzyby | suš'yl'i ix to pam'intom | a juš p'otym p'otym
t'ego juš | jag my juš my t'ego nie nie | juš t'era níxt'ó nie s'ušy jix

– *Bo do bigosu suszone grzyby u nas w Polsce, do bigosu się daje.*

n'ó a my to nie daj'imy do b'ig'osu

– *Na Wigilię, na święta.*

n'ó | u nos nie

– *Albo kapustę z grzybami. Pierogi z grzybami.*

n'ó t'ak'e t'ego | t'yž gzyby zb'ir'omy xt'ure | to t'yž mog'ymy
z gzyb'am'i | p'er'og'i r'ob'ic | p'er'ó t'ak'e p'er'óšk'i | n'ó to t'yš
my rób'imy | a t'ak'ix to | [...] gzyba nie róz'um'e | te 'ino te gr'uzže
i | te vol'n'ušk'i v'im te | r'yze ó | i fs'ó | a 'ot t'eras te te jak
'ix te mašl'ok'i jak | jak | mašl'ok'i po p'olsku

– *Tak, maślaki.*

mašl'ak'i d'a | n'ó t'ak'e mašl'ak'i o t'era juž 'uny p'udum
te mašl'ak'i | 'uny juž b'ywy | n'ó t'era m'oze | s t'ygo d'yšča b'ydom |
to jo je f t'amty m' r'oku zamarynov'a:m ix t'ak'i | t'ak'i nazb'ir'awam |
j'edyn v'j'edyn t'ak'i b'ywy | i to to čš'a no w'obrac' s ty ty šk'urk'i | n'ó
to mar'inov'a:m ix | to b'ywy b'arzo d'obre

Sok brzozowy

K, Pokolenie II

Transkrypcja: Emilia Ślesicka

a po v'ošnie tak kań'ešno akur'atno s bž'usk'i b'er'emy sok to j'esce
do mr'ozu do but'elek do mr'ozu pofcépuj'emy p'užnéj dastaj'emy
to j'esce p'ij'e'my | no nie znal'azwam m'etadu jak soxr'ańic ž'eby
ńegotu'any sok ten byw ot bž'usk'i sok | nie x'c'a'oby se gotu'any
bo kəns'erv'anty j'esce co pow'ožyš to 'ono b'yže 'alé tak ž'eby
nie b'ywo nej'ak'ej kəns'erv'acji t'ak'ej vot 'ino t'yle že jak zamr'ozić |
'alé po v'ošnie jak sok 'iže tak akur'atno žur'ecke mal'utkam
potst'av'ć to bž'uska nie pošk'oži b'arzo no troš'ecké tak | bań'ecké
post'av's tam pr'y'ntko | to juš tym b'apcom zań'esé p'ice | p'ijće
žeb'yšće p'iwy | p'oka bž'uska d'aje | a tak rošl'iny b'arzo d'uzo

xt'uro jes^t | dla cwov''eka x'ybə r'ośné fš'ystkə bo jes^t i d'ažė
 na r'aka | tu m'i néd'ovno pəkaz'al'i d'ažė jak vuntr'oba b'ol'i | cyr'os
 no to ć'inška b'oleś' juš | jes^t t'ako rośl''ina teš m'uv'um 'oćen d'obže |
 b'arzo d'obže jum p'op'ić | a 'unə d'ažė nex t'erəs sə^m te lek'aže xt'ure
 s tr'avum r'ob'um tō m'uv'um da pr'osto ta co b'arzo jadov''ita
 néd'obro to kəń'ešno jum tam né tša fkw'adəć 'alé po tr'ošku f's''o
 śé fkw'odo i j'es'l'i po tr'ošku to 'uno lek'arstfo j'es'l'i d'užo 'uno b'ežė
 truć'izna | tyn žė m'jut d'užo zjic to tyš pošk'oži | d'ažė ta žė v'oda |
 v'yp'j puw v'a dra v'ody m'ožėš 'umžėć | a d'aješ jej po tr'oxu i m'y
 b'ez_ńej né mog'em'y žyc

Zapasy na zimę

K, Pokolenie I

Transkrypcja: Dominika Wysoczyńska

j'ō juš nasol''iwam fš'o | na ž'ime [...] sabr'al'i | d'oć'k'i n'ēsl'i [...] d'o
 ćk'i un'ēsl'i sas''etk'i v'edrō un'ēsl'i | nēv''estk'i dv''e v'edrō un'ēsl'i |
 vn'uk v'edr'ō un'us | ž'ėduška | j'i sam'a pasol''iwa xf'ac'it na ž'ime

– *A co jeszcze na zimę się robi oprócz ogórków?*

kr'om'ė ɔg'urkuf a c'ō śe r'ob'i | m''inso

– *A jak?*

n'ō j'ag zab'ij'umy | už'e mr'ozė [...] mr'ożić | n'ō u_n'as d'omu
 mrož''iwka j'es

– *A kiedyś nie robiło się tak w soli mięsa?*

n'ē m'y né sol''imy

– *A wędziło się?*

n'ō v'y xt'ō v'yńži xt'ō | n'ō m'y t'ō n'e | vėnz'one m'y n'e jez'ymy n'e
 j'ymy k'ak už'e "u n'as p'ėć''onka b'ol'it | kupuj'em'y sk'ock'ė | śf''inė
 sf'o... śf''ińsk'e sv'oje | psem''iso kotl'ety t'am p'el'm''ėni | f'opšėm
 žyj'ėmy n'ėk''epsko

Potrawy polskie i świąteczne

K, Pokolenie I

Transkrypcja: Michał Głuszkowski

tō j'ō | j'ō pam''intom | zač'irke gōtov'al'i | y: t'e | j'ak śe tō naz'yvo |
 k'apu... kap'us'ńok | kap'us'ńok gōtov'al'i | z'ur gōtov'al'i | t'ō m... t'ō
 muv''il'i | z'ur tō b'ōś: | w'ot | p'uźni cō j'eše gōtov'al'i n'u tak | na śfinta

gotov' il'i krupn'ok'i salc'eson | e: | galar'etè | no c'ò j'ešče n'e_v'im | n'ò
tam č'ušk'i rob'il'i buw'eck'i | n'ò a d'užo juš t'eroc t'ò d'užo juž d'užo
še nauc'yl'i fšysk'ego got'ov'ic

– *A na wigilię co było robione? Na Boże Narodzenie?*

n'ò | t'ò juž b'ywo d'ovno d'ovno d'ovno | j'ò pam'intom že j'e...
na j'ak'és šf'into dav'al'i n'om kš'on | u rož'icuf v ograž'è tak r'us
kš'on | no t'eroc x'ya n'i_ma g'o | 'ot j'ò tam juš v'ele l'ot né b'ywam |
n'e_v'im | bo t'ò už'e jak m'y ž'yl'i to t'am | v jam'áce dal'eko ž'yl'i |
a t'eroc to ž'yje t'utěj | t'ò dav'al'i n'om r'ano | n'u l... | cy v'elk'anož
b'ywa | v'im že j'ojka kraš'il'i | ceb'ulum

– *Biała kielbasa z chrzanem?*

a c'ò | c'ò b'ywo | n'ò k'ej k'ošćuw r'ob'iw j'eše | b'ò p'užni v j'ak'imš
to r'oku to k'ošćuw zakr'yl'i | w'ot | b'ò j'agby k'ošćuw r'ob'iw | t'oby
t'ag_jix x'ya še | j'ak to pov'ežec t'oto | no prodowž'awoby še j'ešče |
t'ego fš'ysko | i | mw'ožez by um'awa še m'odlić | 'il'i c'ò | no j'ò t'yš
tak | 'ò | né p'ov'im | že j'ò tak fš'ysko 'um'e | n'ò | fš'rud n'ocnej č'išy
to j'ò d'ob... zapam'ent'awam t'oto d'obže | i: jak t'en k'ošćuw w'otr'yl'i |
to b'yw'am | jak vn'ucka kšć'il'i

Potrawy weselne I

K, Pokolenie I

Transkrypcja: Angelika Pawlaczyk

– *Pamięta Pani jakieś wesele tu we wsi?*

nu d'a | u s'amy b'ywo veš'ele | pš'ut jag b'ywo dv'a dn'i | j'edyn ž'in u
ž'owxy | dr'ug'i ž'in u xop'oka | tag b'ywo | x'ož b'idno ž'yl'i n'e bywo s
c'ego | vot tag b'ywo | n'ò a t'eroc | n'ò j'edyn ž'in v'opšče i fš'ò | n'ò t'eroc
dr'ogco fš'ysko | n'ò n'ò a | pš'ut ap'ac' | né dr'ogco a p'in'inzy to né b'ywo |
n'ò co m'ogli | to stav'al'i kaň'ešna | t'ego né stav'al'i co t'eroc | bo né
b'ywo | t'eroc dr'ug'e | dr'ugco | dr'ugco p'išća | dr'ugco zak'uska

– *A właśnie co kiedyś było?*

n'ò kr'upn'ok | to b'ywo kr'upn'ok | garal'eta | co tam j'eše b'ywo | k'išel |
wot k'išel pr'osto na tal'eže l'ol'i

– *Krupniok to takie z mięsa, nie?*

f'k'išče

– *W kizcce?*

f'k'išče n'ò | n'ò tam k'aša | kr'ef | kart'ofle | a no tr'oxe os'erd'ja | r'aňše
to aň'i n'e v'im os'erd'e dav'al'i cy né dav'al'i | vn'utr'is... vn'utr'én:iš:i | a

t'eroz d'ajoŵ | i m'ijšo | i z w'eba obżyn'ajuŵ got'ujow | i obżyn'ajum |
 t'yš tud'a f'krupn'ók'i | t'ero to in'akšy r'ob'um | d'obre d'obre to to |
 l'epše k'ewb'asy | n'ó cō t'am j'eše stav'awo še | j'ó d'aže juš nie p'umne |
 cō še stav'awo | n'ó c'ós b'ywy nastav'ane na tal'ežax

– *A ciasta jakie były?*

n'ó p'ik'al'i tyš | n'ó | p'ik'al'i | d'a | buw'eck'i i | xl'eb' _i s'ušk'i | i xr'ust |
 te p'unc p'unck'i | p'ik'al'i | m'unjka b'ywa natur'alno | sf'oja | xl'yp
 sf'uj | n'ó

– *A pączki były z czymś w środku? Z jakimś... z nacinkaj jakąś?*

ń'e x'eba | c'ós j'ó nie p'umne tak | 'eta p'otym p'óšwa nać'inka | a tag ń'e |
 ń'e bywo

– *A pirażki?*

n'ó p'ir'óšk'i | p'ir'óšk'i s kartoff'am'i | s kap'ustom | ot t'ag b'ywo | a
 p'otym s j'ojk'am'i | t'eroz juž z j'ojk'am'i | s r'isym | j'uš pō nov'ymu

– *A właśnie! Wcześniej nie było z jajkami?*

d'a | d'a d'a | ń'e bywo | ń'e bywo

Potrawy weselne II

K, Pokolenie II

Transkrypcja: Angelika Pawlaczyk

– *A jakie potrawy były?*

j'ak'e

– *Potrawy. Jedzenie jakie było na weselu? Były takie polskie, czy takie mieszane?*

m'ijš'ane b'ywy | i p'olsk'e b'ywy i | i t'ego | m'ijš'ane b'ywo

– *A jakie polskie na przykład?*

p'olsk'e t'ego | d'ovni to jak na ves'ele to fs'egd'a gotov'al'i | t'e | jak
 te z'upke s kap'usty | n'ó to b'ywo na ves'ele | n'ó 'ale j'uš p'otym jak j'uš
 n'aše ž'eći to j'uš ń'ikt t'ak'e nie | to j'uš t'ak'i nie b'ywo | a d'ovni to b'ywy
 t'ak'e p'olsk'e | te p'er'og'i te n'ó | n'ó p'er'og'i to b'ywy 'u_vos t'amte
 p'olsk'e j'ak'e | r'usk'e p'er'og'i | to m'y t'ak'e nie rob'imy | tvō... tyn j'ag
 'on | t'yn 'u_vos s'er m'uv'om

– *Tak.*

'u_vos tf'oruk | s kartoff'am'i my tak nie rob'imy | j'esl'i s kartoff'am'i t
 o s kartoff'am'i | j'esl'i s tf'or'og'im to s tf'or'og'im | i s tak'im'i ruzn'ym'i |
 a t'ak'e vm'ešće | a jak pšyjižž'ajom gr'upy | i še pyt'ajom s cym p'er'og'i |

r'usk'e | a j'ò tò né v'ěž'awam | j'ak'e tò r'usk'e | m'uv'e n'ò p'er'og'i jak
p'er'og'i | 'ale n'e | n'e t'ak'e m'uv'e | n'ò tò m'y né v'imy

– *A grupy to przyjeżdżają z Polski?*

t'ak | t'ak pšyjižž'ajom n'ò | né tu néd'ovno b'ywy | gr'upa b'ywa || [...] jag ix | u nos n'ò z'ur byw | tò my fs'ò | t'ylko p'òlsk'i gòtov'al'i d'ovn'i | a t'erò tò dò skl'epu tò tò | gòtuj'imy | t'ak'e te p'er'og'i kraj'ane te kl'usk'i te pa | j'ag jix pò p'òlsku nazyv'ajom | s kart'òfl'i | kartòfl'ane v'y m'òže t'ak'ix | t'ego né j'íce

– *Kopytka.*

ò kòp'ytkà w'ò | kòp'ytkà | n'ò tò u nos ž'ecí fs'e l'ub'òm | jag vn'uk pšyjižž'ò tyn s yrk'ucka | b'aba zd'ewaj m'ne kl'usk'i | kl'usk'i | w'òn pò r'usku kl'usk'i | nò tò tò l'ub'i te kl'usk'i | 'òj l'ub'i | n'ò te kl'usk'i tò 'ony fs'e 'u_mné l'ub'um | z'ur l'ub'um | t'ò tò m'y s'am'i zacyń'imy tyn z'ur s'am'i ròb'imy | gòtuj'imy | tò lub'imy | te kl'usk'i | b'igus t'ag že nò t'ak'e jag | jag i f p'òlsce

– *I to samemu się przygotowuje na wesele te potrawy wszystkie?*

t'ak sam'ymu | n'ò t'era j'uš še né pšyryxt'uje bò | t'era j'uš t'ego f t'yx restòr'anax | t'era j'uš né | mw'òžež né g'ulo t'era v d'umu i t'era t'yš tak né | j'uš fs'ò || j'uš zapwać'il'i i fs'ò | na te gòt'òve

– *Ale to gdzie tu najbliższy restaran?*

n'ò t'utej tò n'i_ma v yrk'ucku 'ino | v jerk'ucku | n'ò | s'yn tò j'už v jerk'ucku še t'am ž'yńiw | tò j'už v yrk'ucku v r'estar'ańe i t'ak

Potrawy weselne dawniej i dziś

K, Pokolenie I

Transkrypcja: Magdalena Grupa-Dolińska

u nas fpš'òzi tò né b'ywo né b'ywo sf'ažby bò né b'ywo s c'ego r'òb'íc | né b'ywo | j'ěž' né b'ywo cò | a kaj tam na sf'ažb'e | tò t'eròz m'atko šf'into c'ego 'ino né nastav'ajum | a fpš'òž'i n'e | kr'u... j'esl'i kto kaj cò zr'òb'i tò galar'eta krupn'òk'i salc'esun | w'òt | w'òt t'ako b'ywa zak'uska | m''iisa m'awò kej bò tak'im že m''insa né b'ywo bò m''inso čša b'ywo zd'ać | vòw'al'i zd'ać | 'a m''insa my né v'iz'el'i | né taš jag t'eròs | p'òšed dò skl'epu k'up'iw i | j'ic | fpš'òž'i né b'ywo | né b'ywo n'iz d'òv'one | a jag vò vr'em'a v'òjny tò č'er'ymsè j'edl'i | v l'eše xòž'il'i na č'er'ymsè | n'ažnow nagòt'uvòw | p'òjod i pòš'et na ròb'òte | tò cyr'ank'i my j'edl'i | c'ego 'ino my še naj'edl'i | nò cek'al'i z'eby 'ino jak najpr'ynzy kaj k'uń zd'ex | m''insa 'uržnuńć | k'òmu 'ukraść | tò čša b'ywo 'ukraść | pš'e pš'e pšež'ywo še zw'ego v''incy čem d'òbr'ego

POGODA I KLIMAT ORAZ INFORMACJE O WSI

O liczbie mieszkańców

M, Pokolenie I

Transkrypcja: Sylwia Detmer

– *Czy było więcej mieszkańców niż teraz w Wierszynie? Więcej ludzi?*

n'e | j'es'i tak pš'ev'ěšć na nacj'onalny j'əw'zyk to v'ěrš'y na t'ero n'e v'im
b'yže v'čyšym yvac st'opni f tym otnoš'ěni | t'ero juš [...] 'iže fš'ysko |
šěžž'ěsunt | šěžž'ěsunt s'ěmj'uv b'ywo | j'č br'ow | šěžž'ěsunt dv'e j'č
vž'ěnem [...] v'ot | t'ak'i m'ōže tu pšyjižž'al'i v ž'ěš'untym ji dvun'astym
tšy | tšy cy ct'ěry s'ěmj'i pšyjěx'awy | wot tag j'č juš vž'on n'aćit
za šěžž'ěsunt dv'e s'ěmj'i | dvan'ašće s'ěmj'uf vyjěx'awo n'azot

– *Kiedy?*

v dnuž'estyx l'atax | to j'č juš tak po infarm'acji | i po arx'ivnyx |
no a kt'č by j'ěxaw to op'isčěm | f ks'owšće j'es t'o t'o u m'n'e | yxmy |
j'ak'im r'oku ... tšyž'esty s'udmy r'ok 'ile l'uži zabr'al'i | j'č to to fš'ysko
vž'un s ist'ččnikof | za co byw sowž'uny... | no n'e d'azom v'čom m'uxy
'ańi... | no s'ib'ir b'ěz m'uxuf n'e b'ywo

Pory roku i pogoda

K, Pokolenie I

Transkrypcja: Dominika Wysoczyńska

– *Ile tutaj jest najwięcej stopni mrozu?*

mr'ozu najv'incěj stěrž'ěšći

– *A u nas nie więcej niż dwadzieścia.*

n'č dwaž'ěšća t'č w'u_nas | j'ak'i t'č mr'us

– *Ciepło. A tak jak jest latem, to najwięcej stopni ciepła to ile?*

w'ot t'ego r'oku w'ot n'ed'avna b'ywo ctěrž'ěšći

– *A ile miesięcy trwa zima?*

m'ěš'unce | zn'aćit t'ak | j'a p'o p'olsku n'e v'ēm j'ak

– *To tak jak pani wie.*

n'oj'ab'er d'ek'ab'er jan'ar' | t'o s'čom mr'ozy v'elk'e | i f f'evral'j'u
v l'utym t'yš mr'ozy | a v m'arcu j'uš tam ś'epwo v m'arcu | f kf'etńu
t'yš č'epł'i | v m'aju t'č juš č'epwo | v'ot m'aj | c'erv'ec l'ip'ec | wž'ěš'ń |
pažž'erník l'ist'opad t'ak t'č p'o p'olsku v'im | ž'imno | n'č m'n'e | ž'eduška
m'uv'iw w'oj sk'oro už'e ž'ima b'yže | n'e o'ota ž'imy

Warunki klimatyczne i prace polowe dawniej i dziś

K, Pokolenie II, M, Pokolenie II

Transkrypcja: Katarzyna Dembska

– *Jaka tu jest pogoda?*

K: n'ɔ n'ɔ t'ego r'oku t'ak c'ɔ l'eje f'es'ino a t'ak

M: š'ež l'ot n'e b'ywo d'yščuf | s'uxo b'ywo vɔɔpšč'e z'asuxa b'ywa š'ež l'ot | 'ot f t'ym r'oku l'eje | zan'atto l'eje | t'ero s'ano čš'ea ub'irać i v: n'a kɔš'ule i l'eje zal'yvo m'okre | n'e iže 'ubrač | a š'ež l'ot n'e b'ywo vɔɔpšč'e c'a^wy m'ešunz z v'osny t'am f č'ećim r'oku f t'amty m r'oku z v'osny jak'ego j'ɔ s kur'orta pšyj'exɔw dvuž'st'ego drug'ego x'eba ij'uña | t'ɔ dɔp'iro p'iršy d'yšč' t'u p'ošet | z'a ž'ime | ž'arno k'epsko fsxɔž'iwɔ n'a ž'arno čš'ea d'yšča | n'a kart'ofle d'yšča čš'ea a n'e b'ywo f t'ym r'oku t'ɔ l'eje pɔstoj'anno | zan'at:ɔ s'am'išće s'e ub'iz'il'i K: n'ɔ v'yšće r'os pɔp'ad'l'i f t'e s'ame šl'akse

– *A jakie ziarno siejecie?*

M: n'ɔ w'ɔv'es šej'imy pšeń'ice šej'imy

K: j'incm'ín gr'ox

M: j'incm'ín gr'ox

K: fpš'ɔži kukur'uze vyrošč'al'i n'ɔ kukur'uze vyrošč'al'i n'e n'a s'em'en'a n'e n'e br'al'i n'ɔ n'a k'orme j'um pušč'al'i

M: n'a šil'ɔs | d'ɔ j'amý val'yl'i | ub'ir'a d'ɔ j'amý dept'al'i i p'otem kr'ový korm'il'i

– *A w kolchozie też państwo pracowali?*

M: n'ɔ j'ɔ pšer'ɔb'iw čyž'eśći s l'išním l'ot f kɔwx'óže | a t'ero k'ɔwxɔs s'e rɔzv'alyw a j'ɔ n'a p'ens'ji

– *A co pan tam robił w tym kolchozie?*

M: j'ɔ n'a traxt'óže n'a komb'ajné | fš'ys'kɔ c'ɔ s'e pšexɔž'iwɔ i vor'owem i ub'ir'owem

K: i š'owem

M: i š'owem | i c'ɔ t'ylkɔ i vɔž'iwem s^wume s'ano | s'ilɔz vɔž'iwem ž'imum | fš'ys'kɔ rɔb'iwem

– *I dużo lat pan przepracował?*

M: čyž'eśći čš'y l'ata | e čyž'eśći p'inć

– *A jak to wyglądało? Na którą szło się do pracy, o której się wracało?*

K: n'ɔ r'ano š'ed v'ž'e g'žev'inći j'ak pɔš'ivno ub'orka t'ak w'ɔsmi d'aže f'ešnij byv'awɔ

M: w'oj ž'imum ž'imum z žev''inči d'č p''inči ščyt'awo s'e | n'č čš'ea
prac'uvać | n'č w'ob'ot z gož'iny d'č dv'ux | a v''osnum j'ak poš'ivno
b'ýwo ž'e r'ano 'ino s'unce st'aje 'ino s'e rozv''idní d'č rob'oty i d'č
čm'oka | ješ'inum t'ag ž'e j'ag ub'orka b'ýwo d'č dv'ux d'č čš'eý g'ožin
v n'ocy čš'ea b'ýwo ub''irać

K: p'ok'a p'og'oda st'owa t'č

M: p'ok'a p'og'oda a j'ak d'yš t'č ap''at' v d'umu s'ežec u s'e odd'yxać | v'č
w'č j'ak t'erč fc'oraj ž'isaj d'yš n'alow n'ic s'e n'e ub''iro fš'yscy v d'umu
š'ezum | p'ok'a n'e p'od'esxnie

– *A co kobiety robiły w kolchozie?*

M: p'erva doj'ivy kr'ovy

K: kr'ovy čel'enta k'orm'il'i i fs'č | fpš'čži j'ešče b'ýwy k'uruf
roč'il'i j'ešče k'ury j'ešče b'ýwy | a t'yn

– *A gotowały też? W stolówce?*

K: a st'owufke j'ako t'utej b'y^wa stow'ufka stow'ufka 'ino b'ýwa č'č
fšk'ole j'ak fpš'čži t'utej b'ýwa šk'owa t'č b'ýw int'er t'en intern'at č'č
ž'e ž'eči ž'ywy t'yn n'č t'č t'č gotuv'al'i a t'ak t'č ob'at n'č 'ino poš'ivno

M: j'ak ub'orka iže poš'evn'oj iže t'č gotov'al'i i pšev'ž'il'i n'a p'ole
kol'acje

K: n'č t'č t'ak n'č a t'ag ž'e b'y j'ako č'č w'ot j'es^t v dr'ug'ix m'estn'čsčax
stow'ove t'am ž'e b'eže t'č t'ak'ix u n'čs t'č n'i m'a

– *Nie było. A to musieli jedzenie brać ze sobą, jak jechali.*

K: n'et n'č n'a xt'č n'a p'olu r'ob'iw t'č j'im gotov'al'i a t'ak a j'i b'ýwo t'ag
ž'e i n'e gotov'al'i t'č z d'umu s'e br'al'i | t'č | v d'umu s'e č'č psyryxt'uje
i muš'el'i 'il'i j'ex k'aj nedal'eko t'č ž'eči 'il'i kob''ity n'a rov'elax i r'as n'a
motoc'ykle pšyv''ezom p'ok'orm'um

– *To ciężka robota była, co?*

K: n'č kañ'ešno č'inško | j'ako rob'ota t'ako f'kwx'oze l'etko

– *A czym się pani wtedy zajmowała jeszcze w domu, bo dzieci pewnie
były małe, pani pracowała w kolchozie...*

K: j'č t'č snač''aa 'ile p'ok'a ž'eči b'ýwy m'awe j'č ž'em rob''iwa
fkw'ub'e n'č f'cyt'elni | ž'em rob''iwa snač''aa a p'otym j'uš t'en a č'č |
a i ž'eči m'awe i t'am čš'a b'ýwo n'a v''ecur 'is i fs''ako t'ym i ž'em j'č
t'en n'e st'a^wa r'ob'ić t'en ušwa st'amtunt n'č tr'čške ž'em v d'umu
šež'aa p'otym snač''a: p'čš^wam d'č č'elunt u č'elunt rob''iwam a p'otym
u k'ur n'a f'erm'e r'ob''iwa a p'otym ž'em zax'oruv'aa i m''i čš'ea b'ýwo
l'exk'i n'č l'etk'i tr'ut t'č ž'em tr'čxe stružuv'awa str'užym rob''iwa
n'čum a p'otym z'a safs''em ušw'a v'čt n'a p''ens'je i fs'j'č

Wierszyna zimą*K, Pokolenie II, Pokolenie III i Pokolenie IV**Transkrypcja: Katarzyna Dembska*

K2: w'adńe ž'yjum pšy'jadum sk'unśik 'ox kak'aja kras'ivaja v'oska t'ut
u n'ix ap'at'

K1: kr'as'ivo fs'co tak'i

K2: n'co k'aždy r'ok | k'aždy m'uśow c'ośik kr'asić dr'uk pš'ed dr'ug'im |
t'yn żel'une t'yn t'ak'i t'yn t'ak'i t'ak m'amo

K1: n'co kras'ivo b'ywo fs'co ravn'co v'ěrš'yna fs'egd'a

K2: v'ěrš'yna fs'egd'a muv'il'i ž'e s'amo w'adno v'oska

K1: ž'e fs'co kras'ivo ž'e t'co

K2: t'ym b'ol'ėje t'utaj b'yw w'as | t'co t'co fs'co v l'aśe t'co t'co b'y
os'ob'en:co l'atym w'adńe || ž'imum ž'imum t'co ja b'y n'i n'i p'ov'ez'a^wam
ž'e t'utaj b'aržo s'e d'obže ž'yje

– *No właśnie. Jak znoście te mrozy?*

K1: a: t'era j'už n'e t'e mr'ozy | t'era j'už n'e t'e j'co p'umńe j'ak j'co
r'oswam j'co f šk'ole s'e uc'ywam d'a | m'y t'ak t'e g'urk'i b'y^wy skat'ane
m'y pšyxož'il'i u n'os p'orty st'owy t'yn t'ako k'orbum m'y z r'ana t'am
d'a a t'era ž'eći u n'os | g'urka 'ino ml'yn t'co t'co n'e v'ezum 'one 'co t'ak
t'ėlev'co t'ėl'ėv'izær t'ėl'ėf'co

K2: n'et

K1: fs'co ravn'co m'ń'ij t'era | m'y t'co fs'co ravn'co b'yl'i n'a n'a dv'ože |
l'atym u n'os b'al l'atėm u n'os t'co v łapt'y tud'y tud'y v'incěj ž'e fs'co
ravn'co

K2: n'et | ć'eb'e s'e spyt'al'i j'ak m'y pšenoš'ymy mr'us n'e t'co j'ag m'y

K1: d'obže m'y pšenoš'ymy mr'us

K2: n'co n'yńč'e j'už n'ė p'ov'ic

K1: a c'co

K2: p'ínž'eśun^t

K3: mr'u:s | t'co t'co jerund'a

K1: jerund'a

K3: v'ater s'ilny v'at'ər pastaj'an:yj v'at'ər už'e

K2: v'at'ər | n'co n'co dv'e n'ėž'el'i s'e čšym'awo p'ínž'eśun^t n'yńč'e t'co
b'aržo b'ywo | d'um j'iš'cy t'co i ž'v'i pšemorz'awy d'a al'ona p'oviz | m'y
z d'umu n'e v'yxož'il'i ž'eći s'e n'e 'ucom | čšyž'eśei w'osim j'uś fs'co

n'aše f st'arše f st'aršem kw'aše j'už n'e x'ožj | b'ywo b'arzo n'yńč'e dv'e
ńež'el'i w'oj w'oj

K1: m'y fs' o ravn' o t'ak n'e obróc'umy n'a d'užo vńim'ań'a n'a mr'us n'e
obróc'umy p' o tak' imu št' o u n'os fs' o ravn' o ž' ežda fs' o ravn' o u n'os
r'ańše i t'e kat'ank'i ž'e b'ywy i t'e t'e t'e t'e

K2: kań'ešno

K1: m'y t'ak nōrm'al'no pš'e t'ego

K2: p' o t'el'ef' ońe j'uš k'aždy pōp'ačšyw ž'e s'e nacyn'ajum mr'ozy | fs' o
j'uš c'ov'ek nac'yno gōt'ov'ic s'e dž'evō fs' o fs' o fs' o ž'eby p'omńij n'a
dv'ur vyx' ožic' ot' t'ak pšenoš'ymy | os'ob'en: o t' utaj

K1: r'ańše b'ywo fs' o tak' i ž'imńij c'ym t'era

K2: dv'e dv'e s pōw'ovum ńež'ele b'ywo p'ínž' ešunt pōč't' i [...]

K1: t'ak št' o pšyjež' o jce ž'imom

K2: m'ušice pōp'ač'e n'aše mr'o: zy' o j

K1: j'ag m'ože n'a n'ov'y r'ok b'yže l'e l' e j'ag d'obže pšéneš'eće t'e mr'ozy

K2: mr'ozy s'e sk'uncum ž'eći w'oj 'aj mr'ozy s'e skōnc'ywy d' o šk'owy
čš'ea 'iš' e w'oj od: yxnum s'e j'eščeg j'edne kań'ikuwy dl' o n'ix | kań'ikuwy
pšes'ežum v jēnvar' u w'oj j'ak t'en n'a j'ak'im | vak'acy'i jēnv'ar' j'ak p' o
p'olsku j'ānv'ar'

K3: f st'yčńu

K2: st'yčēń d' o p'etnast'ego vak'acy'i i p'otym s'e nacyn'ajum mr'ozy
i 'uny d' o d' o lut'ego j'ešček s'ežum t'ak št' o c'owk'i m' ešunc s'e n'e
'ucum | v l'utym dōp' iro j'idum ' o: j od: yxn'ywy

Ubiór zimowy

K, Pokolenie I

Transkrypcja: Dominika Wysoczyńska

kań'ešno | kuf'ajk'i t'ak'e | tu pal''eta | teš y kt' o š'yw šk'ock'i b'ywy
zakazyv'al'i šk'ocku | j'isł'i kt'o n'i _m'aw s t'ego t' o se star'ego pšes'yv'al'i |
ž'ećum š'ył'i | k'ogo v'elgo šim'j'a dv'oje tr'oje to c' o

– *A buty jakie nosili?*

n'u bal'šynstv'o ta k'irz'y [...] no t'ak'e b'uty rōb'oč'e

– *A jak wyglądały?*

[...] s gal'jašk'am'i | t'ak'e | j'ak_ći pov''e... jak sōwd'aty to x'ozum [...] n' o
n' o | t'eroz bol'šynstv'o t'ak'e v r'ez''iny r'ez''inax d'a | f t'yx | k'etax
t'ak'ix s'ak'ix r'aznyx x'ozum fpš'oži t'ego n'e _bywo | to w'apće j'ak'e š'ył'i

Zimowe pogrzeby

K, Pokolenie II, Pokolenie III

Transkrypcja: Katarzyna Dembska

– *A jak ktoś zmarł w mrozy?*

K2: z mr'oz'a | n'ó j'esl'i v'ot t'ak'i p'ujže i zav'al'i š'e t'ó b'yže

– *Ale na przykład, gdyby ktoś zmarł i był mróz, to jak chowano wtedy ludzi?*

K2: w'oj j'e | k'óp'um k'óp'um fs''ó ravn'ó k'óp'um 'idum p'ólum kostr'y pr'amó n'a ž'im'á ž'im'á pšemarž'intó v''incy m'etra | p'ólum p'ólum m'ěň'ajum š'e p'odogr'ef j'im v'ožum n'ó j'akóš fs''ó ravn'ó x'ováć t'ó čš'a cov'eka | j'es t'ak'e ž'e v mr'ozy j'es | n'ó čš'ymać n'e b'yдум | čš'ymać n'e b'édum p'atam'u š't'ó u n'os t'utej y: j'es'l'i c'ov'ek zm'ar j'ego ž'e čšym'aj^m v d'omu u n'as ž'e n'i m'a k'aj g'ó v'yv'ešć i ž'eby st'amtun^t x'ováć

K1: r'itu'awk'i K2: t'ego tak'igó n'i m'a | 'un b'yže l'ežow v d'omu t'e dn'i fs'e | i fs''ó i m'ušum fs''ó ravn'ó k'opać i x'ováć g'ó || n'ó b'arzo pšěž'yo kaň'ešno w'ot j'ag j'uš st'aršyx s'uxoš p'ov'i x'ožby n'ó j'es'l'i b'y c'ó t'yłko b'y n'e v mr'us 'ó t'ak fs''e l'e l'ep'ij l'atym 'il'i j'ak t'yłko n'e v mr'us | d'aže j'ešček s'e m'yšlum 'ó_tym w'ot t'ak

Jaskółki i warunki zimowe

M, Pokolenie I

Transkrypcja: Emilia Ślesicka

v'as j'ešćé xć'awém zap'ytáč sé | jak f p'olscě jaskuw'eck'i

– *Jaskółki?*

d'a | do vas to pšyłat'ujum

– *Przylatują*

vot i d'o nas teš no u nas ž'imnə | j'edn'akə ulat'ujum f ć'epwē kr'ajē | no u jaskuw'ečk'i no t'akə gw'ufkə no p'am'ěńć to u jej j'akə bog'atə u jask'uwk'i | tu sé ul'eⁿgwy fš'ystk'ě šešć | ž'ěć'ačkuf m'a^wyx č't'ery i vzr'oswyx dv'ě | 'unē ulat'ujum f ć'epwē kr'ajē | ž'e tē jaskuw'eck'i mw'odə a t'erəs zəpəm'ěnt'ujē gž'e jej gń'astkə da'žē jes^t b'ez rass'ybk'i pšyl'eći | ja p'orē lat tak int'erēsov'awém sé i co | mnē ot p'anə b'ogə b'ywə d'anē t'akə v'ad'oməšć | t'očnə kt'ura jaskuw'eckə na sf'ojē gń'astkə pšyl'ěć'awə t'očnə

– *I tam wróci*

jaskuw'eckə vruć'iwə st'amtunt | bo sum jaskuw'eck'i s cěrv'onym
 bž'ušk'ëm | a u nas sé vyl'engwy dv'e s cěrv'onym bž'ušk'ëm
 a dv'e z ž'uwtytm | a 'etə do əbəznac'ėnĵə | ž'eby ja zəpəm'enəw |
 ž'eby v'ežəw cy [...] sé vruć'iwu cy ĩé | no na dr'ug'i ras to pšyléc'awə
 jaskuw'eckə z ž'uwtytm bž'ušk'ëm a dr'ugə jaskuw'eckə s cěrv'onym | no
 to juš tam [...] p'uwkə b'ywə to 'unə tam s kağ'utk'ëm sé pəznəjam'iwə
 i pšyléc'el'i r'azəm jėdn'egə r'azu | kab'itə [...] | i jak ras f xl'ev'ė b'ywə
 kr'ufkə i te dv'e jask'uwk'i pšyléc'awy [...] ak'enko b'ywə zrəb'unė |
 dr'ug'ė džv'i b'endəm za w'atfė 'il'i co ž'eby ak'enkə m'awy | tym
 ak'enk'əm pšylətuv'a^{wy} | no i jak p'uznėj pšyléc'a^{wy} t'ylkə žė co
 pšyléc'a^{wy} | bo j'akėš [...] šf'ėrgat'ańė s t'akum rad'oścəm žė | bo ta [Imię]
 pšėst'awə d'oic i mńė zəvaw'awə | to pəsw'uxəj jak 'unė šf'ėrg'ocum |
 tak aš na duš'ė l'etkə st'awə | zəpəm'ent'aĵy d'obžė to gń'ostkə gž'ė sé
 vyl'engwy | no f p'olscė ten žim'ovəc to x'ybə ĩé žim'ujum

– *Odlatują nam jaskółki na zimę*

no tak jak f p'olscė dośc'ėpwə to potom'u m'ožė i əst'ajum
 sé žim'uvəc | x'ybə jak [...] t'akum to 'unə ulət'ujė

– *A u nas takieĵ prawdziwej srogieĵ zimy to može ze dwa tygodnie, a tak
 to spokojnie, ciepło*

j'a na ukra'ĩńė v m'ėścė v'owg'ė j'akəm tam ž'imə | śńik pš'yšet | n'avėt
 b'osum n'ogum m'ožė is'ė po śń'egu i tam v'yp'rysk'ujė v'odə spot śń'egə

– *Chodził Pan na boso po tym śniegu?*

bəs'ym'i nağ'am'i | to t'ak jak v n'ocy bym v'yšet [...] i b'osum n'ogum
 p'ošwėm | a tam do pr'acy v'yx'ožć no to tš'ebə gum'ovė ob'uv'ė

– *I nie było za zimno w gumowych?*

no b'edė po śń'egu x'ožć v gum'ovyx

– *A walonki były?*

a t'am c'o p'ə_ńix | t'utėj t'f'ardə ž'em'jə to 'unė t'ylkə tam | na ukra'ĩńė
 'unė ĩėpətš'ebnė t'akžė jak i f p'olscė ĩėpətš'ebnė ||

Warunki klimatyczne i przyroda

K, Pokolenie II

Transkrypcja: Emilia Ślesicka

– *A zima tutaj długo trwa?*

'oj c'oš b'arzo dw'ugo | l'atə tak pr'ėntko pšėlat'ujė | ĩė usp'ėjėš tam |
 p'oka t'utej v'osna | pos'aziš kaš coš p'atšyš a t'era juš oj sk'oro 'avgust
 t'utej jes't sk'oro ub'irəć juš tak i sé tr'oxė v'ĩncėj ž'imno z'rob'iwu | 'alė

muv'um za ft'orkə d'obro pog'oda b'yžė | juš s'oncė | b'yžė zaš gor'unco
sm'ažyc no to uv'izymy sw'ońca | bėd'e'my śė sm'ažyc | bėd'e'my
x'yba tr'oxė j'eš'ė po gž'yby kaš l'o'təc usp'ivać bo śė juš tr'oškė tr'oškė
nacyn'ajəm gž'ybuf | no t'era v'idać za to žė b'aržo vycin'al'i las
i ot nė ma v'idać tyx vw'ag'i | m'exy v'idać s'uxe śė zrob'i'wy i gž'ybuf
ze fš'ystk'm m'awo

– *Jakie tutaj grzyby?*

gž'yby | gž'yby no v'incėj vot l'užė j'akoš š:yt'al'i za gž'yby gr'uz'ži r'yzy
jes't | jes't t'ak'ė maš'l'ošk'i | 'onė nėd'užė | zn'izu ž'uwte | to my maš'l'oxy
nazyv'umy | jes't pod'obnė na nix t'ylko nė śl'isk'ė | zv'irxu t'ak'ė v'inkšė
to | jak po ros'ijsku | pədb'ər'ozəv'ik'i⁴³

– *Podbieriozoviki, bo pod brzozą?*

t'ak | i pod w'ošik'am'i to pədas'inəv'ik'i⁴⁴ | a 'u_nix 'ino ten v'rx
t'ak'i v'incėj cėrv'oncy | te t'ak'ė tr'oxė b'ure a tu to b'yžė t'ak'ė cerv'onė |
j'edən jes't gžyp | f's'o na n'ego śė p'atšė 'alė nė v'im śė jak naz'yvə |
n'ixto pov'ežėc nė m'ožė | zgr'abny b'aržo no on r'ošnė d'alėj f t'ajžė |
f t'ajžė kaj f k'edrax vot t'ak'x to j'ego tam sp'oro i patš'a^wam tėš
v intern'ėcė patš'a^wam i nė v'm jak śė on naz'yvo | cy go m'ožno ješ'ć
cy nė | 'alė go d'užo tam | to zv'irxu bord'owy i jak b'utto t'ako jak
šerš'avy a zn'izu b'utto jak u maš'l'oxə i šl'j'apkə t'ako r'uvno u n'ego
tyš d'užo jes't | a zb'ir'umy o te'ros juš | juš tr'oxė my sprubov'al'i dəžžė
v'ik'i⁴⁵ | to śė r'ob'i t'ako b'uwa | p'užnėj s nėj l'ėci pux jak st'ary a jak
mw'ody to pr'oštə b''ewė m''insə | vy go j'ić | u vas jes't tam f p'olsce

– *W Polsce się nie je, ale jest podobno bardzo dobra*

'alė r'ošnė 'u vəs | j'ego ze fš'ystk'm m'ožnə śė n'ė boć | j'ego b''erė śė vot
jak gž'ybėk pr'ošto z v'irxu əb'etšėš tak tr'oškė | bo on t'ak'i tr'oškė
jes't | kaž'onėk mać'utə mać'utə tr'oškė od'ežnėš tam na 'ilė un d'obry
no bo xrob'ok'i nė b'aržo j'ezum t'akžė v'incėj | i p'oka on t'ak'i tf'ardy
b''e'owy | no m'ožnə tam c'enko šk'urka z v'irxu | m'ožna zdj'uinć |
j'ego śė nė got'uje | pəkr'ajėš od r'azu na kəvəw'eck'i i ot r'azu kw'ažėš
na pat'elkė s ceb'ulkum | usm'ažyc | 'alė un jes't b'aržo d'obry tym |
to nė pš'yšwo śė sprub'ovać 'alė v'im o tym | je's'l'i by kaš j'akəš
r'anca b'ywa | kref 'ižė | no v l'ice možė juš st'aro r'anca j'ako t'ako
śl'isko da | to b''erėš tyn gžyp l'uby | cy b''owy cy juš z n'ego pux l'ėci
pr'ošto b''erėš tak pšykw'odaš i kref pšest'aje iš'ć | žė tam 'oćėn m'ošny
ənc'ib'j'oc'ik pr'ir'odny | to m'awo kto v l'ėšė kaš n'ogė p'orvəw

⁴³ Подберёзовик – kozłarz (pod brzozą).

⁴⁴ Подосиновик – kozłarz (pod topolą osiką).

⁴⁵ Дождевик – purchawka.

'il'i co to j'es'l'i by rus sé nê tš^{eb}a ba^oć | od r'azu pšyw'ožyć | vot s t'ego j'akoś t'utěj d'ažě cyt'a^wam u nos jes^t m'exy | te co na bw'otax | sf'agnum sé naz'yvo | i okaz'ujě sé | to j'eščě b'y^wo tež žëm cyt'a^wa žě un tyš b'aržo d'obry jak na r'any na j'ak'ěs coś | jak b'y^wa v'ojna nê b'ywo v'aty b'intuf tam ž'eby r'any kaś zam'otáč to br'al'i tym pr'osto | tyn m'ex br'al'i nakwəd'al'i na r'any i zav'onzuv'al'i i 'uno fp'ituv'awo | j'edno fp'ituv'awo to a d'rug'e žě 'uno tyš jak ənc'ib'j'oc'ik to jes^t nê | no d'al'ij r'ana nê gń'ije | 'alé t'utěj sw'yše jak oxotn'ik'i kaś dəb'y dum jak'ego zv''iža v l'ěse | no j'es'l'i to l'ato to nê m'ogum od r'azu 'uńiść do d'omu 'il'i j'ako to b''erum ten mex otkryv'ajəm | m''inso sw'ožum nad m'exəm i 'uno sé nê ps'ujě j'ak's cos | m'ožě sé pš'ydo t'ako inform'acija xt'o_{ta} v'e | j'akoś i b'aržo m'uxa nê r'ušo te m''iso tak

– *W Polsce coraz mniej miejsc, gdzie rośnie mech, wysuszyli go.*

vysuš'yl'i | u nos ot t'ən mex skwod'al'um bo u nix t'orəs jak jes^t d'užo i t'ak'm r'uvnym sw'ojəm i pr'osto pšew'ožyć jak b''ereš to un sé tak r'uvno b''eré | to jak sé dum str'oji | no t'erəs juš dr'ug'e mater''awy 'idum | 'alé z'ady sé pšyvož'il'i z l'asu ten mex i jak dž'evo kw'ažě sé | dum sé str'oji i m''inzy džev'am'i j'ego nəkwəd'al'i to jak océpl'ėne kaś šp'ary kaś z'atkać t'otə fš'ystkə i t'ožě on nê gń'ije | to j'es'l'i tak v'atė fkwod'ajəm 'il'i šerść 'il'i co ta m'ožě gńić 'alé mex nê gń'ije | juš dž'evo sé nê ps'uje | m'ožě pšut to nê v'ež'el'i ot c'ego to 'uno nê gń'ije 'alé no vot t'era v'ad'umo 'uno pr'osto mex mo t'ak'e sf'ojstfə | 'alé pop'atšyš co jes^t v l'ěse | co jes^t vot tak | nom t'yle d'ane fš'ystkə dlo l'uži da | p'očči k'ažda tr'ofka p'atšyš vot n'ex t'eros j'ak'ěs l'ek'i jes^t žě tam l'ecum zv''irxu l'ecum sos'udy te vn'utr'ėn:ė da | a ok'azujě sé vot s tej tr'ofk'i x't'uro pod nog'am'i o t'utěj jes^t t'ak'e cerv'oné gwuv'eck'i | kl''ev'ər | no z'arəs pok'ažě | bo jes^t b''owa no 'ony t'ak'e drobn'ejšě a te gr'upšě i gaž'inə d'obžě ji i tak m'ožno zješć bo my lub''el'i j'eščě məw'ym'i ž'ėcm'i oj c'ego my_ino nê j'edl'i to 'uny sw'otk'ě | i jak pš'uwka nəpr'awdė to nê l'ubə dost'añe bo 'una gwemb'oko i 'uny sw'otk'ě jes^t m'ožno ix jeść m'ožno vys'ušyć a p'užněj do xerb'atk'i kaś zap'ažyć i o t'ė v'odė p'íc | to m'y v l'ěse to ž'ik'i c'osnek znawaž'il'i j'edl'i to my tam v''osnum no to jo p'užněj uzn'a^wam f cas v''osnum jak rozp'uščə sé m'odžyń | l'istf'ėnn'icə | m'odžyń tak po p'olsku | i x^fojnə t'ako k'f'asno to do tyx pur mal'utk'm kurc'o'ntkəm to j'eščě n'aškub'e n'aškub'e 'uny tak d'obžě poś'ekum i d'obžě zjəd'ajum | a okaz'ujě sé tam b'aržo d'užo v'itam''ina c'e | askərb''inka | 'ocėn d'užo | i j'akəs j'akəs m'i sé v gaz'ėcė spotk'awo 'alé tak žëm se coś zapomn'awa zost'av'ć | c'a^wa gaz'eta b'y^wa nap'is'ana o co r'ob'i sé z modž'ėnə | s s'amyx kož'ėni sé r'ob'i ž'ik'f'irc'ic'yn | t'otə jes^t d'obré t'ak'ě lek'arstfo x't'uro l'ecy te žě sos'udy | na g^wovė b'aržo d'obre jes^t | ze šk'ury tyš coś sé ryxt'ujě | s x^fojny tyš m'ožnə v''osnum |

'una b'arzo sm'acno to j'eš'čë n'èxt'urè z ž'ècí m'uv'um | o to mož'ècë ješ'čë
to mož'ècë t'òtò n'è j'eč'čë n'è ruš'ojcë a t'òtò | b'ywo d'ažè j'akoš šk'oda
žè l'atem sé zabw'onzum d'ažè vzr'oswe i um'èr'ajum z gw'odu v l'èšè
no to l'atem vopš'e | no ž'ecko m'awe n'è v'i 'alè vzr'oswè to dawžn'y
v'ež'èc | 'il'i xto po gž'yby x'oži | po jag'ody | to d'owžny v'ež'èc žè tam
d'užo m'ožnə co zješ'čë i z gw'odu gžex um'j'erač v l'èšè | tak b'ywo d'ažè |
lat'em da j'eš'čë tr'ovy tam | jak sé po p'olsku nazyv'ajum | iv'an č'aj⁴⁶ |
ten co t'ak'è ruž'ove kf'at'eck'i | l'iš'è sé zj'odo | no v'i'icë j'ak'è da |
j'ego sé i k'ožèn je i j'ego sé je l'istka i kf'otk'i | fš'ystkə m'ožno zješ'čë |
no z gw'odu n'è 'umž'èš | no a dr'ug'è coš to vn'uck'i pšyjiž'ajəm
jo m'uv'è ž'ècí p'atš'è bo t'òtò no bo rozma'icè b'ywo | m'ožè
sé zabw'onž'č m'ožè j'akoš | no n'è 'umž'èc no gw'odnym byč t'èš n'è tša |
bo n'èx t'erəs j'agut ni ma 'alè ta žè žel'ono bor'ufka jum n'è tša ješ'čë |
j'akby sé ješ'čë n'è x'c'a^wo tak | oxotn'ik'i x'yba v'ežum | jak cerv'ono
to d'obže a jak žel'uno sé r'ob'i z'avrut k'išek to jum n'è tša n'ij'ako ješ'čë |
j'akby sé ješ'čë n'è x'c'awo | a cerv'onə to na j'eš'èñ a vdr'uk l'atem o tak
b'arzo sé ješ'čë zax'c'awo no to l'ep'ej n'è ješ'čë t'ego

– *A śnieg kiedy spada?*

'oj śn'ik | rozma'icè | j'akoš j'eden rok u nas b'arzo č'inšk'i byw | śník
f'š'rotku ij'uña v'ypat | juš fš'ystkə num t'utěj r'oswo fš'ystkə | i tak
pr'e'ntko | to v'w'ob'ət nam m'uv'um žè kaš tr'oxè zazvuñ'al'i žè tr'oxè
dowžn'o tak byč 'alè jo n'è v'ež'a^wam | v'w'ob'ət my xož'il'i o tak
j'eš'čë v maj'eckax | b'ywo b'arzo gor'unco | p'už'něj s t'amtej str'on'y
od ang'ary nac'eny j'ak'eš t'ak'è xm'ury xm'ury | i b'ystro b'ystro
nac'yno sé x^wodno r'ob'č | no to bl'ižej ku v'ec'oru | xm'ura iže |
pos'ypaw śník | a t'ak'i v'elg'i | my b'ystro kaj t'utěj 'okno zakr'yl'i z
akr'yl'i polec'el'i tam do t'aty šž'untk'i | bo tam t'èš tr'oxè posaz'unè
b'ywo | a mw'otšo s'ost'ra v irk'ucku prac'uje 'alè se tr'oškè pšy'èžž'o
bo m'am'y juš doš'č d'ovno n'è ma | tšyn'ašcè lot | i ž'eby ogr'udèk
n'è pust'ovəw | tr'ovum n'è z'arus to 'una sé tam s'aži | pojex'al'i my tud'a
to žem juš tak śník rozgžebuv'a^wa | b'ystro žem b'ańkè škl'anum
obruc'awa i tak popostav'al'i fas'ol'i b'ywy v'elg'è t'òtò fš'ystkə |
no 'ino zn'ikwy og'urk'i | n'è v'ytšym'a^wy to muš'el'i j'eš'čë ros pos'až'č |
i 'ino za to žè tšy d'ña ten śník pš'ebyw t'òtò ž'imno b'ywo t'ak'è tšy d'ña |
aš na t'yle kš'ok'i ^wo tak pog'ino^w | bžuz'eck'i fš'ystkə zg'inte bo śník
č'inšk'i m'okry aš te dr'uty porv'awo | vot t'yle b'ywo | i fte žè p'už'něj
j'eš'èñ to b'ywo | dop'erəš sé s'ènc'j'abr n'acun zaš t'ak'è žè | t'utěj p'ola
n'è ubr'ane | fš'ystkə p'ola zaval'ywo tym śn'eg'əm | powož'ywo jak
bu'dto žel'osk'əm | no byw č'inšk'i rok

⁴⁶ Иван чай – wierzbówka kiprzyca.

– *To który był rok?*

'oj né pam'entəm to x'yba lot s'ž'éséńć juš x'yba pš'ěšwo tak | j'edén t'ak'i rok byw na 'ost'atné c'asy | a tak nex t'erəs tak d'ovnə f's'ěgd'a na fš'ystk'x sf'intyx na p'ěrš'ego [...] jak fc'ésńej né b'ywo to na p'ěrš'ego f's'ěgda' up'adné | a to 'ost'atné c'asy coš sé fš'ystkə powəm'awo tam f kəncəl'j'ar'i: na n'eb'è i zwum'awə sé tak | juš né v'əm k'edy up'adné | to nex t'erəs dw'ugə ć'epwo st'oji t'ak'e | tamt'ego r'oku śń'egu né b'ywo b'arzo dw'ugo | mr'ozy b'y'wy dwaž'ěšca st'opńi juš i povymərz'awo u nos | p'atšé da'žé mal'iny p'oćci né st'awo | gr'uša | da'žé 'angrəsi to sé m'awo rosp'uśćiw juš v'osnum | no vot tak b'ywə | no u nos jak nəzyv'ajəm | z'onə r'isk'ovənnəwə z'ěml'ěž'el'jə | to l'i je-s'c' m'ožé b'yžé m'ožé né b'yžé | no vot u nos t'ak'ix d'yš'uf né b'ywo juš d'ovno | b'ywo b'arzo s'uxo | tr'ova né r'oswa níc né r'oswa | k'aždy žén te gž'utk'i pədl'evəš pədl'evəš i né r'osńé tak jak p'os'l'è d'ěš'ca | o d'ěš'ć jak p'ošet i 'uno dop''erə nac'ynə ruš'c' o t'ak'ě fš'ystkə | dr'ugo v'odé st'antunt v'idáč | o dop''erə j'akəs r'osńé fš'ystkə || m'y jag b'y'wy m'a'wé ž'ěcm'i to n'ašə ž'y'kə c'ensto vyxož'i'wə s bž'eguf | jak dyš'ć pš'enžé t'ako b'urno v'oda d'užo v'ody | a t'erə dw'ugo ní ma | v'ody né st'awə a jo m'yśl'è žé pr'osto vyv''ežl'i las | las žé f's'o no pšyć'ongə utšym'ujé te v'odé | vw'agé zn'izu poć: unğə kožen'am'i | a na t'yle vyv''ežl'i | [...] t'era do l'asu z'ajžé to né | j'akos žem z'ašwa na g'uré po gž'yby | xož'i'wam xož'i'wam p'užńej žem z'ašwa fš'ynžé te naval'uné naval'uné gəw'e'nžé | k'oje kak vyl'azwam st'amtənt | pr'ovdə jo né m'ogwam v'yłěš'ć | alé vzuńš'ć n'el'ž'a | t'era vr'ožé r'ěšajəm ž'eby jo tak m'yśl'è ješ'l'i juš tak pšəpatš'el'i to n'et by pov'ěž'el'i l'užé | rozb'ěr'ojćé v'ěš'owk'i b'yššé | jak s'osna | 'onə na s'amyx v'ěš'owkəx t'ako sm'olno | b'arzo sé p'ol'i | n'ext'uro sé jak potp'ol'i t'ak'i str'ašny dym | to žé mwož'utk'ě fš'ystkə sé sp'oly | fš'ystk'è gn'ostk'i fš'ystk'è žv'i-ža fš'ystkə sé p'ol'i | to b'arzo ž'ol | t'erəs co za bajk'awem sé b'arzo p'ol'i a v'idáč d'ěš'uf ní ma | i f krasnoj'arsku sé b'arzo p'ol'i | aš na t'yle žé əérəp'ort zakr'yty səməl'oty né lat'ajəm | no t'utej juš p'aré dńi pšed'ajəm žé t'yle d'ymu

Uprawa ziemniaków i mrozy

K, Pokolenie II

Transkrypcja: Katarzyna Dembska

n'ɔ: || m'uv'ium ž'e j'ak | v j'ednym r'oku pɔsaž'il'i kart'ɔfle a: śń'ik t'ɔ p'ado u n'ɔs i m'ožé ji f ś'irpńu f k'uncu b'yć śń'ik ji | vž'ěśin | 'w'ɔx vž'ěśin t'ɔ j'uš m'ožé b'yć t'ak'i | n'ɔ 'ale 'w'ɔn t'aje | ji ž'e 'upɔt śń'ix

j'ak zac'yl'i fš'yško pw'akač ž'e w'ɔ fš'yško zam'arźńe | w'ɔj sw'ɔnko
pokɔz'awɔ s'e | fš'j'ɔ uć'ėkwa v'ɔda ji śń'ega n'ima

– *No tak. Jeszcze trzeba poznać zupełnie ten klimat od początku.*

t'ak t'ak

– *To tak szybko śnieg spadał? W końcu sierpnia może spaść teraz?*

m'ɔže m'ɔže b'yć n'ɔ: n'e d'użɔ n'ɔ m'ɔže b'yć

– *A przymrozki też?*

m'ɔgum b'yć | m'ɔgum

– *Przymrozki też tam mogą zmarnować.*

n'ɔ | m'ɔgum m'ɔgum || n'ɔ p'ılnuj'ımıy t'ak c'ɔ v'ɔgr'utku t'ɔ zb'ir'ɔmy
a || a na p'ɔ [...] n'ɔ | t'utaj s'ejum v'ice t'ak'e ž'eby ž'eby n'e zamɔr'awɔ |
t'ak'e | j'uś || pr'iakl'imat'iz''iravanəje k'ak | n'u b'ɔ kl'im kl'imat
j'ak'i | n'ɔ kart'ɔfle n'e m'arźnum | j'ak | n'ie | d'aże: kɔp''emy kart'ɔfle
j'uś f k'uncu ś: | [yy] | n'e s'ėrpńa a vž'ėśńa | na pɔc'untku pa'žź'ėrń'ika |
v akt'ibr'e kəp'ajem | n'ie n'e'ć'ɔ | n'ɔ ja [...] r'ɔk n'a'ɔk n'e n'e
pɔp'ɔdom

Zima i lato

M, Pokolenie I

Transkrypcja: Angelika Pawlaczyk

a 'u mńe zdr'ɔv'a n'ima | kɔb''eta w'uśwa | s'om | b'arżɔ k''epsko
jedn'emu ž'yć | ɔt | i ta xɔr'ɔba cɔ pš'y pš'yśwa na na na fs''u ž'yść |
jɔ da b'ɔlńicy pɔ pɔp'ɔt sr'azu p'ɔs'l'e teg'ɔ pɔż'aru bɔ mń'e up'ɔrem
b'arżɔ k''epsko b'y'w'ɔ | t'ɔtɔ dɔ t''ixanɔfki pɔjeγ'ɔwem | ɔdw''eźl'i mń'e |
zaś'edwem dɔ t'ego vr'ača | un dɔ dɔ t'ak | pɔ jak''emu m'uv'e |
n'e zvɔlywem śe ni n'ica a t'ak mń'e fš'ystko b'ɔl'i t'utej že śe jak aś
p'ɔl'i | nɔ 'un v''eżɔw že p'ɔżar | pɔż'ar 'u'vɔs b'yw t'am v'v'ers'yńe
m'uv'e w'u' mńe | tɔ jɔ p'ɔl'iw śe t'am že | 'a: n'ɔ | tagd'a pan''atna |
m'uv'i | t'ɔtɔ jag v''elk'i str'es to na c''wɔv''eka tak vl''ijo že na c'ɔwk'e l'ata |
pɔk'am'əs n'e b'yže pɔk'am'əs n'e 'umže | x'ɔż dważ'ėśća | x'ɔć čš'yż'ėść |
x'ɔż w,ɔśimž'ėśunt b'uže ž'yw | t'ɔ tɔ j'uś śe ɔ t'ak zrɔb''iwɔ | l'ep''ij n'e |
n'e zleć'ımy | t'ak | tak śe j'uś s t'yx p'ur m'ence | n'ext uży n'e v''eżom |
fc'ale n'e v''eżom | d'aże m'ɔje ž'ėći tɔ n'e v''eżom | x'ɔzum | r'ɔ... t'u |
fs''o | n'euž'el'i n'e jeżź'iwem a j'ɔ tr'ɔške ž'yje | z'asne pad'uška s'adum
se | 'ɔɔ p'ac' j'uś s'ezum | n'e v''eżum mń'e | d'aże m'ɔje ž'ėći | i t'eras |
j'uś | v''ele na us'adb'e pl'ev'e pɔxyl'ɔncka ni m'ɔge bɔ mń'e t'utej jag
nax'yłe śe fš'yšk'e mń'e p'ɔl'i tak | st'ane pɔś'eze | ap''ac' pl'ev'e | ap''ac' |

nie pšyjęž: 'ajom nie p'acš'om x'óc x'óc u... t'utej pšep'odoji im fs'o ravn'ó |
 i tam ž'yjum m'ajom fs'ysko m'ajom sf'oje | k'ej jo j'im | tym ž'écóm
 m'ojim | jag w'uny wod'ešwy st'ond s v'erš'yny óžén'iwy še | pojex'a'wy
 do b'óxní i n'a níc | ježž'iwém do l'asu | pšev'óžiw l'az jo na trakt'óže
 r'ób'iw | do s'amý p'en's'ji | to jo s tym nač'alstvem r'užno ž'ýw | jo
 m'uv'e nazagot'ov'e tam ž'écúm póst'av'íc | jedn'ému žým póst'av'iw
 drug'ému žým póst... k'up'iw t'utej v xunz'óju j'es d'ér'ev'uška bur'aty
 ž'ywy ta | t'am j'edyn bur'at uj'izž'ow i d'um spšed'avaw | jo go k'up'iw
 pš'ev'uz'w do b'óxní i mu póš... jedn'ému wót póstr'ójiw drug'ému
 kup'iwem | t'eróz m'óce w'oba ž'yjce jak | jag najl'ep'i | n'u i ž'yjum |
 a ž'eby t'utej z'ajžéc i ž'eby k'aš c'óš no | k'aš c'óš p'ómuc jag b'ut:ó by
 c'uzy^m cov'ek'em v'is | b'aržo m'i to to | ní m'óge t'ego pš'ežyc že
 l'užum nie t'ylko l'užum fsy... fs'ystk'im a l'uži sv'ojim ž'éc'óm d'óbže
 r'ób'iš fs'o | w'uny d'aže nie nie póm'yšlum se | wo t'ym šy tam ž'yje
 cy tyn t'ata cy nie ž'yje | ní e v'es | i t'eraz j'uš pl'ev'e | ní m'óge še nas... |
 sxyl'onca sx'yl'íc | póp'l'ev'e tr'óxe póš'eze | póp'l'ev'e tr'óxe a p'otym
 m'yšl'i pšyx'ózum t'ak daproval'is'an'ó fs'o 'ide do d'umu s'eze | póš'eze
 tr'óxe wod:yxne fs'o n'azot | nie é'irp'i m'i pr'óstó duš'a nie é'irp'it |
 ap'ac n'azod j'ide | no pow'ova tam tr'óxe v'incy pow'ove poplev'iw'em
 a dr'ug'e d'al'ij no pr'óst s t'akom s t'akom niev'ž'jimom s'iwom č's'a
 r'ób'íc

Rzeka i ryby

M, Pokolenie II

Transkrypcja: Sylwia Detmer

– *A co z tą rzeką? Bo ponoć kiedyś była większa, głębiej było.*

ž'ėka... | te bž'eg'i vylev'awy še fs'ysk'e | t'ako b'ywa v'oda | c'ynšci l'asu
 b'ywo d'užo | r'yby b'ywo w'oj | v'ela r'yby j'ó xóć to f t'ak'ix xóp'okax
 p'ewne s'umk'i my xyt'al'i r'yby | t'ero t'ak'e mal'ašk'i 'ino |
 no ní_ma d'yšču juš | p'ore l'ot x'yba l'ot s p'ėtn'ašće wot t'ak'e l'ata
 s'uxe | ž'imum m'awo šn'egu | mr'ozy | w'ot pšėt t'amty m'ok'em | f tym
 r'oku b'ywo m'awo šn'egu | i 'uno v m'arcu juš pč'ė't'i zl'ėc'ow i ž'imno
 i ž'imno | vymr'óž'iwó te ž'im'e | 'uno vymr'óž'ó | šn'egu ní_ma | a p'otem
 níc ní_ma | i ž'ėk'i ní_ma za t'ego | b'ywy d'óvnij zapr'udy | mw'yny |
 ml'el'i m'unke n'a tyx mw'ynax | b'ywo tš'y mw'yny | wót b'ywa r'yba |
 'u_nos še fs'ysko wóž'iwó | ž'ėka b'ywo v'elgo | a t'ero wót ní_ma níc |
 'ańi p'okol'ano t'ako ž'ėka | no wót te tšy dní co l'eje juš še tr'óxe p'odn'eswo |
 t'utaj b'ywo kl'uč'uf b'aržo d'užo | t'ero juš tyx kl'uč'uf ní_ma |
 p'ozasyx'al'i fs'ysk'e | wót žv'uny dobav'aju ž'ėk'i | b'aržo s'uxo

– *A ryba jaka była?*

b'ywa x'ajrus | b'yw x'ajrus | pɔ p'ɔlsku x'ajrus | pɔ r'usku b'yw tɛn
na l'in jag 'un sɛ m'uv'iw | tɛ f's'ak'ɛ p'iskar'i | tɛ w'ɔkuń | t'ɔ tɔ fš'ysko
b'ywɔ | š':'uka | w'ɔt t'ɔ tɔ fš'ysko tɔ pɔ r'usku t'en š'upac

– *Szczupak.*

nɔ w'ɔ pɔ p'ɔlsku

– *Okoń.*

w'ɔkuń w'ɔkuń nɔ | t'ɔtɔ b'ywɔ fš'ysko b'ywɔ | t'ɛrɔ n'ima n'ic | t'utaj
ńɛ 'izɛ ta ž'ɛcka m'awɔ tɔ tɔ c'ɔrɔnɔ j'akoš br'udnɔ | ńɛ 'izɛ r'yba | x'ajrus
'un l'ub'i pšɛt'ɔcnum b'aržɔ v''iŋkšum v'ɔde | ž'ɛby na n'ɛryst 'išć | wɔt
t'ak | t'ak'ɛ ž'ɛwa

O kwiatach

K, Pokolenie II

Transkrypcja: Emilia Ślesicka

an'o on tak kɸ'itnɛ | vot kɸ'it'ujɛ | j'ɛdɛn zn'iknɛ dr'ug'i zaš v'vw'aži
– *A jak się nazywa ten kwiat?*

glɔks'inijə⁴⁷

– *Glaksynia?*

glɔks'inijə tak | 'alɛ un m'i sɛ nr'av'i tym | byw 'inšy | a t'amtɛn cuš |
co atd'awɛm k'omu | nɛ pɔm'entum | to un l'atem kɸ'itnɛ kɸ'itnɛ c'awy
cas t'utaj | c'awy cas tɛ kɸ'at'ɛck'i | a p'užnɛj on pož'uwknɛ i na ž'imɛ
w'atd'yxo to juš go ab'ežnɛš | kaj nɛ buńž | pod w'uško pɔw'ožyš ž'ɛby
tam nɛ r'ušɛc go | i ž'imum r'azy dv'a tš'y 'ino tros'ɛckɛ p'odluč go ž'ɛby
ze fš'ystk'm nɛ z'asɛx | a v'osnum sum v'vw'aži | no t'ak'i jɛst | 'alɛ
rɔd'ujɛ i to j'akoš ž'yjum l'užɛ žɛ jɛdn'ɛgɔ kɸ'atkɛ v'yzb'ɛ nɛ mɔ i juš
[...] tak p'usto | c'egoš brɔk'ujɛ | a fš'ɛgd'a s kɸ'atk'am'i

ZDROWIE I JEGO OCHRONA

O zdrowiu na starość

K, Pokolenie I

Transkrypcja: Magdalena Grupa-Dolińska

pɔd l'ɔskum | w'una tɔ xɔc x'ɔži a jɔ ni | jɔ ni j'ak juž ni m'ɔge | jɔ pɔ
p''ɛrɔs'ici xɔž'iwam na j'edny l'ɔsce | na dv'ux l'ɔskax xɔž'iwam | a t'ɛrɔs

⁴⁷ Глюксиния – glöksynia.

t'ak'e m'i skoj' azyw al' oška i na tym juž dal'eko n'ik'aj ne 'ide | na w'afke
 ino i n'azat | na w'uško l'ežec | š'eže pš'egl'undum še | x'ožum j'ežžum | na
 v'ecur še ž'eći b'av'um t'u | v'ec'orym || [...] ta m'e fpš'oži ta m'e bol'awa |
 us... ust'awa uć'ixwa ta ta m'e ne b'ol'i tak | k'ej n'ek'ej tak n'yje | a ta jak
 zab'olawa i fšo i n'icym cy m'i no ne m'ažec nič nič ne p'om'ogwo | na
 p'ore m'inut uć'ixne | p'om'ažec p'om'ažec na p'are m'inut uć'ixne p'užni
 zan'ova b'ol'i | b'ol'i i fšo | c'ém'ino c'ém'ino | l'ek'atstfa t'eros t'ak'e dr'og'e |
 i cy i cym i č'ež i no cym'ino i ni xol'ery ne p'odo... ne pum'ogwo | nu to to
 že k'ośc | do k'ości tam že juž nič nič še ne došt'ane

Dostępność służby zdrowia i porody dawniej i dziś

K, Pokolenie I

Transkrypcja: Angelika Pawlaczyk

– *I tu był lekarz, tak?*

d'a | b'yw b'yw

– *Bo teraz nie ma?*

t'erō n'i ma | d'a | i t'o to źl'e že n'i_ma | b'ywy | j'edna uv'ol'i še |
 dr'ugo j'akoś tyn i tak šl'i | j'akoś tak | pšyjižž'awy c'uze i rob'iwy |
 k'aś na kvat'eže ž'ywy | a t'erōs | nixt'o n'e_xce | byw'o by šže
 ž'yc | to by še x'eba p'o moji'mu zn'alos c'ośik | pšyj'exow by | a ž'yc
 to n'i_ma k'aj | a b'aržo nixt'o n'e_xce

– *A jak Pani myśli, czemu? Że zimno?*

že tu ž'imno | n'o ž'imno t'utej fš'ynže ž'imno | dal'eko ž'imno u_nos |
 w'on jag v b'oxni t'utej bol'ice p'ostav'il'i i | i m'ešk'ane z'rob'il'i to w'on
 še | z'arōs še fš'yscy zleć'el'i tam | d'oktor ne d'oktor a | z'ajin m'ejsce
 bo j'est k'aj ž'yc | m'ože v gw'ov'e n'i_ma n'o | [...] n'i_ma n'i_ma |
 'ot | n'o v dund'aj j'est to | jad'ymy do t'ixanofk'i | 'il'i do b'oxni |
 a v dund'aju w'on mo sf'oje | sf'ojix tam

– *A gdzie się kiedyś rodziło? Czy w domu Pani rodziła swoje dzieci?*

n'e | f t'ixanofce | fš'ex v b'ol'nicy | f t'ixan'ofce | b'yw r'odd'om | d'obže
 b'ywo bo bl'isko | n'o i d'obže b'ywo | tam b'ywo c'ysto | p'ož'undek
 b'yw dr'ug'i | to r'ašše tag b'ywo d'a | a t'erōs to tak

– *A teraz gdzie te dziewczyny muszą jechać?*

do b'oxni | do b'oxni | do us'erd'y | to j'eše k'aj odprav'ajom |
 to do jirk'ucka odprav'ajom | jak c'oś k'aj c'ož žl'e | a t'ak | a pš'ut | j'edna
 b'ywa akuš'erka | p'ož'ywo j'uš'opyt m'awa | st'až jak to | n'o d'obže fš'o
 b'ywo | vyp'atku f'ne b'ywo tak jak t'erōs

O bani i zdrowym życiu

K, Pokolenie II

Transkrypcja: Emilia Ślesicka

tyž j'ednə ž' e^ovuškə no zə fš'ystk'm d'obžə rəzmuv''awə | a to j'ešč'ē
jak ras my ś'anə koš'il'i to j'ešč'ē p'ošl'i ś'anə ub'r'ac | 'unə sé v''encěj
intérésəv''awə krov'am'i jak'ē 'uné [...] | v''incěj vot t'ak'ē po bətən''icé |
co r'ošné jak i jak | co sé zb''iro | no b'aržə im sé ponrav''iwə do b'ańi
fx'ožíc | n'ašə b'ańə t'akə syb''irskə | t'akə gor'uncə gor'uncə ž'eby
b'y''wə | no tak d'obšə b'ywə

– *Najlepiej to chyba zimą do takiej bani wejść*

'alé nē | 'u_nos ž'eći to tēš tam v irk'ucku ž'yjum | [Imię] vn'ucək
to [Imię] | 'u_nix duš jes^t v'anna jes^t a b'ańi sé xcé b'aržə | to 'uny 'inə
sé zeb'r'awy | 'uny b'aržə l'ub'um b'ańé i 'uny sé | ž'imə na t'ə to n'ic |
ž'imné tak vyskək'ujum | l'atəm do st'udńi ''obmyvəjəm sé no to t'ak'ē |
z malutk''egə j'ešč'ē t'ak'ē b'ywy | to juš od r'azu zvoń''iwy | b'apću
b'apću | [Imię] | b'ańé p'ozvul | m'y jad'ymy də d'omu | juš z dr'og'i |
juš f's''o ryxt'ujé im b'ańé [Imię] | xəc'j'a pust'ajə to b'ańé m'ušəm m'éc |
no to t'ak'ē | 'alé sé vr'ožé | od r'azu to vr'ožé gor'unco ust'ańéš 'alé
p'užńéj tak sé d'obžə d'yšy | a to j'ešč'ē bžoz'ovy v''ėnik sé pšyń'ešé | tam
tr'oxé pokl'apəc sé to tēš

– *Słyszeliśmy, że tutaj wszyscy mają banie*

no t'ag bə jag bəs t'egə [...] i ust'ańéš nikt'o rəžž'el'i | d'ažə o tr'oxé
ś'edm'u do b'ańi sx'ož'i i vr'ož'i ''otžywy tr'oxé | bo 'uny s rob'oty
ć'inšké | tam kaš s pokw'osu pšyj'ežžəš i p''ax | ts'ebə b'ańi | tam 'u_nos
tak sé əpw'uknəc tr'oxé to s'amə s'obəm no 'alé ž'eby sé pəpər''uvəc ||
nē v'ež'awəm žé pšyjiž'ećé to bym l'epšy 'ob'ət pšyryxtəv''awə |
a 'u_nos to | tak sé | fš'ystkə vr'ožé sf'ojé to i ž'ećum tam otv''ežéš
jak j'ežéš do irk'uckə | ś'ostrə j'es^t | u ś'ostry c'urkə | tēš oduc'ywə sé
r'ob'i [Imię] | a ž'išəj v n'ocy pšyj'ajum də vn'uckə | i t'ymu t'orpkə
t'ymu t'yму t'orpkə i tam j'ešč'ē 'u_nos j'ednə jes^t suns'atkə | no
t'akə d'obrə suns'atkə | to 'unə c'ekə 'inə k''edy ml'ekə kaj kor'obu |
śm'ət'ank'i ətprəv''imy | bo b'aržə l'ub'um žé žé f supermark'etəx
t'ego n'e_mə | 'aléš po j'ak''imúš | vot p'atšyš f pək''etəx ml'ekə
v''ezum | j'akəš b'ywə s'tawə s z'apədněj roš'iji | aš st'amtunt s'omskə
s krasnoj'arskə ml'ekə | vr'ožé t'utěj d'ojum sé kr'ovy | fš'ystkə |
i b'ywo b'ywo j'ešč'ē to jak | no te s'ankcyji sé fš'ystkə nac'ywy | to my
uznəj'emý žé ml'ekə my kupyv'al'i u t'urcyji | no v''ižícé | a sfaj'egə |
no i gəž'inə jes^t fš'ystkə jes^t f'ermy jes^t

O chorobach

K, Pokolenie I

Transkrypcja: Michał Głuszkowski

dv'a l'ata jag' j'uš né v'ize ní'ic | fc'ale

– *Wcale?*

i gw'uxom | na j'ed... na t'o 'uxo jo j'uš to n'ó dvaj'ešća w'ošem l'ot
né sw'yše | a n'a to ǰže tak tr'oške sw'yše | d'obže vr'ožžé žé rozm'ov'o al'e
co | ní'ic né né pojm'ujé

– *A do doktora pani jeździła?*

n'o mn'e b'yno v: ošémž'esunt t'yšuwc žev''incét oš'émžes'uwtym
r'oku d'v'e opèr'acjé na gw'ove | w'ot | i m'e z'aró sparal'izov'awo
na st(r)one | jak m''i ino zèrv'al.'i t'èn n'u pò rós'yjsku tr'ójničnyj n'erf
nap''isal'i | n'u p'ojmuj'ecé mn'e

– *Tak.*

v'ot | n'o i | i mn'e ǰže r'ono st'ale paral'izovawo | w'ot | n'o v'yšet
nark'os | zn'ačyt obuž'il'i m'e tam | p'ovl'ekl'i | do paw'aty || v'ot | 'oj
[...] ji dr'ugo opèr'acja m'i b'yno ve čt'ery m'is'once | v'ošimž'esuwt
p'ěršym r'oku | p'ont'ego m'arca | m'a:m te dr'u... opèr'acje dr'ugo
zrob'il'i | poč:ung'al'i sk'ury tak m'i [...] n'u s t'y: | s t'y: | z l'evy: |
aγ'a | i z' l'ica br'al.'i n'ervy t'eš | zv'ožžov'al'i čy t'am co t'am
rób'il'i né v'adumo b'ó'u mn'e n'o ze fš'ystk'im na b'oku b'yw | v'ot
[...] skaż'une l'ico [...] n'ó ní m'oge st'ale [...] c'o pov'ežžéc || w'ot i tak ||
že za št'ery m'eš'uwc zauvož'yl'i te doxt'ory žé n'erf sé pš'yzyw | i:
zacénoř tam coš dr'ygač' | dr'ygač' | mhm | v'ot i tak j'ó dv'ažž'ešća 'ošim
l'ot b'yžé j'uš | dvužžest'ego 'usm'ego pažžžérn'ika j'ak jo tak 'o inval'it |
a tu j'eščé v dvutyš'encnym | dr'ug'im r'oku | j'eščé rób'il'i dv'e
opèr'acjé | či tak j'es | č'ěwšk'ě opèr'acje | no né na gw'ove | na bž'uf |
i j'ó t'eros | ze fš'yšk'im i sl'epo i gw'uxo | i tak

Dary lasu i ich wykorzystanie w leczeniu

K, Pokolenie I

Transkrypcja: Angelika Pawlaczyk

– *A duzo tu jest jagód?*

n'ó | d'a d'a | n'ó t'eros l'as zaval'uny | a r'ańše jag my xóž'il'i to l'as b'yw
c'ysty | j'agud d'užó

– *A czym zavalony las?*

n'ɔ val'il'i l'as | t'ɔ tɔ fs'ɔ xw'am sɛ 'ɔstɔw | nɔ t'ak | nɛ 'iʒɛ 'ɔbyjś k'aj |
a jag'ɔdy s'um d'a | tu d'uʒɔ j'agut

– *I chodzi Pani jeszcze czasem?*

ɔj n'ɛ | n'ɛ n'ɛ || nɛ x'ɔʒɛ

– *A oprócz jagód co jeszcze jest w lesie?*

n'ɔ ɔʒ'exy | ɔʒ'exy | jag'ɔdy | pɔʒ'umk'i | cern'ica | ɔx'yńɛ | bɔr'ufk'i |
pɔʒ'yck'i | kɔś'ank'i | kɔś'ank'i d'aʒɛ m'ɔm t'utej | k'ɔlɛ d'umu
na kś'ɔku | n'ɔ 'uny j'eśɛ nɛ pɔśp'ɔne | tak vr'ɔʒɛ c'ɔrne a kf'aśne | kf'as
j'eśɛ żel'une sw'ɔtkɔ | ćer'yńśa | b'ywa | j'es^t

– *A robi Pani coś z tych owoców potem na zimę?*

n'ɔ r'ańśɛ my ɡɔtɔv'al'i var''ɛnɛ | ze fs'ex jag'ɔduf var''ɛnɛ | a t'ɛɔs
star'ɔmy sɛ mr'ɔʒić śf'iʒɛ | zamr'ɔʒić | nɛ ɡɔt'uvać | tɔ tɔ jak śf'iʒɛ
pɔlezn'ejśɛ | n'ɔ jɔ nɛ x'ɔʒɛ n'ɔ s'yn_m'i tu pś'yńuz bɔr'uf... tyx |
pɔʒ'yckuf | pɔʒyck'iśɛ j'edl'i

– *Tak.*

tɔ kf'aśne | yh'y

– *I też sobie Pani zamroziła porzeczki?*

n'ɛ pɔʒ'eck'i n'ɛ | ɡɔtʊv'a:m | 'ɔny jɔ n'ɛ_v'im | 'ɔny vɔdń'iste tɔ i d'aʒɛ
n'ɛ_v'im | tɔ an... ɔ angr'yś | angr'yśt mrɔʒ'ymy | pɔʒ'umk'i | a c'ɔ j'iśɛ
mr'ɔʒɔm tɔ d'aʒɛ n'ɛ_v'im | ɔx'yńɛ nɛ zamr'ɔʒiś x'eba bɔ | n'ɔ nɛ zn'aju |
a tak b'arʒɔ sɛ i za ɔxyń'am'i tɛ | a na ź'im'i nɛb''eskɛ t'yś | nɛ ɔx'yńɛ
a cern'ica | cern'ice bałśyństf'ɔ zb'er'ajom

– *I co się z tej cernicy robi?*

n'ɔ t'yś | t'yź mr'ɔʒum j'ɔm mr'ɔʒɔm | n'ɔ śçyt'ajum ʒɛ cern'ica tɔ l'ɛpśɔ
jak 'ɔxyń | pɔlezn'ejśa

– *Więcej witamin.*

n'ɔ n'ɔ | 'agrys 'agryst t'yś d'ɔbry | v'itam''iny

– *No właśnie, a jak leczyć się czasami jakimiś ziołami albo właśnie jakimiś nalewkami? Robicie sami takie rzeczy?*

n'ɔ tak f'ćir'ańɛ rob''imy | tɔ z zaćir''ɛńji | tɔ s kf'ɔtka t'ɛɡɔ | zawataj'us |
naz'yvɔ sɛ | a pɔ p'ɔlsku n'ɛ_v'im | zwataj'us n'ɔ cɔ tɛ mɔ | str''ewke
t'akɔm vyp'uśɛɔ | t'utej l'iśɛ | a tu str''ewka | n'i ma d'a

– *Może u nas nie ma w okolicy.*

t'ak'e dwug'ɔck'e mɔ l''istk'i

– *I z tego się robi napar?*

f'ćir'ańɛ n'ada | na taras'uńɛ 'abɔ na v'uc:ɛ | f'ćir'ańɛ sɛ r'ɔb'i | vɔt
i ze s'ir''ɛńi r'ɔb'um | s kart'ɔff'i | kf'ićɔ | s kart'ɔff'i r'ɔb'um f'ćir'ańɛ t'yś

– *I na co to pomaga?*

n'ɔ fčir'umy

– *Žeby nie bolalo?*

n'ɔ | a 'ɔnɔ b'ɔl'i fs'ɔ ravn'ɔ

Zioła lecznicze

K, Pokolenie II

Transkrypcja: Katarzyna Dembska

t'ak | ji v'ɔt | t'aka j'est || po r'usku ś'e naz'yvɔ bagar'otskaja trav'a
a b'apća muv''il'i maćež'ɔnka

– *Aaa, macierzanka może jak u nas?*

ax'a ax'a | t'u ji na g'uže d'užo | ji w'ɔt t'ɔ t'ɔ zb'ir'ajum ž'eći w'uíni
kuw'p'al'i | f t'ym

– *A, też tak mamy.*

ax'a zapož'al'i j'ako t'yxš k'ašle

– *Tak, bo tych ziół jest faktycznie sporo, bo takie łąki, to różne.*

n'ɔ | a p'ańi j'ak t'u mar'jan:a b'ywa t'ɔ 'ɔna | 'ɔ:j nazb'ir'awa
nazb'ir'awa nasuš'ywa pɔv''ezwa d'ɔ p'ɔlsk'i d'u:žo [śmiecb] |
j'ak'eś p'ew'un'ki zb'ir'awa | p'ɔtym t'e r'u:že t'e kol'uŭce t'ak'e

– *Mhm. Aaa...*

šyp'ɔv'nik | a t'e | kv'ɔtk'i t'e kv'ɔt'èck'i t'e t'ak'e ruž'ɔve 'ɔt
nazb'ir'al'i m'y s n'um xɔž'il'i zb'ër'al'i m'y 'ɔna vysuš'ywa zwɔž'y [...]
d'ɔ fš'yisko d'ɔ t'ɔrby i pɔv''ezwa d'ɔ p'ɔlsk'i | m'uv'i pɔv''eze pɔk'ɔže

Owoce leśne, zioła i napary

K, Pokolenie II

Transkrypcja: Emilia Ślesicka

nal'eje gar'uncěj xerb'atk'i | l'atem to t'akum xerb'atkè j'akəś
a ž'imə^m to se p'ij'em'y tr'ovy j'ak'e pozb'er'anè m'omy i zəpəž'umy |
t'ak'i sm'acny č'aj | no d'užo | no t'era l'atem j'akoś j'ego v''incěj |
p'ec śe p'ol'i kaś na p'ecu tak po tr'ošku s kr'aju napr'aży
śe v gorn'ecku | gw'uku tud'a | gwuk po p'olsku | tyś zb'ër'omy |
no né v'em jak t'ego r'oku bo né kf'itwo coś m'awo ze fš'ystk'm kf'itwo |
n'è_v'im 'ile go b'yžè | no n'ix t'èrəs t'ylye že v'adr'am'i mog'em'y
śe uzb'erać na c'awum ž'imè nom juś xf'oto i zəpəž'omy se |

rozma'ityx tyx žē on nać'ep'eš | s cěrn''icy j'ak'e l'is'će | t'utěj jes^t
no d'užo t'ak'x r'ośl'n žē pr'ostə | o ten žē 'ivan ćaj še pəw'oży | un jes^t
d'obry tym žē abm''en v'és: estf t'ak'è j'es'l'i oswab''uné zəbəl'ėv'ańjē |
ž'ab''et ot t'ego 'iže s t'ego a 'ivan ćaj vot vəstən'ov'ət 'ec'i s's't'emy |
to žē d'obže b'arzo | z angr'ysu t'ak'e pəxn''oncə | 'angrys jes^t cerv'ony
u n'ego l'is'će ze fš'ystk'm

– *Angrys?*

'angrys no smər'ož'inə | ć'ornəjə | cerv'uno i c'orno jes^t | no 'u nos jak
v l'ése | bo t'erə juš p'atše juš tr'oxé še pocarn'awo | cerv'unəm to ž'ėci
obr'a''wy tam j'eden kš'ocək jes^t | 'alé f kš'ockax tš'eba b'y''o t'utěj sx'ożić
pop'aťšéc | no v'ot coš c'asu brak'ujē

– *Sagan⁴⁸ tutaj rośnie czy tylko nad Bajkałem?*

tam | u nos nē ma j'ego | r'ośnē məcėž'onkə | bəgr'ockə tr'avə | sp'oro
jej jes^t | tak po g'urkax po g'urkax | no to 'u nos j'akəš tag žē jak r'os
t'utěj s t'atum še tak zrob''iwo to i nē b'ywo c'asu b'arzo x'ożić |
to pom''ink'i t'ə to t'ə

Ciąża i poród

K, Pokolenie I

Transkrypcja: Magdalena Ziółkowska-Mówka

– *A jak się dziecko rodzi, to co wtedy? Są chrzciny, jakieś wierzenia zwią-
zane z tym?*

fps'əže t'ə r'ə... | rəb''iwy kəb''ity | j'ə | j'ə v'əom p'əv'im u s'eb'ə | j'ə žem
rəb''iwa | d'əj'arkom | a p'ətym ''əod d'əj'arkum 'ušwam b'ə [...]

– *A gdzie, w kolchozie, tak?*

f kəwx'əže n'ə | a t'ə ć'ėnško žē b'ywo | i s f'ėrmy 'ušwam b'ə juž žem
b'ywa na | na p''untym m'ėš'uncu | 'ušwam | na t'ak'è rəb'əty na l'etk'è |
'alé j'ak'è t'ak'è l'etk'è b'ywy | s'ec | s'ic s'ano tēš ć'ėnško | p'ətem pš'yšwo
juš ''əost'atni ž'ėn' čš'a b'ywo r'əžij'z d'vuz'est'ego s'ėnt'əbr''a t'ə b'ywo
šėn't'əb'ėr jak p'ə'əlsku

– *Wrzesień.*

c'ə | n'ə | c'ə še kart'əfle k'əp'ə | f kəwx'əže dav'al'i p''ińc s'ətek kart'əff'i |
p''ińc s'ətek t'ə t'ak'i d'ə... d'əš kav'əwek | t'ak'i | w'əgr'udek | ž'ėby g'ə
vyk'əp'əc | zv''is | zd'əc d'ə šėx'rəń'il'is'e a j'ə t'ak'ə b'ywam juš ć'ėnško

⁴⁸ Sagan – różanecznik (rododendron) Adamsa, roślina rosnąca m.in. nad Bajkałem.

z bž'uxem | m'y w'oba vykɔp'al'i m'y | t'e kart'ɔfle za j'eděn ž'én | t'e
 p''ínč s'òtek to že d'užo kart'ɔfl'i | w'un fš'yisko zv''os | zd'ow | a v n'ocy
 sv'atk'i m''e xyc'iwu | j'a p''irše ž'eckɔ m''awam | [Imię] rɔž'íwa
 še d'vuzest'ego s'ěnt'abr'a | i w'ot | č'inško b'ywo no j'ɔ rɔb''iwam
 do sam'ego | i w'una nɔrm'alno vywuc'ywa še na'č'elkum r'ɔb'i | t'ero
 p''ínž'ěsun' čš'y'l'ata j'ij'jes' | a | a t'eros | juž'ez jag jak še kob''ity | to j'eše
 n'iz n'í_ma j'eše bž'uxa n'í_ma | w'u_mné to t'eros v''ěnkšy bž'uy jak
 t'e | jak te mw'ode co t'ero j'eše n'ɔšum | 'ino trɔš'ecke | juž'ń'eše se vg'òšče |
 woj mn'e nie čš'eba nič podn'òšíc | s'umk'i nie čš'eba br'až bo č'inško m''i |
 ja m'uv'e wo je je je jej jak t'ero v'om še l'etko d'aje | nič n'e_xcum r'ɔb'iz
 bo še b'ojum | a n'om še to b'arzo d'užo dav'awo | no m'y rɔb''il'i ale |
 št'erey ž'ěci rɔž'iwam | fš'yšk'e zdr'ove | fš'yšk'e še vywuc'ywy | i v'n'ukuv
 m'om dvan'ašće | i jeden'ašće pr'avukuv m'um | tag že | fš'yšk'e zdr'ove
 d'aj'im b'ug zdr'ov'e | wot pšyžž'ajum | t'utaj juš | to 'ino tr'òške a t'am
 j'ešče v''ele d'užo j'ez v'g'rože

– *A były jakieś wierzenia, że na przykład kobieta w ciąży nie może...*

a jak | w'ɔ v'yšće v'y še pyt'al'i jag rɔž'íwo še | no to | z bol'nicy
 vyp''išum a pš'òže to j'ɔ dv'ojy v d'umu rɔž'iwam | t'u b'ywa
 m'ěds'ěstr'a m'ěds'ěstr'a tak_ɔ | no co t'utaj sk'ɔrom p'omɔš' t'am |
 t'am to kaš' coš še z'r'ob'i to zav''inuč to sk'ɔrom p'omɔš' | to 'una
 pšy'ina to ž'eckɔ | p''iršum [Imię] drug''ego [Imię] | pšy'ina |
 a p'otěm jag juš wokr''epněš tr'òške fst'ańeš | to zb''iroš kaš' coš | t'ego
 i bryzg'umě | wɔbmyv'umě | p'ij'imy | gul'umy | sp''iv'umy | xul'umy |
 a t'ero | t'ero to | to d'obže gul'ajum a pš'òže to co t'am | nie nie ž'ywo
 še bog'ato ale co m''ow kt'ɔ co pšyryxt'uwaw | krup'n'ocka z'rɔb''il'i |
 garal'etke z'rɔb''il'i | salses'unek z'rɔb''il'i | tam xleb'uša pɔkraj'al'i k'aj
 coš | j'eše kaš' coš še z'r'ob'i to p'ec'ěnie j'ak'ež z'rɔb''il'i i t'ak | gul'awo
 še | a t'ero to co i c'ɔ jez na st'ole | jak | 'ižež do skl'epu nak'up'iš t'am
 fšyisk''ego a pš'òže to t'ak'ě fš'yisko sv'oje b'ywo i | i l'uže zdr'ɔfše b'yl'i |
 a t'ero viš'íce jak t'ero t'e | te davl''ěnie fš'yisk''iy m'ency bo to prod'ukty
 n'ecyste pšed'ajum

WSPÓŁCZESNOŚĆ I PAMIĘĆ

O gromadzeniu pamiątek historycznych

M, Pokolenie I

Transkrypcja: Sylwia Detmer

j'ɔ fš'yšk'e r'ekv'iz'yty xr'óne ji f'pɔž'untku tš'y'mɔm | ax'a v'ot |
 [...] kr'ytku v''j'ezdu 'eto mn'e z yrk'ucka ɔpr'av'il'i | p'ańi [Imię]

[Nazwisko] | ax'a | vɔt_t'ak | tak m'oje fš'yšk'e | bɔg'actfɔ | j'ak
to m'uv'ɔnc | a jak p'užní to še fš'yškɔ pševr'ucɔ f xw'am | f pr'ax | juž
n'a to ník'omu še ní'e_xce

– *Može dzieci albo wnuki będą chciały.*

'uny né ušan'ujɔ j'ɔ še b'ɔje w'ɔddač v r'ěnce | 'u_níx pɔj'ínća dr'ug'e |
d'a | j'ednu n'avět j'i f p'ɔlsk'im žurn'ale | v 'usmym r'oku vypušč'one
na r'usk'im jěw'z'yku | ax'a | j'ɔ m'yšlw že fš'yžje t'ɔtɔ 'iže | f c'a'ém
šv'ěce | 'u_nas tyš pɔj'ěnce dr'ug'e b'ywɔ | wot | nɔ u nas pɔj'ěnce
b'ywɔ dr'ug'e | ax'a | tɔ som l'uže kt'ure uv'ěl'íc'one fš'yškɔ | ax'a
jɔ s'ɔtně fɔtɔgr'af'i | 'u_mnie tš'y alb'omy 'inne j'ešče jez | ax'a j'ɔ fš'yškɔ
pšězdějm'ɔwɔ | ɔpr'av'iw i do irk'ucka i do m'ɔskvy | ax'a i t'ɔtɔ st'ɔiwo
v'elk'ix p'ín'ěnzɔ | jɔ jak to m'uv'ɔm do pɔs'l'edníx štan'ɔf ax'a |
č'ongnem še ž'ěcí pɔmɔg'awy | ax'a | néy zn'ɔžje še xož j'ědyn patr'yɔt
n'aš | ax'a | un s'ěb'e t'ero čš'uns i né pɔp'ušci t'ěgɔ | né d'aj b'ox | ax'a
a jɔ p'ɔšet na to ž'ewɔ j'i ž'ěcí pɔmɔg'awy | ax'a j'akɔš jak to m'uv'ɔnc
čš'ěba m'ěc j'ak'ís tɔ pɔr'yv | entuz'j'azm | čš'ěba l'ub'íc sf'ɔjum | jak
to m'uv'ɔnc | r'ɔžine pa r'usk'i

– *Długo Pan już zbiera te materiały?*

c'awe ž'yće

– *Od młodości, tak?*

no c'ɔš s'z mwɔd'ɔsci še pomní'wo a p'užní ní'e_fšysk'e konsp'ěkty |
fš'yšk'e dněvník'i som | za s'edém w'ɔšem lot né fš'yškɔ j'es | ax'a |
i p'ismuf tam b''ore ot fš'yšk'ix gaz'etuf | j'ešče sɔv''eck'iy vr'ěm'jan |
no né k'aždy to m'ɔže

Góra Miru-Mir

M, Pokolenie II

Transkrypcja: Łukasz Gemziak

wun p'yɔw še | m'uv'i | dav'ajće | n'alezč čša v'elg'i k'am'ín | kaj
še w'ɔsnɔv'awy pɔl'ak'i | t'am | k'am'ín | pl'ite pɔst'av'íc v'elg'i | pš'yv'ís |
jɔ k'am'ín n'alɔs | a cym gɔ zagr'užíc | ž'eby tam pš'yv'ísč | i wun m'uv'i |
pš'yv'ěze tyx ž'eby vyb'il'i | fs'o | w'ɔt | nɔ w'uv'ez'ymy | w'uv'ez'ymy | t'erɔz
ze s'anem še ɔdrɔb''imy | tyn dv'um'a traxɔr'am'i zagr'užíc | i tud'a
'uv'ísč | i wun pɔk'ože kaj v j'ak'im m''ěšce pɔst'av'íc | kaj še nacyn'awy
žyc pɔl'ak'i | i tɔ tɔ zrɔb''imy | i kžys tu na tym m''iru_m'ir | t'am
že b'yw | b'yw džɔrš put'ěš'estvenník | s am''er'ik'i w'un š'et | i w'un t'yn
c''ɔv'ek tu pɔ v'erš'yne v w'apčax v''osnum | v w'apčax š'et | t'ak'e m''ow
z baw'ona na pɔd'ěšfy | t'utej w'ɔbmɔt'ane | w'un t'yle | p''ěškum šet |

t'utej kr'est v'yńus | na ta šk'awa | my mu pumog'al'i | te cō k'óścuw
 w'or'estauvriiřov'al'i | my pumog'al'i m'u tam | w'un v'yńus [...] nō w'ojćec
 k'arol m'uv'i j'ō m'uv'i s'um tam ž'eby z j'ego pr'is'ustv'e že to vōstan'
 ov'ić | n'azot post'av'ić | kšyš | nō my mu pōmog'ymy tyš | mw'ōžiz |
 mw'ōžiz | a n'ynč'e | na | na m'aja | na m'aja nō | tam kam''ińe fs'o
 pōrozbōmb''awy | gaž'ina x'ōži kr'ovy | te kam''ińe | m''iru mir nie b'ywo
 nap'is'ane juš | fs'o | t'yle lot | a my fšegd'a t'oto pōtprav''al'i | k'aždy
 r'ok to pōtprav''al'i | b'el'yl'i [...] nō | nō jo m'uv'e | nō r'oz_vy p'er'uny |
 to j'es mw'ōžeš nie b''ere še | dav'ajće my star'ik''i | j'ō | sv'atan | s'yn m'uj |
 dr'ug'i tam m'uj odnokw'asnik | p'ens'jon'ery še zeb'al'i | ex mw'ode
 uv'iz'awy | st'yt še zrob''iwo | c''ov''ek dvaž'eśća | v''incy | sr'azu
 tu pšyleč'a''y | pum'ogli' fs'o | kam''ińe v'vwož'yl'i | a t'oto že | st'unt
 še k'aže že tag r'uvno | a tam nier'uvno tam tak | tag 'iže | t'ak'e st'upni |
 t'oto tš'a fs'o v'ykwōdać | z''ižžo st'amtunt | t'ak'e | k'am''in pōw'ōžyž |
 z''ižžož dō n'izu | nō 'ale p'otym m'y zrob''il'i fs'o | j'ō dō d'umu b'ystro |
 pšyj'exow | st'unt | b'in'okl vž'un | j'ō mō jag w'adnie

Historia i współczesność

M, Pokolenie II

Transkrypcja: Sylwia Detmer

nō a w'ocym o n'ovym | u_nos j'edno t'oto cō jak pšyjex'al'i jag i ž'yl'i |
 jak cō | i v''incyj cō u_nos

– *No właśnie, a kto przyjechał tutaj?*

nō j'ak to xt'ō | rōž''ićele | ž'atk'i n'ašyx rōž'ićeluf pšyjex'awy

– *No właśnie*

nō...

– *I skąd? W Polsce?*

b'apća s p'olsk'i pšyjex'a: a ž'atka pšygn'al'i f'kand'awax al'eks'androfskom
 na ć'urme | jak p'ov'e za r'evol'ucjum 'un b'yw r'evolucjon'er | za to 'un
 ś'eżow | p'otem z b'apćum še tu z'ešwy | narož'il'i ž'eći p'ewno | ž'eśińić |
 ž'eśińić ž'ećuf

– *No to niemało*

nō... nō m''awy xōz''ajstfo v''elg'e bō jednol''iće'no ž'yl'i fpš'ōži | k'uńe
 v gaž'ine i s'ol'i | rōzrob''il'i se p'ole tam | č't'ery g'ekt'ary za ž'ekom m''awy |
 'uny f t'amtym k'unu tam ž'ywy | w'ol'i... w'ot... t'ag' i ... ž'eći ž'ywy
 i st'awo k'ol'is... kol'iktyz'acje kōwx'ozuf pō tym na cō to to zb'ir'al'i | to
 jednol''iće'no b'arzo l'uże d'obže ž'yl'i | t'oto f te kom'un'k'i f te kōwx'ozy
 t'ō to to to to ž'adek p''iršy fst'ump'iw bō to jag r'evolucjon'er | dō t'ego

kɔwɔx'ɔzɔ | k'uńe d'ɔw i fš'yɔskɔ d'ɔw | nɔ i jag m'y t'utaj ž'yl'i | b''idnɔ m'y ž'yl'i | dɔ n'íc'ego f'tyx kɔwɔx'ɔzax n'e pwać'il'i tag ž'ėby tɔ d'ɔbže pwać'il'i | a f te ž'ėv'ín'ćž'és'unte v'ɔpše r'ɔk'i | tɔ t'ero tak tr'ɔške ž'yj'imy a n'íc'ego še ɔbž'yl'i l'uže | tagž... i v v''inkšyx p'ėn'unžax p'w'ata v''ėlkšo ji tɔ t'ag y ž'yj'imy | gaž'ink'i v''encyj bɔ fpš'ɔži n'e bywo s c'ego k'ajś traxt'orem še zeš'ece | k'un'ém še ɔbr'ɔb'i fpš'ɔži n'e b'ywo t'ego | p'ɔs'l'e ž'atka v kɔwɔx'ɔzax n'e daval'i | k'un'i n'um n'e dav'al'i po tym jak kɔwɔx'ɔzy b'ywy | wɔt jednɔl'ić' nɔ jag b'ywy zɔ tɔ ubr'al'i | st'awy kɔwɔx'ɔzy kɔwɔx'ɔzy fš'j'ɔ i k'un'i st'al'i dav'al'i dv'e kr'ufk'i tšym'ɔš i t'ytle inɔ | nɔ a s t'yx p'ɔt'ém x'yba v ɔš'émž'ės'untyx r'ɔkax | rozr'ėš'yl'i juš tš'ymac k'un'i | fš'yɔskɔ t'ɔ tɔ pɔkup'il'i fš'yɔskɔ k'un:e | [...] k'un:e k'oś'iwk'i tɔ tɔ s p'ɔlsk'i t'ak'e t'ɔtɔ pš'y... p'ɔlsk'e t'ɔtɔ | w'ɔt t'ɔtɔ... l'uže st'al'i l'ėp'ij ž'yć | gaž'iny st'al'i tš'ymac pɔ ž'ėš'ín'ć gw'uf | pɔ v''encyj i w'ɔt nac'yna še t'ɔtɔ fš'yɔskɔ | a kow... kowɔx'ɔzy t'ero pɔrɔzɔv'ane fš'yɔskɔ n'azɔt | rɔb'ɔtuf n'i ma u l'uži | w'ɔt m'y t'ero na... na p'ėns'ji | na p'ėns'je my v'yš'l'i | a ɔ tɔ p'ėns'ja tšyn'ašće tyś'incy | jɔ c'ɔwk'ém ž'yž' pš'erɔb''iwem | c'ɔwk'e c'asy | tak c'ėnš'kɔ my rɔb''il'i i ɔ t'ɔ tɔ tɔ s tyx kɔwɔx'ɔzaf ta p'ėns'ja t'ako | t'ako tag ž'yj'imy | i kob''itka tyž na p'ėns'ji i xɔv'amy | tr'ɔje ž'ėci 'u nɔs | fš'yɔsk'e v j'erk'ucku v g'ɔrɔže | nɔ v'ɔt tak | m'ɔmy vn'ukuf | m'ɔmy sf'ɔje xɔz'ajstfɔ x'ɔž i juš s'iw'y t'ytle n'i ma nɔ 'ale j'ėše tšym'umy ž'ėby k'ajś p'ɔmuc tr'ɔxe ž'ėćum | nɔ w'ɔt ž'ėby še... | nɔ i tag i ž'yj'imy | s'azymy kart'ɔfle | s'azymy v ogr'utku fš'yɔskɔ š'ej'imy | xl'yb n'e š'ej'imy | jɔ ž'ėm'i mɔm sp'ɔrɔ | zd'aje l'užom v ar'ende | [...] ɔ t'ėn | m'ɔjom ž'ėm'e tš'yɔmɔ | j'ėše j'ed'ėn xw'ɔpɔk | 'u nɔs tš'yž'ėsci g'ėkt'aruf ž'ėm'i j'es 'u m'ne | nɔ a [Imię] t'ero ɔbr'ɔb'ɔ m''i s'um | vɔt kt'ɔ traxt'orem ɔ t'ėn še i v''encyj r'ɔb'i | a n'ɔm ɔ tam sk'apnum tr'ɔxe ž'arna i t'ytle | w'ɔt t'ak'e ž'ewa | nɔ tag y ž'yj'imy v''íce

Życie w czasach ZSRR i dziś

M, Pokolenie II

Transkrypcja: Łukasz Gemziak

j'agby tak se fš'yɔskɔ fsp'um'n'íc tɔ by m'ɔžnɔ d'užo rɔzk'ɔzac | 'ale n'ekt'ury r'ɔs tɔ zwy na tɔ prav''it'el'stvɔ | na tɔ fš'yɔskɔ | zwość b''ere | n'ėpr'av'il'nɔ r'ɔb'um | l'uži zaś f'išk'ujum | jak pšy kɔmuń'istax b'ywo tag i t'ero | kɔmuń'isty r'ajše n'e dav'a''y | tšym'ɔwž'ės' inɔ kr'ove | m'už'ėš tš'ymac | k'ury i dv''e śf''ińe | fš''ɔ v''incy n'e dav'al'i tš'ymac

– *Czemu?*

n'ɔ: | kɔmuń'isty b'ɔ tɔ | r'ɔskɔž v''elgo muv''il'i | i f kɔwɔx'ɔze rɔb''il'i za kɔp''ijk'i | m'awɔ ɔ pwać'il'i | a w'u m'ne w''oj'ėc r'ɔb'iw | v l'ėsprɔmx'ɔze f t'ixanɔfce | v'alš'cyk'im | i tam v''elg'e pr'ėdpr'ij'at'je b'ywo | v'alš'cyk'im

r'ob'iw | to ž'im'i né d'al'i za to že w'un v l'espromx'ože r'ob'i a né f'koxw'ože | to ž'im'i | a m'am'e d'al'i 'ino dv'ajśca p'etn'aśce s'otek ž'im'i | w'ot na tyx p'etn'astu s'otkax noz rožić'ele vosp'it'al'i tr'oje ž'ėci | č'inško b'ywo b'o | kart'ofle a tr'ovy né b'ywo | ś'ana n'i ma a k'aj b'ywo ś'ic | w'ojėce po l'eśe ś'ik | p'otym m'y podr'osl'i to m'y pumog'al'i j'imu | v l'eśe ś'ekl'i | uśimj'a w'y go b'o w'un | w'un byw né k'oxw'ožnik a v l'espromx'ože r'ob'iw | na pr'edpr'ij'at'i | t'ak'e b'ywy zak'ony r'any b'osk'ė | w'ot tak | no tr'oxe śe lž'y | tr'oxe lž'y śe ž'yje jak pšy komuń'istax | tr'oxe lž'y | u k'ajś coś i maš'yne p'otym nac'yńi d'avać | l'uže kup'uvać st'al'i | t'ero gaž'iny v'ele xc'eš t'yle tš'ymoś | ž'ėci to za ś'ot gaž'iny t'utej v'yx'ožum | kr'ovy tš'ym'ajum čel'ynta m'wodń'ak'i te m'a'e m'ajum | t'oto se u m'ne s'yn t'utej d'užo čš'ymo | w'ośim śe kr'uv d'oji | tel'axna x'eba ze dvaž'eśca mo m'a'yx č'elunt | m'wodń'a | m'ožna pš'edoc' ž'ėci do šk'owy ož'ivać | no t'ak | no za ś'ot t'ego || u noz že v roś'i to p'iń'unže ux'ožum kaj f'ś'ir'je | né p'ojmneś co śe kaj t'f'oży n'ic | a v'um śe tam jag ž'yje f'p'olsce | d'obže

Życie po zmianach ustrojowych

M, Pokolenie I

Transkrypcja: Angelika Pawlaczyk

t'eras j'uś fš'ystko j'eść | t'eras xt'o u noś | dv'ed'ef

– *Miedwiediew.*

m'edv'ed'ef | 'un d'obry c'ov'ek | j'o t'ak | m'yśle t'ak | 'un śe né k'aso | p'uściw jak t'ego | jak xc'eće t'ak ž'yjće ž'eby b'ywo d'obže | i zak'on t'yś j'est | b'ez zak'ona n'elz'a l'uži čš'ymać | a t'ak | p'uściś uzd'e to poń'eśe k'oń kajś [...] p'ov'im že | ž'eby in'o n'e [...] | né m'inšow'im l'užom v'ern'ejė | to pšysp'oś ob'om śe do fšysk'ego | t'ak'i j'est organ'ism čewov'eček'ij | a fpš'oži gosud'arstfo śe b'aržo v'ij'awo | né podob'awo śe i m'n'e | zač'em to t'am m'in'e fš'ysko | r'oś i pośtanov'il'i | p'uz'd' b'uže t'ak | un'i d'owžny po ž'yznen:oj put'i ispravl'at | jag ž'yž pok'ože | t'ag'ońi d'owžny ispr'av'ac | to 'uny n'ik'omu né b'yže n'ed'obže | [...] čš'a to čš'a | l'uže s'am'i z'ob'om | jak to | v'eg l'uže ž'yjom | i gwup'im'i | gwup'im'i p'om'ir'ajut

Transformacja ustrojowa i brak pracy

K, Pokolenie I, Pokolenie II, Pokolenie III

Transkrypcja: Katarzyna Dembska

K3: b'ywa f'erma b'ywo d'užo gaž'iny | b'ywa rob'ota u l'uži

K2: pt'ič'k'i b'ywo

K3: pt'ič' i t'yn

K2: c'ò t'am bar'a bar'any ž'e d'a

K3: d'a šv'íne

K2: k'uń'e tšym'al'i t'u t'ò t'ò fs'j'ò kowx'ozne b'ywo l'uže fs'j'ò ravn'ò
b'ywy zad"ejstvəvəny

K3: d'a d'a d'a

K2: rəb'iwy b'ywa rəb'ota

K1: 'ale t'ò t'ò fs'ys'ko b'ywo zabr'ane u l'uži

K3: n'ò kań'ešno ž'eby zr'əb'íc k'əwxos pəzab'ir'al'i

K1: t'a gaž'ina

K3: ž'eby zr'əb'íc k'əwxos pəzab'ir'al'i

K2: j'ak t'e j'ak s'e kəwx'ozy sozdav'awy t'ò zab'ir'al'i u l'uži v j'e v j'edne
m'esto

K3: d'a d'a d'a

K2: t'ò t'ag ž'e b'ywo

K3: t'ak t'ak

K2: n'ò

K3: p'otəm tud'a xəž'il'i pracuv'al'i poč't'i d'arəm

K1: d'arəm d'a

K3: n'ò b'ò f šedymžeš'untyx | r'okax d'a m'amò d'op'iro 'eto | n'a
j'ak t'ò s'e p'ov'i d'op'iro nac'yńi n'orm'al'no pəw'uč'ac p'ín'enze [...] t'ak
i p'otym s'e w'uny v žev'ínžés'untyx w'oj j'už v dvutyš'uncəx r'okax
s'e fs'j'ò pərozvul'awo j'edyn kt'osik pš'ybrəw i fs'j'ò i l'uže s'e fs'j'e
ost'al'i b'es pr'acy || t'ak n'u w'ot t'eras fs'je b'es pr'acy n'aše
ménšč'yzny: m'y m'ynžy fs'j'e b'es pr'acy 'od m'uj m'ynš ník'aj n'e
r'əb'i j'už n'avət l'od ž'ešíníc | n'ò t'ak'e rob'oty

K2: vr'em'enna

K3: vr'em'ennyj'e a t'ag ž'eby x'ožíc n'a rob'ote ní m'a t'e pr'acy t'utaj |
t'ak | n'ò | pə'ətəmu t'u n' məwəd'ožy s'e ost'avac j'uš | ní m'a c'ò |
u n'os v'oda s'e j'uš sk'uncy v'ody l'as vyrumb'al'i v'ody ní m'a | fk'ò:
t'ak'e r'ańše st'udńi b'ywy v'elg'e t'erəz m'y m'ug m'ušymy b'ur'íc t'am
dal'eko dal'eko dal'eko ž'eby d'ostać d'ò v'ody | b'ò v'oda 'ušwa | 'ot
t'ak | fs'yško d'əbže | m'y j'uš pšyv'ykl'i n'aše ž'eći k'aj něšt'ò d'owžn'y |
dv'igac:a d'al'se j'exac | ž'eby š'ukać s'e pr'ace s'yn t'yz v g'orəže ž'yje t'ys
pr'ace š'y š'uko

K1: a f p'òlscé t'yz ní m'a pra'cy j'ò v'em

Problemy z pracą

K, Pokolenie II

Transkrypcja: Emilia Ślesicka

c'ywsto l'użom ž'yje sé ć'ėnsko | byv'ajum l'użė žė ze fš'yšk'm nė pracuv'a^{wy} za ž'yćė | tak ćix'utko se | i jes^t t'erəs mw'ożėš xt'urə ze fš'ystk'm nė prac'uje i nė s'uko pr'acy | a p'uźńėj jak m'uv'um na te c'asy žė t'ak'm nė b'y^{en}żė ze fš'ystk'm emeryt'ury | no to nė v'em jak b'yżė | 'alė jak u m'ne c'urka r'ob'i 'ino tyš u n'ij lot m'awo pr'acy 'alė ž'eby nė zapw'aćić d'użo naw'ogu bo naw'og'i te'š v'elg'e i tyn co tš'y^{mo} j'ak's pr'acė to b''ere cwov''eka i nė of'orm'ò dokum'enty ž'eby za n'ego nė pw'aćić i f'ks'onš'ė u ć'eb'ė ma zap'is'ane žė ty prac'uješ | i p'uźńėj to ći p'ens'ji s t'ego nė b'yżė | 'alė m'uv'um nė b''ercė t'akum pr'ace jak tak jes^t | tr'ebujćė od n'ego pr'oš'ė ž'eby na b''awe rob''iwo | a jak ty j'emu uk'ożėš | on p'ov'i ić v dr'ug'e m''ejsce | i d'użo tak'ego jes^t žė nė znal'eżėš pr'acy kaj p'uźńėj b'eżėš m'ėc na b''awe zap'is'ane | ot j'edno za j'edno sé c'ep'ə | a c'ynsto o t'eros jo p'atšė tyš d'użo tak'ego žė cyg'ańum p'uźńėj | cw'ov'ek prac'uje prac'uje | m'ėšunc odr'ob'w a un m'uv'i | a jo ći nė m'ogė zapw'aćić bo nė ma cym | a to b'ywo u nos t'ak'e 'ile tak xw'opuf vyjeżž'awy ž'eby kaš zn'ales'ć | ty nė p'ujżėš sé n'i kaš žaw'uvəc bo ty nė dok'ożėš žėš ty u n'ego r'ob'w | n'icym nė dok'ożėš bo n'ij'ak'x dokum'entuf n'ima | b'ywo tag žė | oj l'użė pocek'ojećė tr'oxė u m'ne j'ak'ėš probl'emy sé zrob''iwy j'o v'om f tym m'ėš'oncu nė zap'wace | poć'erpćė tr'oxė | pšec'ungnaw dva tšy m'ėš'unce a p'uźńėj m'uv'i | a j'o ći nė m'ogė zapw'aćić | 'il'i na t'yłė žė pr'osto go nė zn'alėžėš k'aj t'y 'un sé p'ożəw | n'ima | a u'n za grań'icė uj'exəw 'il'i telef'ony nė of'ėc'ajəm n'ik'ogo zn'ales' nė m'ogəm t'yłko l'użė sé rosx'iozum i dr'ugum rob'ote šuk'ajəm | no t'ak'e cyg'aństfə

O wizytach Polaków i języku polskim

M, Pokolenie I, K, Pokolenie II

Transkrypcja: Emilia Ślesicka

K: u tej j'eš'ė n'ašy m'amy b'apći co j'eš'ė tu jes^t | u n'ix sé v''incyj ast'awo t'egə pəłsk'egə jėnz'ykə | a vot my v'idəć juš tr'oxė c'asu pšėx'ożi i vot fs'o rəvn'o s r'usk'm zm'ėš'any jes^t z rəs'yjsk'm i vot tak juš nė t'ak'i c'ystə p'olsk'i | 'alė juš bym xc'awa pəv''ėžėć | ot n'ix t'eros s p'olsk'i pšyj'izž'ajum g'ošćė da | o t'utėj jes^t t'erəs u p'ańi [Imię] [Nazwisko] pšyj'izžə vn'uckə | [Imię] | 'onə uc'ywə sé f p'olscė | m'amə j'ej

v irk'ucku | uc'ywə sé f p'olscě | tam sé ožen'íwy juš dvoje ž'ecí m'ajum |
i o t'erəs pšyjizž'ajum r'azém | m'uš [Imię] 'on 'unə [Imię] | no to v'idáč
s t'egə m''ejscə | 'uny kaš | žė vot no [...] skunt n'ašė ž'atk'i pšyjix'ai
bo rəzm'ovə t'očn tak žė | i jak m'y rozmuv'omy | fš'ystkə pojmi'y |
a j'akuš pšyjizž'awy do kš'unzə | tam b'ywy g'oš'í | no to d'užo swuf
kt'urė tr'udnə b'ywə p'ujuńć | bo to v'idáč jak's d'jal'ėkt to x'ybə
tr'oškė jes^t | to t'ak'ė rozma'itė

M: p'evné z v'ekšěj m'ějscav'oš'í

K: d'a da da | to jag b'ywə 'u nos stal'ecė v'ěrš'yny ətm'ėc'al'i i b'ywə
gr'upə tyš s p'olsk'i | u nos š'ėcú b'ywə cəwəv''ėk | i 'uny coš tr'oxė
f p'olscě sé zatšymuv'a'wy | p'užněj t'utěj | no po ros'yjsku tyš dobr
rəzməv''a'wy | fš'ystkə t'ak'ė | no t'ak'ė | b'aržə my sé združ'yl'i

O wizycie z Polski

M, Pokolenie I

Transkrypcja: Magdalena Grupa-Dolińska

bo tu néd'ovno u mńe tyž byw c''ov'ek s p'olsk'i | n'avet v dńevn'íku
mom zap'is'ane | to x'ožiw i zdym'ovow fš'yšk'e | n'avet | i m'uv'i že
j'ešče poj'eže i b'ywo fš'yńže d'aže pə c'awe bur'ak'i i t'yumu | tam
m'uv'i r'ob'i na jak''igošik prəf'esora kt'ury p''iše kš'owške | aha |
i 'on j'egə əb'esp''eca sn'imkam'i | no rəzməv''al'i my tu 'oba | gł'uxe
s apar'atəm | mw'ody | čšyž'estu j'ešče n'í_mə | yh'ym | 'ale v'arkəc
n'oš'í pə p''enty | da [...] | i t'ak'i skrenc'uny | aha | n'ė ux'ožuny jag
w'ogun | b'ydl'i [...] | n'ė əsunž'a'wem gə aha | no [...] c'eb'ė že c'inško
f tym a vw'osy m'ə zdr'adne t'ak'ė n'ė bw'undyn a kašt'anəve | tr'oške
m'ə z:av'itk'am'i | no na vń'ešnošć pšyj'imny tak | aha | no p'ytum
gə sé no c'eb'ė že c'iwško ros tag j'ežž'is | aha | i za vwos'am'i čša
ux'ažyvač | aha | tym b'aržěj no tak''im'i ah | a n'ė m'uv'i w'une n'ic
n'ė m'ėš'ajum aha | a jə m'u'v'ə cə n'ė ošč'yzaš | a jən m'uv'i dow əb'et
j'edny ž'owše | yhym | a sum ma dvaž'ėšća s c'ymš'ik | ''ošem cy š'ėšć
cy š't'yry n'ė sp'əmńiw | že pək'a n'ė pšyj'ade n'ė b'yde sé šč'yk | p'ytow
m'i sé n'avet cy l'etko žyž'žənat'yumu | xć'awbym m'uv'i ž'ecí m'ėc'ale
sé b'əje |

- *I co mu pan na to powiedział?*

c'ə |

- *I co mu pan na to powiedział?*

ž'em n'ė_mug m'u n'ic pəv''ežć

Przyjmowanie polskich turystów i delegacji

M, Pokolenie II

Transkrypcja: Łukasz Gemziak

d'uzo | pšy'izž'ajum l'atym d'uzo pšy'izž'o | i ž'imum | a gže tyn muj | tyn |
k'onsuw | k'onsuw co do nos pšy'izž'o t'utej | jag j'emu še naz'yno | z'aro |
fsp'umne | p'an [Imię] | co né z'agraš | a ní'ma | baj'ana ní'ma | zgž'yp'i |
j'ak'i cí garm'oške k'up'ić | garm'oške | baj'an | c'o cí čš'a | jo m'uv'e |
no ní'e v'im d'uzo pšy'izž'o w'ob'ec'ujum a né b'erum | na t'amte néž'ele
f sub'ote pš'y'žeš do k'ošč'owu | no j'o m'yšle no p'ov' ež'ow | p'ov' ež'ow |
no m'y še tag z ní'im tyn p'oznakom'il'i tak | d'obry xop'ina tyš | pšy'izž'ow |
pšy'j'exow | [Imię] g'oda | [Imię] pš'y'jž do k'ošč'owu | k'onsuw ée v'ow'o |
jo se fsp'umńow | k'onsuw x'eba pš'yv'us co | pš'yv'uz baj'an | t'ak'i d'obry
baj'an pš'yv'us | a m'y pojex'al'i | do b'oxní | d'ejce p'in'inzy | d'ajt'e d'eńek |
baj'an k'up'ić | v'ež'd'e pr'ošat vystup'at' | baj'an d'ajt'e d'eńek |
sjezd'it'e v'filarm'ońju v'g'orot | tam v'yb'er'it'e | i v'azm'it'e | m'y pojex'al'i |
maš'yne na'ini | s [Imię] | pojex'al'i my f te filarm'ońe z'ašet | filarm'ońa |
z'ašet | baj'an p'rožev'ežyw | fs'o | čex'ow už'e | fs'o v'ybr'ow | p'oš'edem
a w'un kud'a | čo kud'a | p'lat'it'e | a šč'ot v'am c'o | ní'e bywo níkak'ovo
šč'ota | fs'o | p'o baj'ane | pojex'al'i my š'ukač v' dr'ug'e m'ejsce | j'ešče m'ože
tam d'azum | v'd'owg a p'otym w'odd'umy | tyž zem v'ybr'ow | no tam
m'uv'um | no vy s'ebja atwaž'yt'e na d'eńg'i tag'd'a p'ust' p'ereg'ońat |
pšy'jex'al'i do b'oxní | ní'etu d'eńek | p'in'inzy b'oxńa ní'mo | raj'on |
a jag vystump'ovač to | falkl'orny jaž'umbeg d'owžen vystup'at' s'ev'odńa |
a gže baj'an | na com'igr'at' | u l'ud'ej p'raš'it' št'o l'i tam v'boxańe | no tam
m'y ježž'il'i | no a tyn k'onsuw to pš'yv'us to d'obre | w'ot t'ak'i gw'oš w'ot |
t'yn | som futl'ar t'ak'i d'ow | leg'utk'i | fs'o | v'ež'ow co b'ere | no jag w'un
tu pšy'izž'ow to t'utej gr'ańo w'o tak | w'un ž'imum pšy'izž'ow | v'osnum
pšy'izž'ow | z ním d'el'eg'acya | d'uzo l'uži | to fšk'ole fšegd'a | c'aj | čajep'it'je |
p'otem w'u w'oja kar'ola | tam f ty st'ow'ov'e | tr'oxe lž'y st'awo | w'ojeć k'arol
to to vystr'oiv tyn | te gost'ínice | d'obže zr'ob'iw tam

O rodzinie

K, Pokolenie II

Transkrypcja: Emilia Ślesicka

to mn'e s'ostra jak j'eže | a 'una tš'ymə | mag'azyn t'ak'i mal'utk'i 'u_ńij |
cuk'erk'i p'eč'eńe tam tr'ošk'e xerb'atk'i vot t'ak'e spšed'aj'e k'afk'e |
to jak pšy'j'eže to rozma'ityx | j'o m'uv'e t'y né pš'yvoš rozma'it'e bo j'o
xc'e i t'ego i t'ego poprub'uváč a p'užńej m'yšl'e oj to d'uzo | a tak

by jedn'ego poprub'ovaw i f's'o | a to p'uźńej paťš'ymy a to gr'ubšy
 gr'ubšy sé r'ob'i | 'alé l'atem t'yle pr'acy že b'arzo né nar'osto | to j'akoš
 ž'imum kaj v'incyj sé pol'ežyš kaj coš | né tr'op's sé tak v'encěj | ž'eci
 pouježž'a^{wy} tak cíxo sé v 'izb'è zrob''iwo i juš pš'ykšy sé bez níx 'alé
 do dojex'a^{wy} do d'umu d'obžé | tyn m'a^{wy} vn'ucek p'ošet do tšec'ego
 kw'asu to oj t'ak'i pr'yntk'i na n'og'i | 'ino [Imię] tak kr'ovy tš'eba
 pš'e'gnæc 'il'i tam cíele v'yšwo to [Imię] | a b'arzo c'eko l'ato jak
 do ž'atka pšyj'exac bo tu že tr'axtory jes^t maš'yiny | to že l'ub'i vl'es' |
 ž'eby bez n'ego n'ikaj 'ino ž'adèk tr'axtor 'ino vyprov'aži | 'uny f's'o |
 [Imię] juš tam | kaj že j'ego né utš'ymoš

O chińskich produktach

K, Pokolenie II, K, Pokolenie I

Transkrypcja: Sylwia Detmer

K1: 'ale 'ix t'yx d'užo x'yba i né zam'èč''il'i že tam k'ogós n'i_ma | 'ale
 [...] b''èda x'ož d'užo nò b''èda | 'uny b'arzo star'an:e jest | l'ub'om i od
 r'azu dop'adnom jak t'utej nò 'ale | juš kaj og'urk'i cy tam pòm'id'ory
 nò v''encyj na og'urk'i juž zav'arum c'ègós 'u_nas brak'uje 'uny
 pšyv'ožum | to j'ak'èš traxt'ory te mal'utk'e | u nas v r'ojsi né 'um'um
 to zr'ob'ic i m'uv'e ... | t'yle... | i f k'osmòs lət'al'i pušč'al'i rak''ète |
 kór'abl'i j'ak'e 'inò | n'e jest tak | a dl'ò_nòs | wot dlo kr'èstj'an | dlo l'uži
 pr'ostryx ot zr'ob'ic j'ak'èš fš'yško m'yk i k'upuj

K2: t'yle že 'u_nòs fš'yško

K1: m'ogum j'asno jes... | m'undre fš'yško

K2: zav'ody f'abr'ik'i gže sé pòž'awy

K1: nò t'ak | fš'yško fš'yško

K2: j'a z'ara v b'ëwòr'uši p'aťše i wot b'ëwòr'usy te traxt'ory b'ëwar'usy
 sé naz'yva

– Tak, tak, w Polsce też ten Bielarus

K2: b'ëwar'us tak | i u_nas b'ywy te b'ëwar'usy traxt'ory j'ak'e 'uny
 t'ak'e m'odne t'ak'e soŭ te tr'axtər'k'i | u n'as [...] z'avut b'ëwar'usk'i |
 t'en te n'òve traxt'ory pušč'al'i | i u n'as t'eras n'i_ma | a v b'ëwar'uši
 b'ywam na tym zaw'ož'e t'eras | t'ak'i z'avut | j'aka ta v'oška | t'ak'i [...] t'ò
 to na b'ëwar'uši | da i r'ob'i | vynušč'ajum | uxm'y

K1: j'ak'e juš p'aťšy rov'ele k'it'ajsk'e | kup''il'i_my my mətòc'ykl
 k'it'ajsk'i b'yw 'u_nòs n'i_ma | m'y xc'el'i n'aš k'up'ic | n'et | naš'ego
 rəs'ijsk''ego n'è_ma | fš'yško st'amtunt

K2: nɔ a d'užo t'eras jest podrɔb'ʉne | že rɔs''ijsk'e | a k'ajs te znal'eše
kt'oś tam | te j'ěno zebr'ane n'ašym a...

K1: nɔ c'ynstɔ nap'is'ane | kup''il'i_my maš''yne pr'ac | t'akoŵ
v''elgu tam tu že ɔd r'azu vykr'ěncɔ s'ušy fš'yskɔ | m'yśle o d'ɔbže |
tu pɔ rɔs''ijsk'e^m nap'is'ane j'ak'ěs ... | zapɔmn'a^mam še na cɔ ... |
o m'yśle nɔ nar'ěšće c'ɔs 'u_nɔs vypuśc''il'i | a p'užni dɔkum'ěnta
c'ytum fš'yskɔ pɔ rɔs''ijsku tag d'ɔbže nap'is'ane tɔ nex t'eros tam j'ěšće
ɔš'ypk'i j'ak'ěs byv'ajum | dr'ɔbno dr'ɔbno nap'is'ane o k'it'aj

– *Proizwiedzieno w Kitaje.*

K1: n'ɔ | d'a d'a fš'yskɔ b'ywɔ né | v'ěm 'ino že né fš'yskɔ b'ywɔ t'ak'e
d'ɔbre | tr'ɔxe pɔx'ɔži i juš še p'ašyš pognéc'une

K2: ɔny dlo ś'ěb'e tɔ d'ɔbre r'ɔb'um | xɔc te šm'aty xɔc te w'ot
tɔ tɔ cɔ 'uny š'yjum | dlo ś'ěb'e tɔ ɔni š'yjum fš'yskɔ d'ɔbre | a na spš'edaj
tɔ 'uny jak | tak jag b'ywɔ dlo umɔrt'egɔ d'ɔvnij pam''ěntɔm
uš'yl'i i pɔd'uške a t'eros

Dziennikarze i agencja informacyjna

M, Pokolenie I

Transkrypcja: Sylwia Detmer

d'užo u nas pšěbyv'awɔ respɔnd''ěntuf ji...

– *Oj, co chwilę ktos przyjeżdża. W Domu Polskim co chwila są jacyś goście.*

yxm'y | d'užo né zděm'ujće

– *Nie każdy wychodzi.*

to juš tš'eba t'ero dr'ug'e p'ějz'aže zb''iroć

– *A to już mam mnóstwo pejzaży. Konie, krowy, gęsi.*

yxm'y | to jes inter'esno | vot jɔ | fpš'eži že t'ěgo né b'ywɔ u ník'ɔgo |
a t'ero | jak to m'uv'oŵc | [...] u ník'ɔgo to b'yže m'aw f k'ěš'ěni |
z'ap'is b'ěže brɔw i t'ěmu pɔd'ɔbne

– *No teraz łatwiej robi się takie rzeczy.*

t'ero jɔ gž'ěs f t'ak'ěj gaz'ěće c'ytum že v angl''ji | v angl''ji k'ažětsa |
zakr'iv'ajum j'akumś star''inné učr'ěžž'ěnje gže inform'acja še sɔɔbš'awa |
no t'ěgo vot | ji b'arzo še žurnal''isty ax'a p'ɔlzujum | vyb'ir'ajɔm
macér''awy a p'užni nim šp'ekul''irujum | wot i xc'um t'ɔtɔ z'akryć |
a tam j'ědyn zaš'yté [...] tym žěmɔkr'acja nastump''iwa to | v'ɔlnɔść
vr'ɔže t'ěgo | no mn'e k'ažětsa t'ak'i né pɔv''in:ɔ być | b'ywɔ ji dɔwžn'a
b'yć cěnz ura j'akɔś to

Przyszłość wsi

M, Pokolenie II

Transkrypcja: Sylwia Detmer

– *Ciekawe, co za sto lat tutaj będzie.*

za st'ɔ l'at m'i še zd'aje że t'ɔ tɔ b'yže b'arzo zgń'ito ta v'eś n'aša | te n'aše
kt'ure t'ak'e j'eše ž'yjum | te mw'ōžiš tɔ pɔuč'eko fš'yško st'unt [...] 'uny
ń'iz né str'ojum | ní j'ednej d'esk'i né pšyb"ije | te d'umy b'y dum br'až
bɔ 'uny b'y dum r'ōžin ní'e_v'im v'ela tɔ ten kap'it'aw b'yže | 'uny na tén
kap'it'aw kup'ujum d'umy i cɔ wɔt | kup"iwa t'amta [Nazwisko] c'ɔ...
c'ɔ tam ž'yje v'ele t'ego | nɔ napr'ócif... napr'ócif kóść'owa | v'i'íce jag
še rɔzv'ola | d'um b'yw jag igr'uška kup"uny t'ak'i zɔb'óc'e cɔ še r'ob'i |
i wɔt tu ix d'užo t'ak'ix | 'uny rɔzv'olat t'era b'edom fš'yško | b'yže... |
p'ij'ók'i r'ob'íc ní'e_xcum | 'u_nix nena'ucne | jag 'uny né r'ob'um tag
i 'iy ž'écí né r'ob'um a rɔzd'ajum d'užo | a z ní'ix še pɔw'ucɔ b'arzo d'užo
p'otém | j'ɔ m'yśle že za ... x'yba tɔ my tɔ tɔ né zastan'ymy | né uvyž'ymy
t'ego | nɔ tɔ tɔ m'i še zd'aje tak b'yže | tag bɔ b'arzo i d'užo jes kt'ure
s n'ašyx tyx pɔl'akuf še ɔst'ajum | i ž'écí m'awo še ɔst'aje | nɔ tɔ 'uny
d'obže ž'yjum | 'uny tš'ymać b'edum te trad"icje i traxt'ory t'ero m'ajo
'uny | tɔ b'y dum | nɔ né v'im na v'ela pr'ɔvda j'ejix juž ž'écí b'edum
še ɔst'avać | rɔb'ɔtuf ní'i_ma | jag ž'yž l'užum | j'esl'i ž'imy t'ero sp'ɔro
'uny pɔzab'ir'ajum tɔ b'y dum s'óc | zaś... né b'eže s'ow bɔ sɔl'ara fš'yško
dr'og'e | jak t'ɔ tɔ tɔ pɔs'ejěš j'esl'i t'ɔtɔ t'ak'e drož'yzna | t'ego u nɔs
né b'ywɔ | sɔl'ara b'arzo b'ywa [...] | b'arzo b'ywɔ | st'owy b'eck'i níxt'ɔ
né zam'ykɔw | j'ag juš še b'yw f'pacan'ax tɔ níxt'ɔ tyx traxt'ɔruf v'ela
xc'eš zal'evɔj t'ero t'ego tš'a f's'ɔ k'up'íc | fš'yško kup'uvać tš'a | fš'yško
dr'og'e | wɔt | za t'ego i ní m'ogum še rɔzv"ijac te te n'aše p'olsk'e
l'uže fes | nɔ m'ajum m'ajum t'ero d'obže ž'yjum | kt'uže tag rɔž'ícele
pɔm'ogwy tɔ... kto še w'ɔstɔw | d'obže ž'yjum | ɔ t'ak'e ž'ewɔ

Zakończenie

Michał Głuszkowski

Przedstawione w tomie teksty zostały wybrane w taki sposób, aby możliwie wszechstronnie przedstawić historię i współczesność Wierszyny w opowieściach jej mieszkańców. Dlatego najczęściej powtarzające się wydarzenia oraz okresy zostały ukazane z perspektywy wielu informatorów. Wierszynę bardzo łatwo jest zamknąć w klatce stereotypu i to nie jednego, a kilku, co często się dzieje w popularnej prasie i relacjach podróżniczych opowiadających o „polskiej enklawie na Syberii”, „oazie polskości”, „kulturze polskiej w jej najczystszej postaci”, „miejscu na krańcach świata, gdzie każdy polskim włada”... Krótkie, najczęściej parugodzinne wizyty służą jedynie utwierdzeniu się w wyobrażeniach, które przybysze przywieźli ze sobą, a wcześniej zaczerpnęli z interenowych blogów i kanałów wideo. Próby konfrontacji tych „przedsądów” z rzeczywistością prowadzą do rozczarowań u turystów, a u wierszynian wywołują irytację, bo oto kolejna grupa z Polski próbuje wymusić u nich komentarze na tematy polityczne, relacji polsko-rosyjskich lub oczekuje deklaracji chęci „powrotu do ojczyzny”. Tymczasem przykładanie kategorii pojęciowych naturalnych dla różnych orientacji światopoglądowych w Polsce do życia mieszkańców Syberii, nawet tych polskiego pochodzenia, to przejawy przemocy symbolicznej skazane na porażkę.

W opowieściach zamieszczonych w tomie historie pierwszych osadników i mniej lub bardziej mgliste wspomnienia rodzinnych regionów w Polsce oraz wciąż żywe obrazy represji 1937 roku przeplatają się ze zwrotami „nasze rosyjskie” i „u was w Polsce”. Próba percepcji wierszyńskiej rzeczywistości w całej jej wielowymiarowości przy pomocy „polskiego” aparatu pojęciowego wywołuje dysonans poznawczy i pytania bez odpowiedzi: to kim w końcu są mieszkańcy Wierszyny – Polakami czy Rosjanami? Gdzie są u siebie? Jaki kraj jest ich ojczyzną? Znalezienie rozwiązania jest tym trudniejsze, że nie możemy jednoznacznie odpowiedzieć nawet na pytanie, jaki kraj był ojczyzną małopolskich chłopów i robotników, którzy zdecydowali się na migrację w 1910 r., skoro byli oni obywatelami Imperium Rosyjskiego, ale mieszkali na ziemiach polskich. Jak zauważyła N. Galetkina, w czasach komunistycznych, a zwłaszcza w latach 1930. polska tożsamość mogła ściągnąć na jej nosiciela niebezpieczeństwo, uczynić

go ofiarą represji lub przynajmniej narazić na niechęć władz, ale w XXI w. stała się źródłem dumy i dała przedstawicielom mniejszości pewne korzyści społeczne (Галеткина 2015: 173). Lata przymusowego ukrywania polskości wywarły jednak wpływ na poczucie przynależności etnicznej wierszynian, więc przywrócenie praw kulturowych i swobód religijnych oraz umożliwienie kontaktów z mieszkańcami dawnej ojczyzny po upadku ZSRR nie spowodowały nagłej reorientacji narodowościowej, z czym trudno się pogodzić zwolennikom mitu Polaka na obczyźnie, opierającego się asymilacji, pielęgnującego tożsamość przodków w niezmienionej formie i marzącego o powrocie do Polski.

Jeśli wybór między polskością a rosyjskością mieszkańców Wierszyny jest nierozstrzygalny, to może rozwiązanie da się odnaleźć w syberyjskości i lokalności? Od 1945 roku polskie pojmowanie odmienności etnicznej i mniejszości jako takich oparte jest na doświadczeniach kraju niemal idealnie jednoetnicznego, która to sytuacja zaczyna się zmieniać dopiero od połowy drugiej dekady XXI w., w związku z masową imigracją z Ukrainy. Przez cały okres PRL i pierwsze ćwierć wieku po transformacji ustrojowej Polacy przywykli do stałych powiązań na linii narodowości-etniczności-wyznaniowości. Tymczasem w wieloetnicznym Związku Radzieckim, a później w wieloetnicznej Rosji na porządku dziennym były i są wszelkie możliwe wariacje wspomnianych cech, przy czym należy dodać do nich jeszcze jeden rodzaj tożsamości – regionalny, który jest naturalnym punktem odniesienia w kraju o tak ogromnym terytorium. Wierszynianie jako obywatele Federacji Rosyjskiej bez rosyjskiej przynależności etnicznej doskonale wpisują się w syberyjski pejzaż społeczno-kulturowy. Będąc jednymi z wielu „innych”, są „swoi”, co nie do końca jest zrozumiałe z polskiej perspektywy, w której „inność” jest utożsamiana z „obcością”. Tożsamość syberyjska jest na tyle pojemna, że mieści w sobie wiele lokalności i właśnie lokalność jest kluczem do zrozumienia, w jaki sposób mieszkańcy Wierszyny pozostają wierni ojczyźnie swoich przodków, nie utożsamiając się przy tym z Polską. Polskość na Syberii nie musi wiązać się z Polską, a patriotyzm małopolskich emigrantów zarobkowych z początku XX w. nie polegał na przywiązaniu do państwa polskiego, które wówczas nie istniało, lecz na relacji emocjonalnej z rodzinną wsią i jej okolicą. Ten patriotyzm lokalny mógł być kultywowany także na obczyźnie, czego wyrazem były podjęte zaraz po przybyciu na Syberię starania osadników o wybudowanie kościoła i organizację kształcenia w języku polskim w celu odtworzenia sieci relacji społecznych na wzór tych z dawnego środowiska. Dopiero dostrzeżenie tego aspektu wierszyńskiej tożsamości i uwzględnienie nietradycyjnego pojmowania polskości pozwala na przekroczenie granic wyznaczanych przez stereotypy.

Lektura wierszyńskich historii mówionych umożliwia uchwycenie wielowymiarowej natury także innych wydarzeń, procesów i sposobów postrzegania rzeczywistości społecznej, współczesności i przeszłości przez potomków polskich osadników. W niniejszym opracowaniu został zgromadzony materiał, którego poszczególne elementy składowe mogą być sprzeczne, jak choćby stosunek wyrażany do rozwiązań stosowanych w gospodarce kolektywnej lub reakcja na zmiany społeczno-cywilizacyjne i obyczajowe, co nie jest niczym niezwykłym, ponieważ nasi rozmówcy, niezależnie od tego, że należą do tej samej niewielkiej społeczności, przedstawiają swoje indywidualne punkty widzenia, osadzone w nieco innych kontekstach pokoleniowych, społecznych, rodzinnych. Dobierając teksty do tomu nie chcieliśmy przedstawiać gotowych tez i rozwiązań, pozostawiając czytelnikowi interpretację dziejów polskiej wsi na Syberii w całej ich złożoności.

Wykaz skrótów

bur.	–	buriacki
im.	–	imię
im.m.	–	imię męża
lit.	–	litewski
n.m.	–	nazwisko męża
n.o.	–	nazwisko ojca
p.m.	–	przezwnsko męża
p.o.	–	przezwnsko ojca
pol.	–	polski
pot.	–	potoczny
ros.	–	rosyjski
stp.	–	staropolski
ukr.	–	ukraiński

Bibliografia

- Ananiewa, Natalia. 2007. O polskich gwarach na Syberii: projekt badawczy. *Acta Baltico-Slavica* 31, s. 25–32.
- Ananiewa, Natalia. 2012. *Niektóre właściwości polskiej gwary wyspowej na Syberii. Rozprawy Komisji Językowej* 58/2012, 5–13.
- Baldys, Patrycja. 2016. Wprowadzanie. W: Baldys, Patrycja; Jakimowicz-Ostrowska, Iwona; Charuta-Kojkoł, Janetta (red.), *Pomiędzy pamięcią zbiorową a historią. Rekonstrukcje przeszłości w Europie środkowo-Wschodniej*. Gdańsk: Wydawnictwo Naukowe KATEDRA, s. 7–18.
- Bartmiński, Jerzy. 2014. Historia mówiona – interdyscyplinarna i wieloaspektowa. W: Niebrzegowska-Bartmińska, Stanisława; Szadura, Joanna; Szumiło, Mirosław; Kłapeć, Janusz (red.), *Historia mówiona w świetle nauk humanistycznych i społecznych*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, s. 9–23.
- Bazyłow, Ludwik. 1975. *Syberia*. Warszawa: Wiedza Powszechna.
- Boksański, Zbigniew. 1987. Koncepcja tożsamości jednostki w badaniach socjologicznych nad młodzieżą. W: Głuszyński, Jerzy (red.), *Teoretyczno-metodologiczne problemy badań nad młodzieżą*. Poznań: RWOAS ZMW, s. 41–57.
- Chaniewicz, Wasył. 2007. Polacy na służbie w policji w guberni tomskiej od XIX do początku XX wieku. W: Kuczyński, Antoni (red.), *Polacy w nauce, gospodarce i administracji na Syberii w XIX i na początku XX wieku*. Wrocław: Wydawnictwo Silesia DTSK, s. 247–262.
- Chlebda, Wojciech. 2003. *Elementy frazematyki: wprowadzenie do frazeologii nadawcy*. Łask: Oficyna Wydawnicza LEKSEM.
- Connerton, Paul. 2012 [1989]. *Jak społeczeństwa pamiętają*. tłum. Marcin Napiórkowski. Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego.
- Cooley, Charles. 1992. *Grupy pierwotne*. W: Mucha, Janusz, Cooley. Warszawa: Wiedza Powszechna, s. 209–214.
- Dacewicz, Leonarda. 1998. Lokalny antroponimiczny mikrosystem nazewniczy. W: Warchoń, Stefan (red.), *Przezwiśka i przydomki w językach słowiańskich. Cz. 1. Rozprawy Sławistyczne* 14. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, s. 91–101.
- Decyk, Wanda. 1995. Próba opisu polskiej gwary wsi Wierszyna. *Poradnik Językowy* 8, s. 20–31.
- Dębowicz, Mariusz. 2015. Wielka Wojna Ojczyźniana jako element integrujący społeczeństwo Federacji Rosyjskiej. *Eryda* 1(1), s. 89–97.
- Domin, Janina. 2000. *Słowotwórstwo hipokorystyków od imion własnych osobowych w języku polskim i rosyjskim*. Słupsk: Wydawnictwo Uczelniane Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Słupsku.

- Douzou, Laurent. 2015. From oral history to a so-called “ideology of testimony”: autopsy of a step backwards, *Words & Silences*, <https://www.ioha.org/wp-content/uploads/2016/06/98-374-1-PB.pdf> [10.02.2021].
- Edwards, John. 1985. *Language, Society and Identity*. Oxford: Basil Blackwell.
- Fearon, James. 1999. *What Is Identity (As We Now Use the Word)?* California: Stanford University.
- Ferguson, Charles. 1959. Diglossia. *Word* 15, s. 325–340.
- Figura, Ludmiła. 2003. Historia i terażniejszość polskiej syberyjskiej wsi. W: Nowicka, Ewa; Głowacka-Grajper, Małgorzata (red.). *Wierszyna z bliska i z oddali. Obrazy polskiej wsi na Syberii*. Kraków: Nomos, s. 71–132.
- Filipkowski, Piotr. 2014. Historia mówiona jako historia ratownicza: doświadczenie, opowieść, egzystencja. *Teksty Drugie* 5, s. 27–46.
- Fishman, Joshua. 1971. The Sociology of Language: An Interdisciplinary Social Science Approach to Language in Society. W: Fishman, Joshua (red.), *Advances in the Sociology of Language*. The Hague: Mouton & Co, s. 217–404.
- Fishman, Joshua. 1985. Bilingualism and Biculturalism as Individual and as Societal Phenomena. W: Fishman, Joshua; Gertner, Michael; Lowy, Esther; Milán, William (red.), *The rise and fall of the ethnic revival*. Berlin: De Gruyter Mouton, s. 39–56.
- Geertz, Clifford. 1980. Blurred Genres: The Refiguration of Social Thought. *The American Scholar* 49(2), s. 165–179, <http://www.jstor.org/stable/41210607> [10.02.2021].
- Gilewicz, Krzysztof. 2010. *Polska wieś Wierszyna w syberyjskiej tajdze*, Lublin: wydane przez autora własnym sumptem.
- Głuszkowska, Maria. 2009. Kiedyś to były zmije... *Zesłaniec* 40, s. 15–27.
- Głuszkowski, Michał. 2009a. Relacje mieszkańców Wierszyny – polskiej wsi na Syberii – z ich dawną ojczyzną. *Wrocławskie Studia Wschodnie* 13, s. 67–80.
- Głuszkowski, Michał. 2009b. Dyglosja w społeczności staroobrzędowców regionu suwalsko-augustowskiego. *Socjolingwistyka* 22–23, s. 115–131.
- Głuszkowski, Michał. 2010. Wierszyna, polska wieś na Syberii. Hybrydyzacja kultury a hybrydyzacja języka. W: Kuligowski, Waldemar; Dyba, Olga; Kwiecińska, Magdalena (red.), *Nowe Języki*. Studia z zakresu kreolizacji języków i kultury, Wrocław: Polskie Towarzystwo Ludoznawcze, s. 85–94.
- Głuszkowski, Michał. 2011a. Zmiany sytuacji językowej w Wierszynie koło Irkucka w warunkach dwujęzyczności polsko-rosyjskiej. *Acta Baltico-Slavica* 35, Warszawa: SOW, 13–27.
- Głuszkowski, Michał. 2011c. Czy gwara staroobrzędowców regionu suwalsko-augustowskiego jest wciąż rosyjska? *Zeszyty Łużyckie* 45, 107–117.
- Głuszkowski, Michał. 2011b. Vershina – a Polish village in Siberia. Factors influencing language maintenance under changing social, cultural, economic and political conditions. *Eesti ja some-ugri keeleteaduse ajakiri. Journal of Estonian and Finno-Ugric Linguistics (ESUKA – JEFUL)* 2 – 1, s. 157–170.

- Głuszkowski, Michał. 2012a. Dwa języki – jedna tożsamość. Wierszyna – polska wieś na Syberii. W: Golachowska, Ewa; Zielińska, Anna (red.), *Tożsamość wobec wielojęzyczności. Konstrukcje i destrukcje tożsamości*. T.2. Warszawa: SOW, 119–130.
- Głuszkowski, Michał. 2012b. Bilingwizm z dyglosją w sytuacji wyspowej. Polska wieś Wierszyna na Syberii. W: Korytkowska, Małgorzata i in. (red.), *Z polskich studiów slawistycznych. Seria 12. Językoznawstwo. Prace na XV Międzynarodowy Kongres Sławistów w Mińsku 2013*. Warszawa: Polska Akademia Nauk, s. 45–51.
- Głuszkowski, Michał. 2013. *Socjologia w badaniach dwujęzyczności*. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.
- Głuszkowski, Michał. 2016. Kiedy było nojlepiej? Za Stalina – o znaczeniu dywersyfikacji źródeł w badaniach nad pamięcią społeczną. Na przykładzie Wierszyny – polskiej wsi na Syberii. W: Zemszał, Piotr; Halili, Rigels; Głuszkowski, Michał (red.), *Doświadczenie komunizmu. Pamięć i język*. Toruń: Wydawnictwo Naukowe UMK, s. 35–48.
- Grek-Pabisowa, Iryda. 1983. *Słownictwo rosyjskiej wyspy gwarowej staroobrzędowców mieszkających w Polsce. Rozwój i stan dzisiejszy*. Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk.
- Grupa-Dolińska, Magdalena. 2020. *Zasób frazeologiczny gwary staroobrzędowców w Polsce*. Toruń. (nieopublikowana praca doktorska)
- Güelman, Martín. 2013. Las potencialidades del enfoque biográfico en el análisis de los procesos de individuación, *Revista Latinoamericana de Metodología de la Investigación Social* N°5, Año 3, Abril-Septiembre 2013, s. 56–68.
- Halbwachs, Maurice. 1939. Individual consciousness and collective mind. *American Journal of Sociology*, Vol. 44, No. 6 (May, 1939), s. 812–822. <https://www.jstor.org/stable/2769413> [12.02.2021].
- Hamilton, Carrie. 2008. On Being a ‚Good‘ Interviewer: Empathy, Ethics and the Politics of Oral History. *Oral History*, Vol. 36, No. 2, Connections (Autumn, 2008), s. 35–43. <https://www.jstor.org/stable/40179990> [12.02.2021].
- Haniewicz, Wasyl. 2008. *Tragedia syberyjskiego Białegostoku*. tłum. Adam Hlebowicz. Pelplin: Wydawnictwo Bernardinum.
- Hillmann, Karl-Heinz. 2007. *Wörterbuch der Soziologie*. Stuttgart: Alfred Kröner Verlag.
- Hoyle, Norman. 1972. Oral History. *Library Trends* 21(1), s. 60–82. https://www.ideals.illinois.edu/bitstream/handle/2142/6661/librarytrendsv21i1f_opt.pdf [10.02.2021].
- Jankowiak, Mirosław. 2018. *Současná běloruská nářečí v Lotyšsku. Charakteristika, výběr textů. Współczesne gwary białoruskie na Łotwie. Charakterystyka. Wybór tekstów*. Praha: Slovanský Ústav Akademie věd České republiky, v.v.i.
- Jarosik, Jacek; Jarosik, Kuba. 2009. Żuk w Mongolii cz. 3. *Wyprawy 4x4* 20, s. 35; <https://docplayer.pl/30982997-Zuk-w-mongolii-po-n-o-w-n-i-e-jestesmy-w-rojsji-ruszamy-czesc-3-wyprawy-4x4-zuk-w-mongolii.html> [16.02.2021].

- Jaskólski, Adam. 2020. Wpływ języka rosyjskiego na użycie konstrukcji przymikowych w polskiej gwarze mieszkańców wsi Wierszyna na Syberii. W: Osowski, Błażej; Kobus, Justyna; Michalska-Górecka, Paulina; Piotrowska-Wojaczyk, Agnieszka (red.), *Język w regionie, region w języku 3*. Poznań: Poznańskie Studia Polonistyczne, s. 99–114.
- Jastrzębski, Maciej. 2013. *Matrioszka Rosja i Jastrząb*. Gliwice: Wydawnictwo Helion/Editio.
- Jones, Rebecca. 2004. *Blended Voices: Crafting a Narrative from Oral History Interviews*, *The Oral History Review*, 31:1, s. 23–42, doi: 10.1525/ohr.2004.31.1.23 <https://www.jstor.org/stable/3675529> [11.02.2021].
- Joseph, John. 2004. *Language and Identity. National, Ethnic, Religious*. Basingstoke: Palgrave MacMillian.
- Kamińska, Maria. 1956. Nazwiska żon i dzieci w Łowickiem. *Onomastica 2*, s. 127–136.
- Kaniowski, Andrzej. 2002. Szkoła frankfurcka. W: Frieske, Kazimierz; Kubiak, Hieronim; Lissowski, Grzegorz; Mucha, Janusz; Szacki, Jerzy; Ziółkowski, Marek (red.), *Encyklopedia Socjologii*, t. 4. S–Ż. Warszawa: Oficyna Wydawnicza, s. 157–161.
- Karaś, Mieczysław. 1968. O gwarowych formantach onomastycznych. W: Hrabec, Stefan et al. (red.), *Symbole philologicae in honorem Witoldi Taszycki. Prace Komisji Językoznawstwa 17. Polska Akademia Nauk. Oddział w Krakowie*. Wrocław-Warszawa-Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Kaźmierska, Kaja. 2008. *Biografia i pamięć. Na przykładzie pokoleniowego doświadczenia ocalonych z zagłady*. Kraków: Nomos.
- Kaźmierska, Kaja; Schütze, Fritz. 2013. Wykorzystanie autobiograficznego wywiadu narracyjnego w badaniach nad konstruowaniem obrazu przeszłości w biografii. Na przykładzie socjologicznego porównania narracji na temat życia w PRL i NRD. *Przegląd Socjologii Jakościowej* 9/4, s. 122–139.
- Kaźmierska, Kaja; Waniek, Katarzyna. 2020. *Autobiograficzny wywiad narracyjny. Metoda – technika – analiza*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Kiesling, Scott. 2006. Hegemonic identity-making in narrative. W: De Fina, Anna; Schiffrin, Deborah; Bamberg, Michael (red.), *Discourse and Identity (Studies in Interactional Sociolinguistics)*. Cambridge: Cambridge University Press, s. 261–287 <https://doi.org/10.1017/CBO9780511584459.014> [19.12.2020].
- Koperski, Romuald. 2003. Tam gdzie każdy polskim włada. *Poznaj Świat 2*, s. 70–83.
- Kosyl, Czesław. 1983. Forma i funkcja imion osobowych we współczesnej polszczyźnie. W: Kosyl, Czesław. 1983. *Forma i funkcja nazw własnych*. Lublin: UMCS, s. 41–51.
- Kozłowska, Agnieszka. 2009. *Gwara wsi Wierszyna (Syberia Wschodnia). Ile z języka polskiego zostało w mowie mieszkańców?* Niepublikowana praca magisterska pod opieką naukową prof. Czesława Łapicza, Toruń: Uniwersytet Mikołaja Kopernika.
- Krall, Hanna. 1972. *Na wschód od Arbatu*. Warszawa: Iskry.

- Kuczyński, Antoni. 2007a. *Syberia. 400 lat polskiej diaspory. Zestawienia, martyrologia i sukces cywilizacyjny Polaków*. Wrocław: Kubajak.
- Kuczyński, Antoni. 2007b. Polskie dziedzictwo naukowo-cywilizacyjne na Syberii XIX – początek XX wieku oraz jego współczesna recepcja w Polsce i Rosji. W: Kuczyński, Antoni (red.), *Polacy w nauce, gospodarce i administracji na Syberii w XIX i na początku XX wieku*. Wrocław: Wydawnictwo Silesia DTSK, s. 685–714.
- Kudela-Swiątek, Wiktoria. 2013. *Odpamiętanie. O historii mówionej na przykładzie narracji kazachstańskich Polaków o represjach na tle narodowościowym i religijnym*. Kraków: Universitas.
- Labocha, Janina. 2000. Tekst autobiograficzny jako pewna wizja świata. W: Dąborwska, Anna; Anusiewicz, Janusz (red.), *Językowy obraz świata i kultura*. Język a Kultura, t. 13 Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, s. 89–95.
- Labocha, Janina. 2008. *Tekst, wypowiedź, dyskurs w procesie komunikacji językowej*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Leończyk, Sergiusz. 2017. *Polskie osadnictwo wiejskie na Syberii w drugiej połowie XIX i na początku XX wieku*. Warszawa: Impresje.net Miłosz Trukawka.
- Lewandowski, Edmund. 2014. Święta czy przekłeta? W poszukiwaniu tożsamości Rusi i Rosji. *Zeszyty Wiejskie. Pismo naukowe Interdyscyplinarnego Zespołu Badań Wsi UE* 19, s. 87–118.
- Lochead, Richard. 1976. Three Approaches to Oral History: The Journalistic, The Academic, and the Archival. *Oral History Forum d’histoire orale* 1 (1975–76), s. 5–12, <http://www.oralhistoryforum.ca/index.php/ohf/article/view/283> [10.02.2021].
- Łabieniec Anna. 2003. *Powtórka z Syberii*. Toronto: Sooni projects.
- Łoziński, Łukasz. 2019. Kontrowersje wokół Józefa Kurasia „Ognia” i jego podkomendnych. Narracje historyków oraz mieszkańców Podhala. *Rocznik Antropologii Historii* rok IX (12), s. 191–226. doi: 10.25945/rah.2019.013 http://rah.pth.net.pl/uploads/2019_Historia_publiczna/Lozinski.pdf [12.02.2021].
- Malec, Maria. 2001. *Imię w polskiej antroponimii i kulturze*. Kraków: DWN.
- Masiarz, Władysław. 2016. *Wierszyna: polska wieś na Syberii Wschodniej 1910–2010. Z dziejów dobrowolnej migracji chłopów polskich na Syberię na przełomie XIX i XX wieku*. Kraków: Oficyna Wydawnicza AFM. <https://www.repozytorium.ka.edu.pl/handle/11315/19167> [05.08.2021].
- Migdał, Władysław; Migdał, Łukasz. 2008. Słownictwo gwarowe w hodowli zwierząt. *Wiadomości Zootechniczne*, XLVI 3/2008, 53–62.
- Minkowski, Aleksander. 1990. Masowy mord w obwodzie irkuckim. *Skandale* 1, maj 1990, s. 1.
- Mironowicz, Eugeniusz. 2000. Świadomość narodowa ludności prawosławnej Białostocczyzny. W: Smułkowa, Elżbieta (red.), *Język a tożsamość na pograniczu kultur*. Białystok: Katedra Kultury Białoruskiej Uniwersytetu w Białymstoku, s. 51–55.
- Mitrenga-Ulitina, Swietłana. 2015. *Język polski mieszkańców wsi Wierszyna na Syberii*. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.

- Mulina, Swietłana. 2017. *Migranci wbrew swej woli. Adaptacja zesłanych powstańców styczniowych na Syberii Zachodniej*. tłum. Marta Głuszkowska i Michał Głuszkowski. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Niderla, Anna. 2014. Historia mówiona jako metoda badawcza. W: Niebrzegowska-Bartmińska, Stanisława; Szadura, Joanna; Szumiło, Mirosław; Kłapeć, Janusz (red.), *Historia mówiona w świetle nauk humanistycznych i społecznych*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, s. 25–60.
- Nora, Pierre. 1989. Between Memory and History: Les Lieux de Mémoire. *Representations* (26), s. 7–24. doi:10.2307/2928520, <https://www.jstor.org/stable/2928520> [10.02.2021].
- Nowak, Stefan. 1973. Pojęcie postawy w teoriach i stosowanych badaniach społecznych. W: Nowak, Stefan (red.), *Teorie postaw*. Warszawa: PWN, s. 17–33.
- Nowicka, Ewa. 2013. Wierszyna, czyli z morza na ocean. W: Nowicka, Ewa; Głuszkowski, Michał (red.). *Słowiańskie wyspy językowe i kulturowe*. Toruń: Eikon, s. 13–26.
- Nowicka, Ewa; Głowacka-Grajper, Małgorzata. 2003b. *Polskość zastygła. Spojrzanie antropologa na Wierszynę*. W: Nowicka, Ewa, Głowacka-Grajper, Małgorzata (red.), *Wierszyna z bliska i z oddali. Obrazy polskiej wsi na Syberii*. Kraków: Nomos, s. 33–69.
- Nowicka, Ewa; Głowacka-Grajper, Małgorzata (red.). 2003a. *Wierszyna z bliska i z oddali. Obrazy polskiej wsi na Syberii*. Kraków: Nomos.
- Obara, Jerzy. 1989. *Teoretyczne problemy kalkowania*. Wrocław: Uniwersytet Wrocławski.
- Olechnicki, Krzysztof; Załęcki, Paweł. 1998. *Słownik socjologiczny*, wyd. 2 popr. Toruń: Graffiti BC.
- Oplakańska, Renata. 2007. Polacy na służbie państwowej w Syberii Zachodniej w drugiej ćwierci XIX wieku. W: Kuczyński, Antoni (red.), *Polacy w nauce, gospodarce i administracji na Syberii w XIX i na początku XX wieku*. Wrocław: Wydawnictwo Silesia DTSK, s. 205–216.
- Paclawska, Ewa. 2008. Zróżnicowanie gatunków mowy w tekstach historii mówionej. W: Niebrzegowska-Bartmińska, Stanisława; Wasiuta, Sebastian (red.), *Historia mówiona w świetle etnolingwistyki*. Lublin: Polihymnia, s. 47–62.
- Pajdzińska, Anna. 1990. Antropocentryzm frazeologii potocznej. *Etnolingwistyka* 3, 59–68.
- Paško, Dorota. 2009. O kalkach słowotwórczych w polszczyźnie mieszkańców Wierszyny na Syberii. *Slavia Meridionalis* 9, s. 21–28.
- Paško-Konecniak, Dorota. 2011a. *Wpływ polszczyzny na zasób leksykalny rosyjskiej gwary staroobrzędowców na Suwalszczyźnie*. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.
- Paško-Konecniak, Dorota. 2011b. Wpływ języka rosyjskiego na zasób leksykalny polskiej gwary mieszkańców Wierszyny na Syberii. *Acta Baltico-Slavica* 35, Warszawa: SOW, s. 29–36.

- Paško-Koneczniak, Dorota. 2012. Osobliwości funkcjonowania gwar wyspowych (na marginesie badań rosyjskiej gwary staroobrzędowców w ośrodku suwalsko-augustowskim i polskiej gwary mieszkańców Wierszyny na Syberii). *Acta Baltico-Slavica* 36, Warszawa: SOW, s. 41–49.
- Paško-Koneczniak, Dorota. 2017a. *Dialektyzmy leksykalne w polskiej gwarze wsi Wierszyna na Syberii*. W: Rembiszewska, Dorota Krystyna (red.). *Dynamika rozwoju gwar słowiańskich w XXI wieku*. Warszawa: Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk, s. 169–177.
- Paško-Koneczniak, Dorota. 2017b. *Rosyjskie elementy składniowe w polskiej gwarze mieszkańców Wierszyny na Syberii*. W: Dembska, Katarzyna; Paško-Koneczniak, Dorota (red.). *Współczesne badania nad językiem rosyjskim i jego odmianami*. Toruń: Wydawnictwo Naukowe UMK, s. 333–343.
- Patek, Artur. 2001. Polska diaspora w Rosji do 1917 roku. W: Wałaszek, Adam (red.), *Polska diaspora*. Kraków: Wydawnictwo Literackie, s. 275–292.
- Pawlus, Ignacy. 2020 (2015). Pęknięte ogniwo łańcucha. W: Niebelski, Eugeniusz (red.). *Polacy w Irkucku w XIX i XX w.* Lublin: Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, s. 447–454.
- Portelli, Alessandro. 2006 (1979). What makes oral history different. W: Perks, Robert; Thomson, Allistair (red.), *The Oral History Reader*. New York: Routledge, s. 32–42.
- Portelli, Alessandro. 2010. Un lavoro di relazioni: osservazioni sulla storia orale. *WWW.Aisoitalia.org* no. 1, gennaio 2010, <https://www.aisoitalia.org/2009/01/un-lavoro-di-relazione/> [11.02.2021].
- Rak, Maciej. 2016. Wartościowanie w animalistycznej frazematyce gwar polskiego Podtatrza. W: Rak, Maciej; Sikora, Kazimierz (red.), *Słowiańska frazeologia gwarowa*. Kraków: Księgarnia Akadmicka, 89–108.
- Saloni, Zygmunt. 1999. *Dialektyzm (gwaryzm)*. W: Polański, Kazimierz (red.). 1999. *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego*. Wrocław–Warszawa–Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, s. 120.
- Shopes, Linda. 2002. Making Sense of Oral History. *History Matters: The U.S. Survey Course on the Web*, <http://historymatters.gmu.edu/mse/oral/> [11.02.2021].
- Shopes, Linda. 2011. Editing Oral History For Publication. *Oral History Forum d'histoire orale* 31 (2011), s. 1–24. <http://www.oralhistoryforum.ca/index.php/ohf/article/view/385> [11.02.2021].
- Sidorski, Dionizy. 1973. *Zielony ocean*. Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk. Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Skorwid, Siergiej. 2017. „Nu privet tam peredavajta... co tu take Mazury, Polaki luterani su...”. Jeszcze raz o „polszczyźnie okolic Krasnojarska” na tle innych wyspowych gwar słowiańskich w Rosji. *Rozprawy Komisji Językowej ŁTN* 64/2017, 289–302.
- Skulina, Tadeusz. 1974. *Staroruskie imiennictwo osobowe*. Cz. 2. Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk: Zakład Narodowy im. Ossolińskich PAN.

- Skuttnab-Kangas, Tove. 1977. Language in the process of cultural assimilation and structural incorporation of linguistic minorities. W: Elert, Claes-Christian; Ellasson, Stig; Fries, Sigurd; Ureland, Sture (red.), *Dialectology and Sociolinguistics. Essays in Honour of Karl-Hampus Dahlstedt*, Acta Universitatis Umensis, Umea: Centraltryckeriet i Umeå, s. 191–203.
- Smoluch, Łukasz. 2013. *Polskie tradycje muzyczne na południowo-wschodniej Syberii i ich rola w kształtowaniu tożsamości narodowo-etnicznej*. Rozprawa doktorska pod kier. prof. B. Muszkalskiej. Poznań: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza.
- Smoluch, Łukasz. 2021. *Polskie tradycje muzyczne na Syberii*. Poznań: Instytut im. Oskara Kolberga.
- Smułkowa, Elżbieta. 2000. Dwujęzyczność po białorusku: bilingwizm, dyglosja, czy coś innego? W: Smułkowa, Elżbieta; Engelking, Anna (red.), *Język a tożsamość na pograniczu kultur*. Białystok: Katedra Kultury Białoruskiej Uniwersytetu w Białymstoku, s. 90–100.
- Soffiatti, James. 1955. Bilingualism and Biculturalism. *The Journal of Educational Psychology* 46(4), s. 222–227.
- Soska, Zdzisław. 1994. Polska wieś na Syberii. *Rota* 1 13–14/1994, s. 96–97.
- Soska, Zdzisław. 2002. Odradzanie się Kościoła katolickiego w Wierszynie, Usolu i Angarsku. W: Kuczyński, Antoni (red.), *Kościół katolicki na Syberii*, Wrocław: Wydawnictwo Silesia DTSK, s. 634–747.
- Sowa, Kazimierz. 2013. *Moje syberyjskie podróże*. Warszawa: Świat Książki.
- Stupiński, Eugeniusz. 2009. *Poliszczyzna okolic Krasnojarska*. Niepublikowana rozprawa doktorska pod kierunkiem prof. Sławomira Gali. Łódź: Uniwersytet Łódzki.
- Szacka, Barbara. 2006. *Czas przeszły. Pamięć. Mit*. Warszawa: Scholar.
- Szostak, Jan. 2001. Anatomia zbrodni. Epitafium pomordowanym w 1938 r. Przez NKWD mieszkańcom polskiej wsi Wierszyna we wschodniej Syberii koło Irkucka. *Wrocławskie Studia Wschodnie* 5/2001, s. 229–245.
- Szostak, Jan. 2002. Epitafium pomordowanym przez NKWD mieszkańcom polskiej wsi Wierszyna we Wschodniej Syberii koło Irkucka w 1938 r. *Rocznik Historyczny Muzeum Polskiego Ruchu Ludowego* 18/2002, s. 227–235.
- Szot-Radziszewska, Elżbieta. 2013. *Obraz wsi w wyobrażeniach mieszkańców. Miejsca i ludzie*. Kielce: Politechnika Świętokrzyska.
- Szpociński, Andrzej. 2008. Miejsca pamięci (lieux de mémoire). *Teksty Drugie* 4, s. 11–20.
- Tajfel, Henri. 1974. Social-Identity-and-Intergroup-Behaviour. *Social Science Information* 13(2), s. 65–93. <https://doi.org/10.1177/053901847401300204> [19.12.2020].
- Thomson, Alistair. 2007. Four Paradigm Transformations in Oral History. *The Oral History Review* Vol. 34, No. 1 (Winter – Spring, 2007), s. 49–70. <https://www.jstor.org/stable/4495417> [13.02.2021].
- Thomson, Alistair; Frisch, Michael; Hamilton, Paula. 1994. The Memory and History Debates: Some International Perspectives. *Oral History*, Vol. 22, No. 2, 25th Anniversary Issue (Autumn, 1994), s. 33–43. <https://www.jstor.org/stable/40179363> [12.02.2021].

- Tokarz, Marcin. 2013. Nasz felietonista wyruszył na Syberię, aby podarować okulary potomkom zesłańców. *Poza Toruń* 15.04.2013, <http://pozatorun.pl/archiwa/nasz-felietonista-wyruszył-na-syberie-aby-ofiarowac-okulary-potomkom-zeslancow> [07.12.2015].
- Tryk, Jan Paweł. 2003. *Moje syberyjskie fascynacje*. W: Nowicka, Ewa; Głowacka-Grajper, Małgorzata (red.). *Wierszyna z bliska i z oddali. Obrazy polskiej wsi na Syberii*. Kraków: Nomos, s. 229–248.
- Tryk, Jan Paweł. 2007. Wierszyna – wieś syberyjskich Polaków. http://www.warmos.eu/pdf/galeria/Wspomnienie_nr_3.pdf [16.02.2021].
- Umińska, Agnieszka. 2013. *Polskie cechy fonetyczne i leksykalne w gwarze wsi Wierszyna (Syberia Wschodnia)*. W: Nowicka, Ewa; Głuszkowski, Michał (red.). 2013. *Słowiańskie wyspy językowe i kulturowe*. Toruń: Eikon Studio, s. 27–42.
- Węclawik, Józef. 2020. Życie i religijność wierszyńskich Polaków i pichtyńskich „Olędrow” na Wschodniej Syberii. W: Zemło, Mariusz (red.), *Małe miasta: duchowość pozakanoniczna*. Białystok; Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, s. 287–353. <http://hdl.handle.net/11320/9659> [17.02.2021].
- Wiśniewska, Agata. 2000. Proces kształtowania się i rozwoju tożsamości etnicznej mieszkańców Wierszyny (Syberia środkowa). *Etnografia Polska* t. XLIV, z. 1–2/2000, s. 99–114.
- Wiśniewska, Agata. 2002. Rola i znaczenie Kościoła oraz wyznania katolickiego w kształtowaniu tożsamości narodowościowej mieszkańców Wierszyny (Rosja). W: Kuczyński, Antoni (red.), *Kościół katolicki na Syberii*, Wrocław: Wydawnictwo Silesia DTSK, s. 635–641.
- Wiśniewska, Agata. 2004. Tożsamość narodowościowa w diasporze. Wieś Wierszyna w obwodzie Irkuckim w Rosji. W: Mróz, Lech (red.), *Etnos przebudzony*. Warszawa: DiG, s. 83–111.
- Yow, Valerie R. 2005. *Recording oral history. A guide for the humanities and social sciences*. Walnut Creek-Lanham-New York-Toronto-Oxford: Altamira Press.
- Zaręba, Alfred. 1957. *Polskie imiona ludowe. Problematyka zagadnienia. Onomastica* 3, s. 129–178.
- Zaręba, Alfred. 1966. *Formy nazwisk żon i dzieci w dialektach języka polskiego. Onomastica* 11, z. 1–2, s. 320–344.
- Zawadowski, Leon. 1961. Fundamental relations in language contact. *Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego XX*, s. 3–26.
- Zieliński, Krzysztof; Maniura, Tomasz. 2013. *Wyprawa 2013. Polska–Syberia*. Lubliniec: Stowarzyszenie Młodzieżowe Niniwa.
- Ziółkowski, Marek. 1999. Cztery funkcje przywracania pamięci społecznej. *Studia Socjologiczne* 4(155), s. 55–76.
- Znaniecki, Florian. 2008 [1934]. *Metoda socjologii*. Tłum. E. Hałas. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Вайнрайх, Урьель. 1972 [1968]. *Одноязычие и многоязычие*. W: Розенцвейг, Виктор (red.), *Новое в лингвистике. Выпуск VI. Языковые контакты*. Москва: Издательство Прогресс, s. 25–60.

- Вайнрайх, Урьель. 2000 [1953]. *Языковые контакты. Состояние и проблемы исследования*. Благовещенск: Благовещенский Гуманитарный Колледж им. И.А. Бодуэна де Куртенэ.
- Виженкас, Эвелина. 2020. *Вершининские поляки: характерные черты локальной переселенческой традиции*. Niepublikowana praca magisterska pod opieką naukową prof. Iliny Rzepianskiej, Москва: Московский государственный институт культуры.
- Виженкас, Эвелина. 2021. Погребальная обрядность села Вершина Иркутской области. *Живая старина*, 2(110)/2021, с. 21–24.
- Галеткина, Наталья. 2015. *Пихтинские голендры и вершининские поляки: Очерки по этничности сибирских переселенцев*. Санкт-Петербург: Издательство Европейского университета в СПб.
- Гольцекер, Юрий. 1991. Тексты из села Вершина (Иркутская область). W: Rieger, Janusz; Werenicz, Waczesław (red.), *Studia nad polszczyzną kresową*. T. 6. Wrocław-Warszawa-Kraków: Ossolineum, s. 207–212.
- Дорошко, Эмилия, 2016, Явление калькирования в польском говоре жителей деревни Вершина в Сибири. *Emigrantologia Słowian*, vol. 2(2016), с. 63–75.
- Касаткин, Леонид (red.). 2009. *Русская деревня в рассказах её жителей*. Москва: АСТ-ПРЕСС.
- Малыгина, Ирина. 2018. *Идентичность в философской, социальной и культурной антропологии. Учебное пособие*. Москва: Согласие.
- Мулина, Светлана. 2012. *Мигранты поневоле. Адаптация ссыльных участников Польского восстания 1863 года в Западной Сибири*. Санкт-Петербург: АЛЕТЕЙЯ.
- Пасько, Дорота. 2011. *Польский островной говор жителей дер. Вершина в Сибири*. В: Гжибовский, Стефан; Хорев, Виктор; Волос, Мариуш (ред.). 2011. *Русско-польские языковые, литературные и культурные контакты*. Москва: Квадрига, с. 72–80.
- Петшик, Валентин. 2008. *Маленькая Польша в таежной Сибири*. Норильск: Издательство «АПЕКС».
- Полякова, Елена Н. 1975. *Из истории русских имён и фамилий*. Москва: Книга для учащихся, Просвещение.
- Русинова, Ирина. 2011. *Словарь русских говоров севера Пермского края*. Пермь: Пермский университет.
- Сальмон, Лаура. 2002. *Личное имя в русском языке. Семиотика, прагматика перевода*. Москва: Индрик.
- Соколова, Людмила. 2020. *Музыкальная культура и традиции поляков в Сибири (на примере села Вершина Боханского района Иркутской области)*. Rozprawa doktorska pod kier. prof. W. Olszewskiego. Toruń. Uniwersytet Mikołaja Kopernika.
- Хауген, Эйнар. 1972. Языковой контакт. Розенцвейг, Виктор (ред.), *Новое в лингвистике. Выпуск VI. Языковые контакты*. Москва: Издательство Прогресс, с. 61–80.

- Черных, Александр. 2014. *Русский народный календарь в Прикамье. Праздники и обряды конца XIX – середины XX века. Часть IV. Местные праздники*. Пермь: Маматов.
- Шкуратов, Юлия. 2021 *Материалы для словаря коми-пермяцких названий грибов: монография*. Пермь: ПГНИУ. <http://www.psu.ru/files/docs/science/books/mono/Materialy-dlya-slovarya-komi-permyackih-nazvanij-gribov.pdf>

Słowniki i encyklopedie:

- БФСРЯ – Телия, Вероника Н. 2006. *Большой фразеологический словарь русского языка*. Москва: АСТ-Пресс.
- ПРН – Даль, Владимир И. 1989. *Пословицы русского народа*. Москва: Художественная литература.
- ФСРЛЯ – Фёдоров, Александр И. 2008. *Фразеологический словарь русского литературного языка*. — Москва: Астрель.
- MSGP – Wrónicz, Jadwiga. 2010. *Mały słownik gwar polskich*. Kraków: Wydawnictwo Lexis.
- SGP – Karłowicz, Jan. 1900–1911. *Słownik gwar polskich*. Т. 1–6. Kraków: Akademia Umiejętności.
- NP – Rymut, Kazimierz. 1991. *Nazwiska Polaków*. Wrocław-Warszawa-Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- NP2 – Rymut, Kazimierz. 1999. *Nazwiska Polaków: słownik historyczno-etymologiczny* Т. 1. Kraków: Instytut Języka Polskiego PAN.
- П-СРЛИ – Петровский, Никандр А. 2005. *Словарь русских личных имен*. Москва: АСТ, Астрель, Русские словари.
- СРИ – Суперанская, Александра В. 2005. *Словарь русских имён*. Москва: Издательство ЭКСМО.
- ССРФ – Ганжина, Ирина М. 2001. *Словарь современных русских фамилий*. Москва: Астрель.
- ЭРФ – Веди́на, Тама́ра Ф. 2007. *Энциклопедия русских фамилий*. Москва: Астрель.
- SJP 2021 – <https://sjp.pwn.pl/sjp/kania;2469174.html> [20.04.2021].
- Ufolog 2021a – <http://www.ufolog.ru/names/order/Шлензак> [20.04.2021].
- Ufolog 2021b – <http://www.ufolog.ru/names/order/Конечный> [20.04.2021].
- Wikipedia 2021a – <https://pl.wikipedia.org/wiki/Banzai> [24.04.2021].
- Wikipedia 2021b – <https://ru.wikipedia.org/wiki/Гепа> [25.04.2021].

Źródła:

- Youtube 2021. Wierszyna. https://www.youtube.com/results?search_query=wierszyna [29.07.2021].
- Żyżniewska, Ewa. 2017. Wierszyna. Sybiraczka mówi gwarą góralską, chociaż sama już urodziła się na Syberii. Kanał: Poolse Media/Polskie Media. <https://www.youtube.com/watch?v=Q6u9xWAbbCo> [29.07.2021].

Aneks – fotografie

Fot. 1. Wierszyna z góry „Miru-Mir” (fot. M. Głuszkowski).

Fot. 2. Rzeka Ida (fot. M. Głuszkowski).

Fot. 3. Pamiątkowa tablica przed wierszyńskim kościołem (fot. M. Głuszkowski).

Fot. 4. Główna ulica w Wierszynie (fot. M. Głuszkowski).

Fot. 5. W drodze na „Miru-Mir” (fot. M. Głuszkowski).

Fot. 6. Tradycyjny piec (fot. M. Głuszkowski).

Fot. 7. Jeden z wierszyńskich sklepów (fot. E. Ślesicka).

Fot. 8. Zdobienia wierszyńskich domostw (fot. A. Pawlaczyk).

Fot. 9. Dom Polski w Wierszynie (fot. A. Pawlaczek).

Fot. 10. Góra „Miru-Mir” widziana z centrum Wierszyny (fot. A. Pawlaczek).

Fot. 11. Rzeka Ida (fot. M. Głuszkowski).

Fot. 12. Zwózka siana (fot. M. Głuszkowski).

Fot. 13. Popularna dwukółka (fot. M. Głuszkowski).

Fot. 14. Koń na placu zabaw w centrum wsi (fot. E. Ślesicka).

Fot. 15. Wierszyński cmentarz (fot. M. Głuszkowski).

Fot. 16. Kościół w Wierszynie (fot. M. Głuszkowski).

Spis treści

Dlaczego „historia mówiona”? <i>Michał Głuszkowski</i>	5
--	---

CZĘŚĆ 1

WIERSZYNA

Rozdział 1

Historia Wierszyny w opracowaniach historycznych i kronikarskich

<i>Michał Głuszkowski</i>	17
Okres I (1910–1939)	21
Okres II (1940–1990)	23
Okres III (od 1991 r.)	25

Rozdział 2

Wierszyna jako wspólnota wielokulturowa 27

2.1. Sytuacja społeczno-kulturowa mieszkańców polskiej wsi na Syberii 27

 2.1.1. Problemy dwujęzyczności i dwukulturowości oraz akwizycja języków
 – *Angelika Pawlaczyk* 27

 2.1.2. Hybrydyzacja kulturowa – *Ewelina Wiżentas, Angelika Pawlaczyk* 31

 2.1.3. Obyczajowość, tradycje i folklor muzyczny – *Ewelina Wiżentas* 35
 Narodziny, wesele, pogrzeb 40
 Muzyka 44

 2.1.4. Problemy tożsamości – *Ewelina Wiżentas* 48
 Wspólnota kulturowa 48
 Język 49
 Etniczność/ narodowość 52
 Religia 55
 Historia 56

2.2. Język polski w Wierszynie 60

 2.2.1. Fonetyka, morfologia i składnia – *Adam Jaskólski* 60

 2.2.2. Leksyka – *Dorota Paśko-Koneczeniak* 66

 2.2.3. Frazeologia – *Magdalena Grupa-Dolińska* 69

 2.2.4. Antroponimia – *Magdalena Ziółkowska-Mówka* 73
 Imiona 73
 Nazwiska 76
 Patronimy 78
 Andronimy 79
 Przezwiśka 80

Polska w

Wierszy

Dlaczego

Michał

Część 1

WIERS

Rozdział

Historia

Michał

Rozdział

Wierszy

2.1. Syt

27

2.1.

2.1.

2.1.

2.1.

2.2. Jęz

2.2.

2.2.

2.2.

2.2.

Część 2

CZĘŚĆ 2

WIERSZYŃSKIE HISTORIE

Rozdział 3

Materiał badawczy	85
3.1 Wprowadzenie do wyboru tekstów	85
3.1.1. Strategia gromadzenia materiałów – <i>Michał Gluszkowski</i>	85
3.1.2. Opis ekspedycji – <i>Michał Gluszkowski, Emilia Ślesicka, Magdalena Ziółkowska-Mówka</i>	86
3.1.3. Zasady doboru tekstów do tomu oraz podział pokoleniowy informatorów – <i>Michał Gluszkowski</i>	90
3.1.4. Zasady zapisu tekstów. Znaki transkrypcyjne. Dane informatorów w tekstach – <i>Stefan Grzybowski, Michał Gluszkowski</i>	92
Wybór tekstów – <i>Katarzyna Dembska, Sylwia Detmer, Łukasz Gemziak, Michał Gluszkowski, Magdalena Grupa-Dolińska, Stefan Grzybowski, Angelika Pawlaczyk, Emilia Ślesicka, Dominika Wysoczyńska, Magdalena Ziółkowska-Mówka</i>	101

OSADNICTWO I POCZĄTKI WSI	101
Pierwsi osadnicy I	101
Pierwsi osadnicy II	102
Pierwsi osadnicy III	103
Pierwsi osadnicy IV	103
Pierwsi osadnicy V	105
Pierwsi osadnicy VI	106
Pierwsi osadnicy VII	106
Pierwsi osadnicy VIII	108
Pierwsi osadnicy IX	109
Pierwsi osadnicy i praca u Buriatów	111
O dziadkach	112
Szkoła przed wojną i praca	112
WOJNA	113
O życiu dawniej i udziale wierszynian w wojnie	113
Życie w czasie wojny I	113
Życie w czasie wojny II	114
Życie i praca podczas wojny	114
Czasy wojenne i praca	115
O wojnie	116
Wojna i represje	116
Czasy wojenne i pamięć o represjonowanych	118
LATA POWOJENNE	119
O dzieciństwie (wczesne lata powojenne)	119
Przedszkole w latach powojennych	119
Kolchozy	120
Rosyjska i radziecka historia	121
Kolchoz i jego likwidacja	122
Represje stalinowskie i czasy komunistyczne	122
PRACA	126

Życie na wsi i praca dawniej i dziś	126
Praca i życie sąsiedzkie dawniej	127
O pracy zawodowej I	127
O pracy zawodowej II	128
O pracy zawodowej III	128
Uprawa zbóż	130
Rzeka, młyn i młynarze	130
Kowale i młynarze	131
Rozmowa o klepaniu kosy	132
Życie, praca i wychowanie dzieci	133
Praca w kołchozie	134
Praca w kołchozie i podział obowiązków	135
Zapasy na zimę i trudy życia kołchozowego	135
O przodownikach pracy	137
O rzemiośle, pracach leśnych i znajomości języków	138
Budowa domu i pieca	139
Budownictwo dawniej i dziś	140
Prace dziewiarskie dawniej i dziś	141
Praca i życie	142
Podział obowiązków domowych	143
ROLNICTWO I ZWIERZĘTA DOMOWE	144
Uprawa roli i hodowla po założeniu wsi	144
Uprawa roślin i hodowla zwierząt	145
Prace polowe dawniej	145
Prace polowe dawniej i dziś I	147
Prace polowe dawniej i dziś II	147
Prace gospodarskie i ich ciężar	149
Hodowla krów	149
Rozmowa o krowach	152
Praca na roli w kołchozie i we własnym gospodarstwie	153
Konie i maszyny rolnicze	155
Koń	155
Rozmowa o kocie	156
Rozmowa o prosięciu	157
LAS – GRZYBY, ROŚLINNOŚĆ I ZWIERZĘTA	158
O grzybach i lesie	158
Grzyby I	159
Grzyby II	161
Grzyby leśne i łąkowe	161
Grzyby i jagody	162
Owoce leśne	162
Wilki	163
Wilki i polowania	164
O niedźwiedziach I	164
O niedźwiedziach II	168
Żmije i niedźwiedzie	168
Żmije	169
Zwierzęta w tajdze i pożary	170
O wycinaniu lasu	171
Zagubienie w lesie	171
WIELOJĘZYCZNOŚĆ, WIELOKULTUROWOŚĆ I POLSKOŚĆ	173

O narodach w ZSRR	173
Język domowy	174
Język polski w Wierszynie I	174
Język polski w Wierszynie II	175
O imionach	176
O języku polskim I	177
O języku polskim II	177
O znajomości języków i problemach w szkole	178
Język polski i rosyjski I	179
Język polski i rosyjski II	180
Język buriacki	181
O rodzinach mieszanych	182
Rodziny mieszane i ich sytuacja językowa	182
O rodzinie i pokrewieństwie w Wierszynie i okolicach	183
Narodowość wierszynian	184
BURIACCY SĄSIEDZI	184
O Buriatach	184
Jak Buriaci szamanią	185
Buriacki ubiór	185
Buriaci, ich ubiór i obrzędy	185
Pogrzeby zimą u Polaków i u Buriatów	187
Obrzędy buriackie i saamat	188
Wywoływanie deszczu	190
Relacje z Buriatami	191
Stosunki z Buriatami w szkole	195
Stosunki z Buriatami w pracy i w szkole	196
ROZRYWKI	197
Rozrywki dawne i współczesne	197
Rozrywki i czas wolny I	197
Rozrywki i czas wolny II	198
Kino, klub wiejski i telewizja	199
O polskich przyśpiewkach i piosenkach	200
Jarzumbek i dziedzictwo kulturowe	202
O Jarzumbku	203
Czas wolny i zespół Jarzumbek	204
Zespół Jarzumbek	205
Dziecięce zabawy	206
Wróżby	206
SZKOLNICTWO	207
Dzieciństwo i szkoła	207
Nauka polskiego i szkoła dawniej i dziś	207
O szkole i trudnościach w nauce	208
Kary cielesne w szkole	208
Wiersze dziecięce	209
Szkoła i praca	209
OBRZĘDOWOŚĆ I ŻYCIE RELIGIJNE	210
Zamknięcie i ponowne otwarcie kościoła	210
O braku kościoła i jego otwarciu	211
O braku kościoła w czasach ZSRR	211
Kościół, posługa kapłańska i czasy zamknięcia	212

Przywrócenie swobód religijnych i pamięć o represjonowanych	213
Święte obrazy	216
Katolicyzm i prawosławie	216
Śluby katolickie i prawosławne	217
Chrzest	218
Pogrzeb	219
Pogrzeb i wspomnianie zmarłych	222
Cmentarze	225
TRADYCJE I ZWYCZAJE	226
Nowy Rok	226
Zwyczajne święteczne wielkanocne, bożonarodzeniowe i świętojańskie	227
Świętowanie (Nowy Rok, Boże Narodzenie, Wielkanoc)	228
Świętowanie (Nowy Rok, Boże Narodzenie, Wielkanoc, urodziny)	230
Święta i świętowanie	231
O świętowaniu (imieniny i „Lejki”)	232
Boże Narodzenie I	233
Boże Narodzenie II	233
Boże Narodzenie i Wielkanoc	234
„Lejki”	235
Wesela i święta okolicznościowe	236
Ślub i wesele I	237
Ślub i wesele II	238
Ślub i wesele III	240
Ślub i wesele IV	246
Suknia ślubna	247
Zabawy weselne	249
Imiona i imieniny	250
Imieniny	251
Urodziny dawniej i dziś	252
Wspominanie zmarłych	252
MORALNOŚĆ I WARTOŚCI	253
O ludzkiej naturze	253
O humorze i wartościach, którymi należy kierować się w życiu	254
O prawdzie i wartościach	254
Stosunki międzyludzkie dawniej i dziś	255
O radzeniu sobie z głodem i szanowaniu jedzenia	256
KUCHNIA	257
Tradycyjna kuchnia I	257
Tradycyjna kuchnia II	258
Pieczenie chleba dawniej i dziś	258
Chleb, zakwas i żur	258
Żur i benc	259
Twaróg	261
Dania z kartofli	261
Grzyby i potrawy z nich	262
Sok brzoźowy	263
Zapasy na zimę	264
Potrawy polskie i święteczne	264
Potrawy weselne I	265
Potrawy weselne II	266

Potrawy weselne dawniej i dziś	267
POGODA I KLIMAT ORAZ INFORMACJE O WSI	268
O liczbie mieszkańców	268
Pory roku i pogoda	268
Warunki klimatyczne i prace polowe dawniej i dziś	269
Wierszyna zimą	271
Ubiór zimowy	272
Zimowe pogrzeby	273
Jaskółki i warunki zimowe	273
Warunki klimatyczne i przyroda	274
Uprawa ziemniaków i mrozy	278
Zima i lato	279
Rzeka i ryby	280
O kwiatach	281
ZDROWIE I JEGO OCHRONA	281
O zdrowiu na starość	281
Dostępność służby zdrowia i porody dawniej i dziś	282
O bani i zdrowym życiu	283
O chorobach	284
Dary lasu i ich wykorzystanie w leczeniu	284
Zioła lecznicze	286
Owoce leśne, zioła i napary	286
Cięża i poród	287
WSPÓŁCZESNOŚĆ I PAMIĘĆ	288
O gromadzeniu pamiątek historycznych	288
Góra Miru-Mir	289
Historia i współczesność	290
Życie w czasach ZSRR i dziś	291
Życie po zmianach ustrojowych	292
Transformacja ustrojowa i brak pracy	292
Problemy z pracą	294
O wizytach Polaków i języku polskim	294
O wizycie z Polski	295
Przyjmowanie polskich turystów i delegacji	296
O rodzinie	296
O chińskich produktach	297
Dziennikarze i agencja informacyjna	298
Przyszłość wsi	299
Zakończenie – Michał Głuszkowski	301
Wykaz skrótów	304
Bibliografia	305
Aneks – fotografie	317

